ВУКОВА ПРЕПИСКА

КЊИГА СЕДМА

(ДРЖАВНО ИЗДАЊЕ)

БЕОГРАД
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1913.

PG
1217
K14A3
1907
v.7

ПРЕДГОВОР

У ову седму књигу Вукове Преписке ушле су личности (и друштва) с којима је Вук ступио у преписку од почетка 1836 до краја 1840 године, (само преписка с Бабукићем из те године ући ће у VIII књигу), а то су ове:

CCCXVIII. **Вук Поповић,** поп из Рисна (Котора). Ово је једна од највећих и у свом роду једна од најзанимљивијих преписака. Очувана је готово цела: сто тридесет његових писама (изгледа само четири изгубљена), а од Вукових писама има само осам очуваних (сва штампана раније), а преко деведесет је изгубљено.

CCCXIX. **Емил Хиршфелд,** књижар из Загреба. Једно писмо; не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXX. Јеромонах **Петроније,** с Цетиња. Једно писмо; не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXXI. **Мориц Пирхмајер** и **Рајачић,** аудитори, из Г. Карловаца. Једно заједничко писмо Вуку, а била су Вукова два писма Рајачићу, али изгубљена.

CCCXXII. **Венедиктова** књижара, из Беча. Једно писмо Вуку и његов одговор.

CCCXXIII. **Ђорђе Марковић,** јурат из Пеште. Једно писмо, а Вуков одговор изгубљен.

CCCXXIV. **Карл Стефани,** ревизор Контумацки из Земуна. Једно писмо; не види се, да ли је Вук одговорио.

CCCXXV. **Атанасије Николић,** „земљемер“ из Н. Сада. Једно писмо, а Вуков одговор изгубљен.

1151289

CCCXXVI. **Враћа Вермани,** из Београда. Једно писмо, а Вуков одговор изгубљен.

CCCXXVII. **Тома Живановић,** ученик Лицејски, из Пожуна. Једно писмо; не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXXVIII. **Пантелејмон Живковић,** владика. Два писма и два Вукова; још су изгубљена три Вукова.

CCCXXIX. **Ђорђе Николајевић,** прота из Дубровника. Тринаест писама и једно Вуково (у концепту), а осам Вукових изгубљено.

CCCXXX. **Орешковић,** официр, ађутант ђенерала Мамуле. Четири писма, а било је једно Вуково које није очувано.

CCCXXXI. **А. Манаки,** из Пеште. Једно писмо; не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXXXII. **Ђорђе Мушицки.** Два писма, и два Вукова изгубљена.

CCCXXXIII. **Федор Посарт,** из Штутгарта. Два писма, а било је и једно Вуково које није очувано.

CCCXXXIV. **Спиридон Алексијевић,** синђел из Задра. Једно писмо, а не види се да ли је било одговора.

CCCXXXV. **Димитрије Поповић,** из Митровице. Једно писмо, а не види се да ли је било одговора.

CCCXXXVI. **М. П. Погодин.** Осамнаест писама, а Вукових двадесет и шест. Види се да су изгубљена Погодинова три а Вукових шест. Вукова писма су издана у Чтењама 1879, и засебно.

CCCXXXVII. **Павле Адамовић,** из Вуковара. Два писма, а Вуково је било једно које је изгубљено.

CCCXXXVIII. **Ами Буе.** Седам писама, а не види се да ли је било Вукових њему.

CCCXXXIX. **Јосиф Ненадовић,** епископски секретар, из Будима. Једно писмо; не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXL. **Марко Павковић,** из Земуна. Једно писмо; не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXLI. **Матишоровић,** из Александрије. Два Вукова писма к њему (у концептима).

CCCXLII. **Никола Димитровић,** из Сплета. Три писма, а изгубљена су два Вукова.

CCCXLIII. **Иван Дедић,** из Сиња. Једно писмо, а не види се да ли је било одговора.

CCCXLIV. **Иван Липопили** (? презиме нечитко). Једно писмо, а не види се да ли је Вук одговорио.

CCCXLV. **Коста Думча,** из Земуна. Једно писмо Вуку, а не види се да ли је било одговора.

CCCXLVI. **Станко Враз.** Једно писмо Вуку, и два Вукова њему. Види се да је било још једно Вуково, које је изгубљено.

CCCXLVII. **Државни Савет.** Седам Вукових писама: једно у приватним рукама, а остала или у Држ. Архиву или у концептима и преписима у Вуковој оставштини.

CCCXLVIII. **Иван Матић — Мркшијевић,** бив. председник суда. Седам писама, а била су четири Вукова која су изгубљена.

CCCXLVIII а. **Милан Јанчић,** из Земуна. Једно писмо Вуку, а не види се да ли је он одговорио.

CCCXLIX. **Петар Дубровски,** проф. из Варшаве. Седам писама Вуку и два Вукова (и једно изгубљено).

CCCL. **Стеван Стевановић — Тенка.** Три писма његова и четири Вукова (а била још два па изгубљена).

CCCLI. **Кнез Мих. Обреновић** (и његови секретари). Четрдесет и четири писма и двадесет и три Вукова. Изгубљених Вукових писама тридесет.

CCCLII. **Фрања Курелац.** Шест писама, а толико је изгубљено Вукових.

CCCLIII. **Министарство Просвете.** Два писма и осам несачуваних, а Вукових седамнаест.

CCCLIV. **Јово Лајиновић,** трговац из Дубровника. Четири писма, а била су два Вукова, која су изгубљена.

CCCLV. **Дим. Вељков,** Ирижанин. Три писма, а била су и три Вукова, која нису очувана.

CCCLVI. **Милоје Вожић,** из Београда. Једно писмо, а Вуков одговор изгубљен.

CCCLVII. **Матија Мајер,** жупник из Целовца. Једно писмо, а не види се да ли је било одговора.

CCCLVIII. **Јевђеније Јовановић,** епископ. Четрнаест писама и четири Вукова. Неколика Вукова су изгубљена.

CCCLIX. **Хенрих Штиглиц,** из Млетака. Три писма Вуку, а било је Вуково једно, које је изгубљено.

CCCLX. **Тимотије Димњевић,** из Одесе. Једно писмо Вуку, а не види се да ли је било одговора.

CCCLXI. **Марко Квекић,** трговац из Трста. Једно Вуково писмо њему, а не види се да ли је било одговора.

CCCLXII. **Димитрије Чобић;** учитељ из Земуна. — Два писма Вуку, а било је једно Вуково које није очувано.

CCCLXIII. **Петар Жамбасовић.** Једно писмо Вуку, а не види се да ли је одговорено.

CCCLXIV. **Самујил Машировић,** архим. ман. Бездина. Једно писмо, а не зна се да ли је одговорено.

CCCLXV. **Делфина Сировица,** из Шибеника. Два писма Вуку, а било је и једно Вуково али није очувано.

CCCLXVI. **Стеван Поповић,** владика. Једно писмо Вуку, а не види се да ли је било одговора.

27. маја 1913.
у Београду.

Љуб. Стојановић.

ПРЕГЛЕД

					СТРАНА
Предговор					III
CCCXVIII. Вук Поповић.					
1.	Вуку	из	Рисна	7, II, 1836	1
2.	„	„	„	1/13, XI, 1836	5
3.	„	„	Котора	29, III, 1837	13
4.	„	[из	Котора.	пре 28, VII, 1841]	18
5.	„	„	„	18, VIII, 1841	19
6.	„	[„	„	пре 10, VIII, 1843]	22
7.	„	„	„	10, VIII, 1843	23
8.	„	„	„	24, I, 1844	24
9.	„	„	„	1/13, IX, 1844	27
10.	„	„	„	30, I, [1846]	30
11.	„	„	„	13, III, 1846	33
12.	„	„	„	21, VIII, 1846	36
13.	„	„	„	1/13, XII, 1846	41
14.	„	„	„	15, I, 1847	45
15.	„	„	„	26, I, 1847	49
16.	„	„	Рисна	23, IV, 1847	49
17.	„	„	Котора	12, VIII, 1847	53
18.	„	„	„	21, XII, 1847	55
19.	„	„	Рисна	15, II, 1848	59
20.	„	„	Котора	14, VIII, 1848	64
21.	„	„	„	$\frac{2.\ IX.}{21.\ VIII.}$ 1848	67
22.	„	„	„	12, IV, 1849	69
23.	„	„	Рисна	24, IX, 1849	73
24.	„	„	Котора	3, XII, 1849	80
25.	„	„	„	26, II, 1850	84
26.	„	„	Рисна	9, III, 1850	90
27.	„	„	Котора	18, VIII, 1850	91
28.	„	„	Рисна	23, IX, 1850	92
29.	„	„	Котора	27, IX, 1850	98
30.	„	„	Рисна	14, X, 1850	99
31.	„	„	Котора	28, X, 1850	102
32.	„	„	„	24, III, 1851	106

			СТРАНА
33.	Вуку из Котора	14/26, VII, 1851	107
34.	„ „ „	10/22, XI, 1851	109
35.	„ „ „	2, XII, 1851	116
36.	„ „ „	22, XII, 1851	120
37.	„ „ „	13, I, 1852	122
38.	„ „ „	29, I, 1852	126
39.	„ „ „	9, II, 1852	129
40.	„ „ „	1, XI, 1852	132
41.	„ „ „	22, XI, 1852	135
42.	„ „ „	11, XII, 1852	137
43.	„ „ „	18, XII, 1852	141
44.	„ „ „	3, I, 1853	143
45.	„ „ „	10, I, 1853	148
46.	„ „ „	6, II, 1853	150
47.	„ „ „	9, III, 1853	156
48.	„ „ „	22, III, 1853	162
49.	„ „ „	8, IV, 1853	167
50.	„ „ „	9, V, 1853	170
51.	„ „ „	27, VI, 1853	174
52.	Вук њему из Беча	15, VII, 1853	181
53.	Вуку из Котора	18, VII, 1853	182
54.	„ „ „	7, VIII, 1853	185
55.	„ „ „	29, VIII, 1853	188
56.	„ „ Рисна	29, IX, 1853	189
57.	„ „ Котора	17, X, 1853	193
58.	„ „ „	$\frac{1,\ XII}{19,\ XI}$, 1853	196
59.	„ „ Рисна	22, XI, 1853	197
60.	„ „ Котора	25, XI, 1853	201
61.	„ „ „	3, XII, 1853	203
62.	„ „ „	6, I, 1854	205
63.	„ „ „	10/22, I, 1854	208
64.	„ „ „	17, I, 1854	211
65.	„ „ „	30, I, 1854	214
66.	„ „ „	17, II, 1854	220
67.	„ „ „	2, III, 1854	223
68.	„ „ „	28, III, 1854	226
69.	„ „ „	1, IV, 1854	227
70.	„ „ „	10, IV, 1854	231
71.	„ „ „	1, V, 1854	234
72.	„ „ „	3, VII, 1854	237
73.	„ „ „	7, VII, 1854	238
74.	„ „ „	30, VII, 1854	241
75.	Вук њему из Беча	18, VIII, 1854	244
76.	Вуку из Котора	11, IX, 1854	245
77.	„ „ „	24, X, 1854	249
78.	„ „ „	7, XI, 1854	251
79.	„ „ „	$\frac{10,\ XII}{28,\ XI}$, 1854	252

			СТРАНА
80.	Вуку из Котора	4, XII, 1854	255
81.	„ „ „	25, I, 1855	258
82.	„ „ „	21, II, 1855	263
83.	„ „ „	14, V, 1855	266
84.	„ „ „	16/28, X, 1855	271
85.	„ „ „	6/18, XI, 1855	275
86.	„ „ „	5, I, 1856	277
87.	„ „ „	18, I, 1856	279
88.	Вук њему из Беча	13, II, 1856	281
89.	Вуку из Котора	4, III, 1856	282
90.	„ „ Рисна	11, III, 1856	288
91.	„ „ Котора	18, III, 1856	289
92.	„ „ „	6, VIII, 1856	290
93.	„ „ „	13, VIII, 1856	294
94.	„ „ „	12, I, 1857	296
95.	„ „ „	9, II, 1857	300
96.	„ „ „	28, II, 1857	302
97.	„ „ „	8, III, 1857	307
98.	„ „ „	19, IV, 1857	310
99.	„ „ „	4, V, 1857	313
100.	„ „ Рисна	23, IX, 1857	316
101.	„ „ Котора	13, XI, 1857	323
102.	„ „ „	3/15, IV, 1858	326
103.	„ „ Рисна	24, IV, 1858	331
104.	„ „ Котора	3, V, 1858	334
105.	„ „ „	18, V, 1858	337
106.	„ „ „	26, VII, 1858	342
107.	„ „ „	31, VII, 1858	345
108.	„ „ „	30, X, 1858	348
109.	„ „ „	6, II, 1859	351
110.	Вук њему из Беча	18/30, IV, 1859	354
111.	Вуку из Котора	20, XII, 1859	356
112.	„ „ „	13, I, 1860	359
113.	„ „ „	1, V, 1860	361
114.	„ „ „	14, V, 1860	364
115.	„ „ „	4, VI, 1860	366
116.	Вук њему из Београда	5, VI, 1860	370
117.	Вуку из Котора	6, VIII, 1860	370
118.	„ „ „	3, XII, 1860	376
119.	Вук њему из Беча	29, I, 1861	379
120.	Вуку из Котора	10, II, 1861	380
121.	„ „ „	7, IV, 1861	383
122.	„ „ „	3, V, 1861	387
123.	„ „ „	26, V, 1861	392
124.	„ „ „	9, VII, 1861	394
125.	Вук њему из Београда	24, VII, 1861	397
126.	Вуку из Рисна	14, XI, 1861	398
127.	„ „ Котора	4, XII, 1861	403

СТРАНА

128. Вук њему из Беча 13, XII, 1861 406
129. Вуку из Котора 20, XII, 1861 406
130. „ „ „ 10, II, 1862 409
131. „ „ Рисна 12, IX, 1862 411
132. „ „ Котора 26, IX, 1862 415
133. „ „ Рисна $\frac{3.\ XI}{22.\ X}$, 1862 419
134. „ „ Котора 5, I, 1863 422
135. „ „ „ 19, II, 1863 424
136. „ „ „ 13, V, 1863 430
137. „ „ „ 28, VIII, 1863 435
138. „ „ „ 13, I, 1864 438

CCCXIX. Емил Хиршфелд.

Вуку, из Загреба 23/11, III, 1836 446

CCCXX. Јером. Петрониje.

Вуку, са Цетиња 20, III, 1836 447

CCCXXI. Мориц Пирхмајер и аудит. Рајачић.

Вуку, из Г. Карловца $\frac{5.\ V}{23.\ IV}$, 1836 447

CCCXXII. Јос. Венедикт.

1. Вуку, из Беча $\frac{7.\ VI}{26.\ V}$, 1836 449
2. Вук њему из Беча $\frac{8.\ VI}{27.\ V}$, 1836 450

CCCXXIII. Ђорђе Мирковић.

Вуку, из Пеште 4, VI, 1836 451

CCCXXIV. Карл Стефани.

Вуку, из Земуна 19/7, VI, 1836 451

CCCXXV. Атанасије Николић.

Вуку, из Н. Сада $\frac{8.\ VIII}{27.\ VII}$, 1836 452

CCCXXVI. Браћа Ђермани.

Вуку, из Београда 31, VIII, 1836 454

CCCXXVII. Тома Живановић.

Вуку, из Пожуна $\frac{5.\ X}{28.\ IX}$, 1836 455

СТРАНА

CCCXXVIII. Пантел. Живковић.

1. Вуку, из Сентандрије 24, IX, 1836 456
2. Вук њему из Беча 11/23, X, 1840 457
3. „ „ „ „ 17/29, I, 1841 459
4. Вуку из Темишвара 25, II, 1841 459

CCCXXIX. Ђорђе Николајевић.

1. Вуку, из Дубровника 17/29, X, 1836 462
2. „ „ „ 9/21, XI, 1836 463
3. „ „ „ 10, VIII, 1840 463
4. „ „ „ 31, VIII, 1840 464
5. „ „ „ 10/22, III, 1847 465
6. „ „ „ $\frac{10.\ V}{28.\ IV}$, 1847 466
7. „ „ „ 3, VIII, 1847 468
8. „ „ „ 6/18, III, 1849 470
9. „ „ „ 18/30, VIII, 1849 471
10. „ „ „ 28, XI, 1851 472
11. „ „ „ 5, XII, 1851 474
12. „ „ „ 25, X, 1852 474
13. „ „ „ 23, XII, 1853 476
14. Вук њему из Беча 5, IX, 1853 476

CCCXXX. Орешковић.

1. Вуку, из Беча 22/10, III, [1837] 478
2. „ „ Задра 26/14, V, 1837 478
3. „ „ „ $\frac{8.\ VI}{27.\ V}$, 1837 479
4. „ „ Котора 8/20, XI, 1837 480

CCCXXXI. А. Манаки.

Вуку из Пеште 27/15, III, 1837 481

CCCXXXII. Ђорђе Мушицки.

1. Вуку, из Г. Карловца 23/11, IV, 1837 482
2. „ „ Београда 27, VIII, 1841 483

CCCXXXIII. Федор Посарт.

1. Вуку, из Штутгарта 24/12, VI, 1837 484
2. „ „ „ 31/19, VIII, 1838 485

CCCXXXIV. Спиридон Алексијевић.

Вуку, из Задра 15, VII, 1837 487

СТРАНА

CCCXXXV. Димитрије Ђ. Поповић.

Вуку, из Митровице 25, IX, 1837 488

CCCXXXVI. М. П. Погодин.

1. Вук њему из Беча 18/30, X, 1837 489
2. „ „ „ „ 25, V, 1840 490
3. Вуку из Маријенбада $\frac{5, IX}{24, VIII}$, 1842 491
4. Вук њему из Беча 18, VIII, 1844 492
5. Вуку, из Москве 18, IX, 1844 492
6. Списак књига црквених 494
7. Вук њему из Беча 7/19, IX, 1845 495
8. „ „ „ „ 8/20, VIII, 1846 495
9. Вуку, из Беча 24/12, IX, 1846 496
10. Вук њему из Беча 10/22, X, 1846 497
11. Вуку из Москве, крај 1846 499
12. Вук њему, из Беча 19/31, I, 1847 499
13. Вуку, из Москве 4/16, II, 1847 501
14. Вук њему, из Беча 26, II, 1847 503
15. „ „ „ „ 22, VI, 1847 (списак књига) . . 505
16. Вуку, из Москве 3/15, IX, 1847 506
17. Вук њему, из Беча 12/24, XI, 1847 (списак књига) . . 508
18. „ „ „ „ 17/29, XII, 1847 510
19. Вуку, из Москве 18/30, I, 1848 511
20. Вук њему, из Беча 13/25. VII, 1848 513
21. „ „ „ „ 9/21, IX, 1849 514
22. „ „ „ „ „ „ „ (списак књига) . . 516
23. „ „ „ „ 19, XII, 1849 518
24. „ „ „ „ 17/29, IV, 1850 519
25. Вуку (из Москве пре 21, IV, 1850] 519
26. Вук њему, из Беча 21, IV, 1850 521
27. „ „ „ „ 2/14, VIII, 1850 522
28. Вуку из [Москве] 22, I, 1851 523
29. Вук њему из Беча 31, I, 1851 524
30. Вуку из [Москве] 21, II, 1851 524
31. Вук њему из Беча 3/15, IV, 1851 525
Синод. Типогр. М. Погодину 29, V, 1851 527
32. Вуку, из Москве 11/23, X, 1851 528
33. „ „ „ 8/20, IV, 1852 529
34. „ „ „ 8/20, X, 1852 530
35. Вук њему из Беча 25, XI, 1852 530
36. Вуку из Москве XII, 1852 532
37. Вук њему из Беча 25, II, 1853 233
38. Вуку из Москве 17/5, IV, 1853 535
П. Новосиљски — Погодину из Петрограда 16, I, 1851 . 537
А. Букманов „ „ Москве 17, VII, 1851 . 538
39. Вук њему из Беча 16/28, III, 1854 (списак Србуља) . 538

СТРАНА

40. Вуку из Москве $\frac{31. VIII}{12. IX}$, 1854 540
41. „ „ „ 17/29, X, 1855 541
42. Вук њему из Беча 14/26, I, 1856 542
43. Вуку 543
44. Вук њему (списак Србуља) 544

CCCXXXVII. Павле Адамовић.

1. Вуку из Вуковара 8/20, IV, 1838 545
2. „ „ „ 15/27, V, 1838 549

CCCXXXVIII. Ами Буе.

1. Вуку, из Беча 24/12, V, 1838 551
2. „ „ „ $\frac{12. VI}{31. V}$, 1839 552
3. „ „ „ 18/6, VII, 1855 554
4. „ . . . . [пре X, 1855] 554
5. „ из Беча 31/19, X, 1861 555
6. „ „ „ 29/17, VI, 1863 556
7. „ 557

CCCXXXIX. Јосиф Ненадовић.

Вуку, из Будима 29, V, 1838 558

CCCXL. Марко Павковић.

Вуку, из Земуна 20, VI, 1838 559

CCCXLI. Матишоровић.

1. Вук њему, из Беча V, 1838 559
2. „ „ „ „ 18, V, 1840 560

CCCXLII. Никола Димитровић.

1. Вуку, из Сплета 27, VII, 1838 561
2. „ „ „ 29, XII, 1838 561
3. „ „ „ 13/25, IV, 1846 562

CCCXLIII. Иван Дедић.

Вуку, из Сиња 18/6, VIII, 1838 566

CCCXLIV. Иван Липопиљ (?)

Вуку, из Сења (?) 19/7, VIII, 1838 567

CCCXLV. Коста Думча.

Вуку, из Земуна 5/19, I, 1839 568

СТРАНА

CCCXLVI. Станко Враз.

1. Вуку, из Загреба $\frac{8.\ III}{24.\ II}$ 1839 568
2. Вук њему, из Беча 28/16, III, 1839 570
3. „ „ „ „ 7/19, VII, 1840 571

CCCXLVII. Државни Савет.

1. Вук њему, из Београда 4, VIII, 1839 572
2. „ „ „ Беча 22, I, 1845 573
3. „ „ „ „ 9, XII, 1847 573
4. „ „ „ „ 17, III, 1848 575
5. „ „ „ „ 3, V, 1850 581
6. „ „ „ Београда 24, IV, 1852 583
7. „ „ „ „ 17, VII, 1858 584

CCCXLVIII. Иван Матић — Мркшићевић.

1. Вуку, из Београда 23, VIII, 1839 585
2. „ „ „ 11, IX, 1850 586
3. „ „ Ужица 21, V, 1856 588
4. „ „ „ 29, XII, 1857 589
5. „ „ „ 16, II, 1859 590
6. „ „ „ 19, V, 1860 592
7. „ „ Неготина 19, I, 1863 593

CCCXLVIII а. Милош Јанчић.

Вуку, из Земуна $\frac{25.\ VIII}{6.\ IX}$, 1839 594

CCCXLIX. Петар Дубровски.

1. Вуку, из Варшаве 4, X, 1839 594
2. „ „ „ $\frac{21.\ V}{2.\ VI}$, 1840 596
3. Вук њему, из Беча 14/26, VI, 1840 597
4. Вуку из Варшаве 4/16, VIII, 1840 598
5. „ „ „ $\frac{19.\ XI}{1.\ XII}$, 1840 598
6. Вук њему, из Беча $\frac{29.\ XI}{11.\ XII}$, 1840 599
7. Вуку, из Варшаве 4, V, 1844 600
8. „ „ „ 10/22, V, 1846 602
9. „ „ „ 18/30, IV, 1847 603

CCCL. Стеван Стевановић Тенка.

1. Вук њему, из Беча 28, XI, 1839 604
2. „ „ „ „ „ „ „ (одломак) 604
3. Вуку, из Београда 15, III, 1840 605
4. „ „ „ 22, III, 1840 607

СТРАНА

5. Вук њему, из Беча 2, IV, 1840 608
6. Вуку, из Београда 6, IV, 1840 610
7. Вук њему, из Беча 23, III, 1848 611

CCCLI. Кн. Мих. М. Обреновић (и секретар му).

1. Вук њему, из Беча 5, III, 1840 612
2. „ „ „ „ 17, V, 1840 613
3. Вуку, из Београда 24, VI, 1841 613
4. Вук њему, из Београда 8, V, 1842 614
5. „ „ „ Земуна 13, XII, 1842 616
6. Вуку, из Македоније 16, XII, 1842 617
7. „ „ Берлина 4, II, 1844 619
8. „ „ „ 14/26, II, 1844 620
9. „ „ „ 12/24, III, 1844 622
10. „ „ „ 15/27, IV, 1844 623
11. „ „ Хамбурга 3/15, VII, 1844 624
12. „ „ Франкфурта 3/15, VIII, 1844 625
13. „ „ Болоње 18/30, XI, 1844 627
14. „ „ Напоља 4/16, II, 1845 629
15. „ „ Беча 12/24, IV, 1845 630
16. „ „ „ 4, III, 1848 633
17. Вуку, из Петрограда 19/31, III, 1848 633
18. „ „ Лондона 9/21, IX, 1849 634
19. „ „ „ 2/14, X, 1849 635
20. „ „ „ 4/16, X, 1849 637
21. „ „ Париза $\frac{8, XI}{27, X}$, 1849 638
22. „ „ Беча 5/17, XI, 1851 639
23. „ „ „ 640
24. „ „ „ 18, II, 1855 640
25. „ „ „ 18 (или 25), II, 1855 641
26. „ „ „ маја 1858 641
27. „ „ Београда 20, VII, 1859 642
28. „ „ „ 27, XII, 1859 642
29. „ „ „ 7/19, I, 1860 643
30. „ „ „ 25, III, 1860 645
31. „ „ „ 29, VI, 1860 645
32. „ „ „ 5, VIII, 1860 647
33. „ „ „ 7, VIII, 1860 647
34. „ „ „ (после 14, IX, 1860) 648
35. „ „ „ 17/29, X, 1860 648
36. „ „ „ 22, X, 1860 648
37. „ „ „ 21, XI, 1860 649
38. „ „ „ 26, IV, 1861 649
39. „ „ „ 29, IV, 1861 650
40. „ „ „ 30, IV, 1861 650
41. „ „ 30, V, 1861 651

СТРАНА

42. Вук њему, из Београда 1, VII, 1861 651
43. Вуку, из Београда 29, IX, 1861 654
44. „ „ „ 11, X, 1861 654
45. Вук њему, из Београда 27, X, 1861 655
46. Вуку, из Београда 5, XII, 1861 656
47. Вук њему, из Беча 9, I, 1862 656
48. Вуку, из Београда $\frac{1.\ II}{20.\ I}$, 1862 657
49. Вук њему, из Беча 3, II, 1862 659
50. „ „ „ „ 15, IV, 1862 662
51. Вуку, из Београда $\frac{1.\ V}{19.\ IV}$, 1862 663
52. Вук њему, из Беча 14, V, 1862 663
53. „ „ „ „ $\frac{22.\ VI}{4.\ VII}$, 1862 665
54. „ „ „ „ 29, VIII, 1862 666
55. „ „ „ „ 24, IX, 1862 667
56. Вуку, из Београда 7, XI, 1862 668
57. „ „ „ $\frac{6.\ XII}{24.\ XI}$, 1862 668
58. Вук њему, из Беча 26, XII, 1862 669
59. Вуку, из Београда 9/21, II, 1863 670
60. „ „ „ 1/13, III, 1863 671
61. Вук њему из Беча после 1/13, III, 1863 672
62. „ „ „ Београда 24, V, 1863 673
63. „ „ „ „ 1, VI, 1863 674
64. „ „ „ „ „ „ „ 676
65. „ „ „ Беча 17, VI, 1863 677
66. „ „ „ Ремербада 7/19, VII, 1863 678
67. „ „ „ Беча 17, X, 1863 679

CCCLII. Фрања Курелац.

1. Вуку, из Пеште, 29/17, III, 1840 680
2. „ „ Прага $\frac{2.\ XI}{21.\ X}$, 1844 681
3. „ „ Ријеке, $\frac{7.\ IX\ 1}{26.\ VII}$, 1849 682
4. „ „ „ $\frac{3.\ I.\ 1852}{22.\ XII\ 1851}$ 682
5. „ „ Карловца 27/15, VII, 1860 684
6. „ „ Ријеке 28/16, VI, 1861 685

CCCLIII. Министарство Просвете.

1. Вук њему, из Беча 25, VI, 1840 686
2. „ „ „ „ 26, VIII, 1841 787
3. „ „ „ „ 1, X, 1841 691
4. „ „ „ „ 14, X, 1841 691
5. Вуку „ Београда 15, XII, 1841 695
6. Вук њему, из Беча 19, XII, 1841 696
7. „ „ „ „ 6, II, 1842 696

СТРАНА

8. Вук њему, из Беча 27, II, 1842 697
9. „ „ „ „ 8, IV, 1842 698
10. „ „ „ „ 10, VII, 1842 699
11. „ „ „ „ 7, VIII, 1842 700
12. „ „ „ „ 4, XI, 1847 700
13. „ „ „ „ 1, XI, 1848 706
14. „ „ „ „ 13, X, 1850 707
15. „ „ „ „ 12, XII, 1851 708
16. „ „ „ Београда 21, IV, 1852 709
17. Вуку „ „ 22, IV, 1852 711
18. Вук њему, „ Беча 22, VII, 1853 711
19. „ „ „ „ 10, XII, 1856 712

CCCLIV. Јово Лајиновић.

1. Вуку, из Дубровника, 29, VI, 1840 712
2. „ „ „ 9/21, VIII, 1852 713
3. „ „ „ 4, VIII, 1853 714
4. „ „ „ 2, X, 1853 715

CCCLV. Димитрије Вељков.

1. Вуку, из Пеште, 15, VII, 1840 716
2. „ „ „ 1, III, 1845 716
3. „ „ „ 12, IV, 1845 717

CCCLVI. Милоје Божић.

Вуку, из Београда, 25, V, 1840 718

CCCLVII. Матија Мајер.

Вуку, из Целовца, $\frac{11. VIII}{30. VII}$, 1840 719

CCCLVIII. Јевђеније Јовановић.

1. Вуку, из Плашког, 23, VIII, 1840 720
2. „ „ „ 8, XI, 1840 721
3. Вук њему, „ Беча, 4/16, VII, 1844 721
4. Вуку, „ Плашког, 30, I, 1845 722
5. Вук њему, „ Беча, 6/18, III, 1845 723
6. Вуку, „ Карлштата, 8, XII, 1845 723
7. „ „ Карловца, 12, III, 1846 724
8. „ „ „ 20, III, 1846 725
9. „ „ Плашког, 9, IX, 1846 725
10. „ „ „ 8, III, 1849 726
11. Вук њему, „ Беча, 17, VII, 1849 727
12. Вуку „ Карловца, 10, IX, 1849 727
13. „ „ „ 9, XI, 1850 728

СТРАНА

14. Вук њему, „ Беча, 25, IX, 1851 729
15. Вуку, из Гор. Карловца 10, I, 1852 729
16, „ „ „ „ 9, II, 1852 730
17. „ „ „ „ 15, III, 1852 731
18. „ „ „ „ 5, VII, 1854 731

CCCLIX. Хенрих Штиглиц.

1. Вуку, из Млетака, $\frac{9.\ IX}{28.\ VIII}$, 1840 732
2. „ „ „ 28/16, VIII, 1841 734
3. „ „ „ $\frac{11.\ XII}{29.\ XI}$, 1841 735

CCCLX. Тимотије Димневић.

Вуку, из Одесе, 3 IX 1840 736

CCCLXI. Марко Квекић.

Вук њему, из Беча, $\frac{28.\ IX}{10.\ X}$, 1840 737

CCCLXII. Димитрије Чобић.

1. Вуку, из Земуна, 4, X, 1840 738
2. „ „ „ 31/19, XII, 1840 740

CCCLXIII. Петар Ј. Жамбасовић.

Вуку, из Пршемисла, $\frac{8.\ XI.}{27.\ X}$, 1840 742

CCCLXIV. Самуил Маширевић.

Вуку, из м. Бездина, 10, XI, 1840 742

CCCLXV. Делфина Сировица.

1. Вуку, из Шибеника, $\frac{3.\ XII}{21.\ XI}$, 1840 743
2. „ „ „ 25/13, II 1841 744

CCCLXVI. Стеван Поповић.

Вуку, из Пакраца, 3, XII, 1840 745

Регистри:

1. Имена места, лица и апелатива 747
2. Предметни регистар 772

ВУКОВА ПРЕПИСКА

VII.

CCCXVIII.

ВУК ПОПОВИЋ

1.

Високопочитаеми Г-дине, особити Родолюбче, за дуго ми живи били, чуй о Хр-те Рођени!

Знамъ да сте, а и заслужуемъ, на ме све яде анатеме и клете излили, и мезгру ми у костима проклели, а то само, за дуго мучанѣ мое, Шкуните опростите и смилуйте се ако сте одъ Бога и Божи човекъ, опростите велимъ грѣшнику, кои на колѣна предъ вама клеца и опроштенѣ ваше! Еръ нїесамъ ни я са свимъ кривъ, но више люта оскудица важни новина, задержала е управо перо мое, а иначе одма одговорїо би на премило писмо ваше. Знате шта наши вело „за неволю бабу воде, кадъ ђевойке не наоде“, те и я за неволю сам мучао, кадъ нисамъ родолюбивомъ сердцу вашемъ, што важногъ имао явити. Сердечно обрадовао самъ се виђети ваше почитаемо писмо, много пакъ више, из истогъ чути да сте по предугой жельи здраво у престолни градъ приспѣли, у кући Госпу и премилу дѣчицу весело нашли. За оставити жельи вашой ширегъ овђе поля, нећу много говорити, док нїесте одма у почетку брбльомъ ме назвали, у послѣдку како вамъ драго, у кратко вамъ найпре честитамъ све веселе празднике, и желимъ да и за много година у крѣпком здравлю, съ правимъ прїятельма, и премилимъ родомъ и породомъ дочекивате. Далѣ являмъ вамъ оно што е прїятельма наймилїе, сви ваши знанци есу здрави, Ришняни обично весели, кои ме често запиткую мислите ли опеть ђегоњь к' нама доћи за моћи дуже съ вама говорити, веселити се, и вишу вамъ любавъ указати. Обичай женидбе Рисанске, послали смо вамъ по старомъ Лукети, кои

се съ вашомъ любави много нама фали, но за чудо намъ е шта се уради одъ нѣга, ништа ево већь три мѣсеца ново не чусмо, єданъ и єдинацъ у майке одъ они у тамницы 12 младића, умро е одъ великогъ яда, а остали єсу здрави и любезно васъ поздравляю, и за дочекъ много захвалюю. Божитни ево вэмъ управо како што и данасъ Ришняни чине.

У очи Божића, то есть на батньи данъ у ютру рано, устане домаћица, и убере ловориke и сву кућу и прозоре искити, после подне са свиломъ червеномъ, и жицомъ златомъ, обвіе различито цвеће. около свакогъ батняка, дѣвойчице надмећаюћи се, коя ће браци лѣпше накитити управъ е красота погледати. У первомъ мраку буде готова вечера, и сва мушка челядь из куће изидѣ, две свїеће съ єдне и друге стране кућни врата метну, батняке узму, и носећи у кућу редомъ називаю: добръ вечеръ и честита вамъ нађашня[!] вечеръ, домаћица дочека и съ Шговоромъ „съ вама у здравлю“ поспе и съ овсомъ. Домаћинъ перви метне свой батнякъ на ватру, и за ньимъ сви у накерсть редомъ, после избаци пушку, и одма сѣдну сви за сламномъ трпезомъ, напире єду се приганице и ракіа піе, и остало посно приправљено єло. По вечери дѣчица носе свуда по кући у прегршъ сламе, и бацаю говорећи: куда слама, туда слава, а Домаћинъ натакне пециво на ражань, и съ русмаріномъ га закити, и сви оснмъ єднога пођу лећи, а ови остане чувати, кой би батнякь найпре прегорїо, да буде готовь посути га вїномъ и избацити пушку. Младъ Ришнянинъ, са своіомъ младомъ, свагда би перве године остао у очи божића на слами спавати, не били башъ што ново урадїо, да буде богато као и Божићь, а гдѣ кои би истой и главу на батнякъ наслоніо, да їой се болѣ прида, као усѣчбини и батняку. Садъ мало кои остае, већь кои нема лѣпше постелѣ. У ютру рано домаћица умїеси чесницу и у истой метне што годъ сребрено, и дукатъ тко има, и у чїемъ се парчету при ручку нађе тога оно и буде, одма припече се пециво, и домаћинъ да знакъ съ пушкомъ. После иде се на ютроню заедно и на летурђію, и нико ни кодъ кога, не сме поћи или што искати пре полазника, или случайно нанешена или на предъ звата. При савершетку ютронѣ у врїеме *всякое дихахїе* попъ почне иконе целивати и са свакимъ миръ-божати се, и остали сви редомъ; у сваћи кои су, млађи пође к' старїему и помири се. У кући съ фамильомъ исто бива, али свако челяде у руцы держи воштану свіећу. После сѣдну и найпре єду

біеле утробице печене, да би и све остало ѥло на сердцꙋ лако пало; у средъ ручка запале свы исте свіеће, и пію у славу Божію, и исте угасе съ віномъ, садъ донесу иссѣчено пециво, и съ ражнѣмъ ћера домаћинъ ђевойке из куће викаюћи: вуц се зло из куће. Кроз све траянѣ ручка комшіе се взаимно дозивлю и у здравлю дочекивати напіяю. Прїятелѣ на пушкометь свогъ прїятеля на васъ гласъ по имену зове говорећи му: помага ти Богъ и честити данашньи и айде амо да се напїемо и избаци пушку. Онай одговори и съ тобомъ у здравлю и ѥто ме не боре, и избаци пушку. Садъ кои мисли кога полазити узме пунъ окићени бардакъ віна, и предъ кућомъ када дође избаци пушку, и домаћица поспе га съ овсомъ или пшеницомъ, онъ одма пође к' ватри, и найдебльи домаћиновь прегорѣли батнякъ, к' ватри помакне и на истомъ метне таліеръ дукатъ како кои хоће и може. После сѣдне и денесу му кокошъ полазникову. На поласку врате му пунъ бардакъ другогъ віна, и сувише домаћица даруе му кошулю или мараму свиломъ и златомъ извезену. До малогъ Божића не диже се слама ни мете кућа, и в' мѣсто добро д-ютро и добръ [!] вечеръ говори се ристо се роди, ваистину се роди.

Ево вамъ и неке примасне пѣсмице, да се насмїете малко, само ако будете весели. Не могу вамъ казати тко ми и диктирао, ѥрбо на тверду божю вѣру и аматъ су ми казали..... [Нису за штампу].

Опростите за ове претиле пѣсмице, не би и вамъ списао да нисамъ одъ истогъ учителя вами добро познатогъ усилованъ. Ево вамъ и неке пословице што самъ и мимогредъ чуо. — Ніе кривъ ко прне, но ко чуе — . . . . . — Шта га ніе ни царъ га не іе — Болѣ и зао колачь него праздна торба — Не говори Сека што їо се снило но што іо е мило — Не валя свакой птици соко бити да іой крила не ѿпадну — Луду мани а лудъ се помами — Тко тептишъ ћера роге носи — Да е добръ [!] заямъ и жене би се заимале — Ко туђу кокош ѥде свою валя за ноге да веже — Тко дѣци дае на волю, себи чини тугу и неволю — Тешко вуку не іући меса, а юнаку не піюћи віна — Тко се съ кимъ руга съ онимъ се понуда — У радише свачеса у нерадише ничеса — Два без душе а трећи без главе — Ако се псу не обрани не умоли му се — Тко доцканъ устае обоякъ му нестае — . . . . . — Тко рано руча и ожени се никадъ се не кае — Даровноме коню зуби се не гледаю — Не лае

куца села ради но себе ради — Међу два бана гола баби глава — Ако волови терче земля е подїелѣна — Буди сеїо собомъ добра биће тебе свака добра — Шћерца удата сусѣдомъ назвата — Тко е коме міо и цервь му се чини біо — Колико е узбердице толико е низбердице — Земля данашня настала е курва — Попъ веле да е умро одъ проскурица, а онъ яданъ ніе вечь одъ глади — Сва вика на вука, иза вука и лисица е сита — Лаже коза као врагъ, да е село као градъ — Да я держимъ зашть и ти, ја би болѣ него ти — Да се вукъ у сердце не узда, не би сирова меса іо — Потоня паметь магарцу подъ репъ — Ко гладне године иђеде говно, сите се кае — Ко ме лани біо, ніе ми ни ове године міо — Намеће се као кила на дрво — Силомъ прди, а рѣомъ смерди — Болѣ дѣвойкомъ чекати, него женомъ кукати — Болѣ у роду чекати но у дому кукати — Било бешкота биће фратара — Ако мі е носъ шупаль ніе мозакъ — Погледай га на обућу па га пушти у кућу — Свадиле се зебе (птице) око туђе землѣ — Дѓгъ неплаћенъ грех неопроштенъ — Єдна потреба продае, а друга купуе — Велѣ фале у мале бисаге — Пала мѓва на међеда — Свака свекрва на невѣсту виче, а не пада іой на умъ да е и она невѣста была — Незвану мѣсто за врата — У мѣсто слїепо блаженъ они тко има око єдно — Гузична шала и женинъ побратимъ не стои добро — Самче по себе знанче — Кое є вино мукте найслаће є — Радіи бы кодъ тебе єсти сува крува, него кодъ мене крува и першута — Изгорѣше Мостарске свіеће, контаюћи Сараевско благо — Ѣегоћъ е много дима, мало е печеня — Майка шћерцу кара, а невѣсти приговара — Що пянъ попіе, и санъ иђеде, и старъ из... све щета однесе — Узъ к.... свирао, и пяну казивао све єдно — Безпосленъ Муіо фишеке савія; оће рећи: лѣнчина кои не пази себе, но туђе после —. Ево вамъ и ова пѣсма сміешна:..... [Није за штампу]..... Тешко томе ко памети нема, самуръ капи на ћелавой глави, дѓгъ долами на плећи гобаве, а копчама на ногамъ крівіемъ; бриткой сабльи у страшиве руке, а ногама подъ манитомъ главомъ, суву злату на каляву врату, а юнаку у братству неяку. Тешко земльи куда воиска проће, и ћевоики коя сама доће, друго іо е-ютро прекорено да си добра не бы дошла сама — Богъ убіо чифутъ бакалая, кой превари Томана Сенића, тикву му е за восакъ продао, іошть му иште за ню сансарїю, за нѣгову вишу фурбарію — Ево и єдна, одъ седмъ

Рисанскы здравица (Домаћинова)..... [Штампано у „Живот и Обпчаји“ стр. 14]..... Ако вамъ се ова допадне служићу васъ и съ осгали 6. и други опеть 7. сватовски. Пословице ваше из Церне горе нису дошле; а Милаковичь мі е казао да су штампане, онъ е отишо у Тресть; ништа за ню немамъ нова и что добра казати. Лунбардичь Иліа, и Огненовичь Нико стари, пошли су већь да се не врате никадъ. Марта, богме оца плаче, кад кадъ отидемъ и тѣшитъ е не престаемъ, но всуе видимъ да їой фали онай кої е до садъ неизвѣстанъ (вѣреникъ). Она и сви ваши пріятельи и познаници любезно васъ поздравляю, брояницe послао самъ и све е мирно остало. И всамъ вашъ

У Рисну 7. Феб. 836.

Вуколъ Поповичь.

Г. Ћирковић особито поздрав: васъ, моя пуница пакъ одвећь. Пошљите ми кою пренумерацію, али коя ће обећанѣ и испунити. Добронски песама кадъ доста искупимъ послаћу вамъ, мени нико за васъ іоштъ нїе ни по песме послао.' — Кад има и овђе мѣста: Молимъ васъ пошљите ми на Владиславлѣвича, писма Досіѳеова, 2. части Ѳликона, Касію Царицу Видак: и за метнутъ на питапъ ѳднога кучка или лава одъ Филдиша израђена, и ціену за све, да истоме пріимаоцу пошлѣмъ съ зафалом.

[Спољa:] All' Illustrisimo Signor
Il Sig-r Vuk Stef. Karaçich
Dotor di filosofia.
in *Vienna.*

[Вукова напомена:] одговорено 3. марта 836; писато 9./21. Окт. (за послате књиге и пословице).

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4504]

2.

Рисанъ. У ново-сазиданой по моди кући моіой 1./13. Новем. 836.

Високоучени Г-дине особити мой Пріятелю!

Тражећи различни народньи песама, пословица, прича, загонетка, и остали (опростите) спрдалица, изостао самъ ово-

лпко, те *вамъ* нисамъ на перво *ваше* мени предраго писмо одъписао. Садъ видећи и читаюћи опетъ друго одъ 9. Октом. писато, одъ стида управъ мога врући мі е пламень уз образъ полетіо; за ови дакле путъ, колико молимъ да мп опростите, а у напредъ желимъ, да ме башъ, и писмено по носу, ако самъ и попа, нисамъ божи светацъ, куцнете, док самъ млађи да се научимъ памети; толико да и ово писанце, съ коимъ желимъ любавь *вашу* утѣшити, и дугъ мой с' леђа свалити, пріятельски прїимите. Доће намъ єдва и Лукета, а нисмо му се надали колико ни майка мертву сину, Фали се много на дочеку, говору и любави вашой, и свима Ришнянима 50 — по — 100 мили *сте* и угодни саде. Мене пакъ с' *вашимъ* даровпма натоварили *сте* да не могу управъ носити, то есть: стидимъ се и стидићу се оволике без заслужне любави, до мое смерти. Особито лавъ, коі е лѣпотомъ своїомъ у зачудо многе довео, неизречено мі е по вольи. Книге одъ Г. Владисавлѣвича нисамъ іошъ добіо, а када и примимъ свакомъ своіе по опису *вашему* предаћу. А за пословице кадъ скупимъ одъ пренумеранта новце на истогъ Владис: послаћу. Молићу *васъ* за кое обявленіе, єрбо самъ и желянъ видѣти, кое ни найманѣ ніе ми мило, будући да е їоле летература наша у Мацарской жива, не бих *васъ* баремъ за ово моліо. Иза планине без нїедне препоруке, пріиміо самъ потешко бреме пѣсама, и одъ туђина знаюћи да су за *васъ*, опремимъ и я съ препорукомъ на Г: Гагића у Дубровникъ. У Рисну и у Перасту искупіо сам неколико пѣсама, а из Доброте, Столива и Перчаня мучно є добити єрбо сви мисле да е нечесова пріевара. Момче оно *вамъ* добро познато изъ Доброте, донео мі е біо неке пѣсме, али изписате су билс, кое ли е пак біо чуо, пошао іе поправляти по своимъ мудріемъ начину, говорећи: да онако неваляю ништа, већь да би се светъ с' ньима ругао. Здравице наше одавна би *вамъ* послао, да самъ икако могао, састатъ се съ онымъ, кои мі е и ону єдну Домаћинову казао. Онъ е из Грахова (Баіо Станићь) и будући да су због оногъ несретногъ пашалука и напредъ много устрашени и забунѣни били, нису доле ни слазили управъ одъ Априла м-ца; а садъ изгубили све куће, имовину, а многи свое родителѣ и хранителѣ, са свимъ не долазе у Рисан но врище и пиште тражећи по студенимъ кршима и пећинама спасеніе. Знамъ обаче за цело да е онъ остао живъ, и смисліо самъ тайно послати брата мога управъ к' нѣму да и препише, и одма по пошти пріпмићете и.

Чудимъ се да ме за састанакъ они ништа не питате, валя да *сте* одъ кога чули, или знаюћи како е за Церногорце и због ньи за Граховляне наопако испало, неда *вамъ* сердце Србско о овоме споминяти. Скуплѣне пѣсме послаћу *вамъ* преко Г: Гагича, а овђе кадъ имамъ чистогъ места, чуйте одъ свашта по мало:

Пословиц — Да ти роди ражъ, како што знашъ скроити лажъ, неби никадъ огладніо; ово реку тко много лаже — У сита оца прде ђеца — Помози Боже доста ручица, а уби доста гузица — Богъ е дао, а врагъ саставіо — Свака е риба вода; а бакалай е войвода — Жао е пѣшцу на коньицу — Болѣ е носитъ него проситъ — Башъ пала е пчела ђе ће медъ наћи — Пошльи рђу на путъ рђа ка' и рђа — Сладка ріечь и царева врата отвори — Кудъ ће крушка съ крушке но опеть подъ крушку — Доста пута више валяю ноге него глава — Пошао е у све трке да обріе берке — Еремія уз' полѣ, а све зміе у море; ово говоре Крушевичани, кадъ носе літію преко свое землѣ — У ђевойке бубань біе, а у момка ни умъ ніе — Илъ се мрчи, илъ ковачъ нїеси — Бѣхъ добро, ћахъ болѣ, легохъ овђе без неволѣ — Играла се була и калуђеръ то е коло шарено; реку обично кодъ насъ къдъ [!] виде фратра и нашегъ попа разговарат се — Лїепа е скужа и за жива мужа — У говнима смока нїе; кадъ се ко за малу стваръ сваћа — Што е крива Босна да е гладна Ерцеговина — Даће бака што е яка — Питали баку, како бако на пиру тешко безъ бритве [мали нож]. Тешко руцы по поруцы — Прїе него се метне магарцу воде у уши, незна пливати — Немамъ те, ни у пети, а камо ли у памети — Без путовоћа чубрана тамо пута нема — Кадъ се синовацъ женяше стрица непиташе, а кадъ се разженяше и стрину припитиваше — У мила прїятеља често неулази — Загрми као громъ а смилуй се као Богъ — Кад се фали конатъ рече се: са зла конта на добаръ — Ће се надахъ масла ести ту ме има пасъ иђести — Уздала се маћа у пасторка па остала ялова; кадъ слаже што уздайни прїятель — Мука е быти кадія, а масла му не майка (фали) — Шукадаръ букадаръ већь я тамо никадаръ; ово ћете бити *ви* рекли, кадъ сте из Боке отишли — Ако самъ ти у кућу ніесамъ ти га у гузицу: кадъ виче кога Домаћинъ страногъ — Биће свашта а неће насъ — Несретньога лубарда біе — Кога серби некъ се и чеше — Нити валя медъ бити да те разлижу, нити чемеръ да те расплюю — Тко

ће рећи да е курвинъ синъ; кадъ се пита за що украдено — Лiепо е злато ма валя вићети шта е подъ злато — Какавъ данъ таки и даръ — Какавъ попъ таки и приходъ — И прїе е куга долазила па намъ нїе у гузицу улазила; реку ономе кои прети — Бiеле виле пробакташе млада Марка проведоше; кадъ се што сверши — На сиротна свакомъ е лака рука — Тешко мени у зло добро чекаюћи — Али мрцы као вуци, али церни као овце; обично реку ономе кои из'мећ дружства оће што другчiе пити или ести — Ко не остави одъ ручка вечери кае се после — Лiепа делiя празна ћелiя — Злу вазда мећи напрїедъ — Свакъ свою потребу зна — Болћ е ново развальиватъ него старо градити — Пинята се повразу ругала, а оба су омрчена друга — Пуне очи пуно е и срдце — Никла блитва из гована; рече се ономе, кои се из сиротинћ возгорди — Зло е поћъ, а iошь горе не доћъ — Лези жено законъ те веже; ово рекне мужъ жени своїой, кадъ се нећа перви вечери да с' ньиме леже — Скочи срна иза терна ће задрiе ту умрiе — С' добримъ чубраномъ може се и у Турской крува наћи — Рћав оспремачъ готова штета — Идни ти бакини разговори кадъ е бака ћеда изгубила — Ради самъ погинутъ него срамотно живћтъ — Терпи душо Бога ради; ово реку увређени люди — Нiесамъ се могла одговорити кнезу; рекла една удовица брећа кадъ су е питали зашто е дала — Ради самъ на путу погинутъ него у дому кукатъ (гладоватъ) — Нитъ се у богатству понеси ни у рћи подай — Ко чини конатъ без оштара чини га по два пута — Што трезвенъ мисли, пянъ изговара — Яданъ дука залуду ти мука — Шлети котацъ, ка' ти и отацъ — Ручао е и они ко е волове изгубiо; реку кадъ обћдъ одоцни — Чести пути губе цћливе — Кадъ доће снага доће и паметь — Ће иде юне некъ иде и уже — Ніе ко има но ко умiе (зна) — Волимъ своме показатъ рутину но тућину гуньину — Извади комарцу едну ногу цриева му на дворъ (на полћ) — Пасю косъ мећи на трпезу, а она опетъ те подъ трпезу; кадъ ко кога моли за кое добро а онъ се одриче — Сћди па бесћди — Иће коня трава; добитъ иће капиталъ — Кадъ ти комшiи кућа гори, своiой воду приправляй — Кумъ донесе кумъ иће — Неумiешъ направитъ, ма умiешъ забавитъ; рече се ономе кои е невћштъ, а чсовой радньи ману наоди — Гледай свое после, а на мое се посери; рече се незвану посредственику — Iедна рена свега лћта па и она шогава (ћелава) — Бог

и дао па и и саставіо; кадъ се састану двіе рђе — Ради би се створитъ магаретомъ него женомъ. Молимъ предъ госпоіомъ вашомъ да не речете ову на гласъ — Ко старо крпи конце трати — ко старо люби данке губи — . . . . . — Пошла чизма а дошла цревља — Нема оваца без новаца — Понижену главу сабља не сіече — Поћоше стари нестадоше ствари — Кудъ сви вуцы ту и усо мали — У добра домаћина самоволни гости — Обично певаю и ово: а мои гости глоћите кости, макниге ногомъ поћите с' богомъ — Тресе се као господско вижле; реку кои се дркти одъ зиме — Даћу ти што и Паштровићъ попу; ово чуемъ често рећи одъ кога лютита човека — Не зову магарца на свадбу да игра и пѣва, но да воду и дрва ћера — Коликъ си синови ће ти у четверицу яе носити; реку маломъ човеку — Из ништаће као попу Лесу нога; ово реку пяници и свакомъ кои назадъ с' чимъ добримъ иде — Коя се рука неда посѣћи валя е любити — Ко не уміе лїепо лудуе, или давно му е, проштено — Што богъ да и шкоби; рекне у игри найгори — У богата влаха скупа шеница — Залуду човекъ штеди у дно вреће — Штеди они ко ништа нема — Валя се родити сиромахомъ па стечникъ бити — Болѣ е икадъ него никадъ — Кадъ те обале ніе ти се файде ногама копрцати — Она мауче што доватит не може (мачка) — Ко се у туће обуче берзо се свуче — Нема Трипо негъ едну веладу (капотъ) а у тивту рђаву интраду (бащину) ово рече онай кои бива прекоренъ што не носи лепше альине — Чувай докъ имашъ, а не тражи кадъ немашъ — Ко неће с' богомъ ћаво га едва и чека — Наће киша уби миша доће стари да га вари, доће млади да га лади, доће Лука да га фука; реку ово иђеши — Калуђере, ни краво ни воле, нити орешъ нити млѣко даешъ — Калуђере церна кукавице, залуду ли едешъ проскурице, што нелюбишъ туће удовице; као на прим: мою пуницу — Немой да што у теби загньїе; реку много говорльиву — Ко евтино купуе, евтініе продае — Наученъ е злопатити, кадъ ко зло терпи — И преброене овце вукъ иђеде — Што мачка чучи све на своме репу — Не елелице све иђеше, непилице віно попише — Кога е страхъ та болѣ чува — Руга сѣди на край пута, па се свакомъ руга, а съ ругомъ се сватко руга — Неволя чини на крничка врата долазити — Кога е молити ніе га срчити — Болѣ е одріешено него рђаво завезано — Да зна човекъ ће ће вратъ сломити не би тамо ишао — Богатъ даньомъ спава а поноћи

краде; ѳрбо мисли тада — Одъ баба земана: кадъ е што старо — Немой продатъ вѣру за вечеру — На шиїну штеди, а на клокунъ пролїева; рече се ономе кои гледа газету а не цванцикеръ; *шиина* е мала рупа на буре, а *клокунъ* велика — Царъ прди а баило пише — Што прди може му бити; реку богату — Уватићу те за грдило; за вратъ — Руката жена, радљива — Кліенъ, сакатъ — Пиня, твердица — Травопасни човече, лудасти — Обри се уз брдо; кадъ ко ште много рече му се — Шта зна магаре шта е петрусинъ — Шіунъ те удріо; убиточни даждь — Ѣе е браће ту е и діела — Тешко си га саму и на вагану. —

Чуйте, већь ѳ доста за садъ пословица, и кою смешну песмицу. —

1. . . . . [није за штампу] . . . . .

2. Зетъ се справля у пунице, носи дивна армагана. Носи яре на магаре, кадъ е біо проза село, проза село сломи чело, кадъ е біо проза друго, проза друго проби уво, кадъ е біо проза треће, проза треће сломи плеће, магаре му сломи ногу, а яре му вукъ иђеде, яохъ яда и неволѣ, ни кућъ иђи ни шта носитъ; а кад дође у пунице, ту находи три пунице, ђе пунице масло варе, дадоше му котао грести, метну котао на колѣна, пеленгаће прогоріо, и до меса догоріо, баци котао на сретъ куће, баци гаће на врхъ куће, а побѣже иза куће, за њимъ трче три пунице, ѳдна вели вернъ се зете, друга вели на ти гаће, трећа вели нека иде не дошао, ніе ништа ни валяо. —

4. . . . . [није за штампу] . . . . .

5. Танко пое у гору ђевойка, танко пое далеко се чуе, ма е зачу чобанъ скрай ованца, калуђери изна манастира. Малъ говори кало калуђере, яо яданъ чобанъ скрай ованца, да е мене како но е тебе; спратіо би овце и яганце, любіо бы за гором ђевойку. Ма говори чобанъ скрай ованца, яо яданъ церни калуђере, да е мене како но е тебе. Я би мою обривао браду, церну капу на ватру баціо, антерію о тернъ обѣсіо, танку кньигу низ воду пуштіо, любіо бы за горомъ ђевойку.

Домаћинову здравицу послао самъ *вы*. Дакле ако вамъ е была потешка научити чуите ову: Здравъ брате домаћине! За здравлѣ твое поштене главе, браће твое и братучеда, синова и синоваца, унука и одмладака, и свакога одъ твога поштенога дома рода и порода. Богъ ти дао часть папе Рімскога, владике Цетінскога, два бана Паштровичьа, и четири властелиновића. Колико је на овой маюлики писми, толико ти

Богъ дао сини, колико на истой маюлики шари толико ти Богъ дао снаи, да се с' ньима дичишъ као море дубиномъ, као небо висиномъ, како полѣ шириномъ, како лисица мудриномъ, како зецъ брзиномъ. Богъ те сачувао одъ Османа диздара, крива кантара, попузльива моста, подругльива госта, пертене вреће, и рутаве среће, празне кесице, попердльиве домаћице. Више куће ти високи стогъ, на нѣму ти сѣдіо Господь Богъ, свакоме твоме с' нѣга діеліо, некоме капомъ, некомъ шакомъ, некомъ стугомъ некоме врећомъ, а тебе домаћине врећомъ стугомъ, шакомъ капомъ и свакомъ добромъ срећомъ. — Ову мі е казао єданъ из Паштровића, когъ самъ звао на ручку збогъ тога да мі е што чути, и видећи доста меса и віна, збуни се и не зна ми ништа друго казати. Дакле дођу Граховске, чуйте и ову *пріятельску*, кою домаћинъ одговараюћи напіа своме сину илъ брату.

Здравъ брате (илъ синко) напише ова наша господа кумови и пріятельи за наше здравлѣ, а ми ћемо садъ у ньіово. За здравлѣ (Н. Н. поглавитогъ у терпези) нѣга и нѣгове поштене главе, нѣгове куће и ђеце и сваке ліепе добре среће. Богъ га брате подержао у свакоме добру, Богъ му удіеліо, да му е шлѣме твердо и високо, а одъ Г-да Бога благословено; подъ нѣгово твердо и високо шлѣме, Богъ удіеліо и ліепа милость божіа, свако родно и благословено сѣме. Перво за здравлѣ нѣгово и нѣгови синова и синовица браће унука и одъмладака; за здравлѣ нѣговога широкога стада и дубокога рала, стадомъ се фаліо, а раломъ раніо а Богъ му помогао. Вазда ишао путемъ широкіемъ, а образомъ свіетліемъ, ћесе пуне и сваке ліепе и добре среће. И за здравлѣ свакога нашега кума и пріятеля и старога и младога. Богъ ни брате промисліо и удіеліо да старе держимо а нове приватамо по вольи Божіой и по закону ристову; ђе гоћь ни кои кумъ и пріятель біо, и одъ кое годь землѣ и краине біо, све той земльи заповѣдникъ біо, то наши кумови и пріятельи били. Наши се кумови и пріятельи познавали међу браћомъ и краином, по образу ліепоме, по гласу поштеноме, по ћеси пуной, по ћорди оштрой, и по свакой ліепой и доброй срећи, како Даница звіезда међу звіездама на истоку ютренѣму. Што ћемо ми мой брате наше кумове и пріятелѣ иментоватъ и паметоватъ, но нека и Г: Богъ иментуе и паметуе и у напрїедъ помакне коликое воля и милость нѣгова. Одъ кое гоћъ вѣре и закона наши кумови и пріятельи били які и Г-дъ Богъ по-

могао и у напріедъ помакао. А шта ћемо мой брате далѣ но напише они у наше здравлѣ, а ми у здравлѣ свакога нашега кума и пріятельа и правога солїемника; и за здравлѣ онога нашега свакога добротвора, кой за нама добро зборіо ће насъ не било, Богъ му дао сваку срећу кою бысмо ми сами себе ради. Ће ли пакъ ми били Богъ нам промислїо и удіелїо да одговоримо свакоме ко за шта біо, ћесомъ пуномъ срећомъ веселомъ и любави правомъ, ће ли ни била потреба да Богъ да и крѣпкомъ мишкомъ и оштромъ ћордомъ. И здрав брате за здравлѣ све ове наше господе, кои су данасъ дошли и приспѣли, да Богъ да и милость Божіа да доћу и одъ напредуща лѣта, и ове године и много лѣта и година; они у здравлю доодили, и насъ у здравлю и у добру наодили. Кои ли ни кумъ и пріятель ніе данасъ дошао и приспіо, а жудіо да доће и приспіе, дошао и приспіо на свако мѣсто ће Богъ срећу діели. Вазда мой брате молили Г: Бога наши кум: и пріят: у наше домове за наше здравлѣ, а ми са земаномъ божіемъ у ньіове домове за ньіово здравлѣ. Помагао Г: Богъ и насъ и наше кум: и пріат: ћегоћь се съ ньима састаяли єданъ другоме о части и добру радили, у лице се цѣливали єданъ другогъ за здравлѣ питали, правіемъ и своіемъ добріемъ сердцемъ; ће ли се с' ньима суминьивали по другоме се поздравляли. Богъ и милостъ божіа удіелила да вазда чуемо одъ нашіе кумова и пріят: добри гласъ и добру узданицу, а такоћеръ да Богъ да и они у насъ. И здравъ си ми за здравлѣ овога нашега Долибаше и све ове браће около нѣга, и шта ћемо? Оћемо ли ову чашу попити до капи за користь нашу а за любавъ наши пріятеля. Оћемо е попити да ћемо се с' ньоме и покрити и здравъ Богъ те веселіо. —

Госпоя Марта збогъ книга, а моя поша збогъ великогъ оногъ поздрава с' миломъ вольомъ васъ и све што е ваше поздравляю. Перву говори се во обще а и прилика е да ће е узети Г: Георгїе Петровичь, кои се чека заедно с' владикомъ ови дана доле. Радуемъ се да сте добили малогъ славуя (Димитрію) напредуйте у радньи, а и я нећу васъ покорити; садъ и я имамъ три, последнегъ добіо самъ на воскресенїе у подне (Светозара). Немойте ме у напредъ, а и я нећу васъ заборавити, него уверени будите да васъ за честь и дику мою имамъ.

Ј. Вуколъ Поповичь
пар. и кат.

Питали сте ме шта значи речъ здѣхачъ. Ерцеговци а и Црногорци зову єданъ мали комадъ колико крайцера коже, кой е прилеплѣнъ унутра одъ мешине, у дно оногъ шуплѣгъ дервета, крозъ коіе се дува у Дипле (гайде). Оно дакле зову Здухачь. За Рисанъ и Нови, кад су узети, и колико су стали и кадъ су Турци из ньи отишли, трудіо самъ се свуда изнаћи и нико ми достоверно ніе могао казати. Из проповеданя стари люди могу вамъ казати ако васъ е воля у напредъ.

[Спољa:] An Seine des Herrn
Wolf St. Karadsitsch
der Philosophie Doktor und mehreren
gelehrten gesellschaften Mitgliede Wohlgeboren
wohnhaft auf der Landstrasse № 57.
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4505]

3.

Многопочитаеми Г[оспо]дине!

Обичай сватовски добро познатъ вамъ е, садъ ево вамъ и єдан разговоръ из'међу два стара свата, кога проведу одма, текъ за трпезомъ седну, с' неколико ньіови здравица:

Стари сватъ одъ дома, почне говорити другу своме, с. свату од сватова, кои седи с' десне стране нѣга, овако: Стари свате Г-дине доброти сѣде .... [штампано у Живот и Обичаји стр. 120—128].

На ови начинъ чине у Ерцеговини, а и кодъ насъ само кои зна, коили не, с' платомъ замоле оногъ кои е свему овоме вѣшть. Обећао самъ біо вамъ послати здравице наше одъ керсногъ имена, и чиними се да самъ вамъ домаћинову послао, а остале ево и овде управъ списате, како што су ми и и казивали:

1. Здрав брате Н. Н. у добри часъ одъ обѣда, да се намѣри часъ добри, нама и ко е на нашемъ обѣду.

2. Писмо у добри часъ, а садъ ћемо пити и у больи часъ, да поможе Богъ и у найбольи часъ нама и нашему брату домаћину.

3. (При овой знате шта е одъ потребе, кадъ е попъ очати сву проскомідіу, и остале дневне тропаре и кондаке а

кадъ нема овогъ, они ти запале свећу задіме с' тамняномъ да єдва єданъ другогъ види. И почне наистари у славу и ваславу напіяти овако). Шіисмо у добри и найбольи часъ, а садъ ћемо пити у лїепу божію славу, да намъ поможе и прискочи Богъ и лїепа божія слава. Ће се у славу божію устаяло те е споминяли и ньїо[й] се молили унђе ни и помогла души и тѣлу; ђе лі е заборавили ялъ у стиду, ялъ у страу ялъ у нашемъ сагрѣшенію те е неспоменули, Богъ и лїепа божія слава насъ не заборавила, него намъ била найболя помоћница души и тѣлу.

4. Домаћинова, коя е кодъ васъ, и ову треба да прїятель єданъ напіе другомъ за терпезомъ пріят. а они пакъ домаћину. За то се обично рече: домаћинова трећа.

5. (Пріятельска, кою треба да домаћинъ напіе брату илъ сину овако). Здравъ си брате, ова врсна и лїепа господа кумови и пріятельи, напише за наше здравлѣ, а ми ћемо сада у ньіово, помогао Г-дъ Бог Н. Н. (одъ найстари) нѣга и нѣговъ домъ и родъ; и за здравлѣ нашега свакога кума и пріятеля, ортака и побратима, старога и младога, милога и драгога, ђегођъ намъ е кои, што намъ и е ђедъ и отацъ стеко и ми млади на конъ ньи; од синѣга мора, до тіога Дунава, и одъ кое гођъ кои вѣре и закона біо, а нашему дому и нашему роду добра тіо, свакоме Богъ помогао, и свакога у напрїедъ помакао колико е воля одъ милога Г-да Бога, ако Богъ да. За здравлѣ све господе ове, кои су дошли и приспѣли ове године, да Б-гъ да и лїепа милость божїя да дођу и приспію и догодине, и много лѣта и година, а све за нашега живота, ако Богъ да. Кои ли ни кумъ и пріятель нїе дошао и приспїо ове године, а жудїо да доће и приспїе; Богъ уділїо да доће и приспїе овђе, и на свако мѣсто ће онъ срећу и благо дїелїо, ако Богъ да. Вазда мой брате наши кумови и пріятельи, напіяли и Бога молили у наше домове за наше здравлѣ, а ми са земаномъ божїемъ у ньїове домове за ньїово здравлѣ. Помогао Г-дъ Богъ и насъ и наше кумове и пріятелѣ, ђегођъ ми и наша браћа и наша ђеца за ньи чули, отоле се поздравляли, ђе ли се на путу ялъ на дивану виђели и састаяли, єданъ другомъ о части и добру радили, у лице се любили за здравлѣ се питали добріемъ сердцемъ, а правомъ любави. Да Богъ да и лїепа милость божія, да за наше кумове и пріятелѣ вазда чуемо добри и честити гласъ, и у ньима да имамо добру узданицу, а такођеръ и они у насъ. Да Богъ

да, ђегођъ био врсни родъ, а богати домъ, прави Ришћанинъ а снажни Сербинъ, неки намъ био суђени кумъ, а наки пріятель; неки ортакъ а неки побратимъ, помогао Г-дъ Богъ и нама и њима са сваке стране, а с' небеса најболѣ. Да Богъ да и велика милость божія, с' кумовима се кумили све с' драге волѣ без' икакве неволѣ, с' пріятељима се пріятељили, с' чистомъ љубави по ћару по гласу и по закону Ристову; старе да држимо, што намъ е стеко ђедъ и о-цъ, а нове и срећне да приватамо по заповѣди и вольи божіой. Да Богъ да и велика милость божія, да се наши кумови и пріятељи, кажу и познаю на дивану госпоцкоме, на мегдану юначкоме, на сабору брацкоме, по образу свѣтломе, по оружю лѣпоме, по имену поштеноме, по колѣну юначкоме, по ћеси пуној, по сабљи бриткой, и по свакой лѣпой и доброй срећи, како по се познае и даница звіезда, међу свѣмъ звіездама на истоку ютреноме. И већъ кућемо далѣ но нашїемъ кумовима и пріятељима дай Боже лѣпо здравлѣ, на путу добри ћар, међу людма лѣпъ гласъ; а најболѣ Боже помози насъ, кои смо овђе данасъ и здравъ брате надай се (Н. Н. по имену едногъ одъ пріят. рече).

6. За здравлѣ збора и сабора с-таго (храмъ церкве коі е) да Г-дъ Богъ да да намъ вазда буде зборъ зборомъ а договоръ договоромъ, ђегођъ се састали, и зборъ чинили, о чемъ гођъ главили и радили добро сатворили и учинили, ако Богъ да; Никоїой се краини с' рѣчма немолили, ни асирама одкупљивали, но свакой обранили и као юнаци осветили ако Богъ да; кумовима и пріятељма єзикомъ из' уста душманима и злотворима оружѣмъ из' рука. Оштромъ сабљомъ, якомъ мишкомъ, добромъ згодомъ, а све с' помоћу божіомъ. За здравлѣ нашега цвіета на средъ бѣлога свіета Јерусалимске Церкве наше богомолѣ, за кою се сваки ришћанин Богу моли, и њой прилогъ носи, Боже е помози и избави из проклете персіанске руке. И за здравлѣ свіе ришћанскіе церкава и манастира, нашіе дивніе богомоля, ђегођъ е коя сваку богъ помогао; кое су намъ бѣле и лѣпе, окићене и оружане, да Богъ да, да вазда буду бѣле и лѣпе, окићене и оружене. Кое ли су оборене и порушене, да Богъ да да и оградимо и покрасимо, с' двора клакомъ и каменомъ а изнутра сребромъ и златомъ с' крестима и инконама, а све с' помоћу браће ришћанима, како што су и у права и срећна мѣста ришћанска. И за здравлѣ наши свештеника, кои предъ нама оде, и у наше се церкве за насъ

грешне богу моле, молитва имъ примлѣна била у Г-да Бога. И за здравлѣ нашіе главара, суђа и баряктара, кнезова и витезова, берзиња и младиња, сиромаа и сиромашиња, и свакога брата ришћанина, вольнога и невольнога, коі е у вольи Боже га подержи, и помакни, колико е воля одъ милога Г-да Бога, кои лїе у каквой муци илъ невольи, Богъ и с' ньима промисліо, Богъ га избавіо да се сунца огріе, да се винца напіе, да му Богъ да власть и область како и данасъ нама у нашега брата домаћина.

7. Здравъ си ми брате Н. Ову ћемо пити за здравлѣ ове софре и образа, ко е ову софру поставіо ове године поштенъ му образъ био, и поставляо е и догодине пуну и честиту много лѣта за нѣгова живота, онъ и нѣгова ђеца наконъ нѣга ако Богъ да. За ньіомъ прибирао и сабирао вазда врсне и изабране, царе патріаре ђенерале и владике, попове и калуђере, а найвише свою браћу Сербле, коі ће рећи Боже помози, и да Богъ поможе. Да Богъ да да е вазда врхомъ ставля, а равну е дизао, све пуну и богату, све срећну и честиту; и ко за ньіомъ сідіо, и віно піо, части іо, и весео біо, свіета му образъ біо, одъ віна се не опіо нитъ се с' кимъ побіо; и ову си ми здравъ — часно сѣли поштено устали у больи часъ, да Богъ да да вазда сѣдимо, окле могли лако устати, и што намъ часни домаћинъ попенцао, Богъ му наспорїо, нѣму у ћеси а нама у сердце, и кадъ ти дође ова чашица и ова здравица, по нѣ попи сѣдећи а по нѣ стоећи и здравъ си ми здравъ.[1]

Кодъ насъ обично о керсномъ имену и свадби други ела на трпезу не износе одъ ови: 1-во оризъ — 2. кокошке съ говединомъ — 3. на ситно искидато месо бравлѣ, и с' различнимъ мириснимъ стварма испригато (пиріянъ) — 4. Першута свиньски — 5. Печенѣ и сиръ найпосле; и за свакимъ еломъ различну напіялицу напіяю, како н.пр. за первимъ у добри часъ, и тако далѣ, како е горе казато. Ако би почемъ штогодъ к' овомъ Фалило, пишите ми да вамъ допунимъ, будући самъ незнамъ, слѣдователно нисамъ знао одъ овогъ што друго ни тражити да ми каже.

Кньиге ваше едва преко Г-дина Владисавлѣвича дођоше, одъ кои самъ одма свакомъ по испису вашем предао и послао. С' пословицама на велико самъ чудо. Г-динъ прота, не толико

[1] Упор. Жив. и Обичаји стр. 73—79. Готово истоветно.

сбогъ умножене ціене, колико сбогъ што су Церногорскомъ владици посвећене, нїе хотіо ни погледать на нѣ, а камоли прїимити. Г-динъ провікаръ нашъ, пошто самъ му казао узрокъ 4 цванц. говорећи му: да саме просте карте има 4 цванц. без труда и користне у ньима забаве, послао мі е за 8 комада 16 цванц. а 16 вели да е одма у почетку у Шибеникъ послао. Парохъ Будваньски за 7 ком. одговорїо мї е да е и онъ послао, у Шибеникъ одма кадъ е изашло обявленїе одъ Еп-к-па Раячића, за ньи, 14 цванцікера, а други садъ 14 да пренумеранти неоћу дати, но ишту новце или кньиге; я самъ му одговоріо да ми пошлѣ имена ньіова и кньиге натрагъ, да имъ се може за таку ревность и любавъ благодарити вѣчно. Отъ мои пренумеранта полакъ су узели, а полакъ друго стои и садъ кодъ мене. Доста е овоме упорству ньіовомъ криво, што ви нисте у истимъ кньигама узрокъ одъ придодате две цванціке явили, будући многи су рекли да я с' овимъ интересъ радимъ по своіой вольи, и многе самъ морао увѣрити с' вашим собственимъ писмомъ. Пре него су ваше дошле многи су по Котору с' Цетиня без предговора добили, и ово е узрокъ велики што Которски пренумеранти отричу се пріимите и; ради коегъ молимъ ако ми желите икад кою любавь учинити, учините мї е садъ у овои згоди: Да вамъ пошлѣмъ сва имена и презимена они, кои ни су хотѣли и прїимити, а пренумерирали се радо, будући одъ неки, башъ кои носомъ удараю у дѣла паметна, и капетани и одъ карактера люди се наричу, біо самъ сбогъ овогъ увређенъ и писмено їошь с' вама заедно. Дакле да овїема у чесовомъ скоромъ изданію зафалите явно, да и позна свіетъ и учена браћа, и други путъ увѣрени будите нити би они, ни ко други слободу ову имали. Благодарим вамъ до гроба, за кньиге и лава, што сте ми послали надаръ, дай боже здравлѣ да и я с' чимъ гоћъ покажемъ се пріятель. Пишите ми штогодъ ново отуда; да имамъ мѣста би вамъ штогоћъ и одъ мале важности явіо. Чуо самъ да ћете брзо к' нама дай Боже.

Сви познаници ваши васъ с' почит. поздр.

У Котору 29. Марта 837.

Покорнѣишій

Ј. В. Поповичъ.

[Споља:] An den Herrn
Wuk Stephan Karadschich
Philosophie Doktor
Wien
Auf der Landstrasse № 57.

[Вукова напомена:] одговорено 8./20. маија 837.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4506]

4.

Мой Г[оспо]дине Почитаемый.

Г. Спира Поповићъ послао мі е дѣлце оно, и совѣтуе ме истый вами га дати, дакле за нешиляти га вамъ сама ту, све ћу у єдно скупити, а іошь штогодь прикупити, па ови дана по сигурной прилики на Г. Владисављевића упутити, и за васъ препоручити, а и вы истомъ пишите што.

Съ вашимъ обично-краснымъ говоромъ и поздравомъ „помага Богъ, и съ богомъ браћо Ришняни“ оставили сте свіе у жалости, жалећи што ніесте имали времена дуже кодъ насъ остати.

Я, и сва моя фамиля до смерти вами смо благодарни, и у напріедъ препоручуемо се у еднакой любави и вольи да насъ уздержите.

Престави се изненада Г. Архіман. Теркуля. Одъ жалости, да не речемъ друго, нашъ прото трчи кодъ ціркула Директора и Шалера и не престае одъ єдногъ до другогъ препоручивати се да онъ покріе оно мѣсто. Я самь му рекао ако му не угради Кнежевићъ нек' се небои другогъ. Шалеръ му е казао да ће се старати, ма сбогъ што нема школскій свидѣтелства тешко ће моћъ бити аміністр. Епархіе и Директоръ Школе. Нагнали смо, а я найвише Директора да рече Шалеру еръ му е пріятель, да онъ е мудры и хитри у Параграфіма него ли кои су школе свершили, и ко зна шта ће быти, онъ живи у наданю, нити може спавати, ни єсти ни више кньиге Амвросіеве, Германове, Кедрінове одъ кадъ сте вы дошли, и одъ ономадъ читати.

Поздравляюћи васъ, вашъ

попъ Вуко.

Поздравља васъ и осталу Г: Спира Поповићъ, явля ми да е было Г. Еп-к-пъ Карлиштатскій кодъ ньи два дана и служіо е літургію. Г. Властелиновића поздравља васъ и шилѣ Г. Надеждину писмо за нѣ брата. Лесо васъ поздравља и моли за кою пѣсму, а и онъ ће за васъ се са мномъ заедно постарати.

[Пре 28. VII. 1841].

[Сполја:] Г-дину
Вуку Караџићу
моме драгомъ пріятелю
у Дубровникь.

[Вукова напомена:] одговорено из Беча 28. Јулија 841.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4507]

5.

Почитаеми Господине!

После претрплѣне жалости, свакомъ самь се дошлом писму обрадовао, ма вашемъ пріимлѣномъ 11-гъ Августа највише. Оно ме избави из жалостни нови мисала, видећи да сте здраво путовали, и здраво дома дошли, а бѣше се по овомъ краю одъ некуда просуо гласъ, за самогъ васъ, да сте тешко у путу оболѣли, па опеть іошь црньи да сте и у другій животъ пошли. Садъ радостанъ и утѣшенъ, съ весељимъ гласомъ мое самь пріятелѣ, и ваше неке познанике добро обвеселіо, и ево данасъ найпре съ пріятельскомъ приликомъ шалѣмъ на Г: Владисављевича за васъ све што самь имао скуплѣно, а могао самь и пріе послати, и на чисто све преписати, іошь штогодь прикупити, ма свему е кривъ немили гласъ біо, и с' нѣга самь оно, и много нешто у немаръ упуть туріо.

Послану за мене нову кньигу прву, ніесамь пріміо, а тешко и да ћу већъ; ма надамъ се поуздайно пріимити ону другу, коя ће за ме остати, а дѣчица имаю новаца и одъ ваши пословица да купе по пуну врећу и *церашкіехъ* врућіе и *трештинскіех* студеніе колача. Ріечи ваше усердне ріечи пробудиле су сміех у многіе, а у дѣцу мою неко весело по кући скаканѣ. Главари наши на вашемъ пріятельскомъ поз-

драву много благодаре и веле: Богъ и нѣга сваким добромъ поздравіо и памтіо и Богъ му продулыо здравлѣ, ваистину е оно еданъ нашъ добри и деньозни пріятель.

Владика е Церногорскій, у Котору радећи о границама 17 дана сѣдіо, и свакій данъ одъ 11 до 2 сата по пол дана, съ сердаромъ Ђурашковићемъ и Чевкином, кодъ Ауліческогъ консіліера Г: Шалера одлазећи, о послу радіо. Послѣдни дана, пошто га наши познаше да су му милій новци, негъ границе, лако су се у погодби сложили, ма у почетку тежакъ узао бѣше, било е и до вике и бѣжаня из куће. Одъ Паштровскогъ края до села Мирца, близу Котора за поћеранѣ на трагъ са старе границе, и за 200 дана землѣ оранице у Црницы, дали су му 75.000 fl. а одъ Мирца до Оравца по врх Крша, из више Доброте што остаде у наше 35.000 f. и одма су на мѣста пошли, и урезанимъ крстима у каменѣ забилѣжили, и с подписима у карте потвердили.

Владика е біо су 15 перяника и Ђорђемъ, и у Дубровнику, на састанак с' капиціомъ, обученъ каи и у Котору у бѣлачи и у осталомъ правомъ оћелу Церногорском, и тамо не нашао Требиньскогъ Асанбега, сутри дан без да е о миру и проговоріо, вратіо се на трагъ у Которъ, и одма на Цетінѣ пошао.

Одъ пазара Церногорскогъ до границе наше зида се путь нови, на нѣму раде 150 людій, съ добромъ платомъ зашто е кршъ голи, пуцанѣ велико до 100 мина на дан увеселява насъ долѣ у граду. Сверху пута е сердаръ из Рисна.

Дромяци арачъ везіру не оћу да даю, ни нѣга за господара да већ познаду, и за ово било е скоро више пута боева, и мертви глава, измећу кои и двіе су поповске поніели на Требинѣ, но срећом немаю браде. И они су садъ тужни каи и Граховляни измећу двіе живе ватре, нит' смию к' Турцима ни Церногорцима.

О Илину дану посланици везірови и владичини састаяли су се кодъ Баняна, и о миру и вѣри говорили, ма владичини иштући одъ ньи Грахово, Баняне, Дромяке и Рудникъ планину, ништа не учине, но у жешћем немиру се раздвое. И садъ са своимъ слободом на едном и другом краю съ Турцима се туку, и за сваку главу добію одъ владике медалю, на коіой стои с' едне стране, орелъ съ терчећим лавомъ исподъ, а с' друге написано е: „храбрость за вѣру и слободу“. Добро су

се садъ с' ове стране и Турци уредили, има ньи 400 валяни пандура, и на 4 згодна кланца дочекую чете Церногорске, и немилице и бію и сіеку. Пробали су ови дана ударити на Подгорицу, и ништа не учине, но 9 ньи осимъ ранѣни погине.

27. Јуліа біо е код насъ младій дука одъ Модене, и с' Порто Роса праћенъ е біо с' баркама, а поздравлѣнъ са сува едне и друге стране пуцанѣмъ из пушака и машкула, управ' до Котора. Овде е прегледао градъ и ношню, особито залюбіо се у Ришняне видећи и съ некомъ лакости скакати испредъ кола и у колу съ онимъ тешкимъ оћеломъ. Дара ніе никомъ ніедногъ дао, есть само колу Церногорскомъ 80 цванцікера да се напію. Из Котора другій дан поће с' богомъ.

Овамо е гласъ да ће ове всени до Отомбра и Царевъ брат овамо доћи за прегледати богате землѣ наше.

У комуну Новскомъ биће м-цъ дана отворила се велика трговина медізіма и поповима; болесть срдоболя велики брой челяди загна у землю, и ліека никаквогъ ніе се іошь нашло, и сбогъ овогъ веома су се многи устрашили.

Кодъ насъ е дво-месѣчна суша опалила све, и срећа што е вѣтіно подъ Которъ жито, иначе нешто одъ болести а нешто одъ скупоће умерли бы многи. И у Церной Гори мало ће быти рода у свему, но ньима е лако, они ће се изимити краћомъ.

Владика е на Преображеніе запопіо 33 младића, и одъ свакогъ по 30 талира на пріедъ узео. Како, то не треба питати. Попісао е и младиће за солдате дошло имъ 300 штуца вгерскій.

Вуко Врчевићъ постао секретаръ у Герблю с' платомъ одъ 250. И данасъ е прстен дао моіой свасти у Котору, дакле садъ смо пашенози.

Благодаримъ вамъ на миломъ гласу ради нашегъ владике, и молимъ васъ ако ишта ту, кодъ извору наше среће дочуете кои ће быти явите ми.

Г: нашъ прото свакій поштни данъ извиркуе, ма пертляга к' путу несправля, кадъ ће му кньигоноша Декретъ за Епіскопа или Г: вікара помолити.

По препоруци моіе Ришняна васъ поздравлямъ одъ ньіове стране. Поздрављю васъ и из мое тазбине сви. Одъ мое и

моіе из куће поздравлямъ васъ особито и вашу Госпоју и дѣчицу, и всамь вашего почитанія

У Котору, 18. Августа, 1841.

покорнѣйшій слуга
Попъ Вуко.

У све є мога рукописа што самь вам послао листића каи што сте и видѣли . . . . . 143.

[Споља:] Allo Stimatissimo Signor
Il Sig-r Vuk Stef. Karatsich
auf der Landstrasse № 472.
Vienna.

[Вукова напомена:] одговорено 31. Јул. 842. (а писмо је од 841.)

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4508]

6.

Почитаеми Г[оспо]дине.

Я самъ ваше писмо пріпміо, и старао се вамъ по жељи моіой и вашой управъ оно учинити што сте ми били препоручили; ма у стараню овомъ дође овай господинъ и одъ стране ваше поздравъ ми донесе, являюћи ми да жели управъ оно имати што и ви, и поведемъ га кодъ нашегъ єдногъ имућногъ Ришњанина когъ чинимъ обући и жену нѣгову на правомъ рисанскомъ оћелу, и онъ и рисуе у єданъ часъ, и замолимъ га да и вама преда єдну копію. Дакле мой Господине задоволитесе за садъ с' тимъ, а я ћу се постарати за оно остало, што пріе да вамъ пошлѣмъ с' помоћу Врчевића. И молимъ вас искао е одъ мене кое какве обичае, и я самъ му явіо да немамъ него да самъ вами послао, и да ће те му што шта явити.

Он є уберзо Боку и Црну гору прегледао, и кодъ мене само єдну уру стаяо, па зато и вами немамъ времена ни очемъ писати само да самъ живъ са свима моима а знате како, и од Бога желимъ и вама и свои Г. фамильи дуго и повольно здравіе.

[пре 10, VIII, 1843].

Ваш пріятель и слуга
попъ Вуко.

[Споља:] Почитаемомъ
Г. Вуку Караџићу
у Беч.

[Вукова напомена:] одговорено из Берлина 21. Дек. 843.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4509]

7.

Високопочитаеми Г[оспо]дине!

И с' овомъ приликомъ желимъ васъ поздравити и явити да самъ са свима моима здрави. Я самь вами по Руссу Попову писао и послао двѣ юначке пѣсме нове, и он вадећи с' помоћу мојомъ портрете Ришњанина и Рисанку Паштровића и Паштровку и остале житељ у Боки, замоліо самъ истогъ да и вами преда по єдну слику одъ свакогъ, и обећао ми се за цѣло даће. Садъ незнаюћи єли нећу ни давати никомъ више за васъ ништа, а мисліо самь и по овомъ послати вамъ нове три четири пѣсне Черногорске.

У нећелю по Илину дану біо е рок да се састану везіръ Ерцеговачки и владика Церногорскій, и то на полѣ Сливѣ близу Ништа. Владика е собом у М-стыръ Острогъ бно повео 500 Церногораца, а везіръ на Гацко е довео 1000 Турака, и пре састанка пошлѣ везіръ 18 изабрани Турака к' владици питати оћели у речени данъ доћи у полѣ, владика видећи и кодъ себе, заповиди свіе посећи, али люди сѣте се одма погибій стану бѣгати и само ньи 6 утеку а остале посіеку и с' ньи све понесу и подѣеле тешко бы и они побѣгли да нису имали добре конѣ. Ови случай біо е зачудан и нама долѣ, ма неки веле да е владика преко пріятеля чуо бно да му везіръ о издаи ради, а неки опетъ, да с' овымъ путемъ башъ оће у немиру вѣчном с' Турцима да остане; ма како было преко вѣре ніе имао ово учинити, садъ се сва Турска воиска узмутила а и Церногорска не стои с' миром, него има до 50 чета а у свакои до 50 люди и иду по Ерцеговачкимъ ближньимъ селима, и све пале и бію и робе и доносе што имъ до руке дође премъ да се сви не врате здраво дома. Село Баняне све є опалѣно и разорено пола ньи добѣгло е у Граово, а пола отишло подъ Турчиномъ. На Граово стои до 600 Цер-

ногораца чуваюћи стражу одъ Турака, а пописана е и исправна у Цернои гори воиска, ако удри Турчин на Граово. И мучно ће се мимоићи и овогъ пута да не удри. Наше су границе стражама обезбѣђене, и ништа се ови дана нечуе овде говорити него све о овоме, нити очекуе него кадъ ће бои бити. Кадъ се сверши явићу вамъ све, а ово вамъ укратко являмъ ербо садъ полази из Котора оваи Господинь. Пріимите поздравъ и одъ мое Попадіе и пунице и изручите молим и вашой Госпои, с' почитаніем вашъ

из Котора
10. Августа 1843.

покорни слуга
попъ Вуко Поповић.

[Спољa:] Господину
Вуку Стеф. Караџићу
у Беч.

[Вукова напомена:] одговорено из Берлина 21. Дек. 843.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4510]

8.

Високопочитаеми Г(оспо)дине,
и мили именяче и Пріятелю!

Свако ваше писмо, које пріимимъ, не само што мене, и све моје, но и свакогъ знатногъ мојегъ пріятеля и соотечественика развесели, из когъ можете судити да су ми премила, и да ми служе за велику радость и честь овђе. Ја се здраво, и у єднакомъ станю богатства и брою ђеце наодимъ, и ни зашто вамъ толико не чезнемъ, као да би, докъ самъ младъ у кругу моје фамилѣ живіо, да престанемъ већъ, у опасность одећи у Рисан по распалѣномъ мору, животъ мой мећати, али и за ово утѣшавамъ се наданѣмъ у добре моје пріятелѣ да ће ми брзо помоћи, као што видимъ и изъ милогъ ми писма вашегъ од 21. Дек. п. л. да сте ме већъ Г[осподину] Еп-к-пу нашемъ препоручили.

Драго ми је било чути да сте здраво, и да ће те скоро кући својой доћи, и штогоћ на штампу дати, за које молимъ

по обичаю да и мене се сѣтите послати; ербо ваше су кньиге свакомъ овђе миле, и ни за чіе непитаю имамъ ли на продаю него за ваше, ньи споминю, ньи читаю, и чуваю кои има, као очи.

Тешко ми је жао на Руссе, да су мое препоруке и послѣнѣ презрѣли, и не бы ми толико велика жалость на ньи била, кадъ би кодъ себе одъ оногъ орігіналъ имао, ма немамъ ни пола, али постараћу се што найвише будемъ могао искупити, и преко Владисавлѣвича вамъ послати. Вуко Врчевичь прешао ѥ у Которъ с' фамильомъ, и овђе живећи као Секретаръ Гербальски су 200 fl. плате, мало има времена, и весели мисала за моћ вамъ што искупити и послати.

Ове ѥсени долазіо ѥ овде Franc Kovacsevich, капетан мілітарски из Кроаціе, и тражећи по Боки пѣсама, надписа, документа и стари србуля, дође и к' мени молећи, да му шгогоћ дам и покажемъ, я му кажемъ да самь вами све послао што самь имао, и не би му мило, да с' вами пріятельство водимъ, говорећи да вамъ већъ не шилѣмъ, ербо да сте престали на штампу давати, за узрокъ што су ваше книге у малой цѣни кодъ ученогъ свѣта; видећи я да из неке злобе говори, одговорим му на то: да ће пре престати сви наши данашньи списатељи на штампу давати него ли ви — и кадъ би се метнуле на ѥдной страни ваше книге, а на другой свию другій списателя, три би дѣла нашегъ народа потрчало уграбити ваше, а четврти оне друге; било ѥ и више разговора, ма му ніе валяло с' мном нити самь му дао ништа, и ово вамъ само являмъ да и нѣга гдѣ видите прилику кўцнете по носу.

Чули сте како је владика Цер(ногорски) на Граово овогъ лѣта у новой својой твердиньи су *60* перяника стоећи, и Турке на полю су *6000* Церногораца чекаюћи, и противъ малогъ једногъ одвойка Турскогъ у крше біюћи се, витешко срдце приказао; ма после уваћене вѣре съ везіром и писмено-учинѣногъ уговора у Котору, узевши 14000 fl. за срушити у гомилу речену твердиню, дао је повода говорити, да се устрашіо, Исти Граовляни мећ собомъ говоре, богме се владика престраши везіра, и насъ, пошто изгубисмо главе куће и имуће, подложи опеть Турцима да имъ арачь плаћамо, баремъ да се побисмо, или діо одъ динара пріимисмо, ни пола муке, и овако говорећи, тешко да ће миръ учинѣни задуго траяти. Бивши кнез Яковъ остао ѥ опет кнежевати, и после нѣга одъ нѣгове

фамплѣ речено є да имаю вазда у Граово кнежеви бити. Кнежеви Баньскій, што су су 120 фамиля у Граово били пріешли. одма су после мира отишли везіру скуть полюбити, и опростіо имъ є, и дао слободу да могу опет сви у Баняне па своя добра поћи и живѣти. Богата фамиля Огнѣновича, за све вріеме ратно, ніе се из Баняна мицала, но юначки се противъ силе Церногорске одержала, и за ово нѣ постоянство, ніе пропустио везіръ наградити, да јој не узимлѣ никаква арача. За вріеме немира добро су се Ришняни окористили, носећи войсцп што є от потребе и продаюћи како су сами хтѣли. Уваћена є вѣра и с' везіромъ Скадарскимъ, које доста муке и штете, осимъ мертви глава, и отета два острва, у самой терговини и риболову, Церногорцима наніо, и за вріеме ово немира добро су се Которски дућани, и Цареве сланице, помогли, и велика є срећа била што на вріеме владика с' Граова посла 2000 друга на ову страну, иначе оћаху се увалити у нѣдра Церногорска, и на чудо сви после. О бою и немиру и єдномъ и другом, и о посѣченимъ Турцима подъ Острогъ пѣсме су учинѣне, и пріимиће те и с' осталим. 9-гъ Јан. о. г. оженіо се Перо братъ владичинъ, съ дѣвойкомъ одъ 18 г. из братства Ђурашковича, а жену прву отправіо є у родъ нѣ су двѣ дѣвойке и 100 цекіна дара. ово є гадно дѣло учиніо, за узрокъ што му ніе могла више мушку дѣцу рађати, па да не бы родяци врховно владанѣ наслѣдили. Дошао є намъ и владика Мутибаричь, и одма є нашъ прото к' нѣму пошао, да му покаже планъ, по комъ ће конзісторъ завести и свештенство уредити; и увѣрите се да є біо свакомъ додіяо о овомъ говорити. Я самъ овде остао на мѣсто нѣга, и Которани би ради били да имъ останемъ за вазда єрбо су га сити и пресити, ма боимъ се да нећу, зашто слаби се гласови за његову altezu чую из Задра. Очекиваюћи владика Цер. вапор у Котору, прото є желіо нѣму поћи, ма сумняюћи оће ли га пріимити, будући є очекивао одавна да владика први поће к' нѣму, препоручи се и стиднимъ образомъ Нетовићу, кодъ кога є владика стояо, да га умоли за ово, и тако є к' нѣму пошао, и с' њимъ заедно до Задра путовао. На ново лѣто біо самъ и я с' Директоромъ школскимъ владику поздравити, и нашли смо га весела, єрбо є біо чуо да є вѣтаръ наніо три бойне Турске лађе на нѣгову страну, ков су доста Црногорцима муке задале. На њи су нашли неколика топа с' прахомъ балотама и различнимъ оружѣмъ. Єдногъ су само Турчина уватили, а остали су се сви само-

волно у рѣку потопили. Свершіо се путь по извише Котора до границе Церногорске, лѣпота га є из мора погледати, и управъ є што годъ одъ за чуда. 15. Јануа. кроз велику грмлявину удариo є громъ у торонь Рім. м-тыра на Островъ отокъ подъ Кртоле, и свега с' нѣкимъ дѣломъ олтара у гомилу срушио. Свештеника єдногъ нашли су мертва, а другомъ є мозакъ одъ страха с' правогъ мѣста пошао. Поставіо Еп-ск-пъ нашъ одма два Архімандріта, Чурлича и Кнежевича, и нашъ би се прото покалуђеріо, ма да га одма учини Архіман. и великимъ вікаромъ Боке. Запопіо ми се и кунядо Косто ма іошъ ніе добіо парохію и посвой прилици поће у Рисан єрбо Еп-к-пъ наш оће да сви калуђери с' парохія иду у м-тыре.

Любезно васъ поздравляю и на ваше зафалюю моя пуница коя є єднакъ весела и дебела, Вуко Врчевичъ, Лесо Папреница, и во-обште сви вамъ Ришняни желе свако добро, особито дуго здравлѣ, и миліи имъ є онакій вашъ из Беча поздравъ него ли илада другій. Я и моя поша найусердніе васъ поздравлямо и любимо, и за сваку нашу честь и напредакъ вамъ се препоручуемо.

У Котору 844. г. 24. Ђанара Србског.

Ваздашньи пріятель
попъ Вуко Поповичъ.

Удао самъ єдну сестру, а и другу ћу брзо, ово знамъ као и свако мое добро, даће вамъ бит' мило чути.

[Споља:] Dem Wohlgeboren Herrn
Herrn Wuk Stef. Caracsich
Doctor der Philosophie etc.
auf der Landstrasse № 484.
in Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4511]

9.

Почитаеміи Г-дине и драгій пріятелю!

Да су ми писма ваша драга то сте и досадъ већъ увѣрени, слѣдователно и послѣднѣ што самъ пріимio много ми є

драго било, а за найвише што самъ по нѣму судити могао да се находите добро и здраво. Мило ми є было чути да ћете и другу часть наши пѣсама у брзо издати. Оне су свакомъ и управъ и учену и неучену у овомъ нашемъ крайку миле, и радо и купую и читаю, ма пошто и виде готове, а кад се нуде на пренумерацію Шричу се, и сбогъ овогъ нисамъ могао више одъ ови овде именовати пренумеранта скупити, али при свему овомъ пошљите ми неколико комада продаћу и. Было намъ є овђе и Г. Еп-к-пъ Мутибарич и прегледаюћи парохіе и парохе строгъ се показао, особито Ришнянима, кои преирући се с' њимъ да неоћу пріимити попа Коста за пароха т. є. моега шогора, разсерде га тако да є из Рисна побѣгао, и одма и на Губерніумъ тужіо, сбогъ коегъ сви су штетни срамни и многи подъ каштигу бачени. Радуемъ се да ће те к' нама на пролѣће доћи, приправићу вамъ кою нову пѣсму а препоручіо самъ за ово и Врчевичьу. Чуемъ да и нашъ премили митрополитъ намѣрава на єсень будуће године поодити Далмацію и Боку. Боже дай да буде ово. Овде е гласъ да ће насъ нашъ Еп-к-пъ на пролеће оставити, а Кнежевићъ Еп-к-омъ Дал. постати. Чурличъ за великогъ вікара у Боки да ће доћи, а прото нашъ у Консістор поћи. Примѣтіо самъ да су ми ваше препоруке код Еп-к-па доста валяле єрбо ме ніе толико колико другогъ карао, а єсть мало сбогъ лажа што му є прото приніо противъ мене, да идемъ често кући, и да самъ гордельивъ и ради овакови ситница, ніе ми тіо дати црвени појас што га є было за ме доніо. Да самъ вамъ препорученъ имайте ме на паметь и у напріедь. Владика Церногорскій было є ови дана овђе учити се по мору пливати, и учећи одъ єдногъ кадета научіо є за 15 дана да садъ може и преко свои рѣка плутати. Код нѣга се садъ наоди єданъ овдашнѣгъ трібунала консілѣръ *Eluscek* кои є сбогъ єдногъ фала ноћу горѣ побѣгао, хитаръ и учен по све човекъ и чуе се даће усперкосъ властіи законъ наш и калуђерство пріимити. Доста є садъ мирно иза планине, и случили се кое граблѣнѣ одма владика чини вратити и поглавицу чете каштигати. Влаовићу на Цетинѣ родіо се сынъ а Врчевићу дѣвойка. Я самъ вамъ лишенъ овог шчастіа има двѣ године, и дай Боже и у напредъ да отпочинемъ я и моя млада поша. Доће намъ и Г. Ивачићъ, сви смо га жельно исчекали и с' великимъ пуцанѣмъ дочекали, одержао є нам кодъ двора доста добра: Пазаръ у Рисну, Претуру у Перасту и путови да се граде и поправляю свуда

у наоко покрай мора. Готовъ ѣ и они одъ Пераста до Рисна, и тако ѣ лѣпъ да многи радіе путую по нѣму пѣшице него у Барцы. Зидаће се садъ три фортеце, двѣ у Паштровиће а ѣдна на Праћишта више Котора, и ону на Драгалю у Кривошіе опасаће дебелимъ зидомъ. Пріміо самъ вашъ поздравъ преко Г. Спире Поповића из Шибеника; дакле пріимите и вы мой и свие моіе, наисти начинь поздрављаю васъ и многи познати вамъ Ришњани. Врчевичь моя пуница и нѣ Синови и остали кои васъ са смомъ [!] заедно постояно любе почитую усрдно велимъ васъ поздрављаю и свако добро особито дугъ животъ желе. Поздравите и вашу Госпою одъ стране мое, и мое поше, и желѣли бысмо да ѣ могуће и с' ньоме се познати лично као и с' вама, и неможемо се башъ зарећи да и нећемо, я на лутрію играмъ, а Богу се молимъ да добіемъ, и умолимъ ли Га, ето ме одма с' ньомъ у красни Бечъ, да се пофалимъ и я као и многій из ови страна, видіо самъ Цара Міністра церкву и Кампанілъ С. Стефана. Добро вамъ стоимо ове године с' улѣмъ маслина тако ѣ родило да се и садъ одъ множества гране ломе. Вина не много а жита купуса и кртоле прилично, све ѣ болѣ него смо се надали при великой суши кою смо овогъ лѣта имали.

Любећи васъ и што ѣ ваше

Котор 1./13. Септем. 1844.

всамъ ваш покорни слуга
попъ Вуко Поповичь.

Рисанъ. Вуколъ Поповичь Ц. К. Катихета. Александар Папреница владатель обшчества Р. Александръ Лукетинъ Јововичь ассесоръ. Нікола А. Ђурковичь любитель кньижества Српскогъ. Нікола Угриновичь купецъ.

Моринъ. Спиридонъ Берберовичь парохъ.

[Споља:] *Von Cattaro.*
An den Herrn
Wuk Stephan Karacsich
Doctor der Filosofie
Hochwohlgeborenen
zu *Wien*
Landstrasse № 784.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4512]

10.

Почитаеми Господине
и важни Пріятелю мой!

Немамъ рѣчій с коима бы могао вамъ изговорити радость кою самь осѣтіо у часу ономъ кад ми є казао пашеногъ мой Вуко, да є одъ васъ писмо пріиміо и да сте здраво, и одъ бола очію ваши добро; єрбо не чуюћи по одавна за васъ, было ми є необично, а устрашіо ме быо и єданъ познаникъ мой, пишући ми за васъ да сте слаби, и да выше нећете ништа издавати, него нѣму да пошлѣмъ што шта одъ обичая наши, а я као да самь знао да лаже, нити самь му послао, нити отписао.

Надао самь се за цѣло васъ овамо видѣти као што сте ми били и писали лѣтосъ, и быо самь приправіо што годь народнѣгъ за васъ; садъ видимъ да вы иштете тамо да вам пошлѣмо. — Дакле ови дана преписаћу на чисто кою пѣсму юначку и пѣсмицу свадбену яукалице и неке пословице и послаћу Г. Владисавлѣвичу у Тресть. Добіо самь десетакъ комада старославни Србуля. У ньима, у рукопису и штампи има, часловацъ, псалтиръ, акатіста, апостола, єванђеліа, и свакояки молитава, найпосле видіо самь у єдномъ комаду и житіа Грчки и Србски светителя, и богъ ти га зна шта тамо нема. Набавіо самь вамъ и служебникъ, у нѣму се састои: све три летурђіе; єванђеліа страстна и воскресна; апостоли и єванђеліа на праздникъ и свеце выше апостола и єванђелиіа С. Четыридесятнице. И на краю книге стои съ оваким, словима уписато:

СІЄ СЬВРШИСЄ * ВЪЛѢ ѿРОЖЬСТВА ХВА, ҂АФНД * ОБНЄЦІЄ...

Споминѣ с' овакимъ словима: „Божидаръ Вуковикь отъ гюри, погоричанинъ. Бывшоу ми тогда вь западны странахь итал'скый вь славнѣмь граде венетіани.“ После опеть многогъ писаня: „Повелѣніемь г-на божидара * трудих' се азь ѿкаан'нѳйши и мьнши въ иноцѣ їер'монахъ пахоміе, ѿцрьніе гори ѿ реке“ и тако далѣ ви ћете виђети, има и црвени слова. Я сам све ове велимъ книге набавіо безъ крайцере него самь у промѣну ови дао славенскій кньига што су ми се намѣриле кодъ куће, а мене мало су служиле єрбо по срећи неимаюћи па-

рохіе мало ми и служе, зато вы немойте се трудити за ньи ништа мене шиляти, ербо я самь вама свакако доста дужанъ. Доніо ми е еданъ попъ, а код ньи самь све нашао, псалтір с' многимъ у нѣму молитвама и другимъ правилама, и будући да овакови у едномъ одъ они гореспоменути има, само што у овомъ има написато:

Сіе пи аазъ Маѯімъ митрополїт рꙋсꙋ [?] въ лѣто ҂.з.р.м.е м-ца мар.а. Кꙋпи съ ѱал'тиръ за хилꙗдꙋ и ше-сатъ лѣто ҂.з.р.л.д м-ца ѡк.

Послѣжде [?] доиде мнѣ маншемꙋ Саватію митрополитꙋ захл'мьскомꙋ и поль херцеговськомꙋ послѣждеже и дамлатискомꙋ въ лѣто ҂.з.с.і.

Споредъ оба подписа стое и печати ньови а у ономь што вамъ шилѣмъ комаду нема овога, ни ніедногъ записа ни епохе; дакле искао ми е попо ови, едно евангеліе за ови комадъ, и ако ми вы речете да вамъ е потребито, даћу му га имамъ кодъ куће, а ово ћу вамъ послати. Я самь здраво и добіо самь петогъ сина Младена, постараћу се да искуцамъ и шестогъ па биће доста. Гледаћу да вамъ намалуемъ Ришнянина и Рисанку, и жао ми е да вамъ они Русъ Поповь нїе предао ово и неке пѣсме. Кадъ буду готове пѣсме III часть пошльите ми 10 ком. Пріиміо сам 11 ком. друге части; дао самь Врчевићу 1 ком. одъ ваше стране; 4 су остала кодъ мене Доброћана неки, што іи ніе дома, а за остале пошто пріимим и те одъ III части и раздамъ и новце прикупимъ послаћу вамъ на Владисавлѣвића.

Братъ е мой учитель у Паштровиће на Каштіо и препоручіо самь му да гледа за вас што годь накупити. Ѳеофілъ Стефановићъ сад намь е старешина у Саввини, придобыо е любов одъ свію жителя сбогъ красногъ реда што заводи у м-н-тыру, и дочека при т'рпези богатой. Прото Кот: изгубіо е сву надежду, да ће быти Г: Вікаромъ. Владыка е опростіо Ришнянима што се быо разсрдіо на ньи. Добили смо у Рисну. Лазаретъ, и добро укроћени садъ Церногорцы, надамо се да ће и трговце изъ Турске с' миром пустити на пазаръ нашъ слазити. Нератую садъ с' ньима на ову страну, ма чуемъ на ону путь Скадра да се бію мушки, и да има и с' едне и друге стране доста погибалаца.

Драго ми е да ћете оне при свадби нашой обичае штампати; выше пута записао бы кою годь јошь пѣсмицу, али све

мислимъ да ћу є био записао, тако многе пропустимъ, неспоминѣмъ се єсамъ ли вамъ дао и неке здравице свечарске и сватовске, єрбо ни од шта не оставлямъ копіе. Отиде намъ изъ Котора добри Г: Ивачићъ, а на мѣсто нѣгово є дошао Г: Гріе бивши ціркуломъ Сплѣтскій. Престао є и Николаевићъ издавати Магазінъ Далматінскій; а листь Зора Дал: похвалюю све више, премъ да я мало што у нѣму одъ похвале налазимъ, и єдан и другій да не напуняю ій с' народньимъ некимъ обичаима, што у ньима мало су вѣштбине приказали, не бы се милило погледати. И Врчевићъ стараће се да вамъ намалуе оне кнежеве Грбальске, тамо є онъ кодъ ньи и учитель, и кадъ ово све за васъ што є приправимо с' єрбуляма у єдно послаћемо у Тресть по вѣрной приликп. И онъ има кћеръ єдну. Познатъ вамъ є Марко Ћеловићъ у Будви, човекъ имућанъ и поштенъ; дакле онъ дѣце ніе никадъ имао са својомъ женомъ а већъ има да се оженіо 29. г. Садъ се чека до коп данъ да му роди, и будући да є одъ свію наши особито люблѣнъ, и радуємо му се овомъ и желимо да сына добіе. Кучи су се са свим предали владицы и од ньи седмпня су на Цетінѣ у Гвардіи и Сенаторство, брои се ньи до 10000 на оружје валяни юнака. Добро є сита и Ерцеговина и Церна гора са житомъ купусомъ и кртоломъ, а кад су они сити и ми смо добро. Сви од мое фамилѣ, Врчевића, и тазбине поздравлямо васъ и вашу честну фамилю, и желимо вамъ из свега сердца свако добро, особито дугъ животъ управъ до сто година да поживите, и што скоріе да се видпмо поразговоримо и прошалимо.

Котор на три Єрарха [30/I 1846].

Вашъ пріянъ и слуга
Попъ Вуко.

[Споља:] All' Ornatissimo Signor
Sig-r Wuk Stephan Karacich
Dr. in filosofia etc.
Auf der Landstrasse № 362.
Vienna.

[Вукова напомена:] одговорено на бијели понеђељник.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4513]

11.

На средо-посну Сріеду [13—III] 1846 у Котору.

Високопочитаеми Господине,
и мили Пріятелю и Именяче!

И я самь још с' већом радошћу пріиміо и прочитао више пута ваше пріятельско писмо, писано на біели понеђелник, и колико ме є оно обрадовало, заиста немамь ріечи с' коима бы чувства моя радости, и благодарности спрам вась описао. — На кратко рећи вам, да о вашой к' мени любави и пріятельству ніесам одавна већ увѣрен, ово бы ме писмо ваше са свим предобило. Усердно дакле благодарећи вам за толико к' мени усердіе, за толике благе и срдечне желѣ ваше, увѣрам вас да ћу се и у напредак старати све то већма набављати онакіехь ствари, кое вы за општу нашу дику желите имати, небил барем с' овим и неколико уважіо оно ваше искрено спрам нас расположенів.

Пошто самь на чисто преписао у десетак табака. оно што сам за вас био искупіо, тадар самь 12. ком. Србуля добро увезао, и на узле мой печат метнуо, и све у єдном сандучићу сложіо, а они рукопис у єдном комаду уложіо, и тек ючеръ по пароходу с' писмом моим на Г. Владисављѣвића упутіо и препоручіо. Я самь вами писао за 10. ком. дакле набавіо самь још два, и за ова обећао самь дати по єдан требник; дакле мой Г-дине кад желите имати и у напријед овакій книга, и за ньи давати славенскіех, пошљите ми колико видите од ови: Буквара, Часловаца, Псалтіра, Еванђеліа и Апостола у єдно и на особ, Служебника, Требника, Пасхаиліа, Минею обшту, кои Катихісіс и Историцу за дѣцу; єрбо не само што ћу ове давати у промѣну оніех, него и за добру плату продаваћу, само вы мени пишите ціену, да се знам владати, зашто самь по све кратак у трговини, и као што сами велите, те да Богь, по времену кад се састанемо, конат ће мо учинити, єрбо чисть конат дуга любав, код нас реку.

Данас ми приспѣ из Грахова єдна Србуля, у којой овай листь бѣше одвоєн и ишту ми за ню какву кньигу из кое би могли саставити правило од вечернѣ и ютронѣ у дане светачне, и ово су попови, єдноме нађете име у моме рукопису, и кад пођем

сутра дома послаћу им єдан Полуставь у нѣму ће наћи што желе. У овой Србульи стои како валя дяконити, попити; калуђера, Игумна, Архімандрита, владыку, Митрополита и остале редове поставляти, с' многим различним молитвама. Изостало ми є још до 30 пѣсмица не метнуто на чисто, из Доброте, Пераста, Мориня и Новске стране, и кад прикупим до неколико још више оваківхь ствари, и другіехь различніехь обичая и Србуля, послаћу у єдно све. У овом нико ми не помаже, єрбо кад кога молим за оваке после, мисли да се с' ньим ругам, или да ћеду се други ругати, него я идем по путу вашему свуда кад имам слободно време, и не тражим богате него сироте бабе и невѣсте да ми казую. Почео є и брат мой у Паштровиће што шта за вас прикупляти, и мислим да ћете с' другим нашим посланѣм, задовольніи быти, само молићу вас у одговору вашем да ми явите, шта вам є од онога што сам вам већ послао по вольи било штали не; єрбо ће ми то валяти у будућем труду моме. Ришнянина и Рисанку имаћете с' другим моим посланѣм а мислим, да ће и Верчевић с кнезом Грбальскимъ дотле готов бити, вѣруите ми да су овде ріедки кои бы знали намоловати, зато до сад и исчекивали сте.

Драго ми є да ће брзо и III кньига ваши пѣсама готова бити, и молим вас ако буде могуће придодаите у ньой и ова из Рисна имена: Стеван Ђурковић први тутор црковни, Симо Ивелић, Ђуро Ђурковић, Дрекић Лучић, купци. Има код попа Шпира у Мориню двіе старе Србулѣ ніесамь и видіо још и рекао ми є да ће ми доніет, и ако ми се свиде, да и слободно узмем, а я нѣму да дам I и II кньигу ваши пѣсама; єрбо I-ву ніе ни имао, а II-гу су му сакрили.

Видим да вам може служити и по єдан листић Србулѣ, дакле имаћете такови и од коже и од просте карте, єрбо све Србулѣ што самь и до сад имао и виђао, мало самь кою читаву нашао, а што ће ово рећи, вы ћете болѣ знати, зато придодатак они у писму вашем міо ми є био, єрбо самь мисліо да вам рутаве Србулѣ не ће служити ни за што.

Јукалице неке Рисанске, што самь вам послао, за млада момка су скроене, и чуо самь и, кад є нестао Јокица син оногъ Лукете Јововића што є єдном код васъ у Беч долазіо. За старца и старицу, за главара и поморца другоячіе су, и ако вам се смиле оне, могу вам исписати и послати и ове. Пѣсмица женскій при вѣридби и женидби имам много ліепи,

и мислим да би мѣста имале, и слично пристале, код они наши обичаи, што и мислите на свѣт издати, и да се не одоцну, кад годь ми поручите, могу и вамъ послати.

Био ми є обећао єдан млади пріятель с' Цетиня послати неколико пѣсама юначкіе, и найпослѣ кад самь га на обећанѣ опоменуо одговоріо ми є да су нове юначке пѣсме под управом Господаревом. Жао ми є с' єдне стране ово било чути, єрбо се ніесамь надао, будући самь и я нѣму доста услуга чиніо; а с' друге стране, што самь желіо вама и послати с' неким осталіем што ће те и прімити. Истина є да и владика искупля, и мени е зато казивао, кад є био лапи у приморѣ да се учи по мору пливати, да є већ био послао у Србій 60. пѣсама да се штампаю, с' неким другим нѣговим стихотворством „Луча микрокосма". Боже нам дай поживѣти пмаћемо ми пѣсама и с' другіе страна, сад ће се у Априлу отворити у Рисну пазар, и на нѣму слазиће пѣвачи Ерцеговци од кои пмаћу я пѣсама юначкій.

Желіо би имати трагедію Обилића, Троесестарство и Исторію Србіе и Црне горе, дѣла Симе Милутиновића; молићу васъ ако би сте код куће имали, да бисте ми послали, радо читам дѣла нѣгова сбог неки нѣгови опори изрека. Чуо самь да има Г. Владисавлѣвич, и кад би сте му писали да ми за неко време пошалѣ на прочитанѣ, би васъ мислим послушао. Пишите му за неке двіе пѣсме мое, што су некій руси оставили код другог учителя у Тресту Димітріевића, да ми пошлѣ, и я самь и залуду искао више пута; дакле нека и он заиште и вама пошлѣ, може бити да ће и искучити. С' Магазіном Николаевића десисе и ове и прошле године несрећа, по прилици Зора Далм[атинска] низверже га у вѣчни мрак — а и ньой чиними се испануће скоро дух. Ето са свим изоставише ъ и ы и пише ми єдан полетарац да му є жестоко жао, и тешко да ће се уздержати да не напише негђе нешто на то, я самь му одписао да є и мени тешка рана за то, и од жалости да не могу ништа с' празне трпезе єсти. Чека нам се овде Гувернатор Трестанскій Stadion, великі пріятель владике Црногорског, за то ће и владика сачи ови дана долѣ. Укервили су се са свим од скора Нишићи и Црногорци, однешено е на Требиню, Црног[орскіи] и на Цетню турскій по десетак глава. и мучно да ће проћи без яка опеть боя.

Вы се єдини трудите за честь и за побољшанѣ моег досадашњегъ стања, Преблагій творац небесни да вам за то дарує дуго и постояно здравлѣ, и да испуни све ваше добре и срдечне желѣ ваше. Увѣрени будите да ми є био донїо Еп-с-п црвен појас, него ситнаріе проте нашег, које за сваким зло говоріо, а највише самом себи наудіо, учине владици да ми га не да. У овом су ми биле кратке желѣ, и тѣшим се тим што ме ніе нашао ни под коим пороком ни погрѣшком, а вама до смерти сва Фала био појас ил не био. В прочем с' богом остајте, и поздравите у поштеном дому вашем све, од стране мое и големе мое Фамилѣ, и од свію они лица, коя вы сте поздравили. Вас, то се разуміе, најпріе поздравямо.

Єсамь вашь благодаран пріятель и слуга
поп Вуко Поповићь.

[Споља:] All' Ornatissimo Signor il Signor
Wuk Stefano Caračich,
Dotore in filosofia etc.
Landstrasse.
a Viena.

[Вукова напомена:] одговорено 15/27 Септ. 846.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4514]

12.

У Котору 21. августа по српски 846.

Високопочитаєми Господине,
и Пріятелю Уважаєми!

Весео ми е био, и радостан јучерашњи дан, чујући за вас послѣ толико муклог времена да сте живи, и савише као витез у Србій били, и здрави се хвала Богу својој кући вратили. — А тешко самь се био уплашіо да вам се ніе што гоѣ зло случило, єрбо оній што су кући мојој од части и узданце, и у ков самь с' Фамильом чисто сердечно улюблѣн, не живу ми некако дуго, па зато велим, студен самь у срдцу био, мислећи о вашему здравлю не добро.

Прошастог пролѣћа писао самъ вам, без кућнѣг нумера метнути на писму, и незнам вете ли га примили. У нѣму самъ био умстнуо вдан листъ из вдне србулѣ с' изображеном главом, да видите, и да ми одговорите на то, и на друга питаня у име србуля, како ћу се владати; врбо ми попови ишту у промѣну овій славенскіе књига; а прости люди новаца; а неки опеть и српски пѣсама. За неколико комада старіе и здравіе, дао самъ већ неколициньи моје славенскіе кньига, и од II и III части вашіе пѣсама а за новце куповати ій нівсамъ вѣшть, и лако би ме у овом преварили. Пише ми брат да има код вднога Паштровићанина 12. ком. у доброме станю Србуля, и да би ій дао за готове новце, я самъ му одписао да ми ій на вѣру пошалѣ, да прво видим, и тада ћемо се погађати, и ако буду цівле, платићу му ій по таліер.

Ово дана познао самъ се овде с' вднівмъ трговцем чак из Скопля близу Косова, и с' разговором дођемо до Србуля, на ков ми в при поласку обећао послати преко Скадра, два три комада да ій прво вићу, и да му у одговору по ньима забилѣжим цівну. За болѣ памћенѣ поклонио самъ му III часть пѣсама, и ономадне поздравио ме из Скадра, и да ће ми од онога посла, послати цѣо товарь, и то на мой образ, да будемо у овой трговини ортаци. Дакле молим вас ако буде што гоћ од овога, пишите ми пошто би ій могао найвише платити. Препоручіо самъ овоме да гледа не били могао кою часть ваши пѣсама тамо у Болгарію продати, или за Србулѣ у промѣну дати, и кою гоћ ми нову или стару юначку пѣсму набавити. Скоро ћу мислим одъ нѣга писмо добити, и чути шта в урадіо и чему се имам у напріед надати.

По приватной прилики брзо ћу за васъ послати на Г. Владисавлѣвича десетак юначкіе пѣсама или выше, и около 30 женскіе сувише и стотинак пословица и рієчи, и неколике србулѣ у везу и у листове. С' истом приликом добићете Ришняпна и Рпсанку, ер в већ врієме да бы вам имао и живіе послати.

Нашао самъ неке писмене документе од 1351—1355. год. Цара Стефана, с' коима дарива властели Которской простор землѣ у овой нашой околини, билѣжећи границе. и мећаюћи с' патріархом од Призрена кир Данієлом под анатему све оне, кои би се усудили ньима ово отети. Они су на Италіанском езику, има вдан и на Србпском, и ако вас в воля имати ій, могу ій преписати и вама послати.

За ове србуље, што су у овом листићу именоване, ишту ми књига славенскіе Требника, Служебника и Псалтира, Еванђелія и Ап-ль, и да имам моје, я бы им было дао, зашто знам да би и вама много угодне биле, а била би и задужбина една, ербо су цркве без књига сиротне.

Приміо самь 13. ком. III. части ваши пѣсама 1. ком. дао самь Г. Врчевићу, а 1. послао самь Г. Марку Ђеловићу, ер бо ми е био писао да е за нѣга едан екземплар послат на мене за 11. дакле я ваш дужник, и по вашой отлуки учинићемо рачун, те да Бог да се у здравлю састанемо кад. Г-дин Владисављевич ніе ми послао још 2. егзем. од I и 2 од II. књиге пѣсама, за Ивановиће у Доброти. Я се од вась надам добити ове, и све оне за кое самь вам био писао, и за кое увѣрите се да нећете с' мое стране штете имати ніедну.

По све нам' е ово лѣто сушно било. За ціела три мѣсеца ніе падала киша, и тужни селяни на велико су чудо, особито Грбляни немаюћи узданце ніедне ни у чему, жита ніе, вина такођер; а и маслина поредно е. И богати кои живе изван градова немаю ноћног починка, чуваюћи кућу од лупежа, ер су се заран овуда просули, и юришем нападаю на куће.

Чете Црногорске не смію већ ходити кроз Херцеговину. Владика е с' везиром ови дан мир поновіо и потврдіо, и на границе 70. пандура 40. турск. и 30. Церногорск. с' платом поставили су до пролазак злицама прекрате. Не имаюћи дакле тамо пута, учестили су били нас полазити, али им се и на наше стране зор слободе укине. Садашньи хитри и строги циркул Грієц, озбилски извршуе закон царскій, зле без опраштаня казни, а добре и поштене до главе брани. Ніедном Црногорцу не допушта без билѣта кроз градове и приморѣ ходити, и нађе ли се кои без овога одвучен е одма у тамницу. У почетку е ово било мучно за све Црногорце, а и нама необично без ньи, ер су се многи поодбили од пазара, и боим се да ће овако траяти управ до болѣ и ситіе године.

Нови лазарет у Рисну са свим е мршав. Власт не допушћа из нѣга турскіем людма соо продавати, ради кое доходили би из дольни мѣста, и сваке среће нам доносили, а овако иду на Дубровник и на Црноевића рієку, и тамо носе вуну, масло, восак и остало добро, а код нас долазе сами невольници, из Грахова, доносе луч и дрва, и што им е од

потребе пшту у вересію. Ево дакле кое смо добро добил с' новіем пазаром.

Некакав паша скита се кроз Арбанію има три четири године су три хиляде оружати люди, да умири и казни све оне кои се противе царевой наредби. Веле, да се за ово врієме вараюћи свога цара: да има за умирити непослушнике 10 хиляда люди на оружје — обогатіо тако, да данас брои на міліоне фіор. Ту скоро био є близу Скадра и владика Ц[рногорски] чуюћи за нѣга одмах се побринуо набавити из Котора изобила праха и олова. Хотіо є прећи с' воиском преко Црне горе у Херцеговину, и ніе му владика ни на єдан начин допуштіо, нити є сбог овога лѣта слазіо у приморје да се купље у море, а намѣравао є. Исти паша жестокі є непріятель латінима, и од зла нѣгова біскуп єдан Gulielmi од онуд побѣгао є, и овде живи биће осамь мѣсеци.

На 8. Септем. по Рим. доћи ће с пароходом у Боку и наш владика и овогь пута уздамо се да ће мекше са нама поступати, и да неће за свога руковођу проту Кот. имати, и нѣгове отровне ріечи слушати, као први путь. Одержао є код двора по 50 фор. сребра на годину за свещенике, ако ће у селу дѣцу учити чатити и писати кириловицом. И до сад ніе се ніедан подхватіо за ову суму учителствовати, а иншпектори већ су именовати и главу подигли, наипаче наш прота с' овим достоинством узрастао є три прста виши, а притом луђій и опачній. и Боже сачувай, да се овоме човеку даде више ков званіе и власть, живе попове натицао би на ражань, а мене найпріе, зашто га има против мене до главе, што не хоћу да му носимъ у процесіи, край од одежде преко града, и да держим Еванђеліе на руке, кад празником чита на двери и прочая и прочая. Дао самь му од ваше стране књижицу „о србпском[!] правопису и єзику“ и мило ми є било да сте га с' ньом почастили, нека види гола кукавица, коя висока лица зову вас у скупштине, и од вас совѣта ишту, и с' којом истином и слободом говорите и пишете, и лажце и хвалише застиђуєте обличуєте и на прави пут као дѣцу изводите.

Сад се у манастиру Савини добро живи. Игуман Стефановићъ дао є другій вид и другій живот манастиру и трпези. Недаве се већ калуђери са запареним зелѣмь, раштаном, сирћетом и сировим луком, нити су обучени у каляве и рутаве альине, као пріе. Сад имаю прилику люцку, као да су из братства Гергетешкогъ или Крушедолског. Направіо є цар-

дін, и у нѣму има зелени сваке, набавіо є крава, коза, и оваца ради масла, сира и мліека, и паклена завист некій те некій старешина и калуђера, попова и протопопа, не суди нити похвалює овай ред за добро, него за зоран и срамотан. Писали су против нѣга властима да ће сбог велика трошка у єлу и пићу разорити манастир, да є из нѣга светиня исчезла, нити се у нѣму сад пости, нити се као пріе Богъ моли, єдући на различне начине месо, піюћи с' мліеком кафу и пуштаваюћи женске кроз ћеліе. Ко зна штаће сад владіка чинити.

Свак се овде радуе чуюћи да є митрополіт у Бечу, єрбо од нѣга народ наш свако, добро види и очекуе. Он є мой єдини видими Творац данашнѣ среће, нити имам ріечи да изговорим чувства моѣ любави и благодарности спрам нѣга.

Опрости ми почит. пріятелю за ову мою дугу клапню, и пріимите усрдне поздраве одъ мене и моѣ фамилѣ, и тасбине.

Ваш почитатель и слуга
поп Вуко.

[На једноме засебноме мањем табачићу:]

У Леденичкой цркви находи се Еванђеліе у добромъ везу, на коме стои овако написано:

[в. Записи и Натписи бр. 1714.]

[Даље су изводи поговора ст. штамп. књига, штампани у Записима и Натписима бр. 619, (у леденичкој цркви) бр. 493 (у породице неког умрлог попа) бр. 638 и 494 (у једној сеоској цркви у Нови).

[Споља:] All' Egregio Signore
Il Signore Vuco Stefano Karacich,
Dottor in filosofia etc.
Landstrasse № 362.
a *Vienna.*
Austria.

[Вукова напомена:] одговорено 15/27. Септ. 846.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4516]

13.

Високопочитаєми Господине
и прави мой Пріятелю!

Како гођ што вас искрено любим, тако с' великом жељом изгледам и на ваша писма да примим. — И кад ми є предато било оно од 15. Септ: врло сам му се обрадовао, и с' њим више пута у Фамильи разговарао. Писма ваша управ казати могу да силе моє подкреплюю, а то се разуміє да ми велику часть доносу. Што ми у брзо нієсте на єдно одговорили ни најманѣ за то на вас не жалим, нити вам имам шта за то опростити; єрбо познавам кои различни и безбройни послови вас прате, да доста пута и сам се чудим како можете сваком и почетак дати, а камо ли краю доћи и свіема честито одолѣти. Я бих рекао, кад би вас у томе и каква дужность нагонила, право би било да отпочинете, доста сте за Српство израдили, и потомство ће имати с' чим се забављяти, и ваш пепео, кои ће сяйность ваше раднѣ у вечу славу подићи, имаће велим зашто благосивляти. Код нас реку: Имаш ме незнаш ме кад ме изгубиш познаћеш ме. Дакле штедите и неморите ваше здравлѣ, ово вам препоручуєм колико за вас, толико и за ваше пріятелѣ да дуже поживите.

Драго ми є било чути да сте примили моє писмо, србулѣ и све остало што сам вам био послао, као и за оно што сте за мене пабавили и мислите ми послати. И я сам за вас скупіо 20 юначкіє Ерцег: и преко 100 жен: пѣсама. Сувише србуля печатани 2 требника, 1 полустав, 2 молитвеника, 1 октоих, 1 тріод постни, 2 єванѣеліа, 2 псалтира, 1 хиротонію, 2 минеа, 1 пентікостар, 1 службеник, у све комада 16 и около 200 пословица, и желећи к' овоме да и више прикупим, и данас се све ово код мене налази. За 3 комада дао сам у промѣну три части ваши пѣсама, а за 13 платіо самь 50 фіоріна, и надам се да ћете бити с' овіем задовольни; єрбо самь се владао по вашой жельи и наредби. Могао самь и више србуля узети, али ево шта ми є сметало: 1, проніо се глас кроз народ да я, и Врчевић у овоме велику користь чинимо, продаюћи их некаквом Русу по 10 фіор: сваку, и ово кад ми є казао єдан поп из Кртола, давао сам му неколика комада, да их прода по талієр ономе, кои му є лаж приказао, и с' овим остао є увѣрен да ніе истина како є био чуо. И ови исти био

ми є обећао нѣколика комада донѣти, а сада говори да их не може дати без књига црковнѣх. По овоме гласу и други су ми слагали донѣти. 2, Доста пута и ненамѣри ми се новаца, одбіо самь гдѣковг с' малом цѣном, али им се не боим да ће ми их други уграбити. Да чуете како ме вѣшто кушаю, за кога их купуєм, и зашто ми служе бисте се сміяли. Гдѣ кога увѣравам да ћу из њих начинити єдну нову за нас граматіку, по којой моће сваки у напрієд право говорити, чатити и су мало слова књиге писати да се не ломи глава као сада с' толико слова, и да се не троши много карте и мастила. А гдѣ кога да ћу извадити из њих најпотребніе молитве, да се не мучимо тражећи по другіем књигама, и у потреби да не запмлѣмо разглашени у Савини *Могилъ* и да ніе Врчевић гдѣ коме казао, да их за вас купуємо, вѣровали би ми попови барем и калуђери, и доста бих више искупіо.

Послао ми є брат из Паштровића 5 ком: а за остале вели да их не даду по исту цѣну. Добићете оне документе с осталіем кад справим. Из Грахова єдан сиромашак што зна мало писати, свако 15 дана донесе ми на пазар по четири пет пѣсама јуначкіех, я му сашіем тевтер и на ригам, а послѣ на чисто их препишем, и све су нове и добро сложене, и с' овіем путем надам се доста их скупити, него ми се жаліо да му се штети често перо, па єдва по єдну на дан и то пишући на долини потрбушке лежећи, може исписати, а да другчіе не може никако. Од Скоплянина ништа још нієсамь имао ни чуо, а невѣруєм да ће ме преварити, и ако превари лаж му на поштенѣ.

Я ћу заиста и у напредак са свіем срцем за вас радити, и искупляти све оно што познавам да вам є мило и предраго, и увѣрите се кад би мою љубавь многи овдѣ особито свештеници и на пола припознавали, кою им у потреби често чиним, и за кою од њих не иштем друго, него овакіех народніех ствари да ми у своя мѣста искупе, по цѣло бреме бисте преко годиие од мене примали али су готово сви, праве на читанѣ и писанѣ лѣнштине, и што не искупим сам, од њих ми нема ніедне фаіде. Почео ми є и брат помагати, а бѣше га у почетку стид о овоме радити.

Сад да чуете, кад желите штогоћ о владици нашему. Он є овдѣ 26. Август: дошао с' нарополовом. Код проте є овога пута и лежао и іо. Обштество видећи да є то и владичина као и протина воля, ніе му ни пола љубави колико є намѣ-

равало у дочеку приказало. 30-г кренуо є из Котора са свом својом свитом: протођаконом, капеланом, куваром, момчићем и протом да! и обишао є горњу страну Грбља, Поборе, Браиће и Паштровиће до уочи Мале Госпођине, а на Госпођин дан служіо є найпріє у Будви, и єдног калуђера из Прасквице поставіо игумном. 10-г Сепг: крене из Будве и удари кроз донѣ двіе Кнежине Грбальске, Кртоле и Луштицу, и 14-г послiе подне доће у Рисан и сютри дан у недѣлю служіо є летурђію другу. 16-гъ отиде на Леденице па у Кривошіе, из Кривошія преко планине те на Убле, с Убала сађе у Морињ, овдѣ є два дана тешко уморан чуюћи се отпочинуо, а трећи по мору пође у Јошицу а у недѣлю на 22. у Бієли рекао є летурђію трећу. За ову био є одъ истіе Бієляна молѣн, и говори се да су му 12 талієра дали. Послiе ишао є редом кроз Новска села и 30-г истог Сеп: недѣла, у Савини служіо є летурђію четверту. У манастиру є стаяо четири дана, и послiе обѣда врати се у Котор, и узгред свратіо є у Оравац, а на Томин дан служіо є у Котору, и по служби осветіо є на гроблѣ темель за нову капелу, и обѣдь му є у кући црковној справило обштество, и за труд даровало 12 жутіе мацарліа. Истина да у путу великіе дарова ніе имао, али ніе ништа ни трошіо, свуда є на трошак народњи послужен и чашћен біо, само у Котору с' протом не знам какав є рачун учиніо за кућу и ело. Проповѣдао є у сва места сверху С: Троице, штеднѣ и осветe, и народу препоручивао за српске школе. Калуђере и попове юначкіе прочешляо, и пороке, чуюћи их од проте явно є сваком сваког погађао. Нарави є заиста немиле и оштре, а срца може бити да є и милостива, тек овдје задао є страх многіем свештеницима. Кои су се знали пред њим претварати, и кои су се нѣговоме капелану и проти с' новцима препоручили, тіех є с' црвенім пасом опасао, као што су ови: Калуђер из Прасквице, поп из Кртола, и млади єдан из Топле. Я до душе ніесамь до ове подлости хоћео доћи. Рекао є у разговору Лесу Папрениці, тео самь и Вукоду наградити, али Вукола є лютит, и неда се поправити. Мене є позвао одмах кад є дошао, и питао ме шта ми є с' протом те неговоримо. Я сам му одговоріо да я с' њим немам ништа. Тада он брекну имаш, но казуй шта ти є учиніо. Я му тада открієм све: како прото хоће под пѣгове и капеланове ноге да ме баца. Празником да му чиним у цркви од ђакона; Да с' лієве стране нѣгова капелана идем и стоим; край од одежде у литій преко

града да му носим; еванђеліе на двери кад говори, на мѣсто налонѣ да му држим; сувише кад ми ординаріат што преко нѣга наређує, вазда ми и он к' ономе од свое опет власти придода ковшта, с' коим додатком честь мою врієђа; особито тешка ми е рана, у цркви пред народомъ што ме из олтара као ђака (бабе Смиљане) поправља. Ово е владици по прилици мило било чути; ербо ово ми е одговориo: добро, добро чуо самь, нећеш га ти то нѣму више чинити, а пошао самь од нѣга, и ели послѣ вама о овоме споменуо, тако е вѣруйте и мене, него нас е оставіо, како што е и нашао. Сад незнам по чему ме суди да самь љутит, нико му се ни зашто, осим проте лажљиво против мене ніе пожаліо. А многе е чуо похваљивати мое мирно владанѣ и живљнѣ. По овоме судите како е са свіем предобивен био од проте, да му се ніе усудіо вѣруйте ни споменути ништа, одъ оногъ што самь му откріо. И Богъ тамо с' њима, како мирили тако се смирили, ово им е добра молитва Перашка.

Особитог, што би од пофале и за чудо било, нити е он учиніо, нити су други нѣму учинили, нити е било оне живе у народу радости, као при доброме Рајчићу, кои нас милостиво сѣтоваше, и с' нама се братцки разговараше и веселяше, и коег споминѣ с' похвалом свак, кога е познао и очима видіо. У Рисну е овога пута мирно било, нити се спомена чинило о првом случаю. Савинском игумну препоручіо е пость и штедню да пази. Поповима наредіо е хальине, шешире, ћелепуше, собе и стакла на прозоре да праве. Кад е еднога из Паштровића укоріо зашто не носи шешір, одговоріо му е, да још та мода ніе код њих дошла. А еднога из Грбља што се біо опасао с' дугачкіем црвенім пасом, кад е упитао ко му е дао власть да носи црвен пояс одговоріо му е: У одѣянію нѣсть закона С: владико. Коег е видіо висока, прозвао га е ћускіом; бліедог Јудом; благог, рибетином; косматог, међедом; углађеног, суетом. И оваквіх спомена заиста е доста и преко ега оставіо, и већ ћу о овоме престати. Сад чуйте ову: Ономадне стиже овдѣ из Задра глас да е прото потверђен за великог викара, и одмах ударише у сва звона а загрмеше маскули да се овоме свак зачудіо. У фолѣ нестои ништа нити му е још Декрет дошао. Обштеству е много мило да га се едан путь курталиште, додіно им е біо. Ова е за мене лієпа прилика, кад бих могао парох или спомоћник у парохій бити, тада би се многе заиста лієпе уредбе особито у цркви видѣле,

и имаюћи я ову царску плату многіема би лагше са мном было него ли с' новіем.

Важног новог нема овдѣ ништа. Честитаюћи вам идуће велике празнике и препоручуюћи се вашой любави, и поздравляюћи вас и госпођу и сву породицу любезно, и одъ стране моје тазбине, и моје оне исте ланьске фамилѣ

1./13. Дек. 1846.

ваш доякошньи пріятель
поп Вуко Поповић.

Наш именяк Врчевић добіо є и другу кћер, а Госпођи Ђеловића М. изништа. као попу Лесу нога. — Едан Сплѣцанац купяше овіе дана овдѣ пословица и пѣсмица, искаше код мене да му дам кою и кад самь му пружіо вашу кньигу пословица, одговоріо ми є да є има, него за кою нову да би му дао, я самь казао да немам ніедну, и да су све у народу покуплѣне и вама послане, зачуди се и поће.

[Споља:] S-r Hochwohlgeboren
Dem Herrn Stephan Wuk Karadsich
Doctor der Philosophie
Landstrasse № 364.
in *Wien.*

[Вукова напомена:] одговорено на бадњи дан 846.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4517]

14.

Високопочитаєми Господине,
именяче и пріателю!

И я самь ономадне писмо ваше приміо од ланьског батнѣга дана с' великом радости. Што пріательски настоите о части и напредку моме, преблаги Бог, нека вам за то продульи ваше здравлѣ, ради утѣхе мое и моіе и као ваше и вашіе; а вишег и тежег яда и муке моје некіе непріятеля, кои завиде познанству нашему и пріятельству.

Ючер самь вам послао Србулѣ комада 18. сваки сам понаособо добро у карти завіо, име кньиге записао, концем

свезао, узле воском заліо, моім печатом притиснуо, ліепо у сандучић сложіо, заковао и на Г. Владисавлѣвића с' Далм. паропловом упутіо.

Под № 1. комада в шесть.

1. Пентікостар с' надписом: „Сьврьшисе сиа божьстьвна книга ѿрожьдестьва Х-с-ва ҂а ф ѯ г. месца децмьра, на к, д, вьстранахь македонскихь вь штьчсво вь граде скендери, маистро камило занети“.

2. Л҃ргїє сьвршьшисе вь л҃ѣ ѿрожь-ства х-ва, ҂а ф н д. оубнеціех.

3. Ѱалтирь, ѿрωждьства х-ва тисоуща ѹ҃ д҃ є҃ м-сца сектемвріа кв, днь на цѣтиню.

4. Молитвеник, азь смерѣніи Ігоумен Стефан іеромонах ѿ храма прѣч-стіе Б-це ѿчь-ствомже ѿ Пащровичь. Сіе сьврьшихом вь лѣто ҂з р є. а ѿ рож-ства х-ва ҂а ф ч з. м-сца маі҃а ѳ҃і д-нь оубнеціе҃.

5. Октоих, без саме епохе.

6. Хиротоніа, одь коє послао самь вамь листь.

и коштую фіорина . . . . . 22.

Под № 2. ком: два.

7. Тріод постни, сьврьшисе вь лѣто ѿс҃пснаго пришествіа Г҃а нашего іо҃у х҃а ҂а ф ѯ а месеца іеноувара на ѕ҃ — вь Б-го хранимь градѣ венетьским.

8. Псалтирь без епохе.

и коштую фіор. . . . . 8.

Под № 3. ком: три.

9. Требник, їаковь сьписа сіе вь лѣто ҂з о н.

10. Псалтир без епохе.

11. Октоих.

и коштую фіор. . . . . 10.

Под № 4. ком: четири.

12. Евангеліе, печатано од іерм-ха Мардаріа при храму вьзнесеніа єже ю҃ мрькшина црква вь подькриліе чрьніе горы. вь лѣто з҃о кро҃учь сл҃нцу г҃і лоуна а мс҃ца іо҃ніа кд д҃нь азже ѿчьствомь ѿ реке рекоміе дрина.

13. Мѣсецесловь без епохе.
14. Требник „ „
15. Служебник „ „

и коштую фіор. . . . . 12.

у све фіор. . . . 52.

Под № 5 три су комада просута, и у єдном завезаю запећачена:

16. Сборник сьврьшисе сіа ст҃аа и бжьстьвнаа књига ѿ битіа вь лѣто ҂з҃ и҃ ѕ҃. а ѿрожьства хв҃а ҂а҃ ф҃ л҃ и҃, при великомоу доуѯоу андрею грита начальствоующоу єго вь врѣме то. Оубнетціехь.

17. Евангеліе.

18. Требник. За ове ніесамь новаца дао, него ваши пѣсана.

Све су ми ове кньге четири попа доніела у єдно, како што и овдѣ видите, и самном се нагађали за све, и да им нієсамь по гдѣ кою славенску дао, за саме новце неби ми их дали, єрбо немаю из чега у цркви читати. Заиста су ради мене скупе, и чисто ми є жао да се оволики новац за них дава, што се некад могло купити за коюгодь крайцару. Али овако є при свакой купѣвини, да се напну уши ономе, од кога се иште што, хоћели продати?

У истом сандучићу метнуо самь у єдном завезаю под печатом све пѣсме, пѣсмице, пословице, и документе. Од женскіе пѣсмица фалиће по обећаню моме до пуне стотине петь, шесть; єрбо ніесамь имао времена преписати их, као ни яукалице за старце и старице. А к' юначкіем додао самь сувише єдну, од Смаилаге Ченгића, коя міе тек синоћ су 7. новіе из Грахова приспѣла, и одмах самь є преписао; а ове остале с' другием сланѣм примићете. Желіо самь да ми до ючерь приспіе неко велико еванђеліе на зечјой кожи, одъ єдног пріятеля из Подгорице су неколико јошь комада и не мога, али ћете добити ако да Богъ здравлѣ с' осталіем.

По наредби вашой даћу Врчевићу, а јошь коме нашему пріятелю, који ме често упитаю за ваше здравлѣ, по єдну од оніех кньижица, што ніесу уцѣнѣне. А за оне друге кое сте ви тамо платили и мени их шилѣте наплатите молим вас одмах, докле е на гумно од оніех новаца, што ћете ми послати за Србулѣ; єрбо доста вам є с моје стране штете и главоболѣ.

Од Г. Владисављевића ніесамь још приміо пѣсме за Ивановиће у Доброти. Чиними се да се нешто побркао у рачуну кньига ваше; ербо ми пише ту скорице, да ће их бити спреміо нехотице Г. Милаковићу, и да му є писао да их мени, ако су горѣ пошалѣ. Сад незнам како ће бити, то знам да су им више пута Иван: питали, и дао самь им мое што самь имао домаће.

Наш прото одиста є постао провикар Боко-Которски, а на Божић поставлен є Архимандритом Режевићког у Паштровиће м-тыра. Име му є сад Ириней. Протопопіат и парохию неће пріе оставити, него ли почне плату потезати, зашто нема од куд живѣти. Говори се до 1.000 fl. на годину даће плате имати. Сѣдница биће му у Котору, ербо има код себе сестру и кћерь, сбог ков и има га против мене што є нисам вѣнчао, али ко є знао да ће он викаром постати.

А занста знаюћи, да парох кои годь буде овде, неће бити никад како што је он био, разуміем у власти; него валя ће сиромах да оре куда и како опеть прота хоће. Зато вѣруйте ми Господине, да се и не препоручуем у згоди овой никоме. Кад бих као сад у служби овой стоећи парохію адміністрірао, тада би добро за мене било, а не би ни за ньих (народ) рђаво; ербо имаюћи ово, био бих им свтини и мили — најпослѣ како годь буде, вама до смерти зафалюем и дужник остаем.

Ни с' чим немам вас добрим обновити, већ само да самь са свима моіема здраво, и да од свега срца желимо вама и свима вашіема, и ову нову годину радостно провести и многе и премноге друге у здравлю дочекати и радостно спроводити. —

Препоручуюћи се вашой безграничной доброти и любави

Которъ на претилу Сріеду [15—I] 1847.

ваш именяк
покорны слуга
Вуко Поповичь
катіхета.

[Споља:] All' Egregio Signore
Sig. Wuk Steph. Karadschisch
D-r in Filosofia
Landstrasse № 362,
a Vienna.

[Вукова напомена:] одговорено 8. Априлија 1847.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4518]

15.

1847. на Задушну Суботу, [26—I] у Котору.

Високопочитаєми Господине!

Ючер ми приспѣ из Херцеговине десетак юначкіех пѣсама, између кои нађем и ову од Смаилаге, и држећи є за лієпу и од другіех поболю, шилѣм вам є с' поштом зато: да уграби и запреми мѣсто у вашой кньиги, онієма првіема што самь их вама већ послао о истоме Смаилаги.

Остало послаћу вам док још што шта прикупим, и на чисто метнем. Ютрос самь тек приміо с' Цетиня по два екз. од I-ве и од II-ге кньиге ваши пѣсама за Ивановиће, и явићу Г. Владисављѣвићу да се и он смири.

Ваше пѣсме све милѣ народу нашему постаю, него є несрећа што немаю с' чим да их купую; скупоћа и несташица є код нас у свему — али опеть надамо се да неће овако бити дуго; дакле да вам є препоручено тек буде 4. кньига готова, пошљите ми кою, и гледајте да и пету убрзо сготовите, а и ми ћемо овамо прибржати да што пріе кою подобру пѣсму приберемо за ню.

Поздрављаюћи вас

поп Вуко.

[Споља:] All' Illustrissimo Signore
Il Sig-r *Wuk Steph. Karadschich*
Landstrasse № 362.
Vienna.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4519]

16.

У Рисну на Ђурђев дан облачни [23, IV] 847.

Мили и високопочитаєми Господине
Именяче и Пріятелю!

Приміо самь предраго ваше писмо од 26. Февруарія с' писмом Груићевіем из Карловаца, с' овіем сте ме и сувише опили да вам нієсам кадер чувства моя спрам вас — чувства любави и чувства благодарности изразити. Драго міе било чути да сте примили Србулѣ и остало, али што вас очи боле, тешко

міе жао. Да имам силу чудотворства, дошао би да учиним бреніе, али залуду би и ово учиніо кад не би валяла Дунав вода за овога посла, дакле чувайте их за Бога од различніех лѣкова а кушапте с' овіем неће ли Бог дати болѣ: у вечер кад лежете привалите на њима комадић, или налик таліѣра зарезай крува, у води чистой покишана и привежите да не пане до у ютру, уздам се по искуству да ће вам бити болѣ.

Послао ми ѣ Г: Владисављевич све оне книге, и за кое сте ми писали дао самь од стране ваше Врчевићу. Све су ми по вольи, а найвише Рускій Катихісіс, коег сам ради дѣце одмах почео преводити на ѣзик српски.

Приміо самь ономадне и друго ваше писмо од 8-г Априла, и найвише ме обрадова, што не чух да вас већ очи боле. По нѣму судим да сте се ви у вашему рачуну побркали. Ви сте премного уціенили оне мое купусаре, а опоминѣм се да сам вам писао за неке, да самь имао код куће, и попадија ме благосивля и данас што сам јой с' њима кућу очистіо од гриња и свакога гада, а само за два три комада, дао сам књига мои славенски, и да неиштем за то ништа. Сад ви код толики код мене неплаћени ваши књига, пошли сте опеть приметати оно-лико фіорина, и велите да пребіемо све ово, за оне мое рутине, и да међу нама нема никаквога рачуна осим пріятельске любави и пріятельства — вѣруйте да ѣ то преко ѣго, и чисто ме стид спопада с' толиком вашом любави и помоћи. Још ме питате ѣсамь ли с' тіем задоволян? Та немойте се Бога вам толико шалити са мном, саме ваше ріечи мене и мою фамилію задоволяваю да вам не могу ни десети дѣо задовол-ности изговорити. Дѣчица моя кад чую како ми пишете, гово-ре: За Бога, тата, а шта ми нѣму чинимо? Како он нама шилѣ. А попадија опеть кори ме с' вашом добротом говорећи: видиш како ѣ он добар, и свако ли ѣ добро у нѣму. Дакле и я не знам шта друго рећи него овако, и да самь с' оніем ра-чуном задоволян и преподмирен, а коме ѣ криво Бог му са-моседмом намиріо.

Питате ме за владику ѣли што за мене починяо? Послје његова одавде поласка, тек ючер прво писмо што сам од нѣга добіо. И много ми ѣ драго било да ѣ приспѣло прів него ли бп вам одписао. У нѣму ми налаже да дѣцу нашу, осим Хр[с]тіанске науке, у чтенію писанію и пѣнію црковном имам поучавати, и ако у овом тштанів мое покажем да ћу призреніе и благоволенів од надлежателне власти имати.

Ово држим да є препорука митрополітова проузроковала. И биће он митрополиту отписао да я осим науке Хр-стіанске неучим дѣцу ничему другоме, само да прикаже зашто ми ніе помогао, и Бог зна шта неће бити писао. И овоме се ни мало я не чудим, єрбо смо га добро познали, кою саблю има у єзпку, и како држи и ціени свою ріеч. И увѣрите се да од нѣга не желим имати никакве награде єр би є добіо с' укором. Я и без нѣгова призренія и благоволенія, уживам од безпристрасніе власти и лица, те какво призреніе и благоволеніе, да ми и не пада на ум нѣгово. Доста би ми било за утѣху и само ваше. Исти владика путем Губерніума два пута послао ми є, а Губерніум свакога семестра шиљ ми похвални Декрет, за успѣх дѣтскій и честно владанѣ моје. Шта є пошао сад измишљати оно да ми пише, я му нећу ни одговорити на оно, и вас молим да престанете о томе радити. Да он люби оне кои миришу, и управ да жели, да церква Которска добіе други вид при Богослуженію метнуо би мене и без ичіе препоруке за аммініістратора, како што є и желѣло обштество, и писало за мене на овдашню політіческу власт, коя є опеть са особитом препоруком на Губерніум препоручила; али он за не увріедити прота, ніе ћео мене, него туђина калуђера, човека без икаквог воспитаня, а и нарави вѣруйте не добре. Ели то, мой Господине, срамно? Чине ли то просвѣштени и правдољубиви архіереи!

Овде се не зна још кои ће бити парох. Владика би ћео, кога он оће, а народ не да, и зато су у великой смутньи, и чека се од Губерніума отлука ко ће имати право бирати пароха. Ово је све прото смутіо, єр кад є біо у Задру, рекао є владици, да учини за пароха и проту овде, єдног с' Топле младог попа, и почем ако се побуне за ово Которани, траяће два дана три, а послѣ сви ће као дѣца престати. Ово су писали из Задра овде, и тада га презру са свіем, и морао є изоставити парохію, и сад се гои с' гордости и господством, є пачек, има и першута што му ядни попови и калуђери од страха носе. Плате царске још му не би никакве. Не бисте вѣровали како е дигао главу и сгріяо. Рјетко излази у шетню, єр с' маньјема не оће, а вишіема жао му є дати десну. До цркве праћен є вазда од два ова свештеника, и на траг опет тако исто, и кад пада киша єдан му од ньи више главе амбрел држи, а деліа остраг стои. Ове велике нећелѣ при мраку хо-

дећи по обичаю у вечер у цркву, или мѣсец би гріяо или негріяо, пред њим би фенѣр носили, а фенѣри градски освѣтляю тако путь, да се види кроз улице као у дан. Кад мисли служити дочекаю га свештеници обучени на врата црковна, и при летурђіи што гоћ є видіо да владика чини, и да су му свештеници чинили то и он хоће. Шта ћете друго, метанишу пред њим као пред султаном. Нема поповима по граду штап носити, а я успркос носим га, још с' оніем на врху лавом, што сте ми га ви послали из Беча по Ришњанину старом Лукети.

О Васкрсенію почели су Еванђелія говорити у три єзика. Провікар на Грчком, аміністратор парохіе на Турском, капелан на славенском, а одмах у почетку єванђелія била є комедіа од њих казали су ми; єрбо се Грк помео, Турчин исто, а сиромах Славанян [!] зачудіо се њіовом белаю, и морали су са стидом престати и сви на славенском єзику очитати га. Имао би овакови нѣгови будалаштина за ціели дан писати, али не заслужую труда, само самь вам ово споменуо да се при великом послу вашем насмијете коликогоћ.

Мило ми є било чути да ћете у Сријем поћи, а могло би лако бити и до наши страна доћи. Истина є да се често писмено разговарамо, али є све другоячіе у очи се гледати и разговарати, дакле кад би срећан био вас овог пута вићети, заиста бих много нешто дао. Гледайте дакле ако буде могуће да желю мою и многіе кои вас любе и почитую испуните.

Я самь неколике Србулѣ за вас набавіо. Пѣсама и пѣсмица яукалица и пословица такоћер, и докле не прикупим барем прилично бреме, нећу вам шиляти, а све већма постараћу се да вас с' оваковіем стварма задоволим у напріед. Србуля већ мало се може овде добити, пѣсама юначкіе још манѣ, пѣсмица може доста, и кад бих имао слободног времена много бих могао у околини овой за єдно двадесет дана исписати. Ове ваканде гледаћу да по свуда обићем, притоме и брат ће ми помоћи, и сад шилѣ ми по што гоћ из Паштровића. Жестока глад смела є сваког, и да не приспѣ бадель трава, и кленово корѣне поможе, помріеше многи у приморю и по извише нѣга од глади.

Видіо самь се с' владиком Црногорскіем, фали се много на Млетке, да е ту найвеселіе и наймирніе дане провео. Чинио е из Арківе преписати 220 комада кньига, све о самой Црной гори, и доніо их є собом. Доніо є и два три кара су 6 топова

ков су с' великіем трудом изніели на Цетинѣ. Гласа се да ће ударити на два острва Враньину и Алесандру; али є мучно вѣровати ер су се и с' оне стране добро на оружѣ спремили. У вашой кньижици „О српском правопису“ читао самь на страни 54. да у оном буквару, што вам га є дао Г. Владисављевић нема првога листа; дакле ако заповѣдате да вам я пошлѣм, или овай листь или цѣо буквар! Ви велите да є тай штампан у Млецима по свой прилици између 1760. и 1770. а у овоме моме стои да є у Вѣнѣ при Г. Стефану Ѡ Новаковић 1792, иждивеніем Г. Марка Ѳеодоровића Булгара родом из Разлога; и овай мой биће као тай ваш, ербо сва она ваша примѣчанія, на истіема листовима у овоме находим. У Црници била є велика мутня, и онай трговац што ми є обећао біо єванђеліе на зечјой кожи, ніе од Божића овде долазіо, али ми є поручіо да ће ми га су двіе јошь Србулѣ послати преко Будве. Ако почем неузмога Врчевић у Ерцеговину пођи, послаћемо брата мога, вѣшть є и сад а још болѣ ће се свежбати у овоме за вас послу до єсени! Начудо є Врчевић сиромах од власти, недаду му из Грбља никуд. Коньски се труди и слабо є плаћен. Срећан є у ѣевојке па се једи што неуміе као я, дайте му кораћа. Шта ћемо сад? Примите наше срдечне поздраве и будите нам здраво то вам сви мои желе особито я

Свагдашньи благодарни пріятель

поп Вуко.

[Споља као на претходном].

[Вукова напомена:] одговорено из Трієста у очи преображења 847.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4520]

17.

Високопочитаеми Господине!

Чуюћи од пашенога мога Врчевића да сте у Тріешће већ дошли, и он да полази за вас тамо наћи, не могу су манѣ учинити да вам по истом не пишем неколике ріечи.

Од Ђурђева дана до ту скорице біо самь вамь добро немиран, и то неколико сбог болести попадіине, а неколико сбог

насерћаня владичина и протина. Ненаучен овоме тешке самь неколике гуке прогутао, и ніе ми се миліо никакав посао радити.

Најжаліе ми е било што ніесамь ради вас могао узрадити онолико колико самь желіо и мисліо; али кад е Бог дао те самь се сад од свега без штете и зла ніедна отресао, почећу и навалићу с' братом заедно опеть купити за вас народньй ствари.

Имам 7 великіе србуля, 10 юначкіе, 30 женскіе, неколико пословица и ріечи. — Имам имена свіе живіе вода у Боки, и о ньима неке приповѣдке и суевѣрице, и да ми е ово начисто било преписати очах вам послати по Врчевићу, али ніе било за сланћ, него ћу се постарати к' овоме да додам још штогоћ новіе и да буде за вас и за мене више и болћ, па ћу вам онда уедно по путу обичном послати све.

Ако ударите на Задар немойте Еп-к-пу споминяти за мене ништа молим вас, ербо смо се завезли у правду на Губерніум за читанћ, писанћ и поянћ, што ме нагони да дѣцу школску о истой плати учим, и по свой прилики неће ми ништа учинити ни путем овіем, ербо цар ме плаћа за сами катихісіс да прѣдавам дѣци, и ради тога најболћ ће бити у оваком догађаю не опоминьат му немило му яме мое, и уздам се да ће и он проміенити о мени мислити другоячіе, па баш и не проміени ли увѣрите се да сбог тога ніедна ми длака неће посіећети, а спрам вас исто ћу чувствовати благодарност и почитанћ и без црвеног паса и протопопства што ми он може дати.

Поздравляюћи вас, и препоручуюћи вам моег пашенога Вука да га какогоћ избавите из Грбальске неволћ есам

Котор 12. августа 847.

ваш почитатель пріятель и
покорни Слуга
Поп Вуко Поповић.

Пріміо самь 70 ф. и 11 ком. историца, едну самь дао Врчевићу од ваше стране, а с' остали 10 починћ међу нама нови рачун. Кад сте дотле дошли, гледайте да и овамо дођете, доста ћете новог чути виђети и накупити, а притоме род е богат би вамъ се милѣло међу веселима за неколико остати и путовати.

[Споља:] Високоученому и многопочитаемому Господину
Г-дину Вуку Стеф. Карацићу
у Трієшће.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4521]

18.

У Котору на Очиће [21—XII] 847. и честити вам били!

Високопочитајеми Господине,
мили именяче и Пріятелю!

И мојему мучаню право је већ учинити крај!

Я самь изгледао вазда нећули што више Србуля, и што шта осталог за вас прикупити, да вам не бих с' празним ріечма дотужіо. Исчекивао самь с' многіех странах свега овога, али све би залуду, кои су ми били што обећали доніети, или послати, слагали су као ништа люди. Имао самь и имам нешто за вас, али колико самь препоручивао и уфао до сад имати, мало је, нити ми се мили вам послати. Ма колико је да је ево самь баш данас с' пашеногом мојем зборіо, да вам пошлѣмо ово што имамо с' најпервјем паропловом. Дакле с' моје стране примићете 7. повеликје Србуля, на свакой ударићу мой моур, сувише наћићете нѣколико листова из Србуля, с' рукописом заједно увјено у карти и запечаћено. Листови ови садрже молитве и обреде, кад се крсти носе, и много би мило било нашему народу, кад би се за крстима оно чаћело, јер попови не чате ништа друго до јеванћелія, а народ опеть виче два и два иза свега гласа „крсте носим Бога молим, Г-ди помилуй, а у Бога здравля (или дажда просим), Г-ди помилуй". За ово нек вам је препоручено, држте на памет и с' временом прочистите и на посебне кньижице издајте.

На ове Србулѣ немећем вам сад ціену, јер се надам брзо опеть вам послати више, па ћу вам тадар ако Бог да уједно рачун послати. Зборіо самь овје дана с' попом Кривошинскјем о које чему, и догнамо се до старіе кньига, и он ми рече: да је видіо силесію Србуля у манастир Косїерево, од Грахова 4 сахата далеко, и уговорисмо да пође тамо по свецима су нѣколико динара, и даћу му десетак цркveніе кньига, не би ли лагше и више доніо од тіе Србуля. Зато вам рекох да се

надам брзо вам послати опеть. У околини нашој тешко се већ могу добити, а има их, овоме је доста крив Врчевић, јер је пошао о Србуљама многіема говорити, и тако се разгласи, да их сад сваки фали и чува као некаки спомен ріедки; и ови е узрок да су многи ми слагали доніети. Я самь по вашимь ріечма мучао, и ниђе о њима разговор ніесамь замећао, и ђе самь видіо прилику да их има, као узгред бих запитао, колико би за кою искао.

Врло нам је поволян онай понтапеть. Има се поша моя с' чим кочити и фалити. Кад је ко упита, особито жене у цркви од куд га је добила? одговори: Послао ми га наш пріятель из Беча Вук Караџић. Колико дакле с' њим, толико с' именом Беча а нарочито с' вашіем подиже главу. Приміо сам 12 ком. Н. Завѣта, и свакоме самь по наредби вашой своје дао. Превод ми се много добро допада, и има се допасти свакоме коме је на мѣсто мозак. Познао самь да ће бити од велике користи у народу нашему дѣчици мојой. Више пута у вечер станем пред њима оно читати, а они се убече и с' великом вольом слушају говорећи: За Бога, тата, ліеполіе то, ми то све разуміемо, а у цркви неможемо ништа. Поклоніо самь један комад мојему Діректору човеку важну и високоучену, кои много похвалюе и вели: да вам оно чини велико поштенѣ. Малиня су овђе и виђели оно, зашто их нема други до мене и Врчевића, али кое гоѣ ове код нас видіо и чатіо, свакіе зажеліо имати, дакле кад бисте послали на кога нѣколико комадах распродали бисмо за готове новце, и за Србулѣ узимали би попови.

Ова је година за нас била у свему добра, а у житу пребогата; а у Далмацији чујем да је прежалостна, ни капи уља немаше, а с' производом овіем до сад живѣше. Код њих већ умиру од глади, а помоћи ни од куда. И народнѣ нам ствари наопако иду, и мислим да никад у горем станю и запушћеню биле ніесу. Наш владика о ничем другом нит мисли нит се стара већ о одласку своме, и овай нѣгов блажени одлазак виђети се неће, ако му и ми непоможемо. Из Далмаціе и из Боке писали су нѣка обштества на митрополіта да нам га с' врата дигне, ко зна шта ће искрснути. Предругоячіо се и наш прчица вікар, хоћу рећи мирні е и кроткіи него пріе. Плата га је иста спутила и умукнула. Постао је и штедљивац, и ово се ако и касно придомисліо паметно али што не излази из куће и с' људма се не дружи као пріе, и што је узео

једно дериште за секретара, и с' њим се савјетује и управља, нико му не одобрава, но говоре што шта и којешта, да ако се догоди ишта биће му смија и руганя доста.

Игуман Савински Стефановић, пошто је доста бруке и штете починіо, побјеже 2. Дек. у Требинѣ и глас дође из Дубровника и преко Грахова да се тамо одмах потурчіо и име „Абдул" добіо. Ово је мучно вѣровати, али познаюћи да је непріятель посту од сваке струке, за любав дакле меса и жена биће. Из манастира није поніо до једно златно орлоћіе и 500 f. Ево како се стара владика наш достойне поставити народу и народским задужбинама главаре и настоятелѣ. Кад су му Новляни против истог писали, и молили га да им га дигне из манастира, ер ће све упропастити, ово им је одговоріо: „аз знаю моя, и знают мя моя". Сад су му и за ово писали и рекли да туђина неће у манастиру трпѣти, и на Правителство су исто явили, и ніе друго ми наше чувати и бранити морамо, јербо тешко нама без нас, — Господа пришелци међу нама дођу и остаю док им користъ ныхова подноси, а како виде да се код нас више ничему надати немаю, обрну нам плећи и исмѣяваю нас свуда.

Послје 96 годинах дигнусмо једва у новембру мѣсецу олтар Латінски из наше цркве С. Петра у Рисну. Сад смо и ми и они остали у повольной слободи.

На Станѣвиће наше Правителство зидаюћи нове куће и развалююћи старе зидине, нађу под једном плочом у гробу ціело владичино одѣло, и помисливши да је свето тѣло, одмах опеть покрію како је и било. Глас се за ово пронесе свуђе да је тѣло владике Саве посвећено, и из любави силне опивени Црногорци, смѣли су неки владици рећи: Сад Господару ніе друге, него нам дай или свеца или манастир. Владика виђевши се у чудо умоліо је Правителство да му допусти тѣло узети, и на 15. новем. пошлѣ на Станѣвиће попа Шпадіера и нѣколико перяника, и открившн гроб, нађу под одѣлом голе и суве кости као и од осталіе грѣшніе люди, које окади и у једну скриньицу скупе и на Цетинѣ понесу, говорећи да је нѣко од непріятеля поноћи свеца украо, и оне кости под метнуо, и овако се вѣрује!!

Добро смо се прочистили од хајдуках, у свой Боки још се помичу 13 само, а било их је за 150 сви су се пофатали, неки су се и сами предали. Ниђе, већ на самом пазару Которском, несміе саћи ни доћи Црногорац ни Црногорка у

приморѣ наше. С овога ћераня велика нам је штета, а боим се потраяће овако дуго и биће зла и горе. У околини нашой по свуда су се лјепи путеви учинили, и сигурно по ноћи, као и преко дан, може се по њима на коню и на ноге путовати.

Которани још не добише одговор из Беча за имати слободу сами избирати пароха. Владика се за ово поспердује с' њима и говори: да залуду троше и труде се биће као што он хоће.

Кад се Врчевић из Треста вратіо фаліо ми се с вашіем дочеком, и предао мі е ваш поздрав. Казао ми је један добар глас: да сте стекли зета, једног благородног и богатог Русса.

Честит вам дакле и срећан био, Боже даруй.

Ючер потпаде Гербаль под Которску власть, и Врчевић престаје бити секретар. Тешко је сад за њга, нема нѣкако ниђе приличну службу да добіе. Пріятеля заиста имамо доста, и у њих се надамо да ће нам помоћи у свакой потреби, особито сад њму у овой нѣговой. Гледамо и настоимо за једну службу царску овђе у граду не били добіо. Ту скорице родіо му се син, и били смо весели сви.

Ја самь сад са свом фамильом мојом здраво, и кад самь прошао ланьску срамотну годину без дугова, могу рећи да самь добро. Два сина најстаріа држим код себе у Котору ради школе, єдан је у 3-ћой а други у II-гой класи и уче се добро. Добіо самь од правителства слободу, да могу вазда нећельом и празником у Рисан к' фамильи мојой ићи, и премда ніесам дужан дѣцу школску учити чатити и писати српски, опеть колико је могуће да им прикажујем да штогоћ науче препоручује ми, а владика је ћео силом да ми запріети и забрани ићи у Рисан и да самь дужан дѣцу свему овоме учити и сувише пояти. Мило ми је било чути за вашега сина Димитрія да је у Тресту, и кажевали су ми наши неки Ришняни да су га виђали код Г. Владисављевића и онђешњи попова и да је особито хитар, да вам га Бог сачува, да видите у нѣму све оно што вам срце жели.

Сад честит вам Божић, и сви остали Божій свеци, и из свега срца мога желим вам провести их у здравлю и веселю, и за много и премного година дочекивати их и провести их са свом вашом Госпоцком фамильом у сваком добру

и радости. Овако вам желећи, и од стране моје и свіех моје, поздравльаюћи всам ваш

благодарни пріятель
поп Вуко Поповићь.

[Споља:] All Egregio Signore
Il Signore *Wuk Steph. Karadschich*
Dottorin filosofia etc.
a *Vienna*
Landstrasse № 364.

[Вукова напомена:] одговорено на Сретеније 848.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр 4522]

19.

У Рисну на прве Заузе Ристове [15—II] 848.

Високопочитајеми Господине,
мили имењаче и Пријатељу!

Нијесам се надао тако брзому вашему одговору на оно моје писмо од Очића, пак ми је и сувише мило било кад сам га примио на трапаву; — претилу — себичну, или вам рећи, уши бушину суботу.

Врло ми је мило било чути, да су вам оне моје новине, баш биле нове и повољне, зато постараћу се и у напредак, да вас барем с тијем задовољавам кад не могу с чим бољијем.

За чудо ми је било ће ме упитасте за ону нашу народну ријеч *Очићи* шта у нас зову; дакле ево ме да вам одговорим и за њу, и за бившег Савинског Игумна Стефановића.

Очићи су у нас она недеља до Божића, што је црква зове: „недѣля Св. О-цъ“, а *Материце* су опет она нећеля „С. Праотец“. У Херцеговини чуо сам да зову опет ону нећељу прије материца *ђетинци*, што у нас реку младијенци, и ове ми држимо чак по Божићу четврти дан, те на њих рано подранимо и каквом гринином бијемо ћецу у постељи говорећи: „пушти зло узми добро“ а и они опет по вас бијели дан бију се између себе и говоре исто. У очи материца вичу у нас ћеца: „Майко сјутра ће мо те везати, ако се не одкупиш“. Тако им се одкупљује с приганицама и рикиом.

Овако реку и оцу у очи очића, и он им се одкупи с јелом и пићем. Како на очиће тако и на материце људи и жене честитају једно другоме: Честити Очићи — Честити Материце. Кад се честита овако којој пристарој жени, она одговори: то је синко већ мене прошло, него гледај каквој младој те честитај.

Они игуман Теофило родом је баш ондоле окле и наш владика Јеротије из Бачке. Тамо се и покалуђерио, и код Еп-к-па Хранислава у Пакрацу живио, и нешто се њих два нијесу могли добро гледати, прије 1838. г. у Далмацију, и постане професор у нашему Семенаріу с платом 400 Ф. на годину. Добро је паметан био, али му је ова мана била, што је одвише за женама понешен био. Пошто умрије г. 1846. наш добри архимандрит Савински, заигумани њега наш владика и посла га одмах на Савину за старјешину, и да се не проскита по кућама туђјема, да тражи онога његова ђавола, по свему другоме што не пошћаше и често неметанисаше, хоћаше заиста постати у брзо архимандритом и викаром; али му недаде она несрећа мировати, него одмах као мачак сит поче јахати и напуњати наше жене мужатице и удовице, па кога је бољело онај га је и вребао докле га је уловио, и поштено му дрвена масла светио. Ово се све догодило у очи онога дана када је у Турско пријешао, и зато се мисли да другога узрока није имао за бјежати. Из Требиња су људи и овђе писали за њега, да се одиста потурчио, и још кад су га кћели сунитити да су му познали на ону жалос да је био и прије сунећен! и зато да су га везана у Мостар послали, и триста некакије другије јада што су за њега писали и зборили, да се већ није могло од црна образа слушати. Сад опет се чује да се није потурчио, него да учи турски језик па да ће послије; али ја никад не вјерујем да ће то нечувено још ђело учинити, него ја овако о овоме промишљам: Ондашњи наши људи видећи га по Требињу с' миралајом и Делибашама шетати и зборити, биће промислили: Потурчиће се они калуђер, а може бити и исти Турци да су овако говорили, па како су мислили тако су и зборили и писали. Дакле о њему поздраво не може се још ништа рећи, шта тамо ради и шта ће од њега бити. Овај догађај није мрзак био нашијем људима сбог владике, зашто га је он хваліо да је мудар човек, и да га он добро познава, и кад су му Новљани писали да ће манастир упропастити, није им ни од-

говорио, и ово их је тешко увриједило као и много нешто што свијех нас вријеђа што чини по својој вољи, само да се ми од јада и једа гриземо и мучимо.

Ви мене упитасте да ли су Далматинци или Бокељи нашега закона тужили цару својега владику? Да вам право речем не знам да ли су још до сад, али надам се да хоће брзо и једни и други, зашто им је доврела до костију сила његова, и у њој је постојан као прави јунак, дакле ваља му на мегдан изићи, па нека се види или смо његови паури, да нас псује и нашу часть чепље или људи који чуствујемо поштење, и кои хоћемо да нас и други за таке почитују. Да је човек од каквс узданце, кои нам о части и добру ради, трпјели бисмо за невољу његову поносну главу, и нарав оштру, али смо га познали да нам у њему добре узданце нема, него још како је нагао, хоће да нам и ово зајадње добро, и части што имамо утамани, па зато сва су готова наша обштества заратила с' њим, и вичу, еда Бога да им га дигне с' врата! и незову га више Мутибарић него Мутибратић. Пише ми Спиро Поповић из Шибеника, да су три отмјена обштества наша посебним прошењем већ на митрополита писали против владике, и да још нијесу ништа од њега добили, и ако им не узваља молба код њега, писаће на самога цара; а ми као њихова једнородна и једновјерна браћа нећемо мучати, све је то ускипијело и прогледало, ако и не с' великом науком, а оно с' отачаском љубави и здравијем разумом, и свак вичe: Није друго, ми наше чувати бранити, помагати и дизати морамо, пак ће тек онда ствари наше цвијетати и у вис како ваља расти, ер тешко нама без нас. Ако нам је некад невоља била од пришелаца, зашто би смо сад без невоље трпјели још овога! кои немисли ни себе добра! Ми имамо, да не споминјем друго, славног нашег брата архимандрита Кнежевића, кои ни с' чим не дише него с' чистом брацком љубави, и подбуњивањем к' добријем дијелима. Ако буде до мјеста и говора ће ваља, не смећите га с' ума тако вам нашег вијернога пријатељства.

Врчевић иде овијех дана у Рисан за секретара, као што је био и у Грбљу на 250 fl. Имао је оволико и у Котору при Требуналском офіцију, али није могао никако живјети — скупе су у граду ћирије кућње, скупи капеліни и струке женске; а у Рисну нијесу још ове пропасти наше у моду дошле, нити тамо још наше жене обукују гаће.

Добио сам од Правителства ту скорице 40 талијера у помоћ оне ланске срамотне глади. — Толицињa су по неколико добили, али ниједан оволико, зашто се све састојало у препоруки нашега витеза циркула.

Добио самь ту ономадне и шестога сина, и хоћах да му нађедем име *Вук*, али жене наше повикаше: не попе, узрочно је кад си ти жив, и тако му метнусмо име *Урош*. Код нас реку, кад се ђетић роди, и тигле се на кући обеселе, а мене се врти свијест гледајући оволики крд, и да се не разбирам с' мојем важнијем пријатељима, у коима ми је и највиша узданца, да ми неће дати посрнути изашао би из свијести. Ја нешто мислим да ће се догодити, она ваша од девет Југовића, те поживијесмо још оволико ја и поша заједно.

Кише и снијега имали смо на претек, по се надамо ове године и уља имати бернћет, ово нас вади из дуга и невоље. Залажани и Његуши прегонили су своју стоку на нашу тобоже копнију страну, и ту недавно спустише се више кућах Доброћскијех, и наша плаћена војска отме им до 400 глава. Видјевши ово они помислише по себи, да им се неће никад повратити, покликнуше помоћ, и доврвје им из оближњи села, и за неколика сахати бијући се из пушака и камењма с нашијема, остало је по пешес рањеније и тамо и амо. Чести оваки догађаи, и други којекакви срамотни зборови, учинише владици да побіеже, ако ограби жив између њих, и Боже дај да не погодим као ви М. Обреновићу! Досмрђеше ђаволи и њему и нама! Сад су опет ђипили нањ, за владику Саву говорећи: да се нашао лани ціелокуп и свет на Станьевиће, и да га је крвнов као и остале продао, а оне кости, што их је пренио на Цетиње, да су их подметнули мудри Лат[ини] од некаквог солдатине. И нема тога на свијет ко би их одбио да овако невјерују и неговоре.

Од велика снијега није ни они поп могао по Србуље поћ у Косијерево и у Добрићево, па самь му ономадне прикричио опеть да крене тек окопни мало. Добио самь прекјучер лијепе двије списане у Венеѳи од некаква Барта и Гинмма, на крају једне има смијешна азбука. Препоручујем вам за оне молитве, кад крсте носимо, јербо ако их ви неначините, ками ће нам начињити велики Богослови и данашњи с. вељехвални оци, по њима небисмо знали ни што ће рећи *прокажем* ни *шум*, а камоли *сляка* и *акріда*.

Срећни и дуговјечни вам били заслужни високи дарови, ако коме они другоме копају и чупају очи и срце, те од јада пукоше и цркоше; ја заиста и сви мои у фамиљи, и остали пријатељи и познаници, мои и ваши особито Ришњани, кад смо чатили у новине и од другије чули, радовали смо се и веселили, зашто познавамо и признавамо да је то и нама с' вама слава и дика заједно.

Желио бих имати један мали сахат, и овђе учећи неке чиновнике Њемце и Чехе, по вашой најбољој граматики и најлакшем правопису, навјестише ме они на вас говорећи: да их има у Бечу добрије; дакле ако је тако молим вас узмите ми једнога. За њега имам оружје златно, тако нека буде и он од злата, те се може за *15* или наивише за *20* талијера имати, јер нијесам више за сад у стању потрошити. А ја ћу вам га ако Бог да убрзо са Србуљама платити.

Из Беча не дође ништа Котор[скоме] обштеству за избирати пароха. Владика се фали свакоме, да и они и други залуду се муче и троше: биће како он хоће. Задрани нашега закона, не иду ни у Цркву, а камо ли да му скидају капу. У села неће иду о Божићу и о васкрсенiу молити се Богу. Ту скорице полудио је један професор наш клирички *Гедеон,* Унгарац; а један се опет наш калуђер *Гавра Бједов* у Крки манастиру убио из пушке. Има и жалосни клирика и попова младије без службе, па њеки говоре да ће се поуниотити, а њеки свући, кад немисли о њима они кои би имао мишљети, и све се ово чини и говори од невоље и нечијег зла, а чијег? нити већу, ни говориу, само ти се каже — вели загонетка наша. Имао би вам овакови жалосни новина много писати, али добра мало, па ми се срце мути и кад помислим нашто смо спали, а дако Бог да и пријатељи те неузбуде дуго ни овако. Сад поздрављајући и вас и вашу сву часну фамиљу, од стране моје и свије моије љубазно и срдачно; остајем ваш

ваздашњи пријатељ
поп В. Поповић.

На очиће чати се и оно најпрво јеванђеље: „Књига родства Исуса Христа, они роди онога, а они онога; И ово је нашијема најмилије јеванђеље, а још би им милије било кад би чули из вашега превода. —

[Споља као на претходном.]

[Вукова напомена:] одговорено 23. Јулија 848.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4523]

20.

Високопочитајеми господине,
Мили имењаче и пријатељу!

Тако никад као овога пута, нијесам се био ужелио вашега писма, и Фала Богу баш сам весео био кад сам ово од 23 Јулија примио. Оно ме увјери да сте свеђер добро и здраво били, и у учки Бечкој да нијесте ни једног зла поднијели, а и у напријед биће све што Бог да! Код нас реку: „сачувајте Боже прве учке Рисанске“ а послије не бој се!

Ми смо овамо од 1 до 13 Марта с Црногорцима у рату били, и више су нам задали страха с риком и вриском него с бојем и јунаштвом, и ово би чинили по ноћи по извише града у крше, да људи скачу и топови пуцају. Од страха смо њихова по изспробијали зидове кућње за пушкарице, бјежали у градове, најпослије и сламу из сламњача бацили у море да не изгору куће, јер бо су већ били почели у Доброти што нијесу никад прије! Ово су из освете чинили више, него да се помогу, за што им је прекинут био слазак свуда у приморје, осим у Котор, и ђе би који уваћен био, водили би га у тавницу везана, и стајао би у њој по мјесец и више дана. Пријегон ови био је и за нас и за њих мучан и поштен, и кад дође луч до ноката, позва власт наша владику на уговор мира и одобри му слободни слазак свуда у приморје, слободно пасните у продане крше, за похару обећа се владика намирити сиромасима, а мртве главе пребише једну за другу, и послије овога мира, нити се што чуло ни догодило ружно између нас.

С новим овим потресом свјетским, и наш се народ прену и ослободи! до маћа мјесеца бјесмо мирни и добри, али проклета нека писма дођоше из Хрватске, у којима обећаваху нам све оно, што је народу мило, и користно, само ако се здружимо с њима, у исто доба дођоше два три путника и од

једнога до другога ходећи и о овоме говорећи, згрнјаше људи главу, једни да ће постати уз Бана министри а други опет овамо Гувернатори, а једни опет чезнући за слободом, повјероваше им многи, и с овог изгубили смо велики дјео части и повјерења код наше власти. Прерођени ови умови почеше народ подбуњивати да се чину скупштине, и у најпервој на Перчању од 400 изабрани Бокеља, уватише вјеру да ће мјесто мјесту вјерно бити и у свакој потреби прискочити, даље да с Далмацијом више посла неће имати, ни од ње зависјети, и Бану рватцкоме јаве писмено, кад се одцијепи од Мађарске да ће се с њим сдружити. Послије ове скупштине дигоше сви на више главу, метнуше братцке судове, и народ почеше глобити на пасји реп, за псовке ране, ударце, убиства, лупежства, похару, грабеж и невјерност постеље; почеше истраживати старе дугове, увреде, напасти, ране и убиства, и многи су платили главом, а многи кесом. Они савјете добре не слушају, нити се боје власти царске. Они вичу ми смо цару вјерни и за њега ћемо крв пролити, али му нећемо ништа давати, јер смо му и до сад залуду давали, све су му ишли и његово и наше, мањуни (министри и чиновници) проклети, па су га најпослије и из Беча ишћерали, још нам веле да пошљемо Депутата! Коме ћемо га послати? и коме се клањати и плакати? Зар онијема који су нам до сад месо јели и ишли, онако их губа ишла, па бише шћели и ове нам жалостне кости ишести проклети били. С оваковим разговорима овдашњи народ бави се и о добру будућему мисли, а царска власт за свијесно находи мучати и трпјети их до згоде. У најпотребније вријеме од људи, немамо ни једног у кога бисмо се с вјером поуздали да ће нас на прави пут извести, и за то немајући паметне главе своје, остадосмо стидни пред свијетом и тешко омражени код царске власти, најпослије бојим се да не добијемо пријеки милитарски суд, па онда тек неблагодарни познаћемо своје зло и превелико царско добро.

Из Херцеговине не чује се сад ништа, а били су се јако поплашили при свершетку прољећа, свако осам дана шиљаху и на Рисан човека, да види и пропита, шта се ради, да не иде на њих каква војска. Сад су се нешто потајали, нити долазе нити питају, али чујем да су свуђе страже метнули и сверху раје очи отворили. Из Црне Горе нема ништа ново да вам јавим. Владика је добро и здраво, и сад га често не узнемирују Црногорци као прије. Нудио је више пута окружног

нашег капетана са 2000 и до три Црногораца ако су му од потребе да му пошље. Из Паштровића, Грбља и Кртола ишли су владику звати доље на име све Боке да дође владати, али он као разумни човек, проћерао их је као издајнике цареве; сувише послао је по један штампани лист на свако обштество у Боки и Дубровачкој, пријетећи без све шале животу нашему и имућу, да ће побити и попалити, ако које невјерство учинимо правителству нашему, и ово су били много лијепи знакови пријатељства његова спрам нашега двора. Справио је с Цетиња учитеља Влаовића и ево га у Котор.

За оне ријечи што молите да вам их по савјести опишемо ја и мој пашеног, назначио сам све осим десетак што управ не значе у нас ништа, и к онима додао сам неколико ријечи, пословица, прича и пјесмица, и наћићете у кашети сверху србуља. Како сам се био препануо вашему здрављу, није ми се мњело ни купити ништа за вас, од сад ћу другојачије настојати.

Поп они не доносе из Херцеговине ништа до 4 комада и да није имао са собом два требника и псалтир не би му за динаре дали ни пошто. Каже да их има у Косијерево и Добрићево манастир много, али за новце не оћу да их дају. Питали су га шта ће њему, и ђе ће с њима благо тражити? Ја сам вам био најпослије послао 7 моји србуља, а сад примићете 12, дакле у све комада 19. Ја сам не знам колико ме коштају, јербо сам неке за новце узимао, а за неке давао сам књига и половни петрахиља, дакле ви учините како вас Бог учи, код нас реку. Осим сахата, имам вам платити 5 комада пријевода Н. Завјета. Имам нешто дати и Г. Владисављевићу за пренос оније књига од Беча до Треста платите му молим вас. Врчевић је здраво, и одговорио ми је да ће вам писати у Трест и послати мало нешто скупљени ријечи и 3 србуље. Гледаћу да нађем читаве оне молитве, па да вам пошљем заједно чим још што искупим. Својта моја, па и Ришњани поздрављају вас срдачно, и свијема је као и мене мило било чути да сте добро и здраво и жељели би са мном заједно да бисмо се виђели и овамо.

У Котору, 14. Avr. 848.

Ваш покорни слуга и пријатељ
Поп Вуко Поповић.

[Споља:] Al Egregio Signore
Il Signore Wuk Steph. Karadschitsch,
Dottor in filosofia etc. etc.
Racomandata all Egregio Signor
Demetrio Vladisavgljevich Professore
a Trieste
Vien.
Landstrasse № 362.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4524]

21.

Мили пријатељу и имењаче!

Дигао сам се јутрос у праскозорје, да уграбим написати вам овдје неколико ријечи, прије него крене пароплив, и да вам јавим како сам примио са свом жељом очекивани сахат, и каквог сам по љепоти жудио (а доброту још не могу му познати) баш ми је онаки испао и кога је гођ видио сваком се смилио, чудећи се да ја сиромах поп Вуко, таког на гласу човека за пријатељу могу имати.

Мислим да вас је затекло моје писмо са србуљама, гледаћу и у садашњем одмору моме да искупим што новог за вас. — Србуља тешко ћу више у Боки и једне нађи, а у Херцеговини по оној поповој ријечи, кад би било црквеније књига за дават у промјену, могао бих из некије манастира доста добити.

Предаћу данас кад дома пођем с новијем сахатом, Врчевићу онај пакетић. Он тамо код нас ако и простије живи, опет му је боље за здравље и кесу него ли и у Котору и Грбљу. И сад моја пуница међу три зета и три кћери шири се као каква Унгарска спаиница, пуна је прича и овога пута исписаћу их, а за вас учинила би и што да је теже, ербо вас почитује, и мили су јој ваши поздрави.

С' новијем овијем уставом сваки се (осим некије деспота) пробуди и душом одахну, а владика и његов провикар умукоше, као да их пушка уби. Сад наши Бокељи траже за себе владику овђе и веле кад Латини могу имати са 9000 душа то и ми много лакше можемо га добити са 25.000. Провикар се нада овоме, али неки вичу да му се врти свијес и на оној висини и под митром могао би полуђети са свијем.

Синоћ чух да мисли владика црног. послати преко мора на Ријеку Сенску 1000 Црногораца у помоћ Србљима против Мађара. Ово ми је Медаковић казао, кои је јучер с Цетиња као и Влаховић послат да се не врате горје никад. Ово је мучно вјеровати да ће владика толики трошак учинити за овај посао прије би у друго што заиста, нити су пак Црногорци у пољу јунаци као у своме кршу и камену.

Овије дана опет ће наши депутирца изабрати, и сва је црна прилика да неће ништа учинити. Не бисте вјеровали како су несложни, и како један у другога немају вјеру, и зато се залуду и купе врбо све мисле да се о некој пријевари ради, и кад им ко пријекорно рече, зашто паметније не мисле и не раде него као дјеца, одговоре: „пушти богати, може нам и ово (неслога) у добри час бити“ као што је и код нас рекла овако једна жена пошто јој је ваљани муж умръо. Да су вам препоручени наши попови жалосни, проговорите коме кад дођете у Беч за нас, небисмо ли по парохијама стојећи плату царску добили, и ја бих тада одмах у Рисан пријешао, ер чезну браћа моја за мном.

Мило им је што ћете брзо онај обичај Рис. штампати. Наћићете у Бечу Г. Аслингера, бившег мојег ученика (Practicante di concetto). Он је Бечлија и има мој портре и Ришњанина и Рисанке и Грбљанина кнеза што су га овије дана утукли. Ово ће вам служити за тај посао.

Молићу вас кад ми одговорите из Беча (а рад бих и отале) јавите ми што гоћ за Г. Ивановића како је, и шта је учинио од оније књиго Г. Башића. Ово вам у брзо стрпах које како, само да знате да сам здраво и сахат да сам примио, и да ми је мио! Срећан вам пут желим и на путу тверд живот, да здраво дођете и на дому здраво нађете свијех.

Поздрављам вас усрдно, и молим за оне двије књижице пок. Милутиновића да ми добавите и пошљете: Трагедију М. Обилића, и Тројесестарство.

У Котору на 2. Септ. Рім. 848.

Ваш пријатељ и слуга
поп Вуко.

[Спољa:] Да се преда у поштене руке Господину
и Г-дину *Вуку Караџићу*
код Г-дина Д. Владисављевића.
у Трсту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4525]

22.

У Котору 12. Априла 849.

Мили Господине Имењаче, и Пријатељу!
Ристос васкрсе!

Књигу вашу од Цвијети приміо сам на свијетли Четвертак, и мило ми је било чути да вам је моја од 6. Марта, и оно остало уза њу по вољи било. Хвала вам на Историу Милутиновићи, на одговор за Ивановића, особито на ономе што ћете за попа Марка метнути у „напредак“.

Мислио сам вам пренумеранте послати још ћетне недјеле, али сметоше ме посли црквени и школски, те немогох начисто преписати их. Сад хвала Богу једно и друго свршио, ево ме да вам најприје повидим гдје сам овога Ускрса био, и шта сам видио и чуо.

Немајући ја парохије зват сам о свецима на многе стране да попујем, дакле овог пута био сам у Грбљу, и стајао од велике суботе све до ваше књиге. У очи Ускрса у подне зазвонила је глорија, и пуцали машкули по свијема парохијалнијема црквама, а људи су и жене трчали на живе воде, и прали образ и главе, вр им је далеко било море. На Ускрс од поноћа подрани се у цркву (вр се грабе ко ће прије зазвонити) и сваки носи своју свијећу, и кад је хоће уждид цуки је — пољуби је. — Кад сам рекао пред врата „Да воскреснет Бог“ сви су око 400 душа покликнули „Ристос васкрсе из мртвије, самртију самрт поправ и суштију ва гробије живот дарова“. Исто су они и у цркви појали, али редом прво би десна па лијева страна. На цијеливање инконе љубили су се најприје са мном, па послије они два и два редом говорећи: „Ристос васкрсе — ваистину васкрсе“. На летурги сви одговарају у једно, само херувику — вјерују — Ангел вопијаше — Оче наш, пуште најстаријему. На великом *входу* (ваход `пли пријенос) и на *ванђеље,* и на глас *со страхом Божијим* жене пану на земљу, а људи погну главу, а кад се рече, *и с' вјерою приступите* сви кроче уз брдо пут олтара, по један корак или коракљај. На давање напоре, свака ми је жена дала по једно црвено јаје, вр је стидно даривати по два, а по три бајаги много је. Просто омашћено јаје зову:

Клубер. А које је писано и омашћено зову: *шарено.* Пошто се свршила летургіа сјели су сви домаћини пред цркву редом један до другога, а 8 невјеста што су се удале послије лањског Ускрса, даваше су сваком домаћину по јаје, а ђевери за њима по чашу ракије; тако дакле сваког је домаћина допало по 8-м јаја, и по 8-м чаша ракије. Послије иду кући, љубе се с кућном чељади, ломе јаја, пију опет ракије, и одмах се руча. По ручку скупе се код цркве, људи пију вина, (ово је вино скупљено у вријеме тргања и за оваке скупштине остављено), бацају се камена, скачу трупачке, играју на плојке, пјевају два и два и гађу нишан. Жене опет њихове по бреговима воде кола и пјевају двије и двије. Кад зазвони на вечерњу, сви дођу у цркву, и кад цјеливају опет се љубе као и на јутрони, и овако чине за сву свијетлу недјељу, ер не раде ове ни троичинске ни Божићне недјеле ништа у пољу него послије цркве иду па се часте један код другога. Сјутри дан носе крсте кроз(прозза село. Прије летургије поп закрсти водицу, а по летургій иде сваки ручати. Чија буде летургија, код онога иде поп ручати су два ђака. Домаћин сазове зетове, кумове, пријатеље (свате) и буде их на ручку до једно 30 људи. Трпезе су њихове уске а дуге без покривача и малије пјата, само на њима су два велика дрвена плитка пјата, које зову *синија* а у Далм: *алитица* у наоколо овијех метну ожице и пантаруле. Најприје изнесу у једном вагану грдз с малим бокуњићима меса, послије зеља, па пршута, сланине, кобасица, ребара свињски, печења и сира, и од свега овога све приносе комад по комад па међу на рпе, док се учине по трпези два три бријега јела, да сам се чудно што чине људи. Режу сви кои прије и боље могу, пију с' бардацима, и најприје напију у славу божију па послије у домаћиново, здравице су им слабе. Кад је стао један сват резат пршут овако је рекао: „Домаћине сваки ти о добру радио, а ми овоме (пршуту) о великоме чуду.“ Кад су из окола похвалили онога да ваљано реже пршут овако је рекао: „У айдука самовољна рука, као жена у погана мужа.“ — Пошто се изреза један пршут, вичe домаћин да се режу и другій (по два три скувају, а у сваком биће по 15 — и 16 фун.) остали одговоре: „Нећемо домаћине не, коме не било овђе, небило му ниђе.“ — Домаћин опет почне заклињати: „Тако ви Бога људи режите то, за кога сам то парићно (справио) него за вас, имам бога ми још шес, па и

свијех да данас иђедемо не би ми жао било, с ким мплије као с мојом браћом и с тијем нашијем свештеником.“ — Ја сам опет стао говорити да је греота резати другога, кад има од првога изрезано, а домаћин ми одговори: „Није греота оче, ово се парићало да се једе, а не да се гледа. мени ће ристово васкрсење намирит и навит свега и свашта, а шта је друго наше него ово што иђедемо и попијемо, све је друго паучина, све за вријеме, дрво за вријеме, човек за вријеме, царство за вријеме, воља божја и царство небесно за вазда је.“ — Опет други рече: „ко је стекао они и заповиједа“ — јеђимо док смо живи, „из дроба кад гоћ што гоћ, а из гроба никад ништа“ — „ће ово пане рђа се не вата“ — „Домаћин не иште озубине“ — (жвакалица да се плаћа). Тако све раскидају на комаде, и једе се да пуцају вилице. Од домаћи жена не види се ни једна у трпези, него домаћин са синовима и браћом приноси и односи, куми и заклиње да се једе и пије. Трефи ли се која сватовска жена или кућна одпва, сједу је у дно трпезе, и кад кои напије устану на ноге и поклања му се докле гоћ попије. По ручку иде се код цркве да се носе крсти. Поп обучен стане на двери, и најприје да једноме закрштену водицу, с којом ови отиде по свијем парохијалнијем кућама кропити, и даду му по јаје. Крсте, барјаке, инконе, кадионицу и остало што носе из цркве све ваља поп да да свакоме из своје руке, и да над сваким очати по молитву, па се крене редом један по један ходећи, а два и два вичући: „Ристос васкрсе“ и на нека мјеста забиљежена чате се молитве од заклињања и еванђелија, па сједу сви и пију вина. Код кућа неки, овако што чини се и које су на гласу од старине, код њих се сврати, а крсти и остало остави се пред кућом, пак људи часте се вином, а жене вином и јелом, јер оне су гладне, справљајући код свои кућа за гостити позвате госте. Пошто се код цркве дошло поп прими опет све оно, што им је дао да носе, и благослови свијех, па отоле отиду сви на једну долину, на којој је донешено из сваке куће јела и пића изобила, и овђе се стои до мркле ноћи, у пјевању, игрању и пуцању из пушака.

Црква им је парохијална у којој сам ја служио С. Вара баш испод Црногорског села Мирца, и казали су ми да је један Мирчанин звао на Божић њиховог попа овако: „Помага ви Бог и чести ви Божић! и куми ве Богом рецпте томе вашему (попу) кад рече ту вашу (летургіу) нека рече

и ову нашу, и нека донесе стахар и охамар и оно што смрди на лопату.“

Ово сам дакле у Грбљу чуо и видио, и баш ми је мило било да сам тамо ово први пут био, и баш да имају паметна свештеника и они би мање погрјешака чинили. Они су ми више пута рекли: Оче, да имамо ми тебе међу нама, бољи бисмо били, и бољим чином живјели. Немају управ сиромаси ни свјештеника свијесна, ни искрена савјетника, него тако слушајући виши дио помамљени глава, дигоше се ка звјерад и помутише за неколико свијех нас. И сад се кају шта су радили, и уздам се у Бога и у милостиво наше владање да ће опет све добро и мирно бити.

Сад да вам повидим што друго: Дође нам ономадне добри Ивачић. Све наше обштине сусреле су га веселим гласом и образом, а и он одговорио је свакој да је дошао као брат и пријатељ, за утјешити и помоћи, а не гонити ни вријеђати никог, само да му будемо на руци у свако законитој и поштеној радњи. Чека се даље и владика црногорски овијех дана, да га поздрави као свога ваздашњега пријатеља. И за Боку најбоље је кад се ова два поглавара љубе и у свему као браћа слагају. Умрије и Абдул Стефановић, отрова га један Циганин, што га је служио, и то кажу с' знајем везира, и владике Мостарског. Врчевић се чуди да нијесте писмо његово, и узањ још нешто послато преко Трста примили. Ако бисте се десели гдје с' Г. Петрановићем, захвалите му од своје стране, на искрене мисли што за мене има, ер сам видио у једно писмо што је писао обштини Которској. Наша се обштина Рисанска жестоко ускрвила с' обштином Новском, и било је од лани доста погибије, харања, и пријегона, и залуду били су 24 човека од све Боке именовата од обје стране да их смире, те они их још грђе с порезима, глобом, трошковима и којекаквијем грдњијем у сетенцій изрјецима ускрве, ал ево среће Ивачић тек дође у пут се обећа овијех дана да ће он, између њих самијех сјести и после мутне развићети. Кажу стари да и у вријеме Турскога владања, Турци у Новоме, и Турци у Рисну нијесу никад у пријатељству били. Кривошијани кроз Турске планине свеђер иду у лов, опет су ту ономадне двојицу посјекли, али им је рана што не могу кога с' главе да улове. С' њима су се сдружили и Граховљани и за то мучно ће се проћи, што неће Турци ударити на Грахово и Бањане. Од жалости за попом

Марком, изврнули су капе и јечерме наопако сви Кривошијани, и свијем коњима репове остригли, а жене расплеле и пуштиле низ плећи косе, и кад иду на пазар двије и двије непрестано туже.

Ево вам Пренумеранти, и слободно метните их у све ваше књиге: [долази списак претплатника штампан у другом издању Срп. Нар. Пословица].

У све дакле овде их је чини ми се 68 и то за сад, а уздамо се и ја и Врчевић још вам кога послати. Метните Врчевића за совокупитеља. Упитасте ме шта значи *знаје*. Ово значи у оној пословици *траг* и *стрва* нпр: незнало му се *знаје* колико ни попу Почеку. Чује се у Црногораца и *знаја* као *знао сам* н: пр: Знаја да ће поп Марко погинути, жла му срећа, тек Турцима на станак иде. За цијелу зиму жељели смо кишу, а биће мјесец дана додија нам. Кажу сељани наши да маслине добро измећу. Чује се да владика Црног: дигао је порез с' кућа Црногорски од 3—2 и 1 ф. што су му плаћали на годину, а да је наредио кулуке у сва села да поставе. Жалосни гласови чују се за нашу браћу у војводини, гледајте да уватите тога галіота Кошута.

Ваш
поп Вук Поповић.

[Споља:] All' Egregio Signore il Signore
Wuk Steph. Karadschitsch,
Dottor in filosofia etc. etc.
Landstrasse, № 362.
a *Vienna*.

[Вукова напомена:] одговорено 31. јул.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4526].

23.

У Рисну 24. Сет. 849 на С: Ћеклу.

Мили Пријатељу и Имењаче!

Баш сам одавно и изгледао на ваше писмо и нове књиге, и у дугој жељи обрадовао сам се много ономе од 31. Јул.

кад сам га примио и разумио да сте живи и здрави. Ја знам да ми сад неможете као прије често и повелико писмо писати „ваља да тежа претеже“ реку Црног: па ми је ред трпјети и обицати се на ова мала и ријетка. Ја још не добих нове књиге, и жао ми је на Г: Владисављевича ако су код њега, што ми их не шиље. Видим да вам се допао они обичај Грбаљски о Ускрсу, али сам се чудио, да не знате коп је то светац *С: Вара?* и шта је *закрштена водица?* Дакле ево ме да вам истумачим све. 1, *Закрстити водицу*, значи светити воду, по ономе правилу из *Требника*. Попови често свете, или закршћају водицу, особито у цркви пошто се мијени сваке младе недјеље. Сувише на нове грађе: куће, бродове, живе и мртве воде, или кад се утопи миш, или што друго тужљиво у какав суд пун вина, или уља, с' њом попо пошкропи, и отргне с' ума и срца сваку тугу као с' руком. Ова се дакле вода у народу зове *„водица“* или *„закрштена“* или *„мала водица“*. А она Богојављенска зове се: *„велика водица“* или *„Аѳиазма“* и с' овом попови на Водокршће, калаше од куће до куће, па им дављају неки плеће, а нека бедрицу или кобасицу суву, или кад кога очи боле с' овом га пошкропе. — 2, *Чија буде летургија?* Значи то: кои плати, код нас реку преда попу летургіу, за онога поп они дан и служи, и код њега с ђаком иде на објед. Ово иде у Грбљу на куће по реду, и зову: *„редња“* т: је: Зна се сваке недјеле и свеца чија је летургија. — 3, „Кад је стао један *сват* резат пршут.“ *Сват* овдје значи пријатељ или из онога племена гдје се уда дјевојка, или окле се ко ожени; па од оне своје људи, на мјесто да се зову *„пријатељу“* зову се *„свате“*, н. п. како си свате? добро дошао свате? и т. д. — 4, *Молитве од заклињања* ово су оне молитве С: Трифона у Требнику великом, с' којнема се ћерају из поља скакавци гусјенице и друге баучине што гризу и једу жито и грожђе. Ове се молитве за невољу читају за крстима, јер немамо другијех. Ја још не нађох оне него гледајте небисте ли их ви гдје нашли, и што прије с онијема прештампали, па биле и без дозволења и благослова духовне власти, ми ћемо их исто овамо примити и вјеровати да и није *costituzion!* као што смо и лијепи ваш пријевод Н. Завјета. Пачек да вам нешто кажем о њему: Сви наши попови кои умију читати, читају из њега јеванђелиа с' двери, и казали су ми како је поп Мокрински, на рождаство С: Јована гдје је било код цркве преко 2000 душа

с' наше и Турске стране, јер је на граници — рекао јеванђелије из њега, и како су повикали многи: „Данас једном чусмо како ваља јеванђеље, — и више нам ваља ово, него дванајес летурђија.“ Исти ми је поп послије за ово казивао, и како су га укорили: што им није и прије онако читао. Молићу вас још за десетак комада, да пишете Владисављевићу да би ми их послао с' његовијем *comodom!* и ово иштем за неке сиромахе попове који ми додијаше иштући, јер су прекорени од своијех титора, да незнаду читати као онп што су их већ чули из онога пријевода. Молитве од заклињања имају неки попови и калуђери од друге феле, и с овијема заклињу по ноћи дјаволе да им кажу гдје је благо закопано, или да им изваде из мора: дупија, цекина, талијера или што друго, јер ваља да именују шта! Ови обред не чини један, него по пет-шест, и на вјеру ми је казао један, како су ово чинили један пут, па сам се чудио, и да ми није ради срамоте наше, и оне заклетве бих вам пространо описао. — 5. *Света Вара.* Овако зову ону С: великомученицу *Варвару* на 4. Дек. Чује се и овако у народу: *Варин-дан* или — *Варица жива мученица.* За ови дан свака ће кућа „из ока из Бока“ што но реку саставити по мало од различна жита и сочива, и заједно скувати, и ово се зове: *Вара* или *варица,* по овоме зову и ону цркву у Грбљу *„Света Вара“*, а не нико *Варвара.* Чујте како се код нас ова вара кува. У очи Варина дневи по вечери наставе вару на ватру да се смлачи, а сјутри дан зором подране на пињату и гледају је ли свуда равна, и ако нађу по њој гуке и брјегове слути богатство; ако ли путове и пуклотине: смерт и гробови. Послије навјесе да се кува и пазе с којеће стране најприје узаврети, пут истока или пут запада. Пошто се скува понесу је на воду, и у путу ништа не зборе, па је по води просипљу и говоре: „Добро јутро ладна водо! Ми тебе варице, а ти нама водице и јарице, јаганце и мушке главице, и сваке срећице“. — По кући такођер просипљу је и говоре: „Оволико људи — волова — бродова — коња — улишта пила — коша да се плоди род и плод“. Вару мећу и у соо и дају је стоки; а неки од ње оставе до Ђурђева и Батњег дневи, и с' њом мажу воловима шије, да им се не набија оруђи. — И по уљанику из шаке просипљу је и говоре: „Урочници и урочнице низ улицу, — ненавидници и ненавиднице низ улицу, — бјегунци и бјегунице низ улицу, — море и вјештице низ

улицу; а моје пчеле пут истока уз улицу". Опет и овако: „Ни на мору моста, ни на псу рога, ни на длану длаака, ни на моје пчеле уроока". — На Варин дан код нас не једе се ништа до ваpе, и веле жене: да би је човек залуду у други дан кувао, није никад сладка као у ови дан. Покрај пињате дјеца пјевају: „Варица вари, Савица лади, Николица папи" *и* „Вара вари варице, да се рађу јарице, и бијеле јагњице и ћетићи и јунчићи". — Наше жене више се боје овијех светаца, него Божића; као: *С: Варе — Ђекле — Трнове Петке — Огњене и Блажене Марије С: Неђеље* т: је: оне по Илину дневи прва која пане, и ову зову: *Царица неђеља над 12 неђељаа.*

Да чујете још нешто из Грбља, што сам видио и чуо, кад сам с' провикаром био о Малој Госпођини у Манастиру Подрaству. Грбаљ је код нас мала Италија. Кад он добро роди, реку људи: да има по године ране Боци. И јесть до душе красота погледати по пољу жито, и по странама виногpаде и маслинаде како је све то Бог надарио ове године богато. У путу су нас поздрављали овако: „Добра ви срећа Г-дине Алимандрите"; или: „Слуге ви Госпару" или „Дуовници благословите" — Архимандрит им је одговарао: „Здраво били јунаци" — и „Бог да благослови". У манастиру су нас дочекали лијепо, особито поздравили са звонима и машкулима, и на сусрет изишли свештеници и главари. Манастир је стар и рутав, и о њему нијесам ктио ништа распитивати, него сам гледао како народ долази и шта чини. Дакле пред људма иде кнез са штапом, и долазећи пред манастир сваки је избацио по пушку. Жене иду по за њима, и свака је имала у руци по свијећу и прије него су их стављале на икону пољубе их. Кад се војска прикупила позвао је игуман четири кнеза из четири кнежине, и по обичају дао им је: по један велики четврт говеђег меса; по једног одртог с' главом брава; по боцу ракије и по један добар самун хљеба. — Дао им је казање да у њима кувају, вагане, ожице и бокире, и казао им је бачву пуну вина из које ће точити, и све друго дао им је у руке, што је ваздашњи обичај био. Кнежеви тада зовну домаћине: „ђе сте људи камо ве? Предаите Игумну та *десетак* или *осијек* и сваки дава по 10 лит: пшенице, или 10 коната вина или цванцигер. Читуљак опет друго је што дају за спомене колико је који у читули записао. Дан је био лијеп и сами су варили на поље. Они што кувају и послужују зову

се *служари*. Сваки је кнез са својом кнежином пошао на страну, и пошто су оцијепили по чашу ракије пјевали су у коло и гађали нишан. У све их је било преко 500 душа, и сваки је домаћин донио собом у торби јела, и у тикви вина; јер знаду да им није оно доста, што им има дати манастир. Црква је по старински изображена, али је тамна и мала, и за то се није служило у троицу, него је викар пред цркву изишао, па их је мало поучио, и живо на дужност опоменуо. По летургији људи су остали, а жене су пошле. Једноме нестане торба с јелом и питајући гдјекоје за њу, изговарали су се људи да не знаду. А он пједко повиче: „Канда није, Санда није на сриједу торбе није“ биће неко „али пас али неко од нас“. И срећом један из припрате (они зову напрашња) црковне повиче: јели ово? и свијема би мило да се нашла. Кнежеви упитају куваре јели кувано месо? А они им одговоре: „Из најгорњије кости мас извире“ то значи да јест. Прије него су сјели, с' петрахиљом и кадионицом благословио им је игуман трпезе. Кнез повиче: У послух људи да се не метемо. Игуман понуди кнеза да почне јести; а кнез му одговори: „Не смијем од тебе игумне“. Тада само на уста метне па отиде, а ја самь остао да још штогод чујем. Један ме запита, имамо ли ми код нашег манастира оваки обичај; а ја му одговорим: „Да имамо, само не овакијех обилатијех трпеза“. Кнез опет настави: „И ово је попе једна ука и разуримножје, смео би се и Салумун“. — „Кад је овако с' миром, мени је много мио ови ваш старински обичај“ одговорим ја. Кнез почне пити и напијати. Један повиче са дна: „Пиймо браћо и ми“ — „Ко није ве дангуби“. Један опет запита друга код себе, је ли му оштар ножић? а ови му одговори: „Јесть брате као муња, баш сам га справно за коју криву ножицу“. — Он му настави говорити: „А да што не режеш то месо и не једеш боље, него лискаш као дијете“. Ови му одговори: „Ја нијесам кусавац него лизавац“ — „Ко лиже они и једе“ — Па шта је коме боље да највише иђеде? — „Сад иђеди шкопца, довечер вечераш“. — Трпезе су им *голе штице*, а столице *камен*, они зову *добрић*. Кад кои од млађије напије коме, устане гологлав на ноге и пошто сврши овако рече: „Г-дине кнеже и остали главари имам ви поклон“. Зовну већ и мене да идем горје у ћелију обједовати с' великијем капама; и пошто сам обједовао, пошао сам на прозор да их гледам опет шта раде. И управ лијепо их је било ви-

дјети на четири стране, гдје до једно 500 људи, свакп здрав као пуце, чисто а једнако обучен и оружан, — на пољу у свој слободи пију попијевају и разговарају се. Један упита кнеза овако: „О кнеже и остали главари мисли ли се ово дома ићит? А некакав му одговори: „Кои су припргли нек остану и ноћас овђе, да оглођу ове кости“. Кнез на то рече: Неостаје се тек да смо здрави — „Нови закони у стару земљу не ваљају ништа“. У то изађе и игуман па им наздрави и захвали на брацку љубав. У 4 сата сви смо кренули заједно. Манастирски машкули и звона поздрављали су нас, а кнежеви повичу: „Камо ве јунаци? да ве чујем је ли кои жив?“ Тада многи запјевају иза гласа. Опет кнежеви: „Шта те фишеке раните зар ђаволу на тојагу?“ Тада сви удри из пушака. Послије би викали: „Аферим соколови“ — или, „А момци вазда ви звечала и здраво је носили“. — И већ о овоме доста, него да вам одговорим на остала питања, и што год друго ново да вам јавим.

Херцеговина је мирна. Владика вели везиру, а везир владики: држи и удри кривога. Наљезе ли плијен отми, не пушти ли, уби. Ова њихова свеза за вас би у Рисну много корисна била; али сбог погибије попа Марка, тешко је узмућена Нишићка и наша краина. Ту скорице развалише наши до самога дна ону паланку *Омутић*, ма нијесу могли убити ни једног Турчина. Чувају се и чувамо се добро.

Црна гора родила је ка' и кад, и житом и купусом и кртолом. Од кад дође Ивачић, јуначки устеже владика своје Црногорце да не слазе у Приморје красти и харити; и по овоме познасмо да он може, све што хоће, и да за нас велика је срећа кад ова два главара живе у љубави. Још Грбљани, и онамо до Цмиљеве Улице сви нијесу платили десетину и кућарину, и с' овога владика је ономадне позвао да пођу на Цетиње по 6 главара из сваке кнежине. Кад су горје дошли, између осталог почео им је овако говорити: „Ја сам за вас цару у Беч и по три пута писао, да сте у невољи, у муки, у дугове и у камену; и он ми је одговорио да вам је половину од дециме опростио. Дакле браћо ја сам ви помогао колико сам могао, али ми је жао што неоћете ни то да цару плаћате, ни његове наредбе да слушате, и за то сам ве звао, да вас замолим, ако желите себи добра да ме послушате, и цару да се поклоните, и оно што му имате платит да платите што прије. Он је предобар, спомените се колико вас је трпио,

и колико вам је опростио, па би била сад срамота, за малу ствар да се срамотите, и зло и погибију да навучете на себе". — Они су му се обећали да ће га послушати али мучно прије него кои огризе колац и конопац. За немилог оног госта *колеру* чули сте како коси по Тријешћу. Боимо се да не долети и овамо, а не можемо ни овако здрави живјет. Чини ми се да сам једном од вас чуо: по једну чашицу ракије да би здраво било одбучит прије него се изађе из куће. — Србуље примићете брзо, све радим да прикупим више. — Радићу и за коју јуначку пјесму из Херцеговине да добијем. Шта ћете? имам велики синџир на врату, па не само што се не могу мић никуд; него кад кад не могу се с миром ни помолит Богу; али уздам се све лагше да ће ми бити у напријед. Истина је да се туже наши на владику, и вјерујте није му стања међу нама, с' оном турском нарави. Патријару сви обожавамо, и вазда о њему с' радосним сузама говоримо, особито ми попови с' његове једне стране добру се сваком надамо, и преко вас најприје муштулук чекамо. Гледајте убрзо и оне остале ваше књиге, особито рјечник и граматику да штампате. — Чекамо отуд милитар, надамо се Бану, и оба ова добра од велике су нам потребе. — Врчевић ми је казао да вам је писао. Конкуриће за прву класу у Которске школе, у којој учиће се и српски језик. Јучер смо на крсно име напијали код моје пунице, и за ваше здравље. Чините се видјети гдје на пољу књижевном у листове.

Поздрављајући вас и све ваше са свега срца јесам

ваш пријатељ
Вук Поповић.

Кад што спазите у моја писма и питате ме мило ми је много. Умрьо нам је опет један пријатељ: поп Убањски, од паравске као и јадни поп Марко бјеше паметан — Бог да им душу упокои.

[Споља као на претходном].

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4527]

24.

Љубазни Пријатељу и Имењаче!

Може бити да сте се надали и прије одговору моме, на мило ми писамце ваше од 16. Окт: и да ми није казао Врчевић како вам је писао за примљене књиге, баш нећах ни ја оволико окљевати.

Ја сам с Врчевићем књиге подијелно, сваки је узео по 70 ком: т. је. по 35 пословица и 35 ковчежића, и овако мислим по једном вашем писму од 27. Јану. да сте и ви желили, такођер и трошак по полак смо платили. Г. Владислављевић писао ми је да му изволим послати f. 11.— 40 к. за његов трошак од Беча до Тријешћа, како год и за књиге новце, и неотложно да га извјестити не пропустим. — Ја сам му тек ономадне новце за сами трошак по једном Ришњанину послао, и писао да за књиге нијесам још од свијех пренумеранта новце наплатио, а у тобоцу моме није ми се намјерило и за то да би ме причекао док наплатим, па ћу му их послати, или се с вама о овоме разумјети, кад свидимо још неке наше конте.

Ковчежић свак радо купује и пофаљује. Име сте му лијепо нађели, а још љепши посао за њега одабрали. Један најпаметни Бокељ лат: кои ми се вазда противио да нијесмо ми Срби већ Илири и Словинци, а Срби или Серви да су оно што су у Србији, одобрио ми је тек ономадне, пошто је у Ковчежићу Историцу о Србима прочитао, да имам право, и да ви много свијесно разсуђујете и доказујете сврху језика и народа нашег. Познао сам и на многе овђе да овако суде, али не вјерујем, да ће Далматински списатељи оно име одобрити, него још наће се увријеђени и на пољу књижевном зваће вас за оно на мегдан.

Мале неке погрјешке нашао сам у оне обичаје наше, и ономе Ришњанину не би било мане, да му је фес мало виши, џевердар краћи, и нож мало на ниже спуштен. Не види му се с' пријед о каишу ни прићесак, ни дуван-кеса ни ките на ћесама. Ришњани мои диче се с' онијем, и много вам зафаљују на части којом их пред свијетом частите и славите. У здравље ковчежића продаће се и пословице, и јавићу вам за новце послије, колико је код мене, а ви пишите Владислављевићу да се не би обзирао на мене. За други Ковчежић ја

не знам би ли вам ваљали обичаи, и имате ли их о Божићу, Покладима, Петрову Дану, и би ли вам служили ови обичаи као, *которска мрнарица* о С: Трифону, и у Пераспу што чине кад Госпу (икону) преносе из мјеста на Остров, и с' Острова у мјесто, и опет на 15. маја преко свега мјеста. Надао сам се са свечарским здравицама да ћете описати и обичай крсног имена, као и женидбу нашу што сте, али ваљда се надате бољим здравицама, па ћете тада.

Ономадне ми рече Врчевић, да сте му писали за они наш трошак да ћете нам га намирити. Сад ја неразумијем како иде ови посао? Ако мислите да се намиримо од књигах истијех, тада сам с' вама, ако ли је што другојачије, ја за мој дио ни пошто непристајем, моја је замука и сувише од вас плаћена.

Ријеч *Баучина* свуда се овамо у народу чује, и то највише кад дјецу плаше с тарантелом, скорпиуном пауком, и говоре: „ено баучине сад ће те ићести". — *Трнова Петка*. Ово је С: Параскева 14. Окт: и зову је овако по граду Трнову у коме је по чувењу ње тјело, или по трњу у коме су храмови ње као и код нас два што су у Кривошије и у Леденице сазидана; и ја бих рекао да је по овоме овако наш народ зове, јербо често реку и *трнов обор*. — *Разури-множје*. Прво значи велико трошење, а друго да је сила или множство народа. *Припрегли* у ономе смислу Грбаљскоме значи, кои су се пређели и не могу се с мјеста маћ, а у Рисну би рекли *припрегли*, као што реку и за жену која ће брзо родит *припрегла је* или у Црној гори *сјела је на илочу* као пчела, или *ирічела је*, а кад је у 4-ти мјесец реку *сандруга је*. Припргнути не значи ништа. *Припрћи* рече се кад ко замоли кога, да му што метне на коњче н. п. могу ли ово (пуну торбу) на њега припрћи. *Добрић* зове се они само камен на коме се сједи, пециво врти, казан или бачва наслони, и с' коим се соо за стоку туче. — Чује се и *облуће* и *облутак*. — *С Текла* помаже 24 Сет: и ову славе код нас на Крушевице више Бијеле, имају и храм ње, и они кажу да је она чудотворна, и да нема много, како је и ово чудо учинила: Један Доброћанин вративши се с' пута дома, кад је био с' пуном барком испод Бијеле (гдје сте и ви једном скакали из Барке на суво) упита једног возца, јели оно на оној главици С: Текла? Ови му каже да јест. Онда он запјева: „С: Текло Крушевички свеће, нит те молим, нити ми помагај". Послије

пукне од Кртолах жестоки вјетар, и сви се ту потопе. И од тада веле да и Латини њу почитују. — *Огњена и Блажена Марија* једна је, и долази 17. Јулија. Чуо самь у народу о њој овако говорити: „Огњем гори Огњена Марија, сабљом сјече свети Пантелија, громом бије громовник Илија“. — *Рутав манастир* значи *порушен* или као сиромах рутав човек. Да ову ријеч не разумијете не чудим се јер је у Бечу све ново и богато. — *Чйтуљак* овако се зове једна књижица, у којој су многе фамиље записале имена мртвијех из куће, и за спомињање на летурђију што чини калуђер, дају по 40 литара пшенице сваке године, и говоре ово је за читуљу или за чйтуљак. Неке опет фамиље немају читуљак, него дају калуђеру по 4 литре пшенице и говоре: на ти дуовниче једну летурђију. Осим Бање, ниједан манастир не проси нпће особито из Паштровића не види се ни калуђер ни прости човек да проси, и зато они свакога зову коп код њих поће просити, да је *скитач*. Пароспма Грбљани дају за летурђију сам обпјед, а несретњи по 20 к. без обједа. — *Бјегунци и Бјегунице*. Ово су мужеви који бјеже од својех женах, и жене које бјежу од мужева. Овога код нас има доста. Распуштају се пак и с миром, и која страна којој забави, она оној плати 50 талијера *за расиуст;* а кад обје стране жеље распуштит се, тада муж жени дарује цекин, и окине јој од ресе комад, а и она њему од паса или гатњика, и ово они оправе пред народом у један прекрштај, и поздраве се овако: „Оставај с' Богом! да да јаки Бог да се више никад не видимо и не састанемо“. Ја самь ту скорице једну Кривошинку питао зашто се распуштила од мужа? а она ми је одговорила: „Оклећу попо шњим стајат саморана, жена са женом“. — За оне ријечи што сте питали Врчевића да вама их истумачи са мном заједно, није ми ништа казао, и до душе ријетко се и састајемо. Доста пута кад пођем нећељом и свецем у Рисан, па се и не видимо. Он у послу с' канцеларом и школом, а ја опет с' дјечицом и попадиом. Ни он ни ниједан наш не могаше одржати мјесто оно у овој школи, него један Латинин, кои је напрпјед 15 дана учио буквар! Ради овог многи су се наши уждили „као повјесмо лана“, и у намјери су послати тамо једног човека уздајна, али га у кући није, и све им је боим се залуду „ко пенца они и заповпједа“.

Родила се Врчевићу ћевојка, него му честитујте зета. Он је удрио у ћевојке, а ја у ћетиће, па смо на чудо с њима

обонца. Четири су ми нарасла мој Господине, и превио би ме сваки преко пјаце Бечке кркаче. — Чуо сам добар глас: да ће позвати бити сви наши Епископи у Беч, и да тамо о нашему бољему живљењу пораде. Биће наш већ и приспио, ми му желимо да здраво буде, али да се не врати овамо. Владика је Црног: нешто слаб, кашаљ га је спопао биће два мјесеца, и веле да је много у живот спао. Которски љечник одономадне је горје, и моли га да сиђе доље, али он не хоће. Као наш пријатељ и свијесни човек, доста се иједио и за наше неке ћетинске после и зборове. — И ја исти кои немам ни 50-ти дио његове памети, кад се смислим шта се у неким скупштинама тражило и зборило, пуцам од јада, и ово вам не могу другојачије описати, него као човек болестан у огњу кад чаварија или кроза сан трабуни, тако им ваља цијенити ријечи. Сад су се мало опаметили, и сјетују прости народ да буде покоран власти и да данак плаћа, а они им одговарају: Зашто нас нијесте лани тако учпли, него на против. Брзо ће нас оставити и добри Ивачић, учио је и молио је најпосле и плачући заклињао је нас да се проћемо зла и мутније посала, и залуду, видимо погибију справну, и нећемо да послушамо што нам је боље и поштеније. Још се надам неким Србуљама да ће ми допијети, и зато вам не шиљем ове што имам, кад буде послаћемо их ја и Врчевић заједно. Никољ-дан ми је у кући, па ми се хоће доста, за дочекати званице, и зато вам не могу данас много писати. Напићемо и за ваше здравље у пријатељској здравици. Сад остајем срдачно вас поздрављајући, и желећи да до идуће празнике материце ваша Госпоја, С: Оце ви, а Божић и остале сви дочекате и проведете у здрављу и весељу.

Котор, у очи Варина дневи [3, XII] 1849.

Ваш стари пријатељ и имењак
Поп Вук Поповић.

[Споља:] All Egregio Signore il Signor
Wuk Step. Karadschitsch
Dotor in filosofia etc. etc.
Landstrasse № 517. *Vienna*[1].

[Вукова напомена:] одговорено 14. дек.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4528]

[1] Овака адреса и даље, где не буде нарочито напоменуто друкчије.

25.

У Котору на Задушницу [26—II] 850.

Мили Господине имењаче и Пријатељу!

Од кад сам се родио нисам више главобоље имао, што од Божића до ту ономадне. Брата справио пут Одесе, два стариа сина метнуо на трговачке бродове, и за наћи им ове прилике, и дати, што им је било од потребе, особито од једном раздвојит се шњима, и Бог зна икад више виђет ли се, тешко ми је било мој Г-дине и за ћесу и за срце моје. Ови је узрок био да сам се и вас оглушио, и нијесам вам могао, како сам желио одговорити ни на оно писмо од 14. Дек. ни на оно друго од 26. Јан. и зато ево ме сада да се с вама разговорим чисто и право без лаже ниједне. Што сте ми одобрили, да сам с Врчевићем оне књиге подијелио брацки, и за исте што сте ми смирили Г. Владисављевића, да не изгледа од мене новце, много ми је мило било оно од вас чути. За ријеч *Габелу* нијесам вам заборавио писати, јер нијесте ме ни питали до једном у првоме писму. Габела је наша пјаца у Рисну између дућанах, и послије Которске у Боки најљепша и највиша, а па гласу и од ове прва. Ова је ријеч остала испод Млечића, кои су звали онога што је дацију наплаћивао *gabeliere*, а кућу у којој је трговину мјерио и дацију наплаћивао, *gabella*, од које и данас виду се развалине. Ришњани и данас ка и вазда на Габелу кола воде, камена бацају, станак чине и наредбе царске читају и слушају, и зовне ли ко кога с мора на врх Рисна овако му рече: дођи „у Габелу“, или „на врх Габеле“. Ми немамо два знатнија мјеста од Габеле и Луже, што је крај мора иза Турака остала, под којом сте и ви сиђели, и једног пјевача уз гусле слушали. Ришњани веле да је ово ријеч турска, као што имамо од њих и џамију, и мецет, и кулу и мáлу, а биће вам и Врчевић за ово пространије јавио. *Чаваријати* код нас реку болеснику кад у огњу говори, а и здравоме кад незна шта говори реку: „што чаваријаш“. За Ковчежић нијесам могао више ни од кога искати, него ли је у њему забиљежено. Врчевић је за ову трговину ваљани од мене, он их лако не испушта из руке, а ја, гледајући на вас, ће са мном негледате потанко конте, кои се око књига мучите, па тако ни ја

не гледам с другијем, него их давам ка да ми с неба падају, и с овијем добром највише су ме разгласили по Црној гори и Херцеговини. Читаву *славу* или *ваславу* написао сам вам Рисанску и Грбаљску и Херцеговачку. Нијесам могао никад више добити ни једну молитву од оних кад се крсти носе, зато ја бих за сад и те паштампао што имате, и ако видите прилично да је, придодајте к њима коју, или све, молитве врачевске, а 7 их има у све, и ове се често читају болесницима. Оне су из Србуља извађене, и впђао сам их код неких попова, и баш су добро сложене и добро би с онијема у једној књиги пристале. Ја сам божићевао у Грбљу код С. Варе, и попујући тамо кроз десетак данах, доста сам за вас новога написао, које ћу вам брзо с осталијем послати. Код њих има више славенскијех ријечи, различнијех обичаја, причах и пословицах, него у сва наша бокељска мјеста. — И мени се чини да наш цар не би им могао више задужбине учинити, него кад би им дао два три свијесна свештеника, кои би их од некијех грдњијех погрјешака одбили, што их често чине, не толико од зла, колико из обичаја. Они су пуни и страха божијег, јер су ме у цркви слушали као анђели, и лако сам их као пријатељ и савјетник приклонио да почну плаћати данак царски, и могу вас увјерити, да су ми исти ови парохіани од С. Варе рекли: „да ми имамо оче такога звонара, били бисмо и Богу и цару милији. — Ми смо исти као брави, нити од кога што добро чујемо, нити сами знамо, него ко нам што рече све вјерујемо“. И овако ће свећер бити, нити ће се приједног бољичка у овоме народу вићети никад, докле не буду и наши свештеници барем онако плаћени од државе као и Рімски. Ако је истина да се царска ријеч не пориче, по оној „равноправност“ што је изрекао имали бисмо се овој плати надати, иначе нека се не нада ни он да ће му свештеници за добро своје паствс и за корист државе како ваља и требује икад моћи служити.

Владика је Црногорски са свијем оздравио. Оставио је пушење, а смрче табак, и неда већ никоме да пуши код њега. Он је у миру с нама и са своијема. Од кад је дошао добри Ивачић, није ниђе у Приморје никакав Црногорац, ништа украо, нити приједнога зла ни срамоте учинио. — А оно што су у прошле манште двије године чинили, кажу сад сами да су за освету, и то да сад жале што нијесу и више, јер су као курве из околине наше ћерати били, и срамотни и по-

штени једнако. Ту ономадне побили су се Црногорци и Подгоричани, и кажу ми да је ово бој био самовољни, и да је било мртвијех и с једне и с друге стране до 30 људих. Свеђер се с њима бију, а на друге стране не чује се боја ниједног. Препали су се Турци и с наше стране да им не удари војска, па утврђују градове и уређују топове, и слазећи на Рисан и Нови, вјешто искушају за свашто, као и да не желе чути ни зашто. Огласише нас у листове непријатељи наши грдно да се грдније не може, да смо варвари, дивљаци, разбојници и то сви једнако. Добро се рекло: „Куку мене а од мене“ тако и неки наши именом пријатељи, што живе међу нама у служби царској ово су нама скроили. Они су најприје за Талијанце били, па пошто ове сатрије вјерна Ћесарова војска, успалише неке плитке наше главе, против ваљаног и правога човека Гријеца да се ћера између нас. И ово је највеће зло што се у Боки за лудо оно доба догодило. Гријец као свијесна глава, познао је добро, бисмо ли ми, као и вазда с миром стојали, да нас нијесу други научили, и кои су то били наши отровници, и зато прије него је из Боке крепуо, жалио је јадне Грбљане, што су се дали за нос од другијех вући, а придодавао је у говору да су му већ познати и они издајници царски, и наши отровници. — И од онда видимо неке као изгубљене душе, ђе и данас раде нећемо ли се сад опет ми исклат између себе, па не видећи ово, лажу у листове против нас, ни да смо алђери, не би горе. Ако смо се били ослободили више него ли прије, то је опет крива ђавоља конституција, небијаху нам је још за сад давати, па хоћасмо као и прије мировати. — Најпослије све је вјерујте мање него ли на друге стране, и наш јадни прости народ није ни у чему крив, колико јесте ли ви отуда, а уздам се да ће ово и овако на вијело брзо искочит, да се зна ко је вјера ко ли је невјера.

Колунел Мамула дошао је код нас у очи васиљева дневи, а у неколико пута придошло је до сад близу 5.000 солдатах, и разређани су сви по Которским, Доброћким и Прчањским кућама, и није се ни један никуд макао пошто је дошао. Све је хвала Богу до сад мирно и послушно „Страић козе пасе“. Колунел с народом јуначки говори, и савјетује братски, да с миром стонмо, и заповједи царске да слушамо, иначе да ћемо зло шњиме проћи. И за данак царски лијепо је говорио: кои може ваља да плати с новцима, или да донесе

заклад, кои ли не може те нема ништа, нека донесе за то свједоџбу. У разговору своме често се заклиње Богом и часнијем крстом, и вели: „Ја сам брат ваш кои се крстом крстим као и ви, и ја сам с мојом браћом сатро проклете Мађаре, па ми је тешко било чути од нашега цара за вас да се бијете међу собом, и да не слушате наредбе његове, нити данак да плаћате“. С овакијем ријечима умилно се много овоме народу и ниђе ни најмањег зла не чу се, да се догоди пошто он дође, свак сад себе и свој посао гледа, и трчи да се цару одужи. Са сваким српски говори, и зато му мало ко иде од поталпанчене господе. У нашу цркву сваког свеца и нећеље долази, и баш нам је дика, гледати га у цркви и на путу с' мрким брцима, и окићена са сјајним крстима. Он држи под Котор и један велики војни пароплов, и од ономадне почео је с њим ходити до Будве, Новога и Рисна, и прегледао пристаништа и тврдиње. Он никоме ни зашто не суди, него су исти они закони, и оне власти као и прије, које сад зову на одговор, све оне кои су што чинили против закона царскијех. Три-четири Црногорца, у најлепшем оћелу обучени, били су код колунела, за поздравити га од стране владичине, и кажу, да је и он њега по истијема поздравно пријатељски. Он ће код нас своје славно име оставити да се прича, особито што лажљивце не прима.

Изненада долази нам 8. Јануара и наш владика, и како што нијесмо на вријеме за његов долазак знали, тако му се није на сусрет ни ишло ни звонило ни лубардало. С пароплова у цркву је пошао и овђе се пуплично изговорио, да ће више времена код нас остати. Из цркве пође код Провикара, и тек сио, а Рештар, намјесник Ивачићев, и Мамула дођу к њему, и затворени сами за цијели сат су се разговарали. Послије стао је говорити да ће одмах натраг полазити, и једва га је провикар зауставио до другога пароплова, да не иде с малим бродићима. На Савин дан служио је овђе, и у слову своме назвао је нас да смо зли и неверни, и да ће нас царска сила казнити с топовима стрелањем и тамницама, и ако се не поправимо, да будемо проклети ми и наша деца и наши унуци“. Ево чујте ријечи, и судите да ли су приличне, владика један да овако у Которској цркви говори? Још је рекао да смо му опрнили образ, и да неће моћи од стида за нас ништа код цара просити. Није ни полак свештеника наших, ни од избранијех чланова од обштества ишло код њега за

поздравити га као и ваздa што су; него је у кући с провикаром чамао, као изгубљена душа, и једва чекао да одлети без вишег грдила. У мало вам рећи: с којом је славом дошао, с' онаком је и пошао, и у путу своме кажу да није ниђе до Задра излазио на суво. Он је желио поћи прегледати само цркве наше и попове, а у народу се не мјешати, па му се и ово препречи за сад, говорећи му јачи, да је имао то прије чинити, кад је виша потреба од његовијех савјета међу нама била, а већ сад, и без њега има ко и за то као и за народ мислити. И провикар био је нашео нос кад га је видио, једно што му је засио с капеланом и момком на огњиште, друго, пошао му је некакав галиот рећи: да му није у овој згоди владика дошао, добио би кавалерију, као и Кнежевић, а овако ништа!

И свештенство Далматинско опет је против њега устало, и често нам шиљу с подписима прошње, управљене против њега на министерство, да се на њих подписујемо; али ми, имајући овђе два његова љубимца, чувамо се напасти, па их и не подписујемо. Он је мрзак постао у народу и зато, што никад не спомену доброга и милога нашега Патријару, кога свака душа овамо спомиње и Бога моли за његово здравље. Казао нам је да ће у априлу у Беч поћи, поздравите га онако, као и прије, тако је онаким најљепше да свијесни човјек чини. Ја сам му се само у осам дана, кад је дошао и при што ће поћи јавио, и како је уморан био од пута, па опет спреман за пут, нијесмо се дуго за здравље питали.

У овој Которској нормалној школи почели су учитељи 1. и 2. класе учити нашу и њихову дјецу поред Италијанског језика и Српски са словима нашима. Али на чудо смо без буквара и другијех књижицах. Брзо ће се завести у истој и наука поморска, за начињати бродове, и за управљати с њима, и ово нам је као душа од потребе. Ја се надам до двије године најдаље, да ће се и у сва наша официја на српском језику радити. С овијем путем мање ћемо се варати, и поболе научићемо се, особито господа грађани говорити. Ја сам овђе с' дјецом у школи на велико чудо, прво ми их ваља учити да говоре, па послије остало да уче. Њихови оци цревљари, пећари, пушкари и опанчари у кући говоре талијански, и чини им се кад с овијем језиком говоре да су већа господа. За трговце и нешта се, они ни једну своју мисао не знаду својем језиком изговорити, ни у каквом дружству разговор провести.

Слана се зове и код нас баш *сла́на* и добро је кад од ње побијели земља. У Грбљу реку: „Двије слане трећа киша“, т. ј. кад двије заустопце пану, трећа неће, него киша. У Котору ни ниђе друже[!] овуда не значи ништа ријеч: *Дрошкарица*. Има једна густа и пространа гора, између Трешњева и Грахова и ова се зове Дрошкарица. Ако бисте ми послали који комад новијех Завјета, пошљите ми, те бисте имали молим вас и један ваш рјечник, јер ми је од потребе ради граматике што је у њему. Управ сам стидан код Њемацах, Чехах и Талијанацах, немајући је у штампи кад их учим, а у рукопису колико сам их гођ преписао сваку су ми понијели. Сад немајући рјечника (туђ ми је био) на велико сам чудо без ваше граматике. Они не хоћу да знаду за ъ, ы, ый, ій, щ, ѣ, ѳ, ю, я, ни за ријечи: израженије, понятіе, ползу и точност. ни за дѣиство и достоинство и т. д. него из вашијех књигах по вашем правопису најрадије уче, и најлакше науче. Мени је био послао Владисављевић 6 ком. новијех Завјета, за које не спомињем се да ли сам јавно? Метните дакле и њих с осталијем у мој рачун, и сад ћу вам послати неке одрпуље Србуље, и ви их уцјењујте, а стараћу се још да вам брзо коју пошљем, па се с' њима наплаћујте, јер од зла или спромаха дужника боље и штогођ него ли ништа. „И козу без млијека“.

Имали смо зиме, снијега, леда и вјетра на велики кантар. С овијем милитаром поскупје све, особито храна. По садашњем миру имао би брзо поћ, али чујем да ће га још придоћ. Кад вас нанесе прилика виђет се с Ивановићем из Доброте, препоручите му за оне књиге Башићеве, шта је учинио од њих? нека му пише — и с Петрановићем, да ми га поздравите, и да му кажете, како ми је много драг био његов поздрав с оном препоруком. Господина Ђура Даничића ако и не познавам у лицу, познат ми је на књижевном пољу, и рад бих га често тамо виђати; јер нам чини поштење и дику. Молим вас, зафалите му на љубазно поздравље и сувише неколика предајте му од моје стране. — Заузи Ристови желећи да нам на добро завежу, а на боље раздрпјешу, и срдачно вас, и остало све што је ваше поздрављајући,

јесам ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4529]

26.

У Рисну на Мученике [9, III] 1850.

Високопочитајеми и љубазни
наш Пријатељу!

Имајући вас ту, за нашег уздајног пријатеља, долазимо вас молити да нам ову љубав, колико је могуће с ваше стране учините, а то опет за нашег и вашег пријатеља Леса Папреницу.

Чучковић Митар Ришњанин, као аранбаша по наредби Царској увати с пандурима у Рисну, једног Граховљанина Миловића, кои послије године дана у тамници умре. У прошлој манитој години, браћа реченог Миловића почну искати главу од Чучковића. и једном мећали су на њега из пушке, али га не погоде, и Чучковић видећи да није друге, него, или да погине или да се шњима мири, метне добре људе, што одсуде да Миловићима одговори. Ови станак добријех људи, био је на граници, са знањем владике Црногорског, и нашег циркула Ивачића. Међу овијем људма пошље Ивачић за сваки добри ред и реченог Папреницу као паметног и ваљаног човека, одвише што је исти и владао с Рисном, и ово се прекрпи, без крвнога кола, с кумством побратимством, и даром од 70 талијерах да да Чучковић Миловићима, и да буде ови мир тврђи међу њима учине и једно писмо. Чучковић послије за ово писа на министерство, и иска помоћ, али министерство на мјесто да га у трошак поможе, укори га, што се пријетње устрашио, а Папреницу што је ту био дигне с владања народног. Ово је Папреницу, и све поштене људе, кои су у доба ове слободе о миру радили жестоко увриједило, и зато је потанко он на министерство ономадне писао, и јавио по чијој је ријечи пошао.

Знајући ми да је ту Г. Петрановић, кои нас и наше обичаје добро познава, и кои може бити да ће штогод за ово знати или питат бити, молимо вас да му у име ово штогођ рекете и препоручите, да пристави ће ваља пријатељску ријеч, која може и Папреницу оправдати, и одузету му част повратити. Примите од нас љубазни поздрав, и једна вам за стотину у име овог. —

Вуко Врчевић
Вук Поповић.

Код нас опет замете снијег — Љенчине воде у солдате — Мир и мучање свуђе — Зову се криви — Плаћају се дугови — врцкају се попови, подписују шупљику и ишту плату, јер се не надају у владику.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4530]

27.

Котор 18. август. 850. С.

Мили Господине имењаче
и Пријатељу!

Свештеник ови родом из Мапна Тановић, полазећи у Беч, замоли ме да га на вас су два моја слова препоручим.

Немогући му се отрећи, молим вас, покажите му само како ће Цару приступити, и коим начином што прије удијенцу, и милост његову имати. — А казаће вам посао за кои је кренуо.

Примио сам ваше писмо од 8. Август., и ово је друго, на које сам вам дужан одговорити. — И да се нијесам ометао по ради србуља да више набавим, и по ради вашега поласка у Србију, био би вам одавна и на оно прво од 8. април. одговорио.

Тако дакле надајте се брзо примити одговор мој и на једно и друго.

Обрадовао сам се вашему здрављу, и највише желим вам, да дуго и весело поживите.

Поздрављајући вас и Г: Ђура Даничића љубезно

ваш прави ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

П. П. Ово што ми се нађе готово, шиљем вам по истоме попу, а друго примићете с другом приликом.

Одмах сам Врчевићу послао ваше писмо.

У данашњи дан прелазим одавде у Рисан, за два мјесеца на отпочивање. Ако буде стара срећа, брзијех дана вићећу и 7-г. Сина. Попадија моја вазда жали, како не би сретња, да роди једнога, док сте овђе били, да му кум крштени будете.

[Споља:] Господину
Вуку Караџићу
у Беч.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4531]

28.

У Рисну на Јован-дан Царињски [23, IX] 850.

Мили Господине
Имењаче и Пријатељу!

Велика је и ријетка ваша доброта, и ваше трпљење. Ви имате цијели разлог на мене срдити се, што већ не одговарам на ваша два давно примљена писма, и не шиљем оне скупљене за вас србуље. Ја би вам био и до сад одговорио, и више путах писао, да сам имао и једног гласа, или узрока ваљаног, а слушао сам онет, да сте љетос пошли некуд на пут, и свакако да су ми неке србуље биле дошле, што ми је прољетос био обећао послати, мој један побратим из Подострога калуђер, коме сам за њих различни црквени и свјетски књигах дао, не бих се овако и оволико потајао. Да вам се више правдам за ово, не помаже ми ништа, него ја кривац, ја дужник, и опростите ми као домаћину инокосну, и оцу у великој фамиљи разапету, који поред свију големијех бригах, никад вас с ума не смеће, с вама се тјеши, и више нег и с ким хвали и помаже, у Бога ви ваљало!

Ви сте у ваша писма највише жељели чути за владику Црногорског како је. Он пошто је доље сишао, које у Котору које у Прчању за три мјесеца лијечећи се, све једнако је у тешкој муци био, и доста би путах од јада рекао: „Камо срећа да се нијесам с Цетиња никуд мицао.“ Главари црногорски видећи да се бори с пустом смрти заклињали су га да иде дома, придодајући: „да код туђина добра није“ и свакако ћаше поћи али му не даде рођак Ђорђе говорећи му: колико ради здравља, толико и ради образа да пође у Бање у Италију. Кад је с паропловом кренуо велико је кукање од Црногорацах било. Из његове својте људи су се били шакама у главу, а жене расплеле косе и гребле образе, на

једногрлице удри у плач као да га укопаше. И он исти на растанку пљуштио је неколике сузе, и поздравио их је: „С Богом остајте, и живите у миру.“ У Падови тек је први лијек узео, пане у мртвило, а Новица Церовић помисли баш да умрије, подигне га, и повиче: „бјежмо Господару за С: Петра, е умрије“, и одмах отоле кренуше, и кад је дошао у Тријест, гувернатор Німорен, да би прије и мирније дошао овђе, дао му је војени гвоздени пароплов, на коме је за 34 сахата долетио у Котор. Кад је с пароплова на суво изишао, да сте га виђели путем, како се са засученим животом превијаше, заиста ћасте рећи да неће жив осванути. Исти његов први љекар био га је прекрстио. Сјутра дан рано попели су га на коња, и одјахао је на Његуше код оца, и није већ хтио слушати приморске љекаре, ни од њих узимати смрдљаве љекарије, него се преда Богу и брату самоуку, који га с наравским домаћим љекаријама: медом и маслом, млијеком и скорупом вида и извида, и данас хвала Богу сво га читава и здрава, добро једе и добро спава, по пољу на ноге шета, и на коња јаше, и слободно као пријатељ, честитајте му јуначко здравље; јер сам видио и читао његово писмо, у коме се пријатељу хвали, да је преболио са свијем, и да су му рекли: више да не иде у свијет, ни да лежи на узпак, ни да гледа на младе женске очи, па ће бити вазда здрав. Докле је у приморје стајао, сви су се Куђевићи из Црне горе, Грахова и Бањана код њега измијенили и сваки му је приносио на дар бравах, масла, сира и скоруна, и све је ово добровољно примао, па би опет њима, пријатељима и сиромасима раздао. На полазак највише им је препоручивао да живе у миру, да чувају границе, и да не тичу у ћесарову земљу. С нашијем људма мало би зборио, а радо би разговоре слушао. Од ученог једног Њемца, што би га пшао наћи, чуо сам рећи: како је мислио да је владика, као и остали Црногорци, али да га је сад познао, за човека мудра, душе благородне и срца милостива и сваки пут што се с њим бавио у разговору, био му је у многијем стварима учитељ. Овог пута владаоци наши нијесу му ниједног знака од части и љубави приказали. По овоме једном се изговорио преда мном и својијем пријатељом Директором Башићем: да се много чуди ће и данас наше владање сумња нешто на њега, а нема узрока; јер вели да је наш непријатељ био, и нама да је зла желио, учинио би нам га онда, кад смо на самрти били, и не би с нас своје

људе смицао, и нас у нашем манитању са својом пријетњом устегао, уста затворио да мучимо, у миру да живимо и царске заповједи да слушамо; и за ово вели: сад пошто је воскреснуло, кад ми не захваљује, није право ни да сумња на мене; јер што је било могло би опет бити. И баш вас могу увјерити да не би горје, у оно доба њега, те неке злице и лупеже мушкета, и нас опет доље са својом књигом уплаши, како се бјеше зло приправило, а човек на човека једап још од чича и дједича, све се исклат ћаше. И за оно што нам се изговорио, триста разлогах има. О својој болести у дружству не би никад говорио, а кад би се до ње догонило, обрћао би на смијешне ствари, и рекао би: „док је вијека, дотле је лијека.“ Рекли су ми да је било људији, и на Цетиње и проз Црну гору, који су молили Бога да умре, — једни поради госпоства, а једни поради слободе, ками да стеку крађом и убијањем, докле се други нађе. Од лањског Божића до данас ниђе у приморје није ниједан Црногорац ништа украо, а кроз Херцеговину не улијежу чете, једне пођи а друге доћи, и догнај по плијен стоке, воловах, коњах и свакојаке трговине, а све права мука јадне браће наше Хришћана. С њима иду и наши ваљани Кривошијани, и ту ономадне догнали су из Љубомира око 600 бравах, 50 говеди и 27 коњах јаћи и товарни, и да нијесу час прије на наше стране прегнали, стигла би их јака поточ, и ћаше бити од њих да се прича и приповиједа. Кад им који од дружине сустане, или погине, сами му одсијеку главу, и с једним дијелом од шићара предаду му је кући његовој. За оваком јуначком смрти не појади се нико од рода његова — „погибе као соко“ реку, а који умре од наравске смрти, што у ријетко бива, реку: „липса на прпјеклад.“ И Милаковић био је с владиком у Италији, и још је он тамо да се лијечи. Срдић је на Цетиње за писара и учитеља. Многе је сад владика подарио са златнијем прстеном, и наименовао капетаном, сердаром и војводом. Пред Госпођин дан мали, један Господин са три крста на прси из Брлина, вративши се с Цетиња дође к мени молећи да му чиним вићети коју стару србуљу печатану у Црној гори или у Млецима, да му кажем ће је сад они народ, који је говорио и који говори онијем језиком? Од куд су, ће живе, и којим језиком говоре садашњи Срби? Колико је у Ц. гори и Боки душа, и јесу ли једног рода, језика и закона? Даље питао ме за наше попове, школе и књиге: казао ми је како је ишао на Цетиње, и да је желио

обићи сву Ц. гору, ма владика чујући се још нешто слаб, преко воље дочекао га је, и совјетовао да не иде никуд, јер да су Црногорци у рати с Турцима, и бију се на међи, и уздуж ријеке сваки дан. А за оно што је желио знати од њега, послао га је на мене, да му докажем. Ово је владика учинио само да га се курталише, као што ћах и ја да ми га није препоручио ђенерал Мамула; јер у неко доба бјеше ми се досадило слушати и одговарати. Говорили смо и о вама и рекао ми је да ће вас свакако доћи нађ у Бечу, и најпослије обећа ми за труд, да ће ми пуплик захвалити! на част му!

Сад је код нас свуда мирно. Ђенерал Мамула, с добром вољом и лијепом ријечи поступајући с народом, као с његовом браћом учини баш чудо: да се од непослушни послушао, и данас се слуша само глас његов! Кога је гоћ до сад позвао, те га је суд тражио, сваки му се готово предао, и вјерујте више за љубав његову него од страха. Милитару, домаћим судцима и шокцима није мило оваково ђенералово владање, и он познавши им мисли и жеље, добро се опрчио према њима, и чини им управо орати, и држати у се душу. Познао је наше житеље у граду, и поред мора што живе, да су пуни саме талијанштине, и да се још не састају са сељанима и с приграничним људима, не би се ни по чему знало да су наша браћа србљи. Тешко нас жали ће смо сиротни без паметнијех људији, и видећи да немамо карактер поштени, лако би се вели на њему, свако добро могло зидати, кад би их имали. Све је наше потребе и невоље прегледао, сазнао и на министерство описао, и као за ово тако и за мудро и свијесно његово владање од министра Баха добио је у два пута похвални одговор, с обећањем да ће нашим потребама по плану ђенералову помоћ брзо. Он би нас још више код двора похвално и препоручио; али му смета у томе много, што је и сам нашег рода и закона. Свакако заслужује да му кољена љубимо; јер га је сам Господ изабрао и међу нама послао. Он наше душмане у лаж код двора угна, и нас од погибије сачува, и на прво поштење метну. Он нам лани и велику милост одржа, те нам цар опрости десатак, за годину и по, 30.000 ф. Сужње храбри и савјетује како ће се у суду бранити, и судцима често напомиње да их по обичају не смећу с ума. Који жели примити од Латинах наш закон, заповидио је с једнаким правом, као и они што примају наше,

да примамо слободно, и троицу смо већ у здравље његово добили. — А бискуп садашњи закон царев разумјеваше за оне који би пријешли у његов закон. Неда већ богме господи судцима и заповједница да оштро поступају с народом, и да поштене људе псују и виком и бреком сусријетају. Научили су се били невољне тамничаре без заминанце по три и четири године у везу држати, и свакога једнако, пуплично у своја официја срамотити: да смо хајдуци, лупежи, Морлаци и гори него Турци. Попове наше исто, и ове за нагрдити више, стали би их питати, које су заповједи божје? и кад не би им одговорили послали би на пјацу по којег њихова попа да дође, и ту да им каже које су, и шта заповједају? На наша писма на през-око би погледали, па би их бацили говорећи: „ми овђе не примамо Турска ни Црногорска слова.“ Сад су неколико умукли, и не могу друго, него нам веле: „дигли сте главу, е вам је ваш ђенерал овђе, али ће вам поћ и он!“ или: „ако ти је што криво, аијде твоме ђенералу! а између себе шапћу кад га виде: „el se un vilan come tutti lori“ и ово чине и говоре она гола господа путурчењаци[!], и напети Дубровчани и Далматинци, е им је сад необично без самовољства, без сиромашки даровах: суви пршутах и мјешинах уља, кокоши и зечевах, ћевеницах и бедрицах, бјелашах и жутањах о самој плати живљети. — А највиши су им јади ће не насладиште своје Неронске очи, на десетак објешепијех и мушкетанијех хришћанах, особито Ришњанах, на које је из зависти, највиша вика била! Прочистио је Котор, Будву и Нови од инадџиах, лупежах и безпосленицах и метнуо их у солдате. Старе ускоке и хајдуке што се нијесу мијешали у нове побуне, нити гони, нити их тражи. Он уза се има једног врлог и ученог Чеха „Адолфо Маеђ“ — и љуби га као душу, и они два сами једу, другују и све после оправљају. Ја овога учим у нашему језику и тако га је брзо и добро научио, да већ и не говоримо с другијем него с њим. Рекао ми је да једва чека с вама се виђети и познати, особито сад кад може српски говорити, и пошто је прочитао многе ваше књиге, по којема и позна његово богаство, силу и сладост. Омилио му је и наш закон јер у њему не види притворства. Допада му се у нашој цркви, што жене не улазе у олтар, и не могу знати шта се ради у њему, и ово је вели једна лијепа тајна што је оне не могу знат. На царски дан ђенерал је учинио господски

објед за 24 поглавице. За царево здравље напио је њемачки и српски овако: „пијем за здравље нашег премилостивог императора Н. пијем за добру и дугу слогу свију частији његовог пространог и рајског Царства“, на које гњили поталијањеници повичу „evviva“, а ђенерал загрми „живио!“ па и они опет „зивио“. Наш провикар није хтио на објед поћ сбог поста! и за ово га је ђенерал сјутри дан на путу с коња прекорио, да га није звао да једе, а било је за њ и јела. Пошто га је познао да је шупљеглав, и да у њему нема друго до гордости, злоће и празнијех ријечији, у очи му је рекао: да су и он и владика доста криви са својом немарљивости, што је оваки неред и невоља у народу, свештенству, парохије и цркве наше. Споменуо му је поименце, како су једне парохије од 300 кућах, а једне од 200, а једне од 100, а једне од 50, и 20. — У једним парохијама како има по три попа, у једним по два, а у једним ђе су од потребе два, нема него један, а у неким ниједан него им долазе у риједки Божић туђи иза границе попови, а више путах не приспије у потреби ни један, него умиру и без причешћа и без крста, па их копају сами људи без попа. Споменуо му је за калуђере како стоје без потребе на парохије, и како многи живе невјенчани и држе по двије жене. Како попови с људма зову по ноћи ђаволе у помоћ да им кажу ђе је благо закопано. Како су многе цркве нечисте и без књигах и затвора, исто и манастири запуштени и без калуђерах, као и парохије без српскијех школах. Како се не држе ређистри нити пароси јављају властима случај ниједан. — И бог ти га зна шта му није исчитао. И с владиком нашијем провикар је у свађи! а с црногорским полизао се намећањем! Нити он, нити Мутибарић у народу ни у свештенству нашему љубави ни части имају, сами су изгубили! Папрениди би узалуд оно писање, не жали на госпоство, него на очиту неправду. Пошто њему овако испаде, и Врчевић остави Рисанско секретарство и учитељство, па у Которско обштество пође за писара с платом од 22 ф. на мјесец. Баш је и он танке среће! Примијо сам сандук с књигама, и погледао сам мало у приповјетке, и по љепоти језика држим да ће бити пазара, и то за вас неколико, а за мене свеколико; тешко је наплатити од онога који нема! Данас вам шиљем оне србуље што имам цијеле и просуте, имам много обичаја и пјесама, али хоће се да ја све на чисто препишем, па ћу радити ако ћу и по ноћи да вам

свршим и пошљем. Ја ћу од вас чекати први муштулук за новог владику и плату поповску. Уприте за ово ради Бога сад или никад! Поздрављајући вас и Г. Даничића љубезно, остајем ваш постојано

пријатељ
Вук Поповић.

Данас је мојој дебелој пуници крсно име, и пићемо за ваше здравље. Народ вас благосиље за јеванђелија, и виче на попове, што из њих не читају у цркви, па нек пане та речени гријех на њ. Честити вам и сретњи били царски дарови. Мило ми је бог ми зна!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4532]

29.

У Котору 27. Септ. 850.

Господине и Пријатељу!

Ево вам прве купусњаче, и баш ме стид ће су оваке, те немах с њима и бољијех да вам спремим. Ја мислим да су се већ у Боки истражиле, а преко планине има их на товаре, код поповах и у манастире. Многи су ми обећали били донијети, али ништа људи лако слажу с изговором, да су заборавили, или да не даду их без црквенијех књигах у промјену. Многи су жељели знати, зашто ми служе србуље, и да их умукнем, ваљало ми је измислити и рећи им ово: „да у србуљама има много ријечи скраћени са два и три слова, које у садашњим црквеним књигама наштампане су са 6 и 10 словах, и да оне скраћене све ријечи ја испишујем, како ће мо у напријед све књиге штампати на краће, да у мање стане, и да буду наше књиге у пола јевтиније.“ Ово им би мило и престаше ме већ питати, шта ће ми? Од онога из Подострога побратима мога, одиста се надам да ће ми донијети коју добру, јер сам му опет ономадне писао и послао неколике приповијетке. Ове три „славе и ваславе“, биле су ми се заметнуле међу србуљама, наћи ће те у њима што шта другојачије од оне прве. Долази код нас колунел

Стратимировић. Кажу да је ваљан и школан. С' ђенералом нашијем на паропливу шетао је кроз вас наш залив. Владика Ц[рногорски] послао му је три ођевена коња и 6 перјаницах, и до 200 Црногорацах срели су га у сред поља с пуцањем из пушакх, и код манастира из топовах. Даровао му је владика један турски јатаган са србрним корицама и преко града идући на пароплив носио га је у руци. Посљедње моје писмо није могло присцјети на пошти да се плати. С' Богом док вам брзо опет што јавим, и не заборавите ме.

ваш
поп Вук.

[Споља:] Господину Вуку Караџићу
у Беч.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4533]

30.

У Рисну на Трнову Петку [14, X] 850.

Мили Господине Имењаче и Пријатељу!

Дошло ми је ваше писмо од 20. Септ., и баш ми је мило било, да сте ми у њему јавили оне новине, и напоменули за сухе смокве. У нас их за ништа држе, тек што с њима дјецу забављају и замамљују, и жене пред ракијом узимљу, па коме ће на ум панут да су и људма миле!

Ја се надам да сте већ и ви примили неко моје нешлаћено писмо од 23. Септ. Они дан иначије није се могло, а познавам да је нељуцки било послати га онако.

Ви ми пишете да ће ту доћи патриара и све наше владике — с добријем часом и с добром срећом Бог дао и Богородица! А у листове стои да ће у Карловце њихов станак бити. Ако је тако, и ја бих рекао да ће боље бити ту, да саборишу. — Код извора свеђер се нешто паметније ради, и брже се свршују посли. Ми овамо — ова шака јада попова — у једног се патријару надамо, и племенити наш ђенерал писао му је за нас, и препоручио за ово, да упру наједно сад или никад, и да нам помогу.

Предао сам Врчевићу оно ваше писмо. Стараћемо се обоица да искупимо што више узможемо предбројника, на Граматику нашег ваљаног брата и пријатеља Г. Даничића. Необично је њекијема напријед плаћати, и ово нам доста смета у купљењу. Врчевић је сад у Котору, и овђе игра по конопу. — Све нешто велико и ново тражи, а ја му велим да присједе једном, јер с честим премјешћањем, оста и без оног што има покућства. Пишите му и ви за ово, добро бисте учинили. Он је цвијет нашијех писара, и сваки га живи човек љуби, почитује и у потреби за плату зове, ма с овог честог премјешћивања губи много, од части и користи, у народу нашему. Добро наши реку: „док се мудри намудроваше, луди се натрговаше“. Казали су ми неки стари у Рисну, да је Врчевићима у трагу тамо и амо премјешћат се. Ришњани нијесу се надали, да ће им овако оправити, и зато добро им је жао на њега. Ту ономадне писао је Петрановићу за какво мјесто у требуналу, не би ли му нашао. — Опет се нада поћ у Рвацку, и Боже му дај једном да се смјести и смири, али вама кажем да на високо п-ша!

И с овом приликом јављам вам, како је овамо све мирно. Имали смо неколико лијепијех дана, што но реку: „љето без мува“ — људи су с миром род земаљски свињели и средили, — ако је била дуга љетошња суша, опет је родило доста грожђа и маслина, а оне нам шкрите буцају, и многе од рђе отресу.

Кроз наша села и Црну гору, било је више него су се људи надали: и жита и кртоле и купуса главатог, и зато се уздамо да неће бити муке и невоље зимус, брат на брата да насрће крађом, отимањем и убивањем. Од оног несретњег дана, од како се коштитуција објави, кои је гоћ код нас које зло учинио, предао се на лијепи начин ђенералу; али ево живе муке од Кривошиана, не оће ни један да му се преда, а има их, што старијех ајидука, што новијех злића преко 80 по избор пушака. Ради тога наш племенити ђенерал пошао је на Срђев дан, сам са своијем Маћором и ајутантом да говори с њима. — И они му сви на поље Дверсно у сусрет изађу, па пред њим на тле оружје баче, и клечећи са сузама заишту милост, прво: да опрости старијем ајидуцима, кои нијесу у ћесаревој земљи никад ниједне штете ни срамоте учинили, него четујући кроз Турску земљу, и бијући се с Турцима, чували су и бранили своје границе и доста поштења

донијели својој краини! — Друго: Да не шиље на њих солдате, него да причека до Аранђелова дневи докле догнају стоку из планине код кућа и тада предаће му се сами сви они, што су у приморје зла починили, у прошле двије године. Ђенерал с великом љубави слушао их је говорити, и обећао им је за старе ајидуке на цара писати за опроштење, само да престану зло чинити, и да слушају наредбе царске. Сютри дан вратио се доље весео, и мађор — мој ученик, дошао ме код куће поздравити и приповиђети, како им је било горје. Излазећи из куће, пођемо код ђенерала, и нађемо га код капетана милитарског, и приуставши ме на обед. — У разговору дођемо и на вас, и овако ми ђенерал рече: „Оче молим вас, кад успишете Г: Вуку, поздравите га од моје стране љубезно, и кажте му да ја њега врло добро познавам, а ја, да сам увјерен, да он мене не познава". О вама је с великом похвалом у трпези говорио, и много би ми ваљало, ако бисте му захвалили на овоме поздраву, или у моје писмо, или њему управо. Сад је и с владиком Црногорскијем у јавном пријатељству, често се описују и поздрављају, и у истој трпези за владику ово изрече: „владика је паметни човек, и о њему ваља тако судити: да је он у Црној гори подрастао, и ону мудрост стекао, а није ни у Бечу ни у Паризу, ни на другом мјесту, и кад се на ово помисли, владика заслужује велику похвалу и високо почитање". — И за нас је велика срећа што се њих два пазе и љубе.

Колунел Стратимировић ту скорице био је овђе и на Цетиње. Владика му је послао 3 коња и 6 перјаника, и кад је наљегао у поље срели су га до 200 Црногорацах, и преко поља пратили га с пјевањем и пуцањем, — а кад су се приближили манастиру груали су топови с Кулине. Пред манастир изашао му је владика на сусрет, па се с њим изљубио пријатељски. До поноћи провели су вријеме у разговору, на француском, руском и српском језику и у различним играма; јер је био ту и мој ученик мађор ђенералов и још један капетан. На поласку даровао му је владика један велики нож сребрни, и поздравио га је с пуцањем из топова и пушака. Боку је прегледао с пароходом ђенераловим. У цркви нашој није био, а Бан наш викар одмах га је походио. — У сваког је од радости срце узиграло, гледајући ђенерала и њега преко града шетати. Мио му је био нож владичин, и један читав дан носио га је у руци кроз град, дичећи се и хвалећи с њим

своијем пријатељ[ем]. Тек први снијег замете владика ће доћ доље да зиму у граду проведе. — Већ му је кућа справна. И Милаковић се вратио из Италије.

Пишите ми за учитеље по царским школама, хоће ли што боље бити? — Не мислите за смокве — тек се придигне поша, ер је родила и 7-г сина, метнућемо се и за њих у посао да вам их спремимо. Србуље су у путу, с њима је и једна посланица. Ово је све у хитњи писато, други ћу пут љепше и више, и остајте ми с Богом!

Ваш пријатељ
Поп Вук Поповић.

Ако ви није мука, молио бих вас од стране ђенералове и његова мађора Маера, да им поздравите њихова пријатеља Г. Архім: Кађанског, и мило им је да је ту и он дошао!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4534]

31.

У Котору 28. Окт. 850.

Мили Господине Имењаче и Пријатељу!

И овог се пута суминуше неђе наша писма. Ја сам ваше од 8-г Окт. примио, а вама сам моје на 14. истог мјесеца, из Рисна опремио. У ономе вашему писму мило ми је било, ако ће бити и на кратко, читати оне новине за наше свештенство, и за друго остало. Али ево незгоде! у листу Биоградском стои: да ће нас опет наша обштества уздержавати. — То ће рећи: Црепај пôпо из истог невољног лонца, из ког си и дôсле или: пи́шти, пи́шти док испи́шти! ако тако буде не питајте за наше јаде, тада ни кућ мајци ни кућ у ђевере!“ само дај Боже да се може трпјети, вели Ђуро Ришњанин. А наш делија викар каже: „да је он тамо у сабору све би другојачије било — он би цару казао, да је сад равноправност, и по § 77. дужан је и нас плаћати, као и Рімске попове. Него ту нема ко, да говори како ваља, ако су и мударци, ма су вели, страшљиви, и с једном руком раде за цара, а с другом за себе, а нама како издере“. Овако наш поп Ја-

кица бречи из Кодица. Тешки су му јади, што га Мутибарић не поведе собом, што га барем не понуди и не упита зашто. Молио ме да вас поздравим од његове стране, и као бајаги из моје главе да ви споменем: „како би добро било и овђе да један владика буде“, и за ово да приставите добру ријеч. — А народ проклиње час и уру, кад је и један и долазио на ове краје.

Владика Ц. до кои дан сâће доље, и говори се да ће поћ и надаље за поклонити се Цару своме. Били су му горје додијали људи, са свакс стране, а за свакојаке после. — Не прима више ни главе турске ни оружје, — ту скорице кад су му донијели једну Ништићку, одговорио им је: „нити ћу више главе ни оружја“ чинио је и оне побацати с Кулине, да не стоје на углед. — И ово му је паметно.

По препоруци вашој старао сам се небих ли искупио подобар број пренумеранта на граматику Г. Даничића. И зафајду људи неће на они начин да се нумерају, кад им се ишту новци напријед. Да је било, неискати им за сад динаре, ћаху се уписати многи, јер смо сиротни и пријекорни без добре српске граматике. Истина је да их имамо на Славено-Српско-Руско-Бодулско-Бугарском језику доста, али су нас ове више с правог мозга сврнуле и у језику заплеле, него ли обавијестиле и управиле. — Па зато читајући оглас они за нову граматику, надамо се у њој наћи и чисти језик, и лаки начин за научити је, и баш да неби искања динара, ћах искупити доста пренумеранта. Кажите ово молим вас Г. Даничићу, реците му, ако ће ми наштампати у књиге имена ова, и сувише послати ми неколико комада по првој цијени, ја ћу му за новце бити јемац, да му их пошљем одмах тек наплатим.

Предао сам Врчевићу ваше писмо, дао сам му и моје да види, за оне ријечи како нам пишете, да вам их заједно истумачимо. Он је познао оне његове па их је преписао, и на поласку спомену ми за неке приче, што вам их је ту скоро послао, колико га је муке било док их је искупио, па се надаше ову муку да ће те му с каквим даром дићи. — Сувише рече ми, да вам је више пута открио своју невољу, не били се ће преко вас и вашијех намјестио у царској служби, и све му вели излази на шупељак! Ви му једну те једну, вели, пишете за ваш посао, што вас преши. — И пошто ми се овако изговорио, отиде намргођен скрај мене, и већ незнам вам

ништа рећи хоће ли вам он одписати. За ово нечините му се вјешти.

Ево вам сухије смокава. — Ове године како је било сушно љето мало их је и било добријех. До године ако дочекамо, кад су вам миле послаћу вам више и бољијех, а ове сад примите какве су гоћ, с добре воље шиљемо вам их. Из међу њих нађи ће те *Каницу* или *љѐсу* на трстику; *Грâњу* на концу; а *вијенац* на брушу. С каницом и Грâњом жене наше у приморје даривају на бабине и крсно име ћевојке и ћецу, и пунице на полазење зета, а вијенце купују Херцеговци и носе их горје. Ово је све сложено и начињено по нашему обичају, и на ови начин код нас добре су и у љето. Да вам прије дође, рекоше ми да их пошљем преко Задра, тако на срећу божју предах их данас и кренуће одмах парополовом, и молим вас пишите ми како ће обршити овијем путем да знам. Тановића нам још неби, ваљда ће још ће просјачити, а у томе је добро вјешт, ако није у што друго. Имамо некијех што би плакали за чашу вина без ни̑једне невоље, а имамо и онијех што муче и трпе, те велику невољу. — И на мјесто што би се ови хвалили с поштењем, они први чешће говоре: „тањи ми је образ него икаква карта“!

Код нас нема ни болести ни немира хвала Богу. — Јесу многи штетни и иједки сбог банкнота. Кроз Босну и Херцеговину чује се да је велика побуна међу Турцима, — нехоћу да приме ни да слушају наредбе нове, и гласа се да су већ Омер пашу смакли. Наш ћенерал у Дубровнику је, и пошао је на границе с милиаром да прегледа и да их утверди.

Сад се моја пуница покичељала, пошто је чула онако ваше поздравље и симпатическо питање: „дали је још онако лијепа“? Мило јој је било да се онако ње опомињете, а шћери јој, би још милије, — и обје вам на поздравље захваљују и вас љубезно с часном фамиљом поздрављају. И ја вас и Г. Даничића поздрављам са свега срца, мило и драго и јесам ваш

ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

Ево вам с моје стране тумачења:

пружена. Све што није згрчено оно је пружено. И на Лучин дан подрани Домаћин у тор, и гледа ако му је стока

подвила ноге пода се, тада биће зла зима и година, ако ли је пружила преда се, добра и зима и година.

млад. Зову све што се објагни од овце и козе.

Бабини, а не бабине руби. *Бадњача,* а не батњача.

бесо незначи ништа, само тако се рече као „све је шала, а крух је рана“ или „сва је риба вода, а бакалај је војвода“.

дјѐловина што и дјелачина, или делидба.

зафајду. Залуду, забадава.

жена бескућа значи разурница или распикућа.

Љубомир је предјел као и Бока у Херцеговини са много села.

ожег, што и лопата. *Пршница,* подрум или јама у кући.

трница зову појату. *Сродство* говори баш народ, а чује се и *род* и *својта* и *сародство.*

сточно млијеко баш је овако и говори се вазда кад није од краве.

улијегати говори се за онога кои мало кад залуду стои, него вазда ради. *Не улијеже* или *не патише* реку.

употан је, што и сакат, или клијенит н. п. у руку или у ногу.

од чича и дједича рече се само и значи и „од баба земана“ од „шукунђеда“ или од „панди-вијека“ или од „Адама“ — „прађеда и ђеда“.

шарапод. Мјесто једно приграђено уз кућу, ђе једу чељад, и на тавану је, а испод држе потребе сваке: бачве, пила, кљуке, мотике и т. д.

рађа мѝће, овако реку за жену, која рађа *мушко* па за овим *женско,* или женско па мушко и т. д. *Мић* не значи ништа, а мѝћа зову ону запаљену узицу, с којом топџије запаљују топове. *Ћун* не значи ништа.

срзни што и тргни, или скосни. *Тужбалица* ове ријечи нема у нас. *Тушкиња* и *јаукалица* има.

терзија зову у нас оне што шију капе и гаће, доламе и бјелаче, јечерме и докољенице. А *Терзилица* не чује се ово име, а право би било звати овако жене нашијех терзија.

на колач (муштулук) ја ћу вас опет чекати!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4535]

32.

Мили Господине Имењаче и Пријатељу!

Владикѝ Црногорском опет се болест навратила, и синоћ је доље дошао да га лијечи један овђе ваљани љечник, кои није могао горје на звање његово поћи. С' Његуша је кренуо по великој мећави, и једва је на ноге сишао. Кад сам га видио преко града проћи, зачудио сам се његовоме умору и блиједоме лицу.

Мамула и циркул одмах су га пошли наћи, и мало су се разговарали. Прошлу ноћ сладко је спавао, и зато је данас походио једног и другог. У подне био сам и ја к њему и дочекао ме пријатељски. Казао ми је да Га прси боле, али немајући кашља рекао сам му, да се не плаши ништа. Дуго смо се разговарали, и више пута устао бих да кренем, а он би ми чинио сѣсти. Читао ми је једну нову траћедију, што је учинио за српске краљеве, и једну критику против Гласника Далматинског све у стихове, које мисли овијех данах послати да се штампа. Чудо је замишљен, и познао сам да му је ум много уморен. Сверху овога говорио сам с' љечником, и рекао ми је, колико је сјутра да ће му наредити, што мање може да чита, пише и да говори, и да неизлази из куће нити да много визита прима. Овога пута није му нешто мило остат у Котору, и преко сјутра иде у Перчањ стојаћи, и ја сам баш Прчањ и споменуо, сад како се отвара прољеће, у њему на отвореније воздуху веселије ће, него ли у граду вријеме провести. Патријара му є ономадне писао захваљујући му на дару што га є послао полковнику Петровићу, и весело ми је о овоме говорио. Питао ме и за вас, пишете ли ми често. Довео је и Милаковића, и у другој кући стои, још се нијесам с' њим видио. Ту неће скорице, ви ми писасте да се владици надате у Беч да ће доћи, и за њега неби бољега лијека било, као да се до тамо прошета, и да се с просвећеним свијетом разбере, и оне јаде што их је на срце скупио за прошло манито вријеме да изрига и да остане чист и здрав. Може бити да и он ово намѣрава, јер се чује у народу говорити да ће неће и на даље поћи.

Ово ми наум паде у час да вам пишем а знам да вам неће жао бити на писмо моје. — Писао би вам и више што,

али ево до мало креће вапор. С' Богом и спаси вас Ристос и часни пос.

У Котору у очи Благовијести [24, III, 1851].

Ваш
поп Вук Поповић.

Врчевић је примио овијех дана ваше писмо, и казао ми је за поздрав, и за Србуље како наређујете да вам их заједно опремимо. Хоћемо ако Бог да!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4536]

33.

Котор 14./26. Јулиа 851.

Високопочитајеми Господине,
Мили Пријатељу и Именаче!

Чини ми се по ономе вашему писму од 4. Јул. што сам ономадне примио, да помишљате: или да сам постао немарљив, или да ми писма ваша недолазе. Дакле знајте да нити је једно ни друго; него немајући шта добро и ваљано писати, а мука ми је ка' и досле кâкорити с којекаквијем гласовима, што бих чуо из окола, па сам чекао, као што и сами говорите и судите, док прикупим коју Србуљу и што-шта још, и онда да вам у једно све пошаљем и пишем.

С овога нијесам вам одговорио ни на ово ваше повелико писмо од 19. Априла а до душе ако је и било богато с ријечима, мало сам што у њему нашао од радости и за чуда, или нашто бих вам имао с моје стране одмах одговорити. Половина готово писма била је за Врчевића, и он, пошто је све прочитао, и сврху оног мало прозборкао и разложио, рече ми, да ће вам он отписати и послати све оно што је био одавна за вас справио, иначе бијах ја намјерио да вам оно од кога испишем. За посао нашијех владика читао сам вазда прије и јасније у јавне листове, оно ми је у вашему писму било ново: да ћемо остати сиротни без нашега владике, па ено не би ни оно онако — фала Богу! Дај Боже да се може

трпјети! — Одговор ваш на поздрав ђенералов, био вам је сувише спор и стар, па му га нешћех ни казат, а Мађору Маеру изручно сам поздрав Г-на Каћанског, и био му је мио. — За смокве суве писао ми је напријед Г. Даничић, како сте их примили, и како су врло добре биле, него сам се и ја послије покајао, ће се пођох повести по другоме да их опремим оним дивљијем путем; али на јесен кад вам опремим друге владаћу се паметније. — Што ме упитасте за смокве колико сте ми дужни? Та човече која је била преша питати, учинићемо конат најпослије, па да бих вам их и даровао, не бих с њих порђао, да ме жалите. Још нешто да вам кажем: од честог и пространог мог писања, устеже ме и ваш они свијесни обичај: не писати ни за што друго, до оног што би стајало и у листове, или за свој посао, или за ствари за које човек није позват на одговор. Што се нијесам надао од вас чути за све оно незаборављено доба до данас! баш много нешто. Може бити да ви то не чините навлаш, него тако сте научили, не јављати пријатељу ствари туђе и свјетске, и што није сретно и поштено. Красан је тај обичај ваш, и макар да могу, и да умијем по њему владати се ја.

Жао ми је, да ми не можете вјеровати, што сте ме и кад пошли спомињати пред владиком Мутибарићем. Говорећи с њим губи човек од свога. Он има обичај рећи: „Кад ми ко којег попа препоручује, онај ми поп није мио“. Дакле како је у свему особит човек, тако је и у овоме. Ја му нијесам ништа срамотно учинио, а што му се нијесам пуштио да ме псује и чепље као остале несретњаковиће, па зато да ме мрзи, со тијем се ја поносим пред поштенијем и совјестнијем људима, и зафаљујем Богу да од њега до сад немам никаква добра ни дара, и да изван неке лаке моје дужности, што имам спрам његова госпоства, могу се проћи да га никад и не споменем.

Молим вас да ми речете Г: Даничићу да ће примити преко Г: Владисављевића 12 f. за његове граматике. Све су ми готово остале на лакат. Хиљаду им манах нађоше: Да су мале и кусасте, у правилима сакате. Да имају некаквијех имена и ријечи новијех и измишљенијех, и много онијех знакова, шиљкастијех и рогатијех. И да вам право речем надао сам се и ја да ће бити чистија у свему и отличнија од другијех С: Граматикаха.

Што ми пише Г. Даничић за приповјетке С: и Н. Завјета да му пошљем новце те сам кои комад продао, било ми је

за чудо, од куд се створише његове, кад сте ми ви још 8. августа 1850. г. писали за њих да ћете ми их послати, као што сте и послали да продам 50 ком. с нашијем словима, а 50 с латинскијема, и сувише послали сте ми 20 ком. Новијех Завјета. Ја сам од овога продао до сада 38 ком: приповједака с нашијем словима, и 7 с латинскијема, и нешто у промјену за Србуље а нешто за пјесме и јаукалице 8 комада пође ми и Новијех Завјета; тако дакле кад буде на своје вријеме и за ово с вама конат ћу чинити, а ни с ким не мислим другијем. Него вас молим да ви и за ово проговорите с Г. Даничићем, и ако почем он има у овоме с вама којег ортаклука, узмите ви ово сами на себе, да човек не промисли што рђаво за мене. Ја мислим да мало што има теже, него с књигама трговину водити међу људма кои се баве с ножевима и пушкама. Ја вам се заклињем да никад ни пола не могу наплатити од овијех људи, и кад коју понесу од мене књигу, никад се не би ставили да ми је плате. Управ мисле или да ми долазе, или да их стварам муктице.

Глас они ваш весели, за здравље владике Црногорског, понесе одмах један брзи Црногорац на Његуше и на Цетиње, те обрадова његове старе родитеље, браћу и рођаке. Ујак његов капетан Лазо Пророковић намјери се овђе и посла овога човека да каже горје, и он вам много на овоме благодари, и поздравља вас љубезно. Ако сам пријешао у писању овоме мргин учтивости, немојте зазрети, у трчању човек се лако превали. Срдачни мој, и свијех моијех из дома примите поздрав.

Ваш почитатељ и пријатељ
Поп Вук Ришњанин.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4537]

34.

У Котору 10/22. Новем. 851.

Мили и многопоштовани
Имењаче и Пријатељу!

Мучно ми је жалосне гласове јављати, али што се не може сакрити није фајде ни крити. Умрије нам врли и дивни

владика Црногорски баш на уставке Лучина дневи у 10 сати из јутра. На неколика дана прије, тешка га је мука у прсима спопала била, и кашљући велику је крв испљувао. — По овоме мислили су многи да ће му бит на боље, и он исти често им говораше: „Небойте се нећу вам још умријет“. У очи Лучина дневи бјеше навалио да иде у Котор, али му не даде Перо и Ђорђе. И он их почне заклињати да га носе акоће и на носила. Тада и они за повољит му опреме све за пут, и тек да с њим крену у подне, али пуче тако зло вријеме да се није могло изић из куће. На Лучин дан осване тешко-мучан, па сазове брата и сенаторе, и са столице стане им говорити овако: „мила браћо моја! Ево сам вам баш дошао на ждријело вјечнога дома! и виђу да ћу умријет, и тешко жалим е ћу вас оставит, е ћах још рад бити двије године живјет, и видјет ћасте како ћах прославит Црну-гору, али воља Божја не даде! Ја сам вам свеђер причао и каживао куђ сам ишао и шта сам видио, шта сам радио, и шта сам стекао. Ја сам све ово чинио за добро и поштење наше, и колико сам могао, свуђе сам ви наредио, и направио, да ве неће бит стид. А садах! Браћо послушайте ме што ћу ви найпосље рећи: Заклињем ве Богом и С: Госпођом држте Пера за господара, и слушайте Ђорђа. Зеко нека сједе на моју столицу, те буде за тога. Ви живите у договору и у љубави братской, па ће тако и сви остали Црногорци. Негоните Брђане, нити их пуштите крвницима Турцима. Не насрћите на ћесареву земљу ни на ћесарева човека. — Од кокошке до главе, ко украде или насилице учини у ћесареву земљу нек се мушкета. Чувайте се од злијех Турака, и шњима гледйте да у миру будете, а непуштите богме нико да вас таре. Држте се Русије, и слушайте цара Русискога, и биће вам свако добро. Он ће вам ону помоћ и у напријед дават, ако вам је узбаста уздержат. Учинио сам три тастамента: један је у Бечу, други у Петерзбургу, а трећи код консула у Дубровнику, и овога пошто умрем прочитайте народу. У Бечу су 100.000 ф. у Петерзбургу 100.000. а код Пера 58.000. које сам сачувао за потребе наше, и ви их нетичите без невоље домаће и чуда. Још ви препоручујем и аманат предајем кад умрем копайте ме на Ловћен код нове цркве“. Пошто ово изговори стишају се сви, али сердар Ђурашковић запита: „А да Господару кад не би народ шћео Зека на мјесто твоје шта ћемо онда?“ — „Богме сердару,

тада нека народ избира другога", одговори му владика. При овоме разговору приспије му и старац отац с Његуша и назове: „Добар вечер Господару! Зла ми вечер". Владика му одговори: „Добро дошао Томо! и мило ми је да си дошао, нијеси ме никад на пут справљао, а сад оћеш". Затим се разиђу у плач, и одмах пишу ђенералу како је на самрти, и ђенерал сјутри дан пошље му протомедига, али га не застане жива. Сјутри дан осване још у тежој муки, али га бистра памет није никад издавала, и зато се мирно исповједи и причести, па најпослје с раширеним рукама ове ријечи изговори: „Боже и с: Троице помози ми! Боже и с: Госпођо предајем ти на аманет сиротну Црну гору! Свети Арханђеле Михаиле прими моју грјешну душу!" и одмах простре се на страмац свога стрица Светог Петра и испушти дух! Обучен је био у најљепшој одежди што му је руска царица поклонила била, и тако у дивном архијерејском одјелу накићен, пруђен про све цркве у одру, с отвореним очима и засукатим брцима изгледао је кажу као жив, и мирисао као ружа, или као свет! Ђорђе је над њим странгушао, и на наручја понијели су га. С овијем је њеке усеђене о себи у народу мисли противне, добро уништио и изгладио. Жалостна његова матер није га затекла жива, и кад је чула близу манастира јаук и кукање, рекне: „Није ми умроо не! Он је мени жив!" А кад га угледа мртва повиче: „Како ми те Бог украсио, мимо иког славо моја! ах леле! Фалај да је Богу!" Па се обрне пут сина Пера и рекне му: „Немој ми се Перо ти заклати, нека гледа майка тебе, нек се сестре с братом куну, да нијесу безбратнице!" Из Брда дошло је било до 400 људи, и преко поља Цетинског једногрлице кукали су: „Куку нама круно наша! Леле нама за вијека! Наш је свијет погинуо! Сунце нам је потамјело! Крила су нам саломјена!" Овакога је свак тужио као да је сваком из срца био. Племе Ераковића све се ошишало, све је у црно замотано, — и изван племена видим овуда многе изгребене и кожа ће им виси низ образе. Они сви и овде по граду и на пазару јаучу и наричу: „Ах жалости беж лијека! Леле нама без чобана! Много ли се нам укиде! и умали и украти! Погину ни вид очињи!" и т. д. Они сви веле: „да је свет, и да је жив, а свет по земљи ишао, и кад су га љубили познали су га по руци мекој као памук да је свет". У недјељу вечер, трећи дан по смрти укопали су га на Цетиње у цркви у гроб с: Петра у

оной лијепој одежди. Тако је ктио Перо и Ђорђе. На погребу било је преко 100 свештеника, и до 4000 душа. Свакоме су попу дали по цекин, простом човеку по цванцику, за ручак и вечеру; главарима по двије, а Приморцу по три. Главаре из сваког племена приуставе да чују тастаменат, и пошто се прочита, први је Ђорђа пољубио Пера у руку, честитајући му ново господарство, а за њим сви остали редом. И с овијем даде Ђорђе свему народу лијепи изглед. Тастаменат је био по вољи свакоме, само једна одлука владичина: да добит на 100000 ф. што су у Бечу, има се давати оцу матери и двјема удатим сестрама, док су живи, не би многијем мила, говорећи: „Оно није његово него наше", као и за Зека што је рекао: да буде намјесто њега, не би им по ћуди, и рекоше: „Нећемо Зека божја ти вјера, е нема се шта вићети пред краљевима". Што нијесу га саранили на Ловћен, како што је препоручио, свијесно су промислили: да не би почем тамо у пустињи, по наговору крвника главу му когоћ посјекао и понио, или ко од чобана наши или њихови, с њега оно одјело свукао; али су уговорили: да после треће године кости му пренесу тамо, и кућу ограде да у њој стоје људи. — Дакле сва је прилика да ћемо и на Ловћену имати до неколико година и манастир и свеца! Наши тешко што измисле, ма пошто измисле лако створе. Што нијесу за Зека, нареченог Данила, сина Станка Петровића сви понешени да им буде владика, и у овоме имају неки разлог, јер они негледају толико да им буде Господар научен колико добар и вићен. Ови је Зеко доста паметан, али је мален и папрен, и нико неби рекао да је Црногорац. Сад се говори: да бише сви жељели да Машанов син постане владика, јер је младић по све добар и прикладан, али Машан између 5. ђевојака, и брата Ђорђа неожењена, имајући њега једнога, неће нипошто да га да, да се кућа неистражи; но било како-му драго, они су до сад међу се мирни и сложни, и по правцу што је сенат узео сад да влада с народом своијем, можемо се надати да ће и у напријед сачувати славно име и своју слободу у пуној сили и слави. Чујем да је остало од владике у рукопису неколико у комадиће умотворни његови дјела. Доста је сиромах трудио, и са свом љубави подносио јада и чемера, а на своје здравље слабо је пазио, и зато може се рећи, да је прије реда и времена скончао своју лијепу младост! Лака му земљица била! и вјечна памет!

Долази нам у Септембру свијетли, и баш прави Бан! Идући с парополовом пут Котора, са свију страна, из сваког мјеста, и испред цркава поред мора, поздрављан је био из пушака и машкула. На врх верига Ришњани су га дочекали су 30. барака, и кад је близу наљегао проспу огањ и повичу: „Живио Бан Јелачић, Живио!“ По овоме зар и дође у Рисан прије нег иђе. — И срећом они дан трефи се једна богата свадба, и баш кад је изишао на суво, приспију и сватови с невјестом код цркве, и ставши у ред њих 25. обучени сви једнако и богато по Рисански прегледа их Бан с великом љубави и веселом вољом. Кад је до ђевера дошао запита га: „Јели тестир поздравити невјесту?“ Ови му одговори: „Јест свијетли Бане!“ Тако је увати за руку и рече јој: „Сретна била и честита невјесто, то ти жели Бан!“ Послије сватови у коло одпјевају једну јуначку пјесму, и припјевају га: „Бог живио Јелачића Бана, и његову сабљу од мегдана!“ На поласку поздрави нас овијем ријечма: „Ја вам браћо много захваљујем, и препоручујем да живите у миру и у љубави, и да будете вјерни вашему цару ка и досле, и да вам је препоручен ваш Бан!“ Тада и ми мало више покликнемо: „Живио наш свијетли Бан!“ и за цијели сат докле је већ од нас пут Котора кренуо нијесмо престали лубардати звонити и пјевати.

У Котору није великог весеља било, јер многијем неби мило чути, да са сваким Бокељом и Бокељским чиновником хоће српски да говори, и да ови наш народни језик највише препоручује. Многи, особито судски чиновници, осташе пред њим стидни, незнајући му српски на питање одговорити. Грбљана је било дошло у град, до једно 400 људи с оружјем и барјацима да га поздраве. Кад је изишао Бан да их види, назове им: „Добар дан јунаци!“ и милујући ђеког по образу говораше: „Ово су мои људи!“ Они су му се поклонили и говорили: „Добро нам дошао Бане срећо наша! Да смо ви препоручени сиромаси, е немамо ти се чим пофалити, него с једнијем добром, што имамо доброг нашег ђенерала!“ Упитају га и ово: „А да Бане ћеш ла доћи међу нама?“ Он им је одговорио: „Мило ми је браћо е сам вас видио. Ја ћу се опет брзо вратити, и међу вама у ваше планине доћи, а сад не могу. — Ја ћу се скрбити колико могу за ваше благостање, само вам препоручујем: живите у миру и у љубави, и будите вјерни и послушни нашему цару, и с Богом!“

— „Айде с Богом и Бог ти дао свако добро, и сваку срећу, и здравље и од нашег здравља,“ они му одговоре. Само је један дан код нас преданио и у понођа из Котора пошао весео и задовољан. — За ово нас је увјерио наш ђенерал послије.

Ви сте чули и знали одавна, како нам је постао наш добри ђенерал Лазар, и владар од све Далмације. Овоме гласу сви смо се обрадовали. Нек једанпут послије толико вјекова и Ришћанском Гувернатору загрме топови с бедема и фортеца Далматински! Ономадне је примио владање у Задру, и вратио се опет овђе, и одавде кренуће до 10. дана у Беч, али прије него крене за почаст, играће му Которани своју мрнарицу. Ришњани коло, а Грбљани и свако обштество по своме обичају учиниће му по нешто.

Кроз Херцеговину при нашой страни добро се умирило. Хитри серашћер, у Ништићком кадилуку, сатро је турске зулумћаре, и умукао старе заповједнике, у Ништиће и у Корјениће пофатао кажу све змије и лупеже, и спућене у Мостар их послао. Сад наши путници и трговци путују слободно тамо, као по својой земљи, нити се боје чете ни војйске ниједне, до само свога зла ђела. Истина да ишту од сваког тескеру, и без ње, кога ђе застану, ту га држе под стражу, и питају на власт његову је ли поштен човјек? Ако оваки лијепи начин међу њима потраје, добро ће и за нас бити.

Црни Граховљани на велико су чудо! Хоћели би се са свијем ослободити од Турака, да им ни паре не даду, а не могу никако. Серашћер им је писао ове јесени и арач искао више пута, и они су му одговорили: да ништ дати неће, прије него владика с пута дође, и што им он рече. Владика дође, и одмах им нареди да без грдила арач плате и с турцима у миру да живе. Ово их је тешко убољело, и платили су све до паре, а надали су се од владике чут поклич: које Црногорац нек иде на Грахово наше, да бой бије с Турцима!

Већ је вријеме да се штогод поразговарамо и за наше после. Дакле, ја сам ваше писмо приміо од 26. Јул. и мио ми би они ваш приговор у писму другом од 28. Септ. да сам вам дужан одговора на оно прво. Жао ми је ако сте се нашли увријеђени с пређашњијем моијем писмом, и поради малијех вашијех писама, што сам вам у њему приговорио. Оно се ја нијесам изрекао из мрзости него од милости. Ја вам вјерујем, и слаби и стари да сте, и да послова те-

жијех и вишијех имате од мене, и вазда сам се чудио, како им можете одољети; али опет и за мене немојте мислити, да немам преко главе тешкијех мисала, имам вјеруйте, да ми се доста пута заврти и свијест, и не знам ће ми је глава. — И зато ми је мила свака ваша опомена. Не говорим да имам јаднијех мисала, не, Боже ме од њих сачувај! него радећи, оволики пилеж сам, и самом овом платом од 300 f. подранити и подићи, поштено, е нијесам се научио још руку мећат у тућ тоболац, није лако, — и зато рекох: да имам тешкијех мисала, и нимало се не губим из кораћа него, кад је скроба није млијека, а кад је млијека није скроба, исто трпим. Ово вам само напомињем зато, е нешто чујем да ми је лагше, а знам да знате одавна моје све живљење, и ваљали сте ми колико и један мој пријатељ, то памтим ја, и моја фамиља, и о вама се често разговарамо па и речемо: „У Божје руке има нас пуна кућа од среће, да-ако му добро незаборавимо.

Ви ми пишете за оне приповиједке, и за преводе Н. Завјета: да нећете искати ниједног рачуна од мене. То ће рећи: да ми све поклањате, добро! али знайте да ми се чини, као да сам све то овога пута силом узео, и као зато да вас имам: да ми све даривате, што ми отуда пошљете. Ако велите, жудио бих од овијех комада, десетак или више приповједака, и два три превода Новог Завјета, од ваше стране дати и нашему имењаку Врчевићу. Дао сам му два комада у почетку од моје стране, али не зна да их имам оволико.

Све ми лажу мои неки познаници за србуље да ће ми донијети, а не доносе, и ови су иза планине. По овоме и ја вама лажем. Само 4. комада имам код куће, и што-шта још, и немили ми се ни ово вам послати, кад нема више. Још ћу мало причекати, неће ли ми од куд која доћи, и недоће ли за невољу послаћу вам и ове. Што ми препоручујете за рачун мой да вам побиљежим и јавим. Ја вам немам никаква рачуна послати. — Ако коју србуљу или што друго за вас од кога добавим, то подмирујем опет с вашијем или моијем књигама, а новаца не давам никоме да-ако за пиће ћекоме. Ја вас дакле молим примайте што вам се шиље, а рачун нек стои док буду више трговине. Ја бих желио у напријед да имам слободног и мирног времена, па да се куд отиснем, и за вас на товаре србуља и осталијех ствари да донесем; јер ми кажу на два мјеста не много далеко матицу од њих, и

тада би било међу нама трговине и рачуна. И овако колико могу, вјеруйте трудићу се вјерно за вас сама као и досле.

Врчевић је увјерен да му жудите добра, и да сте се старали много, не бил добио Царску службу, али кад се не може нијесте му ви криви. Сад се нада у Доктора Петрановића, јер се с њим опишује често, и шиље му које-какве старине и обичаје, да ће му одержати мјесто једно у овдашњем Требуналу. Он као писар у комуну овом, и сад приличну плату има, и изокола добива више од другога, али је град враг иђеде све!

Мило ми је да ће ваш ријечник брзо готов бити. Мало ћу вам одавде нањ пренумераната послати: 10 највише ако их буде. Питају сви: „Јели и на италијански? Немислите за смокве имаћете их брзо. Пошто застудени много су боље. Писао ми је брат биће мјесец дана, да вам је и он послао мало Змирнскијех смокава и сувица. — Ако је, ради сам него да је мене. Боже дай, да и мои синови с чим гоћ брзо сѣте се вас. — Већ су ми два старија у свијету на теџбину, и помало тату приподижу. Код нас од велике кише и цркве прокапаше. Молим вас да ми љубазно поздравите Г-на Даничића, и нек ми опрости што није до сад био од мене подмирен. Смете ми болест у фамиљи а ћаше. Старац Пророковић вас много поздравља и моли да их се неоглушите и по сад. Вас и сву вашу фамиљу поздрављам ја, и моја Поша

Јесам ваздашњи ваш
Вук Поповић, катихета.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4538]

35.

У Котору 2. Дек. 851.

Високопочитајеми Господине
и Пријатељу!

Овог пута нијесам вам мислио писати, јер сам вам писао на 11. п. м. Али изостах у Котор, а у томе приспје и пароплов из Трста, с којом дође нашљедник по-

којног владике Данило, па ми суну нешто да вам и о њему и о чем другом с истијем парополовом јавим. Дакле знајте да сам ваше писмо примио од 31. Окт. и надам се да сте и ви оно моје од 11. Ноем. У Црнои гори, главари су се разабрали, и живују међу се врло добро и погодно „тешко томе кога није!“ Остали Црногорци више се сад боје суда и Сената, него док им је жив био владика. Тако су се главари међу се завјерили, да ни рођеном брату не бише опростили, ако што преступи. Исти перјаници добивши вишу плату постали су братцки шпијуни, и не само на Цетиње, него иду и подаље да чују говорили ко напротив суда и Сената садашњег. Консул Гагић и један млади Рус, секретар рекоше амбашијатора Руског што сједи у Бечу, били су овдје и на Цетиње. По њих је дошло 40. оружани Црногораца и 5. коњаника: Машан, Ђорђев брат, и његов син, Данилов брат, и војвода Иво Раков. — И како што су они сви били у најљепшем одјелу обучени, тако и коњи били су опусаћени да их је љепота била погледати. С врх Крштца слазећи доље лубардали су из пушака, док су дошли на пазар, и у сусрет подалеко пошао им је Рус сам, па се с првијема изгрлио и изљубио, и свијех је у град под оружјем увео, и у својој кући с кафом ракијом и цигарима почастио. Сјутри дан 19. Ноем. кренули су рано пут Цетиња весели и радосни. На Његуше су предручковали, и овдје их је дочекало до 300 Црногораца, па сви отоле крену пуцајући, а кад су наљегли спрам манастира груали су топови — баш док су дошли на мјесто. Перо, Ђорђе, Сенатори, војводе и старјешине од све Ц. горе, као и многи свештеници срели су их радостно, и за два дана стојећи горје, казали су ми да се није ту ни смјело о жалости спомињати, него о миру, слоги, јунаштву, слободи и напредку домаћему. Рус је оставио на свеца 30. цекина. Многијема је опет дао по цекин и по два. На испратње дао је Перо Русу двије сребрнопозлаћене мале пушке и једне сребрне ћесе.

Мислили су поћи и на Ријеку, али им смете рђаво вријеме. Ови Рус и горје и у путу много је јуначио и фалио Црногорце, него штета, или може бити и нечија срећа што му нијесу ни 20-ту разумјели. Препоручио им је да не зову више: Црна гора, него Бјела гора, или шчасливаја гора. Рекао им је: ако их је досле Русија с једнијем крилом, и то трептећи заклоњала, по сад ће су обадва, и будући да су

они једни независими и слободни народ у Европи, имају се у напријед још више спрам сваког кочити и бочити, и зато да ће их и Русија још више љубити почитовати и помагати. „Рус и Черногорац то је исто као два брата.“ Слушајући они оваке ријечи, и видећи пусте цекине гдје им муктице дава да једу и пију, од весеља и горје и доље нијесе могло проговорити њима. Гагић није се ни чуо, стар човек једва је горје пошао, у двоицу пели су га на коња и скидали. На поласку исто су из топова и множство пушака поздрављени били, и допратили су их до града с вишијем бројем људи и пуцањем из пушака. Рус их је као и прво у кућу свијех увео и почастио. Сјутри дан чинио им је опет код њега доћи, и дао им је напоиницу, па се изљубио са сваким и послао их с Богом да иду дома.

И код нас су били у цркви, и на њату дали по цекин. Били су и на обједу код ђенерала, и чуо сам, при обједу да је Рус у разговору с ђенералом о Црногорцима рекао му: „да би имао искреније поступати с Црногорцима!“ Међу нашијема Рус се изјаснио, да ће Русија у напријед по ради закона и за нас боље мислити. Обећао в Которском обштеству послати из Беча круг црквени књига.

Добро ви мени писасте да ће Данило овамо доћи, и видио сам му код брата писмо у коме му пише послије вашега, да ће кренути, сјутри дан нег је писао у Петерзбург, и камо срећа да је! мени се чини у мојој лудој тикви, да за сад није имао доћ горје као он, јер покојнику нијесу још ни очи прсле, а боим се да ће искат господство и првенство, па ето мутње и погибије. Он је и прије на Цетиње имао заметнут кавгу сбог владања, и то онда кад се чу да је покојник у Бечу на самрти. С пароплова кад је сишао на суво, нико га није од Црногораца сусрио осим брата и прва два рођака. Праћаше га Вуковић, а за њим иђаше покоиног владике сестрић у Србији што се учи, и о бедри му висаше сабља. Данило не бјеше ни мало покуњен него иђаше отресено, загрнут с једнијем табаром, као и покојник што имаше.

И синоћ душе ми моје чуо сам једног Црногорца, што није за избацит гдје вели: А божа ти вјера никад га (Данила) Црногорци неће љубити у руку. Зашто рекох, да боље ћаше бити, за коју годину да је гдје изостао тамо, а и наипаче у Русију да је пошао учити, ето среће и за њега и за њих, а може бити да ће тако и учинити.

На Цетиње су опет завели школу, и Влаховић што је био дигнут опет је примљен с вишом платом. Ђорђе Срдић што је неколико горје живио као учитељ и писар, и што се бави и поноси са стиховима, оженио се ту скорице с викаревом овдје шћером — полустарком, и викар сад је у њему стекао зета, сина и секретара. Састала се туга и невоља управ да вам речем. Ономадне умрије и гласовити капетан Лазо Пророковић ујак покојног владике, и ово е једна не мала штета и несрећа за Црну гору. Он им је досад овдје и код браће и код суда био највећи бранитељ; увјерите се да налик њега у разговору није остало паметнијег човека у Црној гори. — И може се рећи, баш да црче за покојником.

Сјутра нам креће ђенерал и гувернер Мамула у Задар, а отоле у Беч. Он је Бокељима доста помогао, то јест многе је од погибије и тамнице сачувао. — И зато ће мо му до смерти захвални бити и његово славно име нећемо никад заборавити. Испратићемо га мушки с пуцањем и веселијем ускликом.

За ваш рјечник овијех дана послаћу вам пренумеранте, и писаћу вам пољепше од овог, јер ово вам у преши пишем спрам свијеће и брзо тек да ми присиије с паропловом е ће до по сата кренути.

Брат ми се фали, да сте му писали. Писао сам му и ја ономадне да вам пошље ког пренумеранта са Змирне и из Цариграда, да се постара добити кога. Ви знате шта има на Змирне, што би вам ту служило и мило било, као н. п. од аљина за постеље, особито покривача, и ако постите, бутарге и кавиара и другијех сладкиша, па му пишите, њему ће мило бити, да вам пошље и да вас послужи. Он врло добро зна како ви нас пазите.

Јутрос су послали човека на Цетиње да каже за Данила, и ја се још надам да ће он чекати одозго окићене коње и перјанике да га као господара попрате. Зло! ако се буде с овакијем мислима за сад опио! Испод Боке плутају и врте се тамо и амо 8. војени наши бродова. Чека се једна турска фрегада на вапор да избаци војску на своју земљу Суторину, и наша влада смешће им.

Поздрављајући вас љубезно ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4539]

36.

У Котору 22. Дек. 851.

Мили и многопоштовани Господине
и Пријатељу!

Мило ми је било разумјети из вашега писма од 26. Новембра да сте имали оно моје од 10. истог мјесеца, и да вам је све оно по вољи било што сам вам онако описао. Доста близу догоне ономе, и чланци неки у јужној пчели, али за укопницу пок. владике, не спомињу ништа, ни за друго, што би на плач и на уздисање подигло кога.

Г. Данило Петровић преноћи овдје па сјутри дан оде горје. Сиромасима и у Театру показа се благородно. Мала га је печица, али има соли у глави, и зна се носити господски. Дошли су поњ десетак из свойте простијех Црногораца и једнијем коњем. На Цетиње нико му није од старјешина изишао у сусрет. Пошао је најприје у цркву, и исплакао се на гроб ријечма и сузама. Сенатори сиђели су у Билјарди и он их је пошао поздравити и за здравље упитати. Од њих ни један нити му је захвалио, нити га који зашто упитао. Први дан пропуштао је у шетњи и у мучању, а други дан сазове свијех у сенат, и начне им пребацивати за студени причек. Преда им писмо од великог Покровитеља, и кад зачуше шта се гуди, једни пројече, а једни прокашљу. Тада их он упита, знате ли сад за мене и ко држи руку на моје раме? Ђорђије устане и с њим се пољуби, тако учине и остали. Перо му одговори: ја тебе почитујем за господара ако народ Црногорски узљуби, али ваља да причекамо док дође томе вријеме. Послије свакојаког збора Данил је хтио да зна све шта се ради, и да види сам и сви остали, што је иза покојника остало и гдје је што. Нареди да се нема дат добит на 100.000 ф. двјема сестрама пок. ни они 16.000 ф. пок. Лазу Пророковићу као ујаку, ни други 12.000 ф. своме сестрићу што је пок. владика оставио. Казао је с разлогом правијем да с овом сумом динара могу се друге потребе у народу покрпити што су задушније и прече. Као отворити неколике школе, поправити путове, окитити цркве, подпомоћи невољне фамиље у вријеме глади, за које и Русија помоћ ону нама шиље, а до сад се ништа од овог није чинило у Црној гори, нити браћа

знаду за ту помоћ Руску, у чему им је од користи била. Рекао е подпунити цио број сенатора, и дат им вишу плату. тако исто и перјаницима је обећао. Споменуо је и за штанпарију да је нужна, и за два ваљана Секретара с добром платом да ће имати. — И у напријед као за ово што се сад има, и што се троши и добива про године, ће да знаду сви Црногорци, као у овоме еднаки господари. С овакијем мислима и ријечма предобио је сваког Црногорца, и данас једва чекају да им сједе на оној столици и да им почне заповједати. Овијех дана чекају опет некаквог Руса, и кажу да ће се Данило с њим вратити од озгор. Било их је међу Сенаторима што су хтјели сад погазити клетву слоге и мира, али хитри и паметни Стеван Перков повиче: „Станте, браћо, и опомените се да сваки од нас носи по 12 мјешина крви о грлу, што смо нашој брацкој учинили, и ако се сад ми проспемо све ће поћ ђавољијем трагом, него кумпм ве Богом и Св. Петром стоймо с миром и живимо у љубави и у договору па ће нам све добро бити". Данило је у намјери Милаковића дигнути с Цетиња, и Врчевићу је по једном пријатељу поручио, би ли хтио се примити за добру плату Секретарства, и они се двојица сад нешто описују, али вам не знам ништа рећи како ће бити. Дао сам од ваше стране Врчевићу оне књиге. Мило ми је што сте се познали с Г. Маером, и молим вас, ако бисте се опет с њим видјели, да га поздравите од моје стране мило и драго, и да му препоручите за мога сина, нека ми ради што прије с Г. ђенералом одржати једно мјесто у којој царској милитарској школи, како што су ми обећали, и на које су ме они још с молбом навели, да га дам у милитар, ради доброг изгледа да покажем моме овдје народу како ја љубим и почитујем солдата. Ја се за ово у њих надам да ће ми помоћи, и мој син од 15 год. весео је, и већ одавна учи њемачки, не помогоше ли ми у овоме још до некле, а ја ћу с њим на прољеће у свијет да тражи срећу као и остали Бокељи. Г. Ђенерал нас остави сиротне. Пошто оде одмах поче зло старо чинит се. Краће и сваће на многе стране чуше се. Ту ономадне ђендарми и Црногорци у Доброти тукли су се из пушаках за двије уре, и то све због пасишта што им не даду у оне стране продате, да са стоком пасу. Једног су довели у Котор рањена Црногорца, а један је опет и од нашијех јунака мало довађен. Чуће се брзо боим се и горијех ствари, тек немамо главе ни памети. За Србуље оне не боим

се од никог да ће их ограбити, него ми је жао што немам вјешта човека за ови посао да га пошљем по њих. Ево вам пренумеранти:

Котор. Г. *Антун* Башић, тајни камаријер С: папе, каноник, доктор богословије и философије и директор школа норм. Г. *Антун* Маркезани президент Требуналски. *Бернер* први савјетник у Требуналу. *Арсеније* Папић началник манастира Бање, и парох од три парохије. *Нико* Берберовић парох Убаљски. *Ђуро* Ђурановић добростојник. *Крсто* Лазаревић љубитељ књижества.

Црна Гора. Јаков Даковић војвода Граховски. *Теодосије* Митровић игуман манастира Косијерева. Борђије Срдић срб. пѣсник. *Вук* Поповић ђ. к. катихета.

Остајем љубазно вас и у вашој кући свијех поздрављајући, и Божић и Нову Годину честитајући, и из свег срца жељећи вам да све ово у радости дочекате и проведете.

Ваш пријатељ
Поп Вук Поповић.

Г. Даничића поздравите ми молим вас.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4540]

37.

Котор. Уочи Савина дневи [13—I] 852. г.
с добрије часом!

Мили и многопочитајеми Господине
Имењаче и Пријатељу!

Пошто сам вам писао у очи Отаца, има се догодити једно веље грдило на Цетиње у петак по Божићу. Сердар Мило из Баица, човек ваљан и на гласу, највећи пријатељ и бранитељ господара Пера, свеђер је потајно работао, а није куцао, да сву Црну гору подбуни против Данила, и на јединак сви да реку: Док је Перо жив, ниједног другог познати неће за господара. За ово је Данило био дочуо, али се није ником

вјешт чинио, а чувао се и уклањао од Сердара, и још од неколика ковача и прождерова.

У петак споменути шетајући Данило про поља с братом и рођацима, пред кафану кад су наљегли, пристане с њима Сердар Мило, и неколика још главара, и сви заједно пођу у кафану да штогођ пију. С првом чашом понуде Данила, а он је пошаље Сердару говорећи му: „Узми Сердаре, ти си постари, и вјере ми да сам био на владање, за твоје ваљанство имао би медаљу на прси". Сердар му одговори: „Зекићу! Зекићу! тако ми сад велиш је ли? а до јучер си говорио да би ме рад мушкетати". Данило: „Ја то нијесам рекао, и ако си поштен човек, изведи ми тога кои ти је казао". Сердар: „А да не мишли Зекићу што мислиш, Божа ти вјера, док је Пера и његова сина (једно чаме) никога за господара пожнати нећу. — И прије ћу пољубити бакрачију турску, него твоју руку. — И нити ми можеш помоћи ни смести. — И најпошље немишлим за тебе, нити ћу те љубити ни миловати". Данило: „Престан Сердару и не мути земљу, јер нема ти горе куге од мутљива човека, и како су ми мили мутљивци, сваког бих својом руком смакао". На ово се Сердар залети пут Данила, и у љутости омјери му од лакта говорећи: „Зато ти Зекићу триста го-а". Син Машанов Крсто, као соко увати Сердара за грло, како ће га бацити на тле, али му остали не дадоше. Сердар опет измакне пушку да убије Крста, а Мирко брат Данилов угради му је из руку; — син Сердарев, што је зет Перов, приспије од некуд, и предере Мирка чибуком по почеоку. — И у овом трлабуку поваде се ножеви, ма срећом дотрчи Перо и Ђорђије, те некако утишмају све, и речено ми је да се толико Ђорђије овђе изговорио мушки, да није толико од кад је у Црној гори, и све са живијем разлозима грдећи Сердара, и још неке потуткаче. По овоме глас одлети на Његуше, да је погинуо Данило, и с оружјем поврви свак на Цетиње, али Ђорђије и Данило сретy их у сред поља и врате их натраг. Тако исто чују за Сердара Баице, и дигну се с оружјем да дођу на Цетиње, ма их Сердар Мило с по-пута врати да иду дома, — а да су се почем ове двије војске у путу или на Цетиње састале, било би јада и погибије да нас пасу кажује. — И свакако једни су били прегли да Сердареву кућу обестрве, као што су и Гувернаторовића, ма им Данило не даде.

Сјутри дан учињше скупштину главари за овај посао, и Ђорђије нађе за најбоље да се пише по свој Црној Гори и Бердима свијем старјешинама, да буду на Васиљев дан на Цетиње, и Данила да огласе и познаду за господара свога. Ово му сви одобре, и на Васиљев дан било их је дошло около 1.800 све по избор људи, кои су повикали једногрлице за Данила да им буде господар, као што је и пок: владика; и почемши Перо, Ђорђије и Сердар Мило пред Данилом клањати се и руку му цјеливати, сви су тако и остали постари учинили. Данило тада попери се на један кршељак, и поклони се и захвали свијема, и најпослије објави им како ће поћ к цару у Петрзбург, и да Бог да — рекне им: „ни тамо допро, ни се амо вратио, кад за срећу Црне горе не радио". Овђе им својски препоручи, да почитују и слушају Пера, кога оставља на владање док се он врати из Русије, и пошто оконча говор загрме топови и пушке да се јека чула и у приморје ближе. Свакоме је овај дан било јела и пића изобила, и до мркле ноћи провео се дан у лубардању и пјевању. Чуо сам да су и некакво писмо градили за Данила, на коме су се подписивали главари и свештеници постари. С овијем дакле путем, можемо рећи да су му и сви ђаволи под ноге пали, ма код њих лако се роде нови и гори! И да их не подкивају чавлима (новцима) чинили би чудеса и сијамета. Као што је овђе с говором и лијепијем начином задовољио Данило поштене Церногорце, тако је желио, као нови господар и на даље поћи, и ономадне је кренуо најприје с новијем перјаницима у Црницу. Ово је паметно намислио, јер не само што ће им мило бити да их је пошао виђети, него с овијем путем ћешто смириће, провеселиће, и ће коме по нешто туриће. Не бисте вјеровали, Господине мој, како је то тешко овђе, од каква Церногорца чути што за њихове после. — И што не би имао човек од озгор добра познаника, и кад сиђе доље да му каже не само узгред при пуној чаши, не би на питање ни пошто ни један приповједио никоме ништа. — Увјерите се да боље од нас умију крити своје ствари; а може бити да им је овако и наређено од старијех, поради душмана, да муче. Ја имам једног попа што живи близу Цетиња, и овај често код мене дође, јер сам га ја учио на књигу, па ми каже кад и кад што и без питања, и ја опет њему прикажем што гођ и дарујем по коју нову књижицу, или преписаницу, или какву другу паметну стварцу, од које немам

потребу, па сам му мио, и вели: да од мене нема мудријег попа на свијет! Казао ми је да Перо сад не излази никуд из куће, изиђе ли којом, вазда га прате по троица и четворица; дакле није чист посао!

Ми овамо остасмо без ђенерала као сирочад. Оно јутро кад смо га испратили до мора и вративши се у град, вјерујте ми да свак бијаше покуњен као да је био дошао с гробја. Истина да смо у невољи вазда били, што но реку: од повоја до покрова — ма с њим бијаху нам пуне очи па и срце. Шта ћете друго, онај час кад је кренуо, из Кривошија и Леденица неке жене и неколико људи, закукаше и убише се у прси за њим пред свијем народом, и нико их не смје умукнути ни расћерати. — И Г. Мађор Маер бјеше дошао за срећу нашу, и ваљао је мнозини Бог да га поживи. Много сам се обрадовао, кад су ми муштулук уватили за њега, да ће се с ђенералом опет и он, као његов ајутанте у Задар вратити. Ја се надам да ме нијесте заборавили, ако сте се с њима прије поласка вићали, за оно им напоменути, што сам вам био у посљедњем писму препоручио породи сина мога.

Божић нам је био облачан и снијежан. Провео сам га у Рисну здраво и весело. У Браиће на Божић вечер у поноћа, ђендарми на мјесто да улове једног хајдука, убију једну њихову жену, за коју Браићи опет убију једног од њих, и самртно ране друга два и три солдата. У Котору опет на Божидан поноћи, поведу ђендарми једног нашег врлог Христјанина у тамницу, говорећи: да он чини и приљепљује неке шатире што освићу по зидовима, и што у велике грде Њемце, а хвале Италіанце. Колунел Њемац будући, распали се за ово, и хтио је нас бацити у опсадно стање; али му се паметно опре околишни капетан. Сбог овог били смо у великом страху, и бојећи се бједе невидовне свак је чувао себе — ма срећом нашом нестане официру од ђенармарије, свој сахат из собе, и држећи на једног њихова фуријѐра да га је он украо, преберу му све и у сандуку нађу и сахат и толико различнијех шатира на итал: језику и на рватском, а све на против Њемаца његовом руком писано, као и оне што су се нашле. Овога одмах окују, а нашег правог грађанина пуште. Овога није било докле је међу нама наш ђенерал живио. Овако су нам вазда о злу и о срамоти туђинци радили у нашој кући. — Добро се говори: „Кад мачке није и миши су господари“. По Савину дневи путник ће поћи да види што за оне Србуље

не бил могао шта с калуђерима учинити. Вас и Г. Даничића љубезно поздрављајући

ваш
Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4541]

38.

У Торник месни [29, I] 852. у Котор.

Мили Господине Имењаче и Пријатељу!

Како ми је вићет и по ономе вашем писму од 2. Ђен. мпле су вам биле све оне новине што сам вам их оту-скорице јавио. За чудо ми је како из њих ништа не стависте у Јужној Пчели. — Право би било да сте барем за пок: владику штогођ извели и рекли по боље од другог.

Писао сам вам у очи Савина дневи, и мислим да сте то писмо примили. Ево вам и ово, да-ако и овђе нађете штошта за вас ново и мило.

Млади Г. Данило вратио се с пута ту неки дан. Тамо су га у Црници много лијепо причекали, и за 12 дана на сву мјеру угостили. Изишли су му на сусрет око 1.500 људи, сви из седам племена по избор у најљепшем оћелу обучени. Пошто су изметнули прве пушке, с голијем главама, и ножевима у руци, поклоне му се сви до црне земље. Путујући с њима, на све стране код цркава у звона су трупали, пјевачи попијевали, пушкари лубардали и барјактари барјаке вијали. У оваком весељу удари и он у бах, те проспе међу ње велик динар, и постави неког за капетана, а неког за војводу и сердара, и код старинске породице Пламенца испроси шћер пок: Маркиша за свога рођака Крста, сина Машанова. — С овом вјеридбом престаде мржња и пријетња међу два ова на гласу браства; јер од кад учини пок: владика смакнути ваљаног Маркишу, живјели су у највишем непријатељству.

Кад је дошао на Цетиње, чинио је убити неколико воловах, за частити двије три стотине другах, што су га из Црнице с највећом грајом до пред сами манастир допратили. — И како за ово, тако и за много нешто, што он ради и мисли

учинити, пукоше стари сенатори од јада, и међу се веле: „ено главара од манитлука“ и Бог ти их зна шта у себи не мисле и не проричу о њему, а он ни абера нема за њих, познајући: „да мудрости никогдаже одољејет злоба“ — и „да у слијепом царству, ко има и једно око може цар бити“ — и „да новци посао чине, а уста само што спрдају“.

У Брда овог пута није био, а надали су му се и тамо. Он је био спрaван да крене с прошлијем паропловом, али му присјеше Брђани, Кучи, и из другијех нахија главари, и не мога никако, него ће с овијем првијем те дође у Суботу. Собом води Милаковића, војводу Љуботинског, као свога побратима, два момка и двоје дјеце: братанића, и сина Новице Церовића, да их метне у школу Трештинску да уче.

Неко вели да неће много у Русији остати, а неко опет да хоће, док добро научи; јер суде да од њега за сад није те велике потребе горје, као што бјеше онда од покојника. Он им је рекао: тек се брзо врати, да ће на мах велику цркву на Цетиње градити, и други двор за сенаторе, јер у оном вели: да не бише ни волови живјели. — Сенаторе каже, да ће у друге хаљине преобући, школу вишу и музику лијепу завести; Архимандрита са неколика калуђера учинити и прочаја. — Дакле и по овоме и по оволикој пратњи ја мним, баш да неће тамо дуго остати. Милаковић данас ево дође доље, и чујем да ће Данила само до у Беч допратити.

Добро ми говорите за Србуље да се треба бојати да их ко други не ограби, јер их траже многи, и боље их од нас плаћају. — Али знам то врло добро, да ове што их ја знам на једном мјесту иза планине, неће лако набрбатн. Још ми се не врати онај човек што је пошао по њих, нити знам јели што оправио. Дао сам му 30 f. у готовим цванцикама, јер шестице и карту не примају у горњој земљи. Што велите за Врчевића, да би за овај посао најбоље било послати њега — вјерујте не би ствари учинио с оном дивљом чељади. За овога се посла хоће њихов човек, поп или какав мађупац, кои зна кроз манастире ће им гњију ове поменуте књиге, и кои би их узгред као на срећу Божју узимао за готове паре, и кога би послије држали за луда, што их купује. Метнимо и то: да би смо ми за овога бољи и били; али знајте да с онијем неокрасанијем људма могли би с овога на напаст ударити. Мени су Црногорци, пошто им исплати, и што гођ више од погодбе дарују, након три четири мјесеца, узимали натраг Ср-

буље, и то с неком бреком, да сам их преварио, а на ово би их други наметали. Једном сам вам био послао неколика комада, између кои два три била су једног распопа из Црне Горе. И овај послије цијеле године дошао је, да му их дам натраг. Тада срећом намјери се код мене неколико комадах, и кад их виђе заблеши се, па ми одговори: „а ти попе придај ми још штогођ и нек су ти срећне“, а да ми се није почем нашао ниједан комад, на велико бих чудо с њим био. — За то доста путах и придржавам их код мене. Овај човек колико ми их гођ донесе, биће ми с миром. — Њега ће тражити а не мене, у сваком случају, и они се лако међу се сер — и лижу. Ја сам казао Врчевићу како ми пишете, и није ми рекао те ни ове, ваљда ће се с вама разумјети. Он не би био лијен у Херцеговину поћи, најтеже би му било кућни праг прије̂ћ. Ја ћу с вама по старом адету трговати: казаћу вам на тверду Божју вјеру, толико комада да коштује толико динарах, па ви послије како учините, нијесте се никад о мени огријешили па и нећете, знате да ми је: „гуњ година, дан рана“.

Код нас кажу да: „пашеног на пашенога ваздa режи“. По овоме ако сте мишљели и ви да сам с Врчевићем у свађи, нијесте погодили. — Ако ли вам је он или ко други казао, укорите га зато; јер вам је очиту лаж продао.

Молићу вас, кад се састанете с Г. Данилом, захвалите му на поздраве, јер ми је много био препоручио да вас поздравим од његове стране, и похвалите му дочек и поступак с браћом његовом, јер ми је и за ово по брату од озгор поручио да вам јавим, али на вјеру као да је из моје главе. Он ће просјутра сић доље, и нећу му за вас ништа давати, него што буде послаћу вам до кои дан обичнијем путем. Ја се уздам да ћете ми својски напоменути и препоручити сина Г. ђенералу или Његовом ајутанту Мајеру. Имах још нешто писати, ал нема мјеста — да, за црквене те књиге може се и овђе наћи Србуља, и дали би их у промјену.

Поздрављајући вас и све ваше остајем

ваш пријат.

Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4542].

39.

У Котору на Бијелу Суботу [9—II] 852.

Мили Господине имењаче и Пријатељу!

Како што сам вам био писао на месни уторник за младог Данила да ће кренути одавде, тако је баш и кренуо с пароплова на покладе месне у 10 сати изјутра. До на море њега су испратили Црногорци са сузама, и у толике опет барке тако јуначки поскакаше за њим до пароплова, да су се зачудили на суво сви, и ово увјери многе да је омиљео народу са свијем. — И од грађана мало је ко остао у граду, те није на звук војничке музике изишао изван, и он је свијех господски поздравио, и свираче принципешки подарио.

С Цетиња допратили су га доље с великијем весељем преко 150 Црногораца, све наголо младићи између којијех најзнатни био је Машан Борђев брат, кои се немеће међу главарима. Кад су наљегли на Крстац више Котора, велик су огањ просули док су шљегли пред град на њихов пазар. Из града је мало и велико чељаде изишло било да га виде, — и кад је на близу био, поздрави га наш један грађанин с пуцањем из машкулах. Он је међу војском на владичином лабуду јахао. Обучен је био у власте гаће, и огрнут с дугачкијем ћурком. У град је уљегао са 40 под оружјем људи, а осталијем није допуштено било, да с њим уљегу, него једног по једног пуштали су доцније, и то с писмима без оружја. За напојницу дао је свијема 50 цекинах, и док је кренуо, што опет давајући ћекоме од својијех, што нашијем сиромасима није га окрнило још толико. — Тако с овијем обрадује многе, и већ су почели за њ говорити боље него ли за покојником. Наш околишни капетан са својијем друштвом пошао га је поздравити први. Он опет преобучен на Црногорску, и праћен с највиђенијом четворицом вратио му је поздрав. Директор школски велики пријатељ пок. владике, такође био га је нашли, и разговарајући се с њим, омили му добро, и по истоме Данилу писао је нашему ђенералу, и консилијеру Шалеру, хвалећи им се, како га је дочекао љубазно, и како се радује, што ће опет Црна гора имати доброг и паметног господара. Овако ће и остала поштена господа с похвалом писати за њега на даље својијем пријатељима; јер су и они у њему

познали добру и поштену мисао и вољу. Домаћа наша невоља — Провикар — није хтио к њему поћи, држећи у својој празној глави, да је он дужан био к њему прије доћи. Овако је лудовао и оног пута кад се покојник као владика из Русије вратио, па ево и сад баш каза с овијем, да је онај ваздашњи „Поп Јакица"! кои ће му се и са стидом поклонити у невријеме као млада. Ја у Котору нијесам био кад је Данило сишао и кренуо на пут, него био сам прије пошао у Рисан, јер су ми из дома били поручили да ми је на самрти једна сестра. — И тако ми је много жао било што се нијесам с њим прије поласка видио, а питао је за мене реченог Директора, кои ме послије добро укорио, за што сам дома остирпо, кад сам знао да ће Данило доћи, и да би смо га заједно пошли поздравити.

Казаше ми у Котору, да су Брђани одавна мишљели доћи поклонити му се као господару новоме, али их је омело једно писмо с Цетиња што су примили: да не иду за живу главу; и ово су писмо сад они собом донијели и Данилу приказали. Казаше ми и ово: кад су сад про Баица ишли, да је пролећело зрно из пушке покрај саме главе Данилове, и мало да је доватило једно момче што је поред њега било. У томе побуни се друштво, незнајући у великом пуцању из чије пушке могло је оно бити, и готово што сви нијесу повикали да је ово Баица некакав подметнут био, од Даниловијех новије злотвора, како ће га овом згодом убити, да му се не зна крника, а њима с овом његовом погибијом да се наслади пасје срце. Данило се и овђе поднио свијесно: свијех умукне, да не дижу пљеву у вјетар, и да остаје времена и за то, па ће се бискати с осталијем злочинством. Чујући за ово и за неке бездушне старјешине, како су сад с објешеним брцима умукли, и са свијем у образу потамњели, што им нема више да сами рукују и тргују с благом Црногорскијем; да с каматом даве јадне сиромахе, и за себе да граде куле, — да шетају по бијелом свијету, и уз дивног господара да пуше најљепше засукаче. — И не сумњам толико да му — Данилу — нијесу о погибији радили; јер они кад се и за малу ствар подкопају да га обестрве, немаре прегнути и са животом и са свим имањем. За то боим се кад се врати и сједне на столицу да му не доскоче. Перо његов стрико вели: За 10 годинах моћјем аспрама могу у Црној Гори суд држати. — И зет његов Сердар Цуцки овако исто говори, а и сердар Баички закочио је нешто

да може господовати, и по овијема многи су се успрчили, и ово су сви они, што су с Пером заједно кашу мијешали.

Данило је за осам дана пишући, све ствари манастирске преписао — и за орлоћија, сабље, пушке и токе сребрне, што су му приказали, и што је и сам памтио да је покојник ће коме био дао за вријеме да носи, — и Перо опет сувише што је у динару и које у чему послије раздао и позајмио ће коме кои му се поћудио — напоменуо је свакоме да врћу што прије, и да нечекају док им опет он заиште.

На растанку, као господар кои полази на пут, позове све старјешине и многе друге, и препоручи им: да живе у миру у слоги, и да слушају стрика Пера, и да не задијевају ћесарова човека. — Обећа им и то: да ће радити с новијем добром што скорије вратити се натраг. — Овако је говорио и овће Црногорцима и нашијема да неће тамо дуго остати.

Ја сам с вама узео велику слободу, али се надам да ми нећете замјерити, нити за ово да ће ме с друге стране која стркотина снаћи.

У лањским смоквама удари велика недаћа: У највишој њиховој брчи навали киша која им је била и ископ. — И зато једва сам и ове губавице нашао, и са стидом вама их шиљем да не промислите, да сам вас преварио. Међу њима наћи ћете у једној шкатулици мало посне мантале домаће, да с њом барем осладите уста послије рђави смокава.

Још ми не дође путник од Србуља, и казао ми је брат његов да је био у два манастира, и да још ништа не зна је ли што оправио. — Тек ми дође одмах ћу вам писати, и што буде са овијем што имам справно, опремити.

Ја се надам скоро и од вас писмо добити, и за ријечнике ваше, и за што друго добре гласове чути. Војвода Јаков из Грахова љубазно вас поздравља и моли, те бисте се с Данилом виђели, да га поздравите од његове стране и да му речете за онај абер, што му је обећао из Беча писати да незаборави.

С поздравом

Ваш пријатељ
Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4543]

40.

Котор на Врачево [1—XI] 852.

Мили Господине Имењаче и Пријатељу!

Писмо ваше од 2. Окт. примио сам, и мило ми је било, а још ми ћаше милије бити да сам ја вама прије оног писао, а мислио сам да ме нијесу омели или боље рећи варали Врчевић и онај поп Јоко Кусовац.

Послије вас, на неколика дана Врчевић дође код мене жалећи се да му нијесте послали једно Јеванђеліје, и зато да вам песмије дати ни оне његове Србуље, и видећи да му их ја не дам из моје собе изнијети, замоли ме да их барем придржим док не чујемо шта ћете рећи ви, и ето ја чекам и данас да чујем, јесте ли се већ зато нагодили.

Поп Кусовац први пут дошао је с једнијем Црногорцем код мене у Рисан, и то бјеше поноћа. Каже ми како се с вама упознао, и по великим вашим препорукама да је обијао на многе стране небил нашао коју Србуљу, и једва да је 6 ком. купио за 9 Фіор. и да их је оставио у Котору код једног нашег опанчара. Сувише каза ми да је у погодби за други 6 ком. и да ће ми их с цијеном што прије у град послати на једног другог мојег познаника. Двоица оволики пут поноћи учинити, за малу једну ствар и ту недонијет ми са собом, мука бјеше динаре му дат, па останемо па ово: да у тај и тај дан снесе и оне друге Србуље у град, и да ћу и ја доћи да их видим и примим и да му их исплатим. На ово останемо и у јутру пошли су с Богом. На уречени рок пођем ја у Котор, и прве Србуље узмем ма њега не нађем, него му пишем како сам ја био, и забиљежим му опет дан кад ћу доћи, и препоручим да инако не учини и он у исти дан сађи и оне књиге донијети, и залуду. Он се није видио прије него сам му јавио да му је дошло од вас на мене писмо и динари, и да их дође узети. Пошто је новце узео, и писмо прочитао каза ми само, како му препоручујете да мени предаје све што буде имао вама слати, на исти начин ја сам њему казао да и мени тако пишете. Овог пута није био донио са собом Србуље друге, него ми их посла ту ономадне, и као што је прве, тако је и ове друге завио у обруче од карте, и на сваком комаду ставио је цијену и биће вам и писао у своме писму, како је којој

књиги надио име, јер су и без репа и без главе, баш праве рутине, или купусњаче.

Колико сам могао познати овога попа, чини ми се да је једна подмукла лукавица. — И ко га неби познао, с његовом хитрином исповао би му и душу. Дакле немојте се много с њим на писму упушћати, ни на његове ријечи ослањати.

Ја сам готов са Србуљама и са смоквама, него пишите Врчевићу штогоћ за ове његове комаде, да знам нашто сте остали. Он мени вели да чека од вас одговор, и да ће ми знат брзо одговорити. Ја знам да су књиге ваше, јер сте ми их ви дали, али бих рад кад се догнало довле, да и од њега чујем како је за њих био подмирен. Ово су дакле узроци кои су ми чинили да вам досле ништа нијесам послао ни писао.

Врчевић је отишао на Цетиње 1. Окт. Има плате 500 ф. на годину у жуте дукате. Фали се да га добро хоће књаз и да је раздебљао. Фамиља му је још овђе, и поћи ће горје на прољеће, а дотле оградиће се и која нова кућа, а лако да ће се оженити и књаз, па ће бити за многе пространије и мирније. И Марко Бјеладиновић свеђер је горје, с књазом једе, и с њим шета и коња јаше. Зидаће одиста књаз за себе један лијеп двор, и једну другу повећу цркву. — Камењи се за то већ ваде и крешу и клачине спремају. Доста лијепи има намјера, и Боже дај да му за руком испану. На Госпођин дан велики је народ на Цетињу био, особито из Мораче и из Дробњака. Ови су гости, свецу и Перу највише прилога донијели. Пред свијема на пољу читала се Књажева Диплома, и чинио је свијема што су у служби да се закуну на крст и на јеванђеље, пак се најпосле и он пред свијема закле: да ће им у злу и у добру вјеран бити, и т. д. послије на својој трпези частио је све главаре, и у здравице боцкали су се неки, али књаз понајбоље знао им је одбости. При овој части зачу се велика лубарданија на крај поља, кад ли шта је? посјекли Црногорци три Турчина, и донијели главе господару да им да за њих дар. На Цетињу био је и ваш један рођак из Дромяка Шујо Карапић, човек од доба, али још снажан и поуздан јунак. Казали су ми да вазда оружје носи, и кад лежи под главу га држи. При поласку даровао му је књаз 4 цекина. Били су ту скоро неки Ришњани у Дромяке по стоку, и од њих чујући Шујо за вас да сте долазили овамо, и на Цетиње, жалио је те вас није видио, и по пстијема послао ми је овај листић,

кумећи ме Богом да вам га пошљем. — И Дромяк се вас одметнуо од Турака, књаз је послао тамо Новицу Церовића и свога брата Мирка, и за њима 12 товара праха. Граховљани и Бањани понијели су харач на Цетиње, јер им је својом руком књаз писао, да га њему понесу, ако мисле бити његови, и једна земља да не може имати два господара. Граховљани нијесу дали ове године ни ону трећину са земаља, што обично дају Корјенићима, а књаз је био рекао да овог пута даду само четврту, па послије преврну и он, да не дају ништа. По овој слободи не престају мале и велике чете Црног. по ближњим турским селима куће палити, пљенове догонити, и Турке сјећи. — Сваки дан једни иду, а једни се врћу. Посјекли су доста турскијех глава од јесенас, и од њих је погинуло десетак. Ту скорице дочекају неће заповједника од Тоске Турске *Ђулека*, кои је пшао у Ниншиће са 160 људи, да тамо уређује и зимује, и посијеку њега и 16 другијех Турака. На овом ударцу погинуло је 6 Црног. а било их је у све преко 600 и како су се били разредили, да су најединак на њих ударили, свијех би посијекли и велико благо плијенили. Свакако их је допало на главу по 13 плета. Булу једну, Ђулекову наложницу, заробе и поведу собом, и не знајући шта од ње чинит, дигну с ње руо, и пуште је на траг. Хата Ђулекова дивно опусаћена, поклонили су из Дружине Господару, а другог су продали за 100 тал. једном богатом Ришњанину. Од ове шићарине видим и овђе кроз град, ће продају Црногорци, ћурака, пушака, сабаља и ћемера. Књаз је рекао да не тичу ни једног Ришћанина, а кажу ми да има кад и кад на Цетињу по 30 пећерника на плач. Ја се надам злу, и не чује се ни од раје добро, но да је све омјерило на Црну гору, Боже јој помози!

Код нас је у Боки мирно — обилна година, па момци се жене и стоје весело. Ја се опомињем вашијех прича, ако сте ви заборавили онай наш лијеп ручак. Сјутри дан била је комедија: Она манитуља рикала је с Пргула па Вука да јој се плати ручак. Са свим је сад шемишјала. — Књаз није ни мислио поћи у Загреб, залуду су и наши заступници пшли на Ријеци, тек само што их је ћесар видио, и они њега, обећао им је доћи овамо на прољеће. — Из Карловца биће нешто ново, ако ништа могао би нам не доћи наш Мутибарић, и то би нам било ново и зауварно. — Писао сам цару за мога сина, и није ми одговор још допао. — Маер ми је шупљику

учинио, Маер ми је писао и за Врчевића да ће му се учинит брзо све оно што је право, ма на ове ријечи није се Врчевић ктио ослонит, Боже му дај да се не ускаје. — Имам једну бодулску књижицу читаву, незнам тражите ли оваку? — Добио сам једну Србуљу из Дромяка, и тамо их има, ма их не даду за новце, него за црковне књиге; дакле кад ми те пошљете, гледаћу за њих да ми коју даду у промјену. — Мени брат још не посла грожђа, не ће бити ја мислим ни вама. С богом мој Г-дине и примите наш љубазни поздрав.

Ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук.

[На једној засебној хартици:]

Квита

За фіорина девет у Цванцике, ков примих я долѣподписани од Попа Вука Поповића, послати ми из Беча од Г-на Вука Караџића.

У Котору 16. Окт. 852.

Попъ Јоко Кусовацъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4514]

41.

Мили Господине Пријателу и Имењаче!

Ја држим да сте већ примили оно моје писмо од Врачева. Сад имајући што-шта новог, шиљем вам и ово.

У очи Аранђелова дневи долети глас на Цетиње да су се одметнули од Црне горе сви Пипери. А зашто? зато: што им је књаз Д. дигао с владања прве старјешине, што им је метнуо арач на куће, што им је забранио да некуцују фишеке на другу страну до на Ријеку, и једном што им је залијенио у Сенату њиховог војводу.

По овоме гласу књаз 10. Нов. с алај барјаком окупи до 1.000 Црногорацах из Катунске нахије, и полети с њима у Пипере. Сјутри дан друга опет војска отиде за њим, и пред њом Ђорђе и Перо, и тек што су ови у Ријечку нахију стигли,

трећа се војска отисне поноћи, и на јуриш ударе на Жабљак, и освоје град и све околне куће. На једној и на другој страни било је погибије доста.

Пипери, око 900 пушака сви љути убојници, били су уговор учинили с Турцима, ако би почем на њих јака сила Црногорска дошла, да им помогу бити се с њима. — Ма кад је дања војска на Жабљак с ударцем претекла књаза, и с топовима огласила, да је већ у њихове руке град, тада и књаз започне бој с Пиперима, и гонећи их напријед препану се и Турци, па нити Пиперима дадоше помоћ, нити их пуштише да се к њима примичу. Видећи се Пипери у невољи предају се књазу, и очитују му све оне што су о побуни и издаи радили. Тада књаз у истом часу пред њима, чинио је мушкетати њих 14 људи.

Од дан на дан све је више јачала војска Црногорска. Прва им је брига била да пресијеку путове Турцима, пут Спужа и Подгорице, да им не може доћ ни војске ни ране ни од куд.

У Жабљаку је Перо и Борђе са 3.000 Црногораца. — И исти освојени Турци с града пале топове, и недаду ниједној турској лађи примаћи се. Два вјешта Мађара управљају с топовима. Много су блага у граду и у околним кућама шићарили, особито жита стоке говеди и осталог.

До ономадне на три бољука имали су окупљене војске 9.000 душа. А јучер је био дан забиљежен, да иде на војску сваки до 70 г. стар кои може пушку носити. Чује се да праха и олова имају доста. Ране такођер од саме шићарине имају доста, и 400 жена из Ријечке нахије мијесе и носе им крух. Цуце није тицао, него им је наредно да чувају ови амо крај пут Грахова и Бањана. Одвукли су један голем топ с Цетиња, и понијели на носила неколика мала. Бију се кучки с Турцима и намјера им је та да освоје Спуж и Подгорицу. Он тражи стару Иван-Беговину, и Боже му дај боље него ли се и сам нада.

Из Мостара стижу овђе пријатељска писма, да се тамо окупља силна царева војска. Чете Црногорске за ово немају ни абера, оне код све ватре садашње, врве тамо безпрестанце, сијеку главе, и догоне пљенове, па како коме издере најпосле.

С прошлијем паро-пловом дошло је за књаза 12.000 цекина, и Врчевић јучер сишао је доље, и јутрос их понесе на Цетиње. При поласку рече ми да вам пошљем оне његове

Србуље 6 ком. На корице им је он записао његово име. — И он ће вам писати, шта ћете му за њих послати. Да ми није с њих било, како што сам вам и писао, одавна хоћах вам послати оне моје, и оне попа Кусовца. Тако сад пошто ми рече ово Врчевић, сложіо сам све Србуље, и 50 ꙗ. смокава у једној скрињици, и данас кренуће с паропловом пут Тријеста препоручено на Господина Владисављевића.

Чуди ми се брат на Смирне како му ништа не писасте, а справіо је вели ми за вас и грожђа сувога и смокава да вам пошље, ма незна јесте ли у Бечу или ђе друже. Ја сам му одмах писао, како сте били овђе, и како сте се у брзо вратили, и у Беч пошли.

Мило ми је чути, да се онако поштено поднио наш Синод у Карловце. Само ми је жао, што не почастише нашег владику с бољом јепархіјом, и кад су изабрали владике нове по старјешинству, то ће рећи по сиједим косама, што заборавише нашега великог Иринеа, он је од старости и мудрости вас посиједио!

На пазару Црногорском, нема ниједног Црногорца, само неколике жене што се виде, и сад ево казаше да је дошао Осман Паша са силним Маљисорима и бије се с Црногорцима.

И више и љепше би вам писао, али сам тешко прозебао. Писаћу вам опет штогоћ брзо. Примите любезни поздрав мој, и моје попадије, и с Богом.

У Котору 22. Нов. 852.

Ваш пријатељ
Поп Вук Попов.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4545.]

42.

У Котору у очи С. Шпиридона [11, XII] 852.

Мили Господине Имењаче и Пријатељу!

Изгледајући на ваш одговор, мислио сам каднокад, да сте или болесни, или некуд на пут пошли. На преуставке мог крсног имена, С. Николе, нађем у Котору писмо ваше писано

на 29. н. м. и мило ми би, и да још не чух за вашу главобољу — у камен се станило — ћаше ми и милије бити.

Ви и ако сједите никад нестојите залуду, и по ради вашега здравља, ваљало би вам се проћи великога писања, и бавити се пјесмама и причама, кад вам може бити. — Код нас кад кога глава заболи, припече чело и поплате при огњу, и у једну лопижу огња метне траве од вјетра, ловорике и шимреке, па над овијем зине и добро накади се, и послије у врућу постељу леже. Ја сам ово кушао и боље ми је било, дакле кушајте и ви, да-ако буде и за вас најсветији лијек.

Послао сам Србуље и смокве у све 100 фуната тежине, и надам се, с једнијем мојијем писмом да сте све то исправно примили. Поп Кусовац није ми ктио писмо за вас дати, нити ми је овог пута за новце ништа спомињао. Кад сам видио цијену коју је на оне његове последње распаднице метнуо, особито на једној малој 5 ћ. што су јој листови с лозама у наоколо, нијесам могао су мање учинити, да му не речем штогод. — И зато ми није ктио ни писмо дати, ни удуго самном говорити, да му што код вас непштетим. Он је све те рутине упаљетковао послије Врчевића и Таповића кроз Паштровиће и Грбаљ, казали су ми за ово, кои су га вићали овуда путовати.

Оне смокве неће вам бити баш добре, а јади их незнали, удари у њих и ове године некаква недаћа, те није нијесам могао бољијех наћи. Врчевић је записао на његове Србуље своје име. Има их 6 ком. Дали сте му у Котору 5 фиорн. и обећали послати једно Јеванђелије. Чиними се да и моијех има толико и све су наше у корице везане. Мени сте дали 10 фиорн. и један нов салтир. — С моје стране нити вам што тражим, нити ћу вам у напријед тражити да бих вам послао и сто комада. Ја знам да ми је до сада с вама лијено било, нити желим бољега трговца ни пријатеља од вас имати.

Неђе око Ваведенија писао сам вам и за Жабљак, како су га освојили Црногорци. Сад чујте шта је било од онда до данас. Црногорци су још у Жабљаку и веле да га неће пуштит док траје и један од њих жив. Овако поручују и наши кои се одавна с војском утаборио на пољу Жабљачком. Испод града између освојених кућа, одржале су се двије куле Пркочевића, и у таком су брду сазидане, да им не могу јадни Црногорци ни с топовима ни с јуришем ништа учинити. Још су ови тежи јади, што из овијех кућа могу Турци слободно

излазити и улазити. Залуду су били довукли и топ с Цетиња, и намјестили га на Филипов Крш, спрам истијех кула, и немога им ништа ни он помоћи. — А Турци пусти из кула не даду Црногорцу промолити главе, но са шибама ће омјере ту погоде, као из стријеле. Куле су им ове јако догрдиле, и незнајући више како им се може доскочит, понесу поноћи силан катрам и луч, и запале испод авлија за устрашит их, и ово је све било залуду, они нијесу имали ни абера, него још из нутра кроз пушкарице оборе на њих огањ, те неке на мртац убпју, а неке ране и врате се на траг рањени и грдни. Од 12. Нојем. до 27. истог м., заклели су ми се неки Црногорци да их је погинуло из кўла до близу 50 а рањенијех да има више од 50 што и данас леже и видају се на Ријеку.

У очи Андријева дневи 29. Нојем. тек је даница искочила, удари преко 5.000 Црногораца на табор пашин. Паша коп је за бој спрaван био дочека их јуначкій и испред зоре до у вечер били су се кучкјй. У боју овом нијесу били јадни Црногорци сложни и зато су многи изгинули, особито катуњани нијесу били вјешти гліб ни воду газити, и да им није било Цеклињана, ниједан неби главе изнио. Које мртви, које рањени кажу да их има до 150 Црногорцах, а пишу из Скадра да је и Турака погинуло стотинак. Ђуро Прелов капетан перјаника уватио је 6 живијех Турака, и ето их на Ријеку и говори се да ће их у Станбол послати. Ови се Ђуро с његовом војском и поднио витешки, а војвода Ило Раков, и Машан Савов не толико, и зато им је грдно испало, и многијем је кућама с овога куку! Да би сте чули како жене пиз пут Црногорски туже, и како су многе и многи изгребени и репове на мазге ошишали, би вас заиста у срце забољели. Били су ограбили турска два топа, али их нијесу могли провући од велика гліба.

Исти дан у суботу пред саму ноћ, коп су живи остали вратили су се у Жабљак, и реку господару да ће ићи дома. Господар их одпушти, а преустави само 2.000 код Жабљака, с уговором свако 10 дана да се редом измјењују. Рањенике метне по дућанима [!] на Ријеку, и лијече их 5 медига што их је он нашао. За садашњу војску и за рањене, дава Ријечка нахија месо, а Црничка вино и ракију, и с овијем исплаћују господару дацију. Жита имају доста што су нашли у Жабљаку, па жене мијесе пеку и носе у војску хљеб.

Перо је дошао одавна на Цетиње, и дошао је с изговором да му је син на самрт. Ђорђе је с дружином све до Андријева дневи стајао у граду, па на Андријев дан у вече дошао је с Господаром на Цетиње, а оставили су Машана у Жабљак. Ономадне пошли су опет с Цетиња и окупљају војску тамо, и чује се овђе на пазару, да ће опет с бољом слогом и уредбом ударити на табор, и на оне куле, и на све оне куће што су крајем поља Жабљачког. Из Котора неносе ништа друго до праха и карте. Кроз Скадар вичу Турци: „Нас барут њемачки бије“. Са Жабљака гађајући из топа на табор турски, нађу једно зерно Турци на коме је било уписано: *Vienn* и пишу из Скадра да ће га послати у Цариград. Ономадне су понели на град Црногорци, и они велики топ, с Цетиња што су га повукли, и мећајући њиме прелећао је табор, и зато су га сада много надаље измакли. — И Турци бумбама бију Жабљак али му мало уде. Упитатели Црногорца бои ли се Турчина: он вама одговори: „ми за њега не маримо колико ни врана за возара“. Неби сте вјеровали, у каквом су корађу, и исти књаз кажу ми да се опрња у хаљинице и поноћи иде кроз војску сам, те их испитује: како вам је с господаром или, ископа вас овога пута господар; или, ајте да идемо дома, е изгинусмо сви; или, Господар једе кокôши па немишли за нас то ђавоље. Једни би одговарали: Господар има више мисала него сва Ц. гора; а једни, сви смо му о врату, па је и он на чудо с нама. Једни опет: Исконаће не овога пута. — И овако више пута кушао је народ, како о њему мисли и говори. Прекосутра Ђорђе креће са два још Црногорца некуд одавде с паропловом, али незнам вам рећи ђе ће и зашто, како што и незнам како ће им најпослије и с овог боја бити; нити му се може почетак ни крај наћи. А Боже им дај боље него се и сами надају.

Ту ономадне дође и Вуковић, и одмах је пошао горје. Купио је од Милаковића у Биограду све његово покућство што му је било на Цетињу и Милаковић не мисли се више врћат овамо. Врчевић може бити да ће добити његово мјесто, али плату ону мучно. Ненавиду га Вуковић и Влаовић. Свак се чуди како ви не остасте горје, и камо срећа за њих да сте, овако мисли овђе и говори сваки наметни човек. Код нас је све поскупјело за очи, код вас ће бити још црње. Бјеше Бог приказао силну рибу из Црне горе, али је сбог рата не смије нико ни ловити ни доносити. Истина да је рат на овој страни

од Арбаније, али и на овој страни кроз Херцеговину чуда чине Црногорци, сваки дан што прегоне пљенове, и по пуне торбе глава турскијех преносе преко Рисна и Котора на Цетиње. Ја не бих срећан да ми Цар прими сина у школу. Одговорио ми је да је прерастао за школу! — Био је овђе пет шест дана и ђенерал наш, па је опет пошао у Задар. А зар је Даничић сад у Биограду? — Сад ево на, добих од њега писмо у коме моли ме и преклиње да му штогођ јавим за ово кување и побуну у сусједству нашему. Пригнаће ме љуцкота моја да му одпишем, и захвалим на љубав и помоћ што ми обећава за труд мој кад бих га се примио. Пукнуће нешто јако иза планина овијех дана, јавићу вам. Чувајте ваше здравље и поздравите свијех. С Богом.

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4546]

43.

Мили Господине Пријатељу!

Чини ми се да сам вам послао посљедње писмо 11. Дек. До овог дана све сам вам описао што се догодило у Црној гори.

Послије оног ударца на табор турски узјашени невољни Црногорци, нешто сбог своје погибије, а нешто ће не могу ни град уздржати, ни крницима доскочити, повичу једногрлице да се Жабљак развали, и попале освојене у њему и испод њега оне све куће, па да иде сваки за свој посао, без вишег јада и грдпла.

На ово пристану и главари, и одмах пошљу по алат: ћускије, маље, глијета и кљуке да покупе по нахији и да донесу војсци.

Од 10. до 13. Дек. развaљивали су град, и палили с лучем и катрамом, да се прије прижде и изгоре куће. За ово вријеме и износили су одолен све, што је ваљало, и што се могло препијети.

Паша видећи по ноћи и преко дан дим силни и пламен, мећао је често на њих топове и бацао бумбе, али му је било

све ово у томах бачено! — Но несрећа би у суботу на 13. Дек. зором кад су били готови да иду дома, привуку се неколике турске лађе близу, и избаце на Црногорце неколика мала топа, и ниједног кои ниги уби нити рани, до најчовечнијег и најприкладнијег Машана Савова Петровића што једно зрно погоди у кук десни, и понесе му све оно месо, и мало кости довати. Неки говоре да ће пропатити, ма да му неће ништа бити, а неки опет зборе и другојачије, свакако му је жље, а и син му је Крсто мучан с једном раном као што су и многи лијени ђетићи и младићи. — Машана су донијели на Цетиње, и ту се лијечи, и одовле кад и кад носе му лијек.

Ђорђе је мислио у прошлу нећељу с сином сердара Цуцког кренути одовле нећe, — рекоше у Беч; али с овога догађаја није ни доље био сишао, него тек је чуо да му је брат рањен, полетио је с Цетиња, и кад га је срио повиче: Машане јесп ли погинуо? Нијесам, на и да сам фала Богу, небих други пут! одговори му Машан са носила.

У суботу дакле сва господа и остали Црногорци пошли су дома, а камо срећа да су овако оправили и одмах.

Сјутри дан у нећељу Турци су на Жабљаку били, и с миром оне развалине и паљевине прегледали.

Овамо на овој страни Херцеговачкој, све једнако Црногорци и прочаја — до самог Требиња робе, пале и сијеку Турске, Боже сачувај ришћанске, главе!

Из Цариграда дошла је у Скадар наредба паши, да не прима у војску ни једног Ришћанина, и да се чува од нашега човека. — Тако кажу кроз Скадар да Турци вичу: не бије нас ни Мошков ни Црногорац, него Њемац.

Немам вам шта више писати а и ово сам вам у преши набрчкао. Честитајући вам Божић, и све Божје празнике и нове дане, и љубезно вас и ваше све поздрављајући од стране наше јесам ваш

У Котори на Латински
најзадњи дан[1] 852.

пријатељ
Поп Вук Поповић.

[1] По пошт. жигу 30. XII.

Носећи ово писмо на пошту, сретем у путу војводе Јакова сина Анта, и каза ми да иде на прешу на Цетиње, да каже Господару како су дошли Турци око 15.000 на Тупан и у Корјениће да ударе на Грахово. — И Бањани и Граховљани да су јучер и ноћас пренијели и прегнали све што су боље имали на нашу страну.

Ето сад гледајте новог посла, а мислио сам да неће прије прољећа скуват се ништа.

Поп Миња, и његов брат војвода Ило Раков, Јоле Пророковић, и брат књажев Мирко чујући и они глас ови овђе, отидоше с гласоношом горје.

Да бисте видјели ову господу и остале Његуше какви су у образу од труда и јада, рекли бисте да су од љуте грознице дуго боловали.

Брату моме ви нијесте писали пошто сте из Боке пошли, а ја сам му касно јавио да сте овђе били. и да сте пошли опет ма му не рекох у Беч, па ми се жали што не зна јесте ли у Бечу, е вам ћаше одавна послати сувог грожђа и смокава.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4547]

44.

У Котору 3. ђен: у 6. Сат. 853.

Мили и часни мој Господине
Пријатељу и Имењаче!

Ево по свој прилики удари зли час у Црну Гору, тек јадна нема свога првог господара!

На 13. Дек. пошто неки дио Жабљака развалише, и освојене (310.) кеће [!куће?] попалише, разбјегоше се пуни јада и болести у своје голе крше и празне куће. До 27. Дек. ништа се друго од утјехе у народу не чујаше. — Свако мушко и женско чељаде викаше и проклињаше свога господара и Цетинске главаре.

Кад пуче глас у ови дан да је Омер паша у Бар дошао, и са силном војском да циља занаго ударити на Ц. Гору, тада брже боље почеше оправљати неко пушке а неко опанке.

и с правом слогом и љубави почеше се окупљати и договарати о бољем начину и о бољем послуху; и одлучише с договором књаза, да свак од 13 до 80 г. у забиљежени дан и на забиљежена мјеста с оружјем дође.

Омер паша пошто је на сву прешу кроз Бар и Скадар тврдиње уснажио, коње, волове, стоку, сијено и свако жито, осим кукуруз у препис узео пријеђе у Подгорицу, да удари на Љешанску нахију, а Осман пашу посла да удари кад рече на Бјелопавлиће.

На Црницу доље остави бјегунца Плашка да удари на њу с низаном и Шпичанима, Оцињанима и Баранима.

На Херцеговачкој страни има око 8.000 цареви војника, и предводи их Авіз-паша, и галіот Перцел прозвани Скендербег. С Омер пашом пишу из Скадра да има око 20000 солдата, међу којијема је до 4000 бјегунаца.

На наше очиће Авіз-паша бјеше се прикучио Грахову, и пешто му супу, те отиде с војском и покори безоружану Пиву, Жупу, Дромјак, ма не витешку Морачу. — И кад чу да војвода Јаков окупља војску да удари на Гацко, пошље 1500 људи да чувају Бањане, који су изневјерили Граховљане, и да препријече пут војводи.

У нећељу прошлу писа Омер паша књазу, да се подложи и да се не бију, на ово му књаз не одговори ништа. У очи Васиљева дневи писа му опет: да га чека до осам дана па Цетиње. На ово му је књаз с одговором сенатора одговорио овако: „Нећеш бити поштен човек ако не дођеш. Него прије тога кажи ми ће си ти с војском, да ја дођем с мојом к тебе, па ја п ти прво да се обидемо, а послије наша војска нека чини што хоће.“ Ова порука Омерпашина, и одговор књажев дат је на знање свој Ц. Гори, и ово је и сувише поджегло сваког да иде брже на војску и да брани од старог крвника часни крст и своју отачбину.

На Васиљев дан зором ударе Турци на Црницу, и с краја опале два села: Годину и Лимљане, убију неколика старца и заробе неколико дјеце. Црничани 4000 пушаках опру им се мушки, и с ватром живом загнају их на траг, и посијеку 17 главах, и ето их на Цетињу.

У исти дан и час ударе Турци у Црнце у дно Мартинића у Брда, и Брђани напуштили су их, те су заждили неколике куће, а послије у поточ за њима те се добро попушкараю, и посијеку им 33 главе и ето и њих на Цетињу.

Мирко књажев брат био е пошао са 600 Ц. у помоћ Жупи, и поноћи на божији дан приспије јака сила Турска и опколи Мирка у манастиру С: Луке, те Бѣлопавлићи за избавити свога господара прегну јуришем на силу Турску, и послије дугог боја, нагну бјежати Турци политови, и долети Мирко здрав и весео међу својом уздајном браћом. Казаже [!] данас да су Турци ови манастир запалили и развалили, али су и платили јер их је погинуло доста и донешено је на Цетиње 63 г. Хвала и слава за ово попу Ђоку Бошковићу, који је војску предводио и барјак уграбио.

На Васиљев дан зором славни војвода Јаков, немајући кад чекати душманина да му дође код куће, удари са 450 Граховљана и сусједни аждаја без ниједног Црногорца у Бањане на оне 1500 Турака, и да не би братце издаје нагрди их да се прича, ма свакако донио је 7 главах и 13 коња седланика, а он није изгубио до самог једног човека и један што му се ранио добар брат, и ево га овђе данас довезоше да га вида краљев медиг. Пошто се вратио натраг чинио је запалити све куће што су на отвореном пољу. Он ће се затворити у кули и браниће се из ње док буде жив, ма предат се никад неће, ни покорит највећој Турској снаги. У једној безкрајњој пећини, у коју се само улази кроз кулу набавио је доста хране.

Сјутра је на оружје сва катунска нахија, и креће у Љешанску. С војском иде и сам књаз, и први пут два његова ајутанта. У овој нахији мисли ударити Омер паша, и ако Бог да могао би оставит и он овђе главу *на Крусе* као и што је онда и Мамуд паша. Сјутра ће кренути и Цуце на Грахово. Новица је Церовић у Пипере. Добјегли су к браћи својој из Нишића 150 Ускока, страшни су ово змајеви, на иљаде ударају.

И Кучи жестоки су лафови. Они нијесу никад никоме харач плаћали, а сад им га је заискао Омер паша, па су се узјарили, и зато ономадне дођу на Цетиње њихови главари, те књазу се обећају да ће његови бити и за њега од првога до посљедњега крв пролити, само да им не узимље харач и да им дâ праха и олова. — И за тврђу вјеру оставе му 12 леденица — сребрнијех пушака. Књаз им захвали на ово пријатељство, устави пушке, даде им неколика товара праха, почасти лијепо, и најпослије рече им: да изберу они међу собом 24 поштена човека, кое ће он учинити за сенаторе

своје. И ово је у садањој невољи велика радост и помоћ за њих.

По савјету Стевана Перкова наредио је књаз да се запале по пољу што су неке, љешанске куће, и од јучер да се више немају сјећи турске главе ни носити на Цетиње. Ово је баш добро у овој згоди измишљено, јер многи сијекући погину и дангубе.

Не престају носити одавде на коњма прах и олово, још су вјерујте сиротни без овога многи. Наше братско и још комшинско срце скаменило се, па им нико у невољи овој не посла ни једног фишека. Заиста је наша ово грехота и срамота, да-ако им се до краја не утуљи свијећа, па могло би кога у неко доба за цпганлук бит и стид. Вјерујте ми да сам их видио овуда те какве људе, ће руке не пружају ал пшту и просе очима. Има ли тамо којег брата Ришћанина, да се обазре на ову Звицеру Српску, и да им пошље помоћ коју, барем да купе које креме или опанке? Наша милостива власт сад им је баш отац и мајка!

С Каштел Ластве сад дође штафета у 5 сатји по подневи, и јавља да је од јутрос велико пуцање било у Црници. Ево и из Рисна друга опет стиже, и јавља по војводиној књиги да је силна турска војска на искуп два сата далеко од Грахова, и сјутра да ће осванут у поље. И Скендербег да је поручио војводи, да се не плашп ако је без фишека, он му носи доста, не да брани Грахово, него да иде с њим на Дврсно поље, до старе Турске границе на Црквице.

Ово је наше поље, што су га отели Кривошиани од Турака без ничије помоћи биће 70 г. и помакли границу, од старе *Цркавице* у сред Кривошија што је била, до данашње што је у Стреканици *Плоча* има даљине два сата хода.

У нећељу прошасту дође нам из Беча други ађутант царски, и Г-н Мамула с њим. Ухвати нам муштулук да за ову годину неће дизат у солдате наше уплашене младиће, и ћенерал бригада да ће пријећ из Дубровника овђе да стоји.

Сјутри дан посла с парпловом пут Рисна 4 топа, и 3 компањије солдата да се вуче и мршира на поље Дврсно на фортецу Драгаљ. Исто је овако опремно пут Паштровића на Каштио за оне фортеце по врх брда. На све наше фортеце вију црвени барјаци, и на све стране по мору и по суву лете штафете. Овђе се чека до преко сјутра велик наш милитар у Котору су само 60 солдата.

Књаз је послао одмах Вуковића да поздрави од његове стране овог ађутанта. Он га је лијепо, и пријатељским начином опремио. И наш витез М. на поласку рече му: „Сад ће се вићет слога и јунаштво Црногорско!“

Од ономадне Г. Ађутанте био је на Каштно, и сад ево дође — „добро пуцају Црногорци“ рече. И сјутра рано иде у поље Дврсно на Драгаљ. Два параплова од Каштела до Котора рондижају, вићају се на мору и туђи комади.

Пограничнн наши људи сви су на оружје. Чека се само на ријеч: удри, па бисмо и мп попови на кучка Турчина. јер овог пута много се нешто зори.

Машан један пишти као љута змија што није сад на ноге. Богме је тешко мучан.

Ваше сам писмо од 21 Дек. примио, и надам се да сте и ви оно моје писано на ултими дан латински. На нека ваша питања нађићете и овђе одговор, а на нека као: „које су старјешине Ц. г. изгинуле? други ћу вам пут јавити. Захвалио сам Даничићу на ону љубав и понуду што ми у свом писму открива, и одрекао сам му се, да не могу у оном што жели он и брат му послужити их.

Мој син Светозар што је желио поћ у школу милитарску свршује 16-сту годину на 7. априла. Учио је ове нормалне классе, и код једног у Рисну Капулара јегера нешто мало тудешки. Он је здрав, угледан и миран по све, мимо остале моје дјеце. Виши је свом главом од онога мога спна, што сте му дали на параплову по талијера. И сам не знам шта ћу сад с овијем. Жао ми га је по мору послати јер су ми тамо два старија, да имам ђе у каквој трговачкој кући намјестити га био бих задовољан. Да бисте ви, као из вашег ума да је изишло, писали Г. Владисављевићу за њега, не би ли му мјесто ђе нашао у Трнјесту код каквог трговца да слуша? Даничића Грам: све су ми на сриједу и послаћу вам их.

С Богом док се опет чујемо

Ваш пријан
Вук.

Одмах сам опремио оно писмо на Цетиње Врчевићу. Остаће на оном мјесту Милаковића, ако му га не ограби сад који ефендија. Чух нешто зло за Влаховића да је отпуштен из службе! Петрановић се чека овђе за консилијера 1-ог.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4548]

45.

У Котору 10. Ђенара 853. у 4. сахата по подне.

Мили и многопоштовани Господине
Имењаче и Пријатељу!

„Што је наше то је лоше“ давно се рекло и баш је тако. На 2. Ђен. у петак пред саму ноћ злији Омер Паша пошље из Подгорице на Крусе око 6000 Турака, и док су се ови по пољу смјестили, напане на њих поноћи сила Црногораца, особито Загарчани и Мартинићи, те их потуку и оплијене јуначки. Самијех турскијех главах донијели су на Цетиње 117; коња седланика 48; и много товара џебане, праха и 2. топа.

Ал ево невоље! Лукави Омер Паша с овом војском на Крусе намами овђе силу Црногорску, како ће слободно Осман Паша у исти дан и час из крај Спужа кренути и продријети кроз Љешанску нахију у Брда а одонуд опет Арап Паша ударит кроз Повију и доћ у Острог. Како је скот окропо, тако је и сашио: Ево силе Турске у сред Брда, ево Арап Паше од Нишића, спушти се низ Планиницу, и палећи Стубицу и Повију, засједе у Манастиру Острогу. У горњем манастиру код С: Василије Мирко је са 60. Брђана, тврђа је велика за попет се горје и освоит их, али се боим силе, сила осваја брда и градове, и ако им Бог и С: Василије не помога, по другој помоћи изгинуће сви са свецем и горје!

Да су се Пипери и Кучи онако опрли овој горњој Осман-Пашиној војсци, као што су се књазу завјерили, не би он овако лако продроо у срце Црногорско. Да су се Цуце и Чевљани у јединак на оружје подигли, и на вријеме на границе и кланце запали, нити би Арап Паша без велике погибије под Острог допроо, нити Мушир Паша данас по изгорјелом Грахову чадор разапео и коње играо. Али се види да су се сви ови забавили при својој невољи, чувајући сваки своју кућу, не би ли се барем из ње замијенили.

На 3. Ђен. крену Перо с Цетиња са 2000 пушаках у Љешанску нахију. — А сјутри дан у нећељу књаз кренуо је пут Острога и са собом скупио Цуце, Чево и Пјешивце и смјестио се на Дубрувље планину, више Острога, и чује се да ће се јучер ударити обје војске Црногорска и Турска.

На 4. Ђенара у 9. сахата из јутра доврвё силна војска коњика и пјешаца у Грахово, вођена од Мушир Паше. Ушли су у поље с мужиком и пјеванијом, и пошто су се на сред поља код крша *Умца* утаборили, послали су два Корћнића војводина пријатеља, да зову војводу на кули да се преда! Војвода из куле им је одговорио, да им се никад жив предат неће! Вративши се ови натраг паши, одмах су почели из топова на кулу војводину пуцати, и на другу његова брата Живка, и до мркле ноћи нијесу му могли учинити ништа. Сјутри дан војвода је опет зват био, али је он од исте тврдоглаве мисли био, и ови дан као дан нашег тврдог поста прошао је без боја никаква. — Ма поноћи пошто је зашао мјесец, силна турска војска с великом својом погибином нанесе око једне и друге куле толико сијена, да су горјеле у највећем пламену до на Богојављење у вечер. Војвода, с дружином 54. брата ваљана, женом невјестом и несудатом шћером, видећи се у ватри побјеже у пећину а брат му са 17. другах немогући побјећи никуд, увате њега и три с њиме, троицу посјеку а остали изгоре у кули. Пошто се велик огањ угасио зазидају са тврдим зидом војводу и остале у ону пећину, ма Турцима опет нешто на ум пане, па на уставке Јована дневи које с минама које с ћускијама развале на грло од оне пећине зид они, и више ње провале опет једно грло, и стану зват војводу да им се преда. Војвода им се тада без замјене с црнијем образом преда, и ето га сад са свом дружином код Паше заковата у спиџиру. — Наше с границе књигоноше виђели су га својем очима, и по истијема је поручио својој браћи Граховљанима, што су пребјегли у крше ћесарове да иду к њему, јер честити паша опростиће им све и унапријед живјеће мирно.

Ево ви гласа за јунака војводу, и за обрану Црногорску како су му прискочили.

Бањани су сви у овој војсци, и они вуку на мјесто волова топове на кола, и носе воду, кољу своју стоку и остало све дају и приносе у војску.

Овако ће бити и од Граховљана, кад ова војска сјутра крене или прекосјутра преко Цуца на Цетиње — а Боже дај да слажем.

На нашој граници има до 1500 солдата, и сваки дан придолазе с вапором под Рисан и у Кастал Ластву; на Граници в у Кривошије Царски ајутанте *Kelner* и Мамула, ови је

сбог војводе много жалосан, што учини и себи и браћи погрду велику.

У пећини је било 300 товарах жита, оволико опет мрса свакога, оволико опет дрва, и четверо жерња. Воде имали су на мртво језеро, дакле могао се и у њой држати по године, а дотле пукао би кои ђаво.

У иједу и жалости ово ви написах и немојте о овоме што сумјати, ако је у брзини и забуни мојој и написано. С Богом док чујете што друго.

Ваш пријатељ
поп Вук.

Обрадујте ме ако имате с чим! Ако ли пак немате што друго, разложите барем штогоћ за ови посао, да вас чујем, и по вашему савјету, да научим кога овђе од невољне браће, што гину и без савјета и помоћи ниједне. Писао сам ви на 3. ђенара.

Жупа је сва опаљена, а Жупљани су које куд: у Морачу и у Ц. гору пребјегли. Из Скадра пишу да од Цариграда придолази сваки дан силна војска. — С границе наше у Грахово побјегли су два ђенадарма, а одонуд добјегли су к нама два бјегунца солдата. —

Изгорјеше Турци Мартиниће. Чује се зло и за Пипере и Куче! Е да Бога! е да јокле помоћи! Пропашће боим се!

У Војводиној кули изгорјеше 10. врснијех Кривошијана, а у Братиној 3. Леденичанина. Син ми се јучер родио! Имамо лијепо вријеме, и по свему нема на пазару Црногорскоме ниједне жене. Зла је биљега!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4549]

46.

Мили мој Имењаче и Пријатељу!

Ја вам нијесам хтио прије писати, док не чујем и од вас јесте ли примили оне прве двије књиге моје. Видећи сад из ваше од 21. ђен. да сте их примили мило ми би чути, и зато ћу вам ево намах ово што знам овђе явити.

Биће мѣсец дана да су код нас жестоки ришуми, и убоите кише, нити се може из куће излазити, нити се милѣло коме, кога заштo упитати. Пошто сам вам оно јавно, није велика боја иза планине било, — зло и наопако вријеме, особито велике воде смело је и сметало свакоме на бој и помислити а камоли ићи.

Омер Паша учинио је дрвени мост про Зете, и војска му про дан прелази на ову страну у Пјешивце, а он стои с другом појачом у Бјелопавлиће, ђе има господскије — кућа пунијех свега и сваштa ка и ђе. Исмаил Паша почијева под Острогом. Дрвиш паша у Граховo. Осман паша у Мартинићима а Селим-Бег у Црници у лијепо Лимљане. Сви се владају једнако по Омер-Пашиној наредби, и ако кои што може мучки и на сладке и на масне учинити, с бојем и са силом не чине још ништа. Омер-Паша пише на Црногорске нахије да се предају на лијепе и вели: да он штеди њихову крв, и да му је жао харати и палити им куће! А нашој власти фали се да би одавна био на Цетиње, да му је дало ово вријеме, и тек мало бјесне да ће се с војском крепути. — Ма не рече ако Бог да! Од свију ови Пашаа, до сад се пајчовечније владао с нашијема, Дервиш Паша. Он тек кад је дошао у врх поља и сасред њега преко бимбаше свога звао је војводу Јакова да се преда, и да му неће учинити ништа. Војвода из куле одговори овако бимбаши да рече Паши: „Поздрави ми Пашу, и пољуби му руке и кољена од моје стране, и ја га кумим Богом а царевијем љебом да пролази ако је наумио на Црну гору, и задава му божју вјеру да неће на њега пукнут пушке граховске, него те покори Ц. г. и амо се врати, ја сам његова раја права.“ Кад је Бимбаша казао ово Паши опет га паша пошље к' војводи да му рече: да ће ноћ на Црну гору, ма и он — војвода — да би дошао да иде шњим — Пашом, и биће узањ први, иначе да ће с војском ударит прво на њега, па на Ц. гору. Пошто је војвода ово разумио, одговори Бимбаши овако: „Ајде с Богом Бимбаша! Кад је тако нек иде паша на мене, на што ми Бог да и моја браћа Црногорци!“ Послије почне га бити паша с топовима, а он опет њега са шибама. Корђићи неки, што су војводини познаници, звали су га и на лијепе и на ружне овако: „О војвода јесу ли ти какве те јабуке? Што си закрмио дроњо Граовски, и што се не предаш?“ А војвода им је одговарао: „О Балије Турске нећу ви се никад предати жив, него пуните те то-

пове боље, јер ви не домећу!“ Видећи трећи дан паша, да ни војводиној ни његова брата Живка кули, не може с топовима учинити ништа, нареди, те силна војска на само Богојављење у 2 сата ноћи, пријоне са сламом и сијеном, и са свију страна запале их; и они тада још не клону јунаштвом, него су их кроз живи огањ тукли из кула као косовце. Немогући више од велика дима и огња ни стајати а камоли се бити, војвода некако с дружином увуче се испод једног каменог свода у пећину, а Живко опет са својом закопа се у једноме трану, у коме је држао купус и кртолу. Сјутра дан Турци су свод између куле и пећине развалили, и на уска ње врата тискајући унутра запаљену сламу, звали су војводу да се преда док је жив, и предаде им се грдно и срамотно, што се нико никад не нада! Њега није била пригнала ниједна невоља да се преда, свега је у пећини пространој имао, да је могао слободно с дружином живљети у њој по године дана; него увјерите се, он будући човјек од тврде вјере, уздадно се био тешко што га изневјери сердар Цуцки, те не дође с Цуцама да га брани из крша више куле, па су му јади били узаврели, и успркос учини ову бруку и погибију! Он је и књазу био за помоћ напријед писао, и књаз му је свијесно одговорио: „Ево су ми са сваке стране узјахали Турци, и зато ти не могу доћ у помоћ, него ето сам писао сердару Андрији да ти с Цуцама поможе.“ Он није јадан ни помислио никад да ће му ово оправит сердар Андрија, јер осим старог пријатељства, задао му је био и без наредбе књажеве божју вјеру да ће му доћ на вријеме с Цуцама у помоћ, — смела га да Бог да као невјерног Бранковића! С овога откриле су се сердареве и друге ружне работе, и књаз није од шале ово изрекао: „Ако се неосветим за војводу на Турке, осветићу су на сердара Андрију!“ И ова ће се догодити не само њему него и многијема што су научили били господовати с Цетинским дукатима, а сад им се ово умалило, па браћу мўте и без срца у бој иду. Дервиш паша кад и кад не брани нашијема к војводи поћи и понијет му помало ракије и чесова воћа, али не да задуго говорити с њим. Они су сви, осим војводе, по наособ испод чадора у везу. Пушти им руке од осам сати из јутра, до 4. послије подне, па им их опет вежу наопачке. У Пећини су нашли и пуна два сандука заклада и адиђара Косијеревски, између који да ли су паши једно велико Јеванђеље оковано у сребро, а он га даде вој-

води говорећи: „На ти инђил Јакове, па учи и моли се Богу.“ На искање пашино дао му је војвода и он своје кавалерије, и послије био му је још бољи, примакнуо му је и јела и пића. Јадни војвода једном је рекао паши: „Честити паша! да ми није ове чаше (пића) би поманитао.“ Дао му је војвода и оно писмо, што му је јесенас писао књаз с Цетиња: да не дава царев арач, ни агама четвртину са земаља, него под пијеном да понесе на Цетиње. Паша му је овако рекао: „Да нијеси ти војвода ове туђе ништане на себе мећао, боље би добио код цара свога.“ — „И да си ти војвода к мени дошао, кад сам те ја звао, и Божју ти вјеру давао, и да си ми ову књигу прије казао, него ли си на ме пушку опалио, виши би човек био, него ли си досле код тијех царева.“ За чете, за краће, за отимање и за убиства љетошња, што су учинили Црногорци с Граовљанима кроз Херцоговину, преклапљали су се често ријечима, и војводу би одиста смакли и до сад, да им није с осталијех Граовљана, не би ли се повратили прије док је жив. Војвода им поручује да иду к њему и да им неће ништа учинити честити паша, а и паша им пише овако: „Ево вам давам Бога и Божју вјеру, да ће вам бити све опроштено, него се враћајте амо, да живите као права раја, и што узима коп да прода: ја меса, ја сијена, ја сламе, све ће бити плаћено свакоме, и што се коме буде учинило штете или ограбило или запалило, све ће то наш честити цар исплатити свакоме.“ Граховљани су му на ово с наше границе отписали овако: „Ми се немамо кућ враћати, ово сиротиње разбјежало се по приморју, и по Црној гори. Ово шаку мâла што смо имали, и с чим смо живјели, нешто смо распродали, а нешто је тамо изгорјело. — И по свему томе јаду, ако ни оћеш пуштит војводу и његову дружину, и ако ни оћеш ту силу мицат из поља, а оставит ни неколицину од твоје војске да се бранимо од Црногораца, ето и нас тамо на те изгорјелине да се окупимо и око нашег војводе вијемо, ако ли нећеш, фала да је Богу! Нама тамо нема пута у вашу ордију, него ћемо овде у ове крше стајат док не изгинемо.“ — Они би се свакако и до сад предали, да им није било Ришњана. Има и Турака кои су говорили: Та куд ће се предават јебени закон! да му намакну јаретину, и да га опашу личином, и да му даду маљ и ћускију да вади и креше камење, да се гради Умац!“ — На оваку би муку и ударили, као и Бањани што су, ма ови и заслужују и горе,

јер су и они као и Цуце издали војводу. Црвиш паша није пуштао по Грахову да се куће пале, цркве развађују ни невјесте разврћу. А Омер паша и остале паше, све су ово допуштали да чине Турци, и чинили су велико грдило и безакоње Његоћ им је шаке пало, особито у Пипере и у Жупи Нишићкој! Платили нам ако Бог да брзо!

Сад су се добро сложили Црногорци међу се, а да не дође прије Борће овамо, отидоше сви ђавољијем трагом. Немаху већ ни онога првога поноса, ни оне храбрости ни братскога договора за доскочит стареме крвнику. Ћаху прије на бој као на смрт, и кад би кои погинуо, неки би побјегли дома а неки би се огребли над њим, и окупљали на буљуке; а сад погинели ко укопа га кои угрби брже, па ни леле ни куку! — Борће је у Црници, и ставио је суд и ћендарме: кои побјеже од Турске војске да се убије. На 4. овога м. кушали су Турци око 2000 друга, да би се помакли овамо, али их Борће јуначки, с уздајним оружјем не пуни 800 Црничана дочека, и посијече 33. Турчина, два увати жива и отме им један поголеми топ. Од његове војске само су два погинула, и тропца не много рањена. Књаз је у Чево, и тамо су топови и вјеште топџије. Вуковић и Церовић у Љешанској су нахији на Кокоте. У Додоше има јакијех кула, у коима има по 7. 8 стотина теста фишека, и по неколика топа; — Додоши не могу се освоити, док не пане Љешанска нахија. Сад је намјера Црногорска да се разбије војска Омер-пашина, и тек бјесне вријеме наређено је да се иде у Чево, а отолен на Загарач на окоо. Имају сад Црногорци ваљаног војводу и паметног јунака, који пјевајући туче душмане, само би требало, да га они вјерно узслушају и по боље пазе. Имају сада и праха доста, и новаца и оружја, и хљеба, и брашна, и боба, и ракије и опанака, по пуне бродове шиљу им браћа Трештиници и други многи добротвори, и шиљаће им се свеђер, само да неизгубе собом. Ви ме питате да ли је истина, да нијесу хтјели Ц. одавде носити некакав прах. На зар вам је ово за чудно било чути, и зар сте сумјали кад сте читали, да неће бит истина! Ах мој Господине нећу ништа да говорим надаље, јер их ви познајете и поболье од мене какви су и у кући и изван куће, провали сте их и горје и доље какви су гости и домаћини, какви ли пратиоци и послушници, и ако сте мучали ви као свој, открише их други с нете до главе, и зафалиће им како ваља на садашњој љубави, и

послуху лијепом. Ви велите: „да ће им се помоћи за наго, само да се јуначки придрже“. А они говоре: „Ви вичете себе ради држте се“ е бојте се да на вас не дођу Турци, а да нам желите добро из срца, ви бисте нам дали војске на бисмо доскочили Турчину.“ — Ово су одговори Црногораца! — Знајте! Они вичу и ово: „Ви нама дијелите фишеке, и велите „ајде па се би,“ — и још којешта да их чујете говорити сврху доста нешто, што немам времена да вам сад јавим. — Овђе је дошао ономадне Кавалевски са још два Русса, а Гагић је два дана прије њих, и на звање њихово, сишао је јучер одозго Перо и Мирко, и пошто су нешто с Русима прозборили и обједовали, опет јутрос су рано горје пошли. Самоме сам Мирку прочитао од слова до слова ваше писмо, и с капом у руци благодари вам и поздравља вас, и препоручује се вам. Он је баш човек богобојазан, и безазлен. У жупи Нишићкој и под Острогом добро се у боју подніо, мала га је печница али је уздајна срца. Ива Ракова издаде овога пута јунаштво, доста је он крив што је окаљан Острочки олтар! Јутрос с вапором отидоше Руси под Бар, а отоле ће к Омер-Паши. Бог сам зна на што ће ово изић. Ту скорице пишао је к њему и један наш Мађор, што је ађутанте ађутанта царског *Kelnera*, и вративши се 12. дан послије, фалио се на дочеку Омер Пашином, на усрдност и вјежбину његови солдата, и солдати да су му испод чадора, а опанчари по кућама, тако је и на Грахово. Црногорци поспрдају се, што ово иду, к Омер паши, и вели: кад га се не боје, што му не чине да он дође к њима! и они држе у руци да им никад он неће пристати на што они хоћу. Овог пута биле су пећине избјег Ришћандуку: сва се кућа Караџића била збила у једној пећини, и Турци им нијесу могли ништа учинити, а може бит и да су, само да су шћели. — Него извади их Аџајлија Веризовић из Никшића на Божју вјеру, и ту их је мало измучио, али самро није ниједан. Дакле је Шујо жив! Зна се он с Турцима варакати! — Братство војводе Јакова зове се *Вујачића;* а он се подписује *„Јаковић* по праћеду *Јаку*. Војвода Јаков раћа се од *Пера;* Перо од *Јакова*, а Јаков од *Дака*. И ови Дако најпрви је насељио са својом браћом поље Граховско биће око 130. г. и он је први почео дават *колач* или *12* цекина на Цетиње сваке године, а од Алипашиног ударца били су повиши Колачи. Ви велите да ће остат Ц. гора самостална, ма не рекосте ништа хоћели имати вишега простора. Јучер сам примио ваше

писмо, а данас на светог Вука или Вукала [6—II, 1853], то је исто, ово написах и вјерујте вишој половини а из листова избаците 3. дијела.

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Са стране].

На 20. Ђен. на Цетињу савијајући 12. момака и пунећи шишеке праха, једном осекњујући свијећу пане искра у прах, и остану сви мртви међу којема била су три заробљена Турчина. Перу је умро ту неки дан и они син што му се родио од друге жене, код прве живе! Хвала вам на труду и на љубави по ради мога сина Светозара што сте писали Г. Владисављевићу ако би шћио може му мјесто наћи у оној срећној пјаци и бих му се подјемчио, да га неће бити стид с његовом вјерности и послушности, ће буде намјештен.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4550]

47.

У Котору на Пачисти Понеђелник [9—III] 853.

Почитајеми Господине,
Мили Имењаче и Пријатељу!

Од почетка лањског Декембра долазећи овђе готово сваки дан вапори, нијесу нам нимало већ зачудни били да их пођемо гледати; али на 10. прошлог Фебр. кад повикаше: „Ево вапор Кроација из Цариграда“ излећесмо сви из града да видимо и чујемо, шта је донио — мир или рат.

Конте Лаининген бјеше на њему, и на сусрет пошли су му ађутанте царски и наш ђенерал Мамула. Пратећи га до куће, излети некако глас да је мир учињен, а након по сата пошљу човека с писмом на књаза Данила, и речени конте отиде с вапором натраг.

Глас ови малињи бјеше мио, и осташе многи као поливени врелом водом; јер говорећи за све Црногорце, они су се овог пута рђаво подијели и приказали, па се жељело и чекало, осим даљег добра, не би ли се барем једном како

ваља сложно и јуначки с Турцима потукли, да не остану грдни и пријекорни.

Двоструки и шарени главари обрнуше к врагу и ђаволу, и њих не само да су изгинули и изгубили многи, што нико до Бога процијенит не може, него се помутише и остали, да у прве нијесу знали ће ће, ни за ким ће у бој ићи! Главари Бог их клео, с њиховом проклетом мржњом и осветом највише су криви, да у брацкој муки и погибији, брат брату, и племе племену не прискочи и не поможе.

Тек су их гњили Турци са четири стране опколили били, чујте њихове црне разговоре и работе: Једни су у очи књазу рекли: „А да Божа ти вјера Господару, нећу ти с војском управљати, него ето имаш новијех јунака, брзића и младића, што их покрај себе држиш, и што си им господство дао". — Један му је у иједу на Орјој Луки за нешто одговорио: „Ће ти је Зеко сад твоје јунаштво! не могу моју ријеч мећат под ноге, а ја бих знао шта бих данас учинио! али нећемо по сад орат за наго, како смо започели ја и ти". — Сердар Цуцки међу Цуцама викао је овако: „Свак нек гледа своју кућу, без већега грдила, и свак нек сједи дома о јаду се забавио!" — Војвода Иво Раков уплашен од Турака под Острог кад су били викао је из свега грла: „Бјежмо Господару! е погибасмо сви!" — Једни су били побјегли с фамиљом и имањем у Приморје, а једни тргујући, по Котору и Рисну шетали су, и на пропаст отачбине изгледали. Ја сам видио мојем очима, ће главари Његушки на овдашњем пазару, купују од погорјели Мартинића стоку и волове, да опет они нашијема препродаду и ками добију!

Гледајући јадни прости народ на своју господу како су наредни и сложни, и како се брину за крст часни и образ поштени, скаменише се и они, па ако је кои и пошао на бој, пошао је на срамоту као без душе, а није се био ни девети. На срамоту је с пазара носио и гонио прах и топове, најпослије и даровни крух носећи силом, викали су: „Нама нема од овога то ђавоље, ово ће поћ све у добре куће!" — И погодили су: ту ономадне нашли су код Господе неке на Његуше 97 вреће сакривеног крува, и сувише по нешто од друге задужбине — Бог их клео!

Код овакијех издаица и ићеша, не само да су невољни Црногорци несрећно мислили и радили, него и Пипери, Ровчани и Кучи, који су стијена и кључ све Црне-горе, прева-

рише и издадоше браћу своју. — И Омеру лако је било, и без мита кроз тврђе продирати с војском у Црну гору, села освајати и палити, невјесте и ђевојке грабити и разврћати, главаре сјећи и у гвожђе закивати.

Мартинићи једни ако су с голијем животом и пребјегли овамо у крше, барем су се прије јуначки насјекли турскијех главах; и сад опет ако ће и поћ на голу пољану, име им је славно пред свијетом. Њихов поп Стеван Радовић не пушти своју кућу, докле је сву у крв не учини. 20-т је главах посјекао са синовима, па је тада остави, е не мога се више сили турској одржати. Пипери га издадоше, и не доста то, него сметоше и Ровчанима да не прођу у помоћ Мартиниħима говорећи: „ако не мислите се клат с нама не идите напријед“. У томе Ровчани врате се, и по другој страни доцније дођу у Мартиниће, кад Мартиниће изгорјело. Поп Стеван велико је богаство имао, и дављући браћи од свега што је имао, прије икакве помоћи Црногорске говорио је: „Удрите браћо за крст часни и неосрамотимо се“. Пошто је опаљен био, и дошао на Цетиње кажу да је рекао: „није ми жао муку кад сам се наслађо глава турскије!“ Једни дакле Мартиниħи јуначки се с Омером побише, и они једни приказаше Турцима храброст Црногорску. Остале бојеве и јунаштва чија да вам уздижем, лагао бих, као што лажу и они што пишу у српском дневнику за многе.

Књаз Данило добро се био окочио злотвору, и колико је могао и знао доста је добро у потоње окупио и сложио своје Црногорце, да удари шињима на Омер пашу, и то да буде бој с крвавим јуришем, па ко оста оста. — Ма притиште велик снијег и страшна киша, да се није баш могло ни из куће изић. — У томе прионије и она блажена заповјест да се турска војска макне с црногорске земље и границе, па од боја не би ниђе ништа, и Бог зна шта је за боље! Сад Црногорци неки кукају што једном не прегнуше по ноћи на врага Омера, да се прича и у пјесме пјева, мислећи бајаги, да га ћаху посјећи и војску његову обестрвити! добро се рекло: „више луд мисли, него гора листа носи“. Кои су паметни они захваљују старом Богу, што им је помогао те осташе живи и овако“ — „лако је помоћ мањини, али је мучно мнозињи“. — „Мокрој земљи мало се кише оће“. Ја не вјерујем да ћаше књаз на Омера и ударити, пошто су му једном Руси поручили били одавде, на 6. феб: по стрику Перу и брату Мирку да стои с миром.

Исти Руси с једнијем нашијем колунелом од Фортеце пошли су по суву код Омера, и биће га умолили, како ли? да не би ни он ишао на пријед. Молили су га залуду, да ослободи војводу и оно друго робље, и обећао им је да ће за љубав њихову то им новољити. Након петнаести дан дошли су овђе опет, фалећи се на дочеку и части Омеровој у велике!

За ови свети мир! Омер паша чуо је по Татару прије нас, и жао му је било одмах оставити миле комшије; — тако је на 12. Феб. кренуо с војском из Бјелопавлића и пошао у Подгорицу; Осман-паша с Круса у Скадар; Селим Бег из Црмнице у Бар; Исмаил из Подострога у Никшиће, а на 15. истог Феб. одмиље глибав и јадан и Дервиш паша из Грахова.

На два дана прије него је Дервиш кренуо, звао је на вјеру опет Граховљане да се врате у поље на своје кућиште, и ако му не пођу поручио им је: за 7 година биће их, а у 8-ој да ће цароват они. — И премда је до паса у глибу прије него му рече цар, да иде на траг или на пријед, за 7 год. неће се мицат ондоле, али неће на траг не, него напријед. Овако му ваљда Муамед пише! Граховљани находећи се у највећој бједи, без главе и крилате браће, без стоке и сваке дејаније, нијесу му знали шта ни одговорити него ка' и прије: ако ће им пуштит војводу и осталу браћу, и ако ће мицат војску из поља, да ће се повратит у пут. — Шћели ли су му и оштрије поручит: да му се неће предат никад, с немају вјере у Турчина. Њему Муамедлија допушта на хиљаду вјера посијећ влаха, и појахат влахињу! ма нијесу.

Издиже дакле Дервиш Паша у Клобук с јадњијем срцем, с му не дођоше Граховљани на звање; али је проклетник намирен, тек поведе собом 42 роба, међу коњема су и 4 жене. При поласку чинио је посјећи 2 Кривошијанина, и сврху трећег паде потрбушке матер, и немогаше га некако посјећи, него га истукоше кундацима, и на мртац оставише. За несрећним робљем ишле су и црне жене. Мајке су кукале за својом дјецом, сестре за браћом, а љубовце за своје мужеве. До Клобука су пет робова посјекли, и про пута турили. Кад су наљегле кукаве жене, познадоше их, па се над њима јадне шакама истуку и изгребу и отоле кукајући врате се на траг. На 23. Феб. смакоше здрава здравцата и сокола војводу Јакова! По наредби Пашиној, њега је поп Ристо Кујачић иза Клобука укопао, код Аранђелске цркве, и на писму дао како је умроо од своје смрти! Сад је мирна Босна и Хрцеговина,

с им је, вели, доста јада и срамоте он задао, ратујући шњима за 17 годинах. По смрти војводиној пријешао је Дервиш с војском и спуђеним робљем у Требиње. На 27. Феб. ишле су опет и тамо четири жене из Грахова, небили умолиле тирана, да оне барем, што су још једва у тамници живи не изгуби, и залуду су ишле, тек само што су се напуниле више јада и туге, гледајући једна свога мужа пред врата од тамнице објешена, а друга свога брата на земљи мртва. — И вративши се на траг казаше, да су их пшћерали Турци, и да је Анто војводин син остао и за њих још жив са 18 другах, осим жена. Један им живот, тек о злу мисле у невјерне руке! — Ковалевски, и ађутант царски Келнер, жестоко су се били распалили, кад су чули за смрт војводину. По мојој мисли, кад су гледали да војводи помогу, они су имали њему помоћи док је био у Грахово. Добро је речено: „Док се лисици ферман проучи кожа јој виси на ћурчиска врата". — Ни једноме човеку није се рекло, да се паметно владао, кои је погинуо. — Тако сад говоре и за војводом, да се непаметно владао што се затворио у кули, и ви исти ово говорите. Ја велим да је он као главар и поштен човек имао онако учинити; јер се и прије два пута из куле с турском војском био, и с тога је оно име и ону част стекао. — Сувише мнозини се био и зарекао да ће се и овог пута у њој затворити, и да није онако учинио, него да је побјегао ка' и остали, шта би му рекли? да је страшивица, да је бјегун, и да је лажа. — И да није он онако учинио, незнам ја ништа шта би у прве Дервиш пашу омело, да не пође на Цетиње. Њему ни један није рекао ни од наше мудре господе: не затварај се војвода у кули; него увјерите се многи су га соколили, и ријеч му дали да ће му помоћ доћи. И сад ови исти вичу на њега и говоре: а рђаво се владао! и јест тек је погинуо — Бог му душу помиловао.

Кад је Дервиш из Грахова с војском око подна у Нећељу кренуо, дошли су послије једног сата на подметке турске: војвода Иво Раков, Новица Церовић, и зет војводин поп Перо Матановић са два три перјаника и 30 Цуца, и страном пристигну некако десетак Турака, што су од рђе у снијегу заприли били, и посијеку четири од њих, па отоле врате се низ поље, и бижигајући кроз кошарице и опаљенице, нађу до једно 160 кожа говеђи, и око 300 брављи. Сјутри дан бануше у Рисан, фалећи се са јунаштвом и шићаром! Чујем да су овако

јунаштво учинили послије мира и овамо у Бјелопавлиће, и видио сам ту ономадне шићар, 15 Турака заморени, што су их уватили, и нашој влади предали. Омер је за ово писао Ковалевском и ађутанту Царском, говорећи: да не пази на њих, ударио би опет на Ц. Г. јер да Црногорци не престају задијевати. Да би Бог дао!

Граховљани прије него су пријешли на своје погорјелине, били су на Цетињу и књаз им је рекао: „Али ће Турци на Цетиње, али ће бити моје Граово! — Ви нећете имат два господара". Ковалевски, Стратимировић и остала господа рекли су им: да стоје с миром од Турака, а да би их почем задио Турчин, да се немају они освећиват, него књазу пожалит. Обећали су им поставит војводу, поправит куће и цркве. Дали су им 260 стара боба, 10 барјела ракије и 50 врећа крува сувога.

На 26. Феб. долази књаз у Котору да поздрави ађутанта царског Келнера, низ Пређиште до пазара грмјеле су пушке Ц. г. И тек је сјахао узео је испод руке Ковалевског, а на господу нашу само је оком повукао! Пред двором Влаховића свирала му је дуго музика, и даровао је свирачима 20 цекина. На велика врата чували су стражу под оружјем два перјаника. На вечери био је код ађутанта он, Ђорђе и Перо. И при здравици добро се књаз поднио: захвалио је ћесару на садашњу помоћ, и припознао је да без њега не би се могао одржати сили турској. Сјутри дан у 10 сати кренуо је ађутанте с вапором, и око стотинак Црногораца, салундали су га по неколика пута из пушака.

На 28. Феб. Стратимировић почастио је књаза и осталу господу Ц. г. с добријем обједом и веселом музиком. По обједу књаз је с дружином на коњма шетао, и сјутри дан рано кренуо је, да чини покладе на Цетиње.

Ковалевски и Стратимировић пошли су за њим, да штогођ уреде и поправе, да освете Загуше, и увријеђене поублаже. Пописују све штете, што су Турци учинили, и данас за то пођи ће и на Грахово. Поп Кусовац био је на војску, и каже ми да је убио толико Турака, ма им нпје сјекао главе, него само носове! и вели: да ће се све ово опет побркати. — И мене је страх!

Чини ми се да сам вам писао на 6. Феб. а послије већ нијесам, зашто био сам и ја нешто слаб и жалостан, за добром и лијепом мојом пуницом, која нам ту скорице умрије

невесела и доста нешто жељна. — Лако јој је души било. Ја се надам вашему писму и доброме гласу за сина мога. Сукно ми је на памет, и ако не могу што боље, дај-буди могу оно у свако доба добавит. Овога прољећа те буду мирне краине, ваљало би тражит опет Србуље. Књиге ваше биће у путу, ја их чекам.

Ваш остајем ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4551]

48.

У Котору у трећу нећељу поста [22—III] 853.

Почитајеми Господине,
Мили Имењаче и Пријатељу!

Ту неки дан примио сам с вапором из Тријеста од не познатог ми Францешка Жигмунта писмо, и један сандук књига, за које ми пише да ми их шиље од стране „Vegh Krestits“ из Беча. — И да му пошљем фіор. 1 и 19 к. што је он за књиге потрошио, док ми их је овамо опремио.

Кад сам видио онолики сандук у Догани од прилике држао сам, и без писма вашег, да ће бити ваше књиге, и наумим за мање потрошити, да их даџіам за Црну гору. — И овако мислећи изгледао сам за пет шест дана, и на ваше писмо и на лијепо вријеме. Тако ми приспије на вријеме и једно и друго; — ма видећи из писма вашег да су књиге црковне, немах вјеру шиљати их на више, него платим цару царево, и пренесем их с миром и с Богом у моју собу, и нађем све у добром начину сложено и завјено.

Часловцима и псалтирима ја бих рекао да она ваша цијена није велика. Оне крупније тешко да бих за новце могао коју и продати, а за србуље у трампу лако ћу их распачати. — И до сад сам три по добре за њих набавио.

Ђавољски је ово трошак за кирију, за царину и за остало, што се учинио око њих до сад; па ћу гледат да ударим по кои карантан више на сваки комад, да не изгубимо барем од главног.

Платно сам у Догани за 140 фун. . . . фиор. 7
На аџенцији за пароплов . . . . . „ 2·50
И у Тријест послао сам Шигмунду . . . „ 1·19

Предао сам Врчевићу ваше писмо, три часловца, три псалтира, један требник и један служебник. Послије боја и побједе сишао је био доље, да нађе своју домаћицу и дјечицу. Први дан бјеше почео у велике хвалити јунаштво Црногорско, а други дан мало попушти; јер виђе да му лаже немају мјеста. За требник и служебник казао сам му да их не дава за новце, него за србуље, и за ове те му устребје још кои комад, послаће му се. Трећи дан пошао је опет горје.

Поп Кусовац био ми је писао из Ријечке нахије — јер и он тамо пописује штете, — да му јавим јесте ли му штогођ писали и послали; и одговорно сам му онда, да нема ништа; али до кои дан да се надам примити. Сад сам му поручио да дође, и ако има што за вас да донесе, па ћу му дати и оне новце и оне књиге, како ми наређујете, — а жали Боже!

Дедага Смаилагин син, с Аскером Царском од у очи Божића још је у Дромњаке. Војску је растурио у пут по кућама, и нико жив да је унио зелена Батњака. Узео им је преко 300 леденица, и покупио остало оружје. Поватао главаре и пошље их у Никшиће, те тамо неке посијеци, а неке умори тешком тамницом. Водио их је босе и гологлаве, и кад би кои запро у путу, стали би му ногама на плећи па би га посјекли. Примами их без оружја и посјече најприје 96, међу коима самијех је седам Церовића посјекао, и то све да освети оца! Узео им је готово све што су имали мала, и смакао је свијех, што су му за прешу били, а остала је сама фукара! Ваши рођаци сад су у Морачи без никад-ништа. Видак Грубач ускок ономадне ми је казао у Рисну, за све ове јаде Дромњачке. Каза ми и за старца Шуја, да о злу мисли и с просјачином по Морачи живи. Видак је шњима заједно из Дромњака у Морачу пребјегао, и дошао је у Рисан, да што-шта купи и тамо понесе. Сипајући у својоју [!] мјешину мало ракије, приспем и ја у исту око три оке за старца Шуја да се напије у здравље наше, и препоручим истоме Видаку да му преда вјерно у руке и ракију и ваше писмо, и кад се овамо врати да ми донесе од Шуја абер кои, и одговор на оно писмо ваше.

Чини ми се да сам вам јавио у посљедње моје писмо, како је наш један арамбаша био послат с писмом од Кава-

левског у Скадар к Омер-паши по ради оног робља из Грахова, да их чини пуштит те буду живи. Омер-паша по истом арамбаши одговори, да је већ наредбу дао да се пушти, и за вишу вјеру истом арамбаши да једно писмо за Исмаил пашу да му га он понесе преко Рисна у Никшиће или у Мостар. Тако арамбаша с једнијем Ришњанином крене из Рисна на 14. о. м. и срећом нађе пашу у Никшиће с великом војском. Пошто је видио што му Омер пише, пошље човека у Мостар да се робље пушти из тамнице и под стражом да шета по граду до друге одлуке, а с нашијема опреми овамо Осман агу из Зворника са два још Турчина. Ономадне кад су овђе дошли, одмах је Рус писао за књаза да сиђе доље, а било је и једно писмо за књаза од Исмаил паше, што су га донијели били Турци, и за Руса једно, ма видећи Рус да на писму књажеву стои написано „Зеку Данилову на Цетиње“ није му га ктио послати, него стане на Османа викати: како се овако пише једном књазу кога познавају и почитују велики цареви, а Осман као Осман ни абера за то! — Књаз није ктио доћи, јер му је дошло све до уши, него пошље свога брата Мирка и сенатора Петра Стеванова. Јучер имали су станак код колунела од Фортеце: Османага, Рус и наш околишни капетан. На овоме станку Турчин је имао доста нешто говорити, а и Господа наша исто ма су учинили су мање, јер књаз није био дошао. — Тако су у кратко прозборили за оно робље да се пушти, и већ ни о чем. Ове Турке што су овђе у тамници били, одмах су пуштили, и Османага их пошље пут Скадра, — а данас с парополовом полази одавде: Кавалевски, Османага и Сенатор Стевана Перкова син, пут Дубровника, да ови прими опет од Османаге оно робље из Грахова. 16 другах има живијех, међу коима су и оне несретне жене. Војводин син Анто кажу да је жив, виђећемо! Војводину жену шиљали су Турци и из Требиња да се врати црну дому, говорећи јои: „ајде баба дома, тражи ђеда па се удавај!“ И она никад није шћела без Анта. Из Мостара шиљали су дома и оне три млађе жене говорећи: „Ајте и ви дома ајте, више нам не требате!“ Османага је питао јели Рус дигао оружје од Црногораца! Он је међу Црногорцима рекао и ово: „Друге није, него или Турци или Црногорци ваља да се раселе! и Богу одговарао ко је овоме злу крив!“ — Стратимировић је кренуо напријед још на 15. о. м. одавде, и с овога доста је крно било на овоме састанку, е није се мишљело да ће паша по-

слати људе своје да тратају и уговарају овђе. Чујем да је Стратимировић потрошио преко 30.000 ф. у Ц. г. дакле више од књаза! и за све ово не отпрати га ни један Црногорац до мора кад је кренуо, а знам да му није ни књаз поклонио ни једне црногорске јабуке, имаће се дакле с чим похвалити Цесару и осталој господи у Бечу! — Кавалевски кои је и корио и псовао и кои се поспердује с књазом и са сенаторима, називајући их: магарче, дурак, и у скупштине говорећи им: мучи ти! био је и боље дочекан и стиман, и на поласку даровао му је књаз двије сребрне леденице и један џевердар, а његовом другу Русу сувише један џевердар. Кавалевски има дуг језик, он је и овђе с њим уврједио неке. У овдашњој гостионици назвао је нас да смо сви Италіани! Сви лупежи! С овакијех људи као на ови крај мало може добра бити, и оваки људи долазећи овамо, много нам штете тамо. Жао ми је несретњу Црну гору, јер ако им је до сад текла вода у уста, по сад ће и у нос, и не остаје им ништа друго до самијех очи, да њима гледају! — Чујем да ће се сад у Бечу што гођ говорити и радити за Црну гору да не остане овако као што је сад без сталне управе, без реда и среће ниједне. Стотину закона и хиљаду посланика шиљали овамо, да на ови начин долазе и говоре, ако се Црногорцима неда простора земље да могу живљети све то залуду, све је то једна комедија, да они само плачу, а неко да пјева! — По мојој мисли имао би сад књаз изабрати свога једног паметног човека, и послат га у Беч да и он тамо буде, и да своје невоље у скупштини како ваља опише! а може бити и даће, ма тешко. Он се по приличи мало за то брине, него како изиђе! А остали уза њ што су неки не смију му ни рећи, а неки и што знаду да је за добро и за поштење њихово, не ћу ни да раде ни да говоре, неће ли ђаво прије понијети све! Као што је и понио вјерујте велики дио! а били здраво па ћете чути доста бруке!

Ја сам чуо да вас нешто Борђе мрзи, и то због некаквог описанија вашег, у коме сте описали стари двор на Цетињу и рекли, да у собн до сенатора магарци стоје.

И војвода Иво Раков има га нешто против вас. Знам да вас је од прије хвалио а пошто се врати из Беча и из Биограда, кад сам га упитао за вас како сте? и је ли вас виђао; није ми поштено одговорио, и послије овог нијесам никад већ ш њим ктио пријатељ бити.

Има још неколика уз књаза што за вама лају, да сте лукави као мазга — да за интерес свој немарите ни за закон ни за род свој — и да сте ви књазу напунили уши још у Бечу против многијех што их данас мрзи на Цетињу. Ово сам ја као узгред начуо, и нијесам никога на влаж питао, јер ја најмање ш њима имам разговора. Књаз чујем да вас љуби и почитује, и заиста сви Црногорци, кои су вас познавали и с вама говорили кују вас у звијезде. Ја сам чуо од више њих пошто кренусте онако убрзо одовуд говорити: „Камо срећа да они човек остаде међу нама!“ Чујем да ће Перо пријећ на Његуше код оца да живи и то поради среће, е му се не даду синови на Цетињу. — А биће још с нечег!

Пишите ми брату као из ваше главе, не били мене примио да му ја платим то 10 тал: што му имате шиљати за ћилим. Кажите му за књиге како сте ми послали, да-ако ми, то дарује, прем да ме не заборавља кад и кад послат ми по један или два цекина. Писаћу вам брзо опет љепше, ово сам свршио у сву прешу. Поздрављајући

ваш пријатељ
Поп Вук.

Све су се штете пописале, и оне у Грахово што су биле, па кад су предали Русу рекао је: „Кад би вам се дало и трећи дио, доста би вам било!“ Ови Рус Кавалевски пријатељ је да учине за владику оног архимандрита из Подострога, правог Међеда! Граховљани су пријешли у поље и долазе им често бурунтије и од паше из Мостара, и од књаза са Цетиња. Јели ово права комедија? Књаз је учинио оног младог Граховљанина што је с вама путовао, за окружног сердара од Грахова, а паша ће опет другога за књаза. Није још за сад пута да шиљемо по Србуље у Херцеговину.

Данашњи пароплов још не дође до сад! У томе приспје мало прије овђе из Грахова онај ваш познаник млади: Пајо Јездов Ковачевић, и донесе Русу Кавалевском писмо што је Дервиш паша (сад је постао уштуглија) писао свијем поповима и Граховљанима да нођу к њему попови и главари на Божју вјеру, и да попишу на тевтер сву штету е честити султан хоће да им се све плати, и даће им се тек нођу и прикажу, и сувише пише: да ће им дати бакшиш и поставити кнеза, и узаћ друге старјешине, кои ће мир и добар начин

у народу држати и чувати, и другијех златнијех крушака и јабука обећава им дати, само да пођу што прије.

Ово је писмо послао паша у Грахово по попу Ристу Кујачићу иза Клобука што је и пок: војводу сараніо. Пише паша и ово: ако се што Граховљани боје поћи, да ће им послати с главе пет шест Турака, да остану у Грахово, док се они опет врате.

Кад је Рус ово писмо прочитао стане ржат по соби као коњ! и опреми овог Ковачевића дома, да каже Граховљанима, да не вјерују ономе писму, нити кои да се усуди поћи тамо; и сувише му прикричи, да не бише што ни на оно, ни на ниједно турско писмо одговарали. Писмо пашино приустави Рус код себе.

Питали бабу како тамо бако? Како коме драго! одговори бака.

У Котору у нећељу Крстопоклонену, [22, III] у подне.

Кои гођ двије мисли носи у главу, сваки је погинуо. — Тако и наши јадни Граховљани изгинуше, мислећи од невоље и тако и овако!

Ево нам и вапор једва приспје!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4552]

49.

У Котору на цвијетну сриједу [8—IV—1853].

Мили Господине,

Пријатељу и Имењаче!

За нечекати ваш одговор на два моја писма, што сам вам их ту недавно послао, ево вам и ово треће, и надам се да ће штогођ и у њему за вас бити ново.

На 30. Марча дођоше с царскијем вапором једва живи под Рисан 16 само робова Граховљана и 3 жене. Анто син војводин, потајни јунак и поштени младић, понајбоље из међу њих изгледа; али је и он несретњик, ка' и сви остали, од глади и работе измородављен и с маљугама у бубреге и у пе-

ченице претучен. Тијех мука што кажују, да су подниједи у смрдељивој тамници, да Бог сачува и крвника мога! Силни миши, имали су им уши и носове иђести! — По груњ уши падао је на њих из горњег свода! Једног сна у пустом тамнилу, нијесу мењали на очи, него про-дан носећи у вреће пржину, под тешким букагијама, тренули би крадом кад кои, као самртни! Мало се ко надао да ће и један жив доћи. Граховљани су сви говорили: „Кад би смо Анта виђели, све би смо јаде прегорјели!“ и тако до душе кад га на суво виђоше, повика мало и велико: „Благо нама јутрос и довијек!“ Грлећи га и љубећи редом сваки је проплакао! Још су остала четворица у Мостару, е нијесу могли с мјеста се маћ! И ови исти што су дошли више су мртви него ли живи, и невјерујем ниједан да ће пребољет! Мртац има лица у образу а они га немају! Сви су у Рисну у једној доброј кући: имају своје постеље, своју храну, свога љечника и сваки лијепи начин и сваку потребу. Власт наша осим овог, дала им је по 10 фиор. сваком, а Анту 50 и сувише по једну промјену добру, што су били начинили за наше топџије, кад су пошли у Ц. г. да убију Омер-Пашу! За жене бих рекао да нијесу патиле. Фале се на Владику, и види се да их је лијепо држао! Зла свјетина свашто говори! тако и за ове двије младице говоре лајавци: да су дошле крцате фишека! и због поп Матановић нећкасе нешто да неће своју попадију! Граховљани се уздају, да у напријед неће имати више два Господара, ка' и досле! и ако тако сад неучине, они су са свијем пропали, владајући овако свак с њима! Ово је народ изгубљени! убијен по срцу и животу! све им стоји на вересију! сами још незнаду шта ће чинит, ни куда ће ићит! Да им није Ришњана и Рисанског дочекишта сви би се посмуцали по свијету! и баш им је до љуте невоље! Турци им и сад пишу као раи, и они се поспрдују с овом нашом мудром пулитиком!

У Суботу пред ноћ долеће овђе вапор „Куштоца“ по Књаза Данила. У нећељу рано пошао је поњ наш околишни комесар, и у томе пуче глас у народ да ће се дочекат књаз с топовима с музиком и наоружаним милитаром. У Вторник у 2 сата послије подне запуцаше пушке на врх Праћишта, и рекоше: ето књаза! Народ поврвје на пазар, те и ја изиђем, тек да нас је више. С књазом је сишло око 40 свакојаки Црногораца. С наше стране нико га не сусрете на пазару до једног самог капетана од пјаце, нити му изиђе ђенерал од

бригаде, ни колунел, ни околишни капетан, ни би музике ни милитар на оружје, нити га поздравише с топовима нити би никакве славе као први пут. Кућа му је справна била код околишног капетана, и ови га дочека у паради, пашући сабљу на врата од својега двора. Послије четврт сата пошао је ђенерал поодити књаза. Перо је ноћио у Влаовића. Пред саму вечер био је књаз са својом четом у шетњи, и мимо стражу пролазећи, викала је стража: араус! сјутри дан кад је пошао на вапор, исту му је част учинио милитар. Пера су сплом нагнали да иде с њим, а Иво Раков наметнуо се сам, и исти књаз гледао је с овијем путем да му дигне оно име нелијепо, што је стекао у прошле бојеве. Црногорци се мало надају икаквом добру, и ако им се не размакну границе да могу живјет, они ће вазда зло чинит, они без ајдучине, краће, отимања и убистава не могу живјет. Колико су на то научени, толико их и невоља домаћа на то нагони, и кад би човек здраво разсудио како и с чим живе, оно зло што чине управ није зло онолико, колико би други чинио да у онакој невољи љутој стои и нати. Послије рата мислио је књаз многе смакнути, и једва су га устегли да то не чини. Сбог овог особито и сбог арача тешко су на њега омрзнули. Дајући му арач од вериге по 3 по 5 талијерах, а саморанице по 3 плете! на вас глас викали су: „Ај нека га злосретње му биле!“ Био је залуду рекао да им неће узимат ништа, само да носе за војском што је от потребе, а послије притеже их с ђендармима говорећи: „Ја сам књаз оћу овако!“ Боже дај да му изиђе на добро, и ово и остало што чини по својој вољи!

Продао сам неколика часловца. Имам добријех осам србуља. Рече ми поп Кусовац донијети неколика комада, па га неби. Ви сте пророк! Збиља се догоди Мутибарићу и Кнежевићу онако како сте ми писали у два пута; знајте да Мутибарића овамо нико не жали! Кад дође сад у Беч, реците му да ћу му бити пријатељ, и ако он мени није био — да дође на Бању, или кад је ту књаз Црногорски, могао би га замолити да га прими на Цетиње!

Чујем да је трговац Тодоровић с трговином фалио, и с овијема многијема велику штету донио; особито да је и Владисављевићу око 30.000 фіори. занио, па ми је жао, и боим се да вам се не одрече због овога да не може мјеста наћи моме сину! Хвала Богу! Ово вам писмо стрпах свакојако,

други ћу пут лепше сад желим вам дочекати и провести весело са свијема с. воскресеније.

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

Стевана Перкова син Петар Сенатор рекао ми је сам да ће к вама доћи, и да ће вас од моје стране поздравити. Књаз ће тамо доћи само-седми. Врчевић је сачинио полак историје сверху последње рати Ц-г. Много рано!

[На куверти изнутра:]

Још су Турски бојни бродови око Скадра и Бара. Омер је у Скадру. Кажу да му регуларна војска придолази, а просту чељад да је пустио кући нек иду. Ону србуљу на зечијој кожи ограби Николајевић, и то усприкос мој прегради је вишом цијеном његов овђе њеки куњадо дућанџиа. Остало их је и за нас. Било пара биће гара! Чини ми се да их и Врчевић за другог сад купи, а питајте га има ли коју за вас.

[На једном одвојеном листићу:]

Очитујем дољеподписани, како наплатих од Г-на Вука Караџића из Беча Фіорина девет и кара: 40 у твердим цванцикама, а то за неке последње Србуље. — Сувише од истог добих на поклон један псалтир и један часловац с копчама, и ово све примих преко попа Вука Поповића.

У Котору 24. Марта 853.

Попъ Јоко Кусовацъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4553]

50.

У Котору на Николицу, моју прислужбицу [9, V] 853.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Присцјеше ми и инконе, и нашао сам их све на броѓ с читавим свецима — фала њима и слава! — као што ми и

пишете. На неке били су се саставци раставили, јер нијесу у сандуку биле добро утврђене, и у већој карти завјене, ка и оне ваше црковне књиге. Нашао сам међу инконама: требник, и Нови Завјет, и за ово ми не спомињете ви ништа, у вашему потоњему писму; али се ја стављам, како сам вас много молио за оваки требничак да ми од куд добавите, и по овоме држим, да је овај намијењен баш за мене.

По цијени вашој, све оне инконе и 4 лика свјетовна износе суму фор. 44 и кр. 54.

Послао сам Врчевићу оне двије по 5 фор.	10 Ф.	
Сувише двије мале истоме по 30 кр.	1 Ф.	
У Догани за царину платих	2 Ф.	
У аџенцији овдашњој наплатише за понос из Беча	5 Ф.	28 к.
У Тријешће послах „Franzesku Sigmundt“	3 Ф.	9 к.
За утврдит пет-шес раздвојени		24 к.
Свега	22 Ф. и	1 к.

Рекосмо да има главног 44 Ф. и 54 к. дакле остаје код мене здравијех вашијех фор. 22 и 53 кр. од инкона.

Оне су све на моје очи врло лијепе и јевтине, али наши људи веле: „боље су оне старе!“ њима су милије оне на коима су свеци с отегнутијем вратом нашарани, и с коњма, ђаволима, и с аждајама заједно. — Од истијех овдје грађана чуо сам гдје веле: да су ове налик латинскијех, ма по свему томе продао сам око 30 а и ове ћах да сам их гдје изван моје собе на углед износио, и сувише да ми неиштети један овдашњи трговац говорећи: да и он чека овакијех из Беча, и да ће их давати по 25 к. мање, а веће по 45 кр. И мени је истоме ово казао. да их чека до кои дан и да ће их продавати по реченој цијени. Дакле упитајте за ово тога инконокраситеља, јели му: „Angelo de Gelji“ из Котора наручивао за инконе да му пошље, и ако буде није асне да ми већ њих шиљете.

Набавио сам 15 добријех србуља, и то у промјену с тешким нагађањем за црквене књиге. Од часловаца нијесам више до 9 продао, а давам их по 2 фор. у цв: са запучцима и без овијех једнако; јер они на ове мање књиге и не траже запучке. Псалтира мало траже, и за ове кажу да су повелики за дјецу.

Поп Кусовац донио ми је тек јучер 7 ком: Србуља, и тако их је спутно, да нијесам могао видјети које су, и јесу ли читаве. Пошто сам видио, коју је на њих цијену ударио: по 7 и 8 фор. рекох му да их по ону цијену не смијем примити, јер управ да се стидим и чути. Послије сам му приказао мању цијену на моје боље србуље, и приказао сам му ваше писмо од 1846 г. као да ми је дошло од ономадне, како ми наређујете, пошто да их плаћам. — А он ми на ово одговори: да сте ви њему писали по 5 фор. да може слободно и рукописне и штампане плаћати. — И у томе ја умукох, а он с пером на исте србуље попусти од прве цјене, и запише на оне побоље по 5 фор. и по неколика кар. и тако све оне његове износе 33 фор. На име овијех србуља узео је код мене празничну минеу, и једва смо се погодили за њу 11 фор. а да сам могао натећ и више, ћах без ниједне грешке, е се бјеше заиграо по издалека да ми је искучи без погодбе, бајаги с вама да ће се нагодити, и премда смо стали на цијену, и да сам му казао. да ви у овоме немате посла са мном, опет ће вам он за њу писати, али се надам да ме нећете ни у овоме тражити. У одговору своме јавите ми, хоћу ли вам ове што имам до сад србуље послати у пут, или ћу још причекати док коју прикупим. Не знам ништа бих ли исплатно и попу Кусовцу књиге ове, прије него их ви прегледате, јер чекајући дуго, додијаће ми с питањем: јесу ли дошли динари. Кад му одговорите на писмо, кажите му за ону што је узео минеу да сте ми одбили 11 фор. За мој дуг пређашњи што сам вам имао дати, и да ће примити од мене још 22 фор. за србуље његове. Бјеше уцијенио и једну распаденицу 2 фор. ма кад му рекох неколике по Рисански.... накриви врат! па вам је шиље на дар! и изусти се: да је нашао украј куће. — Она ће бити комад осми.

Од старца Шуја још немах ниједног гласа, а очекивам га као и ви од Владисављевића! С вашијем књигама није пута да се иде никуд преко брда. Велик би се трошак учинио ходећи с туђијем људма, и кад бише књиге оваке вићели калуђери и попови на своју кућу, зановетали би тада како би сами шћели, и тражили би комад за комад да им се да, и то кои би они изабрали. До јесени радимо овако с миром, а дотле могу и овдје искупити доста, па на јесен могао бих и ја исти тркнути до Косијерева и онамо преко воде у Добри-

ћево манастир, и оправити посао по боље и вјештије од другог. — Најпослије буди воља ваша — господар патрун.

Још имам од црковнијех књига 1. требник и 2 службеника. Пошто примите ове моје србуље, и видите стои ли вам добро, да и у напријед на оваки од прилике начин, у трампу за њих давам ваше књиге, пошљите ми и те, за које ми пишете да их имате код куће; а дотле дође ли ми која до руке, гледаћу да је узмем или за псалтире или за часловце.

У Леденичкој цркви више Рисна, има једно чудно јеванђелије српско. Ја сам много пута служећи горје читао из њега, и чини ми се да сам вам једном за њ одавна писао, да бише ми га дали с драге воље, кад бих им дао какво друго. Тако и један поп из Грбља, има чудне три србуље и големе, из којих чита сиромах и на срамоту! па ми препоручује за једну тастаменту и пентикостар да му набавим, и да ће ми дати онда оне србуље, и надати у динару што буде право. Казивао ми је за попа Тановића како се био окопао да му их измакне.

Ту неки дан примио сам од брата писмо, и каже ми да сте му писали, и захвалили на смокве, и за приповједке да сте му јавили, како ћете му их брзо послати. Смућени смо и ја и он тешко, сбог нашега доброга зета Леса Папренице: од бијелијех поклада пао је у некакву гњилу што зову: „ипокондрију.“ На све је омрзнуо што је прије љубио. — И најмилије му је саму код куће стајати, и ни с ким ни о чему не говорити. Син му је на вапору први капетан, и чујући за оца, долазио је с вапором своијем, и поведе га до Тријешћа силом, и видећи да се ни мало не разабира, него да хоће опет дома, пошље га на траг, и Бог ће дати да ће се излијечити.

Овамо је сад мирно. Омер-Паша је још у Скадру, и кажу да му војска свећер придолази, и шиље је у Подгорицу, Спуж и Жабљак да стои. Од Ђурђева дневи, на Црнојевића ријеку престали су с Турске стране долазити и доносити соо и жито ка' и прије док је вјера била. — И на овој страни од Херцеговине, Турци једнако пријете Граховљанима, и несретњој раи све тежи зулум чине. Јучер сам читао писмо, што пише поп Ристо Кујачић из крај Клобука нашему капетану у Рисан: Жалећи му се на скоте Корјениће, како рају без лијека туку, и све јој узеше до гола живота, најпослије вели за погрду вишу ватају им жене и ћевојке, па им стригу косе! Овдје

очамаше несретњи Граховљани и неки Црногорци, чекајући свога Господара с пута, да им каже муштулуке добре, иначе биће црнога белаја до миле воље! Има свијеснијех Црногораца који говоре и овако: „Да смо ми сами Турчина изагнали, бисмо се нечему и надали, а овако то ђаволе немамо се чему надати, да ће нам бити боље, него молимо Бога да нас оставе и овако на чем смо!“ — Сјутра се чека одиста принцип. Надао сам се с данашњијем вапором и ја да ћу имати од вас писмо, дакле кад га није, ево ја вама шиљем ово по истоме, и свршујем га баш, а закуца по-ноћа! Примите мој поздрав.

Ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4554]

51.

У Котору 27. Ђуна 853. С.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Ви сте мене с књигама и иконама учинили готово трговцем, и сад попови говоре: „нико срећни од попа Вука!“ Прве ваше велике књиге трсио сам у трампу за србуље, и данас на ваше име предаћу их на аџенцију, и кренуће одавде с парополовом сјутрашњијем. Срећан им пут!

Под № 1. за три србуље дадох 1. апостол и 1. служебник.
„ № 2. за три србуље дадох 1. минеу општу и 1. требник.
„ № 3. за двије србуље дадох 1. минеу празничну.
„ № 4. за једну србуљу дадох 1. требник.
„ № 5. за три србуље дадох један апостол и 1. псалтир.
„ № 6. за једну србуљу дадох 1. требник.
„ № 7. за једну србуљу дадох 1. требник.
„ № 8. за двије србуље дадох 1. требник.
„ № 9. за *двије* велике и *три* мање србуље. обећах дати попу Грбаљскоме (ако ви речете) Пентикостар и Тастаменту т. је. Нови Завјет са Зачалима.

По вашој наредби дао сам Врчевићу од овијех књига: Један требник, и један службеник; и сад опет дао сам му

два служебника од истијех Биоградскијех. — И тако с оном минеом празничком што сам је дао у 11 фор. попу Кусовцу, неостаје код мене, од првијех великијех књига већ ниједна. Сувише дао сам Врчевићу у неколика пута 10. псалтира, један попу Кусовцу, а један у промјену за србуљу под № 5. Тако и од првијех псалтира остају код мене само 12 за које, као и за часловце учинићемо чисти конат најпослије, пошто и ове остале распачам, или за паре или за србуље. На сваку моју србуљу ударио сам печат мој на корицу, и записао с поља од прилике како се која зове. Ја сам србуље ове узимао од овдашњијех попова и калуђера, и нијесам могао ни на једну руку имати их другојачије, него овако како видите; а Бог ми зна да сам радио, и с мојом грехотом варакајући се с њима, да их узмем најјевтиније; пазећи богме вазда да не бисмо имали с њима послије какве главобоље, као што се догађало више пута Врчевићу с Грбљанима, и мени једном с једнијем Црногорцем. Ја сам мислио да већ и нема код нас Србуља, ма док чуше за ове књиге московске, да су ми дошле, почеше ми их доносити, мислећи да ћу им дават моје за њихове, комад за комад у промјену, и тако неки их понијеше на траг, а с некијема се једва нагодих, и узмем ове на они начин. Ја сам се неколико држао у погодби ваше старинске цијене и наредбе, и овако тргујући видим да је и нашијема најмилије, само не знам шта ћете ми ви за ово рећи, пошто књиге видите.

Седам комада, што су с концем танкијем превезани, то су попа Јока Кусовца, и осми је опет комад, што ви шиље на дар, без корица, и спуњен је с прећом. На сваком комаду уписао је својом руком, колико кои коштује, и цванцике су му код мене да их прими у свако доба кад дође, а писао сам му и поручивао по људма искрај његове куће, али недолази, ваљда је пошао у лов у србуље. Он је из моје руке свако ваше писмо примао, и онако запечаћено у џеп би га турио; дакле, осим вашијех уста, он лаже да није оно ваше писмо имао, што сте му га у Априлу м. преко мене послали.

У сандуку међу србуље наћете и једну на зечјој кожи што вам је шиље Врчевић с Цетиња.

Да видимо сад како смо с инконама! Ја сам од вас имао:

2 велике по 5 Ф.	10 Ф.		
19 различнијем С: по 1 Ф.	19 „		
27 мањијех С: по 30 кр.	13 „	и 30	к.
4 лика свјетовна по 36 к.	2 „	и 24	к.
Свега	44 Ф.	и 54	к.

Послао сам Врчевпћу оне двије велике	10 Ф.		
Сувише истоме двије мале	1 „		
За дацпју у Догани платих	2 „		
У аћенцији платих повоз из Беча	5 „	и 25	к.
У Тријест послах F Sigmundt	3 „	и 9	к.
Што сам чинио поправити неке		27	„
Свега	22 Ф.	и 1	к.

Кад трошак ови одбијем од главног 44 Ф. и 54 к. остаје тада вашијех код мене Фор. 22 и к. 53 и с њима и с оном минеом празничком баш могу подмирити попа Кусовца за србуље што има од вас имати 33 Ф. — Тако је тршен међу нама конат и за ове иконе, само вашијех 53 кар. пресежу код мене.

Ја сам на иконе добио око 11 Ф. и можете ми вјеровати да нијесам толико гледао на ту добит, колико што прије да их распродам, и у народу нашему умилим; јер да су ови нови свеци били на продају код иког другог, не бише наши људи у њих вјеру имали, нити би мислили да су они ришћански и Божији угодници. — У томе још да сам се држао на цијени, вукле би ми се тамо и амо Бог зна докле, а тако памтећи изрек ови: „роба спора да има и већи ћар, ту нема ћара; а роба брза да има и мали ћар, ту је већи ћар,“ Трспо сам свијех, и можете ми послати опет у истом овом сандуку онолико различнијех, само Христови и Богородичини; Никола с Митром, и Ђорђа на коњма нек буде више комада, и боја радите да буде отворенија, јер на овијема бјеше мало тминава. За ову добит од икона учините ви како је право, ја подписујем.

Један добар Ришћанин наручио ми је 4. иконе: Богородицу; С: Лазара; Зачатије С: Јована; и Усјечепије С: Јована. — И оне нек буду у четири једнака комада на дрвету — украшене. Код нас граде иконе и крсте од липовине, и веле: да гром не удара никад у липов крст и икону! Кажу и Турчину да је најмилије рећи Ришћанину: „То ти

и то чиним липову крсту!“ Ви препоручите од добра дрвета нек буду, па било од којег му драго. Ово вам је мјера за иконе: Сав конац висина је иконе, а до узла је њихова ширина. Ако буду лијепе вјерујте ми да ће по њима многи наручиват за домаће инконосце; јер нашој чељади најмилије је имати у кући оружницу и инконосац су доста инкона. — И сваки мрнар кад дође с пута, и донесе по двије три иконе пукне глас кроз мјесто: „дошао је та и та Н. и донио је велику рогадију!“ Не донесе ли инконах реку му: „није донио ништа, ђаво узео брод кои га је довезао!“ Гледајте да их начини што прије, и да ми их пошљете, па ће бити плаћено колико речете.

Ту скорице примио сам ваше по дуго писмо од 25. Маја, а прије тога и сандук с московским књигама. Да нијесам поп Вук, и законоучитељ у овим школама, ударио бих сбог овијех књига на триста сијасета с овдашњијем Царевићима. Кад виде онолике и онаке комаде, нешто се најеже и помуте, као да им ђаволи испод коже врте; ма их ја на лијепе ублажим, и с мирисним тамјаном подкадим, па ми их без прегледања пуште, и дома их с миром понесем. Све су књиге на броју, само што је на њих ударена велика цијена и боим се да нећемо с овијема учинити ништа. Ја ћу се промучит да натегнем што се узмога највише, али сам видио и ту ономадне, по попу Морињскоме, кои је желио узети празничку минеу од 17 ф. да ми је једва хтио дати за њу двије велике србуље, и за то рекох: да ће се мучно моћ с овом цијеном ишта учинити, и за паре и у трампу за србуље. Да нијесу оне прве ваше књиге оваке, јевтиније биле, ајде де, било би ми нешто лагше рећи: да н. п. Ап-л сад коштује по 15 f. али су већ сазпали од прилике сви како сам оне (прве књиге) давао, па ми сад неће вјеровати да ове по ово долазе, него помислиће да их варам, да више оглоћем. — Најпосље ако ми не могасте што на њима попуштити, а ми ћемо причекати до на јесен, па ћу с њима ако Бог да уз Хрцеговину. Што велите у вашему писму: да сиромаху попу и цркви оставим по коју форинту и да поклоним гдје видим да је от потребе по један часловац или псалтир. — То ми је мило чути, и то вам је заиста велика задужбина, и слава и част у нашему народу. — А и осим тога ви велико добро чините с овијем књигама, јер су са свијем без њих сиротне и цркве и попови. — Виђао сам при погребу ће по три попа

из једног требника читају опијело! И без служебника на памет, ће поп служи летурђију и т. д.!! — А овако мало по мало накитићете с овијем лијепијем књигама и цркве и свештенике наше, па ће вас спомињати и благосивљати на С: тајне. Биоградски требници много су им обични од Московскијех, и сбог веза, и сбог она два молбана, што имају на крају сувише од другијех; и ако имате кога још пошљите ми неколика. Ако коме кои поклон учиним, записаћу на корицама да је поклон од ваше стране, и освједочићу вам с подписом онога, кои поклон добије.

Кад примим од вас или тастаменту, или само Јеванђелије, одмах ћу дати у Леденичку цркву, за ону велику србуљу (јеванђелије). Леденичани 46 кућах имају двије цркве, и у њима немају ни једне друге књиге, осим ове једне србуље. Ово је Бањска Инорија, и кад им пође калуђер да служи, носи књиге собом из манастира, на доста пута и заборави баш ону што му је од највише потребе, па на велико чудо сиромах тада је! На ово Леденичко јеванђеље прибијен је с поља на корици један сребрни крст, ваљаће око 2 ф. Дакле кад ми пошљете то ваше чинићу овђе на њему метнути, једно од сребра распетије, а има их баш готови код кујунџија — да не дижемо оно старинско, а њима ће бити ово ново много милије. Још ми ваља писати, а мишљах да ће ми стати на ово карте.

Попу Кусовцу даћу, тек дође код мене неколике књиге од мање цијене, и научићу га како ће их давat за србуље. Видјећемо како ће се поднијет у овоме, па ћемо се лагше знат владат и у напријед. Лукав је као шимија, али ми је мио што овај посао не казује никоме. Учио је на Цетињу ће свега и свашта има.

Онај *Требничић* ми се допада, јер је баш госпоцки, и онаког нема ни поп Јакица кои је наш главар велики! Био ми је срећан, из њега сам најприје читао опијело попу Јошичком, и добио сам велики дублијер и златни цекин.

Врчевић ми још ништа не јави, хоће ли Грбљани примити онај *Нови Завјет* или не; али је сва прилика да га неће узети, јер су попови на чудо тражећи јеванђеље, које им је от потребе, и у ономе великоме са зачалима. Оно би ваше служило за неког нашег оца Арсенија, кои вазда чита кад служи, једно јеванђелије (од Мат: зач. 34. од полу) и већ га је научио на памет! Врчевић ми је послао једну србуљу

на зечјој кожи и наћићете је у сандуку. Од овијех потоњијех књига послао сам му 2 требника и 2 м-ослова, а од првијех служебника имао је три. Писао сам му цијену, и препоручио да их да за србуље, и кад узима коју, да их пошље на мене.

У Владисављевића дао је Бог, ништесам се много ни уздао; јер ми је било познато одавна, да он без своје користи у риједки Божић чини добра другоме. Вама хвала свакако. Ја сам сина Светозара намјестио у трговачкој кући на Смирне. — И другог Веселина, на броду великоме, тако су ми сад три изван куће, а четврти најстарији Љубомир, дошао ми је дома послије три године, да сврши науку поморску, у овдашњој царској школи. Сад сам вам хвала Богу на коњу, и у овој служби живећи мирно, нити марим нити чезнем за вишим господством. Што сте пошли онако препоручиват ме нашему новоме владици, то сте учинили као мој прави пријатељ; али знајте да ја више љубим и цијеним ваше оне ријечи, него црвен појас те би ми га сјутра дао кад овамо дође.

Ево ме затече поп Кусовац баш при овоме писму довле, и донесе за вас три слабе србуље, које га долазе 5 f. и по; Ја га упитах намргођено за оно ваше писмо, и одговорио ми је: да је већ био вама напријед писао два дана, него ли га је од мене имао. Ове три његове србуље остају код мене, јер сам с првијема пун сандук заковао и до мало понијећу га на аџенцију. Данас ми донесе и поп с Крушевица 6 комада добријех србуља, и за њих ште минею празничку; 1. псалтир; 2. мц-словца, и 2. часловца. И Кртољски тутори доније ме данас једну голему српску *тастаменту* и ште за њу Апостол или Јеванђеље; дакле ја сам све ове србуље код мене зауставио, а њима рекао док упитам вас, па ћу им одговорити, што ми наредите ви. Ја сам попа Кусовца подмирио за његове прве србуље, и ево вам његове признанице.

Миле су нам ваше нове приповједке, и наши их људи читају радо, као и остале ваше све књиге. Један учени Латинин рече ми у шетњи за 37. и 38. причу, да су с Италијанског преведене из књигах *Machjaveli* и *Omero*.

Ви ми писасте за један лакат сукна јака и дебела, да вам пошљем. Ево вам баш такога од вуне тушице. Овамо нико не носи црнога, па га и нема ниђе.

Ви знате да код нас у сваком мјесту кад литију чине, дигну од свакога браства по толико крста, на високом копју

насађени, и носе их преко свега мјеста попијевајући како је ђе обичај н. п. на троичин дан Ришњани вичу овако: „Крсте носим Бога молим Г-ди помилуј, а у Бога здравља просим Г-ди помилуј“ или кад је суша просе кушу; или кад је кише просе сунца. У Кривошије некад су викали: „Крсте носе четворица, Г-ди помилуј, и два попа и калуђер, Г-ди помилуј, а остали сви у чету, Г-ди помилуј!“ Дакле ови су крсти мили нашијем људма и добро их плаћају некоме овђе што их којекако начиња и бојадише. — И за то молим вас упитајте тога инкописца били ми могао он начинити неколико од овијех крста од дрвета липова, а послао би му ја мјеру и форму од овијех, е бисмо и у томе могли нешто добити.

Књаз Данило отуда дође здраво и весело са својом дружином. Добро су били накићени с крстовима, као да су их по путу находили! Стевана Перкова син вељаше: „А да Божја ти вјера, нежнам зашто су ми га и дали!“ На 26. Мађа на Цетињу била је велика граја, е се у онај дан извршила година како је књазом постао. Из Чева и Цуца мушкетао је неколика издајника ма је престао е скочиште главари на њ. С мушкетавања, с крста и медаља велика је мржња увјерите се горје. Сметнуо је многе капетане, дигао је ђендарме, чини ђетинске работе: час тако час овако! У здравље Перово оправда се Цуцки сердар Андрија. Сад је Књаз у Бјелопавлиће купи араче. Он хоће да га сви слушају и да му дају, а пок: владика давао је и подмећао многоме у руке и сувише од плате. Граховљанима је подијелио 4500 фор. — Анта сина пок. војводе учинио је за војводу у Грахово. Турци су се добро уплашили и од раје и од Црногораца у Нишиће велика је тоска, е се боје да им га Ц. г. не угребе. Псују Москова и веле: „Валај и Москов хоће много хоће сваког да удари штапом.“ Кажу да се књаз одиста вјерио код Квекића у Тријесту и да ће му донијет вјереница 100.000 ф. Књаз све попијева кроз биљарду, узео је под перо сваког Црногорца од 15 до 60 г. Фишеци су справни, а путове на све стране крчи. Врчевић је повео сву фамиљу горје, ваљда му је добро и Боже му га дај. Још ћах нешто, али баш се нема ђе, него вас љубезно поздравља

ваш пријатељ
Поп Вук Поповић.

У сандуку наћете и 15 ком: граматика Даничићеви, оставио сам и за мене. Опет је рибао око мене, ма није могао ништа изрибат!

[Вукова напомена:] оне 4 иконе по 18 ф. без рама, а с рамом 21 ф. (позлаћен *ушраво* по $1^1/_2$ цол широк) за Лазара као оне 2 по 5 f. има вишијех — распятія и различних светаца по 4 ф.

Netto.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4555]

52.

У Бечу 15. Јулија 1853.

Мили мој имењаче и пријатељу!

Данас је дванаести дан како сам вам послао писмо од 3. о. м., а онај исти дан, кад сам ово дао на пошту примио сам ваше од 27. ђуња, на које вам ево сад одговарам.

Прекјуче сам примио и сандук са Србуљама и јуче сам их мало прегледао. Биле би ми много милије, да их је више *штампанијех* а мање *рукописнијех*; али немојте помислити да овијем ријечима ја вас корим или кривим: Боже сачувај! него вам само кажем своје мисли. Ја сам увјерен да сте ви жељели и једнако да желите задовољити ме у свачему, а знам и то да силом нијесте могли набавити оно чега није било. Међу тијем штампанијем Србуљама најбољи је онај октојих под № 2, који је и читав и тако чист, да ми до сад ни једне оваке нијесте послали: за овакову Србуљу вриједно би било дати и комад за комад. А између рукописнијех најбољи је онај апостол под № 1, што је крупнијем и дебелијем словима писан, јер се узима да су оваки рукописи старији од онијех који су писани ситнијим и мршавијим словима. Ово вам ја све назначујем да знате за унапредак, а ја одобравам ово све што сте до сад учинили, и одобрићу оно што учините у напредак. Тако и попу Грбљанскоме (прем да она његова три комада што су свезана заједно не вриједе више од једнога часловца) подајте Пентикостар а и Тестаменту како добијемо даћете му.

Ја сам вама прије назначио цијену, по којој се оне продају *онамо* по књижарама; и кад бих ја трговао с тијем књи-

гама, морао бих (за новце) још скупље давати их; јер да речемо да сам допуштење (с великијем трудом) добио и купио их по оној првој цијени, али камо различни трошкова од Москве до Котора, па онда тек трговачки добитак? У Биограду је (по штампаном каталогу) Апостолу цијена 20 Ф. (а ја сам је вама назначио 15. Ф.) а великоме Требнику 40. Ф. (а ја сам је вама назначио 16. Ф.). Али поред свега тога ви и те књиге у промјену за Србуље дајите и цјење, како видите да се може, особито за штампане и читаве Србуље и за рукописе велике и написане као што вам горе рекох. Тако подајте и Морињскоме попу празничну Минеју, и попу Крушевачкоме Минеју празн. и 1 Псалт. и 2 Месецослова и 2 часловца, и Кртолскијем туторима Апостол. Једном ријечи, гледајте за све како знате. Наручио сам 5 Биоградскијех Требника, како их добијем послаћу вам их, кад велите да су многима милији од Московскијех! Оне Србуље попа Јока онаке су као што сте их видјели; али већ шта му драго: ваља га држати, неће ли што и боље донијети! Добро је то што велите да зна мучати. Платите му и за те три Србуље 5. Ф. ако су и слабе. баремн ијесу ни скупе. Тјерајте га у Морачу и у Ровца. Правдајте ме што му не пишем, и уговарајте ви с њиме како знате, а и ја ћу гледати кад гдје с главом будем подобро да му пишем; али опет ви ријечима можете боље с њиме, него ја писмом.

Мило ми је што ми за поклоне овако пишете. И опет вам сад велим, да сиромаху попу и сиромашној цркви поклоните и по Требник или Службеник, као онима гдје велите да по четворица из једнога требника опијело читају и да поп летурђију на изуст служи. Кад добијем Јеванђеље или Тестаменат послаћу вам за Леденичку цркву, па кад примим њихову Србуљу може бити да ћу вам послати и више што да им — — — — — — — — — — — — — — — —

[Штампано у „Јавору" 1882 стр. 635.]

53.

У Котору 18. Луђа 853.

Мили имењаче и Пријатељу!

Вративши се ту ономадне из Рисна овђе, нађем једно покрупно писмо ваше међу добре пратноце, и прочитавши све

оно с краја у крај, остадох добро зачуђен и смућен; јер се нијесам баш надао, до ованке и оволике преписке, да ћете доћи с Врчевићем.

Врчевић док је сједио и доље на ниско, пишао је на високо, и његов изблејао би се у друштву и на писму, што неби ни пас с маслом изио — као да му је и мозак изгорио. Навлаш би се другда окупљали око њега, да га чују, како вјешто прича, и с другијем се спрда, и он мислећи по овоме, да га сваки од слушаоца држи за славну главу, и да имају потребу од њега, све више и више упуштао би се у ованке безпослице и лакрдије, и вјерујте да му је ово дало доста по врату, и иста власт наша с овога, није га цијенила, ни гледала добијем оком. Он је иначе добричина, и прави његови пријатељи сјетовали су га да се остави од којекаки ђетински работа. — Исти ђенерал наш Мамула желећи му дат једно прилично мјесто у царској служби, био му је препоручио да се не чује у народу жив донекле, да не кметује, да нечини темесуће и различне сељанима карте и т. д. и залуду, што дикла навикла, ово му је по трагу, и с овијем ће умријет. Кажу ми, да и горје на Цетињу замеће још црње шале и спрдње, чини по вјетру велике планове, чини у кући вечере и састанке, и ово му пасава добро, код зелене господе цетинске; али код Пера и Ђорђа не; вр ми је исти Ђорђе у шетњи рекао, кад је био ту скорице овђе: да се Врчевић добро брани у биљарди, међу Црногорцима, кад га узму у посмијех, и ова зла наука, рече ми: остала је још од пок. владике, и ови садашњи Господар да је у томе још гори и погани од њега. Придода ми за Врчевића и ово: да би за њ боље и корисније било да гледа свој посао, јер су мучни Црногорци, и мучно је дворит млада Господара и бијела коња!

Ја с овијем хоћу само да вам докажем, да Врчевић обикао је живјети; а што вам онако ладно пише и посао преврће као туђин; његово голо кичељивство недопушта зар с оне висине, да вам се понизи, и да вам одкрије, кад је био сиромах! да сте му ваљали, и са слањем да сте му многе рутине закрпили. Може бити да у његовој глави мисли да ви купујете у њега памет без паре и течете благо; па зато да се ставио и он сад у памет, на други начин с вама живјети. — Послије добра овако се и дочекује.

Ви сте имали триста разлога да му овако одговорите; али познајући, како би се с овога тешко гризао, и како би му зао божић дошао здрављу и поштењу, немогу да вас не замолим, као мога милога и великога пријатеља, за истог Врчевића, да му овог пута опростите, и с другијем писмом да му одговорите на други начин; а ово да задржите. — Препоручујем вам да с њим учините о свему чисти конат, и у друге конте неупуштајте се, нити се на образ ослањајте, јер је свак поштен докле хоће! Ја вам много захваљујем да сте ми открили ово, и радоваћу се још више ако ми као пријатељу и као свештенику примите молбу ову. Хвала на муштулук за 10. талијера, ваља ће ми сад као и кад; јер је велика скупоћа код нас у свему. Биће те примили моје писмо од 27. ђуња. Набавио сам 15. ком. србуља, још су ми у путу неке. Дао сам попу Кусовцу 5. ф. Ја ћу се лако азурати на пут, само нек се горје изведри боље. Доће нам брзо наш владика овђе, а дошао нам је и ђенерал јучер, и сјутра полази на Цетиње. Сад превернимо лист и разговор. Бег Ефендија мудир, ту ономадне писао је Анту пок. војводе сину у Грахово, да му пошље арач, и са земаља да да трећину, и сувише њему да пошље пешкеш. Анто му је одписао, да му неће ништа дат што му не рече Господар с Цетиња. Ускоци Нишићки ту скорице посјекли су 4. добра Црногорца. — Мутња ка и вазда! По Мамулу шћегло је око 50. Црногораца, међу њима од главарах су: Иво Раков, Петар Стеванов и Бјеладиновић. Јучер су послали одавде горје велику слику нашега цара. Јуче у 6. сати крену Мамула с пазара на више, и поведе собом Маера и једног капетана планисту. Казао ми је Маер да ће обићи све границе и згодне кланце. — Боже дај да им буде и ово у добри час! На Цетињу је и Матија Бан из Биограда. Тамо је и млади војвода Анто, са својијем главарима из Грахова, чућемо шта ће им сад рећи Господар. — Књаз, веле, да ће се женити на јесен. Око 300. сватова кажу да ће саћ овђе по књагињу, а само троица отиће у Тријест по њу. Умолила га је вјереница с писмом да би престао мушкетават Црногорце. Добри Машан још је у тешкој муци од оне ране. — Књаз га иједи претећи му за некакве конте и карте, и с овога је пакао међу ње. Овамо од суше све изгорје, биће трке и муке до миле воље! Овђе је Петрановић за првог консилијера, све ме нешто обиграва и за вас пита. Прикажује ми се пријатељ, и зато му чиним понизне по-

клоне! Стојте ми добро, и не иједите се много. Примите и ви, и у вашој часној кући сви наше пријатељске поздраве.

ваш
Поп Вук.

[На једном засебном малом листу]:

Котор 13. Луђа 1853.

Примих од попа Вука Поповића у цванцикама фіорина пет № 5. и то: за три моје старе србуље.

Попъ Јоко̀ Кусовацъ.

[А на другој страни истога листа]

Поп Кусовац каже: да се не смије још ни у Ровца ни у Морачу поћи; а зна и он да би онамо нашао србуља на зечијој кожи:

Врчевић ми пише: ако што имам за вас, да вам не шиљем прије, него што ми он неке србуље пошље. Биће оно што их држи као мачку у врећу! и погађа се с вама колико ћете му дати за њих!

Данас ћу писати брату на Смирне и јавићу му за талијере. Пошљите ми кои комад вашијех пјесама. Набавите коју *Јермологију, пасхалију* и *полустав* (милитвеник).

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4556]

54.

У Котору 7. Августа 853.

Мили мој Имењаче и Пријатељу!

Ја вам немишљах још за кои дан писати, али ми дођоше два ваша писма од 15. и 16. Јулија, на која ми ваља одговорити и то највише поради онијех икона, што су ми биле наручене од једнога Ришњанина.

Добро ми је мило било, што сте ме онако сад лијепо обавијестили. како ћу у напријед Србуље рукописне узимати; јербо до сад ја нијесам на то гледао: јесу ли оне с крупнијем, или са ситнијем словима написане биле.

Прикупио сам опет око 25 ком. и до Госпођина дневи причекаћу попа Кусовца, неће ли ми коју за вас донијети, и тада ћу вам све у овом вашем последњем сандуку сложити и опремити као и прије. Кад ми кои донесе по двије или по три Србуље заједно, лако се тада мијењајући нагодимо; али кад нема више до једне, и хоће да му дам за њу књигу Московску, тада сам на муку, с неће да разумије што му ја говорим како је право, него како је њему мило, и за ослободит се белаја, доста сам пута узимао и са штетом нашом, којекакви подерина.

Они Ришњанин каже да су му много скупе с рамом и без рама оне 4 иконе. И ја велим да су скупе, спрам неки што их доносе из Леванте и Русије. Ја сам мислио наивише да могу доћи по 10 или 12 ф. свака, и по ову цијену кад би шћео молер начинити их нека их почне направљати, што вас молим реците му и од ваше стране прикричите да буду љуцки учињене, а то ће бити опет за његово боље те живи с тијем. Не треба ни на једну рам да меће, јер их неће у стакло мећати; него у наоколо сваке иконе, ваљало би по један бар палац ширине, да буду позлаћене, које би тада у иконосцу изгледале као да су у рамове. Четврта икона, или једна од њих, нека буде с. Лазара што га је Христос воскресао. Ови Ришњанин: Ћатовић — оградио је овог љета кућу добру, а стекао лијепу младу, па је рад имати и те лијепе иконе, нек му је све ново.

Пошљите ми од онијех другијех икона ако има готови: 10 Богородица и по толико Никола, и Ђорђија, и то по 5 већијех и по 5 мањијех. Приметните и по 4 с. Сава, с. Илија и с. Јована. Кад вам пошљем Србуље, метнућу један дрвени крст у сандуку, да га види молер, и да ми каже пошто би ми начинио онаки једно 50 комада.

Кроз Херцеговину још се неможе с миром путовати докле год не види се шта ће бити од Руса и Турчина. Један мој рођак што је био ту неки дан за трговину у Гацко каже ми: да се Турци више боје чета Црногорски него ли те намишљене рати, и зато да гледају кривијем оком свакога путника од нашијех страна. Дакле причекаћемо до моје ваканце да ако

буде штогоћ мирније. Сваки дан очекујем попа Кусовца, и овог пута надам се да ће донијет лијепи Србуља, јер ми је речено да је некуд далеко пошао.

Г. Мамула био је лијепо дочекан у Црној гори. Свуда су Га добро частили с печеним овновима јагњићима, вином и леденом водом. Прегледао је све кланице и границе, сва поља и попаљена мјеста. Раздао је преко 3.000 Ф.! црквама и сиромасима. На Ријеку и кроз Белопавлиће видећи поља празна од суше, рече свијема: „Мене је преварио ваш Господар! Он ми је рекао: Добро је Црна гора, а ја вићу да вам је све изгорјело!“ И за ово сад много вичу на Господара, и одговоре Г. Мамули: „да је од њега среће препоручио би нас, да нам дате неколика брода жита“. Од Господе Црногорске није нико са њим путовао, до само 20 перјаника и Влаховић. С Ријеке возом пошао је на Вир, и преко Црнице пријешао је на Каштио и дошао је у Будву. Црногорци вичу: „Никад оваког Господара није међу нама долазило“. И при растанку рекао им је: „Жалим вас! али ћу говорити за вас ће ваља!“ По овоме они сад говоре: „Њега је послао цар Никола, а није ћесар!“ Стајао је у Ц. г. осам дана. На Цетињу је само преноћио, и много је препоручио књазу да нареди војводи Граховском да да Турцима са земаља ону кесим, и уговорени харач; али књаз није га послушао! Ту ономадне књаз је сишао доље да се плаче без невоље с морем на Перчањ. С њим је од Господе Врчевић и Бјеладиновић. Били су часком и у Грахово. — И наредио је с бреком Граховском војводи да нема дат Турцима ни у шаку жита. Свијема је опет рекао: да слушају добро војводу младога, и ако би га кои увриједио животом ће платити. Чинио је свијема редом, почемши попови спједи — да војводу љубе у руку! Кад су га упитали: „Шта ћемо сад Господару без жита, е нам је изгорјело све! Он им је одговорио: Како ви Бог да! ја вам немам од куд помоћи, и ја просим као просјак од ћесара и од Руса! него држте се и мучите се!“ Није им даровао ни талијера по свему што им видио опаљене куће и празно поље. Каза ми Врчевић да од вас чека одавна писмо. — И да има, ако не лаже, неке за вас справне Србуље. Хвали се на књаза, и на стање своје, и вели: да ће ове зиме још живјети веселије, кад дође књагиња, и с његовом Анетом удружи се! Двадес. беспосленика Ришњана пратили су књаза до у Грахово, и даровао им је 20 талијера. Пишите Врчевићу, и гледајте да с њим останете

у миру, да нам се злотвори невеселе. Гледајте и с њим и са сваким држати чисти конат, и за дуго не дуљит га.

Ово сам вам писмо био почео на томару писати, па ми дође преша једна да сам га морао на вас трк свршавати. Владичина инсталаціа биће на Госпођин дан. Позвао је од сваке општине по неколика брата. Из Боке поћиће 8 друга. Говори се одиста да ће у Септембру доћи овамо. Лијепо учи попове, али они говоре залуду нас учи, кад недава ништа! С оним сукном биле су на врх сандука покривене књиге, и које први сандук отворио, тај је и сукно понио! Послаћу вам љепшега од вуне вељадине с овијем сандуком. Пошто разгледате ове Србуље, и видите које ми још остају књиге Московске, тада од прилике ми пошљите још коју од тијех што имате; а и ја те вићу прилику добру да се може кренути на пут, писаћу вам у пут колико ће те ми и каквијех послати; јер нијесам рад туђег много код себе држати.

Ова несретна жена од некога научена да дође к мени, да је на вас препоручим, и нијесам се могао одрећи, зато како знате, и пошто чујете од ње зашто тамо иде, дајте јој пријатељски сјет, то вам само препоручујем. Други пут писаћу разговјетније, и одговорићу вам на она два писма пољепше, особито за оне ријечи јавићу вам шта значе.

Поздрављајући вас ваш
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4557]

55.

Мили Господине Имењаче!

Ту ономадне у листове задарске № 35 нађох да је наше правитељство одредило два штипендија по 100 ф. за двоицу из Боке кои мисле учити с доидућом годином овђе наутику или поморску науку, и кои би желіо ово добити, наређује: да се пријави сваки до 25. Сет. с траженим свђоџбама.

Желећи ја да би најстари син мој ову науку свршио, да не буде вазда проста мрнарина, позвао сам га још овога љета из свијета, и дошао је и учи овде биће два мјесеца, ма

још имајући цијелу годину учити, предао сам данас на околишну нашу власт моју прошњу и остале карте, не бих ли могао одржати барем ову помоћ за њега, кад нијесам ону, за онога што је желио у милитар поћ.

Видећи у вашему писму, да вам је познат Г-н Бурати секретар Г. Мамуле, молио бих вас, ако вам није што тешко, да би сте му од ваше стране препоручили, да би за ваше пријатељство приставио добру ријеч, кад буду у Гуверну ово располагати поради мога сина, не били ово добио, и то не по ајтеру, него по свакој небеској правди. — И ако бисте му писали, молим вас, пишите му упут, док је на фрешко, да не украби ко прије.

О нашијем послима, други ћу вам пут писати, само знајте да имам за вас 29 добријех Србуља, што сам их ја набавио, а за попа Кусовца не чујем ништа шта се догодило од њега.

Вас љубазно поздрављајући ваш

На усјеченије [29.—VIII—1853.]

ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

Биће смокава добријех и доста.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4558]

56.

У Рисну 29. Септ. 853.

Мили Господине и Пријатељу!

Баш кад сам се нечијем писму надао (јер оно ми је јутро 16. Септ. добро запјевало уво) тада ми дође оно ваше писмо писано на мали Госпођин дан. Много вам захваљујем, што сте се онако попаштили пријатељски писати у Задар, за онај мој посао, за кои ће се брзо чут, или ће бит за мене вук или лисица. До сад наши нијесу могли добити никад код Рімљана никакав штипендио, и зато смо мучали, али једну вечер у шетњи чујем нашег ваљаног циркула говорити о овоме овако: „Непамтим да је кад кои од Грчког закона добио кои шти-

пендио, и готово сви они што су га из Котора имали, рђаво су учили и свршили, и по сад добро ћу сверху овога стајати атенто коме ће се дат". — Ове су ме ријечи нагнале, те сам се ја сад чуо, промишљајући: да-ако овог пута непане ми макаруо у пепео!

Није ни мени послије мило било, што сам се онолико био погосподарио у ваш онај посао с Врчевићем; зашто сам држао у руци да ће вам жао бити; али сам у томе свеђер промишљао да ћете рећи: „Ово мој имењак по својој поповској дужности меће међу нама мирнију". — као што и јест, и зато опет некајем се да сам вам оно писмо повратно, па нека вам је и било врло жао на мене. Ја не говорим да његова писма нијесу заслужила онаки разложити одговор ваш; али то вам могу рећи: да с оницем одговором зађели бисте се у велике, и он сад с оне — опасне висине, неби вам рекао — евалај, нити би вам се одао као кривац: него би изишао с његовим разлозима, кои би вас на ново смутили и наоштрили, како бисте га још љепше направили, пак из тога родила би се на јави жалба и омраза, и многи би једва то и дочекали. Ви сте одавна познали Врчевића, да се с вама по трговачки варака, па бјесте му се зато од прије вјешти учинити, да не мисли вазда, да су људи кукумари. А сад је већ било касно, послије онолике љубави, славе и дарова, онако да га мушки, као да нећете — прошибате, још преко мене, како би и мене допала која заматница, и ви може бити остали би сте најпослије у бунаци. — Хвала вам дакле што сте ме тако послушали, а вјерујем да вам је то било мучно учинити. Добро наш један увријеђен Ришњанин вели: „Неучини добра да те чудо не нађе!" Писмо ваше за Врчевића, предао је мој син у Котору, баш у руке Црногорцу Шуту, кои вас добро памти, и за вама уздише што нијесте на Цетиње! Једном сам му рекао: да с вама не зборим, јер ми беше додијао с питањем: како сте? и мислите ли опет брзо овамо доћи? — Писао сам и ја Врчевићу и препоручио му, ако што има за вас, да ми пошље до десетак дана, е дотле бићу готов и ја, да вам опремим нешто моје.

Молим вас наредите молеру оне 4 иконе, да их начини што прије; јер онај Ришњанин пошто је чуо, како ће их направити по своме занату остао је задовољан, и кад буде платиће одмах, било по 18 или по 20 ф. за сваку. Те друге иконе што ми мисли послати, за продају, нека гледа да их

сложи у добром сандуку, е се боим да их киша не поквари у путу. За прве оне иконе био сам послао овога још љета по моме сину око 5 Ф. (конат ми је у Котору) оном трговцу у Трнјешће, на кога су биле препоручене. — И послије неколико времена пише ми исти син са Смирне, да му је Фиорине трговац вратио говорећи: да му ја нијесам дужан ништа за иконе. Овоме сам се послије зачудио, јер ми је био речени трговац писао, колико му имам још послати за његов трошак; и сад промишљам, да ће бити прије мои новаца он овај трошак од вас наплатио, дакле ја их имам сад вама дат, зашто сам их био метнуо у онај ваш конат од истијех икона.

Онај ваш нови Завјет није хтио Врчевић узети, зашто нема у њему зачала. — И он је код мене, а писао сам вам за ово и прије. То друго Јеванђелије и Апостол што имате са зачалима биће му по вољи, а то се разумније, те здраво допријеше у Грбаљ, да ће и Грбљанима, него ми их пошљите да једном трсите се од тога. Наручите такијех књига, зашто по сеоцким црквама, и за службе катадневне наручније су толике књижице, него ли велике књижурине. Кад буде даћемо од тијех и у Леденичкој цркви, а узећемо оно њихово велико Јеванђелије српско. Кад биште та два комада у једном комаду била, права би се Тастамента звала, а на тај начин раздвојене неби их нико звао ни купио за тастаменту. Наручите коју *шаскајлицу, Полустав* и велики *Псалтир*. Како баталисмо оне молитве врачевске и оне што се читају кад се крсти носе, али од овијех чини ми се да и немате свијех. — И ово би вам било пред Богом, кад би сте штампали.

У очи Крстова дневи био сам залуду кренуо пут Драчевице, да се јавим неким поповима, и узгред да нађем коју Србуљу; зашто су ми били рекли да их има по неким тамо црквама, и да их тутори недаду ни за паре ни у трампу за Мошковске књиге. Кад сам приспио у Нови, сину ми нешто на љесицу на десној нози, да нијесам могао мађ с мјеста, те ја отоле с великом муком вратим се дома, и одонда ево ме и данас у постељи. Набој проклети учинио ми се од уске штивале и здријевајући тако ми је јаде задао, да нијесам за толико ноћи могао уснути. Ономадне ми га је љечник прорезао, и ова два три дана надам се устати и наумио сам. ако се јоле узмога у прву суботу поћи у Котор, да вам пошљем с вапором ово што ми је готово. Биће моијех Србуља око 34 комада, ако не и више, и у истом сандуку мислим да ће моћ

стати и један мањи, у коме ће бити око 100 литара добријех смокава, да их подуже у здрављу благујете. Метнућу вам и неколико шипака слаткијех и посовњијех, да видимо колико ће од њих доћи тамо здравијех, да знамо за унапријед владат се, те дочекамо у љубави још коју јесен. Хоћете ли да вам пошљем мало наше проглашене *каштрадине* т. је. неколико сувијех бедрица, печеница, ћевеница, сланињача, бумбара, покркаља и пендевиша? — Попадија моја каже: да сте ви једном одавна у нас, овога радо јели с купусом. — Она ми све препоручује да вас не бих у чем напједио, зашто вели: „да такога — као вас — нема у свијету човека правијега и бољега". — „И куку — вели — лукавоме до вијека", и сувише чуо сам ову од ње: „Бог види опачину и кроз облачину", а ово све приговара ономе кои с вама шарено поступа.

Ако ми дотле посла што Врчевић, или Поп Јоко Кусовац биће тада и више бреме, а писао сам и попу Кусовцу дома, те буде дошао с пута и донио што за вас, да дође к мени у Рисан. Имам још од вашијех великијех и малијех књигах по неколико комада и за сад да би сте ми послали коју празничку и општу минеу, и кад дођу та Јеванђелија и Ап-ли за ову зиму биће ми доста, да с тијем и овијем књигама покупим Србуље неке што их има по Боки. Поп Кусовац оставио је код мене још овога љета једно подебело Јеванђелије на зечијој кожи, и тражи за њ једно друго Мошковско на велико коло. Ја сам му казао да ће овако доћи до 40 Ф. а он ми на то одговори: колико буде да ће доплатити, али му није вјеровати, зато сам радио да ми оно прода, или да узме за њ коју другу књигу, и нешће, него тако стои и данас. Може бити кад ми пошљете то Јеванђелије и Ап-л да ћу оправити што. Но ово његово фали неколико листова из почетка, али се види да је господско и старинско. Ово вам писмо написах у постељи, да ми буде мање послије писати, кад вам пошљем Србуље, и Бог зна хоћу ли моћи у ову суботу ишта оправити и опремит вам, барем да се ненадате од шта да је кренуло. Херцеговина је ове године похарана и љетина је са свим издала. Ускоци и четници већ су почели чуда чинити. Дадоше Граховљани Корјенићима кесим са земаља, а даће и арач жими ја! Овамо је глас да ће књаз оставити вјереницу своју и да му је краљеви не дају узети! Сад су Црногорци устали да узме шћер којег главара Црногорског, и то сердара Баичког. Имао бих вам још што

јавити, али нек стои други пут, кад будем здрав и у ноге као што сам у срце. — А сад останите ми с Богом и примите наше љубазне поздраве.

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4559]

57.

У Котору 17. Окт. 1853.

Мили и Многопоштовани Господине и Пријатељу!

Тек јучер пошто ми је нога пребољела, дошао сам у град, и сложио сам у сандуку све Србуље, што сам их у трампу за саме ваше Московске књиге узимао, од попова и калуђера на ови начин:

Под № 1-им за 6 Србуља дадох 1 минеу Празничку, 2 М-цословаца 2 Часловца и 1 Псалтир.

Под № 2. — за 2 Србуље дадох: 1 Апостол.

Под № 3. — за 3 Србуље дадох: 1 Триод Постни.

Под № 4. — за 3 Србуље дадох: 1 Минеу Општу.

Под № 5. — за 2 Србуље дадох: 1 Служебник и 1 Требник.

Под № 6. — за 2 Србуље дадох: 1 Служеб. и 1 Часловац.

Под № 7. — за 2 Србуље дадох: 1 Служеб. и 1 Требник.

Под № 8. — за 2 Србуље дадох: 1 Служеб. и 1 Требник.

Под № 9. — за 4 Србуље дадох: 1 Октоих у двије књиге.

Под № 10. — за 2 Србуље дадох: 1 Требник 1 М-цос., и 2 Часловца.

Под № 11. — за — неколике дадох: 1 Служ. 1 М-цос. и 2 Часловца.

Под № 12. — за 2 Србуље дадох: 1 М-цос. и 1 Часловац.

Под № 13. — за — неколике дадох: 1 Треб.; 1 Псалт., и 2 Часловца.

За оне три мање, и двије велике Србуље попа Грбаљскога што сам вам их послао пред овијема под № 9 били сте

ми одобрио да му дам 1 Пентикостар и 1 Тастаменту, кад ми је пошљете. — Дакле ја сам му дао Пентикостар, а на мјесто оне Тастаменте, дао сам му онај нови Завјет, што ми га је Врчевић повратио, јер му није ваљао без зачала, а ја сам послије на истој књиги штамски написао сва зачала за све недеље и велике свеце и Празнике, да може се лако наћи и Ап-л и Јеванђелије, и с овијем сам попа задовољио и смирио да ми недосађује.

Имам још 12 Србуља код мене, што су ми их послали два попа из Новске Крајне. Једнога су 5 ком.: двије су само читаве и печатане, а три су помање и с крупним словима штамски написане, ма немају ни почетка ни свршетка. Другога су попа 7 ком.: међу овијема само је једна мала и рукописна, а остале све су читаве и големе. Они су ми их послали на образ, и кад дођу к мени, поручили су ми: да ће ми их дати у промјену за друге књиге Московске. — И зато сад с овијема нијесам могао ове вам послати, да не ударим с њима на сијасет.

У великом сандуку, метнуо сам око 36 шипака, једну пуну кутију сувијех смокава, и у једној Србуљи под № 6 једну за вас свилену нашу капу, која ће вам служити по соби, и лијепо ће вам стајати. Сувише метнуо сам двије моје домаће иконе, да их дате Молеру да ми их поправи и понови то вас молим. Све сам ја ово покрио с једнијем аршином доброга сукна од вуне вељадине, него гледајте кад кога пошљете по ово да привати из Догане, нека пази онамо, кад стану мјерити и пребирати, да му кои што од овога не опали.

У другом су помањем сандуку саме смокве. Ове су мало лошије, али су добро зачињене и збијене, и могу трајати ако ће те до комад љета. Ја сам све ово данас овдашњој аџенцији предао, и за повоз до Тријеста платио. — И дај Боже да у здрављу и ви тамо све ово примите и да вам по вољи буде.

Примио сам из Догане оно Јеванђелије и Апостол, што сте ми послали преко поште и сјутра ћу га опремити на Цетиње Врчевићу. Допало ми се једно и друго, али ми је чудо да у Кијевским књигама нема црвенијех слова.

Писао ми је Поп Кусовац да је болестан, и да није могао никуд поћи из дома. Врчевић ми ништа не писа, нити ми за вас што посла; ваљда ће бити вама што одписао на оно ваше писмо, што је ту скорице од мене примио. Биће те већ примили неко моје писмо из Рисна од 29. Сеп. Заборавих

вас у њему поцудити сувијем скоранцама, бисте ли да вам пошљем десетак литара? Кад ми одпишете, јавићу вам колико још имам вашијех књига, и како смо од нашијех коната. Пошљите ми двије Празничке, и двије опште минее, и ако имате једа[illegible]-л, пошљите ми и њега; јер знам да ће ми који од оне дво[illegible]ропова записати, и коју од тијех књига за све Србуље, што [illegible] ми их послали на углед. Имам једну малу Историцу о Црној гори, што је владика Василије начинио и издао у Москви 1754 л. Ако вас љуби, могу вам је послати. Бих ли могао имати Биоградски једно 50 букварића, 25 малијех катихизиса и 25 псторица за дјецу нашу. Ја бих имао и сам коме писати за ово тамо, али се боим, ако им писах да ми не досаде с писањем и питањем за друге њихове после; па зато бих вас молио да ми ово набавите и пошљете што прије.

Црногорци све питају јесу ли се краљеви удрили, како ће и они брже боље у пљачкање ходити. Баш им је Бог дао муку изнеиада, рђава година, а скупо жито и све остало за очи, и они што неће зло чинит, али се између себе клат, никако другојачије не могу живјет. Наш милостиви цар, опет им је почео давати крух суви, и одономадне посе га на сву прешу горје. Новица Церовић, крвник Смаилагин, поштени и ваљани човек, видећи погапулук велики на Цетињу, предиже јадник у Морачу, и тамо ће Бог да зна с ускоцима из великог свог добра, о јаду своме и туђему мислити и радити. Бимбаша Кинковић посланик Дервиш Паше, ту ономадне био је у Грахово да пита војводу хоће ли пуштит да ограде Паланку на Умац, гдје је била и прије што је пок. владика био оградио и развалио. Војвода му је одговорио да он за сад недопушта. Кинковић га упита: говорили војвода ово из своје главе, или из чије туђе, а војвода му одговори: да ни из чије друге, него баш из своје главе да му поздраво говори. Тада му Турчин овако рече: „Задајем ти Божју вјеру војвода, брзо ће ти [illegible]и опет војска Турска, и Паланку ће мо оградити као [illegible]реву земљу, и ви те нешћесте с добре воље работати да [illegible]ати работаћете и силом без плате, и с богом". Данас војвода невољни, иде на Цетиње, да каже књазу ови муштулук, и увјерите се, ако дођу Турци, а сва је прилика даће, предаће им сви Граховљани, јер су већ добро Црногорско познали. Дервиш је у Мостару и одиста има војске справне, и кажу да ће управ с њоме у Грахово. Он зове из

свију кадилука главаре, да им поврати опет оружје, али не оно њихово, него царево из нова. Силни су се пандури просули кроз Херцеговину, и кажују да прије мрака Ришћани се затварају у својим кућима, јер Турчин, сваког утуче, пак рече: да га је чета црногорска убила.

Сад да вам изјасним оне ријечи:

Опрљати се значи: обућ се у рутине, или у подерине. *Блеснути* не значи ништа; а *Бјеснути* значи синути н. п. кад се ко у лијепе хаљине обуче реку му: бјесну је, или сину је као сунце. *Глибан* значи: с опроштењем, што и говнен. Без стоке и сваке *дејаније* значи: и без сваке стварце, или без ничеје ништа. *На подметке* подмећи су оне крпице, што су међу дјеци испод с' опроштењем, гузице. *Бижигати* ријеч је венецијанска, и значи преметати или пребирати. *Рогађа* не зна се чија је ријеч, него овдје значи: свако послање, које пошље путник из свијета својој кући: *Шимија* значи: мајмун Аће. *Тушина* вуна: што се брије с кожа од сад до Божића. *Вељадина* вуна: што се стриже или шиша, у планине до Петрова-дневи. *Јарића* вуна: што се стриже од јагањаца. Да вам кажем и ово: из Догане нијесу ми хтјели пуштит оне књижице да понесем прије, него их је прегледала и допуштила политичска власт. За ова два комадића лако је било, ма кад их буде више, бићу на чудо. Гледајте били се могло овоме тамо лијека наћи, да ми амо око њих не бижигају ови поштени људи. Стојто добро и примите наше пријатељске поздраве.

Ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4560]

58.

Мили Господине и Пријатељу!

Јучер у подне каза ми добар један пријатељ из Црне горе да је ономадне у биљарди било грдног ријечања међу књазом, сердаром Милом и Пером Томовићем Петровићем.

Синоћ пред мрак затечем на путу Ива Ракова, и поздравим га од стране ваше, а он по несрећном гласу с Цетиња, упутно

се бјеше на сву прешну на више, ово ми рече: С богом Попе, и фала и поздрави ми Г. Вука. — У исто доба глас кроз град пуче како су: Сердар Мило и 6 Бањски фамиља, Пера Томов са женом, и син Сердара Цуцког Стеван дошли у Грбаљ. Јутрос пазарни дан, распитам за ову бруку, и кажу ми да их је ктио књаз мушкетати, и они кад су за ово обазнали да су поноћи побјегли.

Ево нема још један сат, дођоше из Грбља сви они овђе, обљевени и наоружани, и чује се свашто говорити, ма ли одлази пошта до мало, па вам не могу јавити праву истину с чега је ова ненадна брука, али ћу радити с првом поштом, и сувише него ли сад знам, да вам опишем ову бруку и несрећу њихову. И Борђе је био кренуо с њима на се вратио опет. На Цетињу кажу да се окупило Црногораца са свију страна и лако се може догодити погибија и књазу истоме.

Не мислите за каштрадину, што више улазимо у зиму она је боља. Примио сам ваша писма, и одговорићу вам и на њих.

У Котору. 1. Декем. 1853. по Рім.

Ваш пријатем
Поп Вуко.

Наш циркул заузео се витешки за ови мутни посао. Синоћ одмах послао је у Грбаљ по њих свога комесара и пограничког капетана да их доведу овђе: е бјеше се чуло да су неки и у Скадар побјегли.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4561]

59.

У Котору на 22. Нов. 1853.

Мили Господине и Пријатељу!

Ја се надам да сте примили оно моје мало посмо од 1. Дек. и за онај исти посао, ево вам опет пишем пространије. Наклена мржња, што је међу Господом на Цетињу, позната

вам је добро и из мои првашњи писама. Ја сам вама јављао како су се толико путах и са самијем књазом догонили до ножевах, пушаках, камишах и шаках. Овај ђаво залегао се међу њима, од када је Зеко сио на владање, и послије нешто с господства и кривог суда, а нешто са женах и срамотног збора, све више им је растао и радио, како ће их поклати и под бруком ставити.

Биће близу година данах да сестра Вука Врчевића пос[illegible]жује на Цетињу у кући Пера Томова, и ту скорице пронесе се глас да је Перо забређао. И како чујем књаз је радио да ову срамоту покрије: зовне Вукала Перова момка, говорећи му да је он забређао. Момак му одговори да није никад ни довијек. А да кои је ђаво? упита га књаз. Он му одговори: „Упитајте ђевојку“ зовну њу, и она каза да је дијете Перово! Тада књаз понуди реченог момка да би је узео, дајући му 100 талијерах. Момак му одговори: „Нећу Господару да ми даш и вас манастир! Нећу Господару тај црни образ узети на себе, ако ћеш ме и мушкетат!“ Овдје му на тврду и божју вјеру очитова момак, како му је за то и Перо давао 300 тал! и то да рече само да је његово дијете, и како му је обећавао благо да би убио књаза, и како су тајно о томе у кући Перовој разговор водили: Сердар Мило, Видо Бошковић и Сердар Андрија из Цуца. Пошто се књаз наслушао овог злог разговора, ону кучку оправи некуд с Цетиња, а Вукале отиде својој кући у Добрско село.

Ту недавно с бог свађе повале два попа на Врањилу топу и одвале им по 25 шибика. Сјутри дан тако исто оправе и једној вјереној ђевојци. С овога Ђорђе, Сердар Мило и Перо приговоре срдито књазу у Биљарди, а књаз као огањ живи сјекну пут Пера: „Још ми ти проговараш црни образе, што оцрни живе и мртве Бог те клео!“ — „А ти коцобаша — пут Сердара Мила — никако нећеш да мирујеш је ли?“ — И ти — пут Стевана сина Сердара Андрије — грдни говедару очеш да пашујеш“. „Богме ћемо се овог пута по пољу буцати и давити, пак нек буде шта ће бити!!“ Пошто се овако као луд изблејао, скоче остали да се не искољу, те неког истуре по пољу, а неког поведу у кућу.

На 15. о. м. нареди књаз да се сви главари и остали кои крух његов једу, окупе на Цетињу, и некако се обазна, као да мисли пред овијем људма најприје он своје разлоге приказати, а послије да прикаже сваки своје, пак они што

реку, онако да и буде; али Перо и његова дружина, познајући Зека и његове купљене перјанике, какви су то Деспоти, пешћете чекат скупштину, него у прошлу сриједу поноћи — мицац брже боље преко Ловћена странпутицом с дјецом и женама, и једва у зору дођу у Шишиће у Грбљу. Залуду су перјаници ишли које куда за њима у поточ, нијесу им могли у траг ући. — И ево их сад 33 чељади овђе у граду пију, пију и шетају. У исту ноћ побјегао је из Цуца и Сердар Андрија са својом фамиљом у Рисан, и ево га овђе; а за Вида Бошковића — кога сте виђали у Бечу с покојнијем владиком, и за његова рођака попа Ђока, тако исто и за војводу Цеклинског не зна се ништа, гдје су оштирили, и јесу ли их перјаници уфатили. Јучер рекоше на пазару, да се чуло како су ова тропца умакли у Спуж, и казаше ми, да је Сердар Мило данас говорио: „Милије ми је што сам чуо, ђе су они тропца здраво пријешли у Спуж, него да ми је ко ову сву Боку даровао!“

Перо, Сердар Мило, и Цуцког Сердара син Стеван били су поздравити циркула и колунела од Фортеце, — послије и ови су у цијелој паради одпоздравили њих. По наредби ниједног сад Црногорца с оружјем, и прије него се прегледа шта носи уза се, не пуштају у град. Јучер је сишао доље Мирко, и у два сата послије подне чинно је код Циркула доћи Перу и Сердару Милу. Овдје је Мирко са сузама молио и заклињао стрица Пера да иде на више, и да не слуша Сердара Мила што му говори. Циркул је мучао, али Сердар Мило у мале одговори: да за сад немају гдје ни коме на више ићи. И ово исто и Перо потврди и с овијем се разиђу.

Данас се чека Г. Мамула за овај исти посао да долети овдје, ма како ми је видјет, ако стане им говорити да иду горје, неће га послушати.

Свашта се говори да се не може описати. Једни сад говоре да су они ктјели смакнути књаза; а једни опет да је књаз ктио њих. Једни опет кажу, да је књаз навлаж ктио учинити ону скупштину, не били се они уплашили и напријед рекли: „Господару ми желимо да нас пуштиш из твоје службе, и ако ћеш нам дати коју помоћ, па да идемо дома“. Гдје кои Црногорац вичe: „Није се ово догодило с оне грдне политуље, него се тако рекло за вишу нашу погрду, а друге су ту дубоке работе“. Једни опет: У жли се ово час за нас догоди!“ — „Пропанућемо овог пута!“ Баице 600 пушака ишту свога сердара; а Цуце 800 пуш: питају за

свога, гдје им се маче! — Сва по избор Црна Гора тражи, пита и хоће Пера на Цетиње! — И у овој згоди сам Бог знао шта се неће замутити горје. Сиромаси уздишу и веле: „Ово су их постигле спромашке сузе! — Прилози с ћивота! и пусти динари, наша мука! Сити и бијесни па чине свако безакоње, и ваља да се објави на њих овако приказаније!" И увјерите се да ови спромаси говорећи сад овако за ову Господу Цетињску, добро погађају. Оставимо што су прогнани стари главари и главарски синови, оставимо што сад највећа им је забава на Цетињу: Игра макао и пиће шампања! метнимо на страну и пушке, и што скачу као кучки на туђе невјесте и ђевојке (четири су и сад пуне на Цетињу) али помислите да су од љетос мушкетани 20 ваљанијех људи, особито у Морачи, Пивљана и Дромњака сивијех орлова, и то све без разлога, без исповједи и причешћа (како су за кога доказали књазу плаћени шпијуни!). А колико је правијех кућа поробљено и оглобљено томе нема конта. Сердар Мило мрзак је књазу, али се зна зашто! Он је јучер и овдје с прозора на неке Црногорце повикао: „Црногорци! и ви носите срце моје, али не смијете говорити оно што је право! Он једном имао је убити књаза са малом пушком, кад му је овај био упркао прсте под очи да га ухвати за брке! — Доста је књазу сломило врат, код знатнијех Црногораца, и што је дао власть онолику своме ајутанту Бјеладиновићу. Исти невољни Машан рекао је књазу: „Ето Господару ти даде сву власт Ришњанима, а своје прођера као ниђе никога!!" — Још љетос сбачен је с капетанства син Лаза Пророковића Јоле, и при овој несрећи, нашао се овдје у граду, па се смео нити му се мили сад ићи горје, ни стајти [!] овдје! Чујем да је и Ђорђе смућен и да га стои вика и рика по Цетињу!

Јели дакле ово, оно наше ваздање проклество! Сад кад би ваљало да су у договору, слоги и у љубави, они се гоне и кољу! и ако се ово до кои дан не смири какогоћ, исклаће се, и најстраше ме од Баица, јер у свој Црној гори нема да би скочио један за другога као они. По мојој мисли најбоље би било, да би се позвао књаз у Беч или у Петрсбург, док се види шта ће бити, и кои ће им се бољи начин владања дати.

Пошто је синоћ 21. Нов. Мирко отишао горје да каже одговор Перов, данас по подне у 3 сата донесе Шуто Перу једно писмо у коме књаз са својем сенатом дава вјеру самоме Перу, и свијем осталијем, осим Сердару Милу, и Цуцком

Сердару и његовом сину Стевану, и зове да их да иду горје, и то ако до сјутра вечер не послушају — кажу и то да пише — да ће им у лагум учинити куће као што су они од гувернаторове! И ово се чу данас: да је побјегао у Подгорицу Сула Радовић капетан из Комана. Стеван ми Цуца рече данас, да чекају одговор из Беча, и вели: кад их је Бог избавио од Нерона и Калигуле! ласно ће бити за остало! Он је ученик Биоградски! са својом поезном био ми је почео нешто шмрдат око моје свасти на Цетињу, ма да је повикао мицац! Добро измаче добри Новица. Не дође данас Г. Мамула, него је дошао с параиловом некакав тенente Мршијал да прегледа фортеце и оружје. Крцат један бродић сувога крува доједри данас под град за Црногорце. И већ куд ћемо даље, него нам Боже дај дуго здравље

ваш стари пријатељ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4562]

60.

Мили Пријатељу и Имењаче!

Ја мислим да вам неће бити ни ово моје писмо сувише, и ако сам вам писао од данашњег дана два пута: јер и из овог ће те чути нешто ново, што је одномадне на Цетињу било.

Кад је Иво Раков приспио горје, кажу ми да се у Биљарди изрикао: „Што се ово учини од крвавијех кућах! што Господару не смакости крнике! Ископајмо им куће и траг, за Светога Петра!!“

Данас је шљегао с Цетиња и Лука Цуца и пошао је к оцу у Рисан. Он каже да је јуче прочитана сетенца горје, у којој се дава рок до Васиљева-дневи свијем бјегунцима да се могу повратити дома. Само не главом сердар Мило, кои је оглобљен 500. тал. Ни сердар Цуцки са свом фамиљом, коме ће се сва добра (ако дадоше Цуце) разягмити! Он каже, да су све ово скропли зли калаши, што су уз књаза, кои му докажу, шта ко за њим збори: јели добар или зао! јели лијеп или ружан! јели мали или велики! и т. д.! и кои шњим испијају шампању и огњену ракију! Он зло прориче и за

Врчевића! причао ми је укратко, за ову несрећу, како се је и зашто родила и баш је онако као што сам вам већ о томе неколико јавио.

Боже тога сачувај! да је почем Перо у Брда побјегао. Брђани би сви с њим, и Бог зна, куд би и како би доспјели! Брђани су све перјанике одбили натраг, кои су били тамо пошли да пофатају неке главаре, пријатеље пок. владике. Овако су им се опрли и у Црници.

Може бити да за ово, мало ће марјети пријатељски Дворови. Они ће питати јели књаз на Цетињу, и јели у миру с Црногорцима, — а за друго ко ће бјежати нека бјежи. — И сва је прилика да овако се мисли, јер и овдашња власт на то пази, како стоје горје, и у случају немира, било би маршираља. Најгоре је што је стрико Перо побјегао! и вјерујте ми да он работа а не куца! Страшна су ово троица, сва су три једноумци! и не би сте вјеровали коју им стиму чине и сад Црногорци. Шта ћете више, по 50 њих пред локандом стоје гологлави, и гледају уз прозоре небили којег угледали од њих, а по путу трче на буљуке па им љубе колена и руке.

Највећма књаз фалива што на многе знатније подозрјева, и што је много претијесан у утробице, па би пуко као кријештавац да оног ђавола не изговори што намисли. С овијем је уплашио многе, ал не све. Једни несмију пред њим цикнут, а једни богме прикажу му како ваља зубе. Заиста је наопаки посао! Савовићи и Томовићи одавно реже један против другог, и ово је она куга, која ће их овог пута завити у црно — а дај Боже да не погодим.

Овдје је Мађор Сабљар. — Тражи старине славјанске; али више проси него ли на то троши. — Наша невоља домаћа.

Граховљани подмирише Турке, па су сад на миру. Биће 15. дана подијелио им је наш циркул 2000 ф. у цванцикама, што им је послао наш добри цар и отац Франц.

У Рисну добили смо Претуру, с брзим доласком владичинним добићемо тамо и проту. — А чули сте за свештенничку плату.

У наоколо Боке путови су готово свуда учињени, али су уски па господа неће моћи у кароце шетати.

Још ми не дођоше из Скадра три угра (јегуље) а од потребе су и мени за Никољ-дан моје крсно име, кад ћемо напити и за ваше здравље. Сад су тек почели доносити по-

мало и скоранаца сувијех, а невиђају се још пастрве. По некољу[!] дневи одмах надам се да ћу вам опремити све.

Ако вам и не спомињем за нашу трговину у ова писма, не мислите да сам је заборавио. — Имам три четири купљене добре србуље.

Ово су ситнарије што вам јављам, само тек да трошите за пошту. Причекаћу док буде што боље, а притом будите ми здрави.

Ваш имењак
Вук.

Данас, и баш ево сад у 3 сата после подне дође нам и Г. Мамула а пошта кренуће у 4. сата одавде, а сјутра ће из Новога с парополовом на даље.

У Котору 25. новембра 1853.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4563]

61.

У Котору, 3. Дек. 1853.

Мили Господине и Пријатељу!

Прије него пођем данас дома, да набављам што шта, за прославити моје крсно име с пријатељима, барем да вам јавим шта се учинило, у ова три четири дана, међу књазом Данилом и избјеглим Црногорцима.

Сјутри дан пошто је дошао Г. Мамула овдје, позвао је сама Пера, а послије и Сердара Мила пред собом, и кад им је разумио разлоге (дебелијех и маснијех) пошаље свога пограничног капетана на Цетиње: да би његова свјетлост изволила доћи к њему на Његуше.

На 28 Нов. рано, кренуо је Г. Мамула из Града, и на пазару дочека га Сердар Мило и поздрави га овако: „Ајде с Богом Господине, била ти срећа на путу, и реци ми књазу да му нијесам издајник, као што ме назвао у Сетенцију, него су му издајници они, што су боси без опанака искрај Жаб-

њака побјегли од Турака, и што с медаљама и сад сједе украј њега!“

У прочитаној Сетенцији названи су: Перо, Сердар Мило, и Сердар Цуцки и његов син Стеван да су издајници Отачанства, а Господа остала зову их: Кошутовци и кучићи!

Исти дан пред саму вечер, вратио се с Његуша Г. Мамула, и допратили су га до града Ило Раков и Петар Стеванов сенатори. Имао је кратки разговор с књазом у Машановој кући. — И позвао је самог Перa, и како чујем каза му је: да му се књаз много жалио на њих, особито како су га ктјели убити, и како Вукале исти свједочи за ово и за договор њихов што су имали више путах у Перовој кући, и исти Перо како му је давао 300 тал: да ово оправи. Казао му је и за Сердара Мила, да је један митник и мутљивац, и за Сердара Андрију да је ништа човек, и син његов Стеван да је права отров на Цетињу. — Чујем и ово да је књаз замолио Мамулу, да ове људе макне кудгод из Котора, да се не догоди с њих, њима, или коме другоме зло које. Г. Мамула послије није већ имао с њима разговора, нити их је наговарао да иду горје, а и да је, не бише ни пошто, баш да их је узео и на образ и на душу. Перо ће се с првијем пароплoвом кренути пут Беча, водиће собом свога сестрића Стевана Цуцу, а ови остали разиће се којекуда по приморју, јер и жене и дјеца вичу: „Нећемо без вас никуд с вама ћемо и у јаму“. Дакле ево како се до сад овај посао смирио!

Ономадне дође и Вуковић из Беча. Јављао се за час и Перу, па је одмах отишао на више. Перо је као кимак пун динарах, премно је добар дио и доље, али му је остало много по туђијем рукама, и сад књаз истражује ове и зове их, па им опрашћа по половицу, а остало наплаћује. Ђорђе се не чује, али се зна зашто мучи; нема при руци новаца, а жао му је било оставити ону лијепу кућу и покућство, а шћаше оправити као и остали, и зато сад не говори ништа. — До душе о овоме мало се што чује, да и остали Црногорци говоре; не смију ни пожалити кога, један је капетан рекао на Цетињу: „Жао ми је Господара Перa!“ и чујући књаз за ово, оглобио га је 20 тал: и дао их је на пиће перјаницима. — Дакле се види да од страха муче! и баш се зато ја више боим, да из овог мучања не излети кои ђаво црни! — Књаз је једнако у ћефу! Он вичe: „Не боим се ни Николе Павловића, ни ћесара Бечкога! Ја у мојој земљи заповједам!

Послије овог случаја кажу да је постао још бјешњи и дурљиви! Данас дође доље и Г. ађутанте Бјеладиновић, пун бедри сјаје му се сабља, и на прси токе и медаље, ка' да је с мегдана.

За чудо ми је како ми ништа не писасте за Србуље и смокве јесте ли примили, и јели вам то по вољи.

Кад се вратим из Риспа друге нећеље, писаћу вам опет. Данас полази Г: Мамула одавде.

Не вјерујте ништа ономе што пишу у листове за Грахово, да су тамо Турци. Ово вам је четврто од мене писмо у 15 дана. Боже дај пето да буде веселије, у томе желим вам добро здравље. С поздравом

ваш пријатељ
Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4564]

62.

У Котору на водокршће 854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

На батњи дан вечер — баш кад ваља — добио сам писмо ваше од 15 Дек. и чујући за ваше здравље, много сам веселије Божић прославио, него ли сам мислио. Овамо се био прочукао од некуд глас, да сте ви тешко болесни, и ја за то и за дуго не чујући ништа, било ми је за невољу мислити грдно; али опета хвала Богу кад није онолико муке и зла, колико сам промишљао да ће бити.

Ви се кад и кад, или баш мало кад жалите да сте болесни, и по овоме ја се уздам у вашу добру ћуд, и у ваш јуначки живот, да ћете и у напредак, до пунијех стотину годинах, тако вјешто бранити се и чувати од ње, а Бог свемилостиви нека вас сачува, и укрјепи вам здравље, до дубоке и и спокојне ваше старости.

Мило ми је што вам је по вољи било, све оно што сам вам недавно послао, само жао би ми било ако буде капа пропала. Код нас је не бише тако лако измакли и сакрили. Онај

сандук није се отворио прије Беча, дакле она је ту у догани нестала, кад су сандук отворили и пребрали.

За Србуље гледаћу по наредби вашој, да их у напријед узимљем, а и без ње увјерите се да настојим што се најбоље и најпаметније може, како ће и за вас, а богме и за мене бити боље, љепше и мирније; и у овом послу радећи овако поштено, зачепио сам уста с чистим разлозима, васкрслим неким родољубцима и празним типичарима, што сад под ноћ, и то с голим ријечма ударају велику цијену на Србуље и на друге ствари старинске!

Послао ми је Молер оне иконе за продају; али је сад код нас злочесто вријеме: велике кише, вјетрови и воде па људи нити могу долазити на пазар, нити их ја могу куд послати на углед, и зато ваљаће да ме причека за које вријеме док му пошљем новце за њих 66 ф. и 34 к. у све.

Књиге црквене, ако вам нијесу до сад дошле из Биограда, како им драго, не пишите више за њих, проћемо се за сад и с овијема што имамо побољшех из Москве. — А школскијех набавио је већ од туда, наш један овдје трговац.

Прије него се видим и разговорим с нашијем владиком, нијесам рад ни од њега ни од другог преко њега просити за себе ништа. Говорио сам и сад с Г. Мамулом за плату вишу да ми се да, и одговорио ми је: да ће се брзо придодати по нешто сваком учитељу, и тада биће и за мене нешто.

Ако нијесте нашли два ковчежића за брата мога, наћу их ја овдје, и послаћу му их од ваше стране. Чујем од другог да је свећер нешто слаб, и то од великог посла и труда, па сам му писао ту скорице да би дошао дома за које вријеме да постоји, и већ незнам ништа хоће ли ме послушати; за то бих и вас молио да му, како ви знате, за ово препоручите док је на вријеме да обради око свога здравља; јер са здрављем ништа се није измијешало.

Мени би веома мило било кад би сте овамо дошли; али гледајте доћи у Августу м-цу; јербо у јесен највише се у нас људи жене и по Божићу, и за ово вријеме има много и Крснијех имена што их славе и у Рисну, и на друге стране. Ви само дођите, а за остало не мислите: работе вам неће фалити, а ја колико будем јакосан и главом и брадом помоћу вам.

Ономадне предао сам на аџенцију сандук с читавом пастрмом: у њему су 2 полутице, 4 бедрице, 2 плећа, и ово

је месо од правог шкуља или вам шкопца што вам неће наудити, само га у врућој води проперите прије него метнете варити. Метнуо сам: Бумбар-ра; пендевиш-ша; покрклја-кље; кобасица-це; ћевеница-це; сланињача-че; печеница-це; бедрица-це. И ово се све вари с купусом заједно као и каштрадина. Печеница се не кува, него се једе режући је на танко тамо на љето, кад и као бедрице двије козје што су у сандуку. Кобасице кувају се, и пеку се на овај начин: завију се у мокрој хартији, па се запрећу у супражу, или онако голе метну се пећи на граделе, али овако искапље мас. Наћи ћете и један пршут домаћи, који ће бољи бити за резат га, него ли варит га. — Су више и 20 лит: сувијех скоранаца, 1 малу трутицу, 4 скадарске јегуље, 2 оке сланијех маслина и 36 ком. шипака, лемуна и наранача сладкијех и љутијех. Скоранце се грију на супражу, и на пјату поспу се с уљем, и ожме се на њих по лемуна или љуте наранче. Многи их и пригају на уљу, а многи по неколико вежу у балицу, па их метну да се варе с купусом, и послије зачину их с уљем, оцтом и папром, и овако су мени најмилије. Црногорци гледао сам гдје их онако једу сирове, и наши многи овако их једу, особито жене, али им ваља кожу огулити. Јегуље се варе као и скоранце с купусом, и зачину се с уљем и оцтом, могу се и онако саме сварити, али се овако чини, јер од њих и купус добије мирис. Ја бих рад био, да вам се ово све у мед претвори, и слађе да вам буде. Сад само с овијем кушајте како ће вам се допасти, па ћемо се у томе лагше за у напријед владати те будемо живи.

Данас ће сићи доље Књаз Данило, и чујем да ће путовати до Тријеста и Беча. Немогаше ни Руси ништа смирити: Сердара Мила и Цуцу Стевана никошто не хоће Књаз ни на очи; а Перо и остали сви бјегуни могу поћи и на своја добра живјети, али да се не чују живи, и да се не мећу ни у што. Перо не мисли горје без чиста конта поћи, а остали су пошли сви осим фамиље сердара Цуцког, која је у Рисну и која се страшно боји од Књаза. Сад је Ђорђе за президента, а Мирко је за м[illegible] Ђорђа. Руси су их савјетовали да се смире и да живе у љубави, али брекгали ни заповједали нијесу. Адиђаре што су довијели за цркве, подијелили су их сами и дали главарима у руке. — Дали су неколико и у Грахово. Чује се да ће доћи силно жито за Ц. гору, иначе да не би дошло, зло бише и они и ми прошли. Сва-

како црна се пише. Чека се и Врчевић с Књазом, ја сад полазим дома, и преко сјутра те га овдје затечем говорићу с њиме и за Србуље и за друго што, па ћу вам јавити. *Оштирити* значи: утећи.

Љубезно вас поздрављајући, и нову вам годину честитајући ваш пријатељ

Доб. Вук.

Имам пет-шес Србуља, па ћу вам их послати док ми је још неке добити. И ону историцу нећу заборавити вам послати. Од попа Кусовца никад ништа, измамио ми је неколико књигах, то ми је жао; али Сенат на сриједу!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4566]

63.

У Котору 10/22 Јан. 854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

У понеђелник у очи водокршћа, кренуо је с паропловом онај сандук за вас пунан свакојаког мрса, а сјутри дан писао сам вам по пошти, и надам се да сте једно и друго већ на здравље примили.

Пошто сам писмо на пошту бацио, одмах сам пошао пут Рисна, и кад сам био испод Прчања, чуо сам велику пуцњаву низ Крстац из пушака, а то је био слазак књаза Данила.

Јучер вративши се овдје чујем да су књаза допратили преко стотину Црногораца, и да су га сусрели на пазару од Господе наш циркул, и колунел од фортеце. — И мимо страже пролазећи да су му чинили почести велике. У вечер пред кућом свирала му је дуго музика мл[illegible]рска, и у театру с особитом свјетлости, и накићеним мјес[illegible]риказали су му велике славе, а све ја мним за љубав пуст[illegible]јех жутака!

Кавалевски није заједно с књазом сишао доље, него мало доцније. Сјутра дан био је Сердар Мило код Књаза, и овај није му допуштио изговорити свој разлог, него му га пресијече с овијем ријечма: „Поможе ли ти што Мамула, Циркул

и Руси! Моли Бога ће ти је ово први пут што си ми фалио, а ћерао бих те до на крај свијета, као што ћу и оног рсузина Цуцу Стевана, а тако ћу ти дати мој пасапорт, па ајде. да те више моје очи не виде!“ Залуду је ишао Сердар и код Кавалевског, и овај га је намргођено сусрио говорећи му: „Да сте прави не бисте бјежали!“ Сердар му одговорио: „Како нећемо побјећи. кад нас је мислио утумезати као мазге.“

Кавалевски је хтио да дођу доље, зли Вукале и поп Јован Шпадијер, и у очи да реку Перу, као свједоци, да је одиста намјеравао и договор с дружином имао, да смакну Књаза. — И кад су позвали Пера да иође код циркула за ово да се суочи с њима, није хтио поћи, знајући да су аванције и да му није било до части поћ се с њима парничити. Перу је допуштено да може ићи на Његуше, и да живи код своје куће као прости Црногорац, и баш се не зна шта он сад мисли, е је тешко болестан, па нити што говори коме, нити кога пушта код себе има толико данах.

Сердар Мило сјутра ће кренути сам пут Србије, а могло би бити да ће доћ и у Беч. Ако би код вас дошао, кажите му да се устрпи за које вријеме, е сад није згода да дворови мисле и распитују потанко ко је крив, ко ли прав од њих. Глобили су га 500 тал: а остало његово имуће дали су му синовима, кои су с миром примљени горје од Књаза.

Стеван Цуца има допуштење од циркула да иође до Задра, и тамо нек се стара код Г. Мамуле да одржи пасош за даље. Кавалевски је ономадне писао на Циркула, да има удалити из Котора што прије Сердара Мила и Цуцу Стевана. Из овог се види да су Руси за горе њихово овамо сад дошли, а они јадни бјеху весели да ће им помоћи.

Сердар Андрија са својом фамиљом, отишао је дома у Цуце, и то с великијем страхом. Затекао сам овдје неколика сенатора и перјаника, и гледајући их по граду с којом силом и слободом иђаху, управ вићаше им се на лицу радост, о несрећи и страданију своје браће! — И Боже мој чудне на свијету промјене: вазда су вукови ћерали овце и јаганце, а сад дође вријеме да ћерају јаганци и овце вукове! ах! јуначке невоље!

Видио сам и доброг Новицу Церовића. Пошто је отишао књаз у Тријешће дошао је овдје са неколико Морачки ускока да се поклони Кавалевском. Са свим је спануо нема га ни напола, и то кажу да су га убили јади за женом и удатом

кћером што су умрле ту скорпце, па је остао с нејаком дјецом на велике муке. Даровао му је Кавалевски пушку једну од 50 тал. 6 дуката, и обећао му је на љето узети најстаријег сина да он мисли за њега. Казао ми је за Шуја Карапића да је жив али је у великој невољи и он и сви Дромњаци; јербо Дедага Смаилаге Ченгића син опустио је с војском готово све Дромњаке, и свако им грдило почињо и непрестаје им чинити и данас. Свуда је вели: по границама војска турска понамијештена на буљуке, а у нахији Гусињској с ону страну Кома у којој су сами Ришћани дошло је 1500 Турака. Данас је опет пошао на више и наређено је да сви Васојевићи дигну се на оружје, и тамо су пошли 10 перјаника да буду с њима. Кавалевски остаје овдје, а има своју канцеларију и пише званично. Јутрос дођоше два брода жита и бешкота за Црногорце, а брзо ће доћи неколика с житом и оружјем. Мало прије дође и редовни пароплов, и с њим наш јунак млади Стратимировић. Он се с Књазом у Спљету видио, и чујем да му је рекао Књаз да ће се брзо из Трнјеста вратити. Овај његов долазак биће какав велик задатак! Стратимировић пошао је одмах наћи Кавалевског, а после био је наћи и болесног Пера гдје је нашао и Сердара Мила и Цуцу Стевана. — И казали су ми да их је са својим говором мало разабрао и охрабрио, а види се и по овоме: јер с овијем паропловом сјутра рано неће кретати сердар. ни Цуца Стеван одавде. Врчевић није слазио овог пута има кажу доста посла горје. Мислио сам да ће му испасти ружно овог пута, али хвала Богу кад није. Од овог жита и крува носпће се најприје у Брда и у Пјешивце, е немају једног зрна. па ће их нагнати глад да се предаду Турцима, кои им обећају жита доста! И ово бише оправили, и оправиће, ако им не дадоше помоћ до десетак дана. С овога што је Књаз прогнао Пера и Сердара Мила, Брђани много жале, и да се нијесу с миром вратили перјанници, што су били пошли у Брда да увате Вида и његова брата Бока Бошковића, исјекли би прво њих, па би онда сва Брда на оружје устала, и било би и до на Цетиње буцања!

За ону рибу платио сам ја овамо царину, и булету предао сам аџенцији. Печеница није ни добра ни велика, али ћу вам послати другу бољу и вишу. Оне маслине преручите у какав суд земљани, и по њима потрупите мало соли. *Угор* ја не знам која је то риба, да ли је та јегуља? Ако

вам је мила бутарга; али кавијар, пишите моме брату послаће вам, шпљао је и мени по мало испред поклада. Још вам хоћах што шта послати, али не мога да више стане у овом сандуку, пак сам помислио: док чујем хоће ли вам то к срцу доћи. Поздравља вас Мађор Сабљар, он ми каже да вас добро познава, и похваљује вас баш много. Све неке јаде преписује, што му дају фратри, и властела Которска. Тамо се на истоку не шале, а и више нас биће нешто по прилици збиље! Ја сам се препао највише од ове несретне скупоће, још да ми је бреја попадна препао бих се и више! Биће све што Бог да! Не ваља се препадати. — Већ вам заглуших уши, али ћу вам право рећи да само с вама овако много зборим, „није ниједно море без возара, ни никаква гора без гусала“ код нас реку. И с Богом!

Ваш пријатељ
Вук.

До данашњег дана ако што буде новог писаћу вам опет. И одговорићу Г: Јовановићу на писмо његово. Хвала г. Петрановићу на поздраву, и поздравите ми га опет.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4566]

64.

У Котору 17. Јан. пред вечер.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Чини ми се да сам вам обећао у посљедњем моме писму, писати данас, ако би се што овамо догодило ново. Дакле ево се догоди: Умрије Перо Томов јучер у 2 сахата послије поноћа. Њега устријели највише онај глас, да је Ђорђе метнут на мјсто његово за президента, и одонда леже у постељу, па се баци у црне мисли, и пуче као боца од велика јада!

На 12. Јан. светили смо му масла, али бјеше у великом огњу, и у муки јаукаше да га нешто стиска у ожичицу и јако загушује. Сјутра дан чујући се на горе, учини тестаменат: У њему је предао на аманат своју фамиљу Господару Црногорском. Именовао је Машана и Мирка за прокарадуре

свога имања. Которској цркви остави 100 талијерах; Цетинској своју нову кућу, на Цетињу што је; Његушкој 100 тал. Баичкој 100 тал., Острочком и Морачком манастиру, и у Црници једној цркви по 100 тал. — И поповима по овијем црквама за спомен остависо је по 20 тал. Сестрама по 100 цекинах, удатим шћерма по 150 цек. а двјема неудатим по 400 цек. Првој и правој жени остави 100 цек. а овој другој, ако би Раде (син његов од 7 мјесеца) живио да и она живи у кући његовој. умре ли Раде да јој се да хиљада цекинах, и нек иде у род. Споменуо није у њему ни Цуцу Стевана ни Сердара Мила! али се говори да им је добар дио од жутака учинио напријед. За готов динар, и за велико сребро и злато. колико има, и гдје му је што, у тестаменту није именовао.

Док је боловао и јадовао, Петровићах нико му се не дође јавити, само што је Машан са сином био дошао на дан прије него ће пријехнути јер му је он био поручио, и заклео га да би дошао. Стојећи и болујући овдје поднио се човечки: није ружно говорио против никога, сам је позвао попа да се среди т. ј. да се исповиди, и мртвачкијем причешћем причести. Замолио је Машана кад умре да би га понијели на Његуше и у његовом гробу саранили, и тако се с допуштењем наше власти и учини.

Пошто је јучер свануло, огласише смрт његову с највећим звоном, и до 9 сат: народ је врвио да га се нагледа у одру пруђена и у најљепшем одјелу обучена, и са оружјем и кавалеријама накићена. Око одра кукала га је жена, сестре и шћери. Једну сам сестру чуо тужјети овако: „Бијах сестра од три брата, аох! од три брата ка три краља, аох! а сад остах без ниједног, аох! куку сестри безбратници аох! још бих нешто говорила, аох! ал несмијем говорити аох! у туђем сам вилајету, аох! и т. д. У 10 сати у сва се звона звонило, да се окупља народ, и носећи га преко свега града до у цркву, скупно се велик народ. У спроводу с провикаром, било је нас још 10 попова. Био је од по пута и Кавалевски и Стратимировић, а од наше власти није нико, јер нијесу били позвати. С Његуша за њим није ишао нико, до сам поп Миња, Машан и његов син, а Иво Раков и још неки ништа људи гледали су нас из ћошка. Носили су га Банце, и око одра носили су они 24 велика торца. На одру висјели су његови ордени и 4 у стихове надписа од С. Цуце. а на заклопу био му је калпак и сабља. Пратила га је са свирањем и цијела

музика, и свега воска било је око 500 лит. Послије опијела одмах попратили смо га до на пазар, и овдје смо га предали поповима и окупљеном народу црногорском, и понијели су га, неко с плачем а неко и без плача на Његуше. Сад ми казаше да их је Борђе са неколико Црногораца и жена срео, и да није дао да се носи у кућу него у цркву. Данас су га у подне саранили и сила је народа било код цркве, и код куће да једу и пију. Кажу ми да стари Томо не чини друго, него у крај пријеклада сједи и све кука, а несретња Ивана разабира га! Невољни родитељи! Иза њиховог великог добра шта дочекаше, да се нагледају великог јада!

Стратимировић им је донио добар глас, да ће имати од нашег цара добру пенсију: покојни Перо 2000 ф. Сердар Мило 1000; а Стеван Цуца 500 ф. и службу коя му буде по вољи, и сјутра одиста кренуће одавде и Серда Мило и Цуца Стеван ма ће се задржати у Задру неколика дана код Г. Мамуле. С овом царском великом милости, они ће добро свуда живјети, и у толико су јој се обрадовали, што је с њом ударен пети Књаз по носу!

Покојни Перо био је мнозинъи велика узданица, и јако заплеће, а сад су свијем овијем сломљена крила. Један још Машан, који је добро оздравио, што мирише горје, а остало све је смуђа па проли!

У сриједу прву, једни кажу да ће доћи Књаз из Трнјешћа, а једни опет да неће прије поклада велики, а једни опет говоре да неће никад више на ове стране! На Мељине кад је сад пошао да тамо чека пароплов, казао ми је један Которанин, што је с њим у трпези једној по, да је Књаз ово рекао: „Чекаћу у Тријешће док вићу шта ће од Руса и Турака бити, и ако ме почем остави Рус на ово јада што имам сад Црне горе, никад му тамо не мишлим поћ!“

Сердар је Мило, како чујем, ваљан и поштен човек, и за живота свога није никад, никакве срамоте донио Црној гори, а поштења јест доста; и за то видим да га жали сваки поштени Црногорац и Приморац. И њему се тешко одвојити од свога камена, а највише жали своје племе Баице, гдје остају без главе, те се крене на бој, као што је он сиромах лани, и поднио се залуду јуначки с њима. У мутне згоде тражиће они Сердара Мила. и питаће гдје, и ако сад муче!

И мени је жао што вам је она капа била уска. Ономадне сам је тек на Догани примио, а јучер су ме звали опет да

нешто још има за мене, кад шта је? Брнице за моју пошу! Ма зашто сте ми ово пошли бога вам шиљати? Али ми зар мало добра чините, и на сваку руку навијате тек да ми је боље? Поша их још није виђела али знам да ће јој много миле бити, јер су баш лијепе, а и сувише ће јој с њима дика бити гдје сте јој их ви из Беча послали, па ће се госпођама Рисанкама похвалити, особито у цркви о њима ће међу женама велики разговор бити. — Ви ћете по вашој мјери другу капу брзо добити, а гледаћу с истом и коју србуљу да вам опремим. Поручио ми је Врчевић, да ће ми послати за вас неколико србуља, и ћаше и до сад ма ми рече слуга његова да се чувао од Књаза и од некијех другијех Црногораца, да му не виде, или да не чују. Има их доста комада, дакле ја се надам да ће ми их ова два три дана послати, а препоручио сам му и ја да ми их пошље што прије, и да гледа их у једној врећи сложити и сашити, па да не кажује ником за њих. Биће више од године да нијесам ни по каквом Црногорцу Врчевићу ни писао, нити га поздрављао, нити питам како је. Има једну из Котора дјевојку што га служи, и кад ова дође чујем за њих и поздрављамо се. Нагрдиће њега и Бјеладиновића и још неке С. Цуца у листове!

Поздрављајући и вас и ваше све

ваш пријатељ
Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4567]

65.

У Котору на три Јерарха [30. I] 854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Сваст моја а жена Врчевића Вука, одономадне била је овђе, и у разговору речем јој: како вас нејзин Вуко заборави, и нешиље вам већ ништа. — И на ово ми је одговорила: да има доста за вас србуља, и да их држи под постељу, е се боји од господара, и још од неки, да их не виде, и да му што не реку. Кад је кренула на више, препоручим јој да рече Вуку, да ми пошље свакако, прије него је дошао Господар, ако има што за вас справно, и то ако су књиге, да

ми их пошље што прије по Шуту у каквој врећи, и да их остави на пазар, код једне моје Рисанке. Тако се и оправило; тек је она горје Вуку казала, сложно их је у двије вреће 27 ком. и донио ми их је Шуто са својом кћером јучер, а данас их предавам на аџенцију, и сјутра ће с вртукалом поћи на пут у Беч.

С овога сандука и писма, нијесам могао ни дома поћи данас, и за то вам не могу ни кану нову послати, а биће готова, и имаћете је одиста. У сандуку метнуо сам и ја моје двије србуље, а осам их је још остало код мене; јер нијесу погођене. Неки попови што су ме прије са смијехом у нешто преварили, па бише ради јопет, и тако смо још за ове комаде у погодби, ма ћемо се брзо трспти. У мојој србуљи „Јеванђеље“ наћи ћете ону историцу владике Василија, и нешто што сам лани још описао: како смо уредни, и како цвјетамо у здравље главарах црковни. Ово вам шаљем да дате само прочитати Г. Петрановићу да види како нас је лијепо уредио владика Мутибарић, и његов овђе намјестник. Ја знам да је њему добро познато наше стање, али ће му из овог бити још боље, и увјерите га слободно и ви, да сам оно описао онако, како сам моим очима видио, и ушима чуо, и сад баш како је. Пошто прочита, молим вас нек вам поврати, и нек стоји код вас док ми пошљете што друго, па ћете и то с онијем заједно.

Јучер сам добио ваше писмо од 20. ћен: и мило ми је да нам овако наша писма путују и долазе уредно и здраво. Ја се надам да сте већ и сандук с пастрмом, а и неко треће моје писмо примили. — У њему сам вам описао смрт пок. Пера Петровића, како сиром црче као брав на пречац! Бог да му душу опрости, добио сам и ја његов један цекин! Каже ми Шуто да му је и онај мали спичић за лијек жив!

Што ми пишете за Шуја Караџића, ја ћу заиста са свијем срцем око онога обрадити како што ми пишете. — И данас вам не могу о томе ништа писати, прије него дома пођем и не видим се с мојијем рођаком Лалом Поповићем, који тргује у волове, и који је пошао испред Савина дневи у Дромјаке и на даље, и који ми се обећао донијет одговор, на оно ваше писмо што сам га љетос Шују послао; јер га је одиста Шујо имао у руке, ма му није имао ко да пише, па за то није нам ни писао ништа. Ово ми је казао мој речени рођак, да му је рекао овако Глёда Караџић ваш опет рођак, и ваљани момак.

За ово чини ми се да вам нијесам прије писао, може бити како сам пречекао Шујову књигу, да сам у томе и заборавно вам јавити. — Дакле, ја се надам брзо рођаку да ће доћи у Рисан и одиста донијети нам одговор од старца Шуја, и тада поразговорићу се с њим највјерније, како ћемо оправити овај ваш посао, па ћу вам онда знат истинито писати о свему. Овај мој рођак догонећи до сад волове на Рисан, доводио би са собом и кога момка из Дромјака, и могло би бити, да ће и овог пута довести кога и тада те не би мој рођак, мислио опет убрзо поћи горје, послали бисмо овога момка, да доведе Шуја код мене у Рисан, и да му каже за што се зове. — С овијем путем мислим да ће ми испасти најбоље и најмирније, а видјећемо. Препоручио сам овоме моме рођаку уз пут, да потражи коју србуљу, и дао сам му на писму како ће се владатати, те би написао на коју. Што велите за попа Кусовца да би и он могао нам оправити овај посао. — И ја велим да би; али га нијесам видио од прије Госпођина дневи, нити ми што шаље нити поручује, а код њега ми је неколико комада великије књигах московскијех, па ме страх од њега као од змије, и сва је прилика да ће ми ваљати звати га на суд Цетињски. Преко мучни су Црногорци за платити туђе, а за наплатити своје, нема их у свијет. Ја бих нашао за добру плату ваљаног Ришњанина, да пође по Шуја и сад, али је сад овамо мучно вријеме, и бојим се да ли би старац преко снијега кадер био пријећ, а казали су ми ту скорице неки Морачани да је по све клоњо са животом, ма да носи при себи ваздa оружје, и кад га ко пита: како си Шујо? да одговара: „ево како ме видиш!“ Рекли су ми и то да је он сву ону грађу од Смаилаге оградно; па копиљан Новица, као уметница, и код пок. Господара и код Руса доби зато и Господство и остало, а Шујо као прави човек и јунак, није се хтио ни фалити нити од кога помоћ искати. Петар Кршикапа кад се давијао с Новицом пред пок: владиком о јунаштву, који је смакнуо Смаилагу — рекао је Новици у очи: „По свему твоме јунаштву, да није Шуја Карапића било, нећаше се доскочити Смаилаги“, и овако чујем говорити од многијех. — И зато га много жалим, и радовао бих се, кад би што по овом путу одржао од Кавалевског, а ја ћу му све оно како ми пишете изнаћ и справит да му се прикаже.

Моја попадија много се обрадовала онијем брицама кад их је видјела, и огледавши се како јој стоје као једна ћу-

бица, и сувише су јој миле биле, па и незна како да вам на њима захвали, него ми рече: да вас пуно од њене стране поздравим. и да ви Бог да дуго здравље.

Васојевићи су сви самовољци, и Новица тек је к њима пошао да их посоколи, одмах су се дигли на оружје против Турака, и чује се да је било боја, али се одиста не зна како је коме испало.

С другијем парапловом чека се овдје и принцип Данило. — У Пјешивце почели су замират чељад од глади, у једној је фамиљи троје умрло, а у једној нашли су дијете гдје посе сису мртвој матери! — Стратимировић пошао је часом у Крф! На Цетињу савијају непрестано фишеке. — Кавалевски мало се изван виђа, а мало којег и Црногорца код себе пушта. Врчевић је добио крст од Господара, и питао је, чујем, нашу власт, смијели га носити! — Сваст моја није ми се могла доста нахвалит, како им је лијепо с младим Господаром! — Да ако ми пропуште и те црквене књиге што ми их шаљете, као и досле. Не смије ми их шаљат на више! Врчевић ми пише опет, да не оћу Грбљани ни она два комада: јеванђелије и апостол! Него за веље коло!! Валај чуда колико зановета и он! — По ријечи *угор* у вашему рјечнику, и купио сам оне јегуље; али код нас *угор* не значи јегуљу, него рибу *Груј* што је на Вису лове и једу из саламуре. *Бјегунац* и *Бјегуница* говори се.

Још нешто! За Новицу велите, како вам не писах на ситно зашто је пошао с Цетиња. Ко ће вам описати по танко њихову бруку! Само ћу вам споменути један крупан почетак, па по њему лако вам је погодити шта је било даље: Једном запита Господар у Биљарди Новицу, који су бољи или Србљи или Црногорци? Новица му на то одговори: „Господару, бољи Србљи, зашто су јачији и богатији“. Тада Господар плјуне му у брке, и грдно му се нешто изблеји! Новица јадан ублиједи, а пок. Перо и Ђорђе довате га, па га поведу у кућу, и од злије мисала разаберу га с разговором и пићем, и по томе мало постоји па с големом фамиљом с Цетиња отиде у Морачу. — И да није помишљао на своју ситну дјечицу, баш ћаше учинити крваво обиљеже!

С Новицом су били дошли ту скорице овдје и десетак ускока Морачки, и свијема је но нешто дао Кавалевски. Један од њих Драго Војводић имаше о врату велику златну медаљу, што му је његовом ђеду за јунаштво послала Русија. Стра-

шило га бјеше гледати: поголем човек виши од пок: владике, па с објешеним брцима, и оклепљеним ушима, на старо ођело припасао велике ћесе, а затакао у свилају ножину и двије кубуре, у руци дугачки чибук запалио, и с оном медаљом кочаше се по граду као слободни хајдук! По овоме нешто мислим, кад бих знао да је насриједу она златна колајна вашега рођака војводе Митра, писао бих Шују кад ми дође, да ми је лијепо метне о врату. Он је по свакој правици заслужио да је носи, и к њој да су му још коју и бољу дали.

За сандук платио сам ја повоз до Тријешћа; тако су хтјели. — А дао сам нешто и Шуту да руча и да пије, јер ми се изјадио да га је много муке убило носећи са кћером оне србуље, и да није било по ради вас, да нећаше се примит никоме другоме, зашто сте му ви, он каже велики пријатељ, и жуди вам више здравље, него свијема што су тамо у Бечу! Шуто је стара лисица! и лукави Баица! Он каже да није остало у Црној гори мудријег и ваљанијег човека од сердара Мила, и тешки су му јади што га не смије сад ни споменути, ни жалити. Кад су кренули, Цуца Стеван и Сердар Мило одавде с паропловом, није их смио од Црногорацах нико испратити; јербо је Књаз запријетио, кои би с њима по Котору зборио, или њих пожалио да ће обршити као и они, и свак се уклањао и мучао, а све до згоде!

Ономадне пођоше с паропловом три капетана из Ријечке нахије да срету књаза у Задар и веле да им је он овако писао. — Иво Раков много ме молио да вас поздравим од његове стране, и да вам препоручим да речете вашој Госпођици кћери, за ону његову слику, што је у вашој кући некакав Њемац учинио према њему, ако је готова да му је пошље. Обећао ми је ону пјесму од Мирка преписати и дати да вам је пошљем. Сад је почео фалити вас и ваш дочек.

Ја још не писах Јовановићу да сам примио његове иконе, ма се надам да сте му ви штогод за то рекли, како сам вас и замолио. Ако га видите реците му за онај дуг што има имати од пок. Пера, биће брзо подмирен, јер га је покојник очитовао, и новци су остављени код нашег околишног капетана.

За Бога какав је тај учредник Световида! Човек некакав цањав и лајав! Све се жали, и јауче што га људи не помажу с чланцима и новцима, и пријети да ће већ престати Световида издавати. — Пак нек престане поштеније му је

хиљаду пута, него нако да просјачи, и јавно да псује који му што не удијели! Доћи ће му сад тамо Цуца, и донијеће му доста материјала, а пријатељи су, би рекао, велики!

Ту неки дан примио сам од брата писмо, и пише ми да је био слаб, ма да је сад добро оздравио, и да ће брзо имати по себи неће у Леванту аџенцију. Ово нас је добро у кући обрадовало, е смо му се били препали. Добро су ми и три сина по мору угодили својим капетанима, и имају на нас велику љубав, и опомињу се нас често, ако ће и с малијем дарком. — И овај најстарији што учи овдје науку поморску, напредује у науки доста добро хвала Богу. Ја познајући да се ви свему овоме радујете, па за то вам и јављам као моме миломе пријатељу.

Давно неће читао сам ону књижицу, што је издао онај под мантијом Груић архимандрит против вашега пријевода. Пред свијесним људма, с оним је очитовао себе, да је прави софиста! Петљанац! — И као празан Мујо, што је вишеке савијао, тако и он беспослен, метнуо се у посао да тражи длаку у јаје. Ја се спомињем, да сте ми га једном хвалили, како је паметан човек и ваш добар пријатељ! сто сам га видио какав је! и не било вам просто, ако га не ферсате за оно по носу, на пољу књижевном, да и други чују и виде, нападаче удушкати још хвала Богу да сте јакосни.

Ако ми нијесте послали те књиге, метните у булети да су књиге црквене, јер онда не прегледају све. Да бих и послао на више, што би ваљало платити за њих арачлији Црногорском који је метнут од Књаза да наплаћује за сваку ствар овдје, што пролази горје, и то по оној булети, што му преда наша Догана. Дакле држаћу се наше муке!

Ја сам се ево отиснуо од краја, на ћерам док опет нађем крај. — Није ни то, него управ да вам речем: снијег мете и мучно је изван вријеме, па ми се не мили никуд, изађ, а стао бих одавна.

Сад ево чух да ће сјутра из Задра с ратним пароплово Књаз Данило, и с њим Г. Мамула овдје доћи. — И сердар Мило с Цуцом заједно да су кренули из Задра, и биће дошли ту. Кад видите Сердара поздравите га од моје стране, и кажите му да сам му видио мало прије овдје сина попа, и рекао ми је да су му сви код куће здраво, алп су на мисли, како им он не писа ништа из Задра. И Цуцп јавите молим вас, да му је овдје добрп брат Лука и Кавађевски пиљао га

је с препоруком да иде на Цетиње; али му је он одговорио, да ће причекат док Књаз дође. Овај спромах Лука добричина је, па ми баш мало прије каза, како је био код Кавалевског, и у томе да је дошао ту и Влаовић, и говорећи с Кавалевским засукивао је брке, а Кавалевски издере се нањ, да је незрелице полетио низа скале! И Влаовић има крст. — Он је сад *мајор домо!* на Цетињу! Цуца их китп лијепо у Световиду. Боље би учинио, да за сад премучи. Хтио је Цуца да изрече над мртвим ујаком неколико ријечи, кад смо га на пазар изнијели, па му не допуштп наша власт. Почетак му је био овај: „Стан ујаче овдје ми је граница и т. д.“ Спромах Цуца, до душе што жали онако своје ујаке, то му чини велико поштење.

Поздравите ми молим вас љубезно вашу Госпођу домаћицу, и младу вашу Господичну кћерцу, и будући да су ми многи наши пријатељи о њезиној хитрини и красној складности управ да је соко дјевојачки, казивали, то молим вас да и њу доведете собом кад дођете овамо, да и она очима види ове наше стране, о којима сте јој много пута приповједали.

Ја видим по овим ситно и доста написаним вашим књигама, да сте сад доброг здравља — Боже вам га дуго подржи, и највише вам то препоручујем да њега пазите и од труда и иједа да га чувате; јер је више оно за род наш од потребе, него ли за вас. Поздрављајући вас — ваш пријатељ.

поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4568]

66.

У Котору на бијели понеђелнпк [17—II—1854]

Мили Имењаче и Пријатељу!

Кад не жалите плаћати за поштарину ево вам и ово писмо, да чујете из њега штогод ново.

На 3. Феб. дошао је овдје Књаз Данило с ратнијем вапором, али га није допратно Г. Мамула као што се говорило. У Котору је стајао седам пуних дана, и сваку јевечер пшао у Театор, и за улазак по 5 цекинах давао. Једну вечер био је на Госпоцком игралишту, и с играчицама, вртећи

се по товану, до 4 сахата по поноћи. изишао је с угријаном главом.

Стојећи он овдје оволико, барем су се и његови перјаници по граду, до миле воље напетали и по пивницама напили и напијевали. Многи су се овоме чудили, што Књаз не излази горје, да на овој мучној години часприје својој премрлој сиротињи поможе — и једни су говорили да му неда Кавалевски, а једни опет да пречека жито, а неки да му се не мили ни ноћ, еле свакако, није без неке било! Говори се да је Кавалевски с њим на чудо био, а и Стратимировић није се с њим често впћао.

На 7. Феб. доније́ше Књазу с Цетиња књигу: да су на наше Сретење ударили Морачани, Ровчани, с овостраним Васојевићима, преко Кома у Гусинској нахији на Турке Васојевиће, и чим почну палити села, и пљачкати им имање, пристигну Арнаути и Колашинци, и толико друге што које цареве војске, па једне опколе с коњицима, а једне претеку са шићаром на путу, а неке опет заћерају низ једну следену литицу, и бијући их крвнички, пишу и кажују, да је погинуло без рањеника Морачана, Ровчана и Васојевића 153 човека. Уз ове наше, погинуо је некакав гласовити јунак Павле Вучетин Ровчанин и перјаник, погинула су и два друга перјаника што су с Новицом били пошли с Цетиња ту недавно. На погибше нашли су Турци 13 медаља, међу којима су 4 Руске, и све су понијели у Скадар. И све је ово од истинске истине, ако што[го]д није и горе! — и све су ово учинили од силе, а без невоље ниједне, па се бојим да не дочекају брзо и грђе! Омер паша кад је добио наредбу, да се макне из Црне Горе рекао је кажу, ово: „Није ми жао што сад одоле одлазим, него ми је жао што ћу морати опет овдје доћи“. Кавалевски кад је разумио за ову погибњу, впкао је и грдно Црногорце што су пошли задијевати, и насртати, па им је запријетио, да им неће дати више ни једног фишека, и рекао им је, да већ немају праве части слоге ни јунаштва. — новци да су их иштетили. — Тако и јест до душе. све им је ово погинуло с покојнијем владиком Петром I.

На Цетињу Књаза су дочекали с великом лубарданом! — Књаз је одмах послао у Васојевиће оштру заповјед, да се небише опет потукли с Турцима, ма да стоје с оружјем справни на своје границе. Праха и олова имају доста, и готово више им се одавде овога износи него ли жита.

Чујем, да се нешто порјечао књаз с Гобчевићем у Трјесту, и да му је овај повратио добивени од њега крст. Тако исто чујем да му је оправио и Стратимировић! Да ми је знат, бисте ли га ви носили кад би вам га послао? Врчевић га је пришетао на прси и вели да се кочи под њим. Ја сам му га честитао, и препоручио му да га добро чува!

Драго ми је било чути из вашега писма од 29 Јан: да сте примили оно моје од 14 Јан: и сандук с каштрадином. „Добро чини ваша госпоја домаћица и господична кћер, што не смију јести каштрадине. Она и није за неучне, особито за женске и мекане стомахе, него за тврде мушке, и то, говори моја попадија, који не знаду за боље.

Још ми не дође мој рођак из Херцеговине, али је поручио из Сјенице, да ће с воловима брзо кренути, и тада ћу по вашој наредби вас онај посао оправити. — Стратимировић ономадне крену одавде пут Беча; али ће опет брзо на ове стране. Сад имамо још једнога овдје Руса, и чујем да ће остати за које време с Кавалевским. Наши трговци бјеже из Скадра са својом теџбином, и кажују како су Турци онамо узбијесили, и све прјете да ће опет ударит на Црну гору.

Поручио ми је поп Кусовац, да ће доћи у први четвртак доље, дакле ако не слаже гледаћу кад дође да свршим с њим конат. Он иште једно велико јеванђелије, а код мене му је једна Србуља на зечјој кожи, и ако шћене поћ главом да ми доведе старца Шуја, послаћу баш њега у цут, да нечекам рођака, и тако ће надам с овијем путем да ћемо се нагодит и за јеванђелије. — А може бити да има и још коју Србуљу.

Оне све боље и боље Србуље што вам је Врчевић послао из Мораче су и Новица му је одонуд донио. Кроз Боку нема ни једне на зечјој кожи, а кроз Херцеговачке Манастире има их доста, и свакако ваља, једном да ја пођем на више, јер бих знао, осим Србуља, још нешто изнаћи и донијети.

Мало прије каза ми Г. Консилијер Петрановић да је добио писмо од свога брата кои му пише да је нешто слаб. Поздравите га од моје стране — и вас љубезно поздрављајући јесам ваш пријатељ.

поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4569]

67.

У Котору 2 Марта, 854 по нашки.

Мили Именаее и Пријателу!

Данас вам не мишљах писати, али ми јуче донесе овдје онај мој рођак ово писмо за вас од вашега рођака Шуја, и мислим да ће бити одговор на оно ваше, што сам му га ја прошлог љета послао. Рођак ми каже, кад је нађегао из Сјенице у Језера више Дромњака, ђе стоку држе, да му је син Шујов предао ово писмо, и да га је закумио Богом да ми га да у руке, и да вам га у пут пошљем. Каже ми и то: да је ту био и један Турчин кад му је писмо дао, и овај да им је пиздрио у очи, и зато да нијесу смјели ни о чему у дуго говорити.

Ја сам мислио да неће још за сад доћи овај мој рођак, у томе ми присиље и оно ваше писмо од 12 Феб. у коме велите, као и у она прва два пред овијем да бисте ради што прије Шуја да добавим, те ја ту неки дан замолим овдје једног трговца с Црнојевића ријеке, кад дома дође, да ми одмах пошље једног човека к Шују, и да му понесе једно моје писмо, и он ми се пријатељски прихвати овога посла. — Тако ја се надам до који дан старца Шуја овдје виђети, или од њега некакав одговор имати, и заиста ако он дође, што држим у руци да ће, кад чује за тврде плете, дочекаћу га и као вашег рођака, и као поштеног човека и јунака.

Поп Јоко Кусовац, ономадне је једва сишао доље. Кад сам га видио добро ми је мило било. Каже ми сиромах да је имао умријети, и види му се, е нема од њега до костп и кожа! Много жали што су му ограбили оне Србуље у Морачи, јер је он први био дао за њих ријеч једном калуђеру, ма пуста болест не даде му поћи да их прихвати. Код њега ми је било неколико мошковскијех књигах, па сам му толико путах писао и поручивао да ми их пошље: најпослије ту недавно запријетио сам му, ако ми их не пошље до осам данах, да ћу га тужити суду Цетињскоме, и с овијем сам га плашио, па ми их је донио. За ово његово Јеванђелије на зечјој кожи, питао сам га шта тражи, и каже да није његово, него онај чије, рекао му је, да му добави једно велико Јеванђелије Мошковско, и што буде право да ће платити.

Пошто је видио ова ваша два велика, замоли ме да му једно дам, и што сами рекете да још приплати к ономе на зечјој кожи, платиће каже, или с динаром или са србуљама по цијени познатој. Ја му се нијесам могао с миром одговорити никако, него му једно дадох, и сувише још другијех књигах, е ми рече да ће кренути неђе на далеко, да потражи неке србуље на једно мјесто док их није нашушио Врчевић или Церовић ка и оне. Ја ћу вам ово његово послати брзо, и кад га видите, пишите ми у колико фиорина узећете га, да ми домири оно остало до 30 ф. Ужелио се вели вас много, и дао би — 20 талијерах да вас може виђети. Хвали се на господара да га хоће добро, и кад је што за послушати на далеко, служи се с њим, и сад у овој његовој болести каже да му је нешто помогао.

Примио сам и онај сандучић с књигама. Нијесу много за њих зановетали. Познају ме па се и не боје од мене. Дао сам оно по мање Јеванђелије обложити с велудом љубичастијем, пак кад пођем дома приказаћу га Леденичанима, и видјећу: да ли ће с оног њиховог дигнути оно сребрно распетије, и ако почем не бише, начинићу им тада друго, и метнућу га на корицу од овог; а казаћу им да ће бити љепше од старог.

Што ме питате за часловце и псалтире, колико има још код мене? Ево да вам кажем све што имам; Од *првијех* вашијех књигах што сам примио лани *12 марта*, остало је било 12 псалтира и од овијех дао сам једног за Србуље под № 1, а једнога под № 13, а два сам дао на поклон сиромашким црквама и поповима за које имаћете свједоџбе њихове. Дакле још остаје 8 псалтира. Сувише било је 60 часловаца; 3 сам дао Врчевићу; 1 попу Кусоцу: 13 у промјену за послате вам Србуље, и 3 на поклон; остаје још 40 при мене, али их немам до пет-шест и зато ја ови 40 часловаца у једно мећем за мене по 5 цванцика сваког, које чини свега фпор. 66 и к. 40.

Сад да видимо од *другијех* књигах што сам их примио лани *14 Луђа*, како смо?

Било је 10 *Требника*. 5 сам дао за Србуље; 2 Врчевићу; 2 на поклон.

Било је 10 *Служебника*. 5 сам дао за Србуље; 1 на поклон.

Било је 10 *месецослова*. 5 „ „ „ „ 2 Врчевићу; 1 на поклон. За оне двије србуље моје, што сте их нашли међу Србуљама Врчевића, дао сам 1 Служебник и 1 Требник. Тако дакле остаје код мене:

Од *првијех:* 8 Псалтира. Од *другијех:* 14 Псалтира, 3 Служебника у 8-мини, 4 Служебника виша, 2 Месецослова, 2 Октоиха по двије књиге, 1 Минеа општа, а једна је дата за Србуље под № 4. — 1 Типик, 1 Требник велики и 6 Јеванђелија страстни. Сувише,

Опет сад имам, што сам примио 27 Фебрара — 2 велика Јеванђелија, једно помање, 1 Тастаменту, 2 Минее опште, 2 Празничке, 1 Апостол, 15 комада народнијех пјесама. И осим Часловца, и једног великог Јеванђелија, што га је понио Кусовац, могу још послати Врчевићу од овијех, за коју ми год узпишете; јер за готове динаре код мене нико и не купује данас ни једне велике књиге, осим Часловца или Буквара, него гдјекоји попови продају и оне што имају код куће. — Када смо ово прегледали, дајте да видимо колико сам за вас потрошио од лани?

На *12 Марта* за сандук с књигама потроших	Фиор.	10	8 к.
и попу Кусовцу за Србуље дадох	„	9	40 „
На *14 Јунија* за сандук с књигама потроших	„	12	13 „
и попу Кусовцу за три Србуље	„	5	— „
На 27 Јунија послах вам Србуље и платих повоз	„	3	10 „
На *17 Октом.* послах вам 2 сандука: у једном су биле Србуље, а у другом смокве и за повоз	„	5	21 „
За смокве, каштрадину и остало имате ми дати	„	20	— „
Сувише што сте ми одржали од брата . .	„	20	— „
На *4 Јануарија* о. г. послао сам вам сандук са Србуљама Врчевића, и потроших	„	4	46 „
На *27 феб.* за сандук с књигама најпослије	„	5	40 „
Свега .	„	91	48 „

Онамо рекосмо да ваши Часловци (40) чине Фиор. 66 и к. 40. Дакле, ви мене за сад остојете дужни 25 Ф. и 8 к. и за ову суму добро сам сигур, јер више робе има доста код мене. Онај из Трнјешћа пише ми да је потрошио за овај сандук с књигама опремит ми Фиор. 1 и к. 37 и подписује се Francesco Sigmundt. Него молим вас ви ово платите тамо Вегу и Крстићу, да ја с овијем у Трнјешће не замећем нове тевтере и конте. Сад на, поручио ми је један пријатељ из Бањана, да ће ми у суботу донијет у Рисан три добре Србуље

на кожи и да га чекам код куће, тако дакле оне онамо нећеље послаћу вам их с овом попа Кусовца уједно. С јучерашњијем вапором мислио је Кавалевски кренути одавде, али с истијем приспје му Рус-куријер, и остаде опет. пак данас отиде на више! Тек ономадне почеше давати жито Брђанима, и то по три оке на чељаде. Ива Ракова нијесам видио одавна доље, сад им се не мили ни слазит, е не смије ни један по граду носит оружје! па пукоше!

Сад сам предао на пошти капу нову, и била вам сретња, то вам жели с поздравом

Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4570]

68.

У Котору 28 Мар., 854 по нашки.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Ви чекате од мене а ја од вас кое писмо, и у томе нам прође неко вријеме у мучању; ма не мари ништа кад смо само живи.

Долази ми старац Шујо. и стаио е код мене четири дана. Како сам га причекао. и шта сам од њега исписао, примићете до који дан, е сам у великом послу у школи, како се свршује први семестар, па немам времена преписати ни оно, ни јавит вам што друго. — Ово вам само пишем по ради ове црногорске Труте, коју сам сад предао на Аџенцији, и сјутра ће рано кренути с паропловом одавде и желим да вам здрава дође и сладка буде.

Имам 5 комада добријех Србуља, 2 на кожи, и послаћу вам их, док још ми неке обећане и капаране донесу.

Кавалевски отиде. и не затече га Шујо, а да га је и затекао, ње би се с њим помогао. — „Њет денги њет“ одговарао би Црногорцима кои би му што заискао да му поможе.

На окуп је и Црпа гора, и по примјеру Грка хоће и они да војују некуд за вјеру и освету свои стари!

Ако можете подмирите ми Јовановића за оне иконе 66 фиор. и 34 кар. и реците му да ми пошље још један сандук

икона различни, ма да не шиље више овдашњему Чуфуту[!] Фінцу, или нека и мени као њему по оној цијени да. Чифутин продава оне више по 1 Ф. а мање по 35 кар. а он их по ово мени продава. — И још ми се овај Чуфут хвалио како га је исти Јовановић у Бечу с пићем почастио, и молио да му се прими за иконе да их он распрода на ове стране у нашем народу! Баш му је ово срамота, и види се то да је некакав сметењак и замузењак! Ако вам пане шаке реците му штогоћ за ово. и нека ми пошље ако ће још коју, ма Богородичини највише.

Мало прије сишла је доље Врчевића жена, и каза ми да ће и књаз на војску, па и њезин Вуко с њим. — И ономадне да је умро онај мали син покојног Пера. — Каза ми и за старину Шуја, да га је Господар приуставио да постоји неколика дана. Виђећемо шта ће му даровати, зашто ми се није похвалио ни мало на дочеку Цетинском, исти Шујо кад је наљегао, него још одбијали су га да и не слази доље.

Ово вам написах по ноћи, да приспије сјутра рано на пошту, а с другијем вапором што вам пошљем, имаћете шта читати и чути. Предао ми је Г. Петрановић Буквар Даничића и нијесам га још прочитао. Поздрављајући вас и ваше све

ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4571]

69.

У Котору 1 априла 854 по нашки.

Мили имењаче и Пријателю!

Што је она рекла: „Ако сам се начучала, ма сам се наручала“ тако и ја ако сам се начекао Шуја, опет сам га се сит нагледао, и наслушао, и какав је то паметни човек, гладан бих га задуго слушао говорити. Штета што нешће дуже да остане код мене.

Шујо је крупан, озбиљан, и добро још јак човек. У Котору није никад прије био, и нешто због старости, а нешто

и због тога што прије није овдје долазио, довео је собом и свога унука од сина, баш дивног и згодног младића по имену Јанка. Њега је Шујо, пошто су дошли у нећељу (21 марта у подне) намах сјутра дан опремио натраг давши му 60 Плета да купи у Пљевља жита, и зато није имао времена да ми каже ниједну пјесму, а знадијаше их доста, ма ми је обећао исписати неколике, и на брзу руку послати, како ћу их и я опет вама опремити прије. Питао сам Јанка знали што гођ читати и дадох му вашу једну пјесмарицу да видим умијели, и сиромах доста добро догоњаше, а још кад му казах на првом листу ваше име, грану му срце; тако сам му поклонио од ваше стране: 3 части вашијех пјесама, 1 Часловац и 1 Псалтир, купио сам му једне добре опанке, један фес и једну мараму, па је пошао весео и радостан. Препоручио сам му за коју старинску књигу да потражи код попова и калуђера, и показао сам му неке код мене, на кожи и на хартији, да се зна владати, ако би му која дошла под руку, како ће је узети.

Каза мн Шујо, кад ја дошао на Цетиње, да му се књаз зачудно, и кад му је казао зашто к' мени иде, да му није хтио вјеровати, прије, него му је принио писмо моје. па и тада рекао му је: не иди доље, теби ће доћи паре горје" и на све јаде измакао се! а други су ми казали да му је рекао: „ајде невидио се! а и ово писмо Врчевића доста ми свједочи како им је мило било да дође доље, и како су га љуцки дочекали. — И успркос да је хтио остати ћах га држати 15 дана.

Ја се надам да ће вам бити по вољи овај наш разговор. Питао сам га за пјесме знали коју, па ми рече: да их је знао много, али да их је заборавио, и ако коју зна, да незна свуколику, ма пошто дође дома, и одмори се од пута, чиниће своме Луки, да их напише и по унуку Јанку пошаље ми с осталијем. Једва ми каза овај комадић, и то видио сам да више нагађаше, него знадијаше. Опомиње се и оне, од које сте ми послали онај почетак, и зна понешто и он од ње, или зна једнога пјевача горје, што је зна читаву, па ми је обећао и њу исписати и послати.

На Шуја добра бјеше бјелача, Џамадан и пâс; ма обућа, и докољенице, и капа бјеше му са свијем стара, и струка му бјеше доста добра. Тек је дошао намах сам га приказао пријатељу моме пограничном капетану, и дао му је писмо да може гдје хоће у околини нашој поћи слободно. У једној соби

код једне Рисанке нашао сам му да стоп и ту да једе што га буде воља, и најмилије му бјеше јело: Јувка пита и салата. Мало пијаше вина, а и ракње немиого. Сако јутро, подне и увече пошао бих га наћи на конаку. Кафу бисмо заједно пили и он с чибуком пушећи царевог дувана заједно бисмо по граду и изван шетали. Много се ијећаше на своју симсију дрвену, и ћаше рећи: „ова је дрвењача пй-поган истрне се нама, кад се стане говорити“ говорећи са мном у соби, ја бих му је напаљивао са солферіном, па би ми рекао: „опрости попе за Бога! дугачак ми је чибук, оца му ебем па немогу да запалим!“ и „купићеш ми попе таку палиолицу“. Звао сам га и шиљао да пође с мојијем сином у Рисан, да ми види кућу, ћецу и попадију, па нешће. Допао му се мој син, што учи поморску науку, и ово ми је за њега рекао: „Љубомир твој, ако Бог да, те узима синова зваће се Љубовићи као силни у Гацко“: Жао му је било као и мени, што незатече Кавалевског и Стратимировића, и што ми не дође ниједно од вас писмо докле је овђе био. Питао сам га колико ће стаяти на Цетињу и одговорно ми је да не мисли нимало, и да се ненада у Господара да ће му дати ишта. „Вјетар је, а и на глави му је много!“ Он вели; а за оног покоиног каже: „Држао ме попе е да знаш како! Кад гоћ бих пошао с ускоцима на Цетиње, вазда би дао више мени једноме, него свијема. — Змија је увјела свакога Ришћанина за њим!“

Казао сам му да неби с Црногорцима много говорио, јер га обиграваху неки и до душе казао ми је син кои је с њим ишао, да је у велике хвалио Књаза пред војводама и капетанима; а од простијех Црногораца кад би га кои зашто упитао одговарао би: „мани ме се, или остави ме човјече!“ У једном дућану кад сам му куповао добар фес, рече му војвода Иво: „Узми војвода нашу капу Црногорску, боља је и љепша“ — а он њему одговори: „узећу је ако Бог да кад кренем с Господаром на војску, а сад узећу ову!“ Кад је хтио натаћ на главу, пружи је моме сину па му рече „нацупај ми је ти Љубо на главу“. Једну нову кошуљу послала му је моја попадија на дар, и кад сам му је понио да је обуче, захвали и метну је у торбу рекавши „ваљаће прга и по барјаму“. Кад је кренуо, испратио сам га до треће канице од пута испод Шпиљара, однио је здравијех 40 цванцика, и справио сам му у торби у мјехир добре ракије, крува, лука мрког и лука праса. Купио сам 1 фес, 1 опанке, 1 докољенице, 1 ма-

раму и двије три печице сапуна, неколико наранача и лемуна. Кад дође дома да се прикаже женама, и с онијем што је ио и пио, и што сам му унуку дао, а све од ваше стране, потрошио сам фиорина 14 и 46 карантана.

Онај дан кад је одавде кренуо Шујо, кренуо је с њим и Шуто носећи пошту, и дао сам Шуту готову цванцику, и да руча, препоручивши му Шуја, да га чува до на Цетиње, а писао сам залуду и Врчевићу, да га причека лијепо и да га препоручи Господару, небили му даровао што мислећи кад не жали трошити на ковкаке безпослице, неће жалити даровати кои дукат, ни онаком Бану Ришћанскоме и крнику Трскоме,[!] и рекох залуду; ер ме Шујо ономадне с Цетиња поздравио, и вјерно ми је поручио, да су га турили неће, да лежи на тле, и да су га једва примили у некакав ân". и да је пошао на Ријеку код Сима Премовића, коме сам писао по истоме Шујо да га опет лијепо причека, и кући опреми, и да ћу му ја све платити и захвалити.

Писао сам вам ту неки дан, и по параплову послао једну добру Труту, и надам се да сте примили. Примићете брзо и ове Србуље. Недонесе ми још ништа поп Кусовац. Нијесам још ни с Леденичанима учинио ништа за оно Јеванђелије. Промијенио им се парох, па не итам с њим, него сам им само споменуо и ово начињено приказао, па ће ме молити, и биће лагше и љепше. Писао сам вам, колико још и каквијех има вашијех књига код мене, а јавио сам вам и конат, како ми остајете дужни фор. . . . . 29 18 к.
сувише за један часловац што сам дао Јанку Карапићу . . . . . 1 40 к.
и Шују готовијех 100 цванцика . . . . . 33 20 к.
и за Труту . . . . . 5 — к.
и око Шуја што потроших док је био овђе . . . 14 17 к.

Свега фор. · 83 35 к.

Ако је могуће платите ми Јовановићу за оне иконе што ми је послао 66 ф. и 34 к. да не цања и не шуња, и реците му да ми пошље један сандук икона, ако оће и ако сам му мили од Чувута: Љубезно вас поздрављајући ваш пријат.

поп Вук.

Црногорци свијетле нећеље иду на војску про границе. Писао је књаз капетану Никшићкоме и Гатачкоме, да му

даду слободни пролазак. Сваки дан што долазе на Цетињу подписиват се да ће му главу Турску донијети с бојног поља. На Цетињу остаће Ђорђе и Вуковић. Изнијели су и одоздол неколико топова и подупирача с колима.

Стајао је 16 дана Кавалевски на Цетињу; свако писмо које би књаз коме шиљао или од кога примио, ваљало је да му Врчевић прво прикаже, и с овога начудо да је Врчевић с њим био.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4572]

70.

Котор. у очи Ускрса [10—IV] 1854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Од великог Четвртка ја нијесам овђе престао о својој брашњеници с Викаром и поповима читати и попијевати у цркви особито синоћ преко града у дивној нашој литији ходећи, уморио сам се добро, и без вечере заспим као мртав, ма јутрос устанем рано као пеливан, и наумим да вам ово напишем, прије него пођем до мало дома.

Ја сам примио оно ваше писмо од 28 Мар.. и мило ми је много било, поради вас, што сам чуо да сте здраво и да вам није наудио — дуг — пост!

Ја се надам да вам је приспјела она трута, и да сте примили оно велико писмо моје и од старца Шуја.

Писао сам Врчевићу како ми пишете и препоручио сам му опет Шуја да га приведе — ако смије — код Кавалевског, неће ли му што пружит, јер чујем да је Шујо још горје и жао ми је — једнога попа чаратана у Ерцеговини, а надам се дотле и ако што не добије — што ће остати без они 40 плета, што их је понио у тврдо од мене. Поручио бих ја што шта истоме Шују, да имам и по коме Црногорцу вјерно, али се чувам од њих и од њихове садашње сломљене вјере. — Ма сам му зборио и доље доста, шта ће књазу и осталој господи на Цетињу рећи, ако га стану питати зашто је био и стајао 4 дана код мене. — Казао сам му шта хоћаше и Кавалевском говорити, да га је затекао овђе, ли добро је утувио у главу и бастаће

му зборити, само ако Руса нађе од добре воље, јер је није имао, од кад је на ове наше стране.

Дрвиш паша, баш онај што је запамтио Граховo, приспио је са три табора на наше Цвијети у Колашин близу Васојевића, а Ибраим паша са 2 табора у Требиње. Послије оне погибије у Васојевиће, заробише Турци око 250 Васојевића, и од њих и њиховог имања грдило су учинили. Тамо је био и Крцун син Јока Петровића са 30 перјаника, и ћука се у народу, да су и њега са свом дружином Турци заробили — Боже дај да ово буде лаж! Никшићи били су кренули са 100 коња натоварени соли, да за њу купе жита у Пљевља, и нађе на путу наљезе војска Дрвиш пашина на њих, и узму им коње све, и на њима натоваре своје војничке потребе, а они сиромаси, оставе со, и врате се с голијем животом натраг. Ово ми је казао ту неки дан у Рисну један Никшић кожобаша. Приповједао ми је да у Никшиће има око 500 низама, и у граду 7 топова не много велики, и да они не боје се Црногораца, већ њесарове војске, којој се надају и радују.

Видио сам попа Драга Томановића, обећао ми је исписати и послати десетак пјесама добријех, а ја њему рекао сам дати од стране ваше један лијеп требник, само што прије, и што више може пјесама да донесе! И он каже за Цуцу, да му је био препоручио за коју пјесму да му испише, али вели да нема за њега ниједну исписану, но топрв сад ће почети писати, пошто је чуо за Требник да ћу му дати. И ваља му га дати, јер је добар четник и пјевач. Он је и ту скорице ишао с онијем уводама кроз сву Хрцеговину, и каже да је донио од свијех главарах Ришћанскијех бреме писама на Цетиње у којима тврду вјеру задају с књазом пристати, и своје пушке на Турчина обрнути, тек наљезе међу ње са своим Црногорцима. Још су три попа с њиме ишла за овај посао, и то по ради овога писања, и каже да нијесу прије нађе странпутицом побјегли, хоћаху их у једној кући Ришћанској Турци затећи и посјећи, а биће свакако куку ономе Ришћанину, и многијем који су им она писма дали.

У понеђелник прошли рано, кренуо је Кавалевски на више, и војвода Граховски стигао га је на врх Праћишта, и између осталог разговора, каже ми војвода, да му је рекао: да би с Граховљанима сједио с миром, па да би баш Црногорци и макли се куд про границе, он, да се нема мицати никуд.

У вторник била је скупштина на Цетињу од свијех главарах, и рекло се сваком да буду свећер справни са својом пописаном војском кад се позову, и ту се тај дан на претек пила ракија. Наш добри цар препоручује им да с миром сједе, и за њихов мир чини ми се, да је и јемац некоме; а Кавалевски трчкајући горје и доље, прилика је да овако не мисли, нити им говори, и кажу овог пута да им је донио доста жутака. — „Ово је све нешто коло шарено!“ Сјутра вече чека се Књаз доље. Позват је био од наше власти, да у понећелник свијетли буде и он с осталом господом на игри и на вечери, и с њима да напије здравицу, за срећно вјенчање нашега цара и наше царице. У вторник сћераће 200 коња, да изпесу навише онај бешкот, што стоји одавна за њих у овдашње магазине, и носиће виши дио од овога истога крува Подострог.

Црногорци на вас глас вичу, да ће на војску одмах по омрску, и да се свак, који може пушку носити, попписао, а неки су се подписали и заклели, да ће и по главу турску донијети! — Ако што буде истина од овога писаћу вам одмах, и молим вас за оне иконе Ћатовића, тек буду готове пошљите ми их, тако исто и оне моје и пишите ми колико је свега, да паплатим од Ћатовића и да вам пошљем новце и захвалим. Ако би хтио Јовановић, нека ми пошље, опет од они његови један кашун икона, ма Жуђелу да не шиље више, јер ће му Жудио продавајући их изгубити им цијену и светињу, за ово га слободно увјерите од моје стране.

По Ускрсу гледаћу да вам пошљем ове Србуље, и асигураћу их као што ми и пишете. Јавио сам вам. како имам дати 76 фпор. и 34 кар. Молеру за оне његове иконе, за оволико ми он пише. Поп Кусовац није одонда долазио код мене. С мојијем рођаком већ сам уговорио, да заједно на јесен те дочекамо, пођемо кроз Херцеговину. Честитајући вам свијетло васкрсеније, и желећи у здрављу и весељу за много година да га дочекате

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4573]

71.

У Котору на Св. Јеремију [I—V] 854.

Мили Имењаче и Пријателю!

Ево нам опет овамо доста мутнијех работа; него не знам, смијем ли вам их посем сега описивати онако потанко, као што сам досле. — Да промијенимо на писма, наше надписе о печате, било би ја мним боље; е су нам ово, често гледајући, свјежбали и познали многи, па замећу као беспослени о нама и разговоре. Најпослије како ми речете онако ћу и чинити.

Оно што сам више пута за Црну-гору писао, чиними се да ћу погодити. На 24 Априла двије три чете Цуцке по 80 до 100 и 150 људи голодера ударише на нека села Турска близу Гацка, и посјекоше 5 Турака, догнаше преко 400 бравах, 27 говеди и 5 коњах. Прелазећи планином мимо колибе Бањске, и јадњијем нашијем ришћанима ишли су око 40 добријех брава, и ту ономадне у Рисну жаљаху се неки Бањани на своју браћу Црногорце, да су им тежи и грђи него Турци. У исти дан ударили су и Чевљани на стоку Нишићчку, и догнали су око 800. бравах, 60 говеди и посјекли су 13. Турака; а неки опет и то све по ноћи, ударише на стоку Спужку. али ове опазише Турци и погнаше их натраг као козе. И већ су се чете одпуштиле и просуле на све стране, једне пођу а друге се врћу, па пљачкају Ришћанско као и Турско, што им прије под чапке дође, тек само да ками дома више донесу. На 27. Апри. ударише опет на Пандурицу у Нудоо, и посјекли су 7 Турака, добријех Пандура, и јучер су им пронијели и главе на Цетиње. Од Црногорацах рекоше ми да није више погинуло од 3 и 2 рањена, а увјерите се да од Цуца ни десети нема пушке ни ножа!

На Цетињском збору и сабору, обећаше се Књазу Кучи и Пипери вјерни бити, и ово су са заклетвом на ћивоту потврдили, и по гласу с Цетиња, имали су упут по Ускрсу ударит јуришем на Подгорицу, мали све нешто одмичу. Чујем да су се и Турци добро сад наредили по кулама, и паланкама, и они веле: Дође ли сила царева, не можемо друго, него објесити руке низа се, ма дође ли Црногорац, неће му ниједан Турчин рећи ни од по литре, Евалај!“ Овако боим се да

мисли и сва наша јадна раја о Црногорцима, јер су им омрзли због крађе, пљачкања и безглавног оваког ратовања. До кои дан Књаз мисли Подострог поћи до тамо планове чини и окупља војску. Кавалевски сишао је доље, и пошао у Дубровник. Казивали су ми да је често Шуја код себе призивао, и надам се да ћу му бити и штогођ подарио. Стојећи Шујо на Цетињу, имао је од Књаза на претек бешкота, и на велико је старац чудо био, по цијели дан рускајући и пилајући га с бритвицом. — Смока је и пића поредно имао, и Књаз му неда никуд да иде, док не крене и он. Ја сам му хтио што-шта одоздол и горје послати, али сам учинио сумање, да не рекну што.

С овијех чёта, послао је био наш Циркул на Цетиње, свог пограничног капетана, да развиди идули оне с наредбом Књажевом, или својевољно, и вративши се натраг донио је од Књаза врло опор и рђав одговор, и зато наш Циркул, без икаква затезања јавио је ово и надаље и сва је прилика да се с овог прекинула љубав и милост међу нашијем и горњијем владањем. С наше стране врви милитар на сву прешу пут Паштровића и у Кривошије. На Пазару и по Граду не виђају се виђени Црногорци, нити им се већ из фундика нашег дава ни шиље ништа! Хитри Књаз опремио је на Грахово и у Црмницу војводе, капетане и перјанике, да се опру ћесаревој војски, ако почем прије пре границе у Грахово, или и Црну г. јер му је неко ово удио у уши, да ће!! Сад ево чух зле гласе за једну јаку чету, у којој има Морачана, Пипера, и свакојакијех Црногорацах, што је одавна пошла на Колашин, па да су неки изгинули, а неки којекуда се раштркали.

Ђенерал из Дубровника сад сједи овђе, и био је на границе да прегледа и намјести солдате. — И наш Циркул био је с њим да устегне Кривошіане, да неби почем кои пошао у чету с Црногорцима.

Чујте и ону невољу: Врчевић држи одавна у кући једну слушкињу младу и прикладну Црногорку. Жена његова још док су овђе били, свеђер је пазила да му не би на њу око жвркиуло! Пошто су за несрећу своју пошли горје, почињајући с главе, обигравали су и други кучићи еко једне и друге, и с овога је било између многијех и зависти и мржње. — И најпослије Вуковица уклонисе и дође доље средопосне неђеље, под видом да се лијечи, па у очи Ускрса изиђе опет

горје, и речена слушкиња причека је намргођено, и уложи у вику грдити је и бручити је. Књаз и Бјеладиновић скоче за Вуковицу, а други за Вука и слушкињу, и ономадне пише Вук овђе својим шогорима, да су му већ толико јади догрдили са свашта, а особито с његове жене, и да ће сам себе килисати[!] и опраштајући се с њима дава им ово на знање!! По овоме јучер је пошло један брат Вукове жене горје, и писало се опет и његовом брату у Будви да би и он изашио на Цетиње да види кои им је ђаво, и видјећете с овога да ће сви грдни долећети доље. Незна јадни Врчевић живјети не. Он са смијехом и шалама научио се тећи и уздржавати пријатеље, и с овакијем начином живећи, свуда је зло прошао, па га жали сваки искрени пријатељ. Послао сам му оне књиге: 6 Псалтира, 1 Служебник у 8-мињи и 2 повиша, а чине свега фиор: 33. А од ланьскијех књигах што је од мене имао, остао вам је дужан фиор: 77. и више није од мене ништа узео.

Поп Кусовац сад се бави с трговином: купује воловах, бравах, кожах малијех и великијех, па опет све оно препродава у приморје. С овога не доноси ми већ одавна за вас ништа, па сам му рекао, да уз ову трговину могао би и коју Србуљу и пјесму наћи, и одговорио ми је да он није још никуда далеко ишао, ма да ће брзо, — бајаги кад крену на војску! И поп Драго Томановић не посла ми још ништа, а нема ни кад, јер је он Цуцки четовођа. Један дан једва га ухватих у Рисну, те исписах лијепу пјесму о погибији Ђулека. Ја вам још не послах ове Србуље, а све се кáним, него очекујем неке што су ми обећали. Добио сам и оно Јеванђелије из Леденица, ма не нагодих се још с некијем попом из Новске стране за 5. комада, што су код мене биће по године. Залуду му често и пишем и поручујем. Молићу вас набројте мене и мога брата Сава на ону књижицу: *Слободијада* пок: владике Ц. г. што је издава Ненадовић, јер ми није некако на руци да му пошљем одовуд имена. Љубезно поздрављајући вас и свијех у часној вашој кући ваш пријат:

поп Вук.

Чини ми се да сте ми дужни јавити, како сте моје двије књиге примили. Примио сам од Г. Петрановића они Буквар Даничића. Добро претресује и разложи, али га не могу ра-

зумјети на нека мјеста, као на листу 30. чланак они најдоњи од пет-шес врсти, није ми јасан. На Ускрс Бог нас обрадова и с добром кипом.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4574]

72.

У Котору у Суботу вечер 3. Јул. 854

Мили Имењаче и Пријатељу!

Последње писмо што сам вам писао на Видов дан, ја се надам да сте га примили, и нањ да сте ми већ и одписали. Ја сам добио оно ваше у Бадену писато, и оно у њему завјено, послао сам одмах Врчевићу. Мило ми је што сте ми смирили онога цањавца Молера; тако сад кад му ове распродам иконе, послаћу на њега управ новце, и кад ми пошље она два рама здрава, примиће и за оне 4 иконе на дрвету своје динаре.

За пјевање и играње Брдскијех невјестах Подостроr, заборавио сам вам писат; дакле чујте сад како је било, и шта се од овога родило. На Тропчин-дан пред вечер, Ћеифан Књаз и Перјаници, и у Ћеифу силом повуку око 40 најљепшијех невјестах, да им у Манастиру играју и попијевају. При овој злој игри затече их и зора, и на разлаз рече Књаз Перјаницима: „кои од вас не омрси ове невјесте с мушкијем фишеком неће мога крува јести!“ На ове ријечи успале се сви као прасци, и појаше сваки на своју као кучки па их опреме кући грдне и раскубљене, да кажу својим ђувегијама како им је било код Књаза на пиру! И у овај час кад су ове невјесте силом повучене биле на игру ову, тешко су се нашли сви Брђани увриједјени, а пошто чуше за ово грдило сами главари приступе Књазу на жалбу, и Књаз их оћера с овијем ријечма; „ако им смрде струке а ви их оперите!!“ По овоме на Петров дан дође књазу једно писмо из Брдах од његова истог сестрића попа Риста Бошковића, у коме му јавља да су Брђани 700 кашета праха узели силом из Подострога, и да су се сви на оружје дигли, и да вичу сви да га више неће познават за Господара, и ако се до три дана не одрече сам Књажества, и не преда владање Борђу, и не позове Сер-

дара Мпла па траг да ће сви предат се везиру Скадарском. Чувши ово Књаз, одмах сјутри дан разашље писма и поруке кроз Катунску и Црничку нахију, да свак под цијеном живота кои је за пушку што прије трчи на Цетиње, и како чујем кренуо је ономадне у Четвртак са самом Катунском нахијом пут Рпјеке, и још се не чу ништа јесу ли се ударили, нити се зна с ким ће пристати Морачани, Ровчани, Пипери и Кучи. Због овог грдила грмјели су силни топови у Четвртак вечер на Спужу, Подгорици, Жабљаку и на самоме граду Скадру! И Борђе је пошао с Књазом и за то се надам да ће он гледати, како год без боја да се смири овај посао. Казаше ми овђе да је Књаз пашој власти писао, ако му буде до невоље, да му се пошље одмах помоћ горје!!

Ово вам у преши написах, јер ми касно дође на ум да вам пишем, а писао бих вам свакако за ово с другијем вапором, и тако ћу вам опет што гођ по боље јавити како се свршио овај посао. Дотле се надам и коју србуљу добити, и од попа Кусовца и од онога ђака с Бање, па и коју пјесму од попа Драга, те не буде и он на ову војску пошао.

Владика је служио у Рисну на Петров дан, и зачудио великој слави коју су му Ришњани мимо иког учинили. Зачудно се колу и пјевању, игрању и пуцању, части и веселом дочеку. Три дана је пробавио у Рисну, и захваљујући им на искреној љубави, обећао им је повољити све што би могао за њих учинити. Они су га много молили да не би кога другог попа, осим мене учинио протопопом у Рисну, и одговорио им је, да и он исти тако је мислио за мене, али Гувеван је одобрио само три протопопа у Боки метнути: Котору, Будви и у Нови, ма да ће се постарати и за четвртог да одржи у Рисну. Ја увјерите се за ово нијесам никоме рјечице писнуо. ја сам задовољан и с овијем госпоством.

Поздрављајући вас ваш
поп Вук.

[Орпг. у арх. С. К. Академије бр. 4575]

73.

У Котору 7. Јул 854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

У Суботу прошлу, како сам начуо за ону смутњу Црногорску, онако сам вам у преши исти дан јавио. Данас опет

чујем, ба је баш онако с онијех жена и било, и да се овако до сад исти посао окончао.

Књаз кад је са 6000 пушаках и два топа у Комане приспио, дођу му неколика Брђана на поклон и на предају, јавивши му све по реду, како их је кућа Бошковића наговорила да прах из Острога узму, и против њега оружје да дигну. Брђани неби се овако међу се издавали, ни на Бошковића братство кривицу бацили, да су им Пипери и остали у помоћ дошли, али Пипери преваришe, и Брђанима у очи погибије писаше, да се прођу у ове згоде са својом браћом бој бити. Видећи тада кућа Бошковића, како се браћа издају, и да ће они сами изгинути, побјегу њих 20 пушака мушкијех у Спуж, и мало послије кад је Књаз стигао с војском у Брда, запали Бошковића све куће, пограбе им Црногорци сву стоку и силно имање. — И неки били су прегли да сијеку и њихове жене и нејаку дјецу, говорећи исти Мирко: „да од врага не ослане трага!“

Књаз је тамо 3 дана стајао и од сваког је Брђанина узео десетог брава, и кои је гоћ имао дио од онога праха из Острога глобио га је по цекин, и да поврати прах натраг. Молили су Брђани Књаза да им позове на траг барем попа Ђока, и Књаз му је писао да на вјеру дође он и сви остали осим Вида и попа Риста; а залуду није му хтио ни један доћи, него чујем да им је тамо лијепо код Турака, и да ће Видо кренути пут Беча и Шетрбурга.

На Орују луку оставио је Књаз два топа, и неколика стражара, и намјерава тамо зидати једну фортецу. Мјесто ово попа Ђока је земља, и о Троичину дневи кад је Књаз наљегао из Острога, рекао је истом попу, да ће на оном мјесту фортецу градити, и поп му је одговорио ружно: „То ни моје ни твоје очи не виђеле Господару!“ С овога су се они дан добро почели и с иједом растали. Књаз је дошао на Цетиње. и прем да се с побједом дичи, боим се с овога да ће још доста зноја и иједа имати.

Онај ђак ономадне дође и донесе 10. комада Србуља. Једна је само на кожи, и то су житија старије светаца. Каже да је ишао управ до у Љубине близу Мостара, и да је код многијех попова и калуђера виђао доста Србуља ма да му нијесу хтјели неки дати ни у трампу за књиге ни продати за новце, а неки били би му неке дали да је имао коју тастаменту, апостол или октоих. За ове што их је донио, дао је оно велико Јеванђелије, октоих, служебник и један псалтир.

Казао ми је и то да су му рекли многи, како су и прије долазили неки путници за тражити ове старе књиге, и плаћали су им добро, ма да нијесу им хтјели ниједну дати.

Јучер је опет пошао на више, не били донио још коју, и понио је са собом од онијех икона 30 комада. Поћи ће и у Никшиће да види неке Србуље код попа Ђука, што их има, и казао сам му, ако би их хтио дати за паре, или у промјену за књиге Мошковске, да их узме на вјеру, или на јемство док их видим какве су, и то до Госпођина дневи да му рок метне.

Сувише нашао сам овђе 5. комада, а 6. узео сам код једнога Пипера још ове зиме. Међу овијема двије су на кожи, али с једне, што је Празничка Минеа истригли су Турци све свеце, па су је опет вратили у манастир Жупски, из ког су је и лањске рати били понијели. — У све дакле има Србуља 21. комад, и сувише оно Јеванђелије на кожи попа Јока Кусовца, за које дао сам му оно ваше велико Мошковско, с уговором да ми доплати или у новцу или у Србуље колико ви речете пошто ово његово видите. Да ми је Кусовац одонда донио коју Србуљу, како што сам се надао нагодно бих се с њим и без вас, јер мучно ће ми у дипару ишта дати. Одавна га код мене нема. да ако буде пошао ће у Србуље.

Видећи по отлуки Царској, да од 1. Августа плаћаће се у Догани царина с цванцикама, зато послаћу вам ове Србуље с вапором у прву суботу не били вам приспјеле да платите царину с картом.

Још ми не одговори Јовановић за оне рамове што ћу радити, нити ми посла Андрић своје новине за кафану Рисанску. Пошљите ми од тијех Еванђелија неколика комада, и кои ап[осто]л ако имате. Како ми не могосте набавити кои, макар од куд био буквар. Ови ништа неваљају, што их је донио наш владика, и зато вас опет молим, пишите ће знате, да ми се пошље једна стотина.

Вашијех књигах још има код мене:

19. Псалтира; 2. мања Служебника и 2. виша. 2. Минее опште и 1. Празничка; и Типик; 1. Требник велики; 2. М[есе] дословца и 3. Часловца; 4. Јеванђелија страсна и 12. ком: пјесама.

Немислите ако да Бог задраље и мира! па јесен ваља ми свакако поћи на више, и у Дробњаке без сумње. Оно Јеванђелије у црвеној кадифи што је из Леденичке је цркве, и

дао сам им оно помање ваше, али сам га добро везао, и нањ сребрно распетије метнуо, на благосиљају и мене и вас.

Протосинђел Петрановић вас поздравља пуно, ја нити с њим нити с другијем, који држе нос на високо не упуштавам се говорити много о вама, нити спомена чиним о нашим послима; јер очито знам да завиде и да цркају што се љубимо и радимо искрено, без савјета знања и питања њихова.

Од Видова дневи ово је треће писмо, што сам вам писао, и желим да и ово вас и све ваше домаће нађе у доброме здрављу. Љубезно вас поздрављајући од стране моје добре попадије.

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4576]

74.

Котор 30 Јулија 854.

Милп Имењаче и Пријатељу!

Тешка ми је рана била виђети у вашему писму од 12 о. м. да је оно моје писмо пошло изгубљено. — Виђет је и по овоме да нам је Видов дан још за жалост и ијед! У њему сам вам био залуду толико створи јавио, да ми сад ни половицу не може на ум пануги. — То толико памтим да су ми у њему завијена била још два писма једно за Г. Јовановића, а друго за Ј. Андрића. Првоме био сам писао за онај сандук икона, и за оне 4 иконе на дрвету како сам примио и од њих два рама позлаћена како сам нашао тако на ћошкове истучена и покварена да се овђе поправити не могу. А другоме сам одговорио да му не могу дописник бити никако, и молио сам га да почне одмах шиљати свога Световида на име „Al Signor Nicolò Giurcovich a Risano“, и за по године почемши од 1. Јулија до свршетка Дек: да ће примити од вас 6 Фіорина, тако вас и сад молим за ово да ми оправите да више ја њему не пишем.

Опоминьем се и то да сам вам у оном писму писао да ме поздравио ваш Јанко, и по једном трговцу из Дробњака Јакову Мандићу поручио ми да ће доћи по Госпођину дневи к мени, и нешто дониjет — ваљда Србуља и пјсама. Ови Дробњак казивао ми је и ово: да су од Турака, а особито од злог Дедаге на велико чудо! најпосље не да им ни своје земље с миром орати, него им на силу испреже из рала волове, и отимље испод товара коње, и чини им гонити по осам дана муктице сваку потребу за своје грађевине. Чинио је Јакова Караџића, кад је гонио на коње жито из Плевља, што није хтио прије своје куће растоварити — бити и везана повести у Мостар, али Бог даде кад су били на домак Мостара, Турци од умора поспаше, а он им некако с гвожђима у планину умаче и заметну се, те послије неколика дана здраво у Морачу код своје браће дође.

У оном писму изгубљеном: јавио сам вам како сам примио и опе Московске књиге, али у сандуку нијесам нашао 9 Часловаца, него само 8. Врчевићу послао сам као што сте ми наредили: 3 М-ослова; 3 Требника, 3 Служебника и 5 Часловаца; а 10 Псалтира и 3 Часловца остало је код мене, јер Врчевић од овијех Псалтира није хтио узети ниједног, и он ми пише да је с овијем књигама свршио са вама вас конат, а да сте се подмирили за све до сад, што је он вама послао, и ви опет њему што сте послали.

Трута је дакле пропала! Из Тријеста ми пишу да се била усмрћела, и да је нијесу хтјели узети на делижанц. Чудне лажи да је Бог убије! да барем рекоше: да се узвранкотала, ни по дебелог јада; ма да се усмрћела сува и урећена риба, мучно је вјеровати. — Или барем да рекоше да је некоме замирисала, и на мирис гуз... зинула, бисмо им вјеровали и опростили, а овако клећу их, на губе им излазила!

Наш владика обишао је све парохије, и као за први пут, свуда су га лијепо дочекали, особито у Рисну частно се и нагледао о Петрову дневи за три дана и кола и пјевања и људи и оћела до миле воље. Попови су се овог пута одиста надали, да ће им плату дати, и кад виђоше да нема никад ништа озебоше! — И ово је велико зло и за нашу цркву. Млади Попови не знаду ни копати ни орати, а научени у Задру лијепо јести и оћевени бити, које сад код своје цркве и куће не могу имати. — На се бојим да не пођу од невоље

трбуом за крувом! Владика ће остати у Боки до по Госпођину дневи.

Ја вама писах за ове Србуље да ћу вам послати, а још ево их код мене у сандуку сложене и заковане. Владика је запријетио Тановићу, да их више нема куповати ни никуд шиљати, и да би почем чуо, да их куд шиље из отаџбине, зарекао се да би га дигао с парохије. — По овоме чини ми се да и на мене нешто мрчи и једном у пријатељском разговору, кад сам га поздравио од ваше стране, запитао ме шиљем их вама овијех старијех књига. И ја сам му одговорио: да су ми одавна били донијели неки наши попови десетак подерани и за њих да сам им дао Московскијех књигах, и то да је учињено као једна задужбина поповима, а ове да сам вам само послао, а послије тога да нити их више узимљем нити о томе радим. Сад дакле док је он овђе, боим се ове понијети на аџенцију, јер је овај аџент велики владичин пријатељ, па промишљам, могао би га владика упитати да ли сам од скоро шиљао вам коп сандук старијех књигах. Ја ово не чиним од страха, него кад се може уклањам се од ријечи, а кад би било до густијех казао бих истоме владици, за какав смет бисер дајете, и да не би вас, по свијем владикама нити би многи свештеници, нити цркве нити школе имали потребнијех књигах.

Владика је био донио 80 букварах Атанасковића, скројени по крају тудешком или латинског, и нешто мислим: да сте их ви издали, ћипили би браћани на вас и Бог зна, шта би говорили! А за ове владика не говори ништа, него их је дао викору — попу Јакици — и ови их продава по 8 кр. сваког. Ма чинећи егзамене по неким невољним нашим школама, не дарова никоме ни једног. Питао ме и протосинђел Петрановић за Србуље, шиљем ли их вам, а ја сам му одгововио: да шиљем оне, које ми пошљу за вас Врчевић из Црне горе, и други неки пријатељи из Херцеговине. Увјерите се да оваку врсту људи ја с мучањем мрзим и презирем, јер су пуни самог дима, гордости и зависти.

Код нас је велика суша, а бјеше Бог приказао свега обилато. Тешко се народ наш прехао од глади, и Бога моле да се умире краљеви, да из богате земље дође нам жита. Из Црне горе чују се зли гласови: Бјегунци Бошковићи наводе Турке, и кроз Брда сијеку главе, рментин и пале куће. Видо Бошковић има под собом 10.000 Турака, и с њима вреба згоду

да јуриши на Бјелопавлиће, јер неће никако да остави свој камен без чуда и грдила нечијег. Књаз окупља опет своје Црногорце, и преко сјутра с војском иде да чува Брда од свог злотвора. С онијем вапором од Мељине послаћу вам ове Србуље, и до који дан добићу још неке из Херцеговине, и послаћу вам новијех ријечи и пјесама, и жалим највише неке ријечи што су се изгубиле с оним писмом.

Љубазно вас поздрављајући

Ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4577.]

75.

У Бечу 18 Августа 1854.

Мили имењаче и пријатељу!

Дужан сам вам одговор на два писма (од 7-га и 30-га Јулија), на којима вам врло захваљујем.

И мени је врло жао што се изгубило оно писмо од Видова днева, али му сад већ не можемо ништа.

Оно писмо Јовановићу предао сам, и казао ми је да вам је одговорио. Андрићу платио сам 6. Ф. за новине у Рисан од 1. Јулија до свршетка Децембрија, и мислим да су већ почеле тамо долазити. Врло сте добро учинили што сте му одрекли дописивања, јер се свјема не може угодити ни истином ни лажи, а особито ви сте у царској служби.

Добро сте слали тога ђака горе ради Србуља. Те што сте ми до сад скупили ваља да ћете ми скоро послати, али мислим и то да вас је трута научила, да ми без асигурације ништа не шаљете. Овдашњи моји комисионери Wegh et Krestits имају у Трсту свога комисионера који се зове Franz Sigmund: како би било да ви што ми год узашаљете пошаљете у Трст овоме Францу Сигмунду и да му особито пишите да он пошаље амо Вегу и Крестићу, а они ће знати да је за мене како виде на сандуку или на пакету W. S. K.

(која три слова ви ваља да не заборавите написати). Али опет да осигурирате свашто.

Ако вам већ буде дошао (и вратио се) мој Јанко из Дробњака, знам да сте га лијепо дочекали и према ономе, што буде донио обдарили; а ако ли још не буде дошао а дође, гледајте не бисте ли га научили да позна коликогод Србуље. па би могао онамо тражити их и код попова и код калуђера; особито му препоручите за оне на кожи, које ће ласно моћи познати. Казивали су ми да између Таре и Пиве има једно мјесто које се зове *Црквице,* и да онђе у некаква попа има сила Србуља и малијех и великијех на кожи; а и у Тројици код Плеваља гдје је Лука књигу учио, јамачно ће их бити свакојакијех.

Ја се надам да ћете ви ове јесени преко Херцеговине с оније вашијем рођаком, али не знам кад. Гледаћу што прије да вам пошаљем један сандук књига овијех што још имам (ту ће бити које од овијех мањијех јеванђелија, а и три велика), велики да додам и 30 мојијех новијех Завјета и 50 приповиједака из старога и новог завјета. У Тројицу бисте се ви могли свратити, јер су Пљевља на путу.

Буквари се из Србије врло тешко добијају, него се овдје сад наново штампа овај нови, и мислим да ће бити што бољи.

Не заборавите метнути ме у рачун што сте платили за оправљање онога Јеванђелија за цркву Леденичку, ја сам вам и онако дужан, али ћемо се намирити.

Онај 9-ти часловац ваља да сам ја некако сувише набројио.

Добро и паметно чините што се — — — — — — —

[Штампано у „Јавору" 1882. стр. 666.]

76.

У Котору 11. Сет. 1854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Примио сам ваше писмо од 18-ог Августа и жао ми је што нијесам са свијем справан, да вам нањ одпишем у дуго по обичају моме.

Хвала вам што сте Јовановићу предали оно моје писмо. Одговорио ми је нањ, и кад је писао, био је запста нешто пједак, јер хоће силом да има свој разлог, а за мој не чини се ни вјешт. Не мили ми се ваћ писат му, али ваља да му пишем, и да га питам како ћу му новце послати за оне његове иконе на дрвету и на карти.

Новине Андрића почеле су уредно долазити, и хвала вам што сте му их исплатили за по године.

По моме сину Љубомиру, кои је ономадне одавде кренуо с једнијем бродом за Трнјешће послао сам Францу Сигмунду онај сандук са Србуљама, и писао сам истоме да га опреми са асигурацином на свога комиспонера Végh Krestits у Бечу, и надам се да ћете га добити с миром и у брзо. У сандуку придодао сам још једну Србуљу из Милешева. Онај ђак не дође ми још, него ми је писао ту неки дан да је нашао у Манастиру Завали у Попово 30. Србуља великијех и читавијех, и да ништу за њих 12 минеа мјесечни, 1. триод постни; 1 Пентикостар и 1 Ан[осто]л, а за новце ни за друге књиге вели да их недаду ни пошто. Писао ми је да је узео код некијех попова три четири комада и док изнађе још коју, да ће доћи и донијет ми.

Јанка вашег још нема, нити знам кога јада чини те не долази, нити ми што поручује ни пише.

Ни ове јесени нема ми пута на више. По моме страху и владању сјутра бих у Херцеговину[!] кренуо, али ме устежу многи да не идем за сад никошто, и пети неки моји познаници из Бањана рекоше ми да се проћем овог путовања, ер да су се Турци сад горе наоштрили него ли икад, и пазе и стражаре на туђе путнике свуда на све стране. — Тако дакле оставићемо овај посао, за друго вријеме мирније, а дотле стараћу се коју србуљу и што шта још набављати, и одоздол и одозгор преко другијех без главобоље. Ако дође овијех дана онај ђак, не знам ништа шта бих му рекао за оно 30 комада Србуља. Да му речем да их на кои начин узме и донесе да их видим какве су, незнам хоће ли му их дати. — А да му опет обећам оне књиге Мошковске, незнам имате ли их ви, и јестели их контени дати, еле пишите ми шта ћу му рећи. Добар ми је и вјеран овај ђак и у овом послу влада се свијесно и налази неку љубав и вољу. Пошљите ми те ваше књиге, за које ми пишете да их имате, пак ћу дати неколика комада и овоме ђаку да понесе са собом и да их дава у промјену

за Србуље, а добро се већ увјежбао, како ће се у овоме владати.

Ту скорице послао сам Врчевићу 6 псалтира, и ово ће бити нови конат, што сам на њега записао. Сад већ не манита, искупили су 150 Ф. оној његовој слушкињи, пак су је послали доље и нашла је овдје једног свог пара, и с њим се вјенчала, и чујем да ће с овијем мужем ићи на Цетиње опет, јер је он бријач, пак ће отворити дућан!

На мали Госпођин дан зором био је жесток бој међу Турцима и Бјелопавлићима. Бошковићи из Спужа навели су Турке на своју браћу Бјелопавлиће, и за дуго онај дан бивши се, остане 48 рањени и 7 мртви Црногорцах. У исти дан били су се и Пипери с Подгоричанима, и тамо кажу да је било мртвијех и рањенијех доста, и данас на пазару из Бјелопавлића жене неке кажеваху да још бој није престао, и да топови с Турскијех градова непрестају пуцати на војску Црногорску, и без велике погибије да се неће ово смирити, јер су се жестоко ускрвили Пипери с Подгоричанима, и Бјелопавлићи са Спужанима. Видо Бошковић с осталом браћом вукао је из војске Турске да су их чули Црногорци: или да ће овог пута славити Петковдан своје крсно име на своју кућу, или да ће обестрвити све Бјелопавлиће, и увјерите се да су Бошковићи задали и до сад доста несреће у Брда, и да ће задати и у напријед много више, ако им се не дође главе. Они су већ уброждили да с Турцима својој браћи свако зло чине, и да би их Књаз позвао и вјеру им задао, не биће му вјеровали, нити ће му се предати. Каже ми војвода Граховски, кои је био с главарима овога Госпођина дневи на Цетињу, да је и Књаз с овога и са свашта као изгубљен. — Два дијела вели Црногораца мрзи на њ, и проклињу га, и желе сјутра да их ако ће и Турчин покрије, само да не влада он, и они што су сад на госпоство уза њ.

Удовица покојнога Пира побјегла је с Његуша по ноћи, и ево је у граду, јер је Књаз хтио силом да узме Петра сина Стевана Перкова, који је сенатор, и кој њој није за длаку мио. Била је код нашега Циркула и казала му је велику историју, и чујем да ће одержати и она неку пенсију, Сјутра ће поћи пред Мамулом, кои је данас овде дошао, и постаје сбог овијех мутнијех посалах једно осам дана код нас.

Описаћу вам живот оног ускок — Каримана, а послаћу вам брзо с неким пјесмама и новим ријечима. На Његуше ни-

јесам могао поћи, али сам молио другог, да ми од ваше страпе поздрави Тома Маркова, и да га замоли, да му каже, као што је казивао једном и вама за овога Ускок-Каримана.

До кои дан послаћу вам најљепши 25 фуната смокава сувијех, и неколико слаткијех шипаках, и ако вам буде мало, на вријеме смо могу вам и опет послати. Лани био сам вам послао и сувише, јер памтим да сте писали да вам је било много. Хвалио ми се Петрановић да је од њих неколико пута код вас но. На каштрадину биће те лани ишћерали жељу, па се боим да вам и ненампада[!] више на њу. — Ако заповједате могу вас с овом рђом нашом послужити и ове године колико хоћете.

Ви ћете се чудити, и овом рђавом писању, и дугом моме мучању; али знајте да сам вам тешко опечаљен. У почетку Августа разболе ми се четворо најмлађе дјеце од срдобоље, и радећи на сваки начин око њих, једва уграбих од смрти двоје мушко, а кћер од 14 год: и сина од 2 год: не могах никако, него умријеше, и велике нам ране зададоше, особито моја попадија неможе да се утјеши за единицом кћером, ер јој бјеше прирпјела од измјене и помоћи сваке, па је жали и плаче да сам с овога веома смућен. — И зато до кои дан поћи ћу с вапором до Дубровника, да се мало разаберем, и вратићу се по суву преко Конавала, да видим онај народ, како живи, и какве су им земље. Гледаћу на овом путу, да и за вас што гоћ стечем. Ако би почем за ово вријеме Јанко дошао, оставићу наредбу и овдје и код куће, да ме причека јер не мислим више од осам дана остати. Владика нам поће опет у Задар. Чудо нас је савјетовао, — велике је прођете чинио, и препоручио је сваком свештенику да се пита надеждом! а ја велим да им је боље с кртолом! Због кад пошљем ове новце Јовановићу узмите оне моје двије иконе од њега и нек су код вас. Стојте ми добро, и примите наше љубезне поздраве ваш пријатељ.

поп Вук.

[На једноме маломе листићу:]

Сад је тамо ађутант Књажев. Пошао је да пита Андрића, од кога добива из Котора оне грдне чланке против Књаза, и Андрић какав је превртача, могао би му и казати кои је, ма

ми овамо држимо да тога дописатеља међу нашијема нема овдје у граду.

Марко Радонић хвалио ми се на вашу љубав.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4578]

77.

У Котору 27. Окт. по нашки. [1854]

Мили Именаче и Пријатељу!

С данашњом поштом примио сам ваше писмо од 18. о. м. и одговор од Лоида из Тријеста. кога вам шиљам да се боље увјерите. У овом одговору они веле: да су онај сандук још 30-ог Августа послали у Беч: *alla Casa di Spedizione* браћи *Baumgartner* па да ови не могу вас ту наћи! Дакле сад гледајте, да ви њих нађете. макар их тражили и с кучкима од лова!

Ви, ка' и моја попадија ћинили сте на ме, да га ја тражим и нађем, као да ми је запао неђе у доламе, а небисте вјеровали колико ми је жао било, што се ово овако случило, особито с вас што сте се с овога пједили и трудили.

Ја бих сваки пут оно што вам шиљем, аспгарао, али овај наш аћент вели ми да није потреба, тек само да утоман трошим. Он ме одбијао да непишем ништа ни на Лонд у Тријест говорећи ми: да никако сандук неможе пропанут, и ово е узрок што нијесам вам одговорно на прво ваше писмо, изгледајући кад ћете ми јавити да сте га примили.

Ја се радујем да сте здраво, и једва чекам да ми пишете, да је и сандук с оним адиђарима! здраво у вашу кућу приспио.

Ево сам справио нешто мало смокава, и неколика шипка сладка, па с оваквог тромавог пута, не мили ми се шиљати, и нити ћу прије него чујем за тај сандук да ла је већ дошао, и куд се био запшао. Добио сам и оне молитве. кад се крсти посе, него ваља ми их преписати. — А исписао сам већ из једне старе рукописне Србуље једно 20 различни молитава; од вјештица, море, зли очи, сапарника. страве, памета, пробода, затвора и многијех другијех што их нема у црквеним књигама, па ћу вам ово све у једно брзо послати, и осп-

гураћу, баш да видим хоће ли брже што до тамо доћи. Ову Србуљу из које сам ове молитве исписао, нашао сам је код попа Саве Булапћа у Грахово, и стојећи гор два три дана испред Лучина дневи, нијесам је могао никако од њега искучити ни за новце ни на вјеру да ѥ понесем, говорећи да с њом он живи! тако ми је допустио једва и да преписшем ове молитве.

Сад је у Грахово, Бањане, Зупце и Крушевице суд Црногорски. Поп Лука и један Сенатор суде, а суд извршују перјаници — сами Црногорци. За војводу и главаре Граховске нечиње више конта!

Сад је Краина у миру. Црногорци иду у Никшиће Подгорицу и т. д. Турци могу ако ће на Цетиње, а већ слазе на Рисан по сол и другу трговину. На Срѣевдан чинио је Књаз мушкеташ двоицу у Грахово, а двоицу у Цуце, што су про вјере пиили у чету и убили два Тучина Корјенића.

И ово је нови случај, да господар Ц. г. за Турчина чини убити Ришћанина! и с овога је велико незадовољство међу Ц. г. и Грахољанима! — Књаз све пита своје доглавнике гдје би му било најљепше своју столицу намјестити. Једни му веле у Мостару, а једни у Никшиће. Али он каже да би најволи у Мостар и поради Госпоѣа! Кажу и ово да ѥ питао: „Шта веле Ришћани, јели им мило да ће подаме остати! Еле он држи у руци да ће имати сву Иванбоговину. Укинуо је крсна имена, брijање главе, дуге прчине, прекаде, гребсти образе и шишање косе за мртвијема. — Ѣорѣе је добро сад она му је болесть из главе спила низ плећи и сад пати у ноге.

Био је овдје Г. Г. Миклошић, и Ткалац и Кукуљевић. Прва двоица биши су и на Цетињу, а Кукуљевић чујући да им није Књаз удијенцију дао, није ктио ни поћ горје, него је одавде пошао у Крф.

Вечерас и сјутра од свадбе сам, удава се братаничча моје пок: пунице, и зато вам не могу више писати. Љубезно поздрављајући вас и свијех у часној вашој кући

Ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4579]

78.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Примио сам два ваша писма, на која вам много захваљујем, и на која ћу вам потанко одговорити брзо; а сад вам само јављам да сам с остатком добро и здраво. Ту скорице послао сам вам, нешто мало смокава и шипака, и данас опет предао сам на ађенцији за вас нешто мало сувијех добријех — као и кад — скоранаца, и мило би ми било да вам све то дође здраво, и да вам свима све буде повољно и пробитачно. — Брзо ће почети Црногорци доносити и пастрма и док ми запане једна добра и претила, узећу је за вас. Ако желите коју добру јегуљу скадарску, могу вам послати. У оној кутији скоранаца метнуо сам 6. бокуна бутарге, што ми је један пријатељ даровао, да је било више ћах вам послати.

Писао сам Јовановићу да су му новци код мене готови, али нешто зановета, па зато нијесам му ни слао до сад ништа. — Мисли бога ми да су овамо људи кукумари!

Хоћете ли да вам пошљем живот Ускок-Каримана по пошти, са још неколико пјесама, или да чекамо док прикупим коју Србуљу? Онај ђак послао ми је три комада, и писао сам му за оне србуље у Завали што су, да их донесе, ма на кои начин. Ваша два сандука књига, дошла су у Догани, и док прикупим 22 ф. у цванцикама за царину платити, узећу их; ер неоћу за други новац да знаду, а цванцика је поредно код нас. За вашега Јанка, ни за остале Караџиће не чух ништа, како су? и мислили Јанко доћи код мене; а поручивао сам му и писао залуду. Врчевић је сад у великој работи: гради кућу на туђем динару! Послао сам му ваше писмо, и поручио му да ми пошље кога за онај требник да му га пошљем.

Љубезно вас и свијех у дому вашем поздрављајући

У Котору 7. Нов. 854.

ваш досадашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

Брат ми пише, да му нијесте писали одавна, па ме пита, да ли сам чуо што за вас, и да му јавим како сте. Он је добро и брацки ме пази.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4580]

79.

Котор 10. Дек. 854. по тал:

Мили Имењаче и Пријатељу!

Пред овијем писмом, писао сам вам једно мало писмо; јер онај дан справљајући се да пођем дома, бијах у послу, и негледах како гоћ, тек да га прије свршим, да неостанем иза барке рисанске. И зато ни сад незнам како сам га у ономе написао, али ми се пара, да сам вам јавио за два ваша последња писма, како сам их примио, и за она два сандука књигах, како су Догапу Которску донешена.

Сад вам јављам да сам ту неки дан изнио из Догане речене сандуке, и за дацију платио сам 15 Ф. у цванцике, а у аџенџи за повоз 8 Ф. и 51 к. у банкноте: — И све сам ово лако свршио јер су ми пријатељи, и Доганијер, и комесар од пулиције кои ми вјерују на ријечи шта је у сандуке. Књиге су биле љуцки сложене, и да сам вјешт, слагао бих и завио онако и ја оне моје што вам их шиљем; ма оне грдуље туга је и у руке узети, па једва чекам да их бацим у сандук, како ми која на руци дође, и за то може бити да се ви на мене љутите.

У обадва сандука нашао сам: 3 велика Јеванђелија; 4 мања; 1 Трид постни; 3 Октоиха по двије књиге: 4 Апостола; 2 Пентикостара 1 Требник велики; 1 Типик; 1 Минеу Празничку; 1 општу; 4 Служебника већа; 3 мања; 3 М-цословца 12 Часловаца; 3 Требника; 3 Јеванђ: страстна; 16 Псалтира и 1 мали; 1 Нови Завјет на славен: језику; 47 Превода Н. Завјета; и 100 приповједки С. и Н. Завјета, Котихизис, Буквар, и један мали Служебник.

Онај ђак имао је к мени доћи овијех дана, али сам му био писао да не иде прије, него му поручим за ове књиге да су ми дошле. Сад ћу му писати да дође, и даћу му Трипод постни, Пентикостар, Апостол, и једно мало Јеванђелије, које сам већ дао лијепо везати, нек понесе у Завалу, и ако му нектјеше дати онијех 30 србуља у промјену за ове, без онијех 12 минеа мјесечни што траже, казаћу му да остави ове, и нек их држи као заклад, док им понесе минеје; а да му даду Србуље, барем да видимо колике су? какве су? и које су? пак ћемо послије стабилије трговати за све.

Дађу му и још коју књигу, да понесе са собом, неће ли и од њих коју, или у примјену дати за србуље, или продати за готове динаре, или може му која служити за придавак да дава уз коју другу своју, да прије пазари, јер доста пута разбије се пазар с мале ствари. — Еле учићу га и опет на сваку руку, да боље утуви, како ће се у овој куповини владати. У очи Ваведенија послао ми је био 4 Србуље из М. Добрићева; 1 Служебник читав; два псалтира издрпана, и Пентикостар без почетка и свршетка. И пише ми да ишту за њих: 1 Служебник, Пентикостар и један псалтир Московски. — А ја сам му по истом момку одписао: да, оне србуље, што нијесу читаве, ништа неваљају ни мени ни њима чије су; ма поради оног читавог служебника, узео бих и она три рутава комада, и да их неврћем натраг, нека да за њих један наш служебник, један псалтир и једну икону Јовановића, и препоручио сам му да се нимало нелакоми на оне србуље које нијесу читаве, већ незнам јели што учинио.

Ја вам вјерујем да имате у кући множштво такије србуља, које ни вама, ни другоме неслуже сад ни зашто. Да није друго, него што сам вам их ја послао, било би их неколико бремена. — И душе ми моје много пута бих се чудно: „ама шта ће вам оваки смет?“ а моја попадија ћаше ми рећи за њих: „носи ми их из куће молим те, е ми је сва кућа од њих смећишћава!“

С узимањем оваких србуља, не само што сте ви на штету ударили, него с овијем научисмо дивљане неке, што имаху оваке подерине, те нам их скупо цијениште и данас ако кои коју има, исто је цијени. Па и онај ђак ми кажује, да и кроз Херцеговину говорили су му попови и калуђери: „Е мој сине, скупе су ове књиге, данас их траже и сами краљеви!“ Тамо дакле ваља ми по сад баш чишити им познат, да им подеране србуље невриједе ништа; јер ћу им казати: „да ми их надар дате неби их узео“. Па ће тада не само они, друкчије о њима мислити; него ће и наши завидљиви главаши, кои нам за гуз.... лају, умукнути.

Ту недавно разговарајући се у дућану мога оног рођака у Рисну о свачему, дођемо у разговор и за старинске књиге, како ми не донесе ни једну, а залуду му био препоручно. — Док један Херцеговац кои међу нама бјеше стаде га корити, што није узео прошлог љета неке комаде у Пиви и у Дробњацима, што су вињали код поповах и калуђерах, кад су за-

једно тамо ишли куповати волове. Тада мој рођак почне се изговарати: да су биле скупе, да их нијесу хтјели дати за паре, него у промјену за књиге Мошковске, да их није могао носити, и да се то не може и у волове и у србуље заједно трговати. Они су били у Добриловини, познају онамо све цркве, манастире, и калуђере као и мене; али кад су онамо забораве при воловима, бравима, и при једу и пићу и мене и моју препоруку зе србуље, овако је увјерите се! — Ја сам послије овог Херцеговца, (ускок је и сједи у Грахово) повео дома кријући мога рођака, па сам му казао и дао на писмо, које србуље, и на кои начин може узимати за паре. Написао сам му имена и цијену Московскијех књига, пак сам му рекао, те би кои тражио коју, нек најпре погоди и на вјеру узме од њега србуље и нек обећа по цијени попијет му или послати књиге Московске. — Сад и њега чекам с пута, него је велик горје снијег замео, па се боим да неће тамо моћ ни путовати. Вашему Јанку залуду се писало, и препоручивало за ово. — Што је дивље дивље! а опростите е ви је рођак! ма да им се поручи за плете да дођу приватит, дотрчали би на сву прешу!

Тај Јовановић, много ми нешто смокве суши! Ја му плаћам оне 4 иконе како смо се погодили по 21 Ф. а он ми пише да неће него по 28 Ф., и послије опет као какав паша бречи: „иконе оћу натраг!“ и наређује ми да их предам овђе Бјеладиновићу, да их ови пода од његове стране којој Црногорској цркви на поклон! Ма он може се надут као кријештавац, неће их имати натраг, него му се платити, пошто смо рекли. Ја вам ово јављам само да знате, али ви немојте се у овоме мијешати, молим вас, па како нам изађе.

Брат ми пише одонуда чуднијех новина, али видим да ви за садашње туђе дебеле погибије мало марите знати и питати, као и ја увјерите се, па зато од његовијех никад вам и не јављам ни једну. Тежа ми је та *колера* што чујем да је сад у Бечу, него сви јади остали. — И то поради вас Бога ми; него ради Бога, ако је страшна, бјежте отале, и негледајте на другога. Незнам јели вам брат мој послао сувица, жалио ми се, како му ништа не пишете, — Књаз Ц. г. вратио се дома. Бјеше глас да ће вјереницу оставити, а Бјеладиновић каза овђе, тек кућу начине на Цетињу и с покућством је наките, одмах да ће се женити, и наш владика да ће га доћ вјенчати. Тако су уговорили сад, кад су се у Задру поздра-

вили. — Везир Скадарски забранио је из своје земље сваку ствар давати Ц. г. и на велико су чудо без доста нешто, а особнто без соли. Бошковићи сад се нечују, куће и земље њихове дао је Књаз другијем Црногорцима, да раде и живе с онијем.

Овђе је још у граду удовица пок. Пера и Књаз неоће је ни на очи, што га није послушала да узме сенатора Петра сина Стевана Перкова! — Сердар Мило био је поздравити Књаза у вапору у Задру, и поради Бошковића, спомене му нешто Сердар, а овај му одговори: да мучи, е мала га стои, да онако и од његове куће не учини, и на вику њихову скочио је капетан од вапора, и Сердаре послао је изван! Љубезно вас и све ваше поздрављајући

ваш пријатељ
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4581]

80.

Котор на варин дан [4. XII] 854.

Мили Имењаче и Пријатељу!

„Ми — зборасмо о вуку, а вук иза плота" код нас реку. — Тако ономадне ја и Бјеладиновић Стево зборасмо нешто о Врчевићу, а Врчевић бану међу нама, здрав и весео говорећи: да је дошао за своје и Господареве неке после. и пошто их оправи за један дан два да ће у пут на више. Разговарајући се са мном хвалио ми се с вама: да сте му лијепо платили потоње србуље, да чека сребро [!] канђело, и једно Јеванђелије са зачалима за Грбљане; — да има 5 ком: Србуља. и да ће на прољеће шиљати једног попа Црногорског по оне србуље што су у Добриловини, јер ондашњи људи не оћу нешто да до њих довате! Питао ме за коју књигу мошковску имам ли да му дам, и одговорио сам му: да чекам час по час да од вас примим, и колико ми наредите, да ћу му послати. Искаше ми 2 Служебника, три Псалтира, и три Часловца; дакле ако ћете да му дам ове књиге, и једно средње Јеванђелије, да ви зањ више не досађује? — Каже да је оградио

нову кућу. Узајмио му је Господар 100 цек:, а оволико да је имао он; у овој кући биће при земљи гостионица, кафана с биљардом, један дућан за продавати робу од лакта. — На првом поду биће 4 собе: двије за стране, а двије за њега; а на другом купне и спреме. Хвали се на Господара да му је добар, и да му често долази на разговор, и да замењу шале. — Каже: Како је Господар, паметан и срећан мимо иједног, како је у ред, у страх, и у послух довео Црногорце; како сад нико не смије међу њима ни ружну ријеч рећи никоме; како има хитре уводе, и свашто дочује. Како већ несмију славити крсна имена, ни кад ко умре чинити трпезе, ни крвна кола, ни зу мртвима жене стрићи косу и гребати образе. — И тако вели да их је стегао и уплашио сад, да несмију ни С: Петра спомињати, ни с ним се више клети! Каже: како је у ред метнуо књижару, канцеларију, акте и протоколе и у потреби онда с Омером, бијући се да нијесу слова она стопили за зрна, метнули би данас и печатњу на мјесто.

Казао ми је за М. Медаковића, да ће им доћи на Цетиње, е нешто гони га невоља с бог свој листова, биће се замјерио јачему од себе. Стојећи Врчевић овде за два дана наређивао је за свадбу Књажеву, да се справи много ствари: за јела — сладка, и новог оћела; за различно пуцање и цвијетно кићење! Свадба ће бити за осам дана: на Васиљев дан почиње, и хиљада сватова, од првијех племена Ц. г. биће. Седмиња ће поћи с вапором нарочитијем по невјесту у Тријешће, и у очи Богојављења приспјеће овђе, а на Богојављење вјенчаћи се горје. 100 сватова дочекаће невјесту под град на море; 300 на врх Праћишта; 200 на Његуше; 200 на Врћеник; а 200 с Књазом заједио на врх Банца. За Првијенца биће Машан, за Барјактара Књажев побратим из Црнице, за Старог свата Ђорђе, за ђевера Мирко, за кума Г. Мамула, за Муштулукцију Петар Стеванов, за војводу Иво Раков. — Међу осталим сватовима с овијем именима, именоваће се многи, и то како кои месо носи. Вјенчаће их на Цетињу наш владика Кнежевић, дар му је справан од 100 цекина и у случају те их неби узео, да ће му се други дар црквени, кои ће толико ваљати. — И кума ће даровати с једнијем лијепијем коњем опустаћеним. Трпеза сватовска биће постављена на пољу уздуж, с голијем штицама, около које, за стоце метнуће се сваком свату по један гоо камен. За пиће имаће ракију из приморја, а вино па Црнице; за јело говедину варену, и

пециво с ражња, које ће на трпези кресати с ножевима, а узимати с прстима. У вријеме јела попијеваће кола и мушка и женска, а лубардаће се из топова и машкула! Ова ће свадба баш бити, како ми је Врчевић описао, јуначка и гласовита, само дај Боже да им буде лијепо вријеме. Био је Књаз дочуо да мисле сватови донијет на свадбу ову, по једно добро пециво на дар, и зато је свакоме у главу запријетио, да не би кои што донио. — Већ само препоручио је да се сваки оћеде с најљепшим оружјем и оћелом. Свима је опет крчмарима наређено да набаве по неколико дебелијех волова и брава што ће убити и сварити за остали свијет. Лако је Књазу овако звижћети, и ономадне му је дошло из Р. 11000 цекина, а Књагиња му носи 150000 фиорина, стотину јој дава отац, а 50 мајка! Кућа је Књажева готова, и накићена баш као којег принципа од Ђерманије. Великом и лијепом његовом покућству чудили су се и овће многи грађани. Каже ми Врчевић да је соба, у којој ће стајати двије камаријере принципешине, много љепше и богатије накићена, него што је соба нашег племића Нетовића у Котору, у којој прима владике, ђенерале и Мршијале! Једпу вечер, при вечери рекох Иву Ракову пред Врчевићем „чудим се да ће наш владика изаћ на Цетиње“ и он ми на то одговори с празним надимањем: „а незнаш попе Вуко, да је наш свијетли Књаз позвао и четири васељенске Патрајаре дошли би му на Цетиње да га вјенчају!“ видећи ја куд је он забраздио, опет му рећем: „Ја вјерујем да бише дошли поради части, него ће је наш владика слабог здравља, зато рекох, чудим се да ће доћи“. И по неком новом звону, чини ми се да овог пута, нити ће му владика ни кум још, тек да су здраво Цетиње виђети!!

С Његуша добио сам двије добре србуље, у замјену за једну нашу мошковску, и надам се брзо и од оног ђака, и од оног другог Херцеговца, добити коју. Нема нам више попа Кусовца, нити долази, нити ми што шиље ни поручује, а код њега ми је типик, служебник и један псалтир! а оно велико Јеванђелије понио је за ону његову србуљу од коже, и с уговором, да ће придати колико ви рећете. Ја непитах Врчевића, да ли вам је писао како је примио велики требник од мене. У 15 дана ово ће бити треће моје писмо, што вам пишем, и зачудо ми је како ми не пишете што, барем дођошели вам оне србуље, ако и нијесу смокве, шипци и скоранце, што сам вам такођур одавна послао. За повоз онијех србуља до Три-

јешћа, наплатио је мој син од Сигмунда 12 крајцара, оволико је искао господар оног бродића, и кад му је син мој понио сандук, дао му је на пиће једну шестицу. Писао сам Браћи Батара у Задар, да ми пошљу кои наш буквар, ако би имали од онијех малијех, што су штампани 1847 г. И послали су ми јучер 50 ком: дакле, од тијех новијех нешиљите ми ниједног, ови су нашијема обичнији. Зачудо ми је ће ми непосласте с овијем књигама један комад: свободијаде владике Ц. г, а одавна је штампато, може бити нијесте се ставили, ма не мари добио сам је овће од једног пријатеља, само бих желио да ми брату пошљете. Рекао сам Врчевићу, да опише с пјесмама сву свадбу Књажеву, ма да много нелаже. Да није како је! пошао бих и ја горје, да видим то весеље, ма ми се опишу, с откривеним кашљом! У оном моме писму ја вам не захвалих на оној вашој лијепој утјехи, с којом сте нас ожалошћене пријатељски разабрали и управ утјешили и освијестили; и ми вам много на ономе захваљујемо, и желимо да Бог милостиви уклони вас и нас од сваке невоље и жалостп. — И данас идем дома јер ми је прекосјутра крсно име, пак ћемо напити и за ваше здравље. Поздрављајући вас, и све ваше

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

Она невољна удовица пок: Пера, с празним рукама незнајући кудаће, пошла је опет у црни дом на Његуше, и данас ми казаше, да ће узети Петра Стеванова Сенатура сбог кога је била доље побјегла, ако што друго неоправе од ње! — Наше парохије већ се уређују, до априла биће и плата и новијех кућа за парохе.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4582]

81.

У Котору 25. Јан. 1855.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Из примљеног вашег писма од 25. Дек. видио сам, зашто ми нијесте могли прије отписати на она три моја, и врло ми

је жао било чути, што вам свеђер досађује та невољна главобоља. Ја хвала Богу још не знам каква је то болест, али чујем од многијех де је велика ствар кад човека често глава боли, па вам вјерујем не само да вас то забуњује, него вам и тешке муке задаје. Помоћи вам не могу, а лијека вам за то незнам казати, него трпит, пасаће и то.

Мило ми је да сте све оно примили што сам вам послао, а још милије ће вам је дошло здраво и било по вољи. У почетку новембра виђаше се на пазару ђекоја Пастрва, а послије сбог великијех вода нестадоше, тако нијесам ни узео ни једну, нити ћу кад ми онако пишете за рибу.

За србуље, које ја купујем овђе од другога, лако ми се владати по ономе како ми пишете; али онај ђак у куповини неће моћи горје, као ја пазити на све оно. — И кад ми коју пошље или донесе од онијех горијех, ваља ми је узети, пошто је једном већ и он узео и донио, као што ми је и ту неки дан послао три велике читаве, и двије опет лошије. Он није још слазио на Рисан, од кад су ми дошле ваше ове мошковске књиге, а писао сам му за њих, и надам му се брзо. — Тако ћемо радити да и оне Србуљ са закладом, набавимо из Завале. Нашао сам неке код нашега попа у Турској Суторини, и ономадне овце разговараюћи се с њиме, обећа ми да ће их у једној врећи послати да их видим, и ако буду за мене да ћемо се лако у промјену за коју од овијех вашијех нагодити. Добио сам и из Никшића 3 добра комада, а и поп Кусовац рече ми ту недавно послати четири лијепе србуље, и бајаги с њима да вам измирим онај дуг за велико оно Јеванђеље, што је од мене узео. Сад он тргује у стоку и волове, па гони на Будву, и зато ријетко га виђам, и не стара се ка' и прије за нас.

Примио сам за В. Врчевића оно канђело, и за мене они 5 дуката. За дукате ове, добро ми је на вас жао било, што сте ми их послали, и то на сву прешу као да сам вам их искао да ми образ освијетле у некој невољи. Мени се чини да вам их нијесам искао, ако сам вам и јавио: колико је царине за оне сандуке, и онијех првијех дана, како ми се није трефило при руци да исплатим с цванцикама. — А ви сте узели као с овијем да вам се жалим, и иштем цванцика да ми пошљете. Ма већ како му драго, није зло ни једно било.

Врчевићу сам одмах по Шуту послао оно канђело, и за исто купио сам му стакло, и било му је одвише мило, а осо-

бито што му је присјело пред свадбом, да му га виде и остала свјетла Господа, и да реку: Врчевић живи добро! Послије свадбе Књажеве био је на свадби свога млађега брата у Будви, и кад смо се овђе вићели казао сам му да сте платили за канђело 35 Ф. у картинама, и одговорио ми је да ће ми послат тек доће горје 4 србуље за вас, ма их још не видим. Дао сам му те је понио собом 2 часловца и два псалтира, и записао сам кад и колико му дајем. Препоручио сам да се чува од Медаковића, и прилика је сва да ће му наудити, а Врчевић се за то руга, и мисли у својој глави да је горје ка у бачви гвожденој. Он је луд био што је пошао ону кућу зидати, и хвалити се напрјед шта мисли у њој учинити, јер с овијем је добио многе злотворе, који горје дућане држе и куће имају, особито Ђорђа кои испод своје куће има локанду и лијепу газдарицу! А чујем да је Ђорђе баш и радио да Медаковић доће на Цетиње, како ће с њим прије Врчевића понизити, и у јад бацити, а Боже дај да не буде овако! Влаховићу предао је оно ваше писмо у руке.

Владика наш први пут сусрио ме с неком бреком, ће је било више њих свештеника и то: зашто ћецу нашу нећељом и празником не водим у цркву да поју. Ја сам му одговорио: да то нијесам никад чинио. Послије ево ти га ће грми с писмом за исти посао! а ја сам му одписао: да ћу га послушати, ма само пек он нареди Дирекцији школској да ми за ово одреди једну собу у школи, и са звоном да ми окупи дјецу, јер да ја у Царској школи нијесам господар заводити новијех ствари. И на мјесто да владика ово нареди напне нос на мене, бајаги како сам му смио одговорити! Сад пошто је дошао са сватовима и невјестом заједно, пошао сам му се јавити, и разговарајући се мекше, разумјели смо се побоље: обећао сам му се само да ћу дјецу научити појати, ма не водити их у школу, и из школе у цркву никад! Дакле молим вас немојте му ништа за мене писати, јер ја кад чиним оно што сам дужан чинити, и зашто сам плаћен са 300 Ф. на годину, браниће ме правдољубиви Гувернан од сваког нападаја кривог. Владика је добар човек, ма још да другог неслуша био би и бољи. Ми имамо три владике; њега и два брата Петрановића, и ови увјерите се њега учећи, и палуњајући му главу којечим, увалиће га у пјед — и у ријечи. Ја вам захваљујем на пријатељском савјету, али знајте кои ме гледа као рају,

није ми, мио нити могу гледати да му се умилим. Ја хвала Богу имам пријатеља још, а најбољи су ми моје поштено владање. Ако вам је што друкчије казивао Протосинђел, ништа му не вјерујте, то су све владичине Полиције!

Брат ми се хвали како је од вас примио на дар неколике књижице, и вели да би вам послао сувица, али да сте му једном писали за ћирију: да је скупа од Тријеста до Беча и да вам нешиље. Баш се и немили због ове ћирије ни примати ни шиљати с вапором ништа никоме.

На свадби Књажевој било је преко 3000 Ц. г. и свршиле се све с миром. Од овијех на 11. Јан. сишло је доље 320. — И ово је најљепше било гледати их низ Праћишта, и опет на више, два и два раздјелене на племена ходити под развијеним барјацима! — Друго не зна се шта би човек о њима казао. — Прије него су с оружијем ушли у град, капетан им је ову наредбу дао: „Слушајте ме Ц. г.! Немој кои да загази у што, и ако ми сваки не буде сјутра на ону уру на пазар, жли ће му ови пут бити, узећу му оружје и даћу му ногом у пркно, на нек иде дома!“ У исти овај дан око 11 сати ноћу привукао се вапор са невѣстом под град и коначила је код Бјеладиновића с матером и сестром. Сјутри дан око 8 сати извео је невјесту ђевер Мирко под руку на Пазар, и ту се поклонила Ц. г. алајбарјаку с двоглавним орлом, па је извадила из њедарах срмајли мараму и на њему привезала. — У томе засвира музика и крену на више пјевајући и лубардајући. Истина је да је ађутанте Бјеладиновић пред војском с пазара кренуо, али га је мало послије Крсто син Машанов на коњу претекао и први ишао. Усред војске невјеста је јахала, и поред ње ишли су 4 младића што су је придржавали, и у руке повелику киту цвијећа носили.

Невјеста је средњег раста и средње љепоте, али је хитрог погледа и јуначки се поднијела. Обучена је била на Инглешку, с накривљеним клобучићем, и оплетене косе на назарећанску. Изнио бјеше неко глас: да ће носит принципешу на носила! Сад Црногорци повичу! „прије се ископала Црна гора, него та уклин остао међу нама!“ До Цетиња на више мјеста срело их је по 300 Ц. г. а на врх поља излетио Књаз на коњу, и трком посред војске долетио је до своје Књагиње и повиче: „frua [!] — није лако међу овијем вуковима Књагињом бити, него стишни!“ Вјенчали су се тек су дошли око 4 сата п. п. Била је нечија намјера да нову Књагињу по-

слије вјенчања пољуби сваки Црногорац у руку, ма ово би држао Црногорац за велику бруку, тако се није ни чинило.

При обједу наздравио је први Књаз, за здравље нашега ћесара. Послије Г. Мамула напио је за здравље Књажево и свијех Црногораца. Наш владика напио је за здравље г. Мамуле, а у најзадње видећи Ђорђе злу и гору, па устане на ноге и напије за здравље цара Николе као покровитеља Ц. г. — Послије стане Медаковић, који је са сватовима из Тријешића дошао, причати о боју Косовском, ма су му пресјекли с грајом! Уз ово весеље чујем да је Књаз опростио свијем прогнаницима, да могу опет вратит се на своја добра, само не сердару Милу и Стевану Цуци, јер да су они крпви што је Перо Томов умрьо! Наша господа вратили су се доље на Савин-дан. Г. Мамула даровао је Књагињи као кум куми: један манин од 700 ф. Књагиња још није њему послала дар. Књаз даровао је г. Мамули двије мале пушке позлаћене и један хатаган. Владици једну златну бурмутицу, а другу му је дала опет мало по мању Књагиња. Попу, владичину синовцу, 8 дуката а ђакону 6. Капетану од вапора 50 тал., другоме капетану 30, а мрнарима по 15.

Говори се да ће на прољеће Књаз с Књагињом обићи сву Црну гору: јер пише се да ће Црна гора остати у истом стању и простору.

Хвала вам на оним вашим књижицама, врло су ми миле, и држаћу их баш за себе. Тек прикупим ове Србуље, што су ми рекли послати, и што им се надам да ће ми донијети, послаћу вам их. Ако вам дође тај делија Јовановић на руци, реците му молим вас, што не узме ове новце, платићу му и она два разбијена рама из моје ћесе, да се један пут трсим од њега. — Из Књажеске канцеларије већ се вија у рапорте шакопис Медаковића код нашег Циркула! Проћите се наруџбинах; јер чујем да ће вас молити неки с Цетиња опет за канћела, па ће вам додијати. Поздрављајући вас с вашијема мило и драго

Ваш пријатељ

Поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4583]

82.

Котор 21. Феб. 855.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Ево збиля по Врчевића у зли час дође Медаковић на Цетиње. Синоћ је Врчевић сишао доље, и са свијем дигао се из службе Књажеве зато: што је Књаз учини Медаковића својијем Секретаром, а њега подаљ метнуо, ма с истом платом. С овога дакле нашао се Врчевић увриједјен у своје поштење, и одрекао се сам од службе, тешко њему! Сјутра полази у Задар да се жали на неправду! и да моли Г. Мамулу за кају службу не би ли му дао овђе, или у Задру. Каже за Књаза да је послије женидбе удално свакога од себе, с ким је прије друговао. Неиде више у биљард, нити с ким пије, нити једе, нити шета, нити игра, нит се разговара као што ћаше прије. Добро чува Књагињу и са њом самом проводи вријеме — Самом је Борђу допуштено и то након десетак дана с питањем поћи к њима на разговор (а Врчевић ками мишљаше, да ће и он и жена му по мудрини и љепоти с њима по ваздан шетати и спрдати, и зато је доста потрошио за себе и за жену, да се љепше наките и прикажу пред принципештом). Каже за Медаковића да је почео сачињати законик, по ком ће се у напријед владати и судити Ц. г.! Каже и за Бјеладиновића да ће и он овијех дана са свијем кавалеријама — или без њих, сићи доље, и сбог копата мрснијех што има с Књазом, да ће мучно трсит се с миром. Каже и за своје оно по куће што је био озидао, да му је Књаз исплатио. — Невољну је фамиљу оставио још горје, док види каква ће му бити судња код нас богатијех у приморје. Каже да на Цетињу нико никоме не жуди добра. — Престали су један другоме и помага Бог називати! а светијем Петром нико се више не заклиње, нити га друго спомиње! Помрзјели су и на остале свеце, нити их зову нити им се моле! Помрзјели су и на сваку љуцкоту и баве се поганлуком, безобразлуком и губом лацманском!!

Ја нијесам могао су мање учинити да му ово не речем: Зашто ти Вуко поће с Цетиња кад те није Књаз дизао? — Зашто не чува твоју плату од 500 Ф. у тврдим цванцикама! а на титуо и на њихове работе не бјеше гледати! — Зашто не промисли да-ако Медаковића са свом његовом мудрином брзо ђаво понесе!? А што говориш да си се стидио стајати без-

послен, као да те ране за каритад! Зашто не погледа на Бјеладиновића, Вуковића, Влаховића и на остале залуднике, стиде ли се потезати плату? На бјеше човече и ти онако живјети, и чекати да послушаш што ти се нареди. — Знаш ти, да ја и ти нијесмо од потребе њесару, и ако нам који зли колач да, даје нам га из милости као невољним просјацима. И чујте шта ми је на ово одговорио: „Остави поне богати, зна Вуко што чини!“ Кад чух ја ово, нијесам му хтио већ ријечи писнути да му јаде не парам.

Дао ми је 4 Србуље, али су слабе по по њих, и казао сам му да овакве већ не узимљете. Био ми је писао ту недавно за једну од сребра пятохљебницу, и још за једно канђело да вам наручим од његове стране, да му ту наредите, али вам ја нијесам хтио ништа писати. Сад може бити да вам он исти зато пише, али ви пођте се од овијех нашијех нарудбина, имамо ми лагшијех прилика, и добријех мајстора за ове работе у Млетки и у Тријешће наређивати и набављати.

Још ми не донијеше неке Србуље из Херцеговине, а купљене су, неда велики снијег путовати. Набавио сам једну на кожи, и док мало окопни прикупићу их ако Бог да подобар сандук. Миле ће вам бити и неке нове јуначке пјесме, ријечи, пословице и загонетке, и било би од свега овог много више, да ми има ко писати чисто, него ми ваља сваку ствар преписивати, иначе ви тамо мало бисте могли што разумјети од оног што ми написано донесу:

Сад сам с владиком у љубави и у миру, и често ме зове на разговор и на објед. Ја сам му чисто казао шта ме убољело с његове стране, и зашто сам се био од њега удалио. Знате да ми је био рекао и ово: „Ти се поп Вуко много уздаш у твоје пријатеље! Помислите куда ово иде! Ја му нијесам ни једну опростио ријеч, што му није мјеста имала, и видећи без разлога да ми не може учинити ништа, а с разлогом и лијепим ријечма да може, довео ме сад да сам му повољно и више и љепше него ли је мислио и желио. — И сад ако ћете можете му слободно писати: како ви је мило чути, као моме пријатељу, да се с њим хвалим.

Јовановић престаде писати ми. Ја сам га питао одавна хоће ли да му предам новце од они икона на дрвету и на карти овђе његовом познанику Жуђелу или Бјеладиновићу, и послије оне његове опширне књиге, и измишљени неки ствари, није ми писао ништа. Ја сам готов с новцима по нашој првој

погодби, и са штетом мојом, да му платим све, и хвала Богу кад нијесам до сад коме изио ништа, нећу ни за његове свеце, остат му дужан паре ниједне. Нек он моли Бога за вас прво, па и за мене што му његове иконе добише неку цијену овамо, и да није тако опор, те ме одбио од себе, могао сам му много икона до сад на дрвету наручити, и за наше неке цркве, и за фамиље, што су ме били молили, па сам им се одрекао.

Нови Књажев Секретар Медаковић, чудног је овдје стекао пријатеља и договорника: по кући он се зове: Срдић, а у књижеству назвао га је ђавољи Цуца „Књижевна Мува!" Ако ми ће видите Цуцу, молим вас поздравите га од моје стране, и реците му да му је код куће све мирно и живо. Почео је Медаковић одозгор званичне после писати њемачким језиком, и наш околишни капетан чуди се Књазу да се служи с овојем језиком!

Брђани уватили су вјеру с Турцима на Цевердару капетана Мирковића, и сад могу од њих куповати и соли и жита; Ма Бошковићима не даду никако да се врате на своја добра, прије него им исплате сав трошак, кои се од онда до сад учинио око њих, а има много како кажу трошка што Турци питу. Они би утекли да могу икако, ма не могу, е су их Турци свуда растеркали по градовима и варошима.

Ја се надам брзо примити од вас одговор на једно моје писмо од 26. Јан. и то највише желим за чути како сте ми с вашијем здрављем, о коме и мислим и Бога молим ка и за своје, да вам га укријепи и продуљи до сто година. — Још ја велим да је и то мало.

Поздрављајући вас, и свијех у дому вашем ваш ваздашњи пријатељ

пип Вук Поповић.

Син мој најстари Љубомир поздравља вас. Он брзо свршује ову науку поморску па одмах трчи у свијет на теџбину. Око Ускрса чекам другог из далеког Кантона, да дође дома, и ако што одонуд донесе, што се не виђа овамо послаћу и вама. Трећи и четврти приспјели су здраво из Инглитере у Цариград, и ономадне добио сам од њих 10. лира златнијех. Ово су ми црвени пасови и протопопство. —

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4584]

83.

Котор у очи Тропчина-дневи [14—V] 1855.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Још од наше Лазаревице стоим као тица на грану, изгледајући кад ће ми банут са србуљама или онај ђак из Херцеговине, или неки трговац из Шипера, па их ево још не би, а мени се већ додијало чекати, јер је већ вријеме да вам одговорим, на оно ваше марчано писмо, и захвалим на оне лијепе двије књижице, што сте ми их преко поште послали. Онај ђак послао ми је 8 добријех србуља, и по истом момку поручио ми је да ће и он брзо на Рисан саћ и донијет још неколика комада. С трговцем из Шипера погодио сам неђе по Ускрсу 2. Србуље на кожи, по 6 талијера сваку, те буду читаве и големе као што ми је сам рекао да су, и знам лијепо да ме неће преварити, ер и прије ми је доносио; али у риједко слази у Котор за свој трговачки посао, и свагда кад дође, донесе узгред и по коју србуљу. — Тако исто и онај ђак тражећи про планине србуље, научио се трговати и у друге ствари, па већ нити мисли за манастир, ни за калуђерство, нити за онај мој посао, као што је прије. А поп Кусовац тргујући у Руј, и у коже, у браве и у говеда, са свим је заборавио и нас и србуље, нити се већ може вићети на ове стране, а код њега ми је типик, два псалтира, и једно мало јеванђеље, и сувише пет талијера да придода к оној србуљи на кожи, за оно велико наше мошковско Јеванђеље, што га је одавна код мене узео. Причекаћу га још донекле, и ако ме поштено не подмири, тужићу га на славни Сенат Црногорски.

Набавио сам и ја 13 Србуља, међу њима је само једна на кожи, и мислио сам и њих, и остало што имам за вас искупљено, да вам пошљем; али свеђер изгледам на још коју србуљу и пјесму јуначку, да ми ко донесе, и да видим с онијем ђаком, шта је дао за ове што ми је ту скорице послао, и би ли што из Манастира Завале, за оне књиге, пак да и ви почисто знате. Онај Шипер на полак је поп, он зна у цркви и чатити и појати, и за оно што ми донесе, у замјену вазда иште књига Мошковскијех, и ако се у првине нагађамо у динаре; пак и за ово рад сам вам јавити, како смо се међу се начинили. Стр-

пите се дакле још за које кратко вријеме, да-ако који гођ бане, а свакако дотле бићу с нечим богатији.

Међу осталијем пјесмама исписао сам шест добријех, и о ваљаном јунаку Вуку Голубовићу, а радићу да и још коју о њему испишем. Нећу заборавити на све оно, за које ми у овом посљедњем писму препоручујете. Под Млечићима имали смо онај новац, што се зове *беч*, и он је био од мједи. У оно доба најмањи је новац био *газета* и *беч* и два овака беча чињели су газету; и од онда па и данас у народу нашему чује се говорити: „Не ваљаш ни беч;“ „не бих ти дао зато ни беч“, или: „Колико је данас поп искупио у водици или на мироносање беча!“ И баш ове невољне бече, давао је овдашњи наш народ на црквене ијате, поповима и спромасима, као што и данас дају на мјесто њих солдине и фенике, и ове зову такођер многи *беч*. Ова ријеч *беч* мени се чини да је истекла од талијанске ријечи *bezzi* а ви ћете знати за ово боље. У Бару и по околини његовој говоре највише нашијем језиком, јер је највећи дио Ришћана. Има људи што иду по свијету, особито у Цариград, па науче говорити којекако и турски. Има и кућа у којима је Ришћанин и Турчин заједно, и кад дође ред да се крсти носе, носи га и овај Турчин (зашто су некад били сви Ришћани) и то кроза село до на врх планине Румијеће излазе сваке годиће с крстима. Ове мјешавине има понајвише у племена: Мркојевића и Шестана; дакле онамо од нашега језика људи има највише. Међу њима има неколико и Латине и то у Бару, па кад им дођу фратри из Рима, донесу собом и књиге црквене на латинском језику, па из њих говоре мису, али народ неразумијући га бјежао је из цркве, те они почни учити нашки и арбанашки, и на ове језике сад служе свете мисе.

Онај Црногорац, што су на његовом цевердару вјеру хватали зове се капетан Саво Мирковић из Ријечке нахије. Књагиња кад се водила као невјеста, била је обучена на војничку, и оплетенијех кôса на назаренанску, а то ће рећи: биле су јој косе широм спуштене низ плећи, без икакви увијени бичева и плетеница, само по дну бјеху мало подврнуте и завијене.

Врчевић се убрзо вратио из Задра, и одмах је пошао на Цетиње да горје чека декрет од Г. Мамуле, за које, незнам вам ни ја рећи мјесто званично у Далмацији. С овијем гласом пријавио се и Књазу, и он га је узео на прву плату, док му

тај декрет дође; ал ево невоље! декрета још не би, а Врчевић са женом и нејако четворо дјеце долеће на Спасов-дан доље, говорећи ми да му је Књаз срдито рекао: „Врчевићу, ђе ти је тај већ декрет? Знај да од првог маја немаш више плате, и можеш одлазити кад оћеш!“ послије овога није га хтио више на очи! Кад сам га видио овђе згурена, са оноликo чамади ни на дому ни на путу, лијепо сам се од јада пренеразио, и одмах пођем код околишног нашег капетана, и кажем му све, на које ми одговори овако: „Врчевић рђаво се владао! Он је имао тајним начином прије себи коју Царску службу наћи, пак онда с Цетиња отићи, а тако сад ваља да чека док му се које мјесто отвори. Г. Мамула што му је обећао, неће га преварити, ма и он не може све, као што се мисли, учинити. — Ја с моје стране могу му то помоћи, док што добије боље, да дође овђе у официо писати, и имаће сваки дан 45 карантана.“ На ово му ја из срца захвалим, мислећи да ћу с овијем добром Врчевића обрадовати. Кад јест! Он држећи се још као принципов секретар одговорио ми је: „Ја ти се бога ми чудим, поне! је ли човече то прилика да се сад у томе упоредим томе и томе Н. Н. — што су млади писарчићи, — ако ће Г. Циркул да му пишем, и најпослије да ми дарује дар по мојој заслуги, поћи ћу, ма на та начин нећу ништа!“ Чујући га шта говори прекрстим се с лијевом руком, па га пошљем да сам с Циркулом уговора, и чини ми се да није учинио ништа, пак се бојим да не изгуби и што више! Оно рутина и онај дио од куће продао је на Цетињу, и има може бити 400 ф. и кад не би био дужан, добри би му били у овој невољи и они, ал ако остане овако беспослен, и стане неке мале подужнице исплаћивати, Che pesse pigljemo? Нек ми опрости и Књаз, у најпосље није му се поштено приказао; али чујем да је почео опет нешто шевртат: с Књагињом већ живи на пркос, и кад и кад стане га рика шњом у поноћи говорећи: „Знај Дане, да сам ја Књаз и Господар Црногорски, па и твој! Сит га је и Ђорђе, па је послао све своје сребрно оружје на сахрану овђе, и до који дан сићи ће и он, да пође у Италију на воде, и Бог зна хоће ли више и вратит се горје. Вуковића гледа на презоко. С Бјеладиновићем се увио одавна с мутнијех рачуна, и овај сад нити је горје ни доље! Влаховић и Нђгуш архимандрит кукају е незнаду куда ће. С једнијем само још Медаковићем слаже се у памети, и проводи вријеме у смијеху и у које-

каквом гатању о будућности, дакле није чудо што не погледа сад на невољу Врчевића! Бјегунци Бошковићи вратише се опет својој кући, и кад су дошли на велику суботу пред Књазом да му се поклоне, Књаз нареди Иву Ракову, да свакоме при опути везану бритву о пасу обеси, и да их носе по женски мјесто свога јуначког оружја, а једноме опет да привеже чактар о врату за некакву лупештину, и сувише нареди по свој Ц. г. ако пко од овијех и једног види ће без бритве или онога без чактара, слободно да га може убити из пушке!! Сувише назвао их је *Бритвићи!* и метнуо је глобу од 50 талијера, ако их ко зовне више *Бошковићи* да плати упут? Ове су бритве на влаш за њих сковане, и једна виси у биљарди, и испод ње је написано: „*Ово су Бритвићи!*“ овај је суд учињен по новијем законима Г. Медаковића!

Кавалевски је опет писао Књазу, да се ништа не плаши, и садашњи цар даваће му помоћ исту и још вишу, само да му буде вјеран, и спреман против злотвора бити се. А он по свој овој препоруци, ради спријатељити се с везиром Скадарскијем, а с консулом француским из Скадра већ је учинио пријатељство, и ту ономадне по други пут био је овај к њему на Цетињу. На 10. априла оде опет 25. ваљани Црногорски витезова са својим фамиљама, одавде с капором на Ријеку Сенску, пут Србије. Прориједио је и попове, е их је и било много, и овијема што су остали, наредио је да пусте браде. До пет шес дана кренуће Архимандрит Острочки у Карловце да се завладичи. Он је прави звекан. Кад су Турци низ Планиницу шљегли у манастир, побјегао је из манастира, с крпом сланине, а за свеца није имао ни бриге! Сад је Књаз нови порез метнуо од 40.000 Ф. на земље оранице, стоку и говеда! и брат му је Мирко много усплио, и с напетом главом нашој се власти врло замјерио, па га више и не прима преда се. Он брани лупеже и зле људе, јер од њих дио прима, а зато су се опет просуле чете, про границе, и на самом Цетињу краду се међу се! Књагиња је хтјела да пође у Тријест, да пожали род, како јој је отац умрьо, али јој недаде књаз, и с овога боцкају се често, еле свакако Бог ће дати међу њима мира и среће!

Шпиро Поповић из Шибеника био је о Ђурђеву дневи у Рисну. Били смо заједно на Ђурђев дан у манастиру Бањи, јер је храм С. Ђорђа. Допао му се Рисан и Ришњани, њи-

хово оџело коло и пјевање. Он је добар и паметан Србин, и препоручио ми је да вас поздравим од његове стране мило и драго. Отиде и наш владика у Далмацију. У најпосље пошто смо се разумјели и сазнали имао сам од њега велику љубав, готово сваки дан звао ме на објед. Оставио ме је овђе у своме двору за домаћина, па по њему сад шетам, и честитају ми га, као да сам га на лот добио. И кад се опет на здравље поврати имаћу собу код њега. Добро сте учинили што му нијесте за мене ништа писали, а по свој прилици биће му протосинђел штогоћ писао, како је од вас чуо, да сам вам се на њега хвалио. Послије нашег мира, увјерите се да су му многи неки његови посли и планови пошли алавија, и у цркви и у народу нашему. И држећи он с добрим и поштеним свештеницима, миран ће и сам бити, и лијепи ред и напредак у народу и у цркви виђети.

Консилијер Петрановић одлази нам брзо у Задар на виши скалин, и надамо се опет брзо га овђе виђети као предсједника у Требуналу.

С Јовановићем овај ми је конат:

За 4 икопе на дрвету с рамовима по 21 фор.	84 ф.
„ 77 икона малије по 30 крајцара	38 ф. 30 кр.
„ 65 икона и срењијех по 1 ф.	65 ф.
За сандук	2 ф. 46 кр.
Свега	190 ф. 16 кр.

Од ове суме одбијам што сам потрошио у аџенцији за повоз	22 ф. 13 кр.
и за царину у Догани	7 ф. 40 кр.
Дакле остаје његовијех	160 ф. 37 к.

Овђе му не одбијам у конат два скрљана рама, што сам их нашао у мрве сбог његова рђава слагања, нити му одбијам двије средње иконе од карте што сам нашао разбучене, нити му спомињем како кроз Далмацију шиље своје средње иконе по 48 к., а мале по 24 к. а мене их меће по 1 ф. и по 30 к. Још му нијесам продао једно 50 комада икона, и молим вас да му речете ако ће предаћу овђе коме рече 100 ф. у злату а за остало док продам нек ме причека. Нек вам покаже моје нисмо па ћете ми по боље моје разлоге разумјети. Обрадовао сам се за вашег сина кад сам чуо да је официр постао, живио и као тата био. Много су ми миле биле оне књижице, и зато вам на њих

много захваљујем. Данас исписах добру једну пјесму о Милошу Обреновићу од једног Чачанина.

С поздравом ваш

Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4585]

84.

Котор 16/28 Окт. 855.

Мили Пријатељу и Имењаче!

Од више ми је мило било оно ваше писмо од 10 Сет: јер сам га се био ужелио, да што гоћ прије за вас чујем ће сте и како сте? И хвала Богу кад сте добро и здраво, то ми је мило, и то је најбоље.

Ја сам нећe овог љета читао у листове за вас, да сте били у Биограду, и надао сам се опет да ћете ми писати што прије, и у надању овом пролеће нам све ово вријеме, те не писасмо један другоме, што није био наш обичај. — И ово је баш узрок што вам нијесам послао ни ове србуље, а доста ме омело и надање да ли ће ми ко гоћ из Црне горе или из Херцеговине што гоћ послати или донијети; у томе приспје опет међу нама и ова зла болест колера, те уплаши и смете све, и сваког, па нити се већ миљело коме ни за што мислити ни радити, него сваки је очекивао смрт, као овца ножа!

Данас сам предао на аџенцију сандук. У њему су Србуље што сам ја неке набавио, и што ми је онај ђак из Бубомира послао; и прије него он дође незнам вам по чисто казати, колико је и којијех се књига мошковскијех за њих дало. Наћи ћете у њему и оне пјесме и којешта друго, и у једној кутијици 20 фуната смокава, и сувише неколика слатка шипка, а домало кад почну добре укљеве, труте и бутурга, послаћу вам и то. За сувице пишите моме доброме брату на Смирне да вам пошље, мило ће му бити ако му успишете; јер ме више пута питао како сте. — И оне служе у кући, и зими су лијепе и онако саме и у свако јело да се метну, особито у кулин ми их мећемо и то је наш будин!

Ја вам много захваљујем на оној пресуди. Ја ћу вас послушати онако како сте одсудили да молера исплатим, и послаћу вам с другијем вапором, јер немам данас кад о томе радити — 10 лира стрлини, а остало радићу му послати што прије, зашто још имам 35 икона његови средњи, а 20 мањи непродани; пак и немам при руци сад да га за све подмирим, а бих с драге воље да ми се једном од њега трсит. Он кроз Далмацију шиље своје иконе по 48 кр. средње, а мање по 24 а мене их је метнуо по 1 ф. и по 30 кр. Ето свједока Г. Петрановића који је ту; ма ништа за то, доста да сам га познао и по овоме, и по другим његовим изговорима у писму који је човек. Ове лире нек прими по оној цијени која буде у тој пјаци, или ви се не мучите за то, ја ћу му писати кад му их пошљем, и за њих и за остало.

Код нас је колера почела од 22 августа, и помрло је од ње до данас: најприје у рибарској варошици Муо 42 друга; — у Котору 98 осим 74 солдата, — У Рисну 39 и по Новској Крајини гдје гдје око 40 друга, и више није у околини нашој није се чуло да је ко од ње умръо! Много их је од овијех помрло и од страха велика: једни су бјежали пут Дубровника, а једни пут Будве и Црне горе. — Из самог Котора побјегло их је било преко 600 душа. По овоме можете судити како су се неки од ње били уплашили, и која је жалост била у народу, особито овдје у граду. На 15—16 и 17 Сет: по 13 и до 17 душа умирало је у Котору на дан; и у овој ватри сам сам ја у парохији скакао и про дан и по ноћи да срећујем болеснике, јер парох се разболе и побјеже у Нови, а капелан умрије, а други нико од попова за живу главу не ће да дође, — тако хвала Богу за 24 дана служећи, био сам здрав и задовољно сам сваког са усрдном службом мојом. С овом болести открили су се многи, којег су духа и срца и спрам Бога, и спрам својн ближњи! шта ћете друго? бјежао је брат од брата, муж од жене, а жена од мужа, и да није плаћене војске било, што су болеснике чували и мртваце на гробље носили, по својти и родбини на истим постељама би се распадали! Исти попови нијесу хтјели ни по што код своји парохијана приступати а камо ли их срећивати и над њима чатити! а кад су свадбе, крсна имена, и крштења, добри су и за потрчати, и за чатити, па ако ћете и за поиграти! и за то су награђени и с црвеницем појасом и с претопопством, на евала им!

Видећи Књаз Црногорски да се ми овако чувамо један од другога, забрани и он своим Црногорцима, под пијеном живота, да не слази ниједан у Приморје, и ево биће 45 дана, да није ниједног Црногорца није виђети међу нама! Свуд по границама и у стреканици код Грахова страже су Црногорске, и нађезе ли наш који човек јавно или крадом, одеру га и пошљу га на траг. Овако су оправили и Рисанским и Будванским трговцима, што су ишли по говеда. С овога и с многијех некијех неправда, сити смо их и ми и наша власт, и да није онога кума у Задру чули бисте и досле за њих доста грдила. Чули сте и за њихове чете, како су се просуле кроз Херцеговину; и то све почеше од како ова колера дође. Ударала је и војска од 400 Црногораца на варош Требињску, ма Турци справни дочекају их јуначки и они као страшљивци повуку се натраг оставивши у руке турске 4 ваљана ускока па кад су нађегли на Зубце, узму им 80 говеди и 300 бравах, као да је Турско! Пред свом војском био је харамбаша Принципов рођак. Друга војска ударала је на Невесиње, и овдје су без погибије добар шићар имали, сваког друга допало ја по 7 талијерах, и сувише доведу жива једног младића Љубовића, и ено га још у Бањане и ишту зањ она 4 ускока и 300 цекина па да ће га тада пуштит. Пред овом војском био је харамбаша поп Лука Чевљанин. У ове војске и у чете иду и Бањани и Граховљани, а шмигне по ђекоји и наш Кривошијанин и Леденичанин, и бојим се да ће се све ово крваво плаћати. Сад у Грахово владају Перјаници Црногорски, и до који дан населиће се до 100 фамиља на оном пољу, и то највише из Катунске нахије. Граховљани се за ово љуте на Књаза, ма нико не смије бијела зуба помолити, и за двије ријечи што је рекао нешто поради овог јадни млади војвода за мало га није Књаз смакао. Запријетио му е Књаз ако шта проговори за ово, или за што друго, или ако би кад у Котор код Циркула пошао, да ће га мушкетати! — Чули сте за Врчевића како је по путу пријатеља: Циркула и Г. Маера добио оно мјесто у Задру од писара с платом од 350 ф. на годину; и то с уговором да мучи и с ником изван царски импћата да се не мијеша и неописује, па зато нити ми пише нити му пишем, већ што чујем да тијесно живи, него је срећа што му жена не рађа више. Ја још не знам одиста за овај пазар Црногорски, кад ће се отворити. Циркул ми рече ту неки дан, да су му писали с Цетиња да ће

се отворити у четвртак по Лучину дневи, ма није увјерен; јер су га више пута преварили, зашто Књаз и они манитов Медаковић боље вјерују некијема овдје у граду што им пишу горје, како је доље, него ли власти, која им јавља да је колера престала, па и да није, да ово болест није која прилипће, и све је ово залуду. Лако им је сад с нама запрдиват, родило им је доста кртоле, купуса а имају прилично и жита; ма казали би ми о Божићу или у пролеће. били се могли проћ без сласка у приморје. — Мени је највише жао, те ми је овај затвор смео неколицињи да ми не донесу коју Србуљу и још што шта за вас; али опет ово ми неће нико уграбити. С попом Кусовцем смирићу се без суда, јер ме је поздравио, да има двије три Србуље, и да ће ми их он донијети у Котор. Ваш рођак Шујо жив је, али ми је жалост на њега што ми никад ни он ни Лука ништа не послаше. нити поручише, за неке после што сам их молио баш по ради вас. Дивљани као дивљани! докле им се дава дотле и памте! Влаховића сам с пријекором застидио, што вам се није јавио: и од стида замуца, те ми није знао шта одговорити до: да није знао ће стојите, и залуду да је многе питао, па да му није нико знао казати! Умрла му је жена од колере, а сину му се омакла пушка на Цетињу, и убије једног Црногорца с главе, па ево га сад овђе, и Књаз му је рекао да више и не излази горје; ма опет добро је док устрају ове четири зидине што му је оставила жена. Послао му је Књаз свједочанство како је рођен од благородне лозе и шњим мисли некуд путовати! Умрьо је и Ђуро Прелов ваљани јунак и књажев највећи бранитељ. Умрьо је и капетан Пера Јоков Петровић, и један сестрић Књажев и сувише 9 друга умрли су од пријеке смрти у пољу Цетињско. Разболио се и Књаз и Књагиња, и ономадне пошао је одавде љечник на више, и сва је прилика да је колера и горје полећела.

Ја и сви моји у кући радујемо се чути добре онаке гласова за вашега сина, и ми му желимо свако добро, особито дуго здравље, као једноме од нашијех синова, и Боже дај да то брзо дочекамо видјети га на ове наше стране, које и ви љубите и цијените као да сте се у њима и родили и подигли. И наши су синови добро и здраво. Два су ми у Криму на бродове трговачке одавна и имају по 18 талијера на мјесец и рану, а најстари тек је овђе свршио у Сетембру поморску науку, пошао је у Тријешће на брод за писара, и кренуо је

за Крим крцати штица, а четврти ми је у Калифорнију још овог љета пошао, и ако буде жив, овај ми може најбоље и најприје кућу помоћи. Два су ми мала код куће а трећи је у путу, ма бих ради да буда ђевојка; јер смо сиротни без ње.

Молићу вас да ми пошљете за мене или један или два шешира, једну бурмутицу од тртаруге за бурмут држати, јер имам сребрну руску, и више пута имао сам је изгубити, и један лијеп пероресац, и један такуин који ћу носити у џеп да записујем у њему ријечи, пословице, и остало, кад што чујем. И ово није ми за сад од преше, кад ви хоћете, макар и испред великијех поклада, и с овијем подмирићете ми вас дуг што ми имате до сад дати. За шешир упитајте Г. Петрановића ђе је он оне купио што их је овамо послао.

Ја сам у владичином двору, и за то ваља ми се у свему модерати, да ме није стид ни њега ни кога другога у моју собу довести. Приспјеше овамо из Беча књиге црквене, и не хоће их нико од нашијех јер их познају по мирису окле су. Ове ваше чувам за саме Србуље и то да их давам у промјену коме у Херцеговину, а не овђе никоме.

Писаћу вам опет брзо и љепше и више; а сад стојте ми са свима добро и примите наше поздраве љубезне.

Ваш пријатељ поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4586]

85.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Ту неђе скорице писао сам вам и оне србуље са смоквама послао, и надам се да сте већ до сад све то исправно примили. До петнаес дана приспјеће овдје вгўља слани, рёнге и бутарге, па ћу вам послати вдну оку бутарге, а пет скоранаца суви у вдној кутији као и лани.

Молићу вас пошљите или предајте Молеру ове новце, а подмирићу га и за остало што прів. Да ми није с мога образа, баш бих му послао иконе натраг, и да сам приказао његове ријечи Ћатовићу кои је био наредио иконе, доиста му ћаше то оправити. Гледајте оне моје двије да их од њега

рекуперате, ако ли вам рече да стоѣ у таоство док се не наплати за ове, оставите их и неговорите му ништа. Био ми є писао да му новце пошаљем у Бечу на Г. Teodor Tirka & Comp. Stadt № 747: дакле те не буде њега ту, дајте их овоме.

Поп Драго, славни четовођа! још четује кроз Херцеговину, и прије него је на пут кренуо писао ми је ово писмо, и ја сам му одписао одмах да ми донесе прво да видим Србуље, па да ћемо се онда погађати. Казао сам му да ја Московскијех књигах имам; и опомадне чујући да се са шићаром вратио дома, писао сам му опет да ми их донесе, и чекам га да ми и њих, и што друго, што сам му био препоручио донесе. Набавио сам још двије добре србуље, а надам се и од оног ћака да ће ми брзо доићјети неколике, јер је већ слободан слазак у приморје, колера је ускочила некуд, и нема јој трага ни гласа код нас бић једно 15 дана.

Писао ми је брат да сте му послали лијепијех књижица. — Мило ми је. За оно што сам вам ту недавно наручио немојте прѐшит, није ми та потреба; и да нијесам пријешао у владичин двор, небих вам зато досађивао. Али ми се ваља модерати сад, кад сам шњим да ни њега ни другога не буде стид ући у моју собу, а дуго сам богме и патио, лежећи и без вечере на голој сламници, па данас хвала Богу и јело и лежница ми је побоља, а најбоље ми је то што су ми мисли веселе, и што немам на врату никаква дуга.

Књаз Црногорскій на чудо је са својом болешљивом Књагињом, и скита се с њоме по Црној Гори, да јој ками учини на вољи, као просуља бијеле нећеље!

На уставке Митрова дневи родно ми се 7 син! Дакле видите да још нијесам остарао, још могу и грлити и љубити!

Поп из Залаза поручио ми је, ће би ми донио неколике србуље што има, и одпоручио сам му да ми их донесе овђе или у Рисан. Може бити да ће бити и добре.

Нијесам мислио данас вам писати, али ови ми новци чињише, те вам ово у прѐши написах, а други ћу пут и више и љепше, него ми стоите добро, и поздравите код куће ваше, од стране наше свијех љубазно, и ви примите наше поздраве.

Котор 6/18 Нов.

Ваш пријатељ
Поп Вуко.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4587]

86.

У Котору, у очи водице [5. I] 1856.

Мили Имењаче и Пријатељу!

За велико ми је чудо што ми ништа не пишите одавна, нити пак знам да ли сте примили два моја потоња писма, и онај сандук са Србуљма, а највише жалим што незнам јесте ли добро и здраво. Предао сам данас на пошту двије литре и по бутарге, и доћи ће вам по дилиџенци, а пастрве ни добријех укљева не доносе још Ц. г. на пазар, и прије сјевера студа и снијега, кад ова риба увире у она ока, у која лове је с јаким мрежама, — нема богата лова, а има је веле по средини дубоке воде изобила; тако дакле тек заснијежи и пуне сјевер имаћу коју и послаћу вам. С попом Кусовцем још ништа не сврших, него ми све поручује да ће доћи и донијети неколике Србуље. Тако још не би ни онога ђака из Херцеговине, него ми и он поручује преко Ваљана да ће доћи брзо, и послао ми је опет ту скорице двије повелике србуље печатане.

Код нас је све добро и здраво, и по свему другом, да није тешке у свему скупоће, стајали бисмо весело. Престале су и чеге Црногорске, а ваљале су им добро љетошње и јесенске. Поп Драго чеговоћа и хајдук прави, набрбао је неће три србљака, један је с крупним словима написан, а два су нечатана не читава, и пште ми за њих полустав (молитвеник) и мало јеванђеље. Ја знам да ви полустав немате, и зато се још мучим да га ја ћегоћ овамо код којег попа јал калуђера нашег нађем, па да га смирим кад имам Јеванђеље. Обећао ми је исписати и неке јуначке пјесме.

Данас је сишао овђе и Ђорђе Петровић. Кад сам га угледао, учини ми се виђети којег старца стогодишњег! али којег старину Југовића јал Бранковића: спуштио браду, погобио се и посиједио вас! На питање моје како је? одговорио ми је: „Никако! погинуо сам од главобоље, и не питај ме за остало! Свашто ми је!“ Остаће овђе, и не види ли бољника, поћи ће на даље. На Богојављење сићи ће доље и Књаз с Књагињом, и с вапором кренуће за Тријешће, да пожали зет пуницу, а шћер мајку за смрт свога мужа. Сад је управ

година да није Књагиња у род била, па Бог зна хоће ли се више и вратити икда!

Наш владика дошао би овђе одавна, ма му није готова још уз ову кућу друга једна што је за њега поправљају. Хвалио се у Задру многијем Которанима самном, и рекао им је да ће ми дати ток доље црвен пас, па још нешто! чуда! дакле ви као мој добри пријатељ, немојте више о њему мислити, припасаћу га те будем жив!

Овамо се гласа да ћемо имати за себе у Боки другог владику и то новоучињеног архимандрита Ђерасима Петрановића! И за ово писали су неки Задрани својим овамо пријатељма, и вјерујте ми да су се наши овђе с овога добро смутили, јербо ни мало не љубе ни реченог Архимандрита, ни његова брата конспиријера. Наш поп Јакица чујући за ово тешко се појадио, и вели ако то буде, да ће у пут побјећ на више у Црну гору да постане митрополит! Ја мислим да ће ово мучно бити истина, а да не раде за ово оба брата Петрановића да буде, не сумјам. Ако бисте дознали што у име овог да се ту куца и работа јавите ми молим вас.

Игуман Ковачевић отиде из Савине опет у Далмацију. Млад човек па су му омиљеле биле Повкиње, и срећа те измаче здрав и читав, а да ијоле још који дан постаја, грдног би га нашли на женски пупак! Ни овом владици неће се више миљет у наше манастире шиљати калуђере Далматинске. Наше су женске, особито Повкиње, милокрвне, и ове жељне играти се с киме — јер су им мужеви по мору у свијет, — па се најлакше са жељним калуђерима и хватају у коштац; ма кокоти наши не даду туђијема скакати на своје кокошке, и зато зло пролазе код нас туђи калуђери!

Сад је Шпиро Поповић у великој мржња и свађи с владиком нашијем. Читали сте у Дневнику који је посао, и оно је напаст жива доброме Шпиру. Владика је фалио што је одмах повјеровао, и сваком се жалио да је Шпиро онако на министерство писао. Могао је прије као ваздашњега свога пријатеља, позвати к себи, и казат му у четири ока ·кои је посао, а не овако да се грде и кроз уста многа и кроз новине! Мени је Шпиро мио, па зато га и жалим, што сиромах на правди Божјој пати и пједи се. Он и вас увјерите се искрено љуби и уважава, а за остале наше мударце у Далмацији, не могу вам рећи овако јер су двоструки и завидљиви, прем да вам је најмања мислити за њих!

Честитајући и вама и свима вашијема нову годину, желим да до највише старости живите у свакоме добру. С овом срдачном жељом и поздрављам вас и свијех

Ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4588]

87.

У Котору 18 Јан: нашег 856

Милй Имењаче и Пријателу!

Овијех дана баш сам се надао да ћу имати од вас које писмо, јер ми је тајтеже што не чујем ништа за ваше здравље, нити знам да ли сте примили онај сандук са србуљама и смоквама, и нека два моја писма, од који у једном сам био завио 120 фиорина за Молера Јовановића, пак и то ме пече, мислећи да није ничем пропало, премда би их пошта исплатила, јер ми је пријемницу дала, која ваља за вријеме само три мјесеца. — И зато вас ево и с овијем опет молим да ми у мало ријечи одма одговорите да знам да не мислим више о томе. Ја ћу Молера за ово остало, што је његовог при мене, подмирити брзо, и да имам при руци, исплатио бих га својијем динарима, али све гледам да извадим од његовијех икона.

Ђорђе Петровић још је овдје, и као да му сниједг из очи пада, тако иде по граду згурен и снуждён, сам без ниђе никога. — И Бог да зна, запста великом злу слути или му се нада, тек се овако веома појадио. На Савин дан сишао је Књаз с Књагињом, и преноћили су код нашег Циркула. При крећању с Цетиња, поздрављајући га из пушака, погине један сенатор млади син Филина Ђурашковића, а сестрић пок. владике и убије га пушка из двора Књажева с прозора, исти његов слуга, и зато се говори да је ово навлаш учињено! Убицу су одмах свезали и у тамницу метнули. Књаза су допратили око 30 Ц. и десетак из својте виђенијих и лијепо обученијех жена. Видио сам и Медаковића под капом Црногорском. Није

мио Црногорцима, и чуо сам да неће ни он дуго скрасити горје, а види се да и он нема оне прве воље ни љубави спрам њих. На обједу и вечери код Циркула, сам је Вуковић био с Књазом. На два сата прије нег што ће Књаз кренути одавде присиђе изненада вапор Г. Мамуле с његовијем ађутантом, и одмах походио је Књаза, и још ево га овдје. У вечер свирала је музика Књазу под прозор, и даровао им је 6 цекина, а Циркуловим слугама раздјелио је 40 Ф. у цванцпкама. Говори се да ће Књаз и у Беч доћи, и Књагиња да се више неће у Црну гору ни вратити. Сутра одлази Медаковић у Дубровник, ја нијесам њиим говорио нити мислим. Срдић — она књижевна муа, највећи му је пријатељ и договорник и сбог овог не хоћу више Бјеладиновићи да имају посла с Цетињом.

По порукама некијех моијех пријатеља и познаника из Ерцеговине и Пипера, ја се надам до часнога поста или до Ускрса најдаље, да ћу прикупити прилични број Србуља и што-шта још за вас, и ту неки дан један трговац из Пиперах, каза ми да су му остала 4 велика комада, међу којима има једно Јеванђелије на зечијој кожи, и рекао ми је да их заборавио у хитњи узети их са собом, ма да ће ми их или послати или донијети сам кад дође други пут. — И пријед ми је доносио пеке. Писао сам по њему старом Шују, и укорио сам Луку, што ми штогод не пишу или не пошљу како сам их молио више пута. Овај их Пипер познаје добро, и каже ми за Шуја да је и са свим клонуо са живота. Код нас још нема ни леда ни снијега, нити нас је још огризла зима, али се бојимо да не дође кад јој није врнјеме, па да буде зло и за род и за живот. Дошао ми је путник из Кримее, трећи син Светозар, и учиће овђе поморску науку 4 само мјесеца, јер има добре почетке од науке, и у морепловству доста вјежбине. Љубомир ми у Кримеу за писара на трговачком броду, и остали су ми сви добро и здраво. Ако имате који часловац, пошљите неколика, јер немам ништа до једнога. Нашао сам врачевске молитве и кад их на чисто препишем послаћу вам их. Имам један богат рјечник „Новый карманный русско-англійскій, и англійско-русскій словар“ у Лајпцигу печатан, и ако вам је од потребе послао бих вам га јер мене мало служи. Син ми га је купио у Кримеу код једног Инглеза.

Међу оним Србуљама има један апостол што би и данас служио за наше цркве, јер је печатан у Кијеву чини ми се при некаквом Књазу, па непазећи послао сам вам га на мјесто

Србуље, и ако вам не служи што можете ми га повратити, а ја бих зањ могао и двије Србуље добити.

Поп Драго из Кобиља дола нити ми још што посла ни донесе ништа, тако исто ни остали, који су ми дужни и обећали одавна. Каже ми овај син за Врчевића, кад је сад свршао код њега, да је на велико чудо с фамиљом у Задру; мала плата а велика скупоћа, па не може никако с платом да излази на крај; и видјећете да неће ни онамо остати дуго. Ја сам му одмах писао да чува онај бокун крува, јер ако га остави, нек се више не нада добру ни једном. Премјештајући се често остаде дужан и тужан, даже и без оног што имаше на сиромашку лијепог покућства, и женииног злата.

Наш владика не гледа час прије да дође овамо, и да му је била готова друга овдје кућа ћаше доћи и до сад. Често ми пише особито за крголу Црногорску, да му шаљем онамо.

Љубезно вас и све ваше у фамиљи поздрављајући јесам

ваш ваздашњи пријатељ и почитатељ
поп Вуко Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр 4589]

88.

У Бечу 13. Фебр. 1856.

Мили Именаче и Пријатељу!

Надам се да сте примили моје повелико писмо од 27. пр. м., а сад вам јављам да сам примио и бутаргу, и платио сам овдје за њу (царине и пр.) само 19 крајцара, него бих рад знати колико сте ви тамо платили кирије. Овако ће бити најбоље да ми шаљете сваке мали ствари.

Врло ми је мило што сте ми прије писали да сте нашли *Врачевске молитве*. Гледајте не бисте ли како год нашли (или у штампаној Србуљи или у рукопису) и оно од *крстоноша*. а и другијех молитава, којијех има у данашњијем требницима, као н. пр. од *вјештица и вампира*, од *урока* и *чини*, што се чати стоци, побратимима (кад се побрате) и т. д. Потрудите се око тога што се боље може, пак ћете видјети шта ћу ја од тога учинити, само ви не говорите никоме ништа.

Надајући се од вас великоме писму и поздрављајући најљубазније и вас и све ваше остајем

ваш дојакошњи
Вук Стеф. Караџић.

Збиља! како се зове она риба из које се вади ова бутарга, колика је отприлике, и гдје се хвата и ова бутарга суши?

[Штампано у „Јавору" 1882 стр. 667.]

89.

У Котору на Чисту Недјељу [4. III] 1856.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Много сам се обрадовао ономе вашему писму од 27. Јан. а и овоме од 13. фев. и небил урок! ево све ситније и разговјетније пишете, и ко ви завидио такој лијепој старости, на јаде му прво васкрсније дошло!

Мило ми је што сте молера онако увјерили да се небои за ово мало још кусура што има при мени. Подмирићу га брзо да је што и више, и кад буде да се алалимо, немојте заборавити да вам да оне моје двије иконе домаће.

Видио сам и ја да међу тијем Србуљама понајвише их је било избишани подерина, које нијесам могао од туге ни у руке узети да их прегледам и прочистим. Али шта ћемо кад их доносе? Ви мени добро пишете, које и какве вам требају, и ја бих се по ономе баш лако владао, кад би их сам по људма тражио и куповао, а овако узимајући ми их други, принуђен сам био свакојаке примати и залуду сам им триста пута рекао да не узимају којекакве рутине, које немају ни почетка ни свршетка, они неоћу да разумију, него пошто ми их силом уплекају још говоре: „та забога рекли сте да вам свака воља! та и ове су старинске! и у њима има доста Јеванђелија и чуднијех молитава. и т. д." Еле с оваким њиховим маслакањем досаде ми и узмем их преко воље, и са штетом вашом; ма већ у напријед казао сам им да ми не доносе ниједну неваљалу, јер ће остат за њих. Онај ђак што ми их

купује, бпо ми је писао онда, да је двије на коже нашао, и по овоме писах и ја вама. Послије кад ми је неке донио, питам га за ону другу ће је? и каже ми како је мислио од једне што има чврсту и свијетлу хартију да је од коже, и заклиње се да је узео за зечју кожу! Тако дакле преварио он мене и ја вас!

Имам досле још код мене пет Србуља, а донеколико имаћу и онијех молитава и записа, за које сте ми најпослије писали; већ сам нашао човека који ће ми их преписати од једнога попа чаратана у Ерцеговини, а надам се дотле и неким србуљама, и пјесмама да ће ми донијети, па све заједно рад сам вам у једном сандуку послати, тако ћете с овијем примити и онај рјечник Руско-енглески. Тешка ми је рана ће вам не послах ни једну труту. Ове године управ ударила је несрећа у њих, и у сваку другу рибу Црногорску. Да их је било увјерите се не ћах гледати на цијену; али од Божића није се та ђаволја добра виђела на Пазару, и како ми каже Г: Борђе, кои још овђе болује, није могао ни он имати ниједну, нити их је било, а то све због великијех водах, што их не могу ловити у дубоко. Ја ћу вас имати на памет, те би која била и по данас; јер оне ваљају у свако доба, а ви тамо чинимми се да од добре рибе и непостите никад.

Драго ми је да сте и оно мало бутарге примили, и зачудо ми је, што није више на њу царине било, ваљда су се такли душе, јер овамо било би много више. За кирију потрошио сам само 40 кр: и да је просто кад не погине у путу. Риба из које се види бутарга зове се: „скаква или скакавица“, и она је по крoју и величини као Дунавски шаран од 3 литре. Она иде из мора у Бојану, и ту се коти, плоди и хвата. — И кад је прежене сила водена доље и у Боку и зову је Муљани: „њабра“. Ову бутаргу чине највише у Скадру, и пошто је изваде из рибе, држе је у соо један дан, и послије метну је на љесе па се суши на диму. Суши се и на сунцу, али је боља она на диму. Матица јој је дакле у Бојану, и најбоља је ова риба слана и сирова за јести уз Божићни пост, и ако Бог да, те дочекамо, послаћу нам неколико главах.

Ја сам одавна увјерен, да ме с правијем срцем љубите, и моме добру да се радујете као добри наш брат и пријатељ; а Бог ми најљепше зна, да и ја тако осјећам у моме срцу спрам вас, и тако мислим и држим, да другог таког искре-

нијег за мене пријатеља на свијету нема, кога ја, и сва моја фамиља из срца љубимо и најчешће спомињемо. — И заиста што год је нас од некад у фамиљи развеселявало, најчешће је било с ваше стране. — Ниједан дан, ниједан састанак ни разговор наш, није нам прошао без вас, та и неко мало моје чаме од 4. год. Док дођем дома најприје сретне ме с питањем: тата јели ти писао Вук! јер је свјежбао с којом добром вољом разговарамо се о вама и читамо ваше књиге. Нама је била велика радост чути за здравље и за добар напредак вашега сина, и једва чекамо да видимо и вас и њега, ма баш код нас у Рисан; и кад сте нам о путу вашему већ писали, не учините икако, јер ми вам се одиста надамо. Писао ми је и брат ту неки дан да ће доћи дома по Ускрсу ђегођ, да постои једно 20 дана, тако дакле и њему се надамо и зато смо много весели сви у нашој кући.

Кад желите задовољити вашег сина с' Рисанскијем оћелом, и оружјем, ево вам и свему права цијена: фес с китом златном 5. талијерах; — токе с плочама 75. тал.; долама с пуцама 35. тал.; — Јечерма од кадифе с фрижом златнијем 25. тал.; — Гаће од свите плаветне 10. тал.; — копче 20. тал.; пасови и свилај 15. тал.; — двије леденице 100. тал.; — нож средњи 30. талијерах; сабља 70. тал.; — ћесе сребрне 50. тал.; — ћеса дуванска 5. тал.; — џевердар са сребрним ламама 50 тал.; — чибук с бокином 10. тал. С овакијем оћелом оћеван је сваки прави Ришњанин, кои се побраја у нашему мјесту да је жив, и једном кад га начини трајему за вас вијек, и негине му никад онај динар, што је за њ потрошио, јер је све срма и чисто сребро. Кад би сте прегли ову спензу учинити, нешто би се изновице сковало и начинило, а нешто би се нашло и готово да се купи. Ако да Бог те дођете овамо с вашијем сином здраво, на ћемо онда наћи у Рисну спрам њега једно овако оћело да га обуче у мојој кући, да видимо како ће му пристати, хоћели му мило бити, као и његовом тати, и онда ћемо се знати у томе владати; јер више пута они нам развале наше работе, особито за њих, кад што желимо учинити, и ваља им повољити у доста ствари, јер имају јаки пријатеља своје мајке, које им све по вољи чине и разлог дају! а ово почну и ове онда чинити, кад наљуше старост на своје мужеве!

Тешко ми је жао да вас та главобоља често полази. — И код нас многи се жале на ту болест, а највише жене, и

бољег лијека не находе за њу од калуђерског записа, кога носе при себи у једном тобочићу, и кога вама ево шаљем, не били Бог дао да и вама с њим буде боље. „Запис: Свети врачу ордаше (њаше) с гором Јелсонском, на сиву коњу, у златном седлу, и крваво копје у руци носаше, и срете га пречиста мати Ристова, и рече: ђе идеш с: врачу? Идем пречиста мати Ристова да изгоним проклету поганију главобољу из раба Божјег Н. Бјежи проклета поганице и главобоље от раба Божјег Н. како роса пред сунцем, во имя оца и сина и с: духа амин!“

По нашијем црквама има много старо-рускијех књигах, које су штампане и у Љвову и на друга руска мјеста од бабаземана, од којијех, ако вам што служе, могао бих набавит коју, јер памтим да сам овакве врћао некијем поповима натраг. Књиге полустава, ишту ми често, и вратите ми тога што сам вам у нефаљ послао, и гледајте да и од тијех, црквенијех књигах што се ту штампају, пошљете ми по коју поманьу од сваке, јер од великијех за сад имам још доста.

Код нас је слава Богу! све здраво и весело. Небоимо се више ни оне црне јаде — колере, јер нам је поручио Црногорски пророк поп Бутуровић да је нећемо имати прије 30. год.! Спала је и цијена у свему, особито кукурузу, кои је спромашка рана, на пола је јевтинији; само још вино, и остало јуначко пиће, држи се на високо, зашто га баш нема, и зато су без њега погинули многи, не пијући га, као и многе жене поучале су у лицу без пусте ракије, е она им служи за матицу, и она им је веле велико разабрање!

Чиними се да сам вам писао како су Црногорци у рати с Никшићима, сбог неког сијена, што су им били још љетос за своју нужду покосили преко своје границе, по дана далђ у Рудинске планине. — И ту недавно кад су пошли Граховљани и Црногорци заједно око 100 другах да ово сијено растру својој стоки, Никшићи се опру, и да их више разјаре, наочиглед запале им многе стогове, убију двојицу и отму им неколико стоке. По овоме Црногорци врате се убјени и грдни, да кажу на Цетињу како им је на путу било. Владајући тада Г. Мирко није смио без допуштења Књажева — кои је био у Тријесту — ниједне освете Турцима учинити. Али наша власт старала се много, да и ово и друга прећашња зла међу њима смири, и ради тога ишао је наш Циркул у Мостару, и Г. Мамула долазио је овдје, те су склонили обје стране да станак један учине у Котору, кои је био у очи бијели поклада. На

њему су били, од Турака: доглавник везира Мостарског један Гачанин, и један из Стоца; а од Црногораца: Петар Стеванов сенатор, Новица Церовић, капетан Цуцкији и војвода Граховскији. У челу сједнице сједио је наш Циркул, који је с пријатељском молбом, и зрјелим разлозима за мир, отворио Conferenzu! и све је било залуду, јер Црногорци нијесу дали ни споменути Турцима што за Жупу, ни за Рудине, ни за Грахово, него да је све њихово те њихово, и сувише још су тражили од Турака да им се плати изгорено сијено и трошак за вријеме Омер-Пашино! Турци на ово нијесу знали шта одговорити, него мало прокашљу, и оду изван; али Циркул им рече, да им ови разлози неваже ништа, и прикаже им уговор подписан, од владике, Алипаше, и Циркула првог, у коме се пише да ваља давати са земаља Граховски ак-четвртину Господарима, а има их 300 читлук-сеибија Корјенића, што имају земље у Грахово, — и сувише цару 250 талијерах и да не ваља тицат границе и т. д. И Црногорци као ваздашњи Црногорци одговоре и Циркулу оноро, и тако се разиђу Ц. г. на више, а Турци с вапором у Дубровник, да и у напријед живе како но и досле у крвавом ратовању! Док су они овдје о миру радили, Поп Лука славнији четовођа отиде у Дугу планину са свои 30 Чевљана, и дочека Бећка Аџиманића буљубашу Нишићког са његови 7. пандура, и посијеку свијех и отму им оружје и паре, што су носили из Гацка од Дедаге. — плату на 150 пандурах. — И ово су оправили на мрамору оног бијесног Булека! Платиће све боим се!

Питао сам Новицу за старца Шуја, и казао ми је да је слушао, од Ускока, како је још жив. Наш владика биће овдје о Ускрсу. Вратіо се Књаз с Књагињом невесели, јер му је тазбина у имању поклекнула. И Врчевићу, госпоштина и скупоћа Задарска, неда главе дићи.

Најљубезније поздрављајући вас и све ваше

Вук Поповић.

[На засебном листићу]

Један од онијех Црногорацах, кои су убили Бећка-Аџиманића, нашао је овај листић код једног убијеног Тучина, кога вам шаљем, да видите како Турци у Херцеговини пишу нашкији. —

Хоћете ли да вам пошљем 4 частице *Србијанке* Милутиновића, јер ја мало што у њима разумијем. —

Ја се надам новом клобуку, да ћу од вас пред Ускрс добити. Овдашњи невољају ништа, упут изблиједе. —

Има у Новом саду малијех осмогласника по двије цванцике комад из кои уче пјевати гласове Карловачви Богослови; и не знајући како би их могао једно 12. ком. имати молим вас да бисте ми их чинили имати. — Тако исто и онијех побожнијех књижница, из кои читају Госпоће свете молитве при литурђији, желео бих имати неколико комада, зашто су почеле и наше овамо младе домаћице и дјевојчице читати и сјећати се душе! или боље рећи: Цивилизације!

Добро сте рекли: да нема засад ништа од новог нашег у Боки владике, док је жив Кнежевић. Оно је нечија игра била из Далмације, јер су просули били глас одонуд и за нашег попа Јакацу, да ће он бити владика у Боки!

[На одвојеном листу]

Ријечи:

Прамак, мали облачак; *Удоречен*, што и укоречен или укочен. — *Жуглијер*, Гркљан у Рисну; — *Злорадице*, навалице; — *Прдобак*, рече се за дијете у повоју; — *Гальуфан*, Гулозан, сластољуб; у Грбљу; — *Узберикао се*, узвјежбао се нпр. у читању или у другом послу; — *Кржица*, суд од тикве; — *Дрнда*, ћевојка крупна; — *Постојица*, пут између земаља за сами пролазак; у Грбљу. *Поздит*, закаснит; у Грбљу. *Подмиоци*, кои вазда у једног млинара жито мељу. „Што те звиска стои“ реку невјести кад виче. у Ц. г. — „Зла сам ти зато, зашто си ме ти злом проншо“, овако одговори зла жена своме мужу, у Рисну. — „Да Бог да, да дође свака ока вина по дукат. да неппје свака рђа вина“, у Рисну; — „Ако сам и баша сирота сам ваша“. — „Туђица одкригузица“ — „Єзику се суди а гузици се кметује“, у Ц. г. — „Идем ћерат коња на воду“, за нерећ пишат; у Ц. г.— „Питали су неког: „Како зовете ви вука“? Ми никако он и сам дође“; одговори. Овако ћекои пријатељ незват — Пристибаша, рече, — „Како ти свијећа гори онако ће ти бити“, реку попови кад свете масла болеснику. — „Ко не умје чапом, а оно ће врањом“, или „Ко не штеди на шпину точи на клокун“. „Докле вијека, дотле и лијека“; — „Куку томе ко иде из свите у клашањ. а из клашња у свиту ето му среће“, у Котору. — „Вазда се човек на меко опире“. —

„Кога уста неболе тога и не србе“. — „Некоме реку и кад прне — здрав! а некоме и кад кине — цркао!“ у Ц. г. — „Што је рано то је и на рамо“. — „Обрнуо си ми од шаке до јаке,“ укор за које добро — „Лулу пуши а једу га уши, дуван плаћа а нема гаћа, самур носи а проси“. Савински калуђери овако коре ђеког спромаха. — „Крсте носе неоста позобао ђаво!“ овако је повикао некакав Граовљанин кад су му с крстима на Тројчин дан пријешли преко успјане земље“. — „Може се абит промијенит, ма не може црна намет!“ Овако одговори Которка, кад је ко укори да јој је стара хаљина. — „Ускрс је домаћи омрсак“, то јест ако и немам како би се шћело, могу се похвалит и покрит, што на Божић неможесе. — „Ако Бог затвори једна врата, отвори друге прозоре“. у Котору. — „Која жена умре рађајући ваља покрај ње у гробу метнути пуну тикву воде да не потуче град“, у Грбљу. — А у Рисну једогоњи прекипу жиле испод кољена, да се не диже поноћи.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4590]

90.

Милп Пријатељу п Имењаче!

Велика ми је рана била, кад сам разумно из писма вашег (28-ог фев.) да сте слаби били за читаве три недјеле. Ви сте назебли били. и од назиме кијавица, кашаљ и сваки јади дођу, особито на старо чељаде; и зато вам много препоручујем да се чувате од назиме, јер пошто једном дође, мочно [!] је оћерати послије.

Ако су вам моп шешири чинили изпћи из куће, жао ми је: јер посао не заслужује ни да о томе много мислите, а камо ли још да се трудите. Ево вам мјера, коју сам узео око моје главе преко ћелепуша.

Писао сам вам повелико писмо на пачисти понедјелник, и надам се да сте га примили. Добио сам од једног попа из Херцеговине једно добро и читаво Јеванђелије, писано штамски с крупним словима, и обећа ми још коју Србуљу набавити.

Брат ми је кренуо са Смирне пут Трнјеста, и отоле поћи ће у Млетке, Падову и Милан, па ће око Цвијети бити овђе, и постојаће једно 15 дана.

Поздрављајући вас и све ваше мило и драго
У Рисну на пачисту Недјелу [11, III] 1856.

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4591]

91.

Мили мой Имењаче и Пријатељу!

Ево вам од поклада и треће од мене писмо, и обрадоваћу се кад чујем да су вас затекла сва три у добром здрављу. С овијем шаљем вам једну труту женску, од тежине 10. фуната, добро уређену, и заковану у новом сандучићу, а да не пропадне кâ и лањска, осигурао сам је на 7. фиор: и увјерите се да их је било честитијех за послат пријатељу, имали бисте и прије барем једну, тек да се омрсите од ње; ма људи не памте никад горег лова у њих што овог пута, и зато ми је особито мило било, кад сам ову више пазара изишавши код једног познатог Ц. г. заквачио, и желим да и вама буде сладка и пробитачна, па макар и послије Благовјести вам приспјела.

Ја сам са свима мојима добро и здраво, и до осам дана имаћу код куће и брата с пута, па ћемо веселији, ако Бог да бити, и при весељу нећемо ни вас при напијању заборавити.

Писар мој већ је почео у Бањане па у Косијерево оне молитве, и још што шта писати, и поручио ми је да ће до неколико данах и готов бити.

Јавио сам вам како се немогаше Турци и Црногорци смирити на овдашњой првој сједници, по овоме ту неки дан Граховљани убију једнога Корјенића, и сувише два ране. — Дакле они не мисле, што се великаши шире на глави! и право имају, кад и они овако за њих мало маре. Ови се ругају кад им рече сад кои приморац: „Дошло је вријеме да се баце саруци на таване, а јатагани на сандуке“. И баш би била грехота и срамота истијем миротворцима, кад би их и сад заборавили, и оставили овако да пиште у невољи, и да зло чине себе и другоме.

Код нас је почело мирисати красно прољеће, али су прозебли и окашљали многи. Владика нам неће доћи пред Ускрс, пише ми да му недаду Задрани.

Пошљите ми један овогодишњи шаљиви календар, јер ми се допао онај лањски. Поздравите ми ђегоћ, и од моје стране вашега доброга сина, да му небудем нови пријатељ, кад се видимо ако Бог да овамо. — И вас и све ваше поздрављам ја и сви мои најљубезније.

у Котору на Крстопоклоњену нећељу [18. III] 1856.
[пошт. жиг: 30. III]

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

[Вукова напомена:] писах му 14/26 Јул. 856.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4592]

92.

У Котору, на Преображеније [6. VIII] 1856.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Баш сам се овог пута код вас осрамотио, што вам нијесам одавна писао. Да ви сад за ово наводим којекакве разлоге, залуду ће бити, и зато најљепше ми је мучати.

Послије марчаног мојег писма, примио сам два ваша, и читао сам их са свом љубави. Мило ми је било чути за пастрву да сте је примили, и да вам је слатка била; али ме уболио онолики трошак за кирију и царину, што се око ње до тамо учинио фиорин и 16 к. више него ли се за њу овамо дало, и зато баш се не мили од овакијех ствари ни шиљати с вапором никоме. Брат је мој стајао дома 40 дана. Мио му је био поздрав ваш, и он каже да вам није ништа сувише послао, него још држао је да вам неће бити с онијем све ни измирио. Он је на истом мјесту у већој радњи а с бољом користи.

Ја сам све примио у добар начин што гођ сте ми послали, и колико ми је све по вољи било, толико сам се ономе свему чудио, како ви онијех лијепијех ствари за нас нађете тамо, што их други овамо немају нити могу набавити, па је ово и мнозињи за чудо. Други дан Ускрса, кад смо крсте носили

преко Габеле, између свијех Рисанка, моја је попадија најокићенија била с лијепим вашим, и од свог ђевера добивеним даровима, па и многијем женама на њу бјеше жврknуло око, говорећи: ево гледајте попадију били свак рекао, да се још није ни удала. И поред остали ствари честитајући јој опет нову господцу торбицу, пане јој на ум, да је срамота већ, што се и она с чим гођ не приказа вама, тако с њезине стране примићете ви једну кошуљу и један личњак, а господична ваша кћер једну сеоцку торбичицу и једне собне цревице, и ово вам шиље не да се с тијем даровима похвалите као она с вашијема, него да се насмијете, и у друштву разговор о томе заметнете.

Надао сам се до данас из Херцеговине и из Црне горе барем једно 20 добријех србуља да ће ми донијети или послати ко, па ево од прољећа једва састависх седам комада, и то узео сам пет, доста добријех, од сина попа Ћука из Никшића, а двије послао ми је поп Драго из Цуца. — А од оног ђака из Љубомира, и још од некијех што ми их успут траже по Херцеговини, ниједну нисам имао нити чујем за њих јесу ли на јесер, па бих лагше прегорио и њих, него ли моје књиге и инконе [!] што сам им дао. Међу овијема у истоме сандуку метнуо сам 4 частице Србијанке Милутиновића, и онај рјечник Руско-Инглешки, Врачевске молитве, и другијех молитвица што сам могао до сад искучити од некијех баба, и попова чаратана. — Ниђе нијесам могао добити читаву књигу горскога вијенца, а обећали су ми толицињa добавити из Црне горе, и надам се да ће ми из — Запланине кои гођ од послушника мои наћи кои комад и горскога вијенца, и Дике Црногорске, и тек ми кои што донесе послаћу вам одмах. За *Зборнике* што ме питате хоћетели их везати тамо? не треба, него какви су да су, ви их таке пошљите овамо, па нека веже и кити сваки свога по својој вољи. — Ви бисте ми хтјели и у томе угодити! Добро моја попадија више пута за вас рече: онакога човјека ниђе нема у свијет.

Наш владика био је код нас мало, само два мјесеца, и због слабог здравља отишао је опет у Врлику да пије ону воду добру. Он је добар човек, али смо ми оштри и неразборити, и шћели бисмо да нам збори и твори по нашој вољи, а он се богме добро чува да неиштети што за себе код јачега, и зато многи његови разговори, и многе одлуке нијесу ни у народу ни у свештенству примљене ни послушне. Живећи

овог пута с њим заједно, био сам му и писар и капелан, и као пријатељ вјерни старао сам се да му облагшам у многим стварима и ијед, и труд велики, и до душе за кратко ово вријеме држао ме и частио врло лијепо — као домаћина од куће. С Петрановићима више посла нема, јер их је познао да су шарено с њим живјели. — Па и наш народ и наше свештенство о њима је нешто начуло, да су наумили били за своје некакве разлоге тицати у закон, па им не могу имена чути! Еле сад опет кукају за Мутибарићем говорећи: Оно је био витешка сабља и владика!

Министар Бак био с вапором 29. Јулиа у Боки, и пошто је видио Котор, Рисан и Нови вратио се натраг. Жао је било и Будванима и Пераштанима што није пошао код њих. Грбљани су дошли око 200 људи у Котор поздравити га, и пошто их је прегледао на пољани пред градом, чинио им је играти и пјевати, и најпослије дао им је вина, крува и сира те су се најели, и од жеље напили сити. Напијајући кнез њихов с пуном бокаром вина овако: „За здравље нашега православнога ћесара, и његовог свијетлог министра и нашега ђенерала Мамуле“ и т. д. — Изјадио му је у напијању све теготе и потребе Грбаљске, молећи за овогодишњу царину да им се опрости! Купио је од њих један џевердар, двије леденице и два ножа, и добро су му знали ово зацијенити. Они ће овог пута наијгоре проћи, јербо нијесмо имали дажда од Ђурђева дневи, тако нећемо ни имати домаћега жита, ни маслина, а жље и вина, јер је и ове године болешљиво грожђе. — И у Црној гори суша је велика, а по Херцеговини биће рода изобила.

Од прошлог Ускрса Црногорци су ударали на околине Нишићке неколико пута, и ништа им нијесу могли учинити. Исти њихови ускоци бише их притутакавали да ударе на град, обећајући им и своју помоћ, па би их у најљепше издали и на погибију навели. С четама кад иду, боља им срећа реуши. Они су овог љета до на поглед, Требиња и Гацка, сва готово села Турска попалили и опљачкали, а Ришћанска као Зубце, Бајкове Крушевице и Бањане оглобили и подарачили. Пред овим четама ишао је и војвода Граховски, и многи сенатори Цетинскій, и добро су се помогли с муком сиромашком, и овако ће они вазда чинити, по свему што им се брани и пријети, иначе умрли би од глади. Кучи нијесу имали господара врху себе нити су научили харач плаћати викоме. Кад би

им зла година настала, да не могу живјети мамили би жита и динара некад код паше скадарског, а некад код Господара Црногорског с обећањем да ће им се покорити, и наредбе слушати, па би најпосле обје стране преварили, и зајам им ишли. Племе Братоножића око 2000 пушака преда се око троичина дневи Књазу на лијепе, и Књаз их прими, капетане им постави, и свој суд обяви, и крсте им на капе метне да носи сваки, као и остали Црногорци; али племе Дрекаловића, које је још јаче од Братоножића, нешћене никад покорити се Књазу него пошто виђоше Братоножиће да приме суд Црногорски и пришише на капама крсте, стадоше их корити, псовати и бруку с њима набијати, да је с овога међу њима било доста зла и крви. По овоме ту недавно справи Књаз свога брата Мирка са 6000 Ц. г. те из бусије напану крвнички на Дрекаловиће, и опале и поробе многе побоље куће, и исијеку све, не гледајући ни на род ни на године, што им није могло испод ножа и пушке побјећи, око 300 чељади! Још да их није Новица Церовић штедио са свои хиљаду Морачана, не би им остала ђавоља жена, ни дијете ни старац. Кад су се наситили брацке крви и њихове муке, други дан вратили су се дома хвалећи се свуда и сваком побједом и плијеном! Мало послије оставши несретњи Дрекаловићи ударе опет на своју браћу Братоножиће, одагнају стоку и убију 37 ваљанијех људи; и с овијем опет раздраже Књаза и Црногорце, те на Панталијев дан пођу опет једно 2000 Катуњана а највише Цуцах на њих, и ови их сад вјешто с помоћу Арнаута Латина и Турака напуште међу се, па их опколе и посијеку око 70 глава, а остали побјегу куд је кои прије могао без стрва, да и данас незна се још за многе. — Иза тога онако ускрвљени ударе на Пипере, те посијеку 40 добријех Пиперах, и главе им пошљу у Скадар. За Парићки дакле мир Црногорци не оћу да знаду. Залуду долазе различни консули, и телеграфски гласови сваки готово дан лете на Цетиње, Књаз оће те оће своју старину Иван-беговину, и вели: „Ја сам наоштрио зубе за сваког кои насрне на мене, и дође ли `ко, ја ћу га пуштит про границе, пи ћемо вићет како ће му изаћ ратујући са мном! Ту неки дан био је почео окупљат сву Црну гору, да удари на Арбанију, али му искрснуше три консула на Цетињу, и развивши своје барјаке, и у име свои Краљева, забране му да не иде с војском никуд.

Ту скорице добио сам поздрав од старога Шуја, и казали су ми неки наши трговци да су га вићали у Петници, и од свију Карацића најбоље су ми хвалили Милована Мимова сина, да је згодан момак, да не може бити љепши, и сваки човек да би се зачудио његовом стасу и образу. У Дромњаке и нема кажу Турака. Новица иде често тамо, те суди и работа своју старину. Књаз је био у завађи са својом Књагињом, хтио се од ње распуштит, али јој приспје матер, те још ради да их смири, и ако им неизброи сто хиљада форинти нема мира! — Ђорђе је још лоље, био је и у Врлики, не били се тамо излијечио с водом од главобоље. — Књаз нити је долазио, нити је кога шиљао да поздрави министра. — Два ђетића, Књажева братанића и сестрића, неће летос поведе консул Француски у Париђ да се уче. — Овијех дана приспјеше овђе 1200 Црногораца из Цариграда су два вапора; једни веле да их је Књаз позвао, а једни опет да их Султан шиље, јер и онамо краду и зло чине. — У једном ралу земље Црногорске, има 60 корака унакрст. — Сад хвала вам на поздраве, и на ваше дарове лијепе. Поздравите и ви од наше стране све ваше и јесам

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић

У Петак први кренуће сандук и писаћу вам опет. Послаћу вам и новце да исплатим Јовановићу. Данас царски дан крив ми је, што до Петка чекаће сандук овђе, јер ми га у аџенцију не шћеше примити, ма бог зна, шта је за боље, дотле могао бих у њ метнути и што више. Асигураћу га.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4593]

93.

у Котору, 13. Августа 856.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Моје писмо од Преображенија биће вам дошло. — И сандук је већ у путу, у њему сам приметнуо неке народне ријечи, изреке и Омер-Пашину нову пјесму, а нашао сам и

један комад „Дике Црногорске“ ма у оном часу кад ми је ваљало понијети сандук у аџенцију неприспје ми из Рисна, тако остаде за други пут, док набавим и оне друге књижице, па ћу вам послати све заједно.

Онијех молитава кад се крсти носе, нијесам могао ни у једној Србуљи наћи све и читаве, него по једну по двије, а има их десетак, тако ми рече један калуђер из Прасквице, и да их је вићао свијех код једног попа из Црмнице, и обећао ми их је набавити да их препишем. — Тако причекајте мало, да и њих дате печатати с тијем врачевскијема у једно.

Ево нам и Врчевић постаде списатељ! Издава некакве загонетке, ма по прилици нијесу народне; јербо каже да их има 200 и да су све у стихове по 10 и 12. стихова свака, а стих од 8 слогова. Писао је и разаслао на своје пријатеље за њих објављеније, моли и куми сваког да му искупи на њих што се више може предбројника. Као у Боки, ће га познају за једног смијешног чарлатана искупиће доста пренумеранта, а није књиги метнуо ни велику цијену по 24. крајц. Видћемо хоће ли се с овом новом радњом помоћи, јер за ову сврху он и издава по себи ову књигу. Пише ми да има међу загонеткама и једна лијепа и о Рисну! Каква ће то бити? Ваљда је он начинио, као што су му и стари причајући и гонетајући вас вијек провели, без да је и један икад својијех сто талијерах стекао и имао!

У оним црквеним књигама, што се печатају ту, у Карловачкој Патријаршији находе прегледаоци некакијех погрјешака, па и с овога ка и с онијех златнијех на корицама орлина, сва је вика на Петрановиће и на владику нашег. На једну није ми ни жао, јер и они доста суше смокве за вама! Збиља ево се прикучи вријеме и смоквама, и кад ми се намане ће лијепијех купићу за вас, него ове године нијесу крупне, од дуге и жестоке вруће — суше, нијесу могле нарас.

Јучер с вапором вратише се натраг око 400 Црногораца, што су лани и ономлани од невоље у Сербију били пошли. Жале се на браћу своју Србијанце, да су их заћерали били у некакву пусту планину да тамо работају и живе назпвајући их грдним Циганима.

Књаз је одиста писао за оне Ц. г. што су — близу 2000 — у Цариграду да дођу дома, најдаље до малог госпођина дневи.

Дворски посланици отишли су с Цетиња. Биће им се обећали Црногорци да неће у чету ходити! — „Тако ми црне раше“! Колико ће они мировати. С француским је Књаз највеће љубави имао, и њега је частио и узвишавао, а за друга два није ни конта чинио.

Браћа наша у Ерцеговини на сваки начин горе сад живе под Турцима него ли прије. Сад им и најгора безкапчина Турска бречи и говори: „Ја ћу мени цароват и везироват, а ти хајде па се жали цару и везиру.“ Или: „Хајде пртљај, ено ти Зека на Цетињу ако ти је што криво!“ И наши су људи сад ка' убјени, пошто чуше како наопако нашој руци испаде с прошлијем бојем, па их и сувише трпе и слушају као прави робови.

Они шешири баш су ми Госпоцки, а и бурмутица лијепа је, и ваљала би за којег и већег кљунбабу. Мило бјеше и нашему владици кад и кад из ње узети по прежицу, и вељаше да је лијепа, али му једном ја одговрих: да су љепше оне двије његове од злата.

Баш јучер притукнух Иву Ракову за ону пјесму како вам је не посла, и овако ми је одговорио: „А да Божа ти вјера осрамотио сам се, и послаћу ти је до кои дан с Цетиња; него на аманат Божи поздравићеш ми Г. Вука, — оно је прави Србин, и како ме је дивно частио у Бечу, нећу му никад заборавити.“ Он се сад у риједко виђа у Котору. Нема већ ни оне прве љепоте, постао је мршав, зловољан, космурав и заиста није му ово без неке!

Молићу вас пошљите ми Јовановићу ове Фиорине 40 Ф. с писмом моијем, и ако би хтио пишем му да ми пошље још коју инкону. Ево и трећи мој син на 5. сет. свршава поморску науку, па опет с мора ваља ми зват четвртог да учи, и у овом старању сва ми младост прође. С Богом и јесам ваш

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4594]

94.

У Котору 12 Јан. 857.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Овог пута баш сам се осрамотио, што вам нијесам ништа одавна писао, а ваше сам оно пошљедње писмо од 7. Нојем.

примио, и оно ме добро обрадовало, разумјевши за сандук да сте га једва изнашли. За све ово прошло вријеме, ја сам у руци држао, да ћу до данас од којег мојег познаника имати барем десетак Србуља, осим другог које чега, и ни од куд ни од ког нигда ништа, нити чух нити имах, до само три комада и то из наше краине што мало вриједе, па зато тешко ми се било наканути да вам пишем, кад немам што да ваља ни слати ни писати, и сад, да ми није поради образа, немишљах вам још, док недобијем што, писати ништа. — И тако док буде што боље задовољите се с овијем, и псуијте а не куните!

Што ми пишете да су вам они наши дарови много мили били, особито сеоцка торбица вашој госпођици шћерци, и нама је овамо још много милије било чути, и увјерите се да је моја само намјера била торбицу — сланицу — Госпођици Мини послати, да по истој може виђети како и наше сеоцке дјевојчице у своим домаћим школама, науче на ђерђеву и на натри вести ткати и китити, и још кад би видјела како су им изаткане и навезене струке, и зубуни, лиздикаче и пруслуци, чарапе, рукавице и превјесне мараме, заиста би јој се више допало, и имала би о чему међу својим отличним другарицама разговарати и смијех замећати. — А оно осим торбице што сте нашли, хтјела је моја попадија с онијем да узгред прикаже и вама мали знак своје велике љубави што има према вама, а како јој срце жуди, да је могуће учинити, ваистину би учинила за вас, и много више. с чим би вам своје срдачно пријатељство освједочила, јер смо се већ одавна и подпуно увјерили, како нас и ви мимо иког изван наше куће газите и љубите. Бог вам дуго здравља дао!

Примио сам књиге „зборнике“ 10 ком. и једанаести за попадију моју. Мили су ми добро, јер су и лијепог кроја, и богати с различним молитвама. — Ма што је онај попадијин украшен, многи су се забленули и заљубили у њ, а и њој тако је омилио да и недиже недјељом и празником с њега очи! а кад каже којој Госпођи Рисанки од куд је? и од кога је? троструку тада цијену добије, јер јој одговоре: Благо теби попадијо, сретња ли си у Бога!“ Ми сам и на њима као и на свему с неисказаним начином захваљујемо.

Ономадне предао вам овдашњој аџенцији једну кутију. у којој наћи ћете у дно мало бутарге и до врха набио сам сувијем смоквама и покрио с Диком Ц. г. у којој метнуо сам и

оне молитве што сам их у Грахово јесенас преписао из једне рукописне Србуље. Кад буде у тамошњој Догони да платите царину, не спомињите за бутаргу, јер нијесам ни ја овамо спомена чинио за њу, већ за саме смокве. Молитве неке што их имам кад се крсти носе, рекли су ми да нијесу оне праве, и ово ми баш рече један поп из Чева, кои има књигу што се зове: *„крстоносница“* у којој су саме молитве праве, те их читају кад крсте дигну про поља, и обећа ми их послати, па ево их још неби, и ово ми је надање највише учинило, што сам оволико потрајао с мојим одговором; али никако невјерујем да ће ме преварити, јер сам му добру љубав приказао, и обећао још вишу учинити, кад ми је пошље или донесе. — Тако дакле кад снијег окопни и цикне прољеће доћиће и донијеће и крстоносницу и још коју пјесму и Србуљу, и не само он, него још кои и из Црне горе и из Херцеговине.

Право имају сви свјетски листови да онако свакојако о Црној Гори бенетају и нагађају, јер и ми овђе од њих истијех свашто чујемо и видимо доста неприличнијех работа, што чине и на Цетињу, и про границе, а ово се све започело и говорити и чинити, пошто чуше да је Књаз Орлов у Парићкој скупштини на питање ћесарова посланика: „коју мисао има Русија за Црну гору?“ — одговорио: да у политичком виду нема она ниједне мисли ни власти над њом. И по овоме велим увјерите се да се Књаз Данило добро остуденио спрам исте Русије, и постане велики пријатељ с консулом Француским, те одонда ја мислим да речени консул, није свега мјесец дана провео у Скадру него свеђер на Цетињу, с Књазом заједно и једе и шета, и играју и скачу, и смију се и кикоћу се, и љубе се и дарују се, и од више љубави не зову се по имену ни по госпоству него „amice! amice!“ По овоме нијесу престајали од јесенас и наши и Рускій, и Францускій и Инглешкиій посланици преко Котора и преко Скадра на Цетиње ходити, и с Књазом некакве зборове чинити. — По овоме главари Црногорски на један мах збацише све капетане, и војводе у Бањане, Грахово, Зупце, Бајкове Крушевице Суторину, Пријевор, и у остала сва села до Требиња и Гацка у коима Ришћани живе, и почну они невољни народ по својој вољи и користи уређивати, судити, кметовати, глобити и арач им са земаља, и од говеди и стоке узимати, и сувише од сваке ствари, што из ћесарове земље прећерају на коњма по 20 кр. од товара, а и од ћесарова човјека кад гони што у

своју земљу наплаћују за говече по 20 кр. а за брава по 2 кр. — Еле су они већ сјели на поцес по овијем мјестима, каоноти на своју, веле старину — Иван-беговину, па најпошље како коме издере! Међу тим они су се и досле добро помогли са сиромашком муком, а највише, нагрнуо се динара Иво Раков, Петар Стеванов и силни паша Мирко! и некакав хајдук поп Лука од кога је доста торина закукало! Турци се за ово немичу, ваљда им је наређено да мучо, кад у њих не тичу! — По овоме, Књаз смирио се на једној и на другој страни с Турцима, и сад слободно састају се и тргују, и Црногорци иду у Никшићу и у Подгорицу, а они опет долазе у Котор и у Рисан. — По овоме пред Божић били су 4 консула, само није Руски, на Цетињу. и јавно се говори: да им је Књаз дао ријеч, да ће Султана признати за свога господара, а Султан да ће му дати толико простора земље, на коме ће бити до 30 иљада пушака! Пошто су се ови консули разишли с Цетиња, пошао је горје консул Руски из Дубровника, и само је преноћио, пак се сјутра дан опет у Котор вратио, и казали су ми да је оштро с Књазом говорио: како је неблагодаран Русији која је Црној гори доста добра чиннла, и која је с ње много страдала и овог пута што је поднијела, почетак је она свему злу била!. Књаз му је на томе одговорио: да Русија слабо се икад старала да прослави Црну гору! и т. д. Еле му је сад заустављена пензија, и јављен му је овај муштулук ту неки дан! — По овоме сад му је све надање у Француску, и ако му она непошље убрзо товар жутака, да с њима засипље своје ситије и образније Црногорце, лако се може велико зло међу њима догодити, кад се обистини и разгласи да су већ поданици Турски, и кад их почну, за ово корити приморци, као што су и до сад почели! Чујем, да би му Султан уступио до сад онај простор земље, али још чека, док побоље умири неке Турке, што су се побунили, особито у Арбанији и тада предће му земље и на њој житеље, да с овијем заповједа Књаз, и порез уговорени да плаћа. — Борће за ове после нити се пита нити се чује колико мртвији! рече ми Шуто да ће он сић доље, и чујем да га консул Руски добро почитује, и да му је рекао; „Црна гора губи пенсију и милость Руску ради самога Књаза!“—

С јучерашњим вапором оде некуд Вуковић, и разумјех ево сад од једног човјека, да и Књаз справља се на пут преко мора некуда. — Медаковић куппо је у Књаза Превлаку код

Кртола нашијех, и почео је кућу поправљати, може бити, ако буде до невоље да ће тамо... усамљен... и живљети! — Влаовић пошто продаде све што му жена остави овдје, отпири неће у свијет. — Иконописац Јовановић непосла ми онијех инкона; како му драго, само молим вас да му речете за оне моје двије да ми их пошље какве су гоћ! — Ја сам у фамиљи мојој добро и здраво, и желим свелесрдно и вама свијема с новом годином да свемилостиви Бог подари вас с добријем здрављем и сваком срећом.

ваш свагдашњи пријат.
поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4595]

95.

У Котору у очи месни поклада [9—II] 857.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Без да чекам ваш одговор на моје једно писмо, што сам вам ту недавно писао, јавивши вам у њему како сам Зборнике примио, и у једној кутији мало смокава, бутарге, и молитве из Грахова послао. — Ево вам с овијем јављам да сам примио преко поште најприје једну нову вашу књижицу „Примјери С. С. Језика“, и два голема писма: једно за књаза Ц. г. а друго за мене. По старом књигоноши Шуту послао сам одмах на Цетиње Књазу оно писмо и чућете мало на ниже како га је одиста примио. Опет неколико дана послије примио сам онијех вашијех књижица комада 12 и прочитавше једну врло ми се допада ваш почетак и крај, и држим да ће вас заћести многи с овога посла, и то наијвише из зависти што сте га ви први размрсили, и коло на књижевном пољу заиграли, да у њему о истом дјелу и попијевају и поиграју сад многији што нијесу мишљели. Евалај вам!

Ја вам и на овим књижицама, као и на неизбројним вашим поклонима, које ми чините из саме ваше неисказане доброте и љубави, до смрти захваљујем, и увјерите се да поред моје највеће жеље и та ми на уму и срцу почива, да у здрављу и ви дочекате штогоћ и колигоћ с наше стране да се с чим коме пофалите. По Блажу Мартинићу Сенатору из Бјело-

павлића, послао сам попу Перу под Острог једну од онијех вашијех књига, и по истом ону опет другу Новици Церовићу у Морачу, и обећао ми се речени Блажо да ће их имати и један и други у руке поуздано.

Ни од оног ђака из Херцеговине, ни од попа Кусовца још ништа не добих; али ђак те је жив, неће ме преварит нипошто, него му није лако по великом снијегу ни доћ, а доћи ће свакако, и донијеће штогоћ тек окопни. У попа ми је Кусовца зла више узданица! Он се дао у другу трговину, Рујевину, лој и у коже, па највише тамо на Каштио и у Будву слази и бави се.

Један трговац Никшић, казивао ми је о латинској Трипуници у Рисну, да је био по говеда недавно у Дробњаке, и да је виђао многе Караџиће, и за старца Шуја да су му рекли да је жив и добро још да се држи. Особито ми је фалио Милована Мимова сина, а Шујова синовца да је човјек паметан, и соко у свему, а наипаче у ријечи, и да је данас прва кућа, као што је и прво, ако није још жешћа, и да је он кнез над свима кнезовима, и у зборовима његова се вазда слуша, и да Асан-бегу Тоски — Бимбаша над 500 људи, више пута рече: „Чујеш ли ме Асане! педесет ћу ти пута јебехнути мајку, ако се нећеш проћи тога збора, или посла". И чујеш ли ме: „Богами ћу те на самарицу па реп у шаке!" или: „Та болан шта си те бољи од мене и ја сам царев човјек као и ти, ја цару плаћам а ти си од цара плаћен, па збори поштено и чини право!"

И овај исти трговац није ми се могао нахвалити на дочеку како су га дочекали и частили ваши пламеници. Он је опет пошао у Дробњаке, и дао сам једно писмо на Шуја и на Луку вашега да им понесе. У њих сам их прекорио шта су умукли, и зашто ми ђегоћ на писа кои, да знам јесули живи, да барем вама могу за њих штогоћ јавити. По овоме сад се надам да ће ми одговорити, и ако буде Лука написао коју пјесму, причу, загонетку или пословицу, или те буде набавио кою србуљу, као што сам му више пута за ово писао, може бити да ће и сам доћи к мене, јер сам му тако и писао и поручио.

Нимало немојте сумњати, поћићу свакако у Херцеговину те будем жив. — И то ћу вам јавити тек ми дође владика пред Ускрс или ћу овог љета или о јесени првој кад сам за два мјесеца од школе слободан. Те књиге црквене ви хра-

ните јер без њих није ми приступишта ни справишта по манастирима а имам их и ја још до једно 24 комада, и сувише око 70 приповједака, и новијех завјета. Ваљаће да ми пошљете кад буде и кои комад вашијех пјесама и надам се како ми нешто срце каже да ћете с овијем мојијем путем бити ако Бог да задовољни. Ја сам хвала Богу још доста млад, и путоват ми кроз наш народ, и за овај посао није ми ни мало мрско ни тешко; и зато увјерите се да једва чекам да кренем већ једном, ваљаће поћи у Васојевиће јер ми је ту њеки дан казао поп Заріа капетан из Васојевића да и код њих има овијех Србуља, и обећао ми је донијети неколико комада, а казао сам му цијену како их узимљем за паре и у промјену за књиге црквене. Од њега сам часком преписао и двије добре нове јуначке пјесме.

Књаз Данило био је овдје код мене у Двору владичину осам дана. И на наше Сретеније кренуо је вапором од Мљине пут Крфа, а отолен ће у Марсињу па у Париђ! Са собом је повео Књагињу, Ива Ракова, Вуковића једног момка и једну слушкињу Ческињу. При угријаној пећи с Књагињом и са своим доглавницима највише је проводио врієме. На обједу сваки дан имао је консула француског сестру, коју је и са собом повео, Мирка и жену му и кадикад свога архимандрита. На ело и просто пиће мало ѳ трошио, али је веселој шампањи, пијући је са својим сенаторима капетанима, и војводама, у вечер до пасај поноћа дао како ваља по врату. Војничка музіка свирала му је пред двор, и обдаріо ѳ свираче са 4 ліре златне. Политичка власт наша много га је овог пута ладно предусрела, а и он опет спрам ње још ладніи је био! Кад су се спремали за поћ у Казин, у најљепшем одјелу обуче се Књаз и Књагиња, Иво Раков и војвода Љуботински његов побратим кога је повео са собом у Париђ. И док су се обукли хтјела се рука Божја! При изласку из куће запита Иво Раков: „јесам ли сад српска делија?“ На ово му одговори своја жена: „Ето јеси да немаш стида изаћ пред ћесара!“ — „А да шта је жли ти пут наш Књаз на Цетињу него ћесар!“ повиче војвода Љуботински. У казину мало су стајали, и за ово вријеме Књагиња није ни с ким проговорила, нити је коме поклон учинила, па су јој замјерили! Поради књаза једва се нашло у Котору и у околини 800 наполеона златни у промјену за цванцике! Телеграф је много радно док је он овдје био! — Од прилике Књаз овако разложи: Ја

љубим Русију као ико другијй, ма кад ми није кадера одржати независимость, и дати ми јакость да узмем моје ђедовинство, градове и поља, за само име љубави нећу више тровјечни јад и чемер с браћом мојом трпјети! Он жали и на Аустрију као и на Русију, и вели да су они криви што Ц. г. није подигла досле главу, и једу их уши, а за ону милостињу што је Црна гора имала до данас од њих да ће им платит све, ма пошто учине чисти конат! — Љута му је рана на Орлова, што је умучао оног пута у Париёкой скупштини, кад је Али паша рекао: „шта је потреба више за Црну Гору зборити, кад се зна да је она један дио Турскога Царства!“ Добро се погнао на Цетињу с консулом Рускијем, нити га је сусрио, ни поздравио с топовима, ни са звонима ни с пушкама, а разговор су наоштрени имали код Медаковића! — Срце му је заиста јуначко, и није сребролубац, вас је понешен за народ свој, и несмирели га сад у његовијем жељама, Бога ми ће прегнут на нешто са своим голићима да ће се зачут и зачудит надалеко! Еле биће сад нешто: тиква или вода! — Казао ми је како је приміо овај ваш пакетић, него жаљаше што вам није могао одговорити, тако мене замоли да вас од његове стране поздравим и да му опростите што није имао времена да вам он пише и захвали. Казао ми је да ће се повратити до један мјесец и по дана. — Пошто је он одавде кренуо сишао је Ђорђе доље, и ево и њега код мене у двору владичину, јер их је владика исти с кућом понудио. С Књазом се Ђорђе негледа лијепо! Ђорђе пати од главобоље и нема у њему дугог живота, а тако код нас и чварају: „да у коме се племену свете, нити се трагају нити дуго живе људи!“ Из Рисна до Дужи манастира за дан љетни може се доћи. Онај млади калуђер из Дужи што је код вас био у Бечу био је код мене ту недавно вративши се с Цетиња, и рекао ми је да ће вам послати неке Србуље и пјесме што вам је обећао, и препоручио сам му да не заборави само. Имао бих још доста вам писати, али ми је саматана глава од гостији Црногорскій! Поздрављајући вас и ваше најљубазније

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вуко.

Бога вам! Поздравите ми Г. Миклошића, и хвала му што вам се на нас пофалио, и ако му није било, како би се хтјело.

Медаковић купио је *Превлаку* код Крtола, и дао је Књазу како кажу: 1600 f. Често излази на њу и почео је нешто трапити и садити па најпослије опет биће за њега ништа и ниђе! Поговара се да се вјерио за једну Новкуљу!

[Орнг. у арх. С. К. Академије бр. 4596]

96.

У Котору 28. Фев. 857.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Мислио сам до сад да ћу имати које писмо од вас, па да вам у одговору моме јавим за један срамотни посао, што га оправише ту њеки дан овдје, поп Миња брат Раков, капетан Нѣгушки и још један сенатор Матановић; али немари само да сте здраво, одговорићето ми и на ово, и на друга два пред овим кад узможете. — А сад чујте ово:

Ви познаћете оног клирика Радонића што је долазио и код вас у Бечу. — Дакле он је завртио био одавна у својој празној глави да господарује ма гдје било! и у тајности вазда мислећи о овоме одбијао је од себе свачије добре савјете, нити се хтио досле примити ни учитељства ни поповства ни калуђерства. — Сад последњи пут вративши се консул Руски с Цетиња недавши Књазу ону пенсију, за узрок што је хтио сам собом подјелити на сиромашке цркве, и фамиље Црногорске, које Књаз недопустивши му, остане и с овога и с многог другог с њим у великом непријатељству, и жалећи послије Књаз и доглавници његови, што паметније непоступише с консулом за искучит му онај у Котору донешени новац, а на милост и покровителство Русије већ су свакако били пљунули, и у жалости и кајању овоме, придомисле се да му доскоче с пријеваром, и међу се скроје овај план, по коме су почели работат одмах кад је кренуо Књаз на пут у Париђ!

Безочни поп Миња и кап: Нѣгушки, познавши жеље и намјере плиткоумног клирика Радонића, узму га за орган у свом галиоцком послу, да лагше бајаги с њим преваре консула, и најпре замаме га овдје с јелом и пићем, те му на вјеру јаве, како се народ Црногорски зарекао да више неће

Књаза за Господари примити, него сваки Црногорац жели и хоће њега, као владику, и као што му припада ово госпоство по кући Гувернаторовића, и да би било до потребе да је готова сва Ц. гора дигнути оружје против Књаза и ко би за Књаза! и за ово, реку му да пође с њима у Дубровник, да јаве консулу, и да га замоле за милость и покровителство велике Русије, као и за ону посљедњу пенсију, што је Књаз безглавно изгубио, да им се поврати опет. Радонић као шупљеглавац повјерова им све, и пође с њима у Дубровник. — Ту их консул причека лијепо. и саслушавши им жеље и намјере опреми их натраг с препоруком, да му за све ово донесу на писму једну умилну прошњу, од неколико старјешина подписану, и са утврђену печатом сенаторским! и давши им на пут за трошак по неколика дуката, а пенсію обећа им дати одмах тек оправе овај посао. Вративши се ядни и жалосни Црногорци. што немогоше консула преварити за новац, отиду Мирку да кажу, а Радонића оставе доље у истом лудом надању да причека док се врате с готовом прошњом, и заједно да пођу опет у Дубровник по новце и Декрет!

Разумјевши Мирко како им је испало с консулом на шиљак! и како су уловили и оставили ситана нада злосредњог Радонића, па да би у овоме покрио себе и своје, нареди истијема попу Миљи и кап: Нђгушком да гледају измамити Радонића изван града и послије ма и силом да га извуку на Цетиње. Кад су сишли доље кажу Радонићу да су пола посла ваћ свршили, а за пола друго да ће наћи у Нови наредбе друге и динаре од консула, него да буде справан у први мрак на 15. о. м. поћи с њима заједно, и склоне га на све па још да се преобуче у хаљине Ц. г. При поласку рече кап: Нђгушки: „брађо има хода до Новога, него биће боље да пођемо прије у Шкаљаре шгогоћ вечерати, е тамо нас неће нико виђети!“ Идући у Шкаљаре поноћи затеку их још три перјаника и повуку га уз крше испод леденог Ловћена, те једва освану на Његуше. Овдје су га сусрели Миркови други посланици поздраве га: „Добро дошао нови Господару!“ и овдје га нагнају те се писмено одрече Аустриског поданичества, које писмо упућено на нашега Цуркула, доніо је један од њих и баци га у сандук код поште, па послије везана га поведу на Цетиње и затворе у тамну тамницу! По писму овоме пукне глас у народу свакојаки: да су Радонића заробили Црногорци — да је сам пошао — да га је консул послао да

буни народ, да су га повели на лијепе да га сједу на столицу Књажеву!“

Еле све се послије обазнаде да је овако од истине, јербо Перјаник један поштени човјек, рођак Ђорђев, није хтио пристат у овоме, и ево га сад овдје под закриље Њесарово, е више не смије за главу на више, — и пасторка Влаовића код које су се више пута састајали, уговарали, и код које се ону вечер и преобукао Радонић у хаљине Ц. г. кажу све како је било, премда је поп Миња и кап: Нѣгушки истой запријетио, ако икоме што каже да ће је заклати ножем! — Наш Циркул три пута в Сенату за овај посао писао, и најпослије по свом књигоноши шиљући писмо, кад га је видио Мирко извикао се нањ, говорећи му: „Шта ми досађује она бабетина — Циркул — с његовим књигама!“ и једва је одговорио: да Радонића нити ће повратити, нити ће му пресуде чинити док не добију од Књаза наредбу. — Ишли су невољни Родитељи да га виде, пак су их са пола пута вратили натраг псујући их и грдећи их. —

Еле још ништа се незна да ли ће га погубити. Циркул в прогнао у пут попа Мињу, кап: Нѣгушког и Матановића, и ниједан сад Црногорац несмије у граду заноћити кои нема писмено од Циркула допуштења. — С овога безобразног посла неможемо сад видјети ниједпог Црногорца. Има и од њих што се стиде, али несмију говорити ништа — шта ћете друго? Запријетио им је Мирко, кои спомене Русију окинуће му се нос!

Ђорђе пуче од јада и вели ми: „Ево попе Вуко дође и наша ура е да Бога!“ Код њега несмије ниједан Црногорац доћи, осим његови из куће, и боим се да и он више неће никад на више. — И Медаковић је послије овог догађаја сишао про Грбља на своју контију — Земљу Превлаку, и глас је да се и он трсио одозгор или да ће се трсити; и све ме страх да је отишло све ђавољијем трагом, тек није на глави главе и људи! — Црногорци тешко плачу за Русијом, што им Књаз учини; једни веле: невјерујем да ће нас икад Русија оставити, други опет: та боље ни и поштеније ћаше бити и под ћесаром. — Трећи опет: Куку нама без Русије, ево има 400. г. да се бијемо с торбицом Руском с Турцима, и да смо погубили 50 паша па сад да му обрнемо плећа, еда Бог да прије се сви ископали него да то буде! — Књаз још није ништа писао из Париђа. — Замало у овом послу није се придружио и добри војвода Граховски: јер му рече овдје Књаз при по-

ласку ове ријечи: „војвода послушаћеш оно што ти рече Мирко". Сад му је био Мирко рекао да дође и пође и он у Дубровник, и кад је било, неприспје на вријеме, јер му је била оније дана маика на самрт, и зато је изостао, па је сад позват од Мирка на Цетиње да пођу и пошао је јучер. већ незна се хоћели га окривити што. — Данас је поручио Машан Ђорђу, да га је позвао Мирко на Цетиње да пође, и да му је одговорио, да неће, и зато бои се Ђорђе да му небуде што — Још нијесам ништа добио ни од ког, ма и неможе се пусто ни доћ од велика снијега и тешке студени. — Ће коју пјесму набављам и препишујем. а не изостављам ни ријечи ни пословице, ни загонетке записивати. — Кад дође брзо владика поиздалека гледаћу да ми допусти за два мјесеца прије ваканце, па да пођем у Херцеговину. — Још је владика у завади с Петрановићима и с Поповићем Шпиром у Шибенику. — Да није мене, мање би га и овђе љубили и цијенили. — Молим вас за оне двије домаће моје иконе да ми их искучите од Јовановића какве су гоћ. —

Поздрављајући вас љубезно

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вуко.

Сјутра се чека овдје г. Мамула.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4597]

97.

У Котору 8/857 Марта нашега

Мили Имењаче и Пријатељу!

Садашњи наопаки Црногорски посли, ево опет чине ми да вам пишем, како осим тешке глади, која им је про мјере дојадила, велика је и смутња међу њима ускипјела! Пошто су ојађели главари замели злу кашу на Цетињу, ту неки дан дођу три Сенатора у Котор кумећи и богорадећи Ђорђа да би изишао горје. — Али он бојећи се Мирка, а можебити немајући вјере ни у ниједног Мирковца, па и стидећи се више и имена Црногорског, сбог оне безобразне работе што учинише с онијем лудијем Радовићем, а највише и што одбацише

милост и покровителство Руско, изговори им се са слабијем здрављем да не може за сад изић на више никако. — И препоручивши им да се држе у миру и послуху, док дође господар из Парића, опреми их натраг врло иједке и сметене. На ово се Мирко као рис успалио, и у Сенату прогласи Ђорђа, и од његове куће сваког издајником отачаства, и злотвором Књажевим, и намах послије прогна му слугу из куће и заузме све његове ствари!

По овоме побјеже доље и Медаковић, и Ђорђев брат Вуко, и Крсто син Машанов, а Машан остане у својој кући на Његуше, и нипошто жив, поручио је брату Ђорђу да је неће оставити, нити се икоме предати, него из ње браниће се ма каквој сили и харању док узмога мицати! Машут, њихов по матери рођак кои је војвода Бјелички, још с почетка буне добјегао је доље, и јучер прогнали су му про границе и фамиљу несретњу, и као њему тако и свијема престимали су сва добра!

Чувши за ово безакоње Ђорђе, кукао је цијели дан, и заједно с Медаковићем кренуше ономадне с вапором ма незнам по здраво закле, еле при поласку из куће, изрече пред свијема Ђорђе ове ријечи: „Поздрави Шуто горје, и ако те успитају за ме реци им: да је пошао у Русију да се пресели, и ако му даду кору љеба да преживи, е така је ура дошла!!“ — Није хтио дати ниједном Црногорцу да га испрати до вапора, говорећи им на праг од куће: „Нећу ни један да ме прати, док није кои с мене у напас пао!“ Са сјутрашњијем вапором одлази и његов рођак Машут и Крсто у Задар, а Вуко остаје да види шта ће се од Машана догодити, и од многијех кои су ијоле на гласу! —

Јучер је дошао овдје са својијем вапором ђенерал из Дубровника, и у великом су мицању канонијерци и војници, држећи зар да ће насрнут и на нас безглавни Црногорци, или напротив што друго! —

Још не чух од вас да ли сте примили два моја пошљедња писма, па зато да ми и неодговарате на њих, само да смо здраво, а за остало све је лако. Оног клирика Радонића, још нијесу смакли. правосудни сенат одржао му је до сад живот! — Телеграфао је кажу Књаз из Парића да ће брзо овамо, и да му је све пошло за руком! — Сви су сад Црногорски великаши на Цетињу, чувају Књажев двор, адиђаре и разложе о својој будућности, и задају страх својој и туђој свјетини!! Мирко им је на глави,

није то мала шала! Јадни и невољни народ шта дочека! — С овијех посала нит власт, ни нико од нас, неможе их с оком погледати. Наијмили им пријатељ обрће главу од њих и на велико су чудо, е немају жита, и у овој згоди немогу наћи у приморје ни код кога у зајам ка и досле, једнога стара да им да, па и с овога вичу и кукају против безглавног владања Миркова! Оваке мјешаније и мигољења, међу њима није било од Косова! Сад је ево сишао и Машан доље, и неизлази изван, из једне пријатељске куће, нити знам шта ће од њега бити. И Новица је Церовић на Цетињу, ако не пође прије, те се утиша ова работа, поздравићу га и препоручити му да ми пише за ону вашу књигу како је примио. Чујем да је Медаковић доста своијех ствари изнио напријед, а измакао се с изговором, да ће за кои дан трапит свој спаилук на Превлаки! До сад је Књаз режао на Загребачки лист, и с обилатим даром тражио је, неће ли обазнат оног пријатеља овдје, кои шиље у исти лист оне чланке о њему, и о Црној гори, и залуду ево га још незнамо ни ми! Сад ће му грђи бити ја мислим Српски Дневник, јер Медаковић не мучаше овијех дана ни овдје говорити свашта и свачеса за свијех што су горје! Еле баш мало се ко с њима помогао и похвалио, сваки је странац отишао од њих с махом на срце! — Добро паш Врчевић онога пута, ако ће и с голом шијом, пође с Цетиња, и с помоћу пријатеља доби оно Царско мјесто, да сиромах једном сједе и прерани оно дјечице. Још му неизиђе из печатње књижица, амо мисле да ће бити приче народне као оне ваше, али чујем да је он нешто прекроио у стихове, и зато ненадам се да ће их наши људи с вољом читати! Код куће смо сви добро и здраво, и за пет мои путника чујем често да су живи. Гдје је сад ваш Димитрије? и како је он, рад бих знати? Ништа ми још не посла онај калуђер из Дужи. Ни из Васојевића онај поп Зарија. Сад ја се надам кад почну лијепи дани приспјеће по нешто од свакуда. Каза ми ова невољна књижевна мува: Срдић — да је нешто послао у Српски Дневник за нову вашу књижицу „Примјери С. С. језика“ и још да ће, и то он каже, да вам неће жао бити, што он онако за исто дјело ваше суди, и разложи, еле како гоћ буде нечините му се вјешти. Таст његов поп Јакица, још је жив, и држи га уза се покрај шћерце као слијепца божјег! Сад ме више не задијевају као одприје! Кон-

сул Руски чинио је сјајни објед на наше покладе, све је власти и отличне властелине почастио с обједом и у вечер и с играњем.

Љубезно вас и све ваше, од стране моје и моијех поздрављајући остајем ваш ваздашњи пријатељ

Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4598]

98.

У Котору 19. Апр. 857 нашега.

Мили Имењаче и Пријатељу,

Христос васкрсе!

Из прошлог вашег писма од 23. Марта, добро ми је мило било разумјети и за она три-четири моја писма, и за кутију са смоквама да сте већ једном примили, него чуда од те ваше невољне главобоље, како вам неоће да одумили; жао ми је. —

Добавите слободно и из Будима неколико комада Црквенијех књига, — више пута ја и њих крстим многијема за Мошковске, тако исто чиним и од икона мога побратима Јовановића, иначе у народу нашему слаба би им продаја била. Гледајте молим вас да ми кою тастаменту, Паскајлију, прошенија за путнике и болестнике, сушу и кишу и т. д. добијете и кад видите вашу прилику с осталијем књигама пошљите ми уједно све, а ја на јесен одиста, те будем жив кренућу на више. — Од кад сам постао домаћином неспоминьем се да сам икад на уједно имао свои 50 ф. а како ћу у великој ситној фамиљи немајући друго до 300 ф. годишње плате, с коијема на све муке ископрцао сам без дуга, да никоме немам дати паре ни динара, а сад захваљујући Богу помиче ми се по шпагу и цекин и талијер, и кад буде за пут мој саставићу једно 20 талијерах, кои ће ми доста бити за обићи с једнијем момком и два коња, добар комад питомије Херцеговине. — Дакле нешиљите ми ви новаца напријед, док видим наиприје како ће ми испасти с овијем на овоме путу, и у овоме ћару.

Новица био је на Цетињу, али га је опет Мирко послао на Морачу, да чува онај народ у миру, и да с лажним обећанем придржи побоље главе у добром надању: да ће Господар вратити се честит из Парића; да су му краљеви

дали све што је тражио, — да ће свакоме плату дати двоструку, — и сваког узвисити на велико госпоство и т. д. као што и сам ради овако с главарима и народом на Цетињу, премда једнако кукају без Руса и без ћесара, а наијвише без жита! е не могу сад ни код наијбољег свог пријатеља наћи зрна једнога, свак их је одбио и помрзио да неможете вјеровати! Да би баш Новица и био на Цетињу, нити би он мени, ни ја њему смио засад што, ни поручити, ни писати ни послати, и зато нам ваља причекати док рашћера сѣвер узвитљену облачину над Црном гором, што се вије и мота и слути на веље јаде! Онај Новичин синовац стојећи зимус неколико на Цетињу, и видећи и слушајући шта се ради и збори, измакне се мудро и с вапором од Мељине отиде пут Цариграда а отоле ће у Русију. — И послије су га овуда тражили ловци Црногорски од стране Књажеве, да га опет примаме на више, али је он већ био одједрио! Невјерујем да Новица више има коју Србуљу, пошто је оне покупио из Жупског Манастира, што вам их је Врчевић послао, он се за њих није послије старао да коју гдје потражи, и зато добро сте ми напоменули сад да му пишем и препоручим за њих, јербо онај кукавица поп Тановић писао је браћи из Петрсбурга, да пођу у Црну гору и још гдје друже тражити Србуља, и за сваку да плате по 3 и 4 талијера. — Него им није послао пара па је то мука! — И дошао је један од њих с писмом поповим, да им кажем које су то књиге, и послао сам га опет дома да чувају кућу и да работају земљу, и ништа не знам да ли ће кои од њих о овоме радити.

Ђорђе дође с Медаковићем овдје на Свијетли Понедјељник, и по гласу чујући Мирко, да је Ђорђе донио из Беча пуну врећу цекина, писао је на све капетане, војводе и официје Ц. г. ако би кои сишао Црногорац у Котор, и упуштио се с Ђорђем или с ћесаровим човеком у разговор, биће тај час мушкетан!. На Цетињу позатворао је многе главаре, и метнуо под стражом, особито неке с главе Брђане и Црничане. А многи су добјегли у Котор, и шетају се као изгубљене душе! — Брда, Црмница сва и добар дио од Ријечке нахије ишту Ђорђа за Господара. Кад је Ђорђе наљегао у Задар, у разговору с Г. Мамулом рече му овај: да неиде у Котор, и ово је Ђорђа опечалило, пак му је одговорио: „Чудим вам се Ецеленца! да ми то ви говорите, од кога би ме сунце грijало, од тога ме ето лед и мраз бије“. И мало

су се с овога позаћели! Чини ми се да Ђорђе очекује нешто у новцу, и добро је веселе воље и он и браћа му, а Медаковић непрестаје клопоћати! Овдје је глас да сте ви, отправивши вашега сина у Парић, довели Књаза у Беч, и одвративши га од новог пута, склонили га опет да се држи старог. Евала вам ако је истина! и гледајте за Бога да би се смирио и с' Ђорђем, и по свакој правди имала би пасти сва кривица од лудијех овијех посала на слијепца Мирка! — Страже су свуда по извише нас на границама, и нити имамо пазара ни састанка с Црногорцима. Ђенерал из Дубровника овдѣ је, и вапор воијнички под Доброту је, и док ови буду овдје густи је посао! — Тазбина принципова — Квекићи — пропала је. Из великијех Дворова и бродова, сбили су се сад у двије туђе собе у Тријесту. Синови су све пропирили, а и вртоглаво тргујући узрок је наијвећи њиховој пропасти! — Добио сам загонетке Врчевића! Ваљало би их читати уз часни пость спрам сунца, испод какве меће за толмачити оне ријечи! Он је на чудо био за саставити их и печатати, али су још на веће скупитељи превумеранта, за раздати их и новце наплатити, као што сам и сам! Владика ми каже да и у Задру сиромашки живи. Надао се сиромах једној бољој служби — у Ливно консулић постати — па му уграбише други, и боим се овако да ће га прескакати и у напријед други. Владика Кнежевић је овдје и нас двоица сами смо у кући! Ја сам му и домаћин, и ђакон и протосинђел и писар и т. д. Велики је штедљивац, од свои уста штеди да боље поможе род свои т. ј. племе своје Кнежевиће ближе! Гостољубив је заиста добро. Има бистро око, а и код мене није мутно! У риједко вас спомене, а ја још у ређе. Слика ваша стои ми у златном раму више писарнице, поред његове, Патріарове, Цареве и Ћирила и Метода, и на вас најчешће укочи око ма не говори ми ништа; јер сам му једанпут казао кои су ми у души и у срцу! а чуо је трисвету једном у својој трпези и од моје попадије како о вами мислимо.

Ова ми је мутња Црногорска донијела доста штете, е ћаше ми до сад донијет кои пои Црногорски коју пјесму, загонетку, причу и Србуљу. Имам три комада, и што-шта још, да-ако се ово на коигоћ начин што прије прекрши и уреди. Примио сам ваш поздрав од Влаховића, и за њега говоре сад да ће поћ опет на Цетиње за секретара — звали су и Шпира Поповића из Шибеника, и Врчевића и одрекли су и ова дво-

јица. Радонић је још у затвор на Цетињу, и дали су му за забаву једну живу Миркову прасицу да је измива и чешља! Вас и свијех у вашој кући најљубазније поздрављајући остајем ваздашњи пријатељ

поп Вук Поповић.

У понедјелник први удавам најмлађу трећу сестру за добријем Ришњанином, и зато немам времена да вам пишем више и љепше. Намирићу вам брзо с писањем.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4599]

99.

У Котору 4/857 Маја нашега.

Мили Именаче и Пријатељу!

Знам да сам вам нешто писао на два три дана пред Ђурђевдан, али сад неспоминьем се баш управ о чему, јер сам био онда у великом послу, па сам писао на сву прешу, тек само да што прије напишем, и да вам одговорим на оно ваше од 23 Марта, и штогоћ ново одовуд јавим, и мислим у овим мутним згодама, да и ви не гледате на моје добро и лијепо писање, него на ствари и на догађаје, које нећу пропуштати јављати вам и у напријед.

Књаз Данило с редовним вапором дође под Котор у очи Ђурђева дневи. По наредби његовој Мирко је писао на све стране капетанима, да сваки по колико више може окупи Ц. г. и да иду у Котор на сусрет Књазу, — и дошло их је било, до близу 400 пушака, од кои с оружјем пуштати су били само 40 да уђу у град. Један капетан са својом капетанијом од 50 друга, хтио је силом да уђе, али му се опре на градским вратима милитар, и по свему овоме капетан у својој љутини повиче на дружину: „напријед за мном неслушајте Швабу!“ ма у томе срећом приспје наш капетан погранични и утишма све, и Црногорце врати натраг. С пазара кад угледаше Ц. г. вапор пуцали су из пушаках, и на врх Крсца исто поздраве га из пушаках и из два топа до једно 40 пута.

Под град сусрету Књаза Циркул наш и колунел од фортице, и до Пазара није не свративши, у путу рече Књаз Циркулу да му чини доћи на пазар Крсту Машанову сину. Циркул га је одбијао од овога станка и разговора. бојећи се зла чесова. Али Књаз увјеривши га да није други посао, до само пред њим да га запита двије ријечи, као што је обећао у Бечу и министру Булу и Рускоме министру и Г. Мамули, да ће ово учинити овдје. По овоме дође Крсто, и на вас глас међу свијем народом стане га питати Књаз: — „Познајеш ли ме Крсто?“ „Познајем Господару“. одговори он. Књаз: „Познајеш ли владику?“ Он: „Познајем“ — Књаз: „Знаш ли кад си ме учио да га убијем?“ Он: „Ти то знаш боље, кои си ми кажевао његове све после, ђела и путове“. Књаз: „Не не ти и стрико твој Ђорђе зато знате најбоље“. Он: „Незна богами нико боље од тебе, кои си ме нагонио да га заједно убијемо“. — Књаз: „Ти то лажеш!“. Он: „Нелажем ја богами него ти“. — Књаз: „Аиђд с богом!“ Он: Аиђде и ти с богом“. — Књаз: „Ја ћу поћи на моју земљу“. Он: „А ја ћу остати на бољу“. Књаз: „Доста доста познаћеш ме боље!“ и у томе без да је поздравио иког обрне свијема плећи па оштири на више, а Црногорци у вас глас повичу: „Живио наш Књаз!“ а Крсто опет покликне: „Ако ће и цркнут може му бит!“ За вријеме овог лудог разговора, по бедемима стаяли су топџије поред топова што вире пут пазара и Праћишта са запаљеном мићом у руци, и пазили су на свога колунела што је уз књаза стаяо! Књаз је телеграфао био из Спљета Ђладиновићу да ће код њега преноћити, а надао сам му се и ја у владичином двору, као што ми је при поласку рекао, па ето превари нас обоицу! Онијех дана владика је учинио Мицац! и пошао на Савину. Сад му је био одвеч лаган багаљ! — Ђорђе с његовом дружином и Медаковићем стајали су свеђер на прозору на пјаци С: Трипуна у једној госпоцкој кући и Црногорци као успркос мотали су се и гиздали по пјаци испред њих. — Исто тако и Књажеве сестре и невјесте као турске кадуне с лумбрелиніма у руци, водећи се двије и двије као машкаре шикале су се по граду! — Кад је Књаз с дружином одпочинуо на Мандиној води више Шпиљара упита „Чустели ону моју давију с Крстом?“ Један му одговори: „То су ваши посли Господару, него нам ти кажи што добро с пута“. Књаз: „Добро ће бити све ако Бог да, и брзо ћете чути, а сад да ви кажем, шта ће вам бити, ви бисте у пут разгласили у

Скадру и у Котору и по осталим туђим мѣстима!“ — Кад је дошао на Његуше чинио је одмах побацати кућне затворе: од врата и прозора Ђорђеве, Машанове, Вукове и остали бјегунаца куће, и да све зјаје као пусте пећине. Стари Томо отац владичин пао је на кољена, молећи га да немеће ову бруку на своју кућу, и залуду! Приспјевши на Цетиње сјутри дан ослободио је све тамничаре, што их је био Мирко на правди божјој уапсио! и без заминанце пуштио је сваког да иде дома. Самог је Радонића пред Црногорцима питао ко га научи на онај посао, и овај се ту изјасни са заклетвом да није ниједан Црногорац, него наш Циркул и консул Рускій шго сѣди у Дубровнику!! — „Чусте ли Црногорци!“ повиче Књаз, и пошље га к садашњему своме секретару Влаовићу, — Има за секретара и архимандрита и једног Француза — да му испит узме на писму, тако с овијем и са два још перјаника отпрати га и опреми у недјељу прошлу нашему Циркулу, гдје су га опет на писму испитивали од пола 12, до 5 ура послије подне, и свршивши поведу га у тамницу. Сјутра дан опет у 9 ура код Циркула испит је био, и трајао је од 2. уре п. п. те с њим опет у тамницу, а у вторник трећи дан, испит му је био у требуналу, тако дакле види се да ова луда комедија тек сад започиње радити! Чујем да за вријеме његова првога испита телеграф је од Котора до Задра и Беча безпрестано радио, и да он једнако потврђује да су га на оно научили наш Циркул и консул Рускій! а не ниједан Црногорац!, ни Књаз! ни Мирко! ни поп Миња! ни капетан Нѣгушки!. — Добро су га на Цетињу с нечим опет обнадеждили, подмитили, и устрашили ако би почем ријеч порекао, а ја му ријеч задајем да ће пријед мушкет у руци и чаку на глави натакнути, него шљаку и митру ка што мишљаше, и као што још може бити мисли! Добро је узгојен, и кад га воде на испит смије се и јавља се познапицима! Обучен је на Црногорску у хаљине Влаовића! — С Цетиња мало ко од људи слази, а нема ни пазара и ако који Црногорац дође, иде као изгубљена душа! Чујем да ће Књаз још оволики арач на жалостни народ метнут! еле постаће баш сви хаидуци, а за невољу ићи ће свуда у пљачкање, и гинуће и убијаће и доста заиста зла биће! — Још не могу да добром Новици поручим ни пишем ништа — Ђорђе је овдје, и кажу да ће њему и његовијема давати одсле ону пензију Русија, а говори се и наш да му дава 5 Ф. на дан. — Медаковић

дан и ноћ пише и клопоће непрестано. кад и кад иде и на свој спаилук! само нека се чува да га не улове онамо ловци Ц. г. — Он вели да ће се овдје, и оженити, а већ је заробио једну љепашну Црногорку и дотјерао је те се носи, влада и говори по моди! — Обтужио га је Књаз ту неки дан за 1000 фор. на нашег Циркула, да му има још дат за ону земљу Превлаку, а он дужи Књаза и неке Ц. г. до 5000 Ф.

Удадох сестру, и моја попадија остаде у кући са два мала своја синчића, а ја сам јој као гость, у 15 дана за час јој се по један пут јављам! И зато наша велика радост и жеља би била, кад бисте хтјели доћи, као што сте ми више пута писали, да желите још барем за живота обићи овај крај, ено вам моја кућа и наћи ћете заиста код нас и код свијех Ришњана и добре воље, ма с уговором да доведете с вама и Госпођицу вашу кћер Мину, јер сам увјерен и с ваше и са сваке стране да би и она жељела видјети и познати нас, као што бисмо и ми желели наравно видјети ню коју љубимо и уважавамо поред вас. — Дакле изван вашега здравља, ако вам што друго за пут смета, молим вас неплашите се тога. — Помислите и вјерујте да вас с најјскренијом љубави зовемо, и то не да вас частимо с јелом и пићем, него у љубезном разговору да проведемо неко вријеме, и у томе да се изврше наше пријатељске жеље. — Поштеног Световида, како сад мушки брани Књаза и посао Ц. г.! — Добио сам: крстоносницу, ма ми недаду књигу, него ћу преписати оне молитве — Г. Мамула брзо ће доћи у Беч, Књаз и Књагиња били су код њега, као код кума на вечери. — Врчевић је на велико чудо с Батаром у Задру, он му иште паре за печатњу, а овај неможе да распрода своје загонетке — Љубећи и поздрављајући вас и све ваше —

Ваш пријатељ
поп Вуко.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4600]

100.

У Рисну 23 Сет. нашег 857.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Ту неки дан вративши се из Паштровића, нађем код куће ваше премило писмо од 25. авг. те у великој жељи мојој сит

га се начитам, и добро сам му се обрадовао, зашто изгледајући њањ цијело љето, помишљао сам, а кад и кад сањао за вас ружно, и зато није ми се миљело да вам прије што пишем, него ми одговорите на оно пошљедње моје. Г-дин Јовановић писао ми је неће љетос да сте пошли у Србију, ма ко би се надао да ћете толико дуго у њој остати! ваљда сте тамо доста посла нашли, ако је тако, мило ми је и поради сјајног имени вашег, и поради напредка у зеленом и забуњеном књижеству нашем. Само у толико жао ми је, да под тијем годинама тако лако и далеко килишете сами поћи од своје куће, које би до јада било и мене, кои сам нешто од вас и помлађи и полакши. — Боже вам сачувај тако јуначко срце, да у снажном животу и пуном вијеку, поживите још на већу корист рода часть и дику своим домаћима и искреним пријатељима.

Ја сам видио од прилике, тек ми досле ништа неписасте, и непосласте, да неће ништа бити за сад од мога пута у Херцеговину. — И по свему томе ја сам био накањен да кренем овијех дана с пасошом наше Претуре као за свој посао до Гацка, Невесиња, Пиве, Голије и Дромјака; али у очи малог Госпођина дневи убише Граховљани три Турчина Корјенића и два сувише ранише, кои су дошли били да ишту годишњи оградак са својех земаља. — И по овоме опет убрзо за освету убише Корјенићи два с главе Граховљанина, и троицу ранише, тако је сад с овога велики трлабук на овоме крају, и људи с једне и друге стране све се преже као мачка и миш, и лако би могло из ове варнице родит се опет велико зло; јер Књаз Данило ово и жели, тек је наредио Граховљанима под одговор живота, да неби кои дао са земље Корјенићу зрна жита. И Цуцама је опет заповидио ту неки дан да се справе на ударац, ма се незна ће, али се гласа да ће на Ниште. Дакле с ове мутљавине не одох никуд на више, а и без овог рекоше ми, да је боље оставит на прољеће, е сад сваки има посла, људи раде, жито је родило и напристено је све!

Од вашијех Црковнијех књига имам још код мене 2. велика Јеванђелија; 2. Апостола; 1. Типик; 2. Октоиха; 1. Требник велики и 3. мала; 3. Служебника; 12. Псалтира; 4. Часловца и 1. Мјесецословац. — Имам око 40 пријевода Новога Завјета и 30 приповједка С. и Н. Завјета и неколико пословица. — Код оног тамо њега скота попа Кусовца Типик

ми је један и једно мало Јеванђелије и један Служебник, и пошто је уброждио у онако безаконо ђело, боим се више и име му споменути, акомоли писати или по ким поручиват му што; јер је бездушник сад банђен и од наше власти, и попљуван од сваког, као и онај кои га је за оно убиство у Цариград послао!

На она свједочанства за неколике Црковне књиге што сам их подарио сиромашким поповима и Црквама, заборављао сам их вам послати, и то би ми се догађало баш онда кад бих вам што шиљао. Примићете их дакле с овијем Србуљама, што имам моијех 4. комада, и 5 што ми је за вас послао недавно онај млади калуђер из Манастира Дужи, међу коијема је једна на зечјој кожи. У једној од овијех нашао сам „Крстоносницу“ с читавим редом и молитвама, на које ставио сам залогу да их брже нађете. Ја сам их хтио онако преписати како су, али ми се чини да би обичније звониле, кад би се по данашњем црквено-славенском језику скроиле, и зато оставио сам их на вашој вољи како учините, само гледајте да што прије с врачевским заједно буду готове, а послије нек пјевају завидљиви и љениви првосвештеници и црквењаци!

Примио сам преко дилижанце три књиге, и велика вам на њима хвала, особито на оној новој владике Атанасковића, која ми се врло допада, јер је пуна наука и мудрости; само да је изоставио онијех ријечи: „вигови, — винице, — важан, — вештество, — вјежество, — окром, — тко, — нитко, — итко, — сватко, — скудан, — скудоуман, — ногоступи, — навјетан, — дуготрпјелив, — пагуба, — прибјежиште, — цјелисходно, — сојуз, — кьадез, — подобан, — подобнога и т. д. много му ћаше честитија, и у нашему народу милија бити, ма свакоме и овано Бог му дао дуго здравље. Он мимо друге владике наше труди се и стара се да му узалуд не пролази вријеме. Племенита тежња његова за цркву и род свој допрла је до нас овамо, и љубимо га според доброг патриаре једнако. По овоме Платоновом пријеводу, види се очевидно да сте ви и њега и остале владике и завидљиве калуђере, уплашили с вашијем пријеводима, да почем небисте још што из С: Писма превели, и почеше ето с добријим часом — ка у назад доба баби сватови, — згрчене руке на дјело добро пружати, да неостану са свијем стидни, а доста су и досле за мртвило своје од народа укорени.

Од оног прештампаног вашег новог завјета у Берлину, и ја мислим, кад је онако јефтин, да би се овамо у народу доста књига продало; и зато кад би ми оно друштво хтјело послати неколико комада на кратки један причек, и без процената узео бих 100. комада. За ово ви упитајте, па ће те ми одговорити. — И молим вас да ми пошљете од Соломунови и Сирахови сочинениja 20 књига, и за сад само један псалтир, док видим хоће ли га људи радо читати, е у овоме се свё састои. Овде је Врчевић на велико чудо ударио с његовим сувопарним пословицама. Тек их почеше први читати, други их не хтјеше узети; јер пуче за њих у народу рђав глас, да неваљају ништа! и за саме Рисанске и Которске пренумеранте примио сам на лакат 6. талијерах јер он из Задра кукаше и кумијаше ме женом и ђецом да му пошљем што прије за њих динаре, е је вели дужан и тужан, и по овоме као бестија ја му за свијех у пут пошљем, и сад пола пословица стоје ми у ћошку те их гриње гризу! Неће му заиста више на ум пасти да књиге штампава!

Од примјера српско-славенског језика, имам још три четири комада. За овакe књиге нијесу овђе наши људи понешени, јер нијесу још за њих главе справне! Што није народно ново и просто, шаљиво и смијешно, познато и чудесно, неће за друго нико да чује, а камоли да купи и чита; дакле залуду би им се оваке књиге и на поклон давале!

Ја сам Новици Церовићу и по два пута од ту скорице писао, и поздрављао га од ваше стране, и знам лијепо да су му моја писма у руке дошла; ма никад ништо од њега нити чух нити добих што сам му наручивао; и помишљам да он нема тих Србуља, за које вам је његов синовац казивао, па зато нема шта ни да ми одговори. Један калуђер из Подострога често ми пише и поручује по најамнику своме, да му јавим што за Архимандрита Нікодима Раичевића, и пита да ли сте ви што за њега писали. Писао ми је да у његовом намастиру нема ниједна Србуља, али да ће се промучити на другој страни за изнаћ коју и да ће ми послати. Оваки пријатеља имам на 20. страна што ми обећају донијет и Србуља и пјесама, ма доносника нема ниједног! и ради тога мало коме данас и вјерујем; јер не само што муктице лажу, него и по што ми што занесу. Исти калуђер пише ми како су се Турци 20000 — Малесија и низан — подигли били да ударе на Васојевиће, и по наредби Књажевој да су Морачани, Ровце

и 1500 Бјелопавлића пошли Васојевићима у помоћ, и кад су приспјели тамо, послије малог боја да су Турци узмакли натраг. И вели да је остало неколико мртвијех Турака, а и рањенијех да их је било доста. — И сад је онамо војска Црногорска, пред коме је војвода Иво Раков. Све се нешто гата и поговара да ће опет Турци ударит на Ц. г. као и под Омером са свију страна, и добро су се узврцкали зато Црногорци и то више од весеља него од страха, е им је дошао луч до ноката, па већ немаре да и пропану са свијем!

Књаз Данило сад се по Цетињу баши и хвали, како је доскочио свијем злотворима од кои је зазнрао! И јест дабогме: једне прогна, а једне смаче и умуче и данас несмије му ниједан рећи: Црно му је око у глави! — Још му стои на врх носа наш околишни капетан да га може макнут из Котора, ма мучно ће му за ово кум Лазар повољити, јер је ово на краини сокô. Да и Ђорђе није гњила пиња, без срца и језика, те с овога изгуби себе и многе, неби Књазу овако посао по танани испао, божја ти и потврђена вјера! добро се рекло: „у рђе нема до рђе“. Све ћаше јаде Ђорђе прегорјети да је могао остат у Котору, тешка му је рана била поћи одавде. И кад су пошли Књаз се хвалио на сва уста, да му ово све ћесар од страха повољива, и код нас многи овако мисле и говоре!!

Сад је Ђорђе с братом Вуком и синовцем Крстом у Задру, и Машан са осталом 32. чељади шета по Котору још за кои дан; али за ове не чини конта Књаз, ако ће и остат, само је био немиран док није чуо за одлазак споменутијех и Медаковића. Чујем да имају на годину ову милостињу од нашега доброга двора: Ђорђе 1500 ф. Машан и Вуко по 1000 ф. а остали сваки на главу по 10 кр. на дан. — Лијепо и да Бог поможе! Кад би знали одржати оваку помоћ, многи би од првијех к нама добјегли, како им је доврело нешто, и како им стреца срце од невјере браће и страха Књажева!

Бићете чули како ту недавно за мало неубише: Сенатор Петар Стевановић са неколико Перјаника оног правог мученика војводу Анта у Грахово. Изметнуше нањ 7. пушаках, и само му једно зрно остриже перчин, и на коњу јуначки им побјеже а они, разбојници! помислише да је убијен, и побјегну на мах пут Цетиња. За овај догађај много се говорило, и ни данас још се незна по истини, дали у овоме има притруне Књажеве; еле кад су пошли Граховљани са својем

војводом на Цетиње, Књаз није дао никоме о овоме ријечи прословити, него их је причекао и частио лијепо; ма никако није могуће да би се они усудили сами по се њега убити, а зна се већ, да би желио Књаз стотинак Црногорскијех кућа населити у питомо Грахово, и за војводу метнути реченога Петра Стеванова, и да му се није и досле за ово опрљо војвода Анто, ћаше и до сад учинити, него му он смета. — Тек на сваки начин за војводин живот небих дао пару Турску, је прије или послије убиће га Цетинска пушка!

Књаз је одиста двоструки харач метнуо: од рала земље што се за дан може узорати, — и од косе сваке — што за дан покосити може по 2. цванцике; од говечета, и од коњчета по 1. цв.; од брава по 4. кр.; од прасета и од улишта по 10 кр. и од сваког кои дуван пуши ударио је на чибук по талијер на годину и прочаја и прочаја..! На саме невољне Граховљане испада нешто око 2000 талијерах, и ово ваља у два пута да искупе преко године и да му предаду. У овоме и у многоме другоме што је на ископ жалостног народа и намастира, помогао му је добро измишљати и Г. Медаковић, ма је платио како ваља и требује. Казивао ми је делија Шуто за Медаковића, како је говорио Књазу да га учини за владику, и око овога почео је настојати, пошто је прољетос обишао Црну гору, биљежећи границе. С овога излеже се мржња међу њим и садашњим архимандритом, јер овоме и изврне се владичество оног пута кад се говораше за њега; ма опет он по свему томе није се био ни мало појадио, него још боље дворио је Књаза и Књагињу, док је Медаковићу скувао попару, бацивши га код њих у велику сумњу, као да у потаи ради с Ђорђом о невјери и пропасти Књажевој. — И мало по мало донесе и ово несрећу многијема, и нек моли Бога Медаковић те се хитро и зарана измаче, а иначе оста му чапра на Цетињу! — На спаилуку своме, — Превлака — код Кртола, оставио је за пудара своју другарицу прикладну Баичкињу, и кажу ми Кртољани, да тешко чезне и уздише за њим, него је разбира његово[!] Тутор Г. Срдић! Чује се овамо да ће Медаковић у Петрсбург! Много се бјеше Ђорђе у њега упио, и савјетујући се овђе с њим мало је кога другог и слушао.

Исти делија Шуто, кои ме вазда пита за ваше здравље, — и ово доста пута чини за љубав чашице — казивао ми је како су о Госпођину дневи три Инглеза на Цетињу били,

и од књаза искали 1000 ваљани Црногораца, да их воде собом, да им помогну бити се с Индианима, дајући сваком по 1 Ф. на дан, и књаз да је био готов дати их иштући напријед за сваког по 10 лира златни, на које они непристану, и с овога се контракт разбије.

Ономадне ударише Цуце на Нудоо, посјекли су 4 главе Турске, десетак ранили, и богат плијен догнали. Од њих је само један погинуо и двојица су се ранила. Ево књаз баш је опет прегао да наврне очи све Јевропе на се! и неће никако да зна за њену дипломацију ни за политику! Што гођ чини, он вели да чини за своју Црну гору, и зато каже да се замјерио ћесару и цару Александру! и да га је воља у свако доба може их имати са двије покорне ријечи за пријатеље! Он каже!!

У прошли четвртак конзул Руски развио је барјак на својој кули у Скадар, и Паша послао му је честитат. Био је с њим у свађи сбог оне војске што је ишла на Васојевиће, е му је чинио консул да је поврати натраг. Причају да му је паша рекао, да је Русија више дигла руку са Црне горе, и на то да му је консул одговорио; ако је дигла с Књаза није с народа.

Код нас је хвала Богу све мирно и здраво, и ово љето ђе није било присушило, добро је родило, свега имамо, осим вина, на претек! Имамо и вина доста него нам се чини прискупо, е смо се били обикли пити га доста и јевтино. Сви смо се у мојој кући обрадовали, кад смо из вашега писма разумјели, да мислите к нама доћи, и неучинити су мање молимо вас, него дођите што прије. У Котору, у Рисну, и у Перасту има доста да се узме под кирију кућах. У Котору можемо наћи кућу са три собе и купном за 10 f. на мјесец. у Рисну за доста мање, а у Перасту пак је најјевтиније. Слушкињу добру можете имати за 3 f. на мјесец. Ока је крува печенога 15 кр. ока меса исто, гриз исто, фунат кафе 24 кр. а цукар 20 кр. дрва товар коњски 18 кр. ока купуса 3 кр. ока кртоле $1^1/_2$ кр. ока вина 35 кр. ракија 40 кр., зелени, јаја, млијека имамо доста; ока масла херцеговачког 65 кр. ока сира 20 кр., пар добријех домаћих кокоши 40 кр., пилића 20 кр., ока телећег меса 30 кр. у свакој оки има по 3. литре млетачке. Ми несумњамо за вас да нећете доћи, него Госпођама биће мучно лијепи Беч оставити; али их ви увјерите, да има и овамо, ко хоће трошит, и игре и музике, и

шетње и забаве веселе. Него ја држим да су и онс сите овога, и да ће се задовољити с нашом добром вољом и љубави пријатељском, велпка вам хвала на оном поздраву вашега сина, и опет га поздравите молим вас. Моја два старија сина с бродовима били су чиними се и по два пута у граду Антверпену, што ми зовемо: *Анверса* и ако је то жао ми је е нијесу знали, пошли би га наћи. Ономадне дошао ми је с пута трећи син да учи поморску науку, и захваљује вам на оном поздраву, и они сви знаду да наша кућа нема бољег из срца пријатеља од вас, и љубе вас с правијем срцем као и сви ми. Данас сам од пића у тазбину, него ми опростите на овом ружном писму и од нас поздравите све ваше најљубезније

ваш пријатељ
поп Вук Поповић

Послао ми је Влаовић с Цетиња једну дику Црногорску, Милутиновића, и послаћу вам је са Србуљама. Сјутра чекамо овђе Г. Мамулу, и с највећом славом дочекаћемо га. Сад имамо у Перасту нашу цркву с једнијем попом.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4601]

101.

Котор у очи поклада Божићни [13, XI] 857.

Мили имењаче и пријатељу!

Ви ћете се чудити што вам већ непослах оне Србуље за које сам био писао у посљедњем мом писму од 23 Сет., али кад чујете кои је био узрок, те сам се закаснио, ја се надам да ми нећете замјерити. Онај Ришњанин Лале Поповић, за ког сам вам једном био писао да ћу с њим, кад гоћ буде у Херцеговину поћ, јер је он кроз њу добро вјешт и познат, тргујући у говеда, — крене из Рисна пут Дромњака, баш онијех дана пошто сам вам писао, и препоручим истоме за коју Србуљу да успут потражи и купи, пак да ми их по коме пошље или собом донесе, — и за ово сам се у

њега наијбоље могао поуздати, једно што ми је први рођак а сувише што је и поштен и књижеван. Изгледајући дакле на њега, кад ће се вратити, или ми што послати задржим и оно што сам имао, небили што било више, и на мјесто њега и србуља, дође нам у очи врачева црни глас, да су га некакви зли ускоци дочекали неђе у планини, између Дромњака и Никшића, гонећи 30 волова с једнијем другом Дромњаком, и из пушаках убили, и с њега богато ођело и оружје понијели, а волове оставили. Друг његов вративши се кући приповједи за несретњи догађај, и добра браћа Дромњаци полете на мјесто, те покојника на носила дигну, и код своје цркве саране, за које им велика хвала, а покојнику лака њихова земљица била!

Од јесенас у Дромњаке је суд Црногорски, и Милован Мимов Караџић, као најстарији Сенатор писао је за ово одмах на Цетиње Књазу питајући га хоће ли тражити крвника? а књаз му је одговорио: „Да је Он — Лале — ћесаров човјек, и ћесар нека га тражи“! Војвода Граховски, кои је понио харач 17. стотинах талијерах из несретњог Грахова, био је код Књаза кад му је ово писмо у руке дошло, и чуо је онај одговор Књажев, за које нас на њега тешко срце боли! и кад се вратио про Рисна, каза нам за ове јаде, те по овоме и ми учинимо покојнику црну свадбу! и пошљемо тројицу у Дромњаке с препоруком од општине на истога Милована, да нам јави за онај мал покојника, барем оно да не пропане. — И до данас још их не би, него чујем опет преко Цетиња, да су оног друга што је с покојником био ухватили и свезали и да су му кућу запалили и имање узели, држећи одиста да је он наметнуо некакве јалоше да јадног младића на правди Божјој обестрве!

Немајући више у њега узданице, пошто смо га окукали и исплакали, сложим за невољу у једном сандуку и оно што сам имао за вас 9. Србуља, једну дику Милутиновића, и у њој наћи ћете она свидјетељства за даровне књиге, и у једној малој кутији мало сувијех укљева, са три четири шипка сладка, и све ово кренуло је с вапором од Тријеста биће десет дана, и надам се досле да су вам предали. Ако су вам повољи „књиге“: „*Огледало сриско*“, пок. владике Ц. г. и *двије Грлице Ц. г.* могу вам послати; нијесам имао времена да препишем двије јуначке пјесме, и неке народне изреке, а ћах вам и ово послати, ма је свакако ваше.

Овамо су се просули мали и велики катихизиси Уніотски, а то је све — ја мислим узрок, што књигопродавци и тамо и амо незнаду језика нашега, ни разлику међу законима; него виде књиге с ћириловим словима, па мисле да је то све једнако наше! — По неким нашим невољним школама учили су из њих попови и клирици дјецу управ дотле, докле им није запео у 8-м члену Дух свети с изласком и од сина! и у 9-м као глава цркве с: отац Папа! За ово је писао наш владика Кнежевић на Правителство, именујући мене, да ми се предаду наше књиге од овдашњег књигопродавца жуђела, и да их ја у напријед продавам.

Корјенићи и Граховљани једнако се и данас вребају и туку, и готово по једнак број и онамо и амо има досле мртвијех и рањенијех. У ово им се власти не начају, него они сами по се бране се и туку се. Низам, што је у Клобуку и у једној паланки у Бањане ухватили су вјеру с Граховљанима, да не тичу једни друге, но да живе у миру. Да су Корјенићке куће на отвореном пољу, и да им нијесу од камена, пропали би одавна ка и глијето иза паса. — И свакако ако им недође од куд помоћ, или се ова свађа непрекине разориће их Граховљани, јер су бољи од њих јунаци, а јуначи их и Књаз с честијем укором; да се бију женски!

Ту скорице на велике поруке и тврду вјеру прије̂ђе на Црногорску страну и поклони се књазу гласовити Вуко Голубов са 30 Ускока Црногорски. Одмах га је учинио Књаз Сенатором, а сина му најстаријег, капетаном Рудинским. Около овога највише је работао војвода Граховски. Судећи по садашњој вјери Црногорској, по којој многи су главу изгубили! зли је овај и Вуков прелазак. Од свога великог имања добар је дио учинио Књазу, и осталој Господи Цетинској, а то све бојећи се пријеваре, па да им се умили!

Сваки готово дан што бје̂же к нама Црногорци — из Црнице почеше највише — и сваки виче: „од напасти и зла Књажева“ а колико их је и до сад у Задру, село би населили; него штета што им жене дангубе... у јаду стојећи неке овђе, а неке у Грбљу и у Кавчу!

Од зајаћелијех Главара невиђа се ни један по граду ни у приморје да шета и тргује има та земан! — У тамници је још онај сметењак — Радонић! Рекао му је Г. Мамула кад је био сад код нас: „Ја сам знао да од тебе неће бити ништа, кад си још и у Задру био!“ говори се да ће га у солдате

справит! — Књажевој пуници омиљело је сад и за невољу Цетиње! и да јој је сладка кртола и купус, и да све препоручује: штедњу!

За ово писмо да вам је препоручено, од мога великог пријатеља Г. Директора Башића. Поздрављајући вас и све ваше од стране моје и мојијех ваш вздашњи пријатељ

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4602]

102.

У Котору 3/15 априла 858.

Мили имењаче и Пријатељу!
Христос васкрс!

Дан по дан изгледајући ви на моје, а ја на ваше писмо, прође нам ево у мучању сва црна зима; и кад већ бијах наумио да вам што гоћ пишем, дође ми онај ваш госпоцки дар, кои је нас много обрадовао а особито моју пошу, да му се још и данас чуди говорећи: „Хвала Богу! ко ме има највише на памет, и ко ме направља као младу младицу! Г. Вук; — та овако неби ме ни отац рођени направио, па и незнам и за оца бољег пријатеља од њега, душа му царовала ка и оће". Добро ме и искарала и искорила да сам се вас љуто огријешио и оглушио, и да смо сви спрам вас рђе и чаће. — И још да је знала да вам нијесам послао ниједну смокву неби нас ни Ускрс смирио! — И ја исти познавам да сам погријешио, што вам нијесам од јесенас ниједном писао, ма у томе сте ми и ви доста криви, што ми нијесте два слова писали, барем кад сте онај сандук са србуљама у прошлом новембру добили. Дакле није друге, него за сад што је било један другом с ускрсом пријатељски опростимо.

Истина да је по извише нас било свакојакијех догађаја. — Из Световида и Српског Дневника наслушалисте се доста. Црногорци су се у сваком боју с Турцима јуначки поднијели, и како одиста приповједају није њих погинуло у све око 30 и биће толико рањени, а Турака јест до близу 300 и то на

овој страни. Најгоре су с овом мутњом пострадали Бањани, Зубчани, Крушевичани и два наша манастира: Дужи и Косијерово, из првог су и сад калуђери у Дубровнику, а из другог сво их у нашој невољној Бањи, и ономадне овијема дође наредба од Књаза да се поврате у свој манастир, или у Грахово, иначе непослушају ли упут, да ће их прогласит за одметнике, и тако су јучер пошли у Грахово. Игуман од Косијера један је паметан и честит човјек, зове се Теодосије Мишковић. Велик мал има, и у њега су Турци велику вјеру имали, али овог пута он вели, да је све изгубио и да овај устанак Црногорски у зли је час за њега и за многу рају био! — Обећао ми је послати неке Србуље, и ако их затече у манастиру, казао ми је да су му само оне остале и инконе у цркви, а друго све да је изнио, и које куда по торинама и пећинама сакрио. Косијерево је Бањски манастир покрај једне мале ријеке и како је богат, дотрчали су у њ стотинак Црногораца, с Ивом Раковијем, и за два дана не само што су јели и пили, него су тражили адиђаре и динаре, ма Игуман им се слободно оприје, и закуми их храмом С. Госпођом да се прођу манастира, и да су икако смјели од 300 добријех Бањскијех пушака, оњачкаше и манастир и смакнуше Игумна! И по овоме суди исти невољни Игуман да му нема више живљења у горњој земљи! Около њега испред поклада, кад је био на Цетињу обигравао је и исти Књаз да му помакне коју хиљаду дуката, и дао му је њеки зли колач! — Кажу ми и за Дужи манастир да су га опустили нешто Црногорци, а нешто послије Турци са свијем! — Јадни Ришћани Херцеговачки, кад су угледали војску Црногорску с медаљама на прси, крстовима на капи, од радости крстили су се спрам њих, и добровољно дочекали су их, и давали им све што су имали. Ма кад су виђели да им је у боју више пута нестајало фишека, и да су голодерп, кои грабљаху при поласку, кои што могаше, и котлину и самарину, и женску рутину и мачку, и комостре. И кад виђеше Цвјетне већеље сенатора Петра Стеванова проћи у Мостар, носећи везиру дио од скупљеног арача, и кад чуше с којом славом и даровима дочекаше га и испратише Турци, охладњеше сви сад спрам Књаза и спрам свијех Црногораца! И заиста овоме послу не може се ући у траг! Ето до Ускрса нијесу улијегали Црногорци с десне и с лијеве бити се с Турцима, куће им палити, фортеце разваљивати, араче и имање

узимати, живе хватати и на откуп опет повраћати, а међутим шиљао је Књаз своје посланике у Цариград и у Скадар и у Мостар на некакве договоре! Тек на свијетли понеђелник послао је жестоку наредбу по свој Црној гори, у Грахово и у Бањане, у Зубце и у Крушевице, да под пијеном живота нема нико про границе такнут Турчина! И по овоме сад многи Црногорци и приморци држе, да неће бити више ударца на Црну гору, него да ће Књаз познат Султана за господара, и да ће му се придат још нешто земље у Херцеговини и Арбанији, и да је за ово већ дошао Ђемил Ефендија у Мостар, кои ће им нове границе забиљежити. — И ово је истина да је ови Ђемил дошао, јер ми је и брат писао да је на 12. нашега марта свраћао са своијем вапором на Змирне и с њим да су и још 4. знатна Турчина, и 4. Црногорца међу коијема је био и Књажев сестрић Пејовић, и кад су били у кафани, равговарајући се мој брат с Турцима од исте комисије, они су говорили и о Црној гори као о својој раи, и за ово приговорио је брат Пејовићу, а он му је одговорио, да они сад иду с њима на лијепе док им пуште проширити се, па послије да ће опет они обрнут на своју стару! С њима је за драгомана наш један Новљанин Јово Реметић. Црногорци су се искрцали под Бар, и до своје границе возом попраћени су били од Турака с великом славом, а Ђемил се искрцао под Клек, и ништа се још незна ће ће им станак бити, и хоће ли се нагодити сами без другијех добријех људи! — Наше су граница добро сигурне с оружијем и солдатима, и небисте вјеровали, како се код нас од јесенас потанко пази, ко што говори за Црногорце, и врху праха оружја да им неби ко продао или додао! Жестоке су наредбе и страже свуда међу нама постављене за ово, и с овога на тешкој су муки били без праха и олова, ма им од некуд про мора дође, и на зор по ноћи уграбише и пренијеше 50 бремена про Коновала! И ово је чудо! Кад гођ су у рат с Турцима вазда им фали праха! Влаовић свеђер се овуда врзао, и да што чује и да набави, што им је од потребе, ма чини ми се да га је наша власт удалила на Цетиње! као и многе што шетаху по граду као консули Књажеви! Ни вапор не прима ниједног Црногорца без Циркулова допуштења, и сасвим су се одбили од назара и приморја, нити се виђа ниједан перјаник ни сенатор, колико ни у турском граду! Сам Шуто наш што имаше слободну тескеру да путује куд хоће, па на чисти понеђелник

превари Циркула, да има посла поћи у Нови, и пође с вапором, и сјутра дан удружи се онамо с Црногорцима, те запале ону турску кулу у Сутарини и убију два Турчина, и за ово сиромах записат је и он у црно либро! Ми заиста овђе по Црногорцима могли бисмо с ува на уво у отвореним кућама спавати, да неби смио ниједан ништа украсти, и наши стари причају, да никад није овако Црна гора од нас с миром стајала, као сад од како је под овијем Књазом, ма како ми је вићет у овој згоди слабо му се ово признаје. Зар така је крћта ка и трстика свјетска љубав, на коју се човјек не може у потреби поуздати ни ослонити! — Чујем да се и Новица Церовић ваљано поднио у бојеве с Турцима, и да у Дробњаке нема одавна ниједног Турчина. — ваши рођаци са Шујом поздравили су ме, да им што гоћ пишем за вас, ћесте? и јесте ли живи? и тако сам им поручио да сте добро и здраво у Бечу. — Архимандрит Његош пошао је у Петрзбург да се завладичи и говори се да је Русија опет на Црну гору прву љубав повратила, и дао је књаз наредбу свијем поповима да спомињу на пријенос Цара Александра. — Има њеко доба да се књаз подобрио, нити кога мушкетава, ни на кануо меће, ни ћера про границе; јест њеколицини привезао опрегљачу и бритву, и за пас затекао кућељу, што су натраг узмицали, кад су се с Турцима били! — Казивали су ми да је неће уз часни пост Књаз грдно укорио Цеклињане, што они ниједно јунаштво неучиниште, и по овоме они ће поноћи јуришем ударити на њеколике лаће турске, које су по блату стражариле, и с малом својом штетом, јуначки им отму 6 лаћа с једнијем топом, којег су Турци отели од Јвановића, кад је ударао на Подгорицу, и овом топу много се обрадова Књаз, кад су му га донијели на Цетиње, и сувише посјекли су 16. Турака. Послије овог уснажиште Турци, Врањину и Лесандру с топовима и солдатима добро! — Поп Лука из Чева паијвиште је зла са својом четом чинио. Наијпослије неће близу Гацка из планине уоброчи Турске сватове, те зором удари на њих и посијеку 11 сватова отму им булу и велико оружје! — И воијвода Анто с Граховљанима и Бањанима ударао је два-три пута на Корјениће, али из твердијех кула бранећи се Турци, нијесу им се могли никако примакнути да их запале и побију. Јесу нешто стоке и говеди уграбили, и ће кои кућерак развалили. — Велик снијег много је сметао,

те није и већег зла било. И ако је куд која чета ишла, крпље су имали први на ноге, те су остали пшли за њима, другчије нијесе могло у далеко ниђе поћи. — Жао ми је што нијесам Ненадовића видио, али су ми казали да је у нашој читаоници за мене питао, и да је рекао да ће опет овамо доћи, и штампарију на Цетињу поновити. Добро га фале Црногорци ваљда ће их бити добро частио с пићем! — На свијетли петак с вапором Царскијем долазио је овђе ајутант царев Филиповић колунел, и као у Нови тако и у Рисну по један четврт сата, имао је тајног разговора с Претурима, и овђе с Циркулом па одмах се вратио натраг. — Како ми онда још писасте, да бисте ради били за живота опет у Боку доћи, једва чекам да чујем хоћете ли то учинити, е зашта ја и моја фамиља незнамо иког да бисмо радоснијс и веселије сусрели и дочекали! Што је рекла моја пошa да и за свога оца незна бољег од вас пријатеља, то и ми у мојој кући можемо с истином рећи сви, да искренијег пријатеља и доброчинца нијесмо имали, нити имамо ни данас од вас, и управ да се и сам чудим зашто, за које добро, тако и толико нас пазите и љубите? и није друго, него ви, као добар човјек по Божјој радећи, сами се у томе радујете. Благо вама! така је доброта данас риједка и код осветшани глава! Ми вам и сад као и досле на вашим лијепим даровима захваљујемо с празним ријечима; а да-ако Бог да, да у напријед прикажемо се и с чим другим побоље, као што би и право било. Само будимо живи, узданце имамо добре хвала Богу! — Да није ове мутње било, могао сам овога Ускрса за једно 12 дана поћи навише. Сад ће се већ вићети на што ће остати. — Говори се да ће наш владика брзо у Беч кренути, ако бисте код њега пошли немојте му за мене ништа говорити молим вас, јер нам је његова љубав омрзла сасвијем. Има доброте и срца, али му је све ово за род и својту, а другог тћши и заслјепљује с празним обећањем и надањем. И благо ономе кои нема потребу од онакијех! И добри наш пријатељ Г. Мајер отиде из Задра у Загреб, за ајутанта намјестнику Банову — Врчевић је у Задру на истом мјесту, жали се да мучно живи, и да не добива поштогоћ изокола тешко би прошао. Хвали се на владику да му помаже у канцеларији писати, и да му зато дава по 7. f. на мјесец. — За Ђорђа Машана и Сердара Мила и за остале Црногорце што су у Задру неговори се већ ништа колико ни за мртве!

— Најљубезније вас, и све у вашем часном дому поздрављајући од стране моје и моијех јесам

ваш ваздашњи пријатељ
Поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4603]

103.

У Рисан 28. априла пред саму вечер 858.

Милій Имењаче и Пријатељу!

„Иде коло наоколо, дође коса до камена“ — код нас реку. Ево богме Турци дођоше у Бањане. — „Ко тражи погачу, мимо погачу, наћиће сјечаницу“. Овог пута боим се овако ће наћи Књаз Данило. У очи Ђурђевадневи око 6000 Турака са 10. топова и 500 коњаника разапеше чадоре по Бањанима; ма Бањани тек су војску надалеко уочили, по наредби Књажевој, све су своје куће најединак запалили, и у осјек Граховски побјегли, а пртљаг, стоку и жито били су напријед пренијели. На Ђурђев дан писао је паша Игумну Косијеревском да се врати у Бањане са својом браћом, и да им неће ништа бити, задајући им тврду вјеру с честити цар зна ко их је нагнао на овај непослух, и зато да ће им све опроштено бити, ако се покоре. Овако исто писао је и војводи Анту у Грахово да му дође на поклон са својом браћом Граховљанима. — И они су му одписали, да у здравље свијетлога Књаза никад му се покорити неће. — На уставке Ђурђева дневи пред саму ноћ приспје у Грахово 600 Цуца и заједно са Граховљанима и Бањанима разреде се по граници Граховској, е је овако Књаз наредио да немају нипошто ову границу прелазит, него да јаве Турцима, да небише ни они овамо про границе прелазили. Турци су се овоме ругали! а није ни овцјема ова запрека нимало мила била, и зато на Марков дан у само праскозорје њих 2000 добријех јунака, страном једном полети на прве Турке, те се попушкарају с њима, али сила коњичка и топовска недадоше им приступити у раван, и они опет узмакну натраг, и тада дигне се сила

Турска за њима док су их прићерали уз саме крше близу поља Граховскога. У овом пољу погинуло је 11. Граховљана; 8. Бањана, и 4. Цуце; има и рањенијех 16. друга. У овоме догоди се и несрећа војводи Анту; јуначећи и уређујући своју браћу, поклекне му коњ на прве ноге, и он се грдно превали с њега, а лијева му нога остане у бакрачијама, и више шљанака сломије кост у два комада, и у осамнаест момака на поносице про планина донесу га у Рисан да се лијечи јадан. Ја сам му рекао: да би му и овај слом могао бити у велики добри час, јер Бог зна шта га је чекало. Нога му је добро намјештена, али је у живот спануо сиромах, мислећи о јаду, и чезнући што није у боју да погине и да бије крвника.

Турци су већ у Грахово, и око Умца по сред поља разапели чадоре. Половицу кућа у пут су запалили, и затекли су доста живог и жита Бањског и Граховског, јер нијесу несретници могли све на нашу страну прегнати и пренијет бржебоље. Наше поље Дврсно и кроз Кривошије свуд је пуно жена, дјеце, говеди и стоке што је пребјегло, и виши дио чељади под голим небом на подини лежи и кад киша пљушти, немајући никуд мјеста у сувоти. — Најжалосније је виђети голу дјецу у колијевке испод мрчине ђе пиште поред тужни мајака, које кукају и проклињу с кога им је ово!

Наш капетан пограничнн синоћ је из Котора овђе дошао, и преноћивши код мене јутрос је у Кривошије пошао. Он ће одмах стоку Бањску и Граховску разаслат по нашијем селима, сиромашке фамиље пописат, да им се да помоћ, и послаће их у приморје, и коекуда по селима. До синоћ приспјело је 2000 Катуњана, а свега их има 5000 писаника, и до довечер сви имају у Грахово на искуп бити. Имају са собом и 6. топова има 800 саме гарде и на глави војвода им је Иво Раков. —

Синоћ је дошло писмо од Књаза Граховљанима и Бањанима, да нема нико макнут се није прије него дође к њима Мирко, и како он нареди онако да га и послушају. Дакле и Мирко чује се да ће брзо овамо долећети са осталом гардом. Ово су ђендарми Књажеви и са још неколико хиљада Црногораца. Про Рисва и Котора нема ниједног Црногораца да пролази на Цетиње, или у Грахово. — На нашој граници у стреканици спрам Грахова, вије се барјак нашег славног ћесара. Ми смо мирни са сваке стране, и небоимо се никога.

С овога немира Рисну је велика штета, јер Бањани и Граховљани Рисански су ортаци, и код њих имају Ришњани у дуг око 30000 талијера! па и сад у овој њиховој невољи непрестају шиљати све што им заишту.

Игуман Косијеревски Теодосије, са два још своја калуђера, збио се код стоке у једној колиби у Кривошије, и чекаће ту док види чији ће мегдан бити! Овог пута несвиђа се никоме да се затвори у пећини покојног војводе Јакова. У пут су у њу пошли Турци да виде небили што нашли! — Придошли су к Црногорцима и Зубци и Крушевичани, и ако им Бог буде у помоћи, на броју биће их доста, и могли би грдило учинити од Турака ако почем и Турцима недоће виша засад помоћ. — Од Арбаније чујемо да војске турске нема, дакле до преко сјутра може их се око 8000 Црногораца сакупити и јуришем назор усред поља на Турке ударити, а и мисле како чујем баш овако оправити. Црногорци небоје се толико коњика, колико тоскаћа и топова!

У Бањане почели су Турци одмах поправљати ону фортецу, што су им зимус развалили Бањани и Црногорци, и веле да ће и ону начинити и добро оружати у Грахово на Умац што је пок: владика развалио. Ако ову утврде тешко више икад да ће Црногорци у Грахово заповједати. Ја мислим заиста сад да ће се све свршити, јер би било право да се когоћ заузме за ову несретњу чељад избавити их између ове двије живе ватре што погинуше на великој Божјој правди. На Марков дан кад је погинуо барјактар Граховски, од жалости над њим мртвим убије се и сам себе из пушке Брат његов, и остану им љубовце удовице са 11. дјеце, најстарије од 12. година! обоица били су и вићени и поуздани јунаци. — Раја невољна ил нехоће или несмије зар никуд се маћ! е кад би се она сад дигла врћела би се капа и Турцима. Књаз у њу се нада, и поп Лука са својом четом од 80 Цг. тамо је некуд пошао да зове у помоћ рају сад ил икад, ма с празним торбицама! Свашто се у народу говори сад, особито о Књазу Данилу, једни га псују, једни куну и проклињу, а једни опет блебећу да он ово не чини из своје главе, него из нечије јаче и мудрије, које ће бити за многе у велики добри час! — а ја говорим да је с њега и досле неизброиним био зли и наигори! и ако још устраја овако његово владање за овај крај Ришћански што је около њега по извише нас нема питања! Ово вам у преши написах само да знате почетак, а

писаћу вам опет брзо како гоћ буде. Биће те примили моје неко писмо назад 20 дана што сам вам писао из Котора. Љубезно поздрављајући вас

ваш пријатељ
Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4604]

104.

У Котору 3/858 нашег Маја у 6 сати п. п.

Мили Имењаче и Пријатељу!

У понеђелник прошли писао сам вам за војску Турску и Црногорску како су дошли да се обиду на крвавом пољу Граховском. — И сад опет чуйте како се ударише, и како пазар свршише. — Турској ордији не свиђе се нешто код Умца усред поља да се утабори, него се измаче на једној поузвишеној равнини у врх поља — Граховац, и овђе по ноћи 28. априла ископаше шанчеве, учиниште метеризе и поперише топове и чадоре. Заиста биће се препали да им не пресијеку Црногорци чжебану од Требиња и Корјенића. Црногорска воијска како је придолазила, тако се по пољу муштрала, и лубардајући и попијевајући утркивала. 28. априла пред саму ноћ стигне и Мирко у поље, водећи собом близу 2000 добријех јунака. Један дио војске предводио је сенатор Петар Стеванов, на голо Чевљана; другій дио војвода Иво Раков, а трећи дио војвода Љуботинскій, а код Мирка остала је сама гарда Господарева, у све биће их било 5000 пушака и сувише око 700 Бањана и Граховљана. Сјутра дан прије зоре кренуше с војском: Петар Стеванов по десној страни извише поља брдом, Иво Раков по лијевој, а воијвода Љуботинскій остане у пољу с Мирком чекајући док се заметне бој. Кад су приспјели близу Турака, сједну на ручак, и тек почели залагати хљеба, а Турци у 6. сати насрну најпре на Петра Стеванова војску, у томе понаглише и оне Иве Ракова и Љуботинског војводе, те се измуте и измијешају сви, као два крда брава, и бијући се на наијжешћи начин, прво из пушака

и топова, послије с ножевима, и пушкама по тојашке, с маљугама и камењма, ваздуги дан без престанка до комад ноћи, силна је се јека и тутњава и по приморју разлијегала. 30-г Априла боја није било, него су Ц. г. преносили на кркаче рањене и мртве у поље код цркава и кућа, и било је од овијех на број 350. а биће их још много за које се незна, еле како говоре у овом првом звјерском боју које рањени које мртви биће пунијех 500 људији. Изгинуло је највише Чевљана. Међу њима погинуо је и онај ваљани четник поп-Лука, и три још попа. Рањен је добро и поп Јоко Кусовац у обје ноге, и више га не виђа Цариград! — На Турској страни колико је Турака погинуло незна се. ма на броју има турскијех носова с брцима, што су им Црногорци откидали преко 1000, шиљарили су 58 коња седланика, много оружја, и златнијех и сребрнијех новаца, за које су код нашијех дућанција на граници, куповали, крува, сувога меса, вина и ракије, опанака и за рањене и мртве постава, кликујући: „Да Бог да и Св. Петар! да и опет нам буде оваки мегдан са Турцима!“ — Заиста су се у овоме боју јуначки поднијели, као Срби! и да их није бајунета милитарска нагрдила бодимичке, препловит их ћаху, е су били килисали као разјарени вукови! — Досле су ишли Црногорци на бој да се и дома врате, а сад богме нема тога, него у боју кад би кои узмакао натраг, одмах је убијен од свога! Један Бјелица с посјеченим прстима на лијевој руци, идући с осталим рањеницима натраг, кад га је видио Мирко издере се на њ: „Курво женска, и с једном руком могао си се бити и замијенити!“ и нареди те га мушкетају. Нико ни за ким није смио засузит, ни закукат: „а ох брате!“ или: „куку дико! и соколе!“ Чевљанин један кад је нашао међу мртвијема два своја сина, и у њиховим недрима по два три носа турска, повикао је: „а помози Боже! Кад су се јуначки замијенили! те нијесу срамотно погинули!“ Праха и хљеба носиле су жене и ђевојке свака своме домаћину. Бањанима и Граховљанима, узео је Мирко по петог вола и десетог брава за војску те су се један дан најели!

У сриједу т. је на 30. Апр. баш у тврдосан дође Мирку глас да је из Требиња с чжебаном кренуло 1000 Турака, за табор на Граховац. — Тако Мирко пошље одмах Ива Ракова с војском да им пресијече пут, и на Спасов-дан у просвићање чувши у табор Турци, да су им Црногорци затекли

чжебану и да се заметнуо бой, побјегу с војском пут Корјенића, за њима отргну се соколови Црногорци, и до границе Граховске, били су их из пушака и сјекли с ножевима као стоку, и баш се има о овоме шта причат и казиват пâс пâсу. У овоме боју погинуло је 120 Црногораца и 30 има рањенијех, бој је трајао 4 сата. Од Турака није остало до голутка и пиличника! Један Баица што продава на пазару укљеве посијекао је с главом и брадом Пашу! — Вративши се Ц. г. на Граховац, нашли су 150 чадора, 7 топова, много товара праха, бешкота, котлова, чжебане, оружја, отели им опет 140 коња јаћи, пушака, сабаља, и кажу да су им нашли велик динар, и да ће многи остат честит, еле им је овог пута бог био у помоћ, па како буде послије! — За ову побједу јучер је у подне стигао књигоноша на Цетиње, и читајући Књаз Мирково писмо сузе је од радости роніо и чиніо је велико весеље с пићем и пушкарањем. Синоћ више Котора на Крстац пуцали су машкули, као баяги да чују и Которани пријатељи Књажеви за јунаштво Црногорско! Синоћ је исти књигоноша овуда прошао опет у Грахово, и разговарајући се са моим једним пријатељем, казивао му је за ово, и како му је даровао Књаз 12. дуката за муштулук. Данас кроз град виђели смо два Црногорца окићени са златним и сребрним медаљама и звијездама, што су скинули с мртвијех турскијех официра, на њекијема се пише: за побједу Севастопола! Много се башаху с њима по граду, па их полиција посла да иду дома! — На данашњем пазару бјеше на продају много турскога оћела, и цијењаху скупо све ово Црногорци, па им и ово би забрањено, е управ се виђаше да су навлаш послани с овијем доље, да више блиједе и јаде купе непријатељи њихови! Уз Мирка свећер је био секретар књажев. — Консул Француски је из Скадра пошао у Мостар има 15. дана. — Чује се да и на овој страни придолази Турске војске — Новица Церовић био је пријешао у Пиви и на ону страну Таре, али Дедага удари нањ и поћера га опет на ову страну. Бог сами зна шћа ће у напријед бити! Ја бих желио да се на овоме прође, ма мучно боим се! Сад је највиша преша од радње, и ако што не узраде за ово 20 дана, како ће јадни људи зиму причекати, што не узраде и неиспасу, немају другог живљења горњи људи! Војска Црногорска није се још разишла из Грахова, ићеше им и црно иза ноката! — Војвода Анто све чезне и уздише што није могао у овом боју и

он бити, и боп се да ће га и најгори Црногорац прекорити, и оће јер су безобразни, почемши од најпрвог па до најзадњег! и послије овог јунаштва понијеће се и сувише. На овоме пољу од 1836 г. до данас велика се крв пролила у четири боја! и већ би требао да когоћ јачији устане за ово, да се више не пролијева. Поље је заиста лијепо и родно, али није Косово! Ја не знам јесте ли ви овоме пољу вјешти? Оно је далеко од Рисна за пјешака 5. сати; а од плоче наше границе 20 минута. Дуго је сат и по, а широко по сата. По десној страни испод брда куће су Граховске сламарице и с каменом озидане; и биће их у све 280 фамиља и не пуни 400 пушака. С јужне стране од поља до границе Црногорске има сат хода, а до Цетиња биће и читав дан, и то је путина да не може на много мјеста човјек проћи на коњу. Из поља до у Бањане има 2. сата, и Бањске земље особито пасиште много је боље од Граховског. — И Бањани су виђени људи и њихове жене, него ли Граховљани и њихове жене. Бањана има колико и Граховљана. И у овом боју Мирко је и једне и друге добро укорио и осрамотио да се нијесу јуначки приказали, а то што није их него десетак погинуло и три четири има рањена. Свакако тешко њима с њима: „Међу два Бана гола баби глава", тако је Граховљанима и Бањанима. Новости ове чуо сам од доброг мог пријатеља, кои је овијех дана у Грахово и три пута за своје после ишао. Поздрављајући вас и све ваше најљубезније ваш пријатељ

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4605]

105.

У Котору 18/30 Маја 858.

Мили Имењаче и Прихатељу!

Без све шале био сам се добро ужеліо вашега писма, и кад сам видио и прочитао оно 6/18 маја, остао сам врло миран и спокојан. Мило ми је да сте и ви примили моје свако, особито оно из Рисна, а надам се да вас је затекло у Бечу

и неко из Котора од 3. Маја, што сте га и жељели имати како ми је вићети из писма вашег.

Сад ћу вам јавити што-шта у кратко док видимо, хоћели наша писма погодити новијем путем, е ме страх да не заћу куд у незнан-странпутице, као и многи Турци бјежећи с Граховца, што се некуд обестрвише! Дакле наш Спасов-дан био је за Црногорце најспасоноснп дан! и зато се Књаз Данило зарекао оградити у Грахову једну лијепу цркву, — вазнесеније, и овај Празник да ће сва Црна гора сваке године славити, и чинити неко велико весеље, за спомен чудног јунаштва и шићара Црногорског! — Сад се нешто о овоме и по боље зна, дакле кои су у боју били прпчају да је одиста на првом ударцу 29-г апр. на Граховцу пало мртвијех Црногораца 220, а рањенијех близу толико, и ово није много, јер су на јединак зором голим ножевима јуришили на 7000 Турака, против големи топова, лубарда и остријех бајонета. — И бијући се с њима као звјерови ваздуги дан, пало је и Турака мртвијех 1200, осим рањеннјех.

На Спасов-дан рано уплашени Турцп, стану кроз маглуштину бјежати, а за њима опуче их Црногорцн као крилати, те на домет и на достиг с пушкама, камењма и атаганима побију их и искрешу око 4000. — Еле с Граховца гонећи их пред собом као стоку, и бијући их као очајну војску за цијела 4. сата, најжешћи бој и покољ заврше на Миротинске долине код Клобука, гдје је 1806 године пало испод сабље турске 1000 Руса. — Које дакле у првом бојu, које у овом, од све војске турске није остало читавијех 2000. што није погинуло, и с ранама без носа обестрвљено! Тако и од Црногораца биће мртвијех у све 300. а рањенијех мало мање, па и од овијех помрпјеће два дијела јер су ране грдне и без лијека! Изгинуло је 13 попова, и одиста је погинуо и онај крвник Цуцин! ма од свпјех највише Књаз жали сенатора попа Ђура Кусовца, и многи кажу да је био страшан јунак! Док је бој био, и падало мртвијех, нико ни за ким није смио засузит, или закукат: „јаох брате!“ А сад је Књаз пуштіо да могу ићи на покајање, само да се не стригу косе, и не гребу образи. Гледајући ја на неке Црногорце, кои су изгубили кога свога из куће, ни мало се нијесу појадили, него говоре: „Фала Богу и Св. Спасу! кад је погинуо јуначки!“ или: — „Није у прет погинуо по женски без замјене“, — или: „Ако је и погинуо за своју вјеру, остало је двоје ђеце

од њега, па биће што Бог да", или: „Од Косова један! нијесу Срби овако јунаштво учинили!" или: „Да смјесмо од принципа ћасмо их гонит до Њемачке!" и с оваким изрецима они се разговарају и разабирају, а најбоље им добра шићарина слагшава жалост и тугу са срца! и за љубав шићарине не само они, него и њихове жене сваког су убијеног Турчина свукли до коже, и оставили их онако голе голцате на подине.

Они су се сви свог пута јуначки били, ма што је Ријечка нахија с голим ножевима чуда од Турака учинила, ест кажу за причати и приповједати! Један их је по 20 и 30 смицао! И од њих је највише изгинуло, ма је опет од шићарине, на сваког њиховог друга — живог и мртвог по 30 талијера пало; а из другијех нахија није испало на друга по 5„ по 10 и по 15 тал. највише. Силно су благо нашли, као да су сви били синови ага и спахија! и као да су мишљели ни Грахово зимовати и град градити! и ваљало је сваки капетан са својом капетанијом редом да се куну на крст и на Јеванђелије пред Мирком и поповима под одеждом шта је кои од Турака шићарио, и оно што је која капетанија по заклетви приказала, подијелило се подједнако на сваког друга у истој — капетанији. — Било је Црногораца који су по заклетви јављали до 100 златнијех либара од 9 фр. а неки опет по 50,—40, и по 10; и по 1. осим другијех златнијех и сребрнијех новаца и банкапота! Добро су се помогли многи, особито мои Ришњани у промјењивању новаца. Узимали су банканоту од 9. фиор. за 14 и за 16 плета! и ова је врућа трговина и дјелидба трајала послије боја за 2 дана на пољу Граховском. Све просте и горе коње и хаљине Турско-милитарске подијелили су Црногорци међу се, тако да је сваки имао по нешто навући на себе, тек да му је топлије! А остало што је боље и љепше, као и хазна и свака војничка потреба, пренијело се све на Цетиње. Ту је било: чадора, пиљата, теписија, лећена, ћугума, ћилима, јоргана, сребрно-позлаћени чаша и чашица, рукавица и свилени марама, бурмутица за цигаре и бурмут, чибука с амбром, кеса и капа извезени, и златним китама, орлоћија инглешки златни и сребрни, оружја малог и великог, трунбета тамбурина, кафе, теа, цукра, сапуна, брашна и праха, наковања, мјешина, кљука, ћускија. мотика, лопата, маља, маљица, мнинаца, барјака с алабарјаком! кавалеріа од разни држава! топова на колима, и лубарда, књига мали и велики с позлаћеним корицама, међу коима једна је

од аршина са златним корицама — ако није алкоран? — јер се нашло међу мноштвом сарука, и бијелијех, што оџе носе! и т. д. Благо увјерите се што по реку нијемо! што не би нашли ни код 100.000 другијех војника!

Свему се овомо Књаз неисказано обрадовао! ма највише новцима, алајбарјаку, кавалерцјама, праху и оружју, хатовима и коњима седланицима! Из дијела дали су једног доброг коња и војводи Анту, с једном официрском кабаницом. — И све му је ово сиромаху залуду, јер тешко жали и чезне, што није и он могао у овој рати којег ришћанског катила смакнути. — И заиста коп се није у овом боју насјекао глава турскијех, и са шиљаром помогао, нек се више и непада да ће икад! Јер и жене носећи свака своме брашњеницу, мало су мање од људи упаљетковале лијепијех ствари турскијех, и ово је за многе Црногорце врло-добро, кад би се што на њега рекло да је затајио, може се извадити са женом, и зато сад жене највише и продавају у приморје што-шта, и новце мијењају говорећи: „И ми смо у боју биле и ово наодиле!“

Код нас је сад боље виђен онај који брани Турчина, него ли Црногорца! Велика је мржња и вика на њих! да су на пријевару преко вјере преварили Турке! — Што су мртвијем кидали носове, — и што су једно стотинак живијех справили без носова и бркова, те су кроз Мостар и Требиње бјежале од њих буле! И ово је Миркова била наредба! Онај Француз, што је Књажев секретар, био је свећер с Мирком на Грахово, и у очи Сисова дневи ишао је два пута под чадор код Паше, и он га је устрашио, говорећи му да бјежи, е ће на њ 20000 Црногораца ударити! — На Цетињу има 15 заробљени људи, један је Пољак и зна Француски, и казивао је за богате дарове, што су из Цариграда донешени за Књаза, да му их да Ћемил-Ефендиа, ако припозна Султана за Господара! — Казивали су да онај Паша што је погинуо, није никад мислио из Бањана у Грахово прелазит с војском, него да су га нагнали Турци Херцеговци, особито Требињци и Корјенићи; и прилика је да ће бити било овако; ма да су добро платили исти Требињци и Корјенићи, јер их је од њих много погинуло! — Мирко је хрђаво поступао с Бањанима и Граховљанима псујући их и кореће да су орјати и неваљалци, јер их није много ни рањенијех ни мртвијех било. — Тако је Бог хтио! или је случај! И залуду су Бањани и Граховљани стотину Турака убили и најгори је голодер црно-

горски викао: Вуци се отолен грдњи дроњо! Ја сам га убио! И они ће наопако с њима проћи, особито сад с овијем махом! кад су се најели и обукли од жеље. Пошто су из Грахова 7-г и 8-г маја пошли Црногорци дома, Бањани, Граховљани и Зубчани заједно, попале и разоре све куће Корјенићке. и много другијех села до Требиња и Мостара са свијем опусте! — Књаз је наредбу дао, да више нико нема тицати у Турчина колико ни у самог њега! — Наредио је такођер да за три дана кои не пријеђе из ћесарове земље на своја добра, послије неће бити на вријеме! — Ту неки дан прошао је овуда на коњу Влаховић у Дубровник, обучен на Црногорску као делија, и нити се код Циркула јављо, ни пасош подписао. Кад се вратио одонуд, допрате га ђендарми код Циркула, и на питање ко је он? одговори: Ја сам секретар свијетлог Књаза Ц. г. и куријер консула француског! и овдје га извиче Циркул па га пошље с ђендармима на пазар, и прогласи га за банђена! да више не смје слазит доље!“ — Послије је војвода Иво Раков с бољом крианцом сишао, и пошао у Дубровник! — Приспио је у Дубровник и М. Медаковић из Петрзбурга, преко консула Руског зове Књаза на правду за некакав дуг да му исплати! наудиће му боим се! А Књаз меће Превлаку на инканат за 1000 фіор. што има имат од Медаковића! — У Дубровнику су два велика брода француска, и Вуковић долазећи из Беча, био је на њима примљен и отпраћен с великом почести! — Новица Церовић опет је сву Пиву и Гацко свладао. — Око Бара и Скадра нема никакве нове војске Турске. и пишу одонуд да од страха Црногорског несмију ниђе далеко од куће Турци поћи! — Смијешно је сад овуда гледати Црногорце, гдје рибу продају, и на раме вреће и кошине носе у милитарске хаљине, и ако им што кои рече, знаду га добро с одговором шинути! — Ја се падам да ће бој овај без освете проћи, и мир да ће бити — Боже дај!

Примио сам из Берлина оне књиге Н. З. 100 комада! много ми је, а чини ми се за 50 само да сам вам био писао. Знате ли да су у многијем књигама, испремећати листови. Ко их је везао није пазио ни на главе ни на бројеве! — Миле ће ми бити ове што ми их шиљете Г. Кашкадамова, а за оне Платонове добро сте учинили што ми их нијесте послали. Овдје их слабо ко купује, него ћу вас молити да ми пошљете за мене по један екземплар, јер су ми онај сакрили што сте ми га били по пошти послали. Дакле ви сте сад у

Лозници. Ја сам слушао од неког „да су се из Лознице још под Карађорђем предали на вјеру Турцима, преко владике зворничког 400 Србаља, и водећи их из Сарајева до Цариграда, смицали су по двојицу у сваком граду, и оне што су допрли у Цариград живи, да су их послали опет натраг кући". Дакле ако је ово истина, те нијесу их Лозничани осветили, јесу сад њихова браћа Црногорци! Поздрављајући вас и Госпоће и желимо вам ка и себе дуго и добро здравље, лак пут, и срећан на дому повратак.

Остајем ваш ваздашњи пријатељ

Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4606]

106.

Котор, на Петков-дан [26-VII] 858

Драги Имењаче и Пријатељу!

С неисказаном радости разумијех из вашега писма, за сретну удадбу ваше миле кћери, и у толико ми је виша радост била, што су ми на глас ови описали вашег сретњег зета: да је човјек-младић у свакој струци честит и паметан међу првијема. — Тако дакле сад је испуњена ваша родитељска жеља у пуној мјери! и увјерите се да је у томе испуњена и моја и моје попадије као пријатељска највећа, јер смо и ми за њу мислили одавна да је удамимо за којег нашег овђе доброг младића, и да није овако на далеко и на презруку било, ово нам се случити шћаше, и зато оног пута и радовасмо се да дођете овамо с њоме. — Ма опет кад сте је тако за живота свог смирили, весели смо свакако, и желимо им из срца да поживе у свакој радости, до највеће старости, на задовољсто своје, и на утјеху вашу и свои пријатеља.

Добро ми је мило било да вам је приспјело у Лозници оно моје писмо, а надам се да вас је затекло у Бечу и оно од 3-ћега Маја, што сам вам га послао прије нег сте на пут кренули. Врло сте ме обрадовали и с овијем лијепијем књижицама владике Платона, јер сам их желио имати за себе, и тако сад ево имам их за себе и за другог! И не могу се начудити,

како вам дођох на памет, код толиког вашег труда и мисала, да о мени с њиме говорите! — И ту није било малог разговора, тек вам је оволико бреме књига покупио и на поклон дао! — Баш је то много с ваше стране, да сте ме и родили! — Писаћу овијех дана и владици, и с великом мојом радости и захвалом, јавићу му како сам примио од вас по именце све његове књижице. Споменућу му и за још нека три четири комада књижица, што ми их је даровао у Крушедолу кад се покалуђерио; зашто ако је и давно било, памтим и данас да ме за два мјесеца стојећи у манастиру као отац пазио и учио.

Са стране Ерцеговачке доста су се чудно Турци уздржали, да се не освете за своју погибију на Грахову, а бјеше их се големо при граници прикупило, ма ту скорице опет се повукоше натраг! 16.г Јунија Зубчани, Бањани, Пивљани и Дробњаци, по наредби књажевој били су у Требиње пред консулима, и изјавише своје разлоге, покоре се Турчину опет ма с добрим уговорима, ако их одобри султан у Цариграду; и дотле речено им је да се врате на своја добра и с миром да живе. На поласку подарио је Камил Ефендија ове главаре неком 5 а неком 10 дуката за напоињицу, и справио их је с добријем уздањем! — 1-г Јулија Књаз с Књагињом пошао је био да се прохлади на Ловћену. Имао је са собом 40 момака, 6 чадора и Султана сливена од олова, па су се увесељавали, који ће га боље и прије погодити с његовим пушкама, прахом и балотама! Ма 10-г Јул. ударише Турци — низан — из Подгорице на Загарчане и Комане, бијући се било је и рањенијех и мртвијех на једној и другој страни неколико; и зато Књаз поврати се опет на Цетиње, и у помоћ пошље својима 3 топа и Љешанску наију, те Турке загнају натраг, и посијеку им неколике главе! — Новица је ударио на Гусинце и са шићаром великијем покорио их је!

16-ог Јулна комесари великијех држава — земљемјери — приспјеше с вапором у Рисан, и сјутри дан на Граховским коњима пошли су Грахово да виде и премјере границе Црногорске. Руски и Турски про Требиња су из Дубровника пошли. С њима је и Вуковић од стране Књажеве. Они са собом носе и чадоре, и сваку другу потребу путничку. Примаће и записиваће разлоге једне и друге стране. Око Рудина и Грахова биће зановети! Били су часком про Граховца и у Бањане! и овуда нагледали се гњатина и тиквина Турскијех до миле воље!

Ту недавно посиједку Колашинци про вјере брата Миљана Вукова, капетана Васојевићког, и Миљан тешко ожалошћен, за наплатит код њих за неизбројне бруке на и своје јаде, дигне све Васојевиће, Куче и Пипере, и пише Новици што је и како је. — Те Новица брже боље с Морачанима, и Дробњацима и Ускоцима к Миљану, и на број са 5000 добријех пушака ударе на зор на горњи Колашин, и крвнички бијући се с њима 12-г 13-г и 14-г Јулија непрестано, учине од њих грдило! роб! и гроб! Куће им све запале, и нехтјевши се многи предати живи, 1000 их је, кажу, у својим кућима изгорјело; 1000 заробљено, а толико их је посјечено. Новица је 2000 глава ситне стоке шићарио, и сувише око 5000 говеди и коња! а оволико ће бити и Миљан капетен! На овој страни погинуло је 220 људи ма највише Кучи, и ови су се сад први пут за Књаза на оружје подигли. Има их и рањени једно седамдесет. — Колашинци су жестоки јунаци, и нијесу никад имали над собом Цара ни господара! Крвави глас овај потресе и господу комесаре, те ономадне полете из Грахова про Трешњева консул Француски и Руски на Цетиње да питају Књаза како је! Али Књаз већ био је у напријед послао 40 перјаника онамо на бојиште, с наредбом да прекину бој, и да доведу Новицу и Миљана капетана к њему на Цетиње, да кажу ко је први кога задио. И по овоме је пукао глас код нас да ће их смакнути обоицу тек дођу; али ме за ово обрадова наш стари Шуто мало прије: да ће они сјутра на Цетиње доћи и да им неће Књаз ни грке ријечи рећи, него још да ће их подарити: Миљана Капетана са својјем ћинтерцом, а Новицу са сабљом кривањом! И за овај муштулук напио сам га добро! Валај! Валај! смијешна је ова работа! на јадној страни ради се о миру, а на другој се као кучки туку! И бојим се да ће овако међу њима и остати док је сунца и мјесеца! Књаз не мисли ни Ђорђа ни остале из Задра примити натраг; па и да би се он као млад човјек на ово и прегнуо, недаду му брат, зет и рођак, кои су сад у највећем господству до Књаза, о томе ни проговорити, е им за кесе не стои добро, које су тек почели замећат. — Дође нам једва из Русије поп Тановић! Кажу да је доста испросјачио пара, ма ће му скочит на нос, е су га браћа Маињани грдно оцрнили код наше власти, и већ почео је њи на испит! — Дошао је овђе и Медаковић као поданик Руски! Ни један Црногорац не смије га за живу главу ни погледат, а и ћесарова човјека нешто је сада туга

од њега! држећи да са срамотним именом овђе сједи! Она књижевна мува — Срдић, чине му дружтво! У правди је са Књазом за Превлаку да му се није исплатио! Каже да од Превлаке учиниће велику лавру! да ће му доћ из Русије велика звона и један калућер! да ће тамо двор за себе зидати! да ће се Бокељком оженити! Дрожтво [!] Словесности — ваљда од Кртољана што су му сусједи — учинити! Трговину. дућане и житнице отворити! па напротив овог, да ће нешто друго опет, како ће најпослије од њега све бити ништа, а баш је прави чарлатан! — Стари Шујо још је у животу, али неможе никуд. Кад и кад пошље му Књаз по 3—4 дуката. По једном Нишићком трговцу примио сам од Милована ову књигу недавно, и по истом отписао сам му лијепо на њу. — Мило ми је било чути за вашег сина да је здраво. — И ми смо овамо добро и здраво: я и попадија и три мала синчића, а четири су ми у далеком свијету!

Поздрављајући вас и Госпођу вашу од стране свију нас остајем

ваш пријатељ
поп Вуко Поповић.

Сад ми казаше Ришњани: да су се Г. Г. комесари нешто позађели и неслажу се добро ни једнако у својој работи! Говори се за Бар и Грахово да ће дати Књазу, и већ ништа друго. Били вам ваљали старински новци? Набавићу вам нову пјесму од боја на Грахову! Поздравите с честитањем од наше стране Г-ђу Мину, желећи јој тврдо и дуго здравље, и у породу саме мушкиће!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4607]

107.

У Котору на покладе Госпођине. [31—VII—1858].

Мили Имењаче и Пријатељу!

Нијесам се надао да ћу вам опет овако у брзо писати, али ненадни долазак Новице Церовића овдје, нагна ме да вам о њему нешто ново јавим.

На Цетков-дан у суботу прошлу писао сам вам како је Књаз послао 40 перјаника по Новицу и Миљана Васојевићког капетана, да обоицу ухвате и везане на Цетиње доведу, што су бајаги без његове наредбе ударили на Колашин! Приспјевши перјанници у Васојевиће ухвате одмах Миљана, пак отле отиду по Новицу, и тражећи не нађу га ниђе, јер им богме јуначки утече, и кроз горе и пустиње, све по ноћи са својијем новцем бјежећи, четврти дан стигне у Грахово, и на нашој граници 30. Јула преда се у руке ђендармарији, кои га допрате у Рисан и у Котор. — Циркул наш познавши га од прије за поштеног човјека пуштио га је одмах без оружија по граду, и говори се да ће поћи у Дубровник код консула Руског за ово да се правда, јер он каже: Истина да је зло велико од Колашинаца учинио, али да му није долетио глас: Како су Турци из Подгорице ударили на Љешанску нахију, не би се на Колашин ни макао. — А и без овог Колашинци су први зађели убивши про вјере брата капетан Миљана, и сувише једнога попа говорећи: „Нама је с вама вјера и мир нож и пушка! и зато сад Новица вели, да није право с овога на ови начин да га окриве и изгубе! Писао је он за ово из Грахова и Књазу, и сувише јавио му је за Миљана капетана, како је он дошао с воијском на његову ријеч, и да је он свему началник, а Миљан да није ни у чему крив! — Миљан је на Цетињу у тамници, и како ми је виђет нешто, сав је овај посао шарен! јер Новица је весео, и не говори ништа против Књаза! а на против онај његов братанић вели: да је бој био на Колашин са знањем Књажевим! Једни опет говоре: да је ово овако све Књаз намјестио, да се Новица измакне, како ће се у садашње згоде оправдати код Дворова особито код Турчина! А једни држе да и није, него да би га одиста мушкетао, да је почем на Цетиње пошао! Еле најбоље је овако што он умаче овамо, и ја мислим да за Новицу није више пута на више; јер пошто се већ на ове кланце догнало да с туђом каритади живе и господују, у свако мутно доба и послије за опрати себе, они би га изгубили срамотно! А и без овог видимо очито да они не трпе међу се ни једног поштеног јунака, паметног брата ни кућевића, а већ су готово свијех с овијем очистили, само им још остаје кућа Вукотића, коју напрезоко гледају, а за воијводу Граховског није ни питања, тек су га појахали сенатори, и усред куће бреће му наијгори Црногорци!

Ја сам јуче Новицу срио у шетњи, пак га поздравим, и запитам за старца Шуја, да ли је још жив, и како ми нико ништа за њега не одговори на моја писма, што сам им писао. Он ми на то одговори: „Шујо је у Петници иза мене остао жив, али је постарао са свим, а што ти попе не одпишују, код нас се богме сад о другоме мисли и ради, па људма није до писања!“ Казао сам му за вас, како га често поздрављате, а он ми одговори: „Бог му дао здравље, и молим те попе, да поздравиш и ти њега с наше стране, а писао ми је и син да га је вињао у Биограду!“ Ово неколико ријечи изрече ми као уплашен, једва чекајући да се измакне, зар гдје смо били на путу и у дружтву, да га не бих почем запитао штогођ за садашње јаде! — Опет сад чух да ће га сјутра послат у Задар код осталијех Црногораца! Ej! како ће му се обрадовати! Дакле је бјегунац, као и сви остали што су у Задру! Шта дочека јадни Новица!

Казивао је Новица овдје некијем пријатељма, да му је тешка рана остала што не разори Никшиће, и мислио је одмах пошто је свршио посао онај у Колашин, ударити па њих! — Казивао је како му је остала дружина без њега сиротна — и безглавна — и како им је поручио да се чувају од Турака и да пандурују по онијем кланцима гдје им је он наредио. — И његовом сину, кад му је у плачу на растанку рекао: „Сад ће мене на мјесто тебе мушкетати“, да је одговорио: „Муч поганп! ако и погинеш од Књаза, од кога би бољег!“ Казао ми је Ришњанин Новичин пријатељ, да није празан дошао, пуни су им били бисаги на два своја добра коња. — Пред овијем Ришњанином рекао је и ово: „ако ме и прогнао Књаз, не марим сад ништа, е сам учинио све што сам стио од Турака, осветио сам добро и оца и браћу, пак сам наслађио срце!

Кад су Новицу ђендарми довели с Драгаља у Рисан, предаду га на Претуру, и Претур наш нареди кључару италијански, да га поведу у тамницу. Отворивши врата, сјети се по помрчини Новица у пут с прага да је тамница пак повиче на кључара: „ће ме ово водиш, водили те слијепа с господаром заједно! Није ово за мене мјесто! него кажи ми ће је локонда и кафана!“ У томе скоче и сви Ришњани на Претура, и кажу му кои је Новица човјек, а и Новица рекао му је добре двије! Тако је остао у слободи частећи се с Ришњанима за три четири сахата док није кренуо у Котор.

Данас је пазарни дан, и видим Новицу с Цекиньанима шетати. — Опет ми мало прије и Шуто рече: да је посао сасвим другојачи, и да ће Новица ова два-три дана на више! и да је Миљан капетан рекао у сенату пред Господаром, конзулом Француским, и Инглешким и Руским комесарима: да је била прво Турска заћевица, и да Новица није у овоме ништа крив, него да је с војском дошао њему у помоћ на његово звање! — Или тамо пли амо, ма и пошао и остао опет Новица горје, субаше Цетинске држаће и рећи ће да је с поругом био казњен! и гледаће га с кривијем оком! тек само да не буде међу њима опет у првој владајућој сили, слави и слободи! — Збиља ево је дошао један перјаник од стране Књажеве по Новицу да иде горје! — Циркул неће да га пушти, прије него добије по телеграфу допуштење! — С оваког шареног посла Новица ће изгубити код наше власти доста! — Миљан капетан у слободи је. — Комесари су у Жупи Никшићкој, и наредбе им сваки дан долазе овдје по телеграфу, и про Рисан с брзићима шиљу им се на мјесто. — Власт је наша добро омекшала! Црногорци сад иду слободно по граду у Турско-милитарским хаљинама, и баш су као пулицајци! — До по сахата полази пошта, и зато свршавам на ово. —

Поздрављајући вас љубезно

ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4608.]

108.

У Котору 30. Октом. 858.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Немајући од вас још одговор на два моја писма, што сам вам их послао, кад сам ваше пошљедње од 18. Јул. из Беча примио, зачудо ми је! и опростио бих све само кад бих знао да сте добро и здраво: јер овако помишљам на свашто. — Ја знам да имате вазда доста преко главе, а за највише

што су тешке године присјеле; ма опет хвала Богу! Ви сте за рана стекли добро здравље, и сад вам је снажно срце, у томе ви сте се већ одужили мимо-иког и роду своме, а за живота смиристе лијепо и славно, као што и заслужује вашу милу кћер; дакле ваљало би по сад с најбољим мислима, и најбољом вољом, да проводите ваше вријеме у почивању, чувајући се и од далеки путова, и од досадни пријатеља и посала, и од свега осталог што би вам домаће мирно живљење разбијало и узнемиривало.

Ја сам код куће, с мојом полустарком пошом и три најмлађа синчића добро и здраво. — Чујем често и за доброг мојег брата са Смирне, и четири сина из далеког свијета да су сви здраво, и ово нас више гои и весели, него икакво благо и господство!

Писао сам одавна владици Платону, и у повеликом писму захвалио сам му много на оне његове књижице. Гледаћу и ја да му штогођ од наших страна пошљем на поклон, зашто ме баш застидио с оноликајем даром, и срамота би ми било кад му се не бих с чим гођ приказао. Његовијех књижица нема овђе нико, пак је зачудо многијема, од куд да их ја имам; али знајући за наше пријатељство — које је завидљивцима велики трун у око! — право мисле да од вас добивам све! У писму рекао сам истоме владици, да би нас још више обогатио и усрећио, кад би своје красне проповједи на свијет издао; јер смо без њих са свијем њеми и сиротни! а он онако пун разума, сладости и љубави к роду и закону Божијему, могао би нам у овоме најбоље помоћи и образ осивјетлити!

Жао ми је што нам метнуше, Српском Дневнику и Биоградским Новинама драчу на пут! Чудо што нијесу и досле! јер данас код брзијех ногу и лајавог језика, не брије се наметне главе! Ето нам свједочи соко Световид, кои путује и у невиђелици и разговара нас јуначки! Биће сте чули како је ту недавно спреман био Књаз да дође с књагињом у Грахово; пак онај исти дан, кад је мислио кренути приспију на Цетињу консул француски из Скадра, и испод Будве заповједник с Руског пароплова, те га једва устегну да не иде за сад никуд. За дочек Књажев много су људи напријед били потрошили, носећи из Рисна различног пића, воћа сладкарија и свакојаки потреба. На два само конака до Грахова, справили су били 350 пецива. У пратњи својој ћаше имати око 400

изабрани Црногораца! Сав Гатачки кадилук наумио је био доћи му на поклон, и донијети собом неко овна и јалову овцу, а неки добру краву и товар масла. Овај Књажев долазак био се разнио на далеко, и да дође био би за причат! Од овог пута пошто не би ништа повикашн наши пријатељи: „Il Principe a perso l'apetito!“ Мислио је на Граовац поћи и у темељ новој Сиосовској цркви први камен метнути, и послије развићети крвава мјеста, куда су се воијске ударале, да се побоље увјери о владању и јунаштву своијех главарах, јер је још с овога међу њима велика распра и мржња, особито међу Мпрком, Ивом Раковијем и Петром Стевановијем! Црногорци су у миру, и нетичу сад никог; ма по наредби Књажевој справан је сваки од 16 до 60 год. са 5 теста фишека и оружјем за сваки случај. На опаљеној турској кули у Суторини вије још барјак крстач! и са стране из једне пударице повиче човјек невиђен: „Одаље га!“ на сваког кои се упути пут куле. По овоме гласу и не иде нико онамо од нашијех, а од Турака нема никога ни у плеће! Свак виче да је Црногорски, и да су га Црногорци поперили, а Књаз је на званично питање одговорио да његов није! ма ево чуда што га нико не смије скинут! него оста неприкосновен! под именом да је славјански! Из Суторине Црногорци су жито побрали и грожђе отргали, и овако су исто оправили и у пусте Корјениће! У Зупце, Крушевице и у Бањане суд је Црногорски, ма им још не ише харач за ову годину Књаз, а наплаћује већ од Граховљана и Црногораца дупло! као и лани. Од Вуковића из Цариграда нијесу добри гласови за Црну Гору били, и зато се Црногорци бијаху наоштрили пријетећи, да ће они опет на ону своју стару! С овога чујем да је пошао назад 15 дана у Цариград и Иво Раков, и с овога зар стои и данас код нас велик милитар! Страни путници кои често иду на Цетиње много којешта блебећу за Књаза: да жпви по француски, — да у двору своме не држи другијех слика до самог Наполеона и његову царицу, — да слободно збори против остали краљева, — да се много хвали с пошљедњом побједом и трофеима и. т. д. — Медаковић још овдје чами! — Влаовић и десетак воијвода и капетана не смију ни по што слазит у приморје. — Воијвода је Анто оздравио. Оно писмо што сам вам га послао од Милована Карацића писао ми га је из Грахова, кад још љетос с главарима био у Требиње на станак, и мислио је проћ преко Рисна, ма им недадоше, као

што ни сад не даду ни једноме! За Новицу не чујем ништа. Игуман Коспјеревски све ми поручује за неке србуље да ће ми донијет, ма не смије доље доћи. Которани искаше од цара другог за Боку владику, и још именовали су садашњег викара: попа Јакицу! па немаше одговор. Најљубезније поздрављајући вас свијех

ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

[Споља:] Al Chiarissimo Signore
Wuk Steph. Karadschitsch
Dottor in filosofia. Cavaliere etc.
Landstrasse № 517.
a *Vienna.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4609]

109.

Мили Пријатељу и Имењаче!

Ту њеки дан добро сам се обрадовао, кад сам примио од Г. Д. Тирола 4. књижице и карту од Црне горе, и пише за све ово, да сте му ви овако предали, при поласку своме из Беча у Биоград, на које вам много захваљујем.

Од лањског Јулија, нијесте ми писали ниједном, па сам се овоме много чудио, и на свашто промишљао, и зато није се ни мене већ миљело, ни да вам пишем ни да за вас што радим. Њеколике рукописне србуље ево и данас чаме код мене, тако ћу сад поручит још за њеке да ми их донесу што прије.

Мило ми је чути да сте у Биоград пошли, код красног зета и миле шћерце; а свакако сад се и иде код својех у госте него код нас обично иду прве године одиве у род, да се почасте код тате и маме, и испричају како им је код свога ђувегије. Поздравите их молим вас од наше стране најљубезније, и увјерите их, да и ја и моја попадија желимо им ка' и себи свако добро, које би им наймилије било.

Чиними се да сам вам ја најпосље писао с почетком новембра, и од онда до данас, баш нијесам ни имао ништа, што би било за вас ново. Незнам јесте ли чули за старца Шуја,

како је умръо уз Божићни пост. — Бог да му душу прости! Милован Мишов Карапић поздрављаше ме ту недавно с Цетиња, и препоручиваше да му пишем што за вас јесте ли живи? и гдје сте сад? пак сам му јавио штогоћ по књигоноши Шуту. Главари Дробњачки често долазе код Књаза, и они не ћу да знаду за ону пресуду Цариградску, колико ни остали Ришћани — сусједи Црногорски. Ето их Дервиш Паша непрестаје звати да му пођу главари на поклон, и залуду, ни Бањани, ни Зупци, ни Крушевичани, неће те неће под Турчином да остану никад ни довијек Књаз им вели из свои уста да му пођу, и да му се покоре, ма Књажевићи опет им говоре другојачије, да неиду, и да га се ни мало не боје, и да ће брзо опет бити боја с Турцима, и ко буде с Књазом остаће на поштење и честит до вијека! — Сбиља овамо се нешто ружно за свјетпну гата, да ће се помутити, и да ће бити куку њекоме, особито владаоцу лукавоме! — Код нас придолази све више војника, и све су тврдиње приправне да нас бране, ако буде до невоље! Црногорци почели су нас задијевати, провађују често кроз околину куће, и краду све што им запане под руку, и ово је пред њеким чудом! — Књаз за ове ствари нечини се вјешт, ма их у себи грије, и с овога је нас од њих најстрашније, ако се свјетина помути, да нас они не оперушају, као и онда оне маните године! — С овога се добро сад на њих пази, и ниједан не смије ни у граду ни у варош коју у приморје преноћити, без тескере, од наше власти! — Око Савина дневи пођу неколико Црногораца из Рудина са стоком на воду, у дно поља Никшићког, па им ударе Турци — низан — и убију три ваљана Црногорца и двопцу ране, и одагнају им три добра крда оваца и 160 говеди. Убили су недавна и два Бањанина, гађали су и игумна Коспјеревског, и срећом не погодише га, и ово све чине Корјенићи, јер им је све разорено и опушћено с чим су и гдје су живјели. Дервиш Паша сад је у Гацко, има и нешто војске са собом. Црногорци раздријеше турске кабанице и остали шићар појеоше, па би ради и једва чекају да се опет обиду с Турцима као на Граховцу! — Грахово поздраво оста црногорско — штета за Рисан! и у њему шири се и суди сенатор Петар Стеванов, а за доброг воиводу Анта и за остале Граховљане, не чине конта Црногорци, колико за мртве, и боим се да и с овога не буде погибије!

Од Аранђелова дневи ванор турски, свеђер рондижа по блату од Скадра до Лесендре и Врањине, и вреба да улови коју лађу Црногорску, и ово је за рибаре велика штета, е се несмију отиснути далеко од свога краја. — Нови владика Црногорски приспје овдје у очи очиња, и сјутри дан рано одјахао је на више с једним Црногорцем. Служио је на Божић и на Васиљев-дан. Савјетује младе попове да уче добро чатити, да пуште браде и да носе поповске антерије. Каже да ће завести велике школе, и кои добро изучи Богословију, тога ће и запопити у напријед. — Књагиња ће брзо родити сина, и неће му чинити велике бабине, јер им је пророковао њихов један поп да ови први неће бити ваљан! ма кад роди другог, да ће он бити ваљани и паметни од пједнога Црногорског господара. Сувише да ће родити и једну шћер, и да ће је удати за једног Пољског графа! Медаковић по Савину дневи пошао је одавде с намјером да поздрави књаза Милоша, јер се хвали с њим у велике да му је пријатељ. Послье њега, кренуше некуд с ванором два с реда Црногорца, и шапура се, да су послати с Цетиња, да убију у Биограду Медаковића! И за ово одмах му је одавде у Нови Сад по телеграфу јавио његов пријатељ Срдић да неиде у Биоград. Ма ја мислим да је ово сад Цетињу напаст, јер кад би се о томе радило, лагше би се овамо израдило! — Брат мой са Смирне хвали ми се с вама, како сте му послали лијепи књижица, и каже да вам није још захвалио, јер не зна јесте ли у Бечу, — И прошле године ударила је несрећа у смокве, па вам нијесам зато послао, а нема досле ни трута Црногорскијех, и незнам шта бих вам друго одавде и послао, ако каштрадине, ма и она како чујем није за ваш стомак, као што и није запста ни за мой, него је једем кад и кад за црну невољу! — Молим вас за ово писмо да ми га опремите коме иде: и пишите ми јер сам се ужелио вашега писма и подписа. Најљубезније вас поздрављајући од стране наше

Ваш пријатељ
поп Вук Поповић.

У Котору 6. фебрара 859.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4610]

110.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Примио сам ваше писмо од 6 Фебруарија као и прећашња сва, и сво се једва наканих, да вам што пишем.

Прије неко мјесец дана дошао сам из Биограда овђе, али у почетку нашега Маија мислим у име Бога опет онамо — — — — — — — — — — — — — — — — — —

уговорили Херцеговачки главари у Мостару с конзулима и с Турцима, је ли им то потврђено у Цариграду.

На оној Карачајевој карти од Црне Горе, коју сам вам прије послао преко Г. Тирола, молим вас да погледате: јесу ли добро назначене оне воде око Никшића и око језера Крупца, па ако нијесу, а ви поправите на карти па ћете ми је после послати. Је ли истина, да се Зета зове и горе више Никшића као што стоји на карти? Прије сте ми у једном писму врло добро описали Грахово и Бањане, али сам несрећом оно писмо (желећи га добро оставити) негдје забацио, те сад не могу да га нађем, зато вас молим, да би сте ми оно обоје опет онако описали; а ако је могуће отпишите — колико има кућа и душа у Рисну, Перасту и Доброти, али бих рад знати то и у Котору, Будви и Новоме, као и колико цркава и људи нашијех и Римскијех има у тијем мјестима. Еда би се могло дознати, колико у Грбљу има села и кућа и душа или барем пушака, а тако исто и у Маинама, Поборима и Браићима. Да ли би ко рекао, да и Убли и Леденице иду међу Кривошије? Колико ли ће пушака бити у Кривошијама? Еда би сте од кога могли дознати, каки људи живе у Шестанима и у Мрковићима (у нахији Барској) и каквога су закона и каквим језиком говоре (Арбанаски или Српски или Турски)?

Да ли у Рудинама има и села или су само пустаре? И какве воде теку кроз Рудине и гдје утјечу!

Између Дубровника и садашње Боке била су у стара времена мјеста (као племена), која су се звала Дражевица и Површ: еда би сте ви од кога могли дознати, зна ли се сад што за та мјеста.

Молим вас, да бисте ми описали — — Вука Голубова (онога што је био ускочио у Никшиће, па сад чујем опет, да

се вратио у Црну Гору). За то морате питати какијех поузданијех Црногораца, као и прије за ускок Каримана.

Пролази ли вам Српски Нови Завјет и Славенске Летурђије?

Еда ми нађосте још гдје коју Србуљу? За штампане слабо марим више, већ ако да је каква сасвијем читава и добро сачувана. У Србији ми је приповиједао један човјек из Пљевља, да негдје на Тари у пустоме манастиру има сила свакојакијех Србуља особито писанијех, па нико не смије, да их узима и носи: ја сам онда мислио да је то гатка простијех људи, али ми је послије приповиједао Рус Гиљфердинг, да је то цијела истина и да је он био у томе манастиру и да је од Србуља узео што је могао понијети (особито писане на кожи) али још много да их је остало, само сам заборавио, да ли се тај манастир зове Добриловина или управо Тара или још како друкчије. Да није тијех несрећнијех немира по Херцеговини, вриједно би било, да ви одете онамо: за нас би добро било и оно, што Рус није хтио понијети, а вама, као попу, слободно би било покупити све; а и остало могли бисте ми што описати и коју пјесму лијепу преписати. За такови пут, о коме одавно уговарамо, ја бих вам к тим црквеним књигама, што су код вас, послао и ове све, што их још имам (које су још лани спремљене у сандук), да их дате које у промјену, које да испоклањате.

Негдје сте ми прије писали, да имате неколико пјесама за мене, молим вас, да их не бисте изгубили, него да гледате — — — — — — — — — — — — — — — —
било би од потребе и кад не би било тешко однијети, ја бих им у Лозници поклонио 1000 — — или десет товара кукуруза; али ко би по њих с коњма пошао, морао би имати од вас писмо на Милана Јоксимовића писара суда окружија Подринскога, који у Лозници надгледа моју земљу (коју ми је Књаз Милош купио — ово вама кажем). Кад им успишете, прекорите онога што је учио књигу у Троици код Пљевља, што вам не посла никакву Србуљу.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ваш
дојакошњи имењак
Вук Стев. Караџић

У Бечу 18(30) Априлија 1859.

[Штампано у „Српској Зори“ у Бечу 1880, стр. 176]

111.

У Котору на Очиће [20—XII] 859.

Мили Пријатељу и Имењаче!

Сад је и мени добро жао да вам нијесам одговорио на примљено ваше писмо од 11 Септ; али кад човјеку штогоћ смета не мили му се ни Богу молити! Од почетка Октомбра па још ево и данас готово сваке поште, што долазе зли гласови из Црног Мора и из Инглитере, за несрећне бродове и мрнаре, како се с успаљеним ршумом морским боре, разбијају и топе! За 11 бродова и око 40 мрнара из Боке знамо досле да је пропало у ово кратко вријеме. — И мислећи за моја четири сина да ли је који жив остао, нијесам могао имати мира ни починка, докле гођ нијесам добио од тронце својеручна писма, а од четвртог бољм се да нећу више никад! Ово ме највише смело и оназадило те вам нијесам ништа ни писао ни послао. Надао сам се и с Цетиња од Г. Влаховића да ће ми за вас штогоћ послати; и из Гацка један ми поп обећа донијети три-четири рукописне србуље, па неби ништа. Читао сам недавно у Српском Дневнику за једнога кои има име, презиме и звање ка' и ваш зет, да је умрьо у Београду, и с овога нијесам имао срца да вам пишем. — Сад по овоме вашему писму држим да код вас нема ни једне жалости, и недај вам је Боже за живота ни имати, то вам желим ка' и себи самом.

Што сте ми јавили да је ваша кћи добила сина, и да сте му надјели име Јанко, врло нам је то мило било чути, особито поради вас да сте дочекали и ту радост видјети. Живио и добар био као му и ђед! — Мила ми је била и она новина за Ивановића да је пријешао у наш закон, а свакако и бпо му је прађедов. Доброђани су знали за то, па никоме од јада нијесу јављали! — У пут послије Божића послаћу вам 5 комада рукописни србуља, пјесму од Граховца, и ону карту од Црне Горе. Радићу да добавим и једну суву труту а да их је било као од пређашњи годинах, сјетно бих се и сам да вам коју пошљем, ма на пазар увјерите се да не доносе ни једну за продати, већ ако коју кои улови, крадом је од Господе Цетињске у Котор пријатељу пошље. Ове године нема ни укљева, а слабо и свега осталог. Пошто је Књаз вас харач покупио, обећао им је жита на причек дати, да не узимљу

код трговаца у приморје с великом добити, и почео им је већ давати. Из нахије Катунске много је несрећни фамиља пријешло у Рудине и у Жупу Нишићку да живе, и имајући тамо доста пасишта и земље добро ће се и убрзо помоћи. — Господа комесари свршивши свој посао, прије него су сишли доље, препоручили су Књазу да пази на Црногорце, да неби про границе насрћали на туђу земљу, јер по сад неће им се лако опрашћати. — Посред предјела Дромњачког ударена је садашња граница. Половина оста под Књазом, а половина под Турцима, ма и сврху ове половине турске Књаз је остао покровитељ и бранитељ, и заповидио им је да пренесу робље у ову половину његову, па да је све на једно, а земље што су им па оној страни турској, да могу једнако држати и работати. Кућу вашу Карацића Књаз је с похвалом припознао мимо сваку кућу од Херцеговине. Милована Мимова поставио је капетаном над свијема Дромњацима, и даровао му је ћурак са себе од 100 мађарлија. Ђока Шујова метнуо је за пајпрвог официјала од своје гарде, и даровао му је сармајли нож од 100 талијера. Четница ваша ђедовина са свијем је остала у граници Књажевој. — Језера су глава свега Дромњака, и свако село Дромњачко има дијела у Језера; а што сад осташе Језера под Турцима, опет за то, народ ови што је запао под Књазом, владаће и заповједаће сваки са своим дијелом што има у Језера, тим лагше што у њима нема Турака од како су изгорјели чардак Смаил-агин. На наше Ваведеније сви по избор Дромњаци кои су Књажеви, и који нијесу, дошли су на Цетиње и харач Књазу предали. Књаз их је весело примио и овом прилком Карацића је похвалио и подарио. Још су и данас неки главари на Цетињу, и Милован ме више пута поздрављао, молећи да му пишем штогоћ за вас ће сте, и како сте? па сам му јавио да сте сад у Биограду добро и здраво.

У очи С: Спиридона мислио је Књаз са своим главарима кренути на Ријеку Црнојевића, али му каза човјек да је Пејовић уговорио с Руцовићем из Маинах — сестрић Ђорђев — како ће њега и главаре кад буду у кући на Ријеци лагумати, и за овај посао да је Руцовић Пејовићу већ прах послао! Књаз овога шпијуна код себе приуставп, а по Пејовића пошље да дође на Цетиње. Кад га је Књаз упитао је ли он о овоме радио? одговори да јесте, е је досадно са злом своим свој Црној горп да се више не може трпјети. — Кои

су му другови? упита га Књаз. — Сви Црногорци, осим онијех што му лижу гуз: одговорио му је. Сувише рекао му је да ако овог пута није му се глави доскочило, нек не мисли до Ускрса доскочиће му се, и т. д. Сјутри дан повели су га на Ријеку и објесе га. На вјешала живио је 15 сахата, а висио је 8 дана. Око Књаза давно се ради да га убију, али је он хитар, и познава да га силом и од страха љубе, па се добро чува, и злотворима доскаче. По овоме није више живљења ни кући Руцовића у Маине, пушка Цетињска далеко домеће! а боим се убиће и истог Књаза тек се овако домишљају. Чује се да их у овом послу има још из Црнице 8, а из Ријечке нахије 10 друга, и бојећи се одмах у ове уложити да их погуби, кажу да је оставио до на Васиљев дан, кад буде скупштина од све Црне Горе на Цетињу, и тада да ће их изненада свијех пред свијема мушкетати! — Владика Црногорски јучер се вратио из Далмације, и на сву прешу одјахао је на више. — На мјесто Вуковића, сад је Квекић брат Књагињин за ађутанта, а ово је Књагиња и радила, и зато је Вуковића с кривијем оком гледала. Брзо ће јој приспјети и други празни брат, е немају никад ништа, па ће их сестра с Црногорском муком ранити, као и Књаз што сад с њом исплаћује један дуг од 95000 fl. што га је узео на се. — Овђе је у граду и М. Медаковић, е не смије од Црногораца живјети на пустој Превлаки, а и кроз град у риједко се вића, за што су му рекли да се од њих добро чува, е ће га у сред подна уловити. —

Нови Завјети сви су ево на сриједу, и прије него обидем Херцеговину нема им спача међу нама. Кад би Бог дао да се једном умири крај ови, пошао бих заиста, и за србуље у промјену давао бих и њих уз Црквене књиге. — Мој добри директор и пријатељ Башић пенсион је добио, и без њега остао сам у школи сиротан, и готово да ћу и ја искати коју помоћ за досадашњу моју службу од 26 година, и живјећу код своје куће у Рисну како ми Бог да, е ми се више и досадило чинити ове преко мора путове. — Ја вам којекако напуних ово писмо, тек само да вам одговорим на оно ваше од 17. Дек. што сам јучер примио. Поздрављајући вас и све ваше.

Ваш ваздашњи пријатељ

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4611]

112.

Котор у очи Савина-дневи [13—I] 860.

Мили Имењаче и Пријатељу!

С јучерашњијем вапором опреміо сам вам у једном сандуку 5. комада Србуља, и за испунити га метнуо сам у њему једну кутију сувијех смокава да осладите уста, и двије суве козје бедрице да и с њима ђегоћ осолите зубе. Ово је наша садашња са зељем раштаном рана, и која је кућа без овога неброје је да је жива. — У једној Србуљи наћи ћете ону пјесму од Граховца, и како кажу она је понаијбоља од свијех другијех што их пјевају уз гусле. И ја сам слушао овђе два слијепца ђе пјевају пјесме од боја на Граховцу, ма немају шта чинити с овом. Него ми је жао што у овој, међу јунацима непомиње се војвода Граховски — Анто, кои је први бој с Турцима започео, и пашу с војском до оне погибије намамио; и да ми је наум пало онда, кад сам ову пјесму од оног Херцеговца преписивао, ћах му чинити да ми у истој пјесми похвали њега, а послије нијесам га више виђао, нити сам ја знао ово уметнути. Имам и још два ком. Србуља, што су ми послали; и да неудрим с њима послије на белај, уздржао сам их док их неисплатим. па ћу вам их с миром послати. — Имам и двије-три јуначке пјесме са неколико пословица и загонетака што ми је написао један у Грахово самоук, али на доста мјеста немогу разумјети, шта је написао, нити сам могао на чисто преписати без њега, и зато вам ни ово овога пута нијесам могао опремити, ма само дај нам Боже здравље све ћете имати. Ништа ми до ума недође за ону вашу карту од Црне горе, да вам је у овом сандуку метнем, а имао сам је пред очи. Тако послаћу вам је други пут. Нијесам могао досле ни труту ниједну добити али смо на вријеме, ако их само буде, имаћу кою. Сбог великијех киша и вода слаб је лов од рибе и горје и доље био досле.

Наш милостиви Цар припознао је љетошње наше јунаштво: како смо готови били опријети се сваком злотвору кои би на нас насрнуо. —

Тако је подарио 10 Ришћана у Боки са златним и сребрним крстима. Овом дару многи су се од њих и зачудили! а многи бише ради били да им је послао по 10—15 стара

кукуруза, да изиме своју фамиљу на овој несрећној и празној години. Право је и наш владика да добије кавалерију велику, барем за оно што је с ђенералом Родићем ишао оног пута по околини благосиљати јунацима нове барјаке, и сјетовати народ да нежале крв пролити за Цара и Отачбину. Бискуп Римски није се за ово с мјеста мицао, него је наредио својим поповима, да уче своје парохијане, и да благосиљају њихове барјаке. — Еле срећа би те се непобисмо ни с ким, него с учињеним миром остасмо и ми на поштење, и с овога говори се да нам неће наш Цар дизати паше младиће у солдате.

Писао сам вам на Очиће и на писму заборавих уписати број од ваше куће, али се надам исто да ће вас наћи. Главари Дрмњачки и још су на Цетињу, а Милован Карапић поручио ми је да ће сићи доље да се видимо прије него крене дома. Мило би ми било да дође, е бисмо се боље упознали и на тиомиру разговорили. — Књаз није више никога смакао, за оно што су му пред Божић о глави радили, а бјеше глас да ће одиста на Васиљев-дан осмињу објесити, ваљда им није смио килисати од једном, ма свакако им нема спасенија, он ће их свакако једног по једног трсити редом, а доглавници његови сваког мичу на своју душу! С овога посла био је затворио двоицу из Доброг-села, па ономадне поноћи побјегу му из Цетињске тамнице, и јучер здраво приспјеше у Котор, а данас иду с вапором у Задар! — Турци искрај Никшића оставши у тијесно с новом границом, предаду се Књазу — око 150 пушака — али им Књаз нареди да сваки пришије крст на капу, као и остали његови Црногорци, и с овога врате се опет натраг. У Рудине све се више и више насељује ускока, Црногораца, и из Боке пашијех злица, који су гоњени од суда. Земље и пасишта имају доста, и кад више радили, са самом би се стоком у брзо помогли. — У Бањане Турске неда Књаз Турцима ни једну грађу Цареву чинити. Конзул Француски прославио је Божић наш на Цетињу. Војвода Бањски био је ту неки дан са својема главарима на Цетињу, и Књаз му је наредио да пипошто не пушти пандуре Турске међу се, ни да више зидају паланку — дакле ово је опет отвраћати их од Турчина, и тијем да нову буну против Турске власти подигну! У Грахову велику дацију узимље Књаз од свега што се сноси на Рисан и износи горје. — И стражари ухватели кога у Грахово, да из приморја носи више од оке ракије, за први пут глобе га 12 талијерах,

а други пут воде га на Цетиње даду му тојага и плати двоструку глобу! Исто тако несмију ни Црногорци куповати ракију пиће у приморје него само у Грахово и на Цетиње! И с овога је велика мржња међу нама! Јесенас убише Црногорци код Будве једног доброг нашег човјека и то веле што је псовао Књаза и био пријатељ с Ђорђем и Машаном. По овоме уплашили су се код нас многи, кои су посла имали с Црногорским бјегунцима, и кои су кад пред ким зло рекли за Књаза! Два брата Грговићи чујући да им нешто Књаз пријети, пошљу човјека на Цетиње да умоли Књаза да их прими на бога и С: Јована и да дођу скут и руку цјеливати му, и Књаз пошто ријеч испушти да им неће ништа учинити, отиду горје с дјететом у колевки, и с богатим даровима, те им Књаз опрости, и Мирко је кумовао овом дјетету. И овако ваља да сваки из Приморја учини на кога Књаз зуб има, ако ће без страха живјети овђе, или да бјежи с главом ђе даље може, е му нема обране друге! — Шта смо дочекали! а боим се да нећемо и горе, е је почело опет нешто врети, и Бог зна ће ће се ватра открити! — Два наша трговца јесенас тражили су вас у Бечу да вас поздраве: Букилица и Бјеладиновић Спиро, па су им рекли да сте у Биоград. — Примио сам позив на вашу нову књижицу. Хвала Богу кад можете још добро радити за народну славу и корист. Гледаћу да искупим што највише узмогах пренумеранта. Поздрављајући вас и све ваше домаће ваш ваздашњи пријатељ.

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4612]

113.

У Котору на С: Јеремију [1 V] 1860

Мили Именаче и Пријатељу!

Кад ми не иде што по ћуди озловољим се, па не могу ништа да чиним. Ја сам одмах по вашој препоруци лијепо писао Ђуку Срдановићу за пјесму о крштењу кћери Књажеве, и о кукању кад су препијели пок. владику на Ловћен, да ми све ово опише и пошље, обећавши му зато с ваше стране и захвалу и лијепу јабуку. Књигоноша Шуто, кои је на Цетиње моје писмо понио, донио ми је од Ђука поздрав и од-

говор: да ћу бити служен брзо. — И одонда све једнако затијечем Шута, и питам залуду, и обећава свакій пут да ће донијет брзо, овако ми ево рече и сад мало прије! На исти начин не могу имати ни онога самоука из Граховa, да оне пјесме поправим. Он у ријетко у Рисан слази а више пута, и кад сиђе мене не нађе. — Ја мислим да ви овијех пјесама имате: 1. „Огрошић Сердара“ — „Погибија Ђулека“ — „Омер паша кад е ударио на Ц. Гору.“ Ако их почем немате, могу вам их у пут преписати, па ви исправите, ће видите да је погријешено! — Овог пута није било у Котору ни за лијека трупе и бутарге — у свему је ударио назадак! Дакле ни с чим вам се нијесам могао досле приказати, и зато није ми се миљело с празним писмом ни да вам досађујем!

Да небисте са свијем зажалили на мене, што вам неодговарам на примљено ваше писмо од 18 фев. истумачићу вам барем оне ријечи за које велите да их неразумијете: *Дењиз* значи море, *Билећа* ово је чаршија, или мала варошица, са неколико турскијех кула, од Бањске границе 2. сата далеко, и овђе је турске војске падалиште. *Осредњак* брдо једно више Граховца; *Гарза*, овако се зове изабрана војска Принципова. Зову је и *војска крилата*, има их у све око 500 пушака. *Пеливан-Килаша*, ово је име коњу, што га има Сердар Граховски Пајо Ковачевић. *Топокрале*, ово су кола и остале справе на чему топови стоје и вуку се. *Лунте ни кулете* т. је. ни пушке ни ћесе. *Омутић* ово је у пјесми овој једна главица, међу Граховом и Граховцем. у дно Граховца, чудан метериз и пандурица. *Дели алка златна*. Ово је најстари топ царски из Стамбола, и тако му је име. *Ленисаћу* значи: добићу га. *Команданту*. Ову ријеч баш ми је онај Херцеговац у пјесми рекао. Код нас говоре често ову ријеч: *на тиомиру*, и то кад двоица желе о чему говорити да их нико несмета реку: „ајмо амо на страну да се на тиомиру разговоримо.“ И оно се заиста чује у народу: „Кад *бише* радили“. У једној другој црногорској пјесми од Граховца слушао сам, кад је Књаз брата свога Мирка спремао на Граховац, да му је на поласку рекао овако: „Ако тамо добио поштење, а да Бог да и дошао амо. Ако тамо ништа не добио, већ те моје очи невиђеле!“ На много начина понијевају ону пјесму, али од свијех најбоље похваљују ону Херцеговачку. Карапићи пођоше с Цетиња управо дома, и жао ми је што се не виђех с Милованом. Пошто ми погину код њих онај рођак мој,

сваки се Дромњак либи и доћи код нас, и зато не слази ниједан. Они су мене с Цетиња, и ја опет њих поздрављао, и Миловану сам једном писао за вас да сте у Бечу добро и здраво. Молио сам га за једну пјесму, од које имам половицу, да ми је допуни и пошље, па ми ништа на то није одговорио! Она почиње овако: „Сан уснила војводина љуба, ће проврела вода Комарница, прелијева у село Петницу, залијева у врата од цркве, па војводи поникнула брада, црвенијем обојена вином, на кули му кука кукавица, више куле два сокола пиште... и т. д. И код њих је ка̀ и свуда на овоме крају овладала глад и свака невоља да људи не памте горе никад. Управо из Мораче, Пиве и Корита по 4 и 5 дана хода долазе у Котор и на Рисан несретни људи да узимају жита! Принцип им је ваљао добро, али и он није могао свијету надати! И да није његовог жита било, и за нас би још црње испало. За границу и туђу крајну од Кастріота није бољег владаоца настајало, а за своју браћу зна се какав им је! — Много се Црногораца преселило у Србију, и пошло пут Цариграда. Многи су се населили код Никшића на Луково и још би, али се боје од војске да их непређера! — Најгора је несрећа у горњој земљи што им се појаловила стока. — Црногорци су нешто весели! Они се надају брзом бољу и напредку, златније Рускијех и Францускијех новаца по граду често мијењају. — Чули сте за попа Јока Шпадіѣра како је с Цетиња побјегао. Глас је да је ктио у Причешћу отровати Књаза, и да је ово масло Ђорђино! — Ономадне и брат попов побјегао је овђе, и он је био од перјаника капетан! — Врчевић је у Беч пошао да моли цара или за имиџег други, или да му плату повиси — Добили смо и консистор. Наш добри владика није ктио у њему узети из Боке ниједног свештеника! Ваљда ће и конститор бити за саму Далмацију! без потребе навукује омразу на себе! Поп Драго из Рудине послаће ми са жилама од оне траве буваре и од оне друге. Ону траву за буве зову: „мали осјенац.“ — „Бјелоћетина„ „Црвоморка“ „Бискач.“ — За 21. нашу цркву по 8. комада различнијех књига дошло је до Цара на дар, и многијема нијесу нешто по ћуди! —

Код куће смо сви здраво, и чујем за путнике исто. Поздрављајући вас и све ваше остајем ваздашњи ваш

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4613]

114.

У Котору 14 Маја 860.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Биће 15. дана да сам вам писао, и ја се надам да сте то писмо од Г. Васиљевића добили. По ријечима књигоноше Шута, мислио сам да ћу имати до данас оне пјесме с Цетиња, — кад на мјесто пјесама, донио ми је ту ономадне ово писмо од Ђука с некаквијем говорима, на које му ја нијесам хтио без вас одговорити ништа.

У почетку кад сам ја за овај посао писао Ђуку, рекао сам му да се неће око овога задуду мучити, да ћете ви труд његов пријатељски попазити, и на ово он ми је више пута преко Шута поручивао, да стоим миран, и да ће ми све брзо послати; а сад гле! Како је ријеч своју сумањкао, па ми је добро жао на њега, што је овако шарено мислио, и с овога молио сам Шута, не би ли ми навјестио потајно ког другог Црногорца, од кога бих могао ове пјесме за плату преписати, да оставим Ђука, ма ми је одговорио да незна ниједног.

Сад дакле ви одпишуйте Ђуку како знате, али ја бих му казао да ви досле нијесте ни ким у ортачшу издавали ваше књиге, и муктице да вам није нико ништа работао, него од кога сте што добили свакога да сте и подарили, и у истим књигама поименце и с похвалом спомињали, да свијет зна, ко вам је с чим помогао. Тако не бисте ни његов труд ни ваљанство затајали.

Истина да ће бити ове његове пјесме све нове, и врло лијепе и од истине, јер ми је каживао за неке од њих и Г. Влаовић и Шуто, кои су слушали попијевати реченог Ђука, и рекли су ми да ће оне бити миле нашему народу, колик и једне што их има досле. — Па може бити и исти Ђуко да се зато нада множшству пренумеранта особито у Црној гори да ће искупити, па је пошао за интерес! Дакле да сам с вама ја бих му поклонио оноликo егземплара, колико буде из Црне горе пренумеранта. — О покојном владици како су га мртва носили на Ловћен, каживаће Црногорска вила, међу другијем стварима, које су се догодиле у 7. години под № 10. у Ђуковом писму. — Мени рекоше и сво да је Ђуко почео ми-

слити и радити о овоме тек је моје писмо примио, и пошто је њеке од оних пјесама почео попијевати уз гусле, да су му рекли, под оним уговором да вам пошље све, а он да није то никад на уму имао! И принцип зна за овај посао, и препоручује Буку да га што брже и боље сврши, и мило му је да ће у ваше руке доћи, и ово је све његова работа!

О Ђурђеву дневи, од свакога Турскога племена из Никшића, по два домаћина ишли су на Цетиње да се предаду Књазу, да влада с градом и са свијом Никшићкијем кадилуком и да им сад у тешкој невољи поможе, с помријеше од глади. Бољи и бољи кои су међу њима били, понијели су му на дар по једнога вола рањеника, знајући да је Књазу крсно име Ђурђев-дан, и Књаз је свијех свелесрдно дочекао и частио. — И на преуставке Ђурђева дневи на поласку подарио је свакога: њеког с лијепим оружјем, а њеког с дукатима, и казао им је да слободно могу ићи на Рисан по жито његово, и колико је кога воља нек узимље по истој цијени, као и остали Црногорци или било за готове паре, или на причек до јесени, без добити ни једне даће им се. — А за оно друго што су га молили, казао им је да за сад, сѣде с миром, ма да ће брзо одговор имати. И по овоме од Ђурђева дневи без престано дан и ноћ што врви на Рисан по 200 — и 300 коња Турскијех те износе жито, и гледао сам Турке Никшиће и Црногорце, као најбоље пријатеље и сроднике ће заједно иду, једу, пију и у здравље Књажево попијевају. Преко Грахова од свакога товара што пролази из Рисна узимље Књажев арапчлија по плету утврдо, и то од самије Ришћана а од Турака неузимље ништа, и с овога Турци га хвале и благосивљају! До сад је из самога Рисна изнешено Књажевог жита преко 10.000 стара, а по оволико биће из Котора и из Будве. Коњ један носи по два стара. На Рисан долазе по жито Књажево и из Гатачког кадилука, из Плевља, из Мораче и упров из под Дурмитора, тако је глад и суботиња по свуда овладала да се вјеровати не може! Него Бог надари Књаза, те закупи оволико жито, да сачува много народа од свакојакијех грдијех јада.

Овога Троичина дневи Књаз иде под Острог, и говори се да ће и Турци тада поћи к њему с барјацима, да му се поклоне и предаду! с их прегони тешка невоља да би се одрекли и Турковања. — Жуборка се да ће Књаз и на Луково поћи да обиде своје Црногорце, и да види како им је

с новијем насељем. Они што су у Рудине пријешли добро су се помогли; добро пасиште па убрзо закртожиште стоку и заметнуше уљанике, и могу рећи да су проживјели. У Грахово Књаз зида лијепу кућу поради школе, тако чујем да ће и на многа мјеста кроз Црну гору отворити школе. И владика Црногорски спрема се на пут да прегледа и поучи своје стадо, него с јела и лежнице, мучно му је с Цетиња кренути. — На овоме крају слабо га наши љубе и цијене, многи држе да и није од наше руке. Поп Шпадијер јављајући овђе његова нечиста дјела, говорио је да је прави расколник! А наградио га је и онај дописатељ из Боке Которске у Српском дневнику ту недавно с оним чланком! — Није му пријатељ ни М. Медаковић, и чини ми се да га је он оно онако у Дневнику накитио! — Г. Влаовић шетајући овђе два-три дана у сјајном оћелу, рекао ми је да вас поздравим, и да му је жао што нема времена да вам опише оно што сте га молили. — На мјесто ове ваше историје „Правителствующій совѣт Сербскій“, да су пјесме или чесове приче народне, било би пренумеранта, доста, а тако на ону књигу нијесу ми се хтјели уписати. Пошљите ми за мене молим вас један комад кад буде готов. — Стојећи овђе М. Медаковић, описивао је многе обичаје Црногорске. Поздрављајући вас и ваше све остајем ваздашњи ваш прија[тељ]

поп Вук.

[Спола:] Signor *Basilio Wasilijewitsch*
за Г[оспо]дина Вука Караџића
in Semlin

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4614]

115.

4. Ђуња 1860 у Котору.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Од Ђурђева дневи, ово је треће моје писмо, да вам пишем, а кад би што било за писање, не бих жалио писати вам и сваке нећеље, само толико рад бих знати долази ли вам свако

до руке. Оно пред овијем што сам вам послао на дан 14. Маја, мислим да сте примили, и једва чекам да ми нађ одговорите, зашто Ђуко Срећановић поручује ми по Шуту, да му отпишете шта ће радити с онијем што је за вас исписао. Ја сам му одпоручио да чекам на ваш одговор, па да ћу му одмах јавити, и молио сам га да при ономе што је досле искупио, и још гледа коју јуначку пјесму да од кога испише.

У вторник пред Троичин-дан ударе Шаранци — Дромњаци — и Пивљани заједно, на доњи Колашин, и бијући се крнички они из својијех тврдијех кула, а ови с голе поднне, остану на овој страни 46. мртвијех и преко 80. рањенијех Шаранаца, а од Колашинаца погину само двојица и двије им куле изгоре. Немогући више бити се, стану бјежати натраг, и кад наљезу на Тару ријеку, мост преко кога су пријешли нађу развађен, у томе приспију за њима на коњма љути Колашинци, и овђе их опет тешко нагрде и потуку: једне убију из пушаках, а једне посијеку, а једни газећи преко воде, остану многи подушени, тако од 400 пушака нашијех, није их се половица вратило здравијех. Колашинаца биће преко 1000 пушака, све сами Турци, и они осим Бога не познавају другог над собом господара.

На Троичин-дан, казали су ми да се под-Острог бијели, свијет слегао — око 8.000 душа. Књаз Данило кроз ови народ шетао је више пута, разгледајући од свакуда људе, оћело и оружје. Примао је лијепо пред собом народне главаре и старосиоце, ма пошто је разумио од Дромњака за ону њихову погибију, и да су их издали Васојевићи, тешко се наоштри, и на Васојевићске Старјешине као гром с укором загрми: да нијесу никад јунаци ни били, него што се само хвале с мудрином и љепотом стаса и оћела ка' и Ришњани! још свашта изговоривши им обрне им плећи, и остави их ка' и посјечене! Васојевићи су се после пред Мирком правдали, да су уговорили били са Шаранцима на Колашин да ударе заједно у четвртак, а не утворник, и за ово оправдали су се за заклетвом, а укор Књажев, кажу да ће са себе скинути с новијем ударцем на Колашин.

С овог боја на Колашин, уплашили су се били Никшићи, и није под-Острог био ниједан од њих, као што су били наумили да пођу с барјацима Књазу на поклон. Књаза је и ово добро у бољелои зато је у вторник Троичински послао у Никшиће војводу Граховскога Анта, и војводу Цуцког да кажу

од страно његове Никшићима, да они слободно могу ка и досле трговати и путовати свуда преко његове земље ће хоћу. — И по свему овоме немају више Турци у њих вјере, нити се виђа од онда ниједан Никшић у Рисну. Из Острога Мирко је пошао у Дромњаке. — Владика је служио литурђију под-Острог. Попови црногорски немају ни мало вјере у њега! — Казали су ми неки Ришњани кои су под-Острог били за Новицу Церовића, да се грдно пропио, и да је од ракије пјан у свако доба, и с овога да је код Књаза и свои пријатеља изгубио праву љубав и сјајно своје име! — Чули су га попијевати! „Вино није ко има новаца, а ко нема лежи код лонаца!" Гледајући га пјана и заваљена, људи би се уклањали од њега, па би их он укорио послије говорећи: „Нити сам змија нити Турчин, чему бјежите од мене!" Штета за овакијем соколом! — Књагиња је била обучена на Црногорску. — Књаз жали и кука што је сиромах, а да имам вели, благо Милошево, убрзо би ме позната Босна и Херцеговина! — Пред Тројчин-дан приспио му је на Цетиње нови Секретар: Доктор Миша Полић, и овђе у нашој читаоници хваљаше се да зна пет језика, да је свршио науке у Парићу, у Италији и у Бечу! и да му је ујак учени Г. Милош Светић, а зет Ј. Суботић! Ја бих рекао ако се врати жив, да ће бити читави! — Опомадне је прошао овуда на више консул Руски из Дубровника, с једнијем Рускијем Савјетником. — Лани и овог прољећа чинио је Књаз да се усади неколико хиљада корјена мурава кроз Црницу и Бјелопавлиће, и то под управом једног вјештог вртара из Италије. Ове мурве постале су код нас корисније од маслина, јер осим воћа, с коим се сиромаси доста пута наједу, и бугари — прасци — гоје, с лишћем хране се и свилене бубице, или се продава по 10. новчића фунат. Код нас Италијанци почелису већ плаћати наше кожурице по 5. фиор. у карти фунат; а Црногорске по оволико плаћају у цванцикама, јер су боље и здравије. Овијех кожурица биће овог љета у Боки око 100.000 фуната, и биће неколико кућа у Грбљу, које ће од њих ухватити до 300 талијерах! Ово је женска радња и трговина, па људи и неизносе на глас колико мирита! — Почели су Црногорци доносити и траву буварицу, плаћају им по талијер оку, а и више би да није један трговац из Котора учинио с Књазом уговор по ову цијену. — На уставке Петрова дневи спће ће књаз доље да се купље у море, и за

стојницу нашао је кућу на Прчању. — Чујем да је Врчевић и у Биоград допирао, и биће се с вама виђао. Хвали се за вид очињи, да је у Бечу доброг љечника нашао, кои му је доста помогао. Имао је срећу да и с Царем говори, ма не каже шта му је даровао! — У нашој овђе читаоници, жељели би смо држати Биоградске новине. Молим вас јавите ми прелазели слободно у Аустрију и које су најбоље? и за кои часловац били се могао имати из Биограда, и пошто су? Пишите ми молим вас. — Три србуље рукописне набавио сам за вас и кад још нешто сготовим послаћу вам уједно све. — — Ето Медаковић шиба у Српском Дневнику и од туда на кога је овамо жедан. Жао нам је у толико што немоће свога знака, и што је писано да је из Котора. Заиста било би му љепше, и поштеније да се остави онакије чланова. — Ма добро се рекло: „Кад манит манита никога не пита!“ — Руски консул што сједи у Дубровнику, помогао је овђе многијем црквама, и то сам би научно да се на њега пише, шта је и за коју цркву од потребе и послије би тајним начином дошло: и књига и инкона и одежда и т. д.

Навлаш вам пишем овако којешта, да напуним све до краја, као што чине и по новинама; ма да вас са свијем срцем нељубим, све би се у краће писало и говорило! — „Права, или једнака дружина и на вељи петак меса једе“. Код нас реку.

Поздрављајући вас ваш пријан

поп Вук.

[Споља:] Signor
Basilius Wasilijewitsch
за Г[осно]дина Вука Караџића
in Semlin

[Други и четврн ред, јамачно у Земуну, прецртани су, па дописано:]
v-te Wuk Stef. Karagics serbischer Literator
in Wien

[На полеђини имају две белешке, једна:]
abgereist

[и друга:]
Im serbische Caffehaus Wien Stdt. 647. is der Aufenthalt des Adresasanten unbekannt.

Lobek.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4615]

116.

У Биограду 5. Јунија 1860.

Мили имењаче и пријатељу!

Молим Вас да Г. Ђоку Срдановићу на писмо, које вам је писао с Цетиња 9. Маија и које сте ви мени послали јавите од мене ово: Ја управо не разумијем шта је то што он вели: „да намъ в нумеранція заедно“; него ћу ја њему за онијех 10 пјесама дата до 50 књига за црногорске пренумеранте, које ће бити велике између 30 и 40 табака и којима ће бити цијена 1 талиръ или 6 цванцика и тако ће он за сваку од онијех пјесама имати по 30 цванц, а осим тога казаћу у предговору да ми је он те пјесме послао (и овога ради молим вас да бисте ми јавили шта је он сад код књаза на Цетињу.)

Ја имам различнијех народнијех пјесама на стотине, и ово 50 књига не дајем њему што би његове пјесме то баш вриједиле, него више за љубав стару и за у напредак, чега ради послао бих му и у напредак по коју од другијех мојијех књига докле буде Божија воља да их издајем; а и те његове пјесме имаће много већу важност кад их ја под својијем именом на свијет издам са осталијема, које имам него ли да их да он макар коме другоме.

Надајући се да ће Г. Ђуко радо пристати на овај уговор и пјесме вама предати да их мени оправите, и поздрављајући љубазно вас и њега остајем

Ваш дојакошњи пријатељ.

[Концепт у арх. С. К. Академије бр. 4616.]

117.

У Котору на Преображеније, [6 VIII] 1860.

Мили Имењаче и Пријатељу!

На ваша два писма од 5 Јунија из Биограда, и од 28 Јун: из Беча, нијесам имао шта одписати, у томе једно је већ било за вас у путу моје, писмо, и срећа да вас в у Бечу нашло.

Ево вам од Срдановића писмо и мислим да ће ми брзо послати и пјесме, него смете нова несрећа, па се боим да не изгиште. Ја сам се с њим и овђе виђао и доста разговарао о пјесмама, и о свачему што би вам мило било, кад би вам исписао. — Рекао ми је да му још само у једној пјесми нешто фали, и да ће ово што прије свршити.

Примио сам Јеванђелија 10. Чини ми се да има у изговору ријечи доста погрјешака, а у осталом што би сметало нашему Закону не видим досле ни једну. Што је на онај начин подијељено мени се допада, а наћи ће се краткоумни противника наши, који ће на оно викати, и за то гледаћу да их на више у промјену Србуља којекако претурим, да не ударим с невољним нашим владиком на сијасет.

За грдну несрећу бићете разумјели. Књаз Данило погину на пољани Которској у нећељу вечер на покладе Госпођине. По обичају сваке нећеље од 6 до $7^1/_2$ по подне свира милитарска музика на истој пољани пред град. — Књаза Данила, сваки пут позивали су, и шиљали му нарочиту своју барку с једним војничким капетаном. — Шетајући се Књаз и Књагиња преко пољане у великом друштву, вазда би се радостан сваком јављао, и са сваким разговарао, на ову вечер дошао је с Прчања раније, и кренуо касније него икад, и за вријеме шетње, тако се био нешто занио у разговору са самијем аћентом нашег консула из Скадра, да му није на ум падало ни на свиранћ музике, ни на увећени мрак, ни на Књагињу ће је, ни да се иде дома, него Књагиња пође к њему пак му рече: „Дано већ је касно“. — У 8 ура пратећи га господа до барке, и тек да крочи у њу, пукне пушка између друштва, и Књаз падне на тле и повиче: Ах погибох! Књагиња скубећи косу простре се над њим. — Силни народ побјеже у град, и убица непримажен бјежао је с народом до врата градскій, вичући ка' и остали: *„ferma!“* а отоле одвојн се и трчећи сам да умакне у крше, случајно устави га стража на крај пољане, и с помоћу два ћендарма ухвате га и свежу. При њему нађу неколико фишека и капсула, а пушку малу кубуру коњичку, бацно је одмах на крвавом мјесту. — Од Књажеви ваљани и поуздани повјереника, за срећу или несрећу многијех, није се десио ту ниједан. Петар Стеванов био је за послом послат у Дубровник, Иво Раков пошао је дан прије на Његуше, ађутанти, маћор-домн, камарџјери, делије и левенте с јатаганима и сабљама проводили су вријеме

у граду и изван по кафанама при игри, и на друга мјеста при јелу и пићу, и другим веселим и угодним забавама.

Књаза понесу у град код Бјеладиновића, путем шикћала је крв из ране као из ибрика, и трљајући се по запоћеном челу говорио је: „богме је јунак ко ме уби!“ Поставе му на врата страже, умноже страже и око куће окружног пашег капетана, коме је Књаз упут онако рањен лежећи рекао: „уклони се молим те док нијеси праведан погинуо!“ У овој гунгули било је неколико, два три Црногорца, који су тргли ножеве, и изметнули у небо по једну пушку и кукајући над њим рекли су: Господару ћемо ли те осветит? Он им је одговорио: „Стојте с миром за Бога!“ — Рањен је у сред рбата па му је изишло сниже пупка. — Љечници вадећи зрна, рекли су одмах да не може остат никако, — пуну је шаку олова засуо крвник у њега. — Књаз је у својим мукама свећер препоручивао мир, наредио је одмах да Никица Мирков син буде мјесто њега, и да на излазе из куће, нити да слазе доље, да се врати сваки Црногорац дома, и да се не пуштају у град. При себи је био у чистој памети, све до сютра дан у 4 уре по подне, а послије буницајући изговарао је ово: Чево—Граховац, стигни, држи, Цуца, пушка, напријед, зором, сабља, круна, бјеж — тап — тан, — бум — бум! и т. д. и у исти дан у понећелник у $7^1/_2$ издане мирно.

Владика с Цетиња сишао је доље, и затекао га је жива, ма Књаз није га хтио на очи, говорећи: „не пуштајте га да дође к мени за Бога!“ — Издишући Књаз, приспије и Петар Стеванов из Дубровника и над њим убије се шакама кукајући: „куку наше сјајно сунце, ће погибе у крвничке руке!“ У понећелник дошао је с вапором из Дубровника и ћенерал Родић, ма није пред живим Књазом излазио; мало за њим долетио је и из Задра вапор Г. Мамуле с једним најбољим љечником, да извида Књажеве ране. — Књаз је хтио и имао је свог горског љечника, ма залуду сви долазише. — Пошто је испењао обукли су га у свечано-књажеском одјелу, за видјети га није се бранило — Књагиња искрај њега није се мицала — сютри дан у 6 ура из ютра изнијели су га из куће Црногорци, а хтјели су официри, ма није дала Књагиња — ћенерал с голом сабљом заповједајући, пратио га је до на пазар са свим милитаром, три пут пуцали су из пушака и избацили с бедема 21 топ. — Звона су наша сва звонила, и пратили смо га и ми с петраиљом о врату, ишао је и владика

Ц. Г. с нама у простим хаљинама, давали смо му петраљ ма није хтео, говорећи нам: „не моћпте ни ви петраљ нити му читајте! мртвоме читали не читали исто чини!“ — На растанку изговорио је ђенерал Црногорцима неколико ријечи, похваљивајући врлине Књажеве, препоручујући мир и слогу, и жалећи Књаза као мудрог и ваљаног господара. — На које Пегар Стеванов одговори овако: „Хвала вам, Господо, на овој части, коју учинисте и мртвоме нашему Господару, тешка нам је рана да се ова несрећа овђе догодила. — С покојним Господаром ми смо лоста добра имали, што нијесмо ни с једним, он је сад мртав, али ми смо остали, и радићемо да не попуштимо ништа што је он започео, и што нам је препоручио, и с Богом!“ — Књажев коњ завијен је био у свити црној, Књагиња и ње мала кћер, Књажев секретар паметни Чех, и љекар Француз у црно обучени, јахали су на коње. Сви Црногорци с извртутим капама и јечермама пили су на ноге, и приспјели су на Цетиње у 11 ура, и унијели су га у пут у цркву, и пошто му очитају опијело, одмах су га укопали, скупљеног народа било је око 2000 душа.

Књагиња је одмах за тим на вас глас, пред народом изговорила шта јој је Књаз на умрлиће препоручио; да познаду Николу сина Миркова за Књаза и господара свога; да живе у љубави и у миру као добра браћа; да бране и да чувају своју отачбину, и своју част и слободу; — И послије узме калпак Књажев и метне га на главу младом Николи, објеси му на прси Црногорске ордене, попери га на столицу и кроз плач викне: „Ево нам. браћо и Господо сретног Књаза и Господара Николе!“ и пољубивши му она прва руку сједе на столицу. Тада сви покликну: „Живио наш Књаз и Господар Никола“. У томе почну пуцати пушке и топови — а Књаз нови са столице захвали свијема на љубави и на части и препоручи свијема: мир, слогу и љубав брацку, придодавши и ово: „Постараћу се да не покорим своје старе ђедове и прађедове, а то исто и вама највише препоручујем!“ — За тим клекне пред Књагињом и пољуби је у руку, и сједне поред ње с лијеве стране, пак приступи Мирко и пољуби прво њу у руку па онда сина као новог Књаза, и за њим сви редом тако учине, и буде на миру. — Књагиња се у овоме свијесно и јуначки поднијела, и заиста у забуни и у јаду овом није се могла боље и паметније приказати, иначе међу њима било би свашта. — Консули Руски и француски пошли су у вторник вечер

горје, пошто су они све свршили. — Дан прије погибије Књаз је имао глас из Скадра од консула француског да се добро чува излазећи из куће, е се некакав бјегунац Црногорски фалио кроз Скадар, да ће га убити. — Књаз овоме се подругао говорећи: „нема те пушке Црногорске која би ме убила“. — И — „кад не би било никакве смрти, него од пушке, бих од ње бјежао ђе је нема!“ — Владика није хтио с пазара попратити Књаза горје, уплашио се и ево га овдје, јучер је добио од новог Књаза наредбу да више и не иде код њих! — Убица је из Бјелопавлића зове се Тоша Кадић, и он је бјегунац, и лани убио је у Цариграду Рват-башу, великог љубимца Књажева, преобучен је био на Паштровску, и у неђељу знајући да књаз шета преко пољане, око 7 ура дошао е из Спича и увукао се под град те је чекао згоду да сврши што је намислио. — Он у требуналу одриче да није убио Књаза, ма има људи који су га назрели на мјесту, и виђели на винарској барки ђе је попио напријед мало читав кутао вина. — Кажу да би Црногорци жељели да Књагиња остане на владању, или да је вјенча садашњи Књаз. — Ње је род осиромашио, и нема јој пута никуд. — За Ђорђа и остале нема по сад питања — Црногорци су кукали за Књазом тек је крепуо доље. — Памтиће се ови крвави мргин за увијек. — Они за убицу и не мисле. — Они траже ђе је погинуо. — Под вјечним укором осташе они што су се код Књаза десили, те се не осветише. Сјутра креће пут Петрзбурга и Париђа Петар Стеванов и Иво Раков. —

С поздравом ваш пријан поп Вук Поповић.

Примио сам нове ваше књижице, испунићу како ми пишете, видио сам у предговору што ми је било наймилије: да више немате од 73 године, а мислио сам да имате читав крст више — Та од тијех година, код нас људи найвише чезну за женама, и ките се цвијећем!

Још нешто!

Из Беча и из Задра препоручивало се много на овдашње власти, да часте и угађају Књазу Данилу у свему, што познају да му је по вољи и мило. И заиста чинили су што се није ни он, ни нико од нас надао, и зато се и он одвише слободан и љубежљив спрам сваког приказао, пак га данас жали мало и велико, особито ко му је познао дух родољу-

биви и срце јуначко — Много се жалио на Милоша и правитељство Српско, што му на нека писма не одговорише и, план његов не одобрише; — О овоме с нашим људма говорећи, држали смо и држимо да од њега бољег Србина није било нити је остало, и зато га прежалити неможемо. — Код нашега Цара просио је једну милост, и у вторник вечер дошао је глас да му је цар одобрио. ма већ би касно! нити се зна шта је. — Данас на Царски дан мислио је господски објед учинити, цркву и попове богато подарити, па нам се изврну — На Илин дан тешко је смућен био: приспје му глас да су му се Кучи Дрекаловићи одметнули и то да их је премамио Паша један дајући им мита; а били су остали да им он суди, премда су поданици Турски; и с овога мислио је покојник брзијех дана један посао Турцима оправити, коме би се Европа више зачудила него ономе од Граховца — И ово се дакле с њим прекиде. — Увјерите се да је он један био, који је Турке био, и да је имао врућа заплећа, и слоге међу својема, што су му у овоме сметали, раја би данас слободна била. С овога велим: куку за њим! — За овога Миркова сина ништа вам не знам рећи до само да је лијен и прикладан и што сам чуо да је покојни Књаз Данило о њему говорио овако: „Да ми је знат колико наш Никица зна, дао бих половицу што имам“.

За Данилом кукају сви Бокељи: и Латини и Ришћани, јер док је он жив био могао је сваки, по Црногорцима отворене куће и по ноћи држати. — Данас би наређено овом владици да из Котора одлази. Кажу да је собом донио вас новац, и остало што је сребрног и златног имао, и нешто Црквеног да је приватно! У свему је како говоре прави расколник! — Књаза пуштише без ниједног начина: нити се исповиједе ни причести, а било је нас залуду попова доста! Имају право Латини што нам се ругају! Није га ни мртва ниједан поп попратио с пазара до на Цетиње! — 22 Јулија Јојоши одметници Турски и Црногорски ударише на једно село близу Никшића на посјекоше 17 људи и куће попалише и похараше. — 25 Јулија удари се Турци на неке Црничане, и бијући се, посјеку Турци 11 Црничана, а ови опет 7 Турака. У боју овом био је и ови скот убица Књажев, и убио је он два најбоља Црничанина! — Све је ово за Књаза грдна рана била, пак из освете рекли су ми да је одиста наумио био прегнути с очајањем на Подгорицу! Сад је већ чини ми се

све прошло! — Ако се узвладају по путу покојног Књаза — јер он није био сребролубац ни митник, и ако се послушаше међу собом, добро ће све бити! — Књагиње на сваки начин нема горје мјеста, а мучно већ да ће и туђинци остат — Несрећа је и за Влаховића, бјеше га нагнао покојни Књаз да се овђе жени, па тражаше ђевојку! — Да се ово не догоди био би Књаз код нас дуго остао, и кућу је био једну канарао да је са свијем за себе купи, и та је најљепша у Доброти близу града — Никад у животу ни Књаз ни Књагиња нијесу здрави ни весели били као овог пута стојећи међу нама — Носећи га један Црногорац кркаче рањена у град код Бјеладиновића, на врата је од куће повикао: „добар вече домаћине, ево видиш каквог ноћас госта имаш!“

Све вам ово о њему потанко јављам, и све је од истине, него вас молим ако је могуће, извадите из овога описа што је могуће о њему, и сложите како знате, пак метните у којему српскоме листу, па и мени пошљите, е бисмо овамо читали с великом жељом и љубави! — Ја бих то и сам учинио, али нијесам рад с овијем послом да замећем ни с ким другим у нашему књижевном колу пријатељство, ни познанство — Имам двије, три рукописне србуље, а надам се брзо још имати неке. — Биће ове године смокава доста, па ћемо благовати добро, ако Бог да здравље

С Богом ваш В. П.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4617]

118.

У Котору, у очи Варива-дневи [3. XII] 1860.

Мили Пријатељу и Имењаче!

Ево на срећу Божју пишем вам, а поздраво незнам хоће ли вас наћи ту или ће друже ово моје писмо. Да сте ми два словца одговорили на оно моје од у очи Преображења, знао бих тада, и писао бих вам дај-буди једном. — И по свему томе да ми је штогођ за вас послао Ђуко Срећановић, или поручио за оне пјесме шта већ мисли, јавио бих вам, ма никад, ништа зар с Књажеве погибије омрзнули смо ми сви! Посљедње ово његово писмо заборавих вам га јесенас по-

слати. По његовијем овђе ријечма ја бих рекао да вас неће с пјесмама преварити, а по гласу једног с Цетиња, он је за њих у погодби с другијем, и да му дају 50. цекина! а Влаовић ми једном рече пуну 100 ма да их неће никоме прије дати, него ли вас неупита, бисте ли му ви оволико дали; дакле за свршити с њим посао ови, пишите му без спомињати нову цијену, него ону прву вашу понуду, и за његово у овом писму одобрење и обећање хоће ли испунити питајте га. Ја сам послао њему и Влаовићу два комада ваше нове књижице, и Ђуко ми се није вјешт учинио, а Влаовић јест са захвалом.

Књаз Никола оженио се са шћером Петра Стеванова. Свадба је мукла била без икаква весеља. — Из сваке капетаније позвати су били по 3—4 главара на свадбу, да буду свједоци ове женидбе. — Удовица Књагиња предала је све покућство новој Књагињи. Говорило се за много да би добро било кад би Књаз Никола узео Књагињу Даринку, и једном стари Стеван Перков у сенату пред свом господом рече: „Чујем да се говори о нашему новоме Господару да ће вјенчати своју стрину удовицу Књагињу, и рад бих знати тога чојека, кои то жели да оће рече ако је чојек, и од чојека рођен!“ — И свакако да није био вјерен од њихове куће Вукотића, јаше се разметнут вјеридба. — С овом кућом и Мирко је дабио јако заплеће. — Сви странци, осим Вацлика отишли су с Цетиња, и више ту нема првога реда ни весеља! — По двору Књажеву сад шетају и они кои нијесу смјели ни привирјети прије! све се то преокренуло на нашу старинску, ма харач остао је! Књагиња удовица преко Бара пошла је у Крф код сестре. Како би право било нити су је справили ни испратили. Било је инада до густије око мале ћери Књажеве, и око његова оћела. Мирко није хтио дати Књагињи ни малу девојчицу ни једну најљепшу Књажеву промјену, и на све јаде дао је најпосље рекавши: „Валај више ти никад нема повратишта у Црну-гору!“ — Опомадне сишао је овђе и Влаовић и иде у Русију да тражи живљење! — За покојним Књазом сваки је Црногорац омастио у црно капу, и по свој Црној гори забрањено је пјевати и лубардати до нове године. — Ту скорице побили су се Пипери и Подгоричани око границе, и војска царева намамила их близу града, те су их нагрдили из топова. На овој страни Црногорској пало је мртвијех 13 друга, а око 20 било је рањени, а од Турака кажу и више

да их је пагинуло, тако сад су у великој заваћи с њима, а и с нама гледају се веома попријеко, него ми с Божјом и Царевом помоћи добро смо се оружали, па их се нимало не бојимо. — Имамо међу нама ваљану браћу Рвате, и ако буде до потребе браниће нас јуначки и у крше и у поље. — Рвати из Загреба зову нас на сву прешу да уортачимо и као права браћа да заједно и вјерно живимо и радимо о напретку и срећи домаћој; и готово сви бисмо сдраге воље с њима пристали, ма бркају нас у овоме и издају неки овђе поталијанчени грађани, и с њима су Прчањани и Пераштани, говорећи ако би се с њима ми сдружили, да бисмо много изгубили, особито одмах би нашу младост у солдате повукли, ка и њихову; и с овога наши су се уплашили па им се и немили о овоме ортаклуку радити. —

Наш језик предава се већ по свијем школама с правописом Загребачким и поред њега учи се и Италијански, ма је наш глава; него ево незгоде и невоље! Нема за наш језик нашијех учитеља, па је по школама права вавилонија! — Пошто убици Књаза Данила прочиташе пресуду, да се објеси, за три дана ишао је народ код њега, и јучер га објесише изван града како се иде пут Гробља. Он се јуначки разговарао и до последњег часа при себи је био. Пошто се средио очитовао је све пред сваким говорећи: „Ја сам Књаза убио, и нимало не жалим, зашто је он и мене ископао, прогнао и подмећао се с динарима кроз Турско и Ћесарско да ми доскочи, па даде Бог те ја њега прије смакох, и мило ми је што није умрьо прије него је чуо ко га је убио! — Жао ми је још што у Црној гори нема јунака да убије Мирка, али нек немисли ни он да ће дочекат другога Божића! — Идући на вјешала искао је опроштење у свакога, и приповиједао је страдање своје. — Било је и Црногораца који су га гледали и његове ријечи слушали. Сви су Црногорци спремни с новом обућом и оружјем, и изгледају на глас са Цетиња да им дође да знаду куда ће. — Војске Турске нема више кроз Гацко ни близу Црногорске границе. — Ни Бањани ни Пивљани неплатише им харач, нити се уплашише од двије Паше и њихове велике војске и пријетње. — Најгоре ће проћи с Турцима Зубчани и Крушевичани, зашто им се не може лако у помоћ прискочити. — С неким Србуљама; узео сам и један псалтир печатан 1705 — ҂аѱ҃є. за державы великагѡ Гдрѧ Царѧ и҆ Великагѡ кнѧзѧ Петра Алеѯіевича. въ с:

великой чѫдотворной пєчєрской Лаврѣ". У њему има ријечи као у старе србуље н. пр. облецѣтеся, пр҃тли, Гн҃, ткою, дѣмони, долготєрпливє, Їс҃ Хс҃, Хї, Ц. Канмѣмъ, мл҃тє... Дакле види се ево очито да су Руси мало помало стари єзик што є у србуљама чистили, док су данашњи црквени онако догнали. Ако нијесте налик овог вињели којег, могу вам га са србуљама послати. — С прошлијем вапором послао сам за вас на Г. Василија Васиљевића у Земун, једну кутију пуну сувијех смокава, шипака, наранача лимуна, и 3 литре бутарге из Скадра. — Сплит су киште и воде код нас па из Црне горе нема ни добријех сувијех укљева ни трута; ма остаје времена, ако буде нећу вас заборавити. — Друштво овдашње наше славјанске Читаонице много вам захваљује на подареној вашој књизи, и већ из љубави и почитања што имамо к вама уписали смо вас за нашега члана у Читаоници и молимо вас ако имате слику вашу, да нам је пошљете, да је метнемо у истој на заслужном мјесту међу другим одличним особама. — У овом часу стиже ме ваше писмо, и да га не би послах вам ово у Биоград, па вас не ћаше застати. Љубезно и вас и све ваше поздрављајући ваш пријатељ

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4618]

119.

У Бечу 29. Јануарија 1861.

Мили имењаче и пријатељу!

Данас је десети дан како сам овдје здраво и мирно приспио, и док ви ово писмо примите мислим с Божином помоћу бити у Биограду. Ондје се надам примити од вас пјесама што сте преписали од онога Чевљанина; ако ли до сад нијесте могли ништа преписати а ви гледајте молим вас што прије те препишите што је могуће више, особито о новијим догађајима као н. пр. о боју на Граовцу, о бојевима с Омерпашом, о ударању на Колашин, на Куче и т. д. па ми све то по делижанцу пошаљите у Биоград; ако би било мало за делижанац а ви додајте какву књигу, макар и онај Псалтир што сте ми ту показивали.

Труте ако би се и десило ту немојте ми слати, јер је кирија врло скупа! В — — вић ми пише из Земуна да ј — — — — дучић што сте ми на њега п — — — — тио више од 10 форинти — — — — — — Аустријскијех новаца.

Говористе да ћете ми у Рисну показати траву *буварицу* и дати ми мало од ње, пак заборависмо! Молим вас да бисте ми на прољеће послали неколико струка с корјеном и с листом и цвијетом и од буварице и од Сомине (али натпишите на цедуљи које је која) то ће се најлакше моћи послати у малој дугуљастој кутији па споља напишите Kräuter für die Botanische Untersuchungen, па ми пошаљите по делиџанцу, јамачно неће бити много да се плати.

Молим вас да бисте ми писали у Биоград како примите ово моје писмо, а и ја ћу вама писати како опамо дођем и мало се одморим.

Поздрављајући љубазно и вас и госпођу пошу и Уроша и Сплована и Перишу остајем ваш дојакошњи

Вук Стеф. Караџић.

— — — — — а и Тирол који ово писмо
— — — — — ју вас и све ваше.

[Штампано у „Јавору" 1882 стр. 698.]

120.

У Котору 10. Феб. 1861.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Добро сам се обрадовао кад сам из вашега писма од 29 Јан. разумио, да сте здраво и мирно код куће приспјели. Казивао ми је кап. Његушки Врбица, да вас је видно у Задру, и да онај исти дан имали сте поћи на објед код владике Кнежевића.

Пошто сте пошли из Боке престаде и киша и сњијег, и тако нам је било до ту неки дан присушило, да људи и не памте вишу ослек у море, ни по граду у почулима мање воде.

— И на гласовитој карампани дно се било приказало! По овоме држао сам да и ви на путу нијесте патили с рђавим временом.

С онијем Чевљанином ја сам се опет онај исти дан састајао, кад сте кренули одавде, и разумјели смо се за 8 пјесама јуначкијех да ми их донесе испред велпкијех поклада, и за капару частио сам га у кафани пред свједоцима; него хвалећи он своје пјесме да такијех није још љепшије излазило на свијет, хтио је напријед да зна колико ћу му дати за сваку пјесму говорећи: „Љепше је на врх лаза него на дно лаза". Тако остали смо на 5 талијерах да му дам за њих, и то ако буду онаке као што смо уговорили. Дао сам му карте, пера и мастила, и казао сам му на који ничин има их писати. Он је мене послије овога поздрављао, и поручивао да му се надам, ма га не би ево још. — И по ријечи једног његова ортака, коме догони овће говеда, има доћи брзо; и овај ми у разговору о њему притукну овако: „Попе! мучно ће ти он те пјесме исписати, и ако их напише мучно ћеш их прочатити; него ако ћеш да ти што ваљају, кад он сађе сад доље, заустави га два три дана, па их ти испиши од њега, он их изађу зна!" — И овако ми ваља учинити, те ми не донесе ништа кад дође,

Добро смо се сложили с Дубровчанима, од једне смо и једнаке тврде вјере и намјере да се сјединимо с Рватима. С овога пукоше од јада као кријештавци губави талијани, и гледају потајно, на сваки срамотни начин да нам се ово изврне наопако, како би нам се послије смијали! Конте Поца у Бечу је, и јуче нам је телеграфао да је лијепо од Цара примљен био, и да слободно и што прије, пошљемо и ми наше посланике. — Тако с првијем вапором пду из Боке 6 што су од народа изабрани.

На 15. Јану. код Никшића побили су се Турци и Црногорци, што су на Луково насељени, и то је било с овога: једна Црногорка пролазећи мимо турскијех торина, насрну на њу кучки, и она бранећи се с каменима пребије једном ногу, и за то је Турчин стане псовати (једни кажу да је на њу и руке метнуо, и до кошуље одрао!). Пошто се ова пожалила код куће, окупе се њих 4—5 Црногораца, и познајући оног Турчина који је опсовао ону жену, а ваљда је био и његов онај кучак, запану му близу куће, и на вјеру зовне га један од њих, и он му изађе ма узме собом и пушку ве-

лику, у томе искоче и остали Црногорци, али Турчин не би лијен, него опали своју пушку на њих и убије једнога, па брже опет напуни и рани другога и побјеже својој кући. Послије два три дана ударе 1500 Црногораца с Лукова и из Рудина на сва села и торпне турске, што су близу и око града Никшића, те све попале разоре и оплијене. Посијеку 67 глава, неколико дјеце и двије три жене! — За тим ударе Граховљани и Бањани на Корјениће с ону страну воде на Турке и од њих учине погрданије!

На наша три Јерарха, Васојевићи, те су иро Комана, ударише на Бнор, и изгорјеше преко 200 кућа Турскијех и посјекоше 130 глава, а говеди и ситне стоке чудо су велико плијенили. — Кажу и за Новицу да је ударио про Таре и да је силни плијен шићарио, много Турака посјекао, и до Сјенице продръо. Ударише Турци у очи нашег Сретенија на Ново Село, на саману границу Црногорску, и убише четворицу и петог посјекоше главног капетана Петка Перовића, и мало послије крене Паша с тапном у Спуж, а неко шпија Пиперима, Бјелопавлићима и Црногорцима, те око 2000 људи запану им међу Спужом и Подгорицом у коловоз, и ту им ударе на јуриш, и посијеку више од 120 глава, и отму им тајни вас: цукар, кафу, гриз, брашно и т. д. Паша није био с војском у прве, него од зад чувши шта се учини, утече у Подгорицу незрелице. У овом боју од Црногораца три су погинула и 15 рањени.

На све стране овамо је готово да удари у живи покољ, али се још не може од великијех вода и снијега. Од нећеље је Зубачки капетан Лука Вукаловић затворио 57 Арнаута у кули у Суторини, и бије их топом! — говоре да је учинио два топа од трешње, а неки веле који су их вићели из Новога, да су од бронзе и да се свијетле! еле добро грме, ма још их није из куле одагнао. Преко Суторине не смије од њега нико пролазити никуд, и једва чека да му се ко с наше стране у овоме послу опре и да пламен букне! — Низам Турски приспио је на Билеће, и Бањани су прегнали све на Принципову страну. — А падају се сад да ће силна војска Турска низ Дугу у Никшиће, и велика је припрема Црногорска да их чека у Дугу, да их не пуште ка и оне прве.

Чујем да неће за сад наш владика у Карловце, и онамо је нешто мутно и побркано! Читао сам онај чланак у Позору, али су га с придавом својијем наоштрили да сам се

зачудио! Много је Позор обезобразио, и ово је пред његову погибију! Псује прву господу по имењце као с коца! Најжалије ми је Г. Мамулу што поред своје доброте дочека, да га онако у Позору грде и вријеђају! — Богме у дружтву обрадовао се гледајући вас у мојој кући што се нијесам никад надао, па није чудо што сам заборавио показати вам траву буварицу! Попадија моја вели: да вас није добро ни разгледала! и тешко жали што нијесте могли барем ону вече код нас остати. Запамтили су добро ваш разговор, и неколике приче што сте у трпези казивали, особито ону од господја Сарајевски, и спомињу често! Послаћу од једне и друге траве онако као што сте ми писали. — Жао ми је да нећете оволико потрошити за ону кутију смокава и шипака, на тај начин три пут има више трошка него ли оно ваља! — Медаковића, нову књижицу пошљите ми да је мало прошибам! — И оне проповједи митрополита Београдског рад бих имати, те нијесу сачињене с високом мудрином. — Моме брату на Смирне мило је било чути да сте нас поодпли. Зачудио се и он ка и многи овоме вашему доласку! Ствар је чрезвичајна! — Захваљујемо вам на љубазне поздраве, и заједно с г. Тиролом примите и ви наше најусрдније, и вјерујте да сам ваш пријатељ стари.

пон Вук Поповић.

[Споља:] Al Chiarissimo Signor
Wuk Steph. Karadžić
Dottor ii Filosofia et Cavaliere
a *Belgrado*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4619]

121.

У Котору 7. Апр. 861.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Колико је гођ вама жао, што вам у риједко пишем, толико је опет мени мучно, кад вам немам шта ни писати ни послати. Онај Чевљанин, нити долази нити ми што шиље.

Петар Стеванов свуда га води са собом кроз Црну гору. Били су 20 дана и у Грахово, те су премјерили изнова и поље и земље Граховске. Ја сам му писао и у Грахово, и поручио ми је по Ришњанину, да ћемо се брзо видјет, за ону пјесму од Грахова што почиње: „Сан саснила Стана војводина“ писао сам моме стрикану Божу, који држи дућан код Умца на сред поља Граховског, да ми је преписе од кога, који би је добро знао; и одговорио ми је за сердара Пајa Ковачевића да је он најбоље зна, и да ће је од њега исписати, тек премјере ове земље. Она вода у Корјениће преко које су Бањани ударали на Турке зове се *Требишњица*. Мала је ријека и лако се љети прегази. Од истога стрикана мога (ово је отац онога младића што је био с вама код мене на обједу) добио сам три пјесме: — „Удар на Луково“, — „Погибија буљубаше Бећка Аџиманића“, — и „Бој на Колашин“. Ако што прије дође и донесе и онај Чевљанин, и те од њега коју пјесму преписем, послаћу вам све у једно, као што ми и препоручујете.

За велике овогодишње задјевице Турске, пред свијем консулима на ријеку, обећа се Паша Скадарски и други из Подгорице, Књазу Николи, да ће одмах казнити све кривце и зликовце, што узнемирују границе, па слагаше; и за то Књаз послије попусти Црногорце, те им се сами добро осветише под Спуж, у Васојевиће и на Луково, и како кажу Никшићима баш више нема живљења, што су имали без свега су остали, и са свију су страна обкољени. — Вукаловић пошто је кулу турску у Суторини срушио, свеђер се онуда мота с четом својом, и стражари, ако би почем опет Турци у Суторину дошли да зидају кулу, да им забрани. Про Суторине и дебелог бријега сад и не пролази нико од страха капетан Луке Вукаловића! — Кад су из куле 60 Арнаута од страха његова побјегли босоноги и гологлави на рашћела на нашу страну, дочекаше их Рвати с ногама у гуз . . . грдећи их и псујући као најзадње женетине! Новица се с војевања здраво и богато вратио. Допирао је до Угрдиjевиће — 6 сати близу границе Српске. — Све је јарамазе Турске обестрвио, а у мирна села није тицао. Уз пут највише је препоручивао да не биће сметали никакву путнику пролазити ниђе, и они му се ухвате да неће ништа. Давали су му арач, и није им га хтио узети, а примио им је кумства за знак да их неће опалити ни прогнати. — И сад се говори да је он пут

прокрчио до границе српске, по ради некакве војске непријатељске, која се чека час по час да се искрца под Спич, и преко Црне горе истијем путем да прије̂ње у Србију. — И зато сад онамо стражаре 6 војничкп бродова Турски, да забране ово и свако друго, за Црну гору искрцавање. Турске војске има сила у наоколо све Црне горе; особито на Билеће и на Пилатовце, више Бањана. У четвртак пред Благовјести срушили су и поробили манастир Косијерево, и одагнали све манастирско благо. Цркву и инкоие дрвене нијесу такли, а звоно и светињу ограбио је напријед игуман и сакрио неђе у земљу. — Запалили су и 6 Бањскпје сеоца, што су лани још били прије̂шли на принципову страну, на сад су им се осветили. Бањани су на отвореном пољу, и сами нијесу се могли опријети Турској војски, него су сви пребјегли на границу Књажеву, и имају жестоку наредбу од Књаза да се немају бити за сад с Турцима.

Иста ова војска турска с Пилатовца поара и запали кроз Гацко у племе Пилатовце 44 куће, и 2 цркве Ђурђевску и Никољску. Самој кући попа Сима Комненовића поџераше 1300 брава, 8 коња кућнпје, и 80 говеди, и сувише покућства и динара готовије по његовој клетви казао ми је да је штетан преко 5000 цекина. У село *Балка* 27 кућа и цркву Савину; у *Влашну* 11 кућа; у *Мирушс* 29 кућа и цркву Ђурђеву; у *Буквиће* 37 кућа и цркву Игњаску; у Почековиће 20 кућа; у Видне 17 кућа; у *Трновице* 37 кућа и цркву Никољску; у *Врбице* 10 кућа; у *Превазе* 19 кућа и цркву Аранђелску; у *Убла* 13 кућа; у *Корита* 53 куће и цркву Илинску; у *Бителице* 19 кућа. Робећи и палећи ове куће и цркве посјекли су 156 Гачана; ма и данас код Ферис-паше налази се робља ђевојака, невјеста и људи око 400 душа. Гачани слазећи на Рисан куме и богораде свакога који зна писати, да испишу ове њихове јаде, и да се мећу у листове да чују, веле, краљеви крштени, шта им чине невјерни Турци.

Ту недавно искрцао се велик прах код Спича за Црну гору, и Црногорци као крилати здраво и весело изнијеше га на Цетиње. Књаз је већ раздао по народу фишеке и мушкете, сјекире и нове барјаке, с наредбом да је сваки наредан, кад се зовне! — Путеве је добро поправио с Цетиња до на врх Праћишта, Грахова, Црнице, и пут Бјелопавлића, да се слободно могу по њима и топови вући, и већ су у

Грахово повукли 3 најбоља, и имају научени 60 топџија и 500 сјекираша.

Један монах испод Острога каза ми ту неки дан да у нашој Васојевићкој један је манастир: *Ђурђеви-Ступови*, грађа Немањића, у коме има много Србуља, што у смету леже и гњију, и ако му испаше која прилика, препоручио сам му да набави коју, или за паре, или за промјену књига Руских. — На бијеле покладе сви су консули били на Цетињу. Петковић свако 15 дана лети горје и доље. — Код овога књаза много боље крију се тајне њихове, него ли код првога. — На сваки начин хоће Црногорци да имају слободни слазак свој на море код Спича, и силом нагоне два сеоца што су онамо при мору да се предаду Књазу, или да се селе на другу страну. — Биће те чули за Врчевића како му је дошло изненада да иде у Требиње као аџент консула ђенералног што сједи у Мостару. Он је већ тамо биће мјесец дана. Фамињу је оставио у Задру, док види да ли ће му ова служба темељита битп. По сто фиорина у цванцикама има плате на мјесец, осим другије доходака. Ако му ово потраја у неколике године добро ће се помоћи, и заиста право је било да му се једном како ваља поможе. — Ми посласмо 4 повјереника у Задар на Сабор, и чујемо да талијанштина претегнуће, и досле да су због тога у нескоги за сједињење с Рватском. Од Ришћана из Боке само је један био изабран: неки Љубиша из Будве. Он је био вазда народни човек, али сад боимо се неће ништа учинити. — Гд. Мамула пошто је сабор отворио, уклонио се из Задра, и кроз Приморје прегледа тврђе[!] — У Боки имамо 8 војничкије параброда. — Ђенерал Родић код нас је овђе, и није онако оштар и одбивене воље ка што је био прије. — Консул Петковић биће 4 дана да је на Цетиње. — Из Новог Сада нијесам примио ништа. Молим поздравите ми Гд. Тирола.

Вас и све ваше поздрављам најљубезније

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

Наш Урош покичељао се с вашијем поздравом!

Игуман Косијеревски Теодосије Мркојевић сад овђе приспје, и отиде на Цетиње да изјади своје јаде Књазу и консулу Руском. Звао га је Дервиш-паша, да му врати вакуп

манастирски, и није му хтио поћи бојећи се главе. Ако га пусте пред Султаном поћи ће.

[Орнг. у арх. С. К. Академије бр. 4620]

122.

У Котору 3. Маја 861.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Христос васкрсе!

Ја знам да сте досле чули за погибију Никшића у Дуги планини, и да се чудите како вам ја о томе ништа не пишем. Да је мене смирио онај Чевљанин с оним пјесмама, не бисте ви овако за дуго изгледали на моја писма; тако дакле немајући још пјесама, чујте барем коју новину и о Дуги пространије, како у њој изгибоше Турци Никшићи.

Игуман Косијеревски Теодосије Мркоевић по наредби Књажевој, био је код консула у Скадру, и сви су га с добром вољом примили, и у једној соби код Руског скупљени, жалбе од поаре манастирске на писму су једнако узели. Желио је од њих имати допуштење и препоруку да иде плакати у Цариград и Петрсбург, ма консул Руски одбио га је за сад од овог пута говорећи: „Ми ћемо сваки своме цару јавити страдање твоје, и штету манастирску коју су учинили проклети Турци, и вама ће се све платити; дакле ми ћемо пшеницу посијати, и надаме се да ће добро родити, не роди ли пак. тада вама на вољи остаје на пут поћи и радити о томе".

Игуман им се пожалио на консула Руског у Мостару што сједи, да се слабо стара да помогне и обрани невољну рају, коју туку и муче самовољни Турци на његове очи. И одговорио му је Руски да одмах пође у Мостар, и од његове стране да укори консула Безобразова, што није у пут, тек је чуо за поару манастирску ухватио Дервиш Пашу за браду, и чинио му да поврати све оне ствари и светиње манастирске. На поласку, поклонили су му њи 4 консула по неколико дуката, ма највише француски. Он у Мостар неће поћи, него је на велику сриједу про Рисна пошао у Грахово и ту ће

остати. Конзул Безобразов ваљда је чуо за полазак Игуманов, те је про Дуге на сву прешу утотамио с конзулом инглеским проћи у очи Лазареве Суботе у Никшиће. Путујући кроз Дугу планину сусретао је на доста мјеста по 4—5 ускока с биљегама црногорским на капама, и гордељиво питао их је шта раде по овој пустињи? и они су му једнако одговарали: да су ускочили од зла турскога, и да им је пустиња ова и пушка у руци, кућа и подкутњица. Он их је и с молбом и с бреком нагонио да се врате дома. А и они су му рекли да путује с Богом, и да моли Бога е су га познали који је, а иначе запамтио би Дугу и Цвјетни Петак! Сјутра дан кад разумјеше Никшићи да су им браћа изгинула у Дуги, скочише на оружје да побију конзуле, држећи да су из ума њихова ускоци оно учинили, ма Бимбаша с низамом ограби их и поведе у своју кућу, и на Турке стане викати шта су се помамили да праве људе убију, говорећи: „Знајте да сте побили ове конзуло, сви би 7 краљева и осми цар заратио нама". А они су му одговорили: „Не биште наша браћа Турци изгинули, да им они нијесу рекли: „Слободно ајте, нема тамо у Дуги никога". Из Никшића конзули пошли су за Цетиње, и доброг једног хата поклонио је Безобразов књазу Николи, ма игумна није ни горје затекао, него за њим дотрчао је у Рисан, па не стиже га ни овђе, али впђе из Грахова војводу Анта, и Сердара Паја, и запита их за Игумна да ли је у Грахово још? и одговоре му да није, нити да знаду ће ће бити пошао. Тада на сред габеле пред свијем Ришњанима пукне на њих с опорим ријечма зашто су били с Граховљанима и с Бањанима заједно у Дуги и оне Турке изсјекли. — И они му без ниједног зазора одговоре слободно: „Били смо и сјекли смо и опет ћемо ако само Бог нам буде у помоћи! Кад ви Г. Конзуле у кога смо се највише уздали допуштате злијем Турцима да нашу браћу спјеку на велику правду Божју, да нам харају куће, цркве и манастире, да нам јашу на силу наше све љепше и боље невјесте и ђевојке, и за све ове наше јаде колико се гођ пута тужна раја вама поплакала, никад зато нијесте главе обрнули, него ваздa Турцима сте руку држали, и зато немајући данас ништа до пушке у руци, и робље у планину што мре од глади, бићемо се с Турцима и у напријед једнако овако, али док погинемо сви, али док нам с којегоћ стране правда не дође". — Још оштрије говорили су с њим војвода Бањски Јован Бањовић, и капетан Ђоко Ра-

довић, и како еу га били смели са живим разлозима, од мукаx зној га спопадаше и капицу подизаше! Они двојица мотају се и данас кроз Рисан и Котор. нити се зна куда ће у Мостар, а војводе и капетани пошли су на Цетиње и још су горје.

Дуга, планина је између Никшића и Гацка; 8 сати дальине има за пјешца, и пут је један посред ње, а са страна крши су и густа гора, да таке нема у свој Херцеговини. Покрај пута свуда су поперени камени мрамори, као споменици убијени путника, ма највише Турака и зато се говори: „Дуга је турска проклетница". Још испред Божића пошто су Турци кроз Бањане изгорјели и похарали 4—5 села, предигли су сви Бањани, и пренијели своје робље на принципову границу, а сваки који је могао пушку носити ускочио је у Дугу, и око Благовјести прикупило их се од свакуда, и из Пиве, Мораче и Дромњака преко 3000 добрије́х пушака. Више пута пакапули су били да јуришем ударе на Пилотовац, Крстац и Билеће, ће је турска војска утаборена, ма на тврде куле, с опкољеним двоструким зидом и дубоким опкопима нијесу се смјели усудити, нити би ништа без топова учинили; и тако су у потаји ту невољно живјели, и изгледали не би ли куд отолен војска кренула да им ударе. Истина да су им жене брашњеницу носиле, али и оне чувајући робље, и орући земљу нијесу могле у свако доба ни присједети с хљебом, и за то су многи били тако изгладнели, да су имали скапати. С Крстачке паланке на Лазареву Суботу зором, кренуше 56 Никшића пандура, послати од Паше с великим барјаком, да обиду кроз Дугу, да ли слободно и мирно може проћи тајни у Никшиће, који је већ био справан око 300 товара: цукра, кафе, гриза, брашна и т. д. и ако нађу пут слободан нареди им да учине шемлук из пушака, да би и он по томе с тајном кренуо одмах за њима. Кад су Никшићи нальегли на нека врела у Дуги, дочекају их у жељи јунаци ускоци, и свијех осим тројице убију и исијеку, а она тројица на добрим коњима умакну им, и врате се на Крстац, и кажу Паши који се већ на глас пушака био подигао на пут, — за силну војску и грдну погибију! Међу овим убијеним Никшићима — грађанима, погинуо је и крвник врсног поп Марка из Кривошија, Омер Бечић и син његов Нушко, и Омера је посјекао баш јуначки врли војвода Анто и шћарио је с њега лијепо оружје, добра Кулаша, и везену дуван-кесу; које сам све видио кад ми је

ово приповједао. Шићарили су и други по нешто код остали Турака убијени, ма све је салата, спрам оног блага и јунаштва, што хоћаху учинити, да пропуштише с миром напријед оне пандуре, док би наљегао паша с војском и богатим тајином! И овоме су криви неки славожедни Црногорци с Лукова, који су хтјели преко братског уговора да с овијем ударцем уграбе славу од побједе другијема, за које послије били су прекорени, и имао је бити покољ међу њима. У боју овом Бањани су се најваљаније подпијели и Књаз Никола с овога није ни мало узнемирен; јер он на питање великије држава одговара мудро: да су оно Турски и његови одметници и да им он не може учинити ништа, а с Турцима да он живи у миру, а томе је свједочба, што им још од јесепас пропушта с миром гонити из Рисна тајин преко Рудина — своје земље, у Никшиће, да их никад није такао ни један Црногорац! И с оваким разлогом оправдао се и ту недавно пред консулима на Цетињу! — Омер Паша дошао је у Мостар, и глас је да ће он с војском кроз Дугу ћерати одметнике, док их проћера и тајин прегна у Никшиће, јер велики низан помире од глади, и оку коњетине плаћају по 6 гроша! — Ускоци су чули за долазак Омер пашин, и Бога моле да се што прије с пушком и оштрим ножем обиду и с њим у крвавой Дуги. Књаз прима робље свачије у своју границу, ма не ни једног човека с оружјем. — У Петровој цркви на Цвијети, у Никшиће за градом, било је на летурђији око 80 нашијех Ришћана, које су намјерили били у истој цркви, Турци Никшићи убити, али напријед прочује за ово Бимбаша, и неки други разборити грађани, те је на миру прошло све. При овој цркви биле су ћелије С: Василије и од зла Турскога отолен је кренуо да тражи себи мјесто друго, и нађе га под Острог; и прилика је јер је нашао баш добар заклон и јаку тврђу у оном кршу. Ово ми је приповидно један старац из Никшића, још ми је казао за исту цркву да је она била Саборна Црква свему Никшићу и Дромњаку. — Зубчки капетан Лука Вукаловић вјерно и једнако с четом својом чува Суторину од Турака, и од кад им обори ону кулу, и из ње утекоше пандури, није се више ниједан виђао у Суторини, а и од нашијех мало који пролази онуда, — свак се клони врага и ђавола!

Вукаловић испред Цвијети ударао је на стоку Требињску, и залуду није је могао одагнати: Поточ из Требиња претече их, и стане им у пријеко, те су утекли кроз живи огањ. 4 су

му друга погинула и 15 рањени што их је продрло олово. — Премећајући развалену кулу у Суторини, нашао је Лука олтар и С. трпезу од наше цркве, и ово су вињали из Новога и наши људи, пак сад веле да је Књаз рекао, да ће онамо на оном мјесту озидати цркву *Преображеније*. — Сад је Врчевић у Требињу за консула 100 фнор. има на мјесец у цванцикама. Г. Мамула даровао му је и припасао сабљу. Фамиљу држи у Дубровнику. Ако у овој служби не поможе се, нек се не нада да ће у другој. — Ту неки дан добио сам из Новог Сада књижицу Медаковића: Живот и Обичаји Ц. Г. Чини ми се да ће у њој више од половице бити што је он из своје главе измислио и намјестио, него ли управ народног Црногорског. Ваља ће ми питати из сваке нахије по неколика човека, а и ђекоју жену, да ли је онако како што стоји у књиги оној, или је другчије. — Војвода Анто обећао ми је исписати ону пјесму тек се врати с Цетиња, и мило му је било, кад сам му казао за њу, да ћете је ви штампати брзо, јер у њој отац му ће споминье и мајка с похвалом! — Наши посланици сад су у Бечу. 13 их има с владиком нашијем што су за Рвате, а 29 против. и ако цар уздржи се закона изборног, предобиће противна страна, која је за Талијане. У Задру су били они 13 вјеру ухватали да се нема ни један од њих примити за депутата у Беч да пође, ма Стефан Љубиша из Будве преврне ову вјеру и изда своју браћу, јер му је противна страна обећала господство од Претура, и зато су принуђени били они 13 поћи у Беч, и зато Љубиши као братском издајнику, овамо приступишта нема. Наш владика подиио се у овоме човечки и јуначки, и сад је с овога у нашему народу сто пута мили! — Поп Драго из Трешњева онај славни четник први је пушку опалио на оне Никшиће у Дуги, помислио је, сад каже: да се Паша разбио од пута. Погинула су и два Црногорца и Дуги — Поп ми је рекао: тек се врати из Дуге у Рудине, за оне траве: Сомину и буваричу, да ће ми послати с корјеном у границе, а радиће исписати и пјесму нову о ударцу у Дуги. Љубезно поздрављајући вас и свијех који се радују и питају за здравље наше ваш ваздашњи пријатељ.

Поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4621]

123.

У Котору 26 Маја 861.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Једва добих из Граова ону пјесму: „Сан саснила војводина Стана“ — За коју сте ми одавна били препоручили. Ова не почиње као она што је ви имате, али је за пети догађај сачињена, као и она, и у овој стои како је Стана, и сувише сниједала, ма је у сред пјесме ово ње сниједање.

Примићете и друге три помање пјесме, док присниј по више и боље. Сад су горњи људи сви на оружје, и при овоме заборавили су куће и кућиште, жену и дјецу, и није им до смјеха и пјесама за сад још, него до вриске и пуцања и зато ми нема ни оног Чевљанина ни од њега гласа!

Ја сам вама писао неће с почетком прошлог Априла, и друго опет с почетком овог Маја, и надам се да сте их примили. Уз ове пјесме метнуо сам и једну средњу рукописну србуљу, да се испуни мјера, и у Земун ћу послаћу сјутра на Г. Василија Василијевића од кога ћете ви искати.

Послије оне Никшићке погибије у Дуги, нијесу смјели Турци Никшићи слазити на Рисан, да гоне за пизан и за невољни народ тајн у Никшиће. — Те консули опет зато трчи на Цетиње, и умоле Књаза да нареди Црногорцима што у Рудине живе, да би они са својим коњима изнијели тајн, и у дно поља Никшићког предали га низану кои ће доћи приватити га. — И на 11. о. м. кад су Црногорци Рудињани баш у подне са 76 натоварени коња: жита, брашна, ориза, каве, цукра и т. д. приспјели на рочиште у дно поља, и све с миром по наредби Књажевој предали Турцима, не прође четврт сата пошто кренуше с тајном пут града, бану ка' из неба силна чета хајдука, и јуришем с огњем из пушака и голим ножевима ударе на тајн и на Турке, и посијеку 67 глава, и плијене 106 коња и тајн вас! У боју овом погинули су 4 Црногорца и зна се кои су, јер су им главе посјекли, и на капама биљеге нашли; један је међу њима капетан из Чева! али ништа за то, Књаз ће се знат оправдат ако га запита мирољубива Европа! Он ће рећи да су му оно одметници, и да се све догодило на Турској земљи, а преко његове пријешло је с миром! За издати овај тајн у Никшиће,

кон је износио 80000 фиорина, подхватио се био наш један Ришњанин Келовић, и почео га је давати још за живота пок. Књаза Данила, и говори се да је и Мирко у овоме с Келовићем ортак. Како ће им сад изаћ то сам Бог зна! Али Келовић не смије више у Мостар пред Пашом с коим је уговор чиниo! а Мирко је вазда на каведао и на добит!

Прошле недјеле сва се војска из Дуге разишла, и то се догодило тек је војвода Анто у Дугу с Цетиња приспио. — И сад топрв се отвори Турцима слободан пролазак преко Дуге у Никшиће! те у данашњи дан искрај Пилатовца, Крстца и Билећа кренувши Турци око 5000 људи, дођу на сред Дуге и улогоре се ту. У исти дан на 18 о. м. кад су ови у Дугу дошли, Ускоци ударе на богато једно село Пилатовац, близу паланке од истог имена, те похарају и оплијене све, убију 27 Турака, и преко 1000 глава ситне стоке прегнају на своју страну, а за своју потребу. Кад то чуше Турци у Дуги, уплаше се да не удари силна војска на њих, или на оне обеспажене паланке, па отолен сви заједно опет врате се на своје паланке. И ово им се озбиља справљаше, и у прошли понедјелник био је забиљежен дан да сложно с голим ножевима на њих прегну, као оног пута што су на Граовац! —

Ту скорице дошло је на Цетиње 1000 талијера од Царице француске да се подијели онијем Црнокорцима што су пријешли у Рудине да живе.

Капетан Маша Врбицу, што је био зимус у Биограду и неће с вама срио се у путу, ономадне на Цетињу свргну с капетанства, дигну му медаље и обиљежје од господства! И ову му бруку учиње, што је силом појахао био једну младу невјесту из Љуботиња, те ће сад с овога бити грднога посла! За мало што гоћ овако нијесу оправили и од попа Миње, што је ишао овдје у латинској процесији на велики петак, и то је учинио као бестија да повоћи своијем ортацима Шкаљарима с коима тргује у говеда, и да није био брат Ива Ракова. Књаз је хтио да га за ово и изшибикају, јер су га оптужили Которани Ришњани код Књаза па им се годи велика срамота!

Конзули не престају горје и доље одити, и како ми је вићет, с њиховим овим одом, већи се врагови легу! Одметници и узбуњеници не знаду за друге разлоге, него да неће више с Турцима мира имати при овоме крају! —

Поп Пунишa што је био вјенчао сестру објешеног Кадића, која се послије као попадија по наредби Књажевој преудала, дошавши у Задар с пасошом Српским, ухвате га и везани руку доведу га овдје у тамницу. Говори се да је и он био с Кадићем онај дан у Шкаљаре кад је погинуо Књаз.

Ове године једва нам изађе часни пост, и поомекша вријеме. Хвале се Горштаци да им је добро стока, и да није било крепанце. Код нас маслина, грожђа, пшенице и рода другог има на очи доста, али кад се стане уносити у кућу, ко зна ће ли бити ништа!

Наши Бокељски повјереници, вратили су се из Беча. Не хвале се ни мало на лијепом дочеку; дакле види се да и неће за сад ништа бити о нашем сдружењу с Рватском.

Дошавши сад у ови час наш соко Урош из Рисна, каза ми за делију попа Драга војводу од Дуге и Рудина да ми је послао двије мале књижице с Турскијем језиком пуне, и да их је заборавно донијет ми. Дакле ако што узваљају послаћу вам их.

Поздрављајући и вас и све ваше с Гд. Тиролом

ваш ваздашњи пријатељ
поп Вук Поповић.

[Напомена:] одговорено из Лозинице 15 Јунија 1861

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4622]

124.

У Котору 9. Јулија 861.

Мили Имењаче и Пријатељу,

Из вашега писма од 6. Јунија мило ми је било чути, да сте два моја писма примили. Тако исто и из овог од Видова дневи из Лозница што сте ми писали, мило ми је било знати за оно мое треће да вам је дошло, а надам се и за ону гњилу Србуљу с пјесмама да ће вам здраво доћи.

По Херцеговини, особито близу Црногорске границе сваки готово дан има догађаја крвавије, међу којема најзнатнији су ови: Бањани одавно гледали су згоду да се прикажу сами у каквом боју јунаци, јер досле ако су које јунаштво и учинили, код Црногораца и Граховљана, није им се бројило. Иста

покојна сабља — Књаз, више пута би их укоравао да нијесу јунаци, а то све што се неодмеђу од Турака ка и Граховљани. — Тако у очи Видова дневи, кад је дан био нагао, дођоше Турци око 300 друга и са 200 коња из Пилатовца на воду — Убао, далеко један сат, да носе у мјешинама воду за војску, коју би изасипали код Паланке у једну велику дубеницу, и Бањани знајући да они по ову воду свако пет дана долазе, подкрпљући запану им у крше близу воде, и ударе им из бусије с голим ножевима те посијеку 168 Турака, и одагнају 69 коња, и шиљаре много лијепог одјела и оружја, између којег 4 су сабље господске, у саму срму оклопљене. Да се нијесу смели око глава сијекући их, како су ми казивали неки Бањани, ниједан им неђаше Турчин и коњ побјећи, а залуду је наређено да се више не сијеку главе ни носови, него десно уво за обиљеже! У потоње пошто су већ Турци леђа окренули, и до близу паланке Пилатовца умакли, придођу им у помоћ многи Бјежаници и Пређераници те за Турцима јурише, али од топова, нијесу им се могли примакнути, тако јунаштво остаде чисто на саме Бањане, и по сад они ће се вазда с Турцима бити док не остану под Црном гором као и Граховљани. Од овог шиљара на сваког је друга пало по 3 талијера, а могло је и више, него по старјешинству, све је боље и боље пошло, а некуд опет и спремније нешто што је било најбоље и најљепше. Они су само у овом боју једног друга изгубили и 3 су се ранили. Турци су послије ове погибље други дан из Пилатовца побјегли на Крстац, и на Билеће, а Бањани затим пођу и пусту паланку у гомилу учине.

Дуга крвава сад је без јајоша и пашијех јунака, и ево свијех у Бањане. и весело изгледају на Турке да им ударе као што су справни и на искуп код Белића око 4000 сама низана. Књаз је примао у својој граници све робље Бањско, само човека с пушком не прима ниједног. Омер-Паша два пута звао је Бањске главаре и игумна Теодосију да пођу к њему у Мостар, обећајући им потпуно опроштење, и милост Царску, али му је звање узалуд, невјерују му више ни зашто, да би баш постао и једновјерац њихов опет. Бањани су зорни људи, а придоће им у невољи те им удари сила Турска, од свакуда помоћ братска.

На Видов-дан из Рјечке нахије око 1000 друга ударише на турске куће код Жабљака, и све похарају и оборе. Посијеку 48 глава и ограбе преко 1000 глава ситне стоке и го-

веди. Ово су учинили за освету, што су и они испред Видовдневи убили 4 Додошанина оруђи своје земље и што им вазда сметају на своје земље работати, говорећи да су њихове — Турске.

На 20. Јун. Црничани и половина нашијех Спичана, што су се били назад три мјесеца предали Књазу, и примили биљеге на кану, ударише на Спич на једног Пашу, кои је био дошао с војском и са 300 мајстора да зидају на двије главице двије добре фортеце, које би бранile многа села и пристан крај мора; и послије кратког боја врате се грдни, оставивши 18 друга мртвијех на мјесто, и уграбивши једва живи своју границу са 20 рањени. Ово су били тешки јади за Црничане и за све Црногорце, и мислили су опет с јачом сплом да им ударе, али док су се ови накапили, они су фортеце начинили и оружали, да им сад ни сва Црна Гора неможе наудити. На исте ове двије главице приповиједају да су у старо доба била она два града *Хај* и *Негај!* Турци су кушали, да преко мора искрцају војску и мајсторе под Суторину, и да подигну опет ону развађену кулу, али сваки пут, опазивши више куле у крше капетан Луку Вукаловића, од кога се боје као од грома, враћали су се натраг. Капетан Лука добро чува са својом вјерном дружином у Суторини кулу развађену, и сазрело жито, и велико грожђе, да му ко у ово нетакне. У Суторини сви га припажавају за прву главу, и по њој он се баши, као да му је од девет ђеда остало. Звао је и њега Омер-паша да му поће на поклон, са Зубачким и Крушевичким главарима. На то му је он одговорио: да му неће ниједан поћи, него ако га је воља да се виде, чекаће га у Суторини, јер су Зупци похарани и попаљени, па од јада и не иде горје.

Морем из Дубровника јучер је пријешао Омер-Паша с Безобразовом у Скадар, а отолен ће преко блата у Жабљак на састанак с Књазом Николом. Ту ће бити много господе и из Стамбола, и владика некакав из Булгарије. Али од стране Француске међу њима неће бити онај консул из Скадра него неки други нови, а ово су учинили пријатељи Црногорски да не буде он, уздајући се да ће без њега с Црногорцима прије до мира доћи, и у бољем пријатељству остати. Петковић је на Цетињу има три четири дана. Од кад је погинуо пок[ојни] Књаз Данило није се у Црној гори заједевало ни заиграло, ма није се кажу ни свирала чула, а камо ли гусле или весела пушка, тако на Петров-дан све је мукло било на Цетињу, а

свијета се скупило доста. — Поп Пуниша закован је овдје у тврдој тамници, и грдна му се пише! — Раскапетан Машо Врбица прогнат је с Цетиња, и ено га међу Јајошима у Бањане. Господа Цетинска одавна га мрзе, док су му доскочили. Књазу није он мрзак, али залуду кад га остали немогу видјети. — Замало нијесу и попа Мињу распопили и на кануо положили, што је овдје на Велики Петак латински у Процесији са свијећом у руци ишао, са Шпиљарима и Шкаљарима заједно, јер с њима тргује и у говеда. — И да није био брат Ива Ракова одиста му се ћаше ово догодити, јер му је свакако било грдно пресуђено, и више не слази доље, нити има гласа ни приступишта међу људма. — Добро је написата она ријеч: *„крепаџа“* и чуо сам је од горњије људи. — Уз турму Илинску донијеће ми поп Симо Комленић двије три нове пјесме. Он је с Пилатовца, и утекао је зимус с голијем животом испод сабље турске у Рудине, са 28. домаћина: и силазећи често у Рисан приповједали су ми, како су их Турци поробили и попалили, и данас иза велпког њиховог богатства желе се најести. — Наши Херцеговци држе у руци да ће сад по смрти Султан-Мецида, Царство Турско подијелити други Краљеви, и они не би више жељели под ниједном данашњом круном остати, него ради би били свога господара као Србија и Ц. г. имати.

Поздрављајући вас и Г. Тирола од стране моје и мојијех ваш пријатељ

поп В у к.

Новине: Видов дан, и оне из Беча држимо у нашој овдје читаоници. — М. Поповић моли и куми да му се шиљу одавде новости, и да ће добро платити, и чини ми се да се примио Срдић. — Поздравио сам и Г. Бѣладиновића, и Ђуку сам писао.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4623]

125.

У Биограду 24-ог Јулија [1861]

Мили Имењаче и Пријатељу!

Само вам у неколико ријечи јављам да знате да сам онамадне примио писмо ваше од 8-ог. ов. мјесеца и узањ све

што сте ми послали на чему вам врло захваљујем. Све је као што бити може и као што сте само ви могли дознати и написати.

То што велите да ћете ми послати по делиџанцу (ако се наскоро путови отворе) пошаљите ми у Беч јер ја мислим ово јесени на неколике недеље дана отићи онамо. С осталијем стварма молим вас да ми пошаљете понешто и од обадвије те траве за које ми пишете да расту у Рудинама; али ако је могуће с лишћем и с *корјеном*, па још замотајте у хартију и с поља назначите само које је *бувара*, а за другу ја ћу знати. Збиља? зовели се та трава бувара тако у Рудинама или ту код вас.

Ја сам са здрављем хвала Богу прилично. Опростите ми што вам више сад немогу писати. Поздравите ми љубазно Госпођу пошу и све ваше, и знајте да сам свагда ваш дојакошњи имењак

Вук. Стеф. Караџић.

[Штампано у „Јавору" 1882. стр. 699.]

126.

Рисан на покладе Божићне [14-XI] 1861.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Био сам у Паштровиће за виђети неке наше манастире, и кад сам се вратио нашао сам ваше писмо од 7. Сет. код куће, и добро ми је мило било, јер сам се и чудно зашто ми ништа не писасте из Рватске, а читао сам у новинама, како су вас онамо браћа наша причекали и почастили весело и господски. — Евала им!

Чини ми се за једно моје писмо, што сам вам најпослије у августу писао, да вас није у Биограду затекло, и ако буде пропало жао ће ми бити. Примио сам исправно све оне књиге, и баш су ми све по мојој вољи, и по њима митроносног сочинитеља високо цијеним, а вама који сте љубав имали за послати ми их много и много захваљујем.

Међу нама у Приморје све је хвала Богу здраво и мирно, само што прије из Црне Горе у Грбаљ болест од крâста,

те помрије од њих око 40 душа и још се помичу у Котору ма одпадка нема, а у Црној Гори умрло је од њих близу 1000, и на голо све мушкијех глава. Ово је и њих и нас горе било уплашило, него ли рат с Турцима, и ова зла година.

Послије оног боја у Дуги, — Бањани, Граховљани, Рудињани, Дромњаци, Морачани, Зубци и Крушевичани и остали што су се одметнули од Турака, Јајошки, — нијесу никад од љетос престајали бити се с Турцима, и досле најзнатни су ови бојеви били, осим чета честије.

1-ви бој учинише Бањани и Граховљани с Турцима, на *Околиште*, и посјекоше 36 Турака, шићарише, 80 говеди, 25 коња, и ситне стоке преко 500 глава; а од њих погибоше 3 и 2 ранише се.

2-ги бој учинише исти на *Корјенике* 20 Сет. и посјекоше 17 Турака, оплијенише им све што су имали, и најпослије им куле све запалише, и сад су Корјенићи без Турака.

3-ћи бој на 2. окт. учинише на Крстац и посјекоше 86 Турака, уграбише 37 коња, разорише кулу Цареву паланку, и шићарише овће доста оћела и оружја с мртвијех Турака. С њихове стране погибоше 5 и 7 ранише се.

4-ти бој на Томин дан. Запали су били око 600 друга Бањана Граховљана и другијех одметника у крвавој Дуги да чекају тајин, кога су гонили у Никшиће и пратили око 500 Турака, — и кад су пољегли ударе им изненада, и отму 60 товара свакојаке цебане; 400 ока самијех капсула, што је од потребе Црногорцима највише; а оно остало било је: цукар, кафа, брашно и за низан новијех хаљина, отели су им и један топ од поља, који се сјаје кажу као злато. Турци уплашени, нијесу се имали кад ни бранити, него тек су ову војску угледали, оставе све и побјегну натраг, а ови за њима у вас трк, нијесу их могли стићи, само 9 убију, а од њих само је један остао рањен — слава Богу! У овом боју најбоље се поднио Јован Васиљев Бећовић, војвода Бањски.

5-ти бој учинише на Никшиће с Турцима, и посјекоше 65 Турака, оплијенише 250 говеди, преко 800 ситне стоке и 37 коња, а од њих не погибе више до 8 друга и 9 ранише се. Овће се јуначки био војвода од Лукова Илија Кривокапић.

6-ти бој учинише на *Делеушу* и посјекоше 89 Турака, све село запалише и разорише, и велик шићар овће шићарише. Они су изгубили 20 друга мртви и 18 рањени.

7-ми бој учинише у *Метоцију* — варош једна у Гацко, — и посјекоше преко 200 Турака, дојавише коња и говеди преко 400 глава, и ситне стоке око 2500 брава. У овом крвавом боју погинуло је с ове стране 40 друга, а толико има и рањенијех.

8-ми бој на два дана пред Петков-дан био је у *Пиву* код манастира поред воде. Тек што су били Турци, око 4000 низана из Гацка пријешли са двије Паше и сувише Дедага Ченгић са 2000 Херцеговаца и Бошњака — самијех шишанџија. — Ударе наши са четири стране на њих, и јурише на саме таборе с голим ножевима, и бијући се вас цијели дан, посијеку преко 800 Турака, осим рањеника. Новица је сам са својијем Моračанима и Дромњацима ударио на Дедагу, и он је потукао самијех шишанџија близу 500, а изгубио је 40 друга, а толико је било и рањени, у све с ове стране није више од 50 мртви, и толико рањени било. Шићарили су 230 јаћи коња, оружја и оћела не може се ни исказат; међу Новичином војском по 6 кубура један је шићарио — и сад како кажу за Јајоше, сви су оћевени и оружани као најљепши сватови. И по свему овом жестоком боју и Турској погибији, остадоше Турци у своје шанчеве на истом мјесту у Пиви.

По овоме Новица је ударио на Колашин, и говори се да је страшно изгинуо, ма да је и он од њих грдило учинио. Ја сам у Котору питао неке из Пипера и из Брда за овај бој с Колашинцима, и рекли су ми за Новицу да је око 250 друга мртви и рањени имао, и да није побјегао, ђавољи му друг не би остао, е суд му се надали, па су се били добро и за дочек справили. — И по свему томе ограбио је близу 300 говеди и око 3000 брава.

Пред Аранђелов дан изишла је наредба с Цетиња да свак иде из Катунске нахије на бој који није жена, да му се не привеже опрегљача, и ако не исћерају из Пиве Турчина да се не врћу за главу на траг! — По овој наредби Крцо Петровић Под-Президенте дошао је са 2000 Катуњана у Бањане и испод чадора намјестио се код села Брођанца, баш на својој граници. Он је издавао војничке планове, и од ударца и бранења наредбе. Војска, дакле, окупљала се на све стране, и с пјеванјем и пуцањем дозивајући се, ишао је свак од 12 г. младић, и старац од 60—70 г. на *Равно* — међу Гацком и Пивом, и у очи Аранђелова дневи било их

је на искуп: Бањана, Граховљана, Рудињана, Катуњана и с Лукова Црногораца, Пипера и Бјелопавлића, пунијех 6000 пушака. Новица није овђе био, јер се пешто први пут с војводама поријечао, кад су ударали на Пиву, али им је послао 100 говеди и 300 овнова на поклон. Војска ова стојећи овђе није мислила ударати на тврде шанцове, него им препријечити тајин и сваки други војнички унос; али лукави Турци као да су знали за оволику Црногорску силу, на што су најбоље могли утврде са сводовима испод земље шанчеве, наките их с топовима и са осталим војеним стварима, пак зором отисну се неколике стотине пјешака и коњаника на Црногорску силу, и заметне се крвав бој, у коме као с неба испане Дедага са својом војском око 4000 Херцеговаца и Бошњака, и с плећи заокупи невољну нашу браћу, и сијекући их међу се на Аранђелов-дан од ждрака до мрака, посјекли су их, и из пушака убили више од 500 људи, а рањени има око 200, и то их је највише погинуло Пипера и Бјелопавлића. Несрећу оваку нијесу имали наши, има тај земан ни у једноме боју с Турцима, и зато опет сад договарају се и справљају се да јачом силом ударе на исту Пиву, и да не узмичу на траг док један траје. — По што су Турци овако јунаштво учинили, и пошто је видио Омер-паша у Мостару пуну торбу биљега, и кавалерија с мртвије Црногораца, чинио је да пуцају топови у Мостару, Требиње, Никшиће и на све Царске паланке, и у највећем шенлуку да стоје!

За Дедагу кажу да на себе оклоп носи, и да су гледали како је у бојуу своје људе сјекао, који су узмицали на траг, и од његовијех хаљина како су комади лећели. Турске војске биће било у овом бојуу 12.000, а у Гацко биће их оволико, и ништа им неће учинити, баш да оволика сила Црногорска удари на њих и по други пут, јер и Турци сад не смију испред Црногораца бјежати на траг, нити су Црногорци више међу собом сложни, ни у бојуу послушни јунаци као што су били при првој покојној сабљи! Залуду је у овом бојуу био и војвода Иво Раков, и још неколико војвода и сенатора, управ они се не гледају братски него ради један другоме о свакој несрећи и срамоти! Иста им је војска изнемогла била од студени и глади, за три четири дана ранили су се с дивљијем крушкама! а и фишека им је било нестало! — Сад је наређено за 5 дана да сваки има ране, и пошто војска крене, да свакоме своја жена брашњеницу за њим носи. — Омер

паша долазио је и у Гацко и у Пиви, и шума се као болан човек, и с оваком пријеваром нашу војску нагрдиће опет кад се ударе, и бојим се да ће изадити своје јаде од Граховца. — Војвода од Суторине Вукаловић на овој страни ни у једном боју није био. Он чува свој спаилук Суторину, двије је фортеце озидао, и на њима 6 топова метнуо, што му их је Бог и пријатељ некакав од некуд навио. До близу Требиња он је са својом малом војском све од Турака опустио и посвоио. — У Сетембру за више од 400 домаћина справили су се били да предигну из Црне Горе у Русију, и многи били су продали земље и стоку сву, па им Књаз забрани и што је који био продао чинио је опет свакоме имати. — Почело им је долазити овђе жито из Русије. Два су досле брода под Рисан и Пераст приспјела са житом око 16.000 стара, и кроз руке Петковића консула, даваће им се, јер немају вјере у Господу Цетинску, који су били научили одавна дијелити међу се задужбине, које се шиљу у помоћ невољном народу, као што су подијелили и ту недавно 6000 цекина, што им је из Србије послато у помоћ. — Развојводили су Граховског војводу Анта, дигли му с капе биљегу и више нити је војвода ни сенатор, него је међу Јојошима пошао да се бије с Турцима као и остали прости јунаци. — И ово су му скројили Мирко и уз Мирка остала господа, говорећи да он није вјеран ни послушан Књазу ни Црној Гори! и овако ће сваки поштени јунак од њих дочекати! С ове неправде, који гођ познава приморац и Загорац војводу Анта, тешко је смућен и увријеђен, особито Новица и сви Граховљани и бојим се да ће бити с овога доста несреће! — За ону пјесму о погибији Петровића на Грахово, препоручио сам да ми се испише и она и друге неке нове, али сад је све у боју забављено, — о боју у Дуги набавио сам пјесму. — На которски пазар и на Рисан саме женске слазе те тргују. — Силно и јевтино месо имамо, а остало све је скупо. — Сивн наш соко Урош сад је у Великој Школи на Смирне. — Писаћу вам опет одиста брзо, и опростите ми да вам нијесам писао и прије.

Примите наш искрени поздрав и јасам ваш пријатељ

Поп Вуко.

Јавите ми молим вас за рођака мога Стева Поповића, да ли је жив? и препоручите сину његовом Младену, да би писао

невољној својој матери и ако што има нек јој пошље да узме баремъ један стар жита, е је у тешкој потреби! — Ви ми рекосте да вас много скупо стане царине и повоза, што вам од овуд дође, и зато ми се не мили ни шиљати вам смокава сувијех, ма ако бисте хтјели, пишете ми на вријеме смо, и за њих и ако што друго буде лијепо из Леванте, е нијесам рад да вам пане на штету!

[Споља:] Al Chjarissimo Signor
Wuk Step. Karadžić
Dottor in Filosofia, cavaliere et cet.
Landstrasse № 517.
Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4624]

127.

У Котору на Варин-дан [4—XII] 1861.

Мили Имењаче и Пријатељу!

На Божићне покладе писао сам вам из Рисна, и мислим да је оно здраво до вас приспјело. По истом писму ви сте се надали одовуд чути још жешћијех новина, и заиста како су се били Турци и Црногорци за нови бој справили, да се удариште, баш се ћаше заборавити Граовац; али у очи Ваведенија стиже из ненада с Цетиња оштра наредба на војводу Ива Ракова, и на Новицу Церовића који су били главни поглавари од све војске, да свак који је Књажев човек под пијеном живота одмах врате се натраг, а били су се већ код Пиве на Равно сви искупили и наредили, да сјутра-дан у праскозорје на зор с голим јатаганима јуриште на Турке, и грло за грло да се ухвате, а сјекираши пред њима да сруше троје врата на три куле. Тако с овом наредбом прекинут је био онај крвави бој, за који се држало да ће у њему Црногорци осветити лијепу своју браћу, што су о Аранђелову дневи изгинули у Пиви, и започет прави рат на обрану и утјеху погажене раје у Ерцеговини. — И сви дакле осим јајоша, с тешком раном врате се кући својој.

Био је залуду Новица дошао са 2000 друга, а толико имао је и Милан војвода Васојевићки зорније јунака, међу којијема је било 500 седланика! еле било их је на искуп за ударац пунијех 10000 пушака! — Дан прије него ће глас стигнут с Цетиња, Турци су код своји шанчева велики шенлук учинили, и Црногорци слушајући много су се овоме њиховом весељу чудили, ма се послије досјетише да ће бити и они исту наредбу добили од примирја, и тешко жале што ће и Турци и њихови ортаци хвалити се и говорити, да су они остали на мегдану! За ово примирје испред Божићни поклада долазио је Омер-пашин ађутанте па Цетињу, и једва је кажу склонио Књаза да пристане, и то за три мјесеца, а послије да буду пријатељи ка и прије. Главари Црногорски рекли су Књазу у очи, да посљедње двије погибије у Пиви и на Колашин што су имали, ни под један начин без освете неће пуштити. Омерову ађутанту даровао је Књаз на полазу јатаган лијеп у сребру окован. — Разорени Пивљени најгоре сад стоје! Од 600 кућа нема 100 здравијех, све су им Турца изгорјели, разјагмили, и они се по горама и кршима с голијем жавотом посмуцали! а и без ове поаре, ова би им зла година доста мучна била. — Новољни развојвода Анто, остао је с Јојошима, и с њима ће четовати док кукавац погине. И на Ива Ракова Мирко режи одавна, ма није смио док је Данило живио, зуба му помолити, сад за доскочит му пронио се глас на Цетињу да Иво ради о погибији куће Петровића, како би од његове Радоњића куће, син његов стао не владање Црногорско, и с овога биће десетак дана уклонио се с Цетиња и Иво и син му и браћа, и живе код куће на Његуше, без да се мећу у ништа, и да би почем и најмање познали да им раде о глави, или јавно о којој срамоти, велико ће се зло с овога догодити. — А Иво је разабрани човек, без велике неће у зло загазити!

Војвода Лука Вукаловић, био је још љетос двије фортеце у Суторини, за обрану свога војјеводства подигао, и на њима 6 топова 4 од гвожђа а два од бронце намјештио, и с мора испод Новога, једна се од њих бијељаше као лабуд, и сваком путнику падаше у очи! Ово је сметало нашој држави, да јој поред пута стоје непријатељске фортеце, и зато је наш ђенерал Родић звао Вукаловића, говорећи му да их развали он исти на лијепе. А он му је одговорио да их он развалити неће, а ако коме сметају нека их и развали, и препирајући

се дуго раставили су се с риједом. Ђенерал имајући зар наредбу а справан с војницима, дигне из Боке и из Дубровника око 300 војника, и на наше Ваведеније с њима развали и у гомилу остави обе фортеце, узме 4 топа гвоздена, а 2 је био Вукаловић ограбио напријед, и то мучки, надајући се зар јачој сили. Кад су ово јунаштво чинили, од стране Вукаловића, нико се жив није чуо ни видио, и од онда у Нови на нашој граници стоје 3 компаније солдата, бојећи се зар којој освети, или да не би из нова Вукаловић фортеце зидао па да му се забрани. — А ја судим како нешто с овога звона звоне, да ако је Вукаловић потрошио за подићи оне двије међом учињене фортеце 20 fl. наплатиће 20000 fl. и послије родиће се доста белаја!

Под Суторину два су наша велика војничка брода, а под Бар опет долећела су два Француска. — Консул Петковић на сред пјаце од Дубровника имао је опорог разговора с Родићем. и с овога посла два су наша брата Дубровчанина у тамницу бачени, као да су Вукаловићу у помоћ прискакали с потребом војничком, а има и од нашијех Новљана записани у Црно Либро.

Шестани око 60 домаћина неђе по Аранђелову дневи дођу на Цетиње и предаду се Књазу и узму његове биљеге. Враћајући се натраг, подигну са собом око 200 Црничана, и поведу их да одмећу од Турака још нека села око Скадра и Бара, и присијевши тамо, Шестани као пријеварни и лукави људи, оставе Црничане у огњу Турском, и бијући се за читава 4 сата они сами и с Турцима и с истијем Шестанима изгубе 47 друга и 20 остану рањени, и једва остали врате се живи дома. С овијем су оправдали себе Шестани код паше Турскога, што их је држао да су му невјерни били, али ће слано платити за ову издају прије Божића. —

Ваше мило ми писмо од 1. Нојемврија примио сам и ни мало се нијесам наиједио, што сте ме онако пријатељски укорили за мучање моје. Моја попадија слушајући оне ваше ријечи како ме лијепо шибате, од весеља са смијехом ускикнала се тако на глас да су је и у Габелу чули, и питали: Шта је оно попадији за Бога те је онако весела! Дакле вјерујте да јој је спрам најљепшег дара, мио био онај ваш онаки особени поздрав; али сам јој рекао да ми је она свему крива, која ми није у кући дала мира, с ње женским вражим забавама, да у самоћи и натиомру вам пишем, и залуду она се

брани да ово није истина. За Црногорце свећер придолази жита, и данас приспје Пегковић и отиде одмах на Цетиње.

Поздрављајући вас и све ваше најљубезније ваш

Пријан Поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4625]

128.

У Бечу на римски Божић 1861 г.

Мили Имењаче и Пријателю!

Врло сам у бризи за вас, што ми тако одавно непишете. Ја сам прије двије недјеље дошао из Биограда у Беч, и овдје мислим бити до прољећа и старати се да бих у том времену, наштампао четврту књигу нашијех народњих пјесама. Сад може бити да ће вам бити лакше, писати ми у Беч, него у Биоград, — а ако би имали што и послати ми, пошаљите овдје, ја једнако сједим у староме квартиру (Landstrasse № 517).

Поздрављајући вас и госпођу пошу и све ваше и желећи да ме што брже обрадујете писмом вашијем, остајем ваш дојакошњи имењак

Вук Стеф. Караџић.

[Штампано у „Јавору“ 1882. Стр. 699.]

129.

У Котору 20. Дек. на Игњатијев-дан [1861]

Мили Имењаче и Пријатељу!

За велико ми је и предивно чудо било, кад сам јутрос ив вашега писма, разумио, да нијесте од два моја подугачка писма, што сам вам их у Биоград по покладе Божићне и на Варин-дан послао — ниједно примили! У њима сам вам најзнатније догађаје, особито крваве бојеве, послије онога у Дуги потанко описао, и што-шта још које вам неће

мрско бити. — Него молим ради мога и вашега мира, потражите ова писма у Биограду, јер невјерујем, како нијесу плаћена, да ће поћи изгубљена. Од Варина-дневи до данас ништа новог од овуд немам вам јавити, до толико да је замео по планинама велики снијег, и искрај куће немогу никуд горњи људи. — Невољни развојвода Анто умијешао се међу Јајоше, и више не долази код куће, па за ону пјесму о погибији Петровића на Грахову, без њега не могу вам оправити ништа, а њему сам био залуду писао, и обећао ми је начинити, као што је и ону велику пошљедњу што сам вам је послао. Имам једну пјесму о *Дуги* кад је љетос у њој онај бој био, те су Никшиће потукли, али ми рече исти пјесник, неки Косановић Митар из Бањана, да ће ми другу боју послати, него каже да је на чудо нема му ко горје писати. — Поп Миња — галиот један лукави! — рече ми ономадне да ће на божић-дан кренути пут Биограда за наћи сина, и мољаше ме да би му дао једну препоруку на вас да му будете на руци, неће ли што тамо код Српскијех великаша зар искламансати! — Ако би почем и дао му ја које за вас писмо, те би вас нашао, будите му на руци с ријечма онако, као што је он вама био, без иједне ваше потребе и молбе лани овђе, кад вам се обећао да ће вас пратити одавде до на Цетиње, па је слагао! С оваког двоструког образа он је изгубио љубав и горје и доље, па је доста и својој браћи: Иву и Груици с оваког шареног поступка код Књаза иштетио, те браћа Матановића отеше мах, и заузеше корист и господство. — Код Врањине Турски вапор био се ту скорице насукао — било плитко дно, а они невјешти. У томе ће полећети с лађицама брзи Црногорци, да га ками отму, ма на њему били су топови справни, те су их с њима одбили и троицу убили и неколико ранили, и вратили се ноздрелице натраг, а они су некако послије исти вапор дигли, и пут Скадра одјурили. — Одпишите ми молим вас одмах у двије ријечи ако добијете она моја писма; у случају те би се по несрећи тражећи вас изгубила, и тако ми пишите, пак бих вам од онијех бојева наново по штогоћ јавио. — Умрије нам свијем мили Патріара. Бог да му лако души да! — Радићу вам на сваки начин једну лијепу труту Црногорску послати, јер ми је обећао добар пријатељ с Црнојевића ријеке добавити.

Дакле нијесам вас могао брже с одговором и добријем гласом: да сам са свима мојема добро и здраво обрадовати,

и на таку вашу жељу и љубав праву благодарим вам до смрти, и желим да и ви са свима вашијема доидуће велике празнике спроведе[те] здраво и весело, и поздрављајући вас свијех од стране моје и мојијех. Ваш ваздашњи пријатељ

поп Вук Поповић.

На вашу четврту књигу пјесама, овамо изгледају с неисказаном жељом, и све ме питају Црногорци с Цетиња, и наши Приморци за њу кад ће доћи, а то све по ради новијех, а највише по ради оне од Граховца! и зато да вам је препоручено, радите што прије да се штампа. Врчевић нам пише да ће доћи овде на Божи дан да поздрави своје пријатеље. Мило ми је, да га видимо са сабљом и у свијетлим хаљинама од Консула Аустриског обучена, још ако му страже цареве узчиње с мушкетом презентир! биће и мени као, његовом патриоту Ришњанину дика и слава! — Била му је код нас и домаћица о малој Госпођини, и код мене у Рисну за 10 дана стојећи, о вама су највише презборили, и заиста биће вам се онда и штукћало! Казивала је Анета секи својој и за оне ваше претиле приче, што сте им у Задру причали, кад сте код њих били, и како су им омиљеле, боље су их научиле него ли с: молитве! — Виђеле су и једна другој ваше лијепе дарове, па у разговору оне се хвале, да иза свога оца немају бољег пријатеља од вас. Моја поша свеђер говори: „Куку мени да ми је још барем десет година млађи!“ Много је остала радостна и контена што сте нас лани у Рисну походили, те вас је виђела и с вама се поздравила и пољубила. Бога ми добро нас — Вукове — хоћеду лијепе младе, те и с овога имаћемо ковг непријатеља! Да су поштени! Примио сам од нашега Сивога Сокола Уроша са Смирне писмо, и поздравља вас пуно. Његови професори желе знати од куд је ово име *Урош* и шта значи, дакле молим вас јавите ми јер ја незнам. Они су Французи.

[Споља:] Al. Chiarissimo Signor
Wuh Steph. Karadčić,
Dottor in filosofia e Cavaléere ete. ete.
Landstrasse № 517.

Vienna.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4626]

130.

У Котору на Задушну Суботу [10, II, 1862]

Мили Имењаче и Пријатељу!

На писмо ваше писато на Рим. Божић, одговорио сам вам упут, и послије не чујући за вас ништа како сте, и да ли сте нашли она моја писма, што сам вам их послао у Биоград, у бризи сам дакле и ја сад за вас, него молим да ми пишете што прије.

Код нас, а још црње извише нас, невоља је велика: глад, скупоћа, и грдна болест од краста! За Црногорце приспјело је Књажево жито 30000 стара, и дава им га без добити на причек, — које зову вађевина — до јесени. Имају 8000 стара од Русије на поклон, и ово ће их придржати до Ускрси да мирују и да не помру од глади.

Јесенас пошто наши развалише оне двије тврдиње у Суторини, капетан Лука Вукаловић као рањен пошао је на Цетиње, и дочекају га с великим весељем и славом, ма у томе он почне господу сенаторе јавно корити, што му не послаше помоћ или да се нашијема опре, или на ново да оне тврдиње подигне — говорећи им најпослије: „Ви нијесте ни зашто друго, него као бабе да уз пријеклад покрај ватре гријете се и пушите“. Једни кажу да су га навлаж били напили, како ће се прије стрмоглавити! Тако ће и бити; јер они нашавши се с овијем укором као увријеђени, одмах пред свијема узму му биљегу, оружје и све остало што су му они дали за одличје, и прогнају га да иде куд хоће. С њим је био и његов брат, кои је у Зупце недавно убио једнога ускока, и зато њега затворе у тамницу, у којој и данас чами! На мјесто Луке поставе за старјешину у Зубце — као уредника од војске попа Пера Матановића, и узаљ калуђера Дучића из разореног манастира Дужи. Зубчани и Крушевчани видећи које грдило учинише на Цетињу с њиховијем главаром Вукаловићем, никад ни довијек другога старјешину не хоћу да приме међу собом осим Луке, и с овога велики је међу њима неред и црна неслога! Лука је уклоњен са једно свои 50 поуздани друга у дно Суторине, близу нашега раштела, а Поп Перо сједи у Зупце са 150 Катуњана, и на сваки начин мучи се да Луку премами како ће га трсити, да

га више није. Познајући Лука да би му ово оправили, ни на вјеру Књажеву неће да пође на Цетиње више, а зову га и обећају му повратити све што су му одузели. Исти његови Зубчани недаду му да иде к њима, нити пуштају к њему ни једном Црногорцу да приступи с оружјем. — Једни опет веле да су га раскапетанили из ненависти, да му побију јуначко име, што га је добио и у далеком народу, и да не би почем, ако се раја ослободи, он постао над њом господаром! А едни опет кажу, да су на њега иједки били, што им није понио 2000 талијера, те их је узео од вина, уља и жита што је родило јесенас у Суторини. — Свакако нијесу имали с њим онако срамотно поступити, особито у овим мутним згодама. Сад Вукаловић онако озлојеђен и као изгубљен могао би доста зла учинити и много се о њему говори и гата. Једни веле га ће се предат Омар-Паши кои ће га и примити са његовијем људима на добре уговоре: да ће им бити опроштено све што су досле учинили, и за арач у напријед што ће плаћати, да ће им на мало спуштити, и у његовом народу и у Суторини, да ће га за војводу оставити. Једни опет кажу да би најради прије на нашу страну, кад би било могуће да наше правителство прими и његове Зубчане и Крушевичане! Око њега, биће три-четири дана да рибају и секретар конзула Рускога из Дубровника, и В. Врчевић, а састајао се с њим и наш околишни капетан, и ништа се још не зна на коју ће страну прегнути, и кои ће га уловити. Конзул Петковић опомадне је пошао на Цетиње још је горје. — С Вукаловићем се састајао и секретар новога конзула Француског из Скадра, и пружио му је неколико жутијех наполеона! — Послао му је и Петковић 300 дуката, а нефали му ни од другијех страна, али му је све ово при овом ненадном догађају од мале утјехе и радости, јер ми каже један Ришњанин, кои се с њим у понеђелник прошли разговарао три уре, и ту је био и Врчевић — да му је љута рана против Мирка што га је онако пред свијетом обесчастио, послије оноликог страдања и добра што је за Црну гору чинио. На књаза и на другу господу не жали се много. Рекли су му неки наши Ришњани да ће га опет Књаз помиловати и на прво господство метнути, него да се устрпи и да пође к њему на Цетиње. Али он познајући да више у њих вјере нема, и да су сваког, кои је вјерно и са срцем своју вјеру и своју браћу љубио, и од злотвора бранио, смакли или прогнали, па му се

и не мили и да би хтио, и будући да има у себи како ми кажу доста поштења, држим да се неће ни Омер-Паши предати, а да би се по несрећи предао, задао би доста јада баш својој браћи Црногорцима.

На наша три Јерарха ударише Црничани на Крњице и у Сеоца, и Турци у Шестане, најгоре злице, дочекају с оружјем, и бијући се за неколика сата, убију Црничани на мртво 12 Турака, и посијеку 6 глава, одузму један топ од камна, и 4 бремена џебане. Ма утоме приспију Барани и ударе им с плећа и убију 10 Црничана и 25 рани, и тако стоје још један супрот другога. — Мало послије Цеклињани у двије лађе укрцају се и пођу водом те ударе на манастир Врањину на фортецу, и на брзине посијеку 17 глава Турскијех, а од њих није било до 4 рањених и један мртав. — Понио је Књаз с ријеке велики топ, што се зове Филиповац, с којем су били Жабљак, понио га је на танки рт, спрема Врањини и Лесандре, те с њим забрањива вапору турскоме да не може долазити ни у Врањину ни у Лесандру, и ту му је направио шанац, и стои топција са неколико друга, и то је велика сметња вапору у блато. — Војводи Анту у Грахово није повратио још Књаз одузето му господство. Он је сад ускочио с Јајошима, и он им је глава, ма се још не могу од сниједа примакнути к Турцима. — Сад имамо код Новога и ми 12 великијех царскијех ћемија, и с њих трпимо велику скупоћу у доста ствари, ма смо се већ овоме јаду и обикли па толико и некукамо. — Тек се што сврши с Вукаловићем јавићу вам одмах, него молим ако ће и два слова пишите ми да знам да и ви моја писма примате, јер ми је мучно кад сумњам да ли вам је које моје изостало ће.

Поздрављајући вас и све ваше од стране моје и моје попадије ваш ваздашњи пријатељ

поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4627]

131.

У Рисну 12 Септем. 862.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Из примљеног вашег писма од 29 Августа видим да ви нијесте примили моје неко писмо, што сам вам писао 16.

Августа, и послао у Биоград, још на препоруку вашему господину сину капетану Димитрију. Жао ми је ако се буде ће заметнуло, или ко други с њим послужио.

У пстом нисму био сам вам описао све догађаје, који су били у Црној Гори до оног дана пошто сте ви пошли из Котора, само на Госпођин дан вечер, по густој магли кад су Црногорци на Турке јуришали и грдило од њих учинили, нијесам вам за овај бој ништа јавио, а у њему су велико они јунаштво учинили: посјекли су преко 1000 Турака, уграбали 7 барјака, 1 топ, и 200 коња седланика; а од Црногораца није погинуло и рањени остало свега 56 друга, међу којијема најзнатнији су Ђурица Ива Ракова брат, Јоле син Лаза Пророковића, и капетан Његушки Врбица.

Турци милећи пут Цетиња полако као раци, и неосврћући се на празну ријеку, утаборе се на једну раван, два сата далеко од Цетиња, и знајући да одавде без велике погибије не могу лако продријет до на Цетиње, нијесу се ни мицали напријед. Књаз чинио је пренијет с Цетиња све своје побоље ствари на Његуше, само свеца био је оставио кад кренс он, да с њим понесу и њега, и то је углава била, да пође са једно стотину добријех Црногораца на врх Ловћена, и прије одласка, да раскрију све куће на Цетињу, како би Турци на празно дошли. Кроз Котор се говорило, и у листова се читало, да је Књаз све своје адиђаре у Котор послао, и да је и он с Књагињом у град сишао, и на Цетињу да је Дервиш-паша приспио, и с Црногорцима владати почео? — Они који љубав имају на Котор и на Которане, а готово и на све приморце, прије би се били у потреби и Турцима предали, него ли код нас дошли да се сачувају и помогу. За све друго вријеме њиховог тешког страдања, није се чуо од њих нико и ниједан међу њима да зајауче или коју помоћ да заиште. Жене њихове Црноглавке, мимо своју границу, нијесу смјеле тужјети за живу главу своје миле јунаке, нити наше питање: ко јој је погинуо? одговорити. Од нас су крили сваку своју муку и погибију као од највећег злотвора!

Стојећи Турци на своме мјесту близу Ријеке, и Црногорци спрам њих у крше, и обје стране наодећи се у тешкој муци нешто од болести и помора, а нешто од умора и немања, почну преговарати о миру, те на позив Омер-пашин пође у Скадар с турским вапором Вацлик и један сенатор и зачувши Омерове тврде точке које тражи од Књаза Николе,

да му их потпише, ако жели мир имати, врате се натраг неучинивши ништа. Међу осталим точкама — 12 их је у све — најтеже су биле ове: Да Црна Гора има признати Султана за Господара, и само за освојена Брда да данак плаћа; — Да Мирко има излазит изван Ц-горске границе; — Да се имају повратити сви бјегунци Црногорци који живе у Задру, на своја добра у Црну гору; — Да се учини пут од Спужа про Црне горе до Никшића, и поред пута 3 фортеце, у којима би по 25 Турака за стражу стајали. С овијех тешкијех точака за петнајест пута, или управ рећи од Госпођина дневи великог до малог прегонећи се Турци и Црногорци преко консула туђи, и своји посланика с Цетиња до Скадра, једва ономадне стадоше на мир, и Иво Раков са два сенатора одобрише га и подписаше на ови начин, пред Омер-пашом у Скадру: Да Црна гора остане слободна ка и досле у својим забиљеженим границама. — Да пут од Спужа до Никшића буде слободан Турцима, без фортеца. — Да Црногорци немају се про границе мијешати у Ерцеговачким стварима. — Да Црногорци имају слободан пристан у Спич, и да сваку своју потребу и трговину, могу крцати и искрцавати. — Да је опроштај царевим људима који су пребјегли у Црну гору, и да се одмах поврате на своја добра, и да свака крајина као Зубци, Бањани, Пивљани и Дромњаци постави свога војводу који ће судити, и за 5 година да им је арач опроштен, а послије да га имају плаћати по уговору, и сами војводе у Мостар носити, без да им се Турци мијешају ни у што. Дакле, на ово су остали, и да није било консула француског, који је за вријеме преговарања и нагађања три и четири пута с Цетиња са развијеним својим барјаком ишао до табора Дервиш-пашина, пријетећи му ако с војском крене напријед, кренуо је против царства Француског, мучно ћаше Омер попуштити прве точке и слећи на ове потоње. И Петковић био је на Цетињу два пута при овој погодби, али прије учињеног мира, нешто се љуто наједио на неког, и поноћи сишао је доље, и одмах у Дубровник пошао. На одласку даровао је Омер-паша Иву Ракову једног доброг хата, а Књаз даровао је посланику Омерову, једном љечнику, јер други паша није смио на Цетиње доћи — двије лијепе, баш Миркове леденице и један џевердар. — Омер-паша при уговарању мира, тешко је клео, ко је узрок овој свађи и овој погибији. — Похваљивао је много јунаштво Црногорско, говорећи за Петра Стеванова да

није трчао с војском натраг, кад су Турци с тапном наљегли били у Киту, више би шићарили и Турака побили него на Граховцу. — За Луку Вукаловића рекао је да може живјети слободно код своје куће, ма да се нема чути жив, и кад није имао прољатос памети да узме, кад му је давао плату 1200 талијера на годину, а његовом ађутанту 600, сад нека држи празну кућу и лијепо му је. — Кад се Иво Раков из Скадра вратио на Цетиње, Књаз је главаре Црногорске окупио и казао им да је мир учињен, и сваки са својом браћом да иде дома и да у миру живи, и нипошто да се који не усуди про границе проћи, да на Турског човјека освету учини. — Тако од Малог Госпођина-дневи почели су се војници Црногорски и Турски разилазити кукајући готово сваки, особито који је био одметник и главодужан „куку леле! куд се залуду одметасмо и класмо! Јуче добри и ваљани војвода Анто, пролазећи преко Рисна [на] Грахово са својим невољним Граховљанима, причао ми је за Дромњаке, како су се јуначки у бој били и за Миша Карацића, који је капетан Дромњачки, рече ми да га је Књаз накарао, и да му је биљегу и капетанство дигао, и то све поради његовог дугог језика што је оклапио с њим Књаза и осталу господу Цетинску, па су га шпијали, и за то добро би било рече ми пети војвода. кад бисте ви за ово Књазу писали да га опет помилује за љубав вашу. — На поласку с Цетиња поклонио је Књаз сваком војводи и капетану по штогођ, и војводи Анту поклонио је једног хата опусашена. — По свједочби истога војводе за вријеме ово ратно погинуло је на Црногорској страни око 3000 људи, биће рањени 2000, а од болести што су досле умрли 400. и што болују без рана има их на 200, и за овијема куће кукају и жале десет пута више него за оне што су од пушке и ножа погинули у бојеве. На Србију и па·браћу Србље грдна им рана остаде, па реже и на нас Бокеље, што им не помогосмо, и с овога биће међу нама поклања, јер не могу никако приморци, особито Ришњани, проћи се што неће у скужаицу и у трговиину про границе прелазити, на ће се зађести и поклати. — Неће ни с Турцима они дуго мировати, занат њихов ваља да теше, ако ће живјети. — Шаранци и Дромњаци, на Тари ударе на Турке, и убију преко 2000 Турака, и велик шићар учине. Љубећи и поздрављајући вас и све ваше остајем

пријатељ ваш ваздашњи
поп Вук Поповић.

Потражите моје оно писмо од 16 Августа, да — ако га буде ваш Господин син примио и у одговору јавите ми што-год зањ да знам је ли изгубљено. Добро нам је ова година родила и у Ерцеговини и у Црној гори ко је што посијао добро му је родиле, али није ни трећи дио узраћено, ма ће им се од велике милостиње дио учинити!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4628]

132.

Мили Имењаче и Пријатељу!

И чућах се за оно моје писмо што сте га из Биограда примили да би се гдје изгубило. Велика вам хвала што ми у брзо за њега јависте, да не мислим, још да сте ми за посао Српски пет-шест ријечи натукнули, онда би вам на њему и више захвалио, јер овамо на сваки начин о томе пишу и говоре, ма кад је смирено то је најбоље.

Ви сте већ разумјели из мог посљедњег писма од 12. Сет: како су се Турци и Црногорци при свему јаду нагодили и смирили. Ако се Мирко био и поуздао онолико много у се, и у своје Црногорце, да ће освоити Иван-беговину, те му је на шупељак испало, опет бијући се с једнијем крничкијем Царством, без ничије помоћи, у најтјесним згодама, кад је гледао муку у људма, није узмицао ни Омеру рекао евалај' и свакако јуначки се и паметно владао и држао! па што Бог да у напријед, ваљда ће некад и наша крушка здренути! Да свак слави празник на својој улици!

По уговору мира Црногорци су се одмах разишли с бојишта. А Дервиш-Паша с војском својом није смио про Бјелопавлића вратити се у Никшиће — бојећи се од Црногораца да му не ударе про вјере, докле гођ није књаз Никола на молбу Омерову послао војводу Ива Ракова са 24 још перјаника, те су Турке попратили с Ријеке управ док су пријешли про Повије. — За овај пролазак хвале се сад Црногорци, да су им Турци платили за сваког човека по талијер! — На истом уговору у Скадру говорећи о побуњеним крајевима, споменуше и за Луку Вукаловића и Омер рече: да му је опроштено све, и да може, као и сви други побуњеници и

главодужници, код своје куће, и на своја добра повратит се и живјети с миром, а за Дужке калуђере, што су сад два у Задру, а Никифор Дучић на Цетињу, да ни пошто неће се више ни у своме манастиру, ни ниђе у Турској земљи они примити.

На 13. Сет; код планине Орјена, стигне писмо од Г-дина Мамуле Вукаловићу у руке, да одмах са свои наймили 12 друга пође у Дубровник, дајући му Божју вјеру да се не бои ништа, и све оно што уговори с Мушир-Пашом Мостарским да ће му и он подписати и потврдити. Вукаловић ослонивши се на вјеру ову, крене са 12 Зубчана, и приспјевши у Дубровник, оћевен и наоружан богато, отиде најприје код окружног капетана, а отолен код консула нашега из Мостара, гдје је био дошао и Мушир-Паша и два консула Инглески и и Пруски. Послије дугог разговора Мушир-паша именује Вукаловића Бимбашом над свим побуњеним крајевима, или најстарим заповједником од Суторине чак до Таре! с годишњом платом од 1800 фор: и сувише да узме 500 пандура, и да ће имат сваки по 8 фор: на мјесец, и по оку крува на дан. И његов садашњи писар 600 фор: на годину плате. Вукаловић примивши ово добро и господство поклони се и захвали, и у исто доба замоли да му дарују уз ово и једну милост народу сиромашком, а то је: да му се опрости харач за 10 год: на које Мушир одговори: да ће за ово с Омер-Пашом говорити, и ту неки дан чух да им је опроштен за 5 само година. — Вукаловић није се за сад надао овоме господству, али је и Турчин лукав, препао се може бити, да не би Вукаловић подигао на оружје побуњене крајеве опет, па зато биће сам смислио, или од пријатеља свога научен био, да с овијем Вукаловића присвои и задовољи. Него незна се ништа, шта ће рећи за ово старјешинство Вукаловића, војводе и људи кућевићи од побуњеннјех племена, хоће ли га признати за свога старјешину поносити Ерцеговци као Бањани, Пивљани и Дромјаци и слушати му наредбе кад би им стао слати? Ни на Цетињу за ово с добром вољом не говоре, и с овога боим се да му неће ово господство дуго подурати! — Еле како гоћ буде, ако је Вукаловић и увријеђен био, опет је сад за јунаштво своје награђен, и како чујем почео је с браћом својом поштено поступати. Запријетио је свакоме да немају агама без његова знања давати ништа, ни једноме Турчину да не би кои пружио груду, путуру или дао

јагње, или пред коим на прси метнуо руке, и ако кога запита Турчин: „Како си влаше? или кмете?“ да му одговори: „Добро Турчине!“

Зега бивши Вукаловића секретар, кои га је с пером вјештим на далеко и прогласно, сад је на Цетињу као ађутант Књажев, ту скорице био га је наћи на Цетињу и стриц његов из Баната, и вративши се доље, казао ми је да му је синовац на доброй плати, и да ће остат горје. — Илић у вријеме боја стојећи са женом на Цетињу препаде се, и од страха с њом побјеже, и ено га у Тријесту. — Многи туђинци и плашљиви Црногорци, што су од страха побјегли, мислећи да ће пропасти Црна Гора, сад избјијају очи, и немају образа да проговоре што о томе. — Овако су мислили, и они бјегунци Црногорски што су у Задру, и готово сви су жељели, осим сердара Мила Мартиновића, да разоре Турци сву Црну гору, или од Књаза и Мирка да учине што и на Косово од славније нашијех јунака, али им се погане и паклене жеље не испунише! колико ни Омер-паши што је хтио да се имају повратити сви у Црну гору и на своја добра да живе у слободи и у миру!

Сад су нам и пазари у Котору много богатији и веселији, него ли љетос кад сте ви били. Послије рати пођоше из Боке сви војнички бродови, а наљезе из Црне горе и масла, и сира и кокоши и кртоле и яя и дрва и свега, а и година је у свему родна, особито жита, маслина и вина изобила, па и цијена спаде на све доста на ниже, и зато је сиромашки народ сад као из мртвије оживио и процјевао, и ако се обично рече: „у рђаву читлуку, вазда је рђава година“.

Вративши се с боишта невољни Бањани и Пивљани, сваки је нашао разорену кућу, и Бог је дао лијепо вријеме, те могу којекако из нова кућити се прије рђаве зиме, а обећао им је на поласку и Књаз да ће дати на сваку кућу по 10 стара жита, говорећи им: „Не мислите, ако сте и пострадали, нећу вас заборавити, нијесам ја крв пролијевао за саму Црну гору него још за неког! — За ову годину опростио је дацију и свијем Црногорцима, и с овијем их је добро у садашњой муки обрадовао. А ова дација измеће око 60000 fl. — Наредио је да се нема ниједна удовица, која је остала с мушким дјететом удавати, јер Црногорци много радије узимљу удовице, него ли дјевојке, зашто знаду за удовице, каква је која кућница, и зато оне се прије удају, а ђевојке

остају. — У прошлу нећељу добио је Књаз Никола од Омер-Паше, врло лијепог хата са сребрним седлом и уздом на поклон. — Молио сам Анта војводу Граовског, за коју нову пјесму о новим догађајима кад почну горје попијевати, да ми испише и пошаље, и обећао ми је да неће заборавит. И њему је дерак зашто се Вукаловић примио онога господства, и већ су га од зависти почели звати да је Бранковић! — Имаћу на памет за пјесме и оног Пивљанина, кад је јадник остао жив, да га гдјегођ добавим доље. Биће по сад новијех и по Црној гори и по Ерцеговини пјесама, које ће добро славити многе мртве и живе јунаке своје, а у исто доба грдиће Србље у Србији, што се женски без освете помирише с Турцима, и у невољи што браћи својој не помогоше, као што би и они њима без иједне молбе и звања. — Видио сам јуче у Котору од господе Црногорске неколицињу, шетати по пјаци с укоченом главом у пајсјајнијем одјелу! Разумио сам за Зегу и за калуђера Дучића да су се грдно свадили с Вукаловића! Зега у велике хвалећи Вукаловића, а калуђер псујући и називајући га пјанцем и изродам српским! — Пошто је наш владика обишао сву Боку пошао је у очи Малог Госпођина дневи у Задар, и не смирившн Которске попове! — Игуман Косије[ре]вски Теодосије с поздравом пита вас, били имао рашта у невољи својој, питати што од Руског Амбасиатора који сједи ту, за свој манастир да му поможе. — Г-дин Дојми поздравља вас, и он ће брзо на пут да се прошета. — Љубезно вас и ваше све, као Г. Тирола поздрављајући

У Рисну на Мориньски
Јован-дан 26. Сет. 862.

ваш ваздашњи пријан
Поп Вук Поповић.

На Ријеци сад живе и тргују људи испод чадора с Граовца! — Из Црне г. враћајући се дома Бањани и Граовљани про Рисна црни, кани и паћени као мученици, уздисао сам гледајући их. У 800 њихови пушака 176 има рањени, а 66 мртви. Видио сам једнога без језика, што му га је понијело зрно, па му рана зарасла, и он остао нијем. Бијаше их и без руке, и без пушке и су по пушке и.. и... и да се не може од грдила ни исказати...!

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4629]

136.

У Рисну, на све мртве латине
3. Нојем: 862.

Мили имењаче и пријатељу!

Осим овога, два сам вам у прошлом Сетембру писма у Беч писао, и Боже дай да вас буде свако у доброме здрављу затекло.

Послије учињеног мира Црногорци и Ерцеговци отиду одмах дома, а Дервиш-паша с низаном око 20.000 Турака остане, и ето га и данас у Подгорици и у Спужу. — Сами су башибозуци пријешли у Никшиће, и пролазећи преко Црне горе пратио их је Петар Стеванов са неколико Црногораца, и у путу казаше Турци куда ће друм ударити, те по овоме пукне глас кроз сву Црну гору, и Озринићи и Бѣлопавлићи побуне се, и с оружјем у руци повичу да неће пуштит никад ни довијек да тај пут Турчин учини преко њихове земље! Одъ Спужа до границе Црногорске почели су друмъ чинити, и поредъ воде куле некакве зидати! — Почели су и Црногорци покривати своје куће на Ријеку, а били су съ Цетиња, и из Граова понијели око 100 чадора, те су исподъ њих живјели.

Лука Вукаловић као Бимбаша, на Покров Богородичин 1. Октом: био је у Бањане са 50 својијех пандура, и овдје пошто је издао неко наредбе, изабрао је 120 пандура, кои ће на његов позив вазда готови бити, и плату и таин потезати; па отолен с њима уједно кренуо је пут Гацка, и кад је дошао код Паланке Турске на Крстац, Бимбаша са својијем низаном, у паради војничкой сусрету га, и поздраве с пуцањем из пушака вичући: Здраво Бимбаша Вукаловић! Здраво јунак Вељко! — Овдје му приспије глас из Гацка и из Пиве да не иде за сад међу њима, е се народ нешто с његова доласка помео, и тако се врати упут у Зубце. Након десетак дана послије Вукаловић разашље своја писма на главаре Бањске, Пивске, Гатачке и Дромњачке, позивајући их да дођу к њему да се договоре о своме добру, и да им јави како им је одржао од турске власти слободу да немају плаћати арач за 7 година, а послије само 1 Цекин на кућу; да

ће имати свога војводу кои ће са својем старјешинама судити међу њима: да им више неће ни Турчин ни Црногорац досађивати, и да имају одмах дигнути с капа оне Црногорске биљеге и крсте и медаље. По овијем писмима они се најприје сами састану и разговоре шта ће и како ће, па одлуче да ни на један начин неће познати Вукаловића за Бимбашу, ни Турчина за господара свога, него живи и мртви да ће под Књазом Црногорским остати, и он што им нареди то ће слушати. — И по овоме разговору с писмима Вукаловића, прошли су ономадне њих 24 најодабранија човека овуда на Цетиње да кажу Књазу, да они неће познати никога до Бога и њега за свога господзра. Они стојећи овдје читав дан на сва уста псоваху Вукаловића што се Турчину за господство продао, што се није држао књаза Николе и своје браће Црногораца, да је пјанчина, да је рибар, и пробијеном ртеницом да се пропео као кобила, и довуче ли се још једном међу њима пријете, да ће га справити натраг без гаћа, а да му је мало фалило, што му нијесу и сад оправили то! — С оваким вуковима, исти Вукаловић неће учинити никад ништа, па баш и да би они њега и познали за свога старјешину, опет би на велико чудо ударили с Црногорцима, кои им веле: „Ми смо за вас крв пролили, и да није нашег боја и нашијех јунака било, ви не бисте никад ништа од Турака одржали!“ Дакле они без владе Црногорске нити могу живјети ни владати се, еле свакако тешко њима несретњима! Сад је на Рисан велики слазак из свију ови побуњени краина. — По двјеста и више коња дође на дан по соо; јер ће гоћ су Турци доодили, ту није родило ништа, што нијесу потрли, то су погулили, и за то сви ови слазе у Рисан и купую соо, те за њу узимљу кроз Гацко и Невесиње жита: За стар и по соли, добију три стара жита. — Видио сам и Дромњака доста, и кажу ми да их није много изгинуло у прошлом боју, али да су се побољели од зле грознице. — Казали су ми за њихова капетана Милована Мимова Карапића, зашто га је накарао Књаз Никола те му је господство и биљегу дигао: једни су ми рекли: због велику ракију што пије, и у пићу да не зна шта говори; а други су ми рекли: да му је Мирко тражио у врјеме боја, толико и толико говеди и ситне стоке, да да из Дромњака за војску; и он видећи да толику силу не могу Дромњаци дати, па је опоро одговорио Мирку: „Ја с мојом сиротињом Дром-

њачком не могу наранити сву Црну гору!“ рекли су ми и то, да ће га Књаз што прије опет помиловати, и да онакога виђенијега, и јуначнијега и паметнијега човјека нема Књаз у свој својој држави, и да племе Карапића, вазда је у Дромњацима најстарије и најјаче било, и да је отац Шујов три тешка турска зулума с Дромјака скипуо. И њима је Књаз опростио арач за ову годину, јер су у бој били, а Шаранци и Језерци што су код Таре стражу чували, да не прије̂ђу про Таре на ову страну Турци, ваља да плате, и наређено им је већ да га искупе и на Цетиње понесу. — Код Таре љетос при свршетку боја Турско-Црногорског, ови Шаранци и Језерци нагрдили су једну војску Турску, што је била кренула овијема овамо у помоћ. Загнали су их били у једној тврђи стрменој више воде, и бијући их из пушака и камењма, побили су их, које на мртво, које опет у воду што се потопило преко 2000 људи! и овдје су велик шићар шићарили, особито лијепијех коња и лијепог оџела и оружја, за то мислим да и Књаз од њих наплаћује овогодишњи арач. — Господин Дојми, био је кренуо пут Беча у шетњу, и на вис кад је код куће приспио, стигне га телеграф, да се одма врати натраг, тако се и вратио ономадне, и сјутри је дан кренуо на Цетиње обучен у лијепој паради, и праћен са пет шест оџевени лијепо Перјаника, што му их је Књаз послао за пратњу, а и њему једног свог доброг коња да изјаше на њему. Ништа незнам за кои узрок биће он горје послат, да није нешто добро и поштено за Црну гору, не би за други узрок у садашње доба, кад још од љутијех рана на све стране лијече се и јаучу, исти Господин Дојми пут овај чинио. — Поздравља вас љубезно Г. Дојми, и ја сам њега поздравио од ваше стране кад сам му казао за ону књигу да ћете му је послати. — Ако је изишао кои годишњак за годину *1863* пошљите ми једнога молим вас. — Пјесама новијех наредио сам на много страна на више, да ми испишу тек се која чује, па ћу вам послати. — И Омер-Паша дава на ропче по 300 ока брашна и пшенице. Највише лежи војске код Спужа. — Сјутра почињу школе, и прелазим у Котор. Поздрављајући вас и свијех ваш пријатељ

Поп Вук Поповић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4630]

134.

У Котору на водични пость [5—I] 863.

Мили Имењаче и Прихатељу!

Још у прошлом Новембру примио сам од Госп. Тирола једно писмо, и био би вам на њему одавна одговорио да сам могао имати на руци оног мојег познаника из Пиве, или ма којег другог човека из другог краја, кои ми ћаше вјешто казати за оне ствари, које су вам потребите знати. — Због великог снијега од Аранђелова дневи Пивљани и неслазе на Рисан, и пошто је рати нестало, они иду про Таре за жито, и за друге потребе, те им је пречe и јевтиније набављати. — Ту скорице каза ми пријатељ да је на Његуше остао један Пивљанин, коме су Турци прошлог љета изгорјели кућу и ограбили му све што је имао, тако позвао сам га ономадне код мене овђе и приповидио ми је за Пиву овако: „Код извора Пива се зове *Око* у селу Гу̏сињи, код цркве Госпождан — Анђелија; зове се и Племе Пива, тако ова вода извире из Ока, и тече кроз племе Пивско, те раздваја племе: 30 села тамо на десно, а 30 амо на лијево, па отолен притиједе у Тару, те са с Таром умијеша на Устиколини, Шеер Турски. — Тара је ударила од истока од Колашина, и опколила је Пиву и Црквице, па се састала с Пивом на Устиколину. — У народу се приповједа о овој дивној цркви: како је некакав цар Сулиман покупио по наији Пивској 300 ђеце из 300 дима, међу којом деси се двоје ђеце врсно, и добру прилично од соја Аџије Гаговића, кои је три пута ишао на ћабу, а три пута у Стамбол, док је одржао три царска вермана на Намастир с туром златном по њима. У путу Турци наведу ову ђецу на некакву воду заборављену да се напију, и сва се ђеца напише, а оно двоје Гаговића нешћеше пити, Турци их нагонише и силом, ма их не могаше нагнати, е их бѣше мајка на поласку заклела да не пију воду заборављену, да не забораве своје родитеље и своју отачбину, и неће ли се икад к' њима повратити. Та ђеца памтећи заклетву материну, нити воде пише, нити своје родитеље заборавише, него се у Цара добро удвориште, и кад им неста тога Цара, један од њих сједе у Царски стоо, а други у Босни на везирски стоо, па кад Турћију заузеше, и њоме обртати сташе, дого-

воре се браћа те на своју ђедовину у Пиви, задужбину — ови намастир, оградиште, да се памти и приповиједа у потоње вријеме. Ова три Царска вермана, кад гођ је Турчин војштио на Пиву, објесили би их Пивљани на Црквеним вратима, и Турци би им се поклонили, и у цркву не би тицали, као што нијесу ни овога пошљедњега пута, кад су с војском дошли.

У Дромњаке три су воде: 1. *Буковица*, она извири из језера, и удара посред равније и великије језера Дромњачкије, па тече низ Тушину, на Новице Церовића кулу, и притијече на Намастир под Малинско. 2-га вода *Комарница*, извире из села Комарнице, и тече кроз Пошћење, и састаје се у Шавници ниже Петнице, под велики мост, с истом Буковицом, па одоше покрај Дромњака, и утијечу у Пиву; и кад иду Пивљани у Намастир к цркви о годетима — о празницима, газе Буковицу и Комарницу много пута. 3-ћа вода *Придворица* извире из села Мокрога и из села Бијела, у коме је и Намастир Биовски, и овђе јој је глава; и она се салијева у Пиву: дакле све четири воде састају се у једно.

Ови Пивљанин на моје питање ово ми је казао, и незнам вам ништа рећи да ли је баш овако, нити сам могао добавити другога, да чујем како би ми о овоме судио; и зато радићу тек окопни да ми дође они мој пјевач из Пиве Глигор Јовић с Пишча, за кога су ми мнозина рекли да је паметан човек и да зна доста јуначкије пјесама. — Господину Дојму предао сам у руке оне књиге, добро су му миле биле, и он вам и преко мене захваљује и љубазно вас поздравља. И ја вам на Ковчежиће захваљујем, и још вас молим ако ми можете добити једну Граматику српско-француску за мога Уроша, е ми је писао из Смирне да му је набавим и пошаљем, а овђе их нема, нити сам чуо да их има ће. — Са сутрашњом Делићенцом полази одавде за вас једна кутија, у којој је бутарга 4 ☊. па за напунит је пуну, приметнуо сам смокава, датуља, наранача, лемуна, и којешта још за малога Јанка да гриска и ослади уста. — Како ми је чути скупо ће вас то стати, и зато ми је послије жао било, што сам с бутаргом ишта шиљао, да се ви ненаједите на мене.

Тезга је мјесто једно одозго само покривено с тиглама или штицама, које служи људма по рђаву времену да се сачува у сувоту, као н. п. што су оне двије три тезге на пазару Црногорском. Ова је ријеч Италијанска, па је посрбљена. *Шупељак* рече се у шали коме, кад му неиспане кои посао

за руком. н. п. изаће ти на шупељак, или прометну ми се на шупељак. Реку ђеца и за шупаљ орах, или љешник. н. п. ови је шупељак.

Мирко приспје овђе на сами наш Божић, и одмах је пошао на више, праћен од једно 40. Црногораца кои су били дошли зато. Жалост је велика, што није сад виђети међу Црногорцима, човека врсна, као прије што су били као градови те смо им се чудили. Са свим је опљевена и ојађена. Мирко је дошао како кажу пуних рука и весела срца, и то они веле: у здравље доброга ћесара, и кои им је дао зимницу, да се изиме сирочад, и кои им је макао Турчина да не иде напријед про њихове земље с грађевином. — На наш Васиљев-дан на Цетињу по Летурђији развили су велики барјак ћесаров, и на пољу клањајући му се у највећој пара ди обучен Књаз и његови доглавници, поздравили су га с пуцањем из топова и пушака, и ово је био очевидни знак да су с нама опет у великом пријатељству. — Боже дај да и ово буде у велики добри час! — Приспје нам и младожења Влаовић са својом младом — Рускињом — види се Госпођица нежна, малога стаса, и веле да је од госпдске куће! Жали Боже ђе је дошла! — За њега се незна ништа ђе ће живјети, он је овђе, и живи на једном тавану, што му је запао по првој жени Которки. — Архимандрит с Цетиња полази до кои дан у Петарзбург да се завладичи. — Књаз Никола виче да никад неће мира ни љубави с Књазом Србским, док га невиди под развијеним барјаком изван границе! — Поздравите ми Госп. Тирола, и са жељом изгледам на његове иконе. Поздравите ми и код вас свијех љубазно остајем ваш пријатељ

поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4631]

135.

У Котору, на начисти понеђелник [19—II—863].

Мили Имењаче и Пријатељу!

Колико сам се обрадовао, да сте примили моје писмо с оном кутиом, толико сам се ожлосрдио, кад сам видио да сте

за оне управ смокварије потрошили онолики динар, и још им је било мало, а небило им доста ни црне земље! — Кад хоћете знати цијену бутарги она долази 7. fl. толико сам за 4 ℔. платно и то од вашијех новаца. — Пјесме ваше примио сам и по наредби вашој одмах сам с писмом моијем Г. Ђуку опремио оне на Цетиње, и мало послије казали су ми три војводе: Радонић, Матановић и Даковић, да су их имали у руке, и да су им добро миле, особито оне њихове нове, и они вас много поздрављају, говорећи: „да смо му препоручени“. Ђ. Матановић уз поздрав рече ми за једну суву пастрму да ће вам послати, него је већ пошао с Вациклом у Цариград, па да се не прометне на шупељак, боим се! Предао сам у руке попу Миљи оно писмо, и он вас пуно поздравља и увелике хвали и слави! — Не памтим ни ја свијех, кои су се били пренумерирали код мене на ову вашу IV књигу, али свакако прије ћу им спач наћи, него да су Јеванђелија и Апостоли. Стари Директор Башић, — што вас је једном питао, ће се говори најљепше нашки — тешко се иједи што људи неоћу да купују његове књиге пуне самијех предика и науке о души! и чујући како се грабе на ваше пјесме и друге ваше све књиге, виче што су људи полуђели те не мисле на душевно спасеније! — Добро ми је мио ваш предговор у овој књиги, а чудно је и оно писмо што сте Књазу Михаилу писали. Сад нек виде завидљиви ваши злотвори, којег и каквог имали сте и имате добротвора! Да би Бог дао. да овако код вас задобије љубав и Књаз Црногорски, па да и њега у петој књиги онако летрате и прославите. Ја питах опет једног Пивљанина за све оно што желите знати, и ево он ми каза овако: Гу̑сићи, зова се оно мјесто на коме је манастир Пивски, и од манастира колико би човек прећерао шкрљком, далеко је *око* ће избија из земље вода, а даље више манастира нема другијех извора, ни овој води другога тргао до овог *ока* на коме су 4. млина и двије ваљарице манастирске што сукно ваљају. — Усред Гацка под једном гредом има велики понор и силна вода, па причају људи, да је у понору томе турио чобан један своју свиралу с привезаном марамом, и да је вода на ово *око* у Пиви изнијела и свиралу и мараму. Овај понор у Гацко зову *Драмешина* и зја као пећина, и за њу људи реку: „Није Драмешина колико зја. него колико јој се да“. Од *ока* кад се одозго стане гледати низ воду, по десној руци од Истока остају ова села:

1. Сељани; 2. Миљковац; 3. Буковац и у њему јака породица Благојевића; 4. Безује, и у њему Гаговићи; 5. Рудинице; — 6. Дубљевићи, под високом планином Врљоштицом; — 7. Борковићи, и у њему јако племе Радовићи, у коме је и барјактар најстари Радовић са 10. капурана, за свакијем капураном по 10. друга, свега 100. добријех пушака; — 8. Борич, и у њему племе Кецовића; — 9. Пишче равно; — 10. Копривна долина; — 11. Кулићи; 12. Унач горњи; — 13. Унач доњи; — 14. Трса, и у њима зенђила кућа Јоканновића; — 15. Недајно; — 16. Црна гора; — 17. опет Црна гора; 18. Пирни доо.

А по лијевој руци остају опет ова села села: 1. Горанско; — 2. Плужине равне. Плугом се оре, и зато се зову Плужине; — 3. Столац; — 4. Забрђе. Овђе се исклала лани војска о Лучину дневи; — 5. Смрјечно; — 6. Ковачи; — 7. Лисина, на крај Пиве; — 8. Орак горњи; — 9. Орак доњи; — 10. Стабна; — 11. Стубица. Овђе има шес мнина, бију ступи; 12. Седлари; — 13. Милошевићи; 14. Будањ; — 15. Брљево; 16. Мратине; и у њима 100 добријех пушака, на дно Пиве до Дрине Турске. — Сва ова описата села зову се од вазда Пива, него су прирасле уз Пиву све Црквице, по десној руци, и у Црквице села су ова: Кнежевићи; — Бојати; — Јеринићи; — Крижевац; — Поље широко. — И број се да у Црквице има близу 300 пушака, а у Пиви око 500, дакле свега око 800 пушака и то убојније што би на бој пошло и побило се. — Четири су планине око Пиве: кад се иде к манастиру на десно остаје од Турске земље: Кручичина и Волујак; од Гатачке наије, Велика Голија; од Никшића града, велика планина Војник; од Дромњака, велики Дурмитор и Пирлитор. С десне стране Дромњака планина је *Дурмитор*, а с горње велика *Сињејевина*, а испријека око Дромњака велики Војник у коме има сваке звјерке.

Глава од Дромњака велика равна Језера, у њима извире, вода Буковица, и тече кроз Дромњак, и притиједче у Тушину. *По десној страни* села су Дромњачка ова: 1. Чивчије; 2. Мотике; 3. Шарани; 4. Обрадовићи; 5. Тепци; 6, Нинковићи; 7. Стијеповићи; 8. Шумановац. Све је ово око воде Ј[е]зера; а поред воде Буковице три су села 1. Буковица; 2. Тимар; 3. Тушина село, а Тушина је и вода, која избија испод куле Новице Церовића, и ниже Тушине за борову главу састају се Тушина и Буковица, и теку заједно преко

свега Дромњака, и у Пиву воду притијечу на домак Манастира Пивскег под Милинско. *По лијевој страни села су ова:* 1. Слатине; 2. Мљетичак равни; 3. Зуква; 4. Жугићи; 5. Косорићи; 6. Добра села; 7. Превиш; 8. Петница; 9. Пошћење, големо од 150 кућа; 10. Придворица; 11. Комарница; 12. Годијељи; 13. Дужи; 14. Рудо поље — Дубровско, до Пиве најкрајње село. У вас Дромњак броје да има близу 1000 пушака; двије стотине више него у Пиви. Овај Пивљанин што ми је ово казивао дворио је Пивске калуђере 6 година, и с њима ходећи у писанију, обишао је и свјежбао све оне крајеве, и по овоме држим да ми је ово добро доказао. За онога доброга пјевца из Пиве, казали су ми да је некуд пошао с фамиљом пут Дрине да се изими, па даће опет на свој пријеклад доћи. Велика је глад и невоља горје у све побуњене крајине.

Срећа је те су се Црногорци мало понизили, и с нама слизали, па је од свакуда слазак велик у Приморје, и свега избила, особито жита, на вересију на дар и за готове паре находе. — На Кукошевини, двије су куле Турске, а на Височици друге двије, и у њима биће око 500 Турака с топовима. Мартинићи сваки дан с њима једу и пију. Бјелопавлићи пукоше од јада, што их још не развалише, као што им је било речено да ће. Ишли су залуду код кула ту недавне и три консула, па ништа, Турци не мисле их разваљивати. — На наше ново љето био је велики станак од свију великаша Црногорски на Цетињу, и по летурђији под развијеним барјаком ћесаровим, кад је Књаз објавио коју љубав и које добро имали су од Цара нашег, запуцаше топови, и поклоне се барјаку; ма у исто доба повичу главари и народ вас да ће јуу ришати на оне куле и да ће их развалити, а Књаз их је - томе замолио и закумио, да не тичу, е ће их сами Турци развалити. С овога је послат и Матановић у Цариград, да умоли Султана, и небили штогоћ узгред од њега или од кога другог добротвора испросно — Чини ми се како су обништали, да ће брзо неко од њих с Цетиња и у Биоград кренути да проси милостињу, а и до сад би, него се боје с поласком овим да се не замјере новом савезнику и комшији. — Свијем побуњеницима казао је Књаз да слободно пођу у Мостар на звање пашино, и да раде и говоре као за себе — Они су ту скорице и били сви главари, и наредбе пашине примили, само молили су за Вукаловића, да им га с господовања дигне,

кад имају међу се своје војводе, и ово им је паша повољио, и сад је Вукаловић без власти ниједне. — Књагиња стара била је овђе код Циркула на конаку с другим сенаторима, и пошла је веле да узме на своју вјеру оне ускоке Црногор. у Задру, и да их доведе у Црну гору, с им је опроштено све. — Овђе је младожења Влаовић и младом својом рускињом подигао је нас на високо!! Он ваљда и не мисли више на Цетиње, или како чујем они га и неоћу. — Овђе је Иво Раков слаб нешто, поздравља вас пуно. На Цетињу већ начињају пјесме о пошљедним догађаима, и препоручују на све стране у њиховој држави, да се пјесме чине о јунаштву њиховом, обећајући и дар ономе кои би коју сложио најбоље. Препоручио сам и ја војводи Анту да ми добави једну или двије лијепе пјесме за вас о крвавим ударцима у Дуги и на Кити, ђе је погинуо један Паша, и ваљани војвода Бањски Јован Васиљев Бајовић. — Небројени просјаци из Црне горе, Брда и из свију побуњених крајева просули су се кроз Приморје, па и попови и калуђери с моштима, и гледао сам не бих ли међу њима нашао кога да зна коју пјесму јуначку, и ниједнога нијесам могао наћи. — Калуђер из Коспјерева ноћио је овђе код мене једну ноћ, и обећао ми је исписати, тек дође дома, од некаква пјевача неколике пјесме, па да ће ми послати. — Ако да Бог те потраје овај мир у горњој земљи, и ми те дочекамо живи, на сваки начин поћињу на јесен да обидем Гацко, Невесиње, Пиву, Дромњаке и Морачу, а већ сам стекао у све ове предјеле познаника и пријатеља, кои би ме лијепо причекали, и у свему на руци били, што бих желео код њих имати. Кад би још самном дошао Господин Тирол, мало би нам која пјесма, прича и здравица остала, што небисмо све исписали, а у Гацко и у Невесиње кажу да овога има по највише и по најбоље. Молим вас да ми поздравите љубезно Г. Тирола, и кажите му да људи из горње земље много ишту инкона на дрвету и на поставу, и после овог боја да сам их имао 50 ком. свијех хоћах продати, јер их прилажу по црквама за душу кои су погинули у боју лањскоме. Један Брђанин имаше 12. талијера, и искаше за њих двије иконе: Богородичину с Христом на руци, и Христову на по се, да их приложи у своју цркву за душу свога брата што му је погинуо о Госпођину дневи у Бјелопавлиће од Турака. Дакле препоручите молим вас Г. Тиролу, за ово, нека се постара што прије и што више може инкона да начини,

од мање, средње и по веће величине, и нека пази да свеци небуду много црвени, весели и свијетли; у снуждене и плачкале боље наш народ вјерује! Игуман Косијеревски желио би имати двоје двери за двије цркве, да ли зна ово начинити Г. Тирол. — До кои дан чека се доље с Цитиња архимандрит Иларион, и иде у Петрзбург да се завладичи. — Ми се надамо да ће нам брзо доћи наш срећни Цар, и почели смо се већ договарати, како ћемо га љепше дочекати. Ришњани то се зна, да ће се обући и своме сјајном одјелу, па ће коло уватити и њега пријевати. Добри наш Циркул Г. Дојми често за вас пита, и вазда ми препоручи да вас поздравим од његове стране. — И код нас је била баш блага зима, Новембар и Децембар били су бурни и кишљиви, а од Богојављења кап кишо нијесмо имали, а овђе у Котору на велико смо чудо без воде за пиће. — Казаше ми, ево баш сад, неки људи што су сашли по жито из Бјелопавлића, да од ономадне Турци не пуштају ни близу кула, а камоли у куле ниједног Црногорца, као што су одприје, и да сваки дан све више у њима утврђују, и уносе што им је од потребе и што је од затвора. *Височица* је граница Турска и Црногорска, и колико је из Спужа до Височице, толико је с Височице до на *Кукошевину*, далеко колико би добачно топ. Ови Бјелопавлићи исти рекоше ми и то, да су им рекли њихови главари: „кои не мисли подићјети тежијех мука, нек бјежи из Црне горе“. Дакле они мисле опет са зађевицом грдило навући на себе! — Онај Сарајлија што је био овђе и на Цетињу, као да бјеше од владе Српске навлаш послат, да Србље оправда код Књаза Николе, и његови доглавника, тако много клопоћаше о томе, и страшећи се поћи на Цетиње, упозна се с Попом Миљом овђе код доброг кафанције Лаза на доброј трпези, и он га охрабри, и поведе на више, и кад се вратио није ми се могао нахвалити на лијепом дочеку и разговору, што је имао код Књаза и Господе Сенатора. Казао ми је да је поклонио рањеницима 50. дуката, и да је дао њеким другим сиромасима поповима и калуђерима по неколико дуката, дакле биће за љубав овијех дуката пријатељски и дочекали га, иначе пецнули би га одиста с укором као што су и друге, кои нијесу кренули код њих из дома! — Чувајте ваше здравље, то вам највише препоручујемо ја и моја попадија, јер вас љубимо мимо и једног нашег пријатеља на свијету, и тешко нас заболи и устраши кад чујемо да сте штогоћ болестни. Љубазно

вас, и све ваше од стране наше поздрављајући, исто и Г. Тирола. Ваш ваздашњи пријатељ

поп Вук
Ришњанин.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4632]

136.

У Котору 13. маја 1863.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Давно бих вам био одговорио, на оно ваше пријатељско писмо, да сам могао обазнати за оне Краине, за које сте ми у њему препоручили да вам их опишем. — Из Невесиња и Гацка уриједко се сад вићају људи у приморје, а за овај посао не могу се поуздати ни у кога, да ми га по вољи учини, и зато ваљаће још да причекате за неко вријеме докле га ја не свршим сам.

Ја сам писао Новици Церовићу нећс да у сред часније пости, и послао сам му писмо из Рисна по једном Дромњаку, кои ће му га баш у руке предати, и до данас немах никаква одговора од њега, као ни од многије, коима сам био препоручио за нове пјесме да ми испишу и пошљу.

Овуда просећи један слијепац из Црнице, исписао сам од њега ове двије нове пјесме! Он је Поп и пошто се запопио, пође у Цариград да штогоћ стече, и работаюћи на мине, једна га по образу опали, и остане слијеп, те сад пјевајући уз гусле проси. — Поп Драго Томановић из Трешњева, и војвода Анто из Грахова, обећали су ми дати неколике пјесме о посљедним бојевима, и сваки дан изгледам кад ће ми их послати. — Чујем и ја да ће на Цетињу штампати једну књигу јуначкијех пјесама. Око овога работају многи: и калуђер Дучић, и Зега, и Ђуко и остали Цетински главари, те пјесме сачињају и искупљају, у коима се именују највише они, да су се јуначки поднијели у сваком бою, што су имали лани с Турцима; него су на чудо, слова су им штампарска побркана и зарђала, а у томе немају за тај посао ни вјешто управитеље ни словослагатеље. Каза ми поп Перо

Матановић да су с пјесмама готови, и на првом листу у књиги да ће бити слика књаза Николе на коњу са сабљом у руци, као што је у вашој 4. књиги књаз Михаил. Прије него видим књигу штампану не вјерујем даће је они моћи засад штампати, а и ако би, неће им бити од похвале, као што би да су се за овај посао на вас ослонили. Они мрзе на сваку пјесму, у којој се не похваљују и не славе они с јунаштвом, њима нијесу повољне ни у оној вашој књиги њеке пјесме, особито она из Грахова и о смрти Смаил-аге Ченгића, и све стрепе хоће ли се са славом и похвалом поменути војводе и сенатори у петој књиги у пјесмама од Граховца, и непрестају питати кад ћете је штампати. — Поздравио сам од ваше стране Ива Ракова, и казао сам му за сина Стева, како поздравља и пита преко вас за свога ујака Мирка. — Иво вама захваљује на вашему поздраву, али је сит са синовним поздравима, пиштући му у исто доба да му пошље и кои талијер, жалећи се да му није доста она плата, ако ће господцки живјети. — Иво је Раков добро оболио и пострадао, и више од јада и неправде, него од чега другога! С добрим оком не гледају га на Цетињу! — желио је и искао од књаза допуштење да пође у Биоград, па му недадоше. — Онај поп Мило из Марковине. што је побјегао прошлог љета из војске Црногорске у Мостар, опет је из Мостара дошао овамо, и Књаз га лијепо причекао, јер је јунак међу првим јунацима, и Мирко је био њему крив, што га је неправедно пред људима напао и изобличио, те је у оном иједу од своје браће, међу Турцима побјегао.

Оне куле турске још су на своме мјесту, и у њима и у Подгорици, Спужу и у Жабљаку има око 15.000 Турака. — На Планиници и у Дуги већ су клак и камење справили Турци да зидају нове куле. — Мирко се пагрнуо динара силније, и држи покрај себе једно 20 бездушника и сребролубаца, преко кои је умукао сваког Црногорца, да ниједан нити смије нити умије проговорити што о овоме што се ради и што се учини. Од нашега цара примили су 50.000 fl. Франца им је по Квекићу послала на 45.000 fl. Турчин им је дао 50.000 f. и сувише велике милостиње што им често од свакуда долази. Од овога никоме нијесу дали више, на најнесрећнијега домаћина од 10. талијера. Све се на Цетињу дијели и ужива. — На Ријеку поправили су своје куће само они кои су живљи, а остали кои нијесу имали с чим, ишли су на

Цетиње питати помоћ, јер су с Књажевом наредбом своје куће запалили, па им је дао Мирко с њедом и укором неком 5, а неком 6—7 и највише 8, талијера у помоћ, и с овога велика је мржња у народу против куће Петровића. — У очи Ускрса телар је по наредби викао кроз племе Цетињско: да свако чељаде, које је за коло и пјевање, има на Ускрс по обједу доћи код влашке цркве да чине *оро* веселье, и тако је ваљало да сваки дође, ако ће и преко воље и срца, те су до мркле ноћи играли, попијевали и лубардали. — Пића су имали изобила, што им је господар дао. — Из исте ове сердарије Цетињске погинуло је и рањено се преко 100 друга. — Књаз је прославио Ђурђев-дан своје крсно име с највећим весељем. Био му је у госте и наш околишни капетан Г[оспо]дин Доими, кои ме за вас често пита, и моли да вас од његове стране поздравим. — Књагиња Даринка да се ненамјери о крсном имену на Цетињу, на неколико дана прије кренула је некуд са шћером одавде с вапором. — Много нам је зачудо било видећи је веселу пролазити овуда, особито преко крваве пољане, и на истом оном мјесту сваки пут искрцати се и укрцати се гдје баш погину њезин гласовити муж књаз Данило. — Добро се рекло; Тешко ономе кога нема! — На Цетињу она је основала Двор један велики и лијепи да се зида за њу, и биће уз Двор Књажев покривен с оловом. — Вацлик је пошао у Скадар за консула Црногорског. Хоће ли га моћи плаћати? — и хоће ли опет Турци свога консула послати на Цетиње? — Ту неки дан пође једва и Влаовић са својом великом госпођом на Цетиње, заиста мало ће горје она остати, јер је и овдје стојећи уздишући говорила да је ово горе него Сибир! — Књаз ће прекосјутра у Грахово и у Бањане, па отолен про Рудина куда је битка била прошиње до под Острог до о троичинском празнику буде тамо. — И кад се врати провесће љето у Ловћену. Петрановић, што је некад био на Цетињу, учитељ, па послије ађутант књажев, ту скорице грдно је одпуштен од сваке службе, и овамо изгубивши поданичество и поштено име, по пољу сад Цетинском шета се са својом високом госпођом као изгубљени син! — Књажев главни љубимац сад је постао Зега, и ту онамадне прошао је овуда као муња, на свом виловитом коњу пут Новога и Дубровника, и у Суторини састајао се и дуго разговарао са Вукаловићем. Зега је много усилио, њему се чини да му није ни море до кољена добоко, и боим се да ће

превалити убрзо. — Пошто се врати из Русије њихов владика Илариoн учиниће Дучића одмах за архимандрита свога, и служиће му за писара, а у многим црквеним послима и за учитеља, јер им је по све кратак владика, а неможе ни бити учен, кад се није никуд мицао на науку искрај јарадарице! — Сад неисују нити коре Црногорци Србијанце, него на вас глас веле: ако Турци заметну бој са Србијом, да ће одмах поћи својој браћи у помоћ, и већ су уговорили, ако до тога буде, да сваки капетан из своје капетаније дигне по 40. људи. А у капетанији има по 400 пушака. Стотинаш 100, а десеташ 10, и ови десеташи у прошлим биткама, најбоље су се с Турцима били, а гарда врло рђаво, и зато су се с пријекором разметнули!

Вукаловић је одиста у договор тајни с Књазом Црногорским, јербо често главни посланици Књажеви иду к њему у Суторину и у Зубце, и Вукаловић мудро се влада и варка с пашом Мостарским, и ако к њему не оће да пође нипошто у Мостар, а по уговору прима за себе, и за своје пандуре од њега велик новац. Од овијех Турскијех новаца он шиље на пандуре у Бањане, у Пиву, у Гацко и у Дромњаке, ма као Бимбаша нити иде к њима нити им шиље какве наредбе, него с њима управљају њихове војводе. Вукаловић има под собом трп капетаније што с њима влада. 1. *Капетанија Суторина* и у њој су села ова: Њивице, — Шпуље, — Жвиње, Цјенич, — Лучићи, — Мрачевићи — Рустово — Коњевићи — Радановићи — и сва ова просторија зове се *Драчевица.* У овој капетанији има 200 пушака. 2. *Капетанија Крушевичка* у овој су села ова: Сврчуге — Бијелићи — Крушевице — Ситница вода међу Крушевице и Зубце, и у овој биће око 180 пушака. 3. *Капетанија Зубачка* у овој капетанији ова су села: Спанићи — Вйци — Поповићи — Кисими — Тули — Трументи — Орашје — Суђеска — Богој село — Убли, — овдје је кућа Вукаловића — Коњско — Ора. — У овој капетанији има близу 500 пушака, и за побит се на својој кући они су најбољи јунаци. Дакле у све три ове капетаније брои се пушака 880. Вукаловић живи богато, новаца кажу да има доста, и Бог ти га знао од куда и зашто, уза се држи вазда по једно 20 деліа, и с њима се челебија и шета кроз своју Крајну, а најчешће кроз Суторину. — Књаз ће у троичписки понеђелнпк станак имати на Орјој-луци с државним консулима, о чему ће бесједити, и шта ће учинити, Бог вјест.

Али новци учиње све код немалаца и сребролубаца, новци учинише те сад и независимост Црногорска колеће се као бабини зубови! — На 10. мјеста кроз своју земљу поставио је Књаз арачлије, да узимљу арач од свашта што се уноси и и преноси као: на говече по 4 плете, на 100 брава по 2. талијера, на барио ракије 2. тал: а на барио спирита од ког се прави ракија по 4 тал: од барјела вина по 1. плету, тако на цукар на кафу, и на сваку другу вјеру, осим не на жито и на брашно што би Црногорци за своју потребу носили. За овај несрећни посао у Грахово је метнут за харачлију капетан и сенатор Машо Врбица!

Од Цвијети сваки дан на Његуше по 20 друга савпјају фишеке, и по 10. вежу у тесте, и сваку тесту продају по цванцику, а у вријеме прошлог боја да га је било плаћали би и фишек по оволико. Праха сад имају доста и носе га одавде на бремена као што колико сами хоћу, ма већ Бог зна кад ће јуначка Црногорска пушка пукнути на Турчина. — На *Трешњицу* и на *Ливере* Дромњаци допиру до Таре. А *Шива* исто допире до Таре на *Ум-до* од Шарапа с лијеве стране како се иде тамо. И Шарани допиру до Таре навише *међу Жвала*. И биће међу њима добријех пушака прако 500. Свак каже да су Шаранци најпоуздајни јунаци. — Питали сте ме ви и за ово у првом вашем писму, па зато вам јављам. — Послао сам ваше писмо Ђакону на Цетиње по сину Шутову. — Много вам захваљујем на ваше искрене поздраве, и великом дару, и за уздарје нити вам могу што друго дати, но рећи, него са свега срца желети и Бога молити да вам дарује дуг и тврд живот, — за моју највећу утјеху и радост, коју осјећам спомињући и имајући вас, као мога највећега пријатеља и доброжелатеља. — У једној мојој пјесми што је код вас, именује се сердар Андрија отац покојног с: Цуце, како је хтио издати за паре Дрвиш Пашп своју браћу, под Омером кад је први пут војштио на Црну гору, и та ће се пјесма штампати у петој књиги, па бих вас молио да ме небисте именовали да сте је од мене примили. — Наш владика Кнежевић овде је и поздравља вас, и ту неки дан добио је писмо Госпође ваше кћере Мпме. — Поздравите ми љубазно Г[оспо]дина Тирола, и кажите му за ону икону С; Троицу што је владици послао у Задар, да ће је из Задра послати овђе, и да ћу оправити с њом како ми је писао, само нека ради што прије може на дрвету и на поставу различни

светаца, јер имамо овђе једнога галіота Грка, кои је зачарао Бокеље, на много мјеста, и хитрим говором и плачкавим свецима, те им гради по црквама иконостасе и по кућама никоне, и то за намамити их прије работа им на причек, у толико година да му плате, вежући их с уговором писменим и ово му све на велику корист испада у здравље нашег кратковидног владике! — Био сам добро назебао и окашљао и ово ми је доста смело да вам нијесам одавна писао. — Сви моји што су на дому и на путу здраво су хвала Богу, и као њима тако и вама и свима вашима с најљубазним поздравом желећи свако добро ваш ваздашњи пријатељ

поп Вук.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4633.]

137.

У Котору 28/863. августа нашега.

Мили Имењаче и Пријатељу!

Ја се надам да сте се већ с купања вратили код куће. Ви богме као јунак и по води и по суву лако путујете, и то још на далеке и мучне стране. Боже вас укрпјени, и подржи вам таки лијепи и лагани живот, да и у напријед успутујете здраво ђе гођ би вам мило било.

Мило ми је да сте оно моје писмо од 13. маја са двије пјесме, чини ми се примили. и овако дуго што вам нијесам ништа опет писао, узрок је све, што исчекујем, еда ће ми од куд банути још која за вас пјесма нова; и залуду им се пише и препоручује, једнако ме варају с лажним обећањем. Ове двије од боја у Крвавој Дути исписао сам од једног пјевача Бањанина, кои је у сваком лањском боју био, и једва под кријући на вјеру каза ми их, зашто не смију од Мирка пјесме никоме казивати, ни у пјесмама никог другог, осим Црногорце и њихове главаре спомињати ни славити! Збиља постао је немилостиви сплеција! што намисли у његовој тикви, онако ваља да буде! Биће и овоме крај!

На његово име издава архимандрит Дучић пјесмарицу од 28 пјесама, и исти архимандрит сишао је доље ту неки дан,

и раздајући позов на пренумерацију, хвалио је ове пјесме много, и молио је да се постарамо што је више могуће за искупити пренумераната. Пошао је за то и у Дубровник, и никако не могу вјеровати да ће ове пјесме бити с чистим народним језиком сачињене, јер су им били многи и књижевни људи помагачи, за сложити их, тамо бајаги љепше! — Оне друге двије капетаније Вукаловића немају једно обштинско име, као оне прве, него зову се: Крушевице и Зубци. — За Сердара Андрију све је оно цијела истина што се у оној пјесми каже, то је познато на овом крају свакоме, али у здравље пок. владике, остао је жив, а иначе послије свршеног боја оне године, шћели су сви Црногорски главари, да Андрију и његове синове мушкетају, и кућу му разуре. Он је свакако с онога остао под срамотом, нити се чује жив. А да је умрьо или погинуо, поштеније би му било, и док је жив ја ону пјесму не бих штампавао, а може бити међу овијем Мирковијем пјесмама, да ће бити у којој и о Андрији спомена. — Владици Нашему јавио сам како ми пишете за онога човјека, да су вам одговорили у Биограду. Владика је овог пута мало у Боки стајао, све га нешто онамо потеже! — Обестрвише попа Пунишу на Цетињу као да га вук иђеде! За мало оста и Петрановић, те и њега не смакоше! Неко му измоли живот, и прогнаше га про границе с црнијем образом! — Четири Турске куле што су на земљи Ц. г-ој подигнуте, и сад су, и сваки дан око њих раде да су им тврће и јаче. Једној су нађели име *Сердар-Кула*; а другој *Милен Град*! а осталијема још не знам имена. Књаз и Мирко и сви с Цетиња главари увјеравају Црногорце да ће се куле до кои дан обалити, и овако им калаишу и за друге после. — Ту недавно изсјекоше двопцу од племена Кадића, што су на вјеру дошли на Цетиње, да се Књазу поклоне, и то су учинили без исповједи и причешћа, кажу без знања Књажева, и с овога невјерства најједили су се многи Црногорци. — Војвода Ђуро Матановић са Зегом заједно пошли су у Цариград 8-ог августа, за ову гладну годину да искуче што од свог богатог и великог пријатеља! а може бити и да захвале на чудну једну сабљу што је добио Књаз на поклон од Султана. — Владика им је дошао одавна на Цетињу, и кажу да је донио из Петрзбурга и Москве и новаца и владичански адиђара. Чује се да је благ и посве угодан човјек, тако му и ваља живјети ако ће му владичанство подурати. Види да Мирко ко-

мандира без одговора. Он и жене распушта, и ђевојке развјерова, он кога ће чини распопити и запопити, дакле он је Архи-владика! Поставили су се да Вукаловића главу доскоче, велики се за то новац обећао, и боим се опровиће му посао, баш кои с њим крух једе. Он је чуо из које ковачнице ово зло излази, па се добро чува, ма мучно ће се сачувати! — Књаз је био овијех прошлијех дана на Граховo, имао је собом оца и остале великаше, за три поћи коначио је код Умца на сред поља под чадором. Ишао је и на Граовац, ту је објед чинио, и с великим весељем и пуцањем читав дан је преданио.

На Граовцу зидаће цркву С. Спас! и код Умца једну добру кулу с надписом: вјерно Граово. Раскапетанио је двоицу Граовљана, а војводу Анта добро је помиловао. Обећао им је жита давати по два талијера стар, 40 ока, по ову цијену даваће и Кривошијанима и Леденичанима, кои су му пошли да се поклоне. Граово му је много омиљело. — Циркул наш био је ту недавно на Цетињу, и за три дана частио се и по њеким планинама с Књазом шетао се, и велико је сад пријатељство међу нама, и дај Боже да за дуго подура! — Код нас је тешка суша, али хвала Богу болести немамо никакве. Грожђа и воћа имамо изобила, али жита и маслина поредно, и боим се да ће и код нас и навише бити доста зла и муке! — Умрије нам *Nobile* Нетовић, и што му нијесу наша браћа особиту част изван и у цркви давали, није хтио ни цркви ни школи нашој ништа за душу оставити, остала су му два сина и двије шћери удате, и његово имање поћи ће све на дјелове. — Ја у име Божије сјутра кренућу пут Смирне, и остаћу тамо за читав мјесец дана, а тркнућу часком оданде и до Стамбула, да под старост барем, кад ми је Бог дао срећног брата, прогодим, и видим штогођ лијепо. Ако ми успишете послаће ми пошта Которска свако писмо на Смирне, а дође ли ми за вас која пјесма, казао сам дома да придрже док ја дођем. С најлюбазним поздравом молим вас, реците ми Г-дину Тиролу да ми не шиље ништа од своје радње прије мога повратка, и оне двије иконе из Задра нијесам добио за фамиљу Букилице.

За сад незнајући шта вам друго писати, желим вама и свијема вашијем дугій и тврди живот, да се и ја брзо у здрављу вратим, и за вас добре и веселе гласе чујем, и по-

здрављајући вас од стране моје и моијех остајем ваш вздашњи пријатељ

Поп Вук Поповић.

Ја се надам с повратком моим да ћу наћи од војводе Анта неколико новијех пјесама код куће, него опет чух да им Књаз и Мирко запријетио да немају никакву пјесму никоме давати, него сваку на Цетињу послати. — Кад донесем што лијепо с пута нећу ни вас заборавити.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4634]

138.

У Котору у очи Савина-дневи [13—I] 864.

Мили мој Именјаче и Пријатељу!

На званје мога милог брата ја идох као часком до богате Смирне, и допирах чак до на ушће Црнога мора — Бугаза, и у мирном путу моме за 46 љетни дана обиђох многе благословене земље, и лијепе вароши и градове, и у њима прегледах најљепше грађевине и вјековите споменике. Пазио сам у томе највише на Цркве и Свештенике, и на Божије службе, и жалио сам много што ми је ваљало све ово на брзу руку прелазити, и што немогох по жељи описати ни на уму носити. — Мука ми је још на срцу остала, незнајући туђе језике, што нијесам могао у многим лијепим приликама мисли и жеље моје исказати, као ни њихове разумјети ни искушати, особито сједећи међу бијелим булама, и лукавим Гркињама; али опет преко мога пратіоца доста сам чуо и видио. — Што ми је било најдраже видио сам дивну и превелику нашу, на 120 стубова стојећу цркву Јасофију у Цариграду. Уљегао сам у њу без обуће кроз зид учињеним путем, по коме је некад гордељива Рушћанска Царица с Царичићима на коњу и на колима Празником ишла до престола свога на литурђију. По непрегледној овој просторији, у којој до 10000 људи може стати ништа нема данас, као што је некад било сјајно и читаво. — Варварске руке докле су год могле допријети, све су за 4 прошла вијека разграбиле и окаљале. Сами још високи од' гранита, са извише Нилскога извора пренешени ступци,

у сред-средна главна купа с музаическим браздама као сунце сјају се, и у сјајности анђели. и Јеванђелисти, Цар Константин и Јелена са замазаним образима, у стасу своме стоје и виде се. — Кроз ову дивну грађевину на јата лете небројени голубови, које служитељи вражији немарљиво гледају и дивљег свог муфти — Свештеника — кои им с једног узвишеног мјеста урлајући закон приповједа, и од ког хиљадни одзиви по цркви разлијегају се, с великом помњом слушају, не бранећи ни мени гледати све и слушати.

Кроз Цариград пуштају Турци у сваку своју Џамију без обуће ноћи, само у Јасофију недаду без тескере, за коју се плаћа у конзулату преко 20. талијерах, али мене пуштише вратари за талијер без тескере, јер сам им га био помолио напријед, и на поласку дали су ми пуну прегрш музаическн камичака од сваке боје што су обрунили из зида. — О дивном Босфору и великом Цариграду, о старом Коринту и Ефесу, о богатој Смирни и веселој Шпри, о лијепом Занту и паредном Крфу, особито о срећном и мирном живљењу, богаству и обилности у свему, као и о високој Турској и Грчкој госпоштини за читаву зиму не бих вам могао испричати. Ниђе никог нечух по овим градовима говорити о рају ни о паклу, о посту ни о молитви, о исповједи и о души, о скупоћи и о штедњи, о јунаштву и о мегдану; него о трговини и радњи, о веселом дружтву и шетњи, о лијепом јелу и пићу, о игри и пјевању, о лијепим хаљинама вјеридби и удадби, с мору и моди, о школи и о спиталу, и све што иде им уредно и напредно, да сам се много овоме радовао, и чудно. — Ермени и Инглези најбогати су, и с њима се најприје и најбоље други помогају.

Код мога брата стајао сам 18 дана, частио се и веселио колико ми је год драго било. Он је хвала Богу добро и здраво, љубљен и почитован од првијех Грађана управ за његово мирно и поштено владање. Он је сад у 34 год. на доброј плати 1400 fl. на годину као касијер у Аџенцији Лондовој. Али осим ове плаге, друге има добити из окола, те се помогао и темељ један купио, кои му износе на годину по 350 златни инглешки либара. Нудио сам га да се жени, на неође, и добро се чува оштрозуби Гркиња. — О вама смо се доста пута разговарали, и мило му је добро да сте добро и здраво. Казивао ми је да сте му једном писали за сладкише, што вам је био послао, како су вас слано стали, и то из Трјеста до-

Бечa што сте платили. Сладкиши, њима је највећа рана, с њима се сите и гоје, и зато су им онако пусте мадаме и коконе бијеле и гојне и румене да би и старцу жврknуло око гледајући ій.

Наш сиви соко Урош добро је и здраво. Свршио је у колеџу и другу годину с великом похвалом, и као у науци тако а у владању подноси се јуначки и поштено, и добро је мио свакоме. У овом колеџу уче науке на четири језика, и сваки језик има свој дан за себе као и учитеља исто н. п. у понеђелник уче и говоре само француски и тако редом. Имају сваку потребу за живљење и за науку у истом колеџу, имају и пространу башту за играње и шетњу, и при свакој милој забави и науки, немаре ђаци ништа што су држати у стегнутом запту. Истина да се троши за њих много на годину по 60. наполеона златни за сваког ђака, али како су оћевени, и како се ране и пазе, Богом да је просто. Три пута само сам се с Урошем моим видио и то за мало, и врло добро спомиње се вас, и ваше лијепе љубави, и брат ми каже да се с вама највише хвали, и тако да га није нико подарио као ви. Ако да Бог здравље и о добру радити видјећете се одиста у Бечу на свршетку луђа мјесецај јер ми је брат обећао да ће с њим о ваканци уз Дунав преко Бечa дома доћи.

Приспјевши у Рисан баш на Трнову Недељу, зачудио сам се кад ми каза моја попадија за вас и за госпоју Мицу да сте долазили и у Котору, и да се нијесте виђели. Казивао ми је послије и поп Косто, како због рђавог времена нијесте ни излазили из вапора на крај и зато није могла поћи с барком ни у Рисан Госпоја Мина, за које много жали моја попадија, што се није виђела и ижљубила с њоме, и кад јој о овоме спомепем, вазда проклиње ону кишу, што је дошла и она послије дуге суше као вели — за ње деспек! Жао је запста и мени много било, што нам се овако све немило десило. Жао ми је било и на попа Коста, што вас није у пут повео у владичин двор, а знао је за кључ да сам га оставио код мога комшије, па вас оћаше послужити вјешто и добровољно сестра моје пуница коју добро познајете, кад нам је зготовила ону рибу на бродет и паловиније испекла, те смо обједовали у истом двору. За Госпоју Мину овђе приповједају кои су је гледали и чули говорити: да је соко женски, да је бан од бана, да је лијепе нарави, да је сва наша, милостива и љубородна, без никаква поноса, ни у збору ни у оћелу, пуна

радости, и милог разговора и као јунак, не марећи ни за кишу ни за вјетар, да је по граду пила и на више пењала се уз крше да обиђе и подари сироте Црногорке, што су праве мученице, и за жива мужа удовице. — Баш јој хвала као славној Србкињи и Госпођи, те ни је таки дични спомен оставила међу гњилим Которкама, које су је с прозора гледале, и чудиле се: која је оно што с попом Костом по онако рђавом времену трчи по граду, и пошто су обазнали да је ваша, и мога највећег пријатеља кћер прекорили су га многи домаћини и домаћице што је није повео и код њих. — И ја му велим да се није у овоме паметно понашао. Ма било само здравља, ваља барем још једном да се састанемо и видимо, па било то у Бечу или у Рисну, тек за овом жељом да нечезнемо.

Примио сам два ваша скорашња писма, и свему сам се оном радовао што ми пишете, особито што сте добро и здраво, али ми је за чудо било, што ми ни у једном од њих не спомињете, за неко моје писмо повелико, јесте ли га примили, које сам вам послао пред мојем поласком на Смирне, а то је било од прилике око 20 прошлог августа, у коме су биле и двије нове јуначке пјесме о бојевима у Кити и Дуги, а ја сам овамо пошту платио, и ако вас је оно затекло у Бечу, могли сте знати да ме нећете наћи у Котору, али држим тек ми ништа не јављате за њ, да га нијесте ни примили и жао ми је добро ако се ће заметнуло.

Још не изађе на свијет Цетинска пјесмарица, а све говоре: готова је! За овај посао учинити како треба, хоће се другијех глава и работника. За словослагатеља имају једно момче из Котора, које је послуживало у Цариградској штампарій, те је нешто научило при издавању листова на француском језику, и дошавши овђе недавно, пошао је горје да управља њиховом печатњом. Ја сам писао архимандриту Дучићу, како сте ми ви препоручили, и све изгледам кад ће ми књиге доћи, да вам их упут пошљем. За нове пјесме и то ми пишете да бих вам послао ако имам од куд коју, немислите зашта, тек ми пошлѣ поп Драго, и војвода Анто неке што су ми обећали подкријући послати, спремићу вам их одма.

Бутарге фришке крупне и масне нијесам могао овдје добити. Има нешто код једнога нашега трговчића, ма је ситна и мршава, и вели да је измијешао, Скадарску и с Корчуле Далматинску, и баш је слаба и није за вас; али ми је обе-

ћао пријатељ да ће му доћи у брзо лијепе и да ће ми дати једно двије оке.

Сава Мартиновића жена није смјела пріе него пита свога мужа узети од мене новаца за оне хаљине и пошто је добила од њега писмо да их може узети, казала ми је да коштају 17. фиорина у карти, тако сам јој их одмах изброио и она вас и Госпођу Мину много поздравља и захваљује вам на великом добру вашему што им прикажујете. Хаљине сам ја од њих тражио да ми их даду, и да вам их ја одавде опремим тамо, али су они имали писмо из Задра, да их пошљу онамо по вапору, тако чујем да сте их примили и биле вашему миломе унуку на здравље и на весеље. Ево му и јуначке капе, коју сам узео по оној мјери што сте ми послали, и она му била сретна и честита Боже дај!

Код нас је љута и жестока зима и студен, да људи наши не памте дужу и оштрију од ове. У горњој земљи истина да је притискао велики снијег, али немајући сјеверног вјетра као ми доље, немају веле ни у пола ове јаке студени; и кад сађу код нас по коју своју потребу, помодре као црна утробица, и једва чекају да побјегу на више. Црна гора и побуњени крајеви стоје сада у миру. Имају жита доста по јевтиној цијени, па и не мисле толико о злу, а надају се у Књаза да ће им и без парах почет по неколико давати. Досле је искрцано у Боки Књажевог жита 30000 стара још се чека 20000, дакле ово је и за њих и за нас у овој несретној години највеће добро, иначе било би од глади и мртаца, и крађе и разваљивања кућа. Пријешло је из Брдах у Шумадију преко 200 фамиља, и из Боке Грбљана, Браића и Побора пошло је у Цариград много работника да се онамо изиме и изођеду с радњом тежачком. — С Пашом Турским из Станбола на састанку под Острог имао је Књаз дуги разговор около учињени кула на земљи Црногорској да се развале, и како чујем, нијесу углавили ништа да се оборе, као што траже Црногорци него ено их и данас поперене и наоружане с турскијем топовима и войницима, и мимо њих пролазе Турци и Црногорци једнако, и проносе што гоћ хоћу слободно, и чујем да сви Мартинићи живе с овим кулама, продавајућа им меса, млијека, сира, јаја кокоши и дрва и т. д. а чујем овуда и доглавнике Књажеве у разговору хвалити богаство и великодушије Турско више него ли Руско и Српско! Кажу да им је и Султан даровао 15000 стара жита, и преко блата

на Црнојевића Ријеку, са својим вапорима да им га је послао. — Зато сад и хвале његово великодушије и овакн су сви они, а ово им чини највише домаћа невоља и најпосљедна погибија.

Новица је Церовић добро и здраво. Он сједи у Дромњаке на своју старину, и влада с Дромњацима, Морачом и Ровцима. Кажу ми да много пије шљиве и често да се опија. Над собом непознава никог до самога Књаза Николу. Испали су му зуби и с овога стид га је у трпези међу дружином. Црногорска господа урнједко га спомињу с добрнјем именом како је право, а у пјесмама нити даду, нити смије нико споменути њега, ни ниједнога Херцеговачког јунака, и зато их и он и сваки поштени човек приморац и Загорац мрзи и најпослѣ с овога биће међу њима пријекора и ината.

Војводе: Бањски, Гатачки и Пивски, били су сашли у Рисан да крену у Стамбол просити у Султана, да му одспјеком плаћају харач, а да им не долази на кућу ни један Турчин, и за повоз преко наше власти, био им је одређен вапор и трошак сав, тек само у овом путу, да узму на чолу за поглавара свога Бимбашу Луку Вукаловића. Ма они знајући да ће због Вукаловића на чудо бити од Књаза и Мирка, ако пођу с њиме, као што и ћаху одреку се да неће с њиме ништо, и тако им се овај пут разметне, и с овога они ни данас не знаду чи су. Турчина непримају нити га познају, а Књаз им се несмије мијашати јавно ни у какве после.

Вукаловић влада с Драчевицом, Зубцима и Крушевицом врло паметно. За секретара свога има некаког ученог Србина. С Црногорцима нема никаког посла, нити смије код њега ни један привирјете. У сред Зубаца Турци су оградили Паланку велнку и у њој стоп до 100 Турака с миром. Вукаловић потеже плату на себе и на 500 пандура сваког мјесеца по оном још учињеном уговору у Дубровнику. На позив Мостарског Паше, нити којег другог великаша Турског, не иде никад, него му је најчешћи пут и разговор у Дубровнику. Од ове плате што потеже на пандуре имали би дио и пандури Пивски, Бањски и Гатачки, и сувише на овој гладној години имали би помоћ у житу, али како несмију да познаду Вукаловића за најстаријега Бимбашу, тако им Вукаловић и недава ништа. Њега оће добро и власт наша, ер на оном крају с његовим владањем, и народ је и пут на миру. Кажу ми да је велики пријатељ с Врчевићем, и да се састају чешће у Зубц е

Ваљани игуман Косијеревски Теодосије Мркојевић ту недавно умръо је у Мостару. Он је изван границе Црногорске у Бањане остао, па је био пошао с Баньским главарима у Мостар до Паше, и тек су тамо дошли, он се разболи и умре, а неки кажу да су га отровали Турци, єр је био пријатељ Црногорски. По смрти његовој по наредби Књажевој, пошао је војвода Анто у Косијерево, и преписао је све што је његовог и манастирског било, и на мјесто његово поставио је за старјешину манастира једнога калуђера што је живио с некојијком. Има добара манастирски и у Књажеве Бањане, а има и Игумнови динара на добит код неки Ришњана и Црногораца, и за ово ће Књаз да зна и да наплати све.

Сад нам и под Рисан долази вапор Тонелов, и Ришњани са свим служе се с њим, па и остали кроз Боку трговци и путници, јер је много јевтиније него ли с Лондовим. — Од јуче почео и Лондов долазити под Рисан, и спуштіо је цијену па ниже од Тонела у свему, и возиће муктице сваког сиромаха и свештеника, тако дакле сјетно се и Лонд душе, али свакако у здравље Тонела, кои га је нагнао на ову задужбину, коју боим се неће задуго чинити, већ ако би Бог подржао и подкријенио Тонела, да га не скрља Лонд.

Отворисмо у Рисну једну доста велику српску школу са два учитеља, и засад јој темељ постависмо од 12000 fl. Науке ће се предавати на српском и на италијанском језику. Него смо сиротни без ваљани домаћи учитеља, а из војводине да зовемо кога, залуду кад неће знати италијанског језика. — И тако за невољу крпељићемо се овијем пашијема, што су налик оне књижевне муве Г. Срдића.

Попу Мињи предао сам у руке оно писмо, и с поздравом захваљује вам, и моли вас да бисте му сину његовом препоручили јопет нек му штогоћ пише. Напоменуо сам и Матановићу за ону обећану вам труту пак се удари шаком по челу, жалећи бајаги како је заборавно! Дакле јопет надајте се.

Ево синоћ при свршетку овог писма приспје ми и треће ваше од 3. Јануарија, писмо и у толико ми је мило било, што разумијех из њега да сте сви добро и здраво, и за моје мучање дуго, да се па ме нијесте расрдили колико миритам, него жалите што незнате како смо овамо, и боите се да се нијесам покичељао с Хаџилуком! — Имамо у Праскици једног Хаџију калуђера, и вјеруйте колико је кичељив, неће никад да метаниште пред владиком. Тако би зар

и ја чинио да сам у Јерусалиму био, ма спрам вас знам да бих једнак остао.

Хвала вам на оном спомену, што сте ми код попа Коста оставили — слику вашу — која је и мојој попадији и Силоану и Петру много мила било. Послао сам је на Смирне соколу Урошу. Хвала вам на поздраве и честитање пријатељско, и са истом љубави поздрављамо и ми вас и све ваше и честитајући вам нову годину, желимо вам и Г. Тиролу дуго и добро здравље и сваку срећу. Ваш пријатељ

поп Вуко.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4635]

CCCXIX

ЕМИЛ ХИРШФЕЛД

Herrn Wuk St. Karadjits,
Wien.

Agram, den 23. März, 1836.

Durch die Güte des Herrn Milowuk aus Pesth, dem ich auch Ihre werthe Adresse verdanke, würde ich auf Ihre werthaften serbischen Ausgaben aufmerksam gemacht. Da ich mir es zur Aufgabe mache die *slavische* Literatur nach Möglichkeit zu verbreiten, und hierzu durch die Verbindung mit dem H. Milowuk in Pesth bereits die gehörige Einleitung getroffen ist, so wäre es mir sehr erwünscht auch Ihre Ausgaben auf mein Lager zu erhalten.

Haben Sie also die Güte mir ein genaues Verzeichniss Ihrer serbischen Ausgaben, dann die mir hierbei zu stellenden Bedingnisse mit nächst umgehenden Post bekannt su geben.

In der angenehmer Hoffnung dadurch Gelegenheit zu erhalten mit Ihnen in freundschaftlicher Berührung zu kommen, und fürd en Absatz Ihrer Ausgaben aüfs beste wirken zu können, bin ich mit aller Werthschätzung

Ihr ergebenster
Emil Hirschfeld
Buch—u.—Kunsthändler.

[Споља:] Herrn
Wuk St. Karadjits
Josephstadt, Glacis № 41.
in *Wien.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4636]

CCCXX

ЈЕРОМ. ПЕТРОНИЈЕ

Благородный и Высокоученый Господине!

Честь имамъ поздравити васъ и вашу благородну фамилію наступающимъ Христовимъ воскресеніемъ желећи вамъ сваку срећу и здравлѣ. Приміо самъ 18-ог Мар: писмо исподъ Маине одъ Высокопреосвештеногъ Господара съ вашимъ заедно, у коему писму налаже ми да вамъ пошалѣмъ по вашемъ зактеваню преко Г. Владиславлѣвића, по пô табака одъ пословица, кое вам и шилѣмъ, починюћи съ 23ª и свршуюћи до 47½ и међу њима 8 га табака страницу 57-ту на коіой є била погрѣшка, а може бити да сте и вы примѣтили, зато смо и прештампали.

Са високопочитаніемъ остаемь

Цетинѣ 20-га Марта 1836. год.

вашъ покорніи слуга
Петроній
АЕМ. Јером.

Поздравля вас Г. Директоръ Штампаріе М. Петровићъ.

[Спољa:] Благородному и високоученому,
Господину Вук. Стеф. Караџићу
Доктору Философіе и разныхъ
ученныхъ друштва члену &. &.
у Віену

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4637]

CCCXXI

МОРИЦ ПИРХМАЈЕР И РАЈАЧИЋ

Karlstadt am 5. Mai 836.

Euer Wohlgeboren!
Hohgehrter Herr Doctor!

Der Wunsch mir sobald als möglich die für meinen Beruf notwendige Kenntniss und Fertigkeit in der hier Landes herr-

schenden Sprache eigen zu machen, veranlasst mich zu der Bitte mir sobald als möglich Ihr Wörterbuch der Serbischen Sprache, so wie auch Ihre von Grimm neu regidirte Sprachlehre durch die Diligence zuzusenden, wo ich sodann nicht entstehen sogleich den mir gefälligst bekannt gegebenen Preis dafür portofrei einzusenden. Zugleich bin ich so frei Sie zu ersuchen mir unter .... gefälligst bekannt geben zu wollen, welche Werke zum Lectüre für einen Anfänger die passendsten wären. — Mein Freund und Collega Rayacich, der sich Ihnen vielmals empfehlen lässt, versicherte mich, dass Euer Wohlgeboren mir gewiss meine Bitten erfüllen werden.

Indem ich hoffe dass Sie diese Zeilen nicht ungiltig aufnehmen werden, verharre ich zu sein mit Hochachtung

Ihr ergebenster
Moritz Pirchmayer

P. S. Um das Porto etwas zu ersparen, bin ich so frei su ersuchen, mir die beidun Werke bloss unter einem Kreuzbande zu schicken.

Почитаеми Господине и Пријатељу!

Молим испуните вољу мога колеге, ја сам му ваша дјела препоручно, уверен будући, да ће овим путем своју жељу најпре достићи. Он ће одма новце положити. Пишите ми шта радите и чим се саде бавите. Лањског лета не одржасте реч. Рекосте да ћете из Далмације у Ервацку доћи. Поздравите вашу добру госпоју, Г. Мушицкога и све моје пријатеље. Препоручујући се у ваше пријатељство остаем

5. Маја 836.

Ваш искрени
Рајачић
аудитор оберл.

[Спољa:] Seiner Wohlgeboren dem Herrn Stephan Wolf Karadyich, Doctor der Philosophie, und Mitglied mehrerer gelehrten, Gesellschaften Kaffehause am alten Fleischmarkt.

in Wien.

[Вукова напомена:] одговорено (Рајачићу) 9/21 Јуп. 836.
опет писано 6/18. Окт.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4638]

CCCXXII.

ЈОС. ВЕНЕДИКТ

1.

S-r Wohlgeboren
Herrn von Karačić.

			Sollen		Haben	
1834						
Jan. 23.	5	Daniza 1. 2. à 20 xr. netto . . .			3	20
	5	„ 3 à 30 „ „ . .			2	30
	5	„ 4 à 24 „ „ . . .			2	„
	3	Miiosch Obrenowitsch à 1 fl ord. 45 x. netto			2	15
	10	Buckwar à 6 xr. ord.				45
	5	Kranz d. Kauschcheit à 10 xr. ord.				43
	10	Luke Milowana à 36 xr. ord. 24 xr. netto			4	„
Miz. 1.	3	Pjesme srbskie 1. 2. à 1 fl. netto			6	
	5	Danniza 1879 44 à 24 xr. netto .			2	
	1	Ranke 1 fl. netto			1	
		24.33				
		Zur Disposition als vorräiig:				
	10	Luke Milowana	4	„		
	5	Wienec		43		
	7	Buckwar		30		
	4	Danniza 1	1	20		
	4	d-to 3	2	—		
	3	d-to 2	1	—		
	3	d-to 4	1	12		
	2	Pjesme	4	—		
		Sie empfingen				
	1	Kačič 1—4 rest. 3. 4.	4			
	2	Milosch Obrenowitsch à 45 xr. netto	1	30		
		20.15				

Wien 7. Juni 1836. Jos. Wenedikt'sche Buchhdlg.
Bischofgasse № 633.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4639]

2.

Wien den 8. Juni 836.

Herr von Dunder!

Ich habe Ihnen gestern beim Empfang der Rechnung bemerkt das die Buchhandlung mir den Kačič „gratis", *ohne meine Begehren* zugeschikt hat; jetzt habe ich die das bestättigende Note der Buchhanandlung gefunden. Darum erklähre ich himit, dass die Buchhandlung mir für den Kačič abgezogenen 4 f. cm. geben muss, und wenn Sie es bereuet dass Sie mir denselben hat schencken wollen, so kann sie ihn, ohne sich immindesten zu geniren, zurücknehmen. Als Geschenk hätte ich ihn nicht verworfen; aber um Geld brauch ich ihn um keine Preis (noch weniger um 4. f. cm.) da ich den alten, für meinen Gebrauch eben so guten habe.

Was Sie mir gestern erwähnten, dass ich versprochen habe, Ihnen (oder der Buchhandlung) einige von meinen Bücher zu *schencken* davon weiss ich gar nichts, und will auch nicht wissen (ausser wenn man mir so *schriftlich* beweist, wie ich beweisen kann, dass die Buchhandlung mir den Kačič geschenkt hat). Es ist Ihnen genug (und über genug) geschenkt, wenn Sie mir für die Serbische Rewolution von Ranke nur 1 f. cm. zahlen, wahrend Sie überall über 2 f. cm. kostet.

Ich bitte mir also die abgezogen 4. f. cm. zu schicken, und der Überbringer kann allenfals auch den mir zugeschickten Kačič zurücknehmen.

In der mir gestern gegeben Rechnung fehlen sowohl die Exemplare von meinem Додатак к Сант-Петербурским Сравнительнимъ рјечницима &c. (von welchem auch Herr v. Titow ein Exemplar bei Ihnen gekauft hat), als auch die 42. xr., die ich Ihnen für den Еликон zu zahlen habe und die Sie jetzt von dem eiwähnten 4. f. abziehen können.

Ihr gehorsamster diener
Wuk Steph. Karadschich.

[Вуков концепт у арх. С. К. Академије бр. 4640]

CCCXXIII

ЂОРЂЕ МАРКОВИЋ

У Пешти 4. Јунія 836.

Високоучени и почитаеми Господине!

Мужу, и србском филологу, и вкусноме сриства Гласнику, ко што сте ви, ако сам се и усудіо с' моим дѣлцем продерзльив быти, ние чудо, јер се сваки цвет радо окреће сунчаном зраку, његовим се жаром пита, и њежи.

Пре него што ишта издам, судим, и за добро, и нужно налазим с'вама се поразговорити, ако не усмено а оно барем писмено, и замолити на моје овде приключено дјело под надписом: „Љубов грлице к' своме другу" Аллегоріу на пар људи, кои се ljубе, ваше мјеніе, и строгу критику.

Имајте дакле љубов дјело с' критиком по овом Г. Фоти натраг послати

покорнѣиши
Ђорђе Марковичъ
юратъ

[Споља:] Високоученом Г-дну
Г-дну Стефану Вуку Караџићу
Кр. Гетінгск. ученог Содружесто
члену и п. р. с' честію да вјучитсја
у Віенни

[Вукова напомена:] одговорено 27. Јупні нашега.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4641]

CCCXXIV

КАРЛ СТЕФАНИ

Semlin 19-t Juni 836.

Wohlgeborner
Insonders hochgeehrter Herr!

Das viel- und mehrfache Anstimmen[?] einiger guten Freunde im Auslande, mit denen ich in belettristischer Correspondenz

stehe: ihnen vom Leben und Treiben meiner Grenz-Nachbarn Ein Mehrer mitzutheilen, — dann die freundschaftsvolle Wohlgewogenheit, mit der mich Ew: Wohlgeboren bei Ihrem Hiersein besonders erfreuten, macht mich dreist zu bitten: womit dieselben mir in etwaigen Musse-Stunden zeitweise etwelche Zeilen = Lebensweise dermalige, Treiben, Abweichungen von der frühern Art, Natur-Seltenheiten oder Merkwürdigkeiten noch wenig besprochen, neue Ereignisse die in's naturhistorische, oder topographische Nachrichten, die in's Geographische gehören, neue Grenz-Vertheilungen etc: etc. = zufliessen liessen, welche sodann mit einigem Mode Tone bekleidet weiter spediren dürfte. Nehmen Ew: Wohlgeboren meine Bitte nicht ungütig auf, denn ich liefere gerne von meiner Umgebung Data, die derselben in historisch-topographischer Hinsicht durch Publicität nützlich sein dürften.

Genehmigen dieselben übrigens die ungehäuchelte Verehrung mit welcher ich verbleibe Euer Wohlgeboren

ergebenster
Carl Stephány
Revisor in der Contumaz.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4642]

CCCXXV

АТАНАСИЈЕ НИКОЛИЋ

Драги и љубезни Господине!

Нужда и невоља — ако не право пријатељство — потера ме, да у нужди пријатеља тражим, у тражењу том мислећи на кога ћу наићи у великом Бечу, ево среће, баш наиђем на вас. Господине Драги! ја сам већ четир године код Бачке Вармеђе земљеміер без плате, велике и славне послове свету показао, али радећи свету, о своме лебу говеда сам чуво, и тако што сам са другом женом мало новца добио, то сам све у служби потрошио, у надежди живећи, да кад будне

празно место, ја као заслужан добићем предностављење. Али на моју највећу жалост, са свим противно се случи: моје име стои у протоколли јако накићено, али ево невоље, закон посао квари, доведоше оријати са свим странна човека и метуше предаме, а ја гледим, гледим а моја се надежда растопи. Кад є тако мислим, айде даље! — Ја сам овом поштом Г. Барону Синни писао, и њега молио, да ме код Елчић Руссиског Татишева препоручи, а то и ви љубави ради надам се да ћете учинити, а знајући да с' њиме познати есте. Ја сам чуо, да се цела Руссіа мери, и тако моја би жеља била, ако є истина тамо прећи и учасник те мере бити, или за кратко време, или што би горећа моја жеља била, на віеки. Ви ми сад помоћи можете и с коіом речицом Елчиіу информирати, да ја после сва аттестата и документа послати и доказати моје віежество могу. Єдан сам атестат само Г. Барону Синни послао, из кога се доволно о віежествама моима судити може, макар да є онаі аттестат највећи мої непріатељ писао. Учините ми дакле ту љубав велику и запитаите код Елчић Руссиског, или они мене као дипломатическог Земљеміера и Цаіхнера потребати могли и како, и то ми што скорић јавите, ја ћу вам онда формални рекурс са аттестати снабдіен послати. А отидните код Г. Барона Синне и тиме ме у толико као што познаєте препоручите, не би ли ми он руку помоћи пружио, єрбо сам ја сад у неволји без леба свакидашњега; око чега сам одио, то се измигољило, а друго се нпє придобило. Данас сам писао An das Comite der Wiener Bochnia Eisen Bahn Unnehmung, од све невоље, барем тамо да добићем забаве. Зато вас опет молим, извидите на ова три места, и јавите ми што скорић, ће ли што бити, да ме Бог помогне, ако ли не, да се даље обзирем. Ово вас Бога ради молим, учините ми љубав и Елчиіу запитаите, узмите или од Барона Синне, или пак од горе речене Бечке Comité од гвоздена пута, мої Nationale; т. є. ја сам њима цело моє стање, ко сам и шта сам и шта знам описао, ков се и Елчиіи показати може. Ово вас понизно молећи, на љубов и пријатељство ваше ослоњајући се остаєм Пријатељству вашем препоручен

у Новом Саду
8-га Аугуста 1836.

ваш искрени пријатель
Атанасије Николић
земљеміер

П. П. Обширние ћу вам у другом писму мени учињену обиду іавити, доста, да сам четири године о мом лебу служио, а данас кад би под плаћу доћи могао, данас доведоше другога из света и мени предпоставише, ево мое невоље. А накратко ево вам мое Nationale.

Athanasius Nikolits von Zombor aus Ungarn gebürtig, 32 Jahre alt, ein Serbe; griechisch nicht unir. Religion, verheirathet, ist im Jahre 1828 zum approbirten Zeichnungs-Meister, und anno 1829. zum approbirter Ingenieur grnduit, hat mehre bey privaten Herschaften Geometrische Arbeiten unternomen und zur Zufriedenheit ausgeführt, von anno 1832. bey dem löbl. Bacser Comitat als honoraer In genieur mit auszeichnung und Belobung dient, spricht Latein, Deutsch, Ungarisch und Serbisch. Mit allen diesen ihn empfehlenden Zeugnissen wohl versehen, wie aus von Baeser Publico.

Очекиваіући од вас надежде пунни одговор остаем ваш

искрени Николић

[Спољa:] Herrn Wuk Stephanovits Karadschits
Wohlgeboren
Josephstaelt am Glaciss № 41.
in 1-ten Stock
in Wien

[Вукова напомена:] одговорено 4/16. Августа.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4643]

CCCXXVI

БРАЋА ЂЕРМАНИ

Высокоучени Господине!

По налогу Књажеско-Србскога Казначеиства шиљемо вама через тамошнѣ Господ. Бр. М. Думба 100 талира кой изволите примити, и квиту за ньи дати у коіой да гласи да сте примили 100 талира за одрегеной плати одь Свѣтлога Срб-

ског Књаза за шесть месеци т. е. од Ђурђева дну 1836. до Дмитрова дну т. г.

Остаемо ваши приятели

У Бѣоградъ
1836. Авгу. 31-го

Брати Ђермани.

[Спољa:] Благородному и Высокоученому
Господину Вуку Стеф. Караџићу
Списат. србском
у Бечу

[Вукова напом.:] одговорено 7. Септ. 836.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4644]

CCCXXVII

ТОМА ЖИВАНОВИЋ

Високоучени
и многозаслужени Господине!

Бијући се млого по памети, како би песме, како јуначке тако и асталске (женске), које сам по Срему, Славонији и Бачкој сакупијо, лишен будући средства, свету саобштијо, прибјегавам к' вама Србину достославном и у млогом призренију великоме нашем просветитељу, ласкајући себи, да ће те ви родољубиви Господине издатељ будући и љубитељ Српски песама, и овим песмама добродошну руку пружити. Песама ће ови до једно седам табака печатани бити, прилагајући к' томе различне народа обичаје и многе царствујуће у народу Српском преповедке. Ако дакле благородни Господине ово за добро и полезно налазите, то ми изволите колико сутра објавити, я ћу и сам собом к' вама донети. Ја сам за путом, и немогу се овде (у Пожуну) дуго бавити, зато васъ и по

други пут умољавам, да би сте ми одма мњеније ваше саобштити благоволили. Јесам с' високопочитанијем

У Пожуну 5-ог рим. Октом. 1836.

Ваш
искрени уважитељ
Тома Живановић
у Лицеуму Евангел. ученик
Nonneubahn Gasse № 304.

[Споља:] An den wohlgeboren Herrn
Stephan Tapavitza Hörer der
Philosophie, an des K.K. Universität
à Wien
Schönlatern-Gasse № 674.

[С друге стране:] Брате Стево! Предајте ово писмо што скоріе можете Г. Вуку Стеф. Караџићу; а ваше ћете добити што скоріе, ваш брат

Живановић.

Стево! предај ово писмо Г. Вуку одма иза стопа чим примиш, ствар је врло итна, да се не задржава ни по минута. Г. Вук живи у Јозефштату; у Reisnerstrasse; дакле како идеш одовуд, то прво прођи ћеш један сокак који пресеца с леве стране kaiser Gasse и како мало даље пођеш у другој или тр. кући запитај ту је квартир.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4645]

CCCXXVIII

ПАНТЕЛ. ЖИВКОВИЋ

1.

Благородный и высокоучены Г-дине!

Послань ми ѿ вашегъ Благородія книгъ народныхъ нашихъ пословица пріимio сам, срдечно благодарити на вниманію кое сте ми овымъ поводомъ указали, и шбвезанъ себе држети. Драго ми е, да самъ числ Пренумеранта назначенъ

Пренорѹчѹютьи себе далшей любови вашей съ высокопочитаніемъ остаемъ вашегъ Благородія

У Сент-Андреи 24. Септ. 836.

слѹга покорный
Пант. Живкович
Еппъ.

[Спољa:] An Seine Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephan von Karadzics
Doctor der Philosophie und mehrerer
gelehrten Gesellschaften Mitglied
zu Wien

[Вукова напомена:] одговорено 26. Маија 837.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4646]

2.

Ваше Високопреосвештенство

Милостиви Господине!

Готово пређе пет месеци послао сам Вашем Високопреосвештенству по Г. Николи Маленици педесет објављенија о новом изданију наших народних песама с писмом од 9. Маија, у коме сам Вас молио, да би сте благовољели објављенија по епархији Вашој с препоруком разаслати. Не имавши до данас чести никаквога одговора од Вас на писмо оно примит, усудио сам се сад опет писати Вам.

Прва књига од овога изданија народних наших песама до сад *срећом* није могла бити готова (срећом велим зато, јер би ја онда морао платити 1000 f. cm., а по Вашим пренумерантима можете судити колико сам их с друге стране добио): сад је у послу 25-ти табак, и у месецу Нојемврију она ће бити готова са свим, но како ћу је ја платити, то Бог зна. Ја и сад мислим (као што сам и у поменутом писму напоменуо), да би било достојно и пристојно, да сви Епископи по својим епархијама препоруче, да се сваки парох народа нашега постара или наћи једнога пренумеранте на ову књигу или наговорити више људи да је у друштву плате (а не знам, за што се ова књига у свакој општини *нашој* и из црквене касе не би могла купити за оп-

штинску библиотеку?) Но будући да је то за ову прву књигу сад већ готово доцкан, него се усуђујем молити Ваше Високопреосвештенство, да би сте узели сто књига за себе, па новце да ми онда за њих пошаљете, кад Вам један екземплар пошаљем, те се уверите да је књига готова: а Ви ћете после, док се друга и трећа књига (свака по за 4 месеца) наштампа, у епархији Вашој ласно скупити толико пренумерата. Ја мислим, кад се ово изданије наших песама друкчије не би могло на свет издати, да би Ваше Високопреосвештенство у богатој Вашој епархији могло скупити сав за то нужни штампарски трошак, који износи више од 3000 f. cm. Ваше Високопреосвештенство знате, да сам ја доста труда и муке поднио купећи ове песме по народу нашему, и сад штампајући их губим последњи остатак свога очињега вида; дакле ваља да је право и пристојно, да ме народ наш барем толико помогне, да се за нужни штампарски трошак не бринем, и да не дођем у таково стање, да, на срамоту данашњега нараштаја народа нашега, тражим у томе помоћ код иноплеменика. Ја мислим, да би достојно било, да ме Господа Епископи у Мађарској који су први и најдостојнији представници народа нашега, не само сад у издавању ових песама помогну на горереченн начин, него још да ме моле, да и ново изданије *пословица*, (најмање са 1000 нових умножено), по том описаније *обичаја* и *митологије* народа нашега, а најпосле и ново изданије нашега *речника*, (умножено најмање са 15000 речи) само за штампу преправим, а за трошак да се не бринем; јер су ово све ствари народне, које цену своју нигда изгубити неће. и које нити је ко до сад познавао, нити сад познаје онако, као што их ја познајем.[1])

Опростите В. В. што Вам овако искрено пишем: кад ми не би била позната Ваша родољубива ревност и милостива к мени благонаклоност, ја то не би смео чинити.

Молећи Вас, да би сте ме што скорије удостојили одговора на ово писмо, и целујући Вам архијерејску десницу, с највећим високопочитањем остајем Вашег Високопреосвештенства

11/23. Окт. 1840. покорни слуга

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4647]

[1]) Било па избрисано: (Ја се овде опомињем оне пословице наше: „ко се хвали сам се квари“, али и ви изволите опоменути се оних речи Апостола Павла: „Выхъ несмысленъ хваляяся: вы мя понудисте. Азъ бо долженъ бѣхъ ѿ васъ хвалимъ быти“. II Коринк. XII; 11)

3.

Ваше Високопреосвештенство

Милостиви Господине!

Надам се, да сте примили писмо моје од 11/23 Окт. прошле године, у коме сам Вас молио, да бисте благоволели узети за Вашу епархију 100 еглемплара од ове прве књиге новог издања наших народних песама и послати ми за њих 200 f. cm., кад Вам један егземплар од књиге пошаљем, те се уверите, да је готова. Ево Вам сад књиге. Још ће доћи један табак с пред и наштампан Umschlag. које је је сад у послу. По овој првој књизи можете судити какове ће остале две бити према оним пређашњега изданија. Знајући како Ваше Високопреосвештенство овакове народне ствари уважавате, надам се, да ћете по овој првој књизи признати, да је достојна, да и Ви собом на ово изданије наших народних песама пренумеранте купите и да ћете ми с радошћу у помоћ на ову прву књигу одмах послати 200 f. cm., а 100 ових књига ја ћу вама послати најдаље о идућему Пештанскоме вашару (у месецу Марту).

Препоручујући себе и овај народни наш посао вашој дојакошњој благонаклоности и родољубивој ревности, с највећим високопочитанијем остајем

Вашем Високопреосвештенству
покорни слуга
В. С. К.

У Бечу 17/29. 841.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4648]

4.

Благородный и высокоѹченый Господине мени высокопочитаемый!

Ја самь мимѡ ѡбявленія вашегь на изданіе народній песмій, и оба ваша, какѡ оно под 11/23 Октовріа пр. г. тако и дрѹго ѿ 17/29 Јанѹаріа т. л. почитаема пріиміо писма. Каково самъ вслѣдь ѡбявленія вашего у Епархіи моей учиніо расположеніе, увѣрити васъ бѹде овде пригнѹтъ преписъ

ѿпꙋщенногъ мною ціркꙋларя. Оволикѡ іошт ни єдномъ Списателю нисамъ учиніо, бꙋдꙋћи да самь посланна ми ѡбявленія самѡ brevi manu прѡтопресвитерѡмъ раздао; а ваше самь дѣло ціркꙋларнѡ препорꙋчіо, и протопресвитери сꙋ ціркꙋларь мой даже и по Церквамъ народꙋ читали. и толковали. Што пакъ на препомянꙋта писма ваша ѿговорити ни самъ могао, и немогꙋ, надамъ се кадъ вамъ истинꙋ простодꙋшнѡ исповедимъ даћете ми и поверити, и извинити ме. Годишніи мои приходи єдва до 12000 fl. в. в. излазꙋ; ѿ овій самъ морао мимѡ прочіи житейски потреба інсталлірати се и пристойнѡ за Темишварь, гди самь такѡ рећи цѣломꙋ свѣтꙋ пристꙋпанъ, уредити се; а кромѣ тога имамъ іошть дꙋгъ страдателный ѿ 7500 fl. вв. исплатити; самомꙋ Господинꙋ Баронꙋ Сины имамъ овогъ лѣта 2000 fl. Сребра платити; то є у Бечꙋ, ѿ томъ се лагкѡ увѣрити можете. Жельи дакле вашой, да вамъ 200 fl. СМ. за 100 Еѯемплара Пѣсана пошлѣмъ нисамъ у станю ѿговорити. Но према свемꙋ томꙋ, што ꙗ у Діецеси ѿ пол Мілліона дꙋша чрезъ силній послова денонощнѡ такѡ ѡбꙋзетъ. и ѿ многій візіта у Провінціалномъ Градꙋ овомъ непрестаннѡ такѡ узнемиренъ єсамь, да нити ꙗ, нити слꙋжећа при мени лица, ако бы и хтели доспети неможемо, да се у странне особитѡ новчане послове хватамо, и ѡ томъ рачꙋне водимо; то опетъ, за ѡсведочити коликѡ самъ корысти вашой, дѣломъ помоћи радъ, кадъ съ новцемъ не могꙋ, єдино средство предложити вамъ имамъ, коимъ бы 100. Еѯемплара вашій книга распродати, и съ временемъ до новца доићи могли. Овде у Темишварꙋ имаде нѣколико честити кꙋћа Терговачки, као два Шевича, Михаилъ и Антѡній, Аркадій Пепчь, и Іѡва Звекичь, вы се изволите на кою ѿ овій терговачкій кꙋћа ѡбратити да можете самѡ 100. книга вашій положити, и кадъ распроданне бꙋдꙋ, да вамъ се новцы пошлю, то исто дайте и преко новина ѡгласити, да книга у Темишварꙋ на ѡставꙋ имате, а ꙗ ѿ мое стране узетьꙋ свагдаръ по єдно 10. книга да се кодъ мене налазе, и тако ћꙋ имати приликꙋ како С-щенствꙋ, такѡ и Спахіамъ нашымъ къ мени доходећимъ, и книге ваше не имаюћимъ, такове раздавати.

Въ прочем съ ѿмѣннымъ почитаніемъ єсамь

у Темишварꙋ 25. Февр. 1841.

Благородію вашемъ благохотнѣйшій

Пант. Живкович.

[у прилгу:]

Изъ прилога подъ ·/. увидѣти бꙋдете Благоговѣинство ваше, ꙗко народныя пѣсны Сербскія со знаменитымъ приꙋмноженіемъ препечативатися имѣютъ, и то поспѣшествомъ преднаписанія; мимоходяще убо всякое ѿ важности пѣсмй сихъ и добротѣ, — юже тыя преложеніемъ на вся почти Европейскія языки, лѣпотою слога же и смысла своегѡ предъ изображенимъ свѣтомъ пожнѣша, — многословіе, изъ единаго призрѣнія онагѡ, что пѣсми тыя плодъ сꙋть умаже и духа народня. Бластвꙋ вашемꙋ, а средствіемъ васъ подрꙋчному вамъ парохіалномꙋ с-щенствꙋ тщателнѡ препорꙋчаемъ, да и сами себе, и любителей помянꙋтыхъ пѣсней преднаписавше, число преднаписавшихся кꙋннѡ со припадающими на то новцы на свое ѡпредѣление прислати ускорите

въ прочемъ и пр.

Гд. М-тыре Настоятелемъ и Прѡтопресѵтерѡмъ Богоспасаемыя Епархіи Темишварскія. въ Темишварь 6-го Јꙋніа 1840.

[Споља:] Sr Wohegeborn dem Hochgelehrten
Herrn Wuk Stephanovit Karadzit

Wien
Landstrasse № 472.

[Вукова напомена:] одговорено 21 Дек. 841.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4649]

CCCXXIX

ЂОРЂЕ НИКОЛАЈЕВИЋ

1.

Високоучени, мени почитаеми.

Г-динъ Вукъ Стефановићь!

Ваши прекори, кое преко Г-дина Гагића примамъ, есу знаци ваше к мени любави. Вы ме се сећате, и поздравляте, а я вамъ пуно зафалямъ. — Што вамъ до садъ обећане

вамъ обичае Дубровачке послао нисамь, немойте ми ни најманѣ замѣрити, но сву кривицу обалите на вышереченогъ Г-од Гагића; вѣрь ми онъ нѣки путъ, кадъ вамъ башъ справляхъ преводе да пошлѣмъ, говораше, да ово нису національни Дубровачки обичаи, и да се Селяни, као што и естъ, овиехъ обичая недрже; но само да су се бывша властела Опћине Дубровачке по ньима владала; Сувише да су ово обичай (разумѣ се што се укопа тиче) свію Европейскйехъ дворова, слѣдователно Шпеціални, а нису обшти. Дакле чувши нѣгове разлоге, изостанемъ съ ньима. а Лайновића, комъ самь у исто доба нѣколико лiепиехъ пословица за васъ предао, замолимъ, да васъ онъ о свему тому извѣсти, и да вамъ справу ѣевоячку опише; ели пакъ то Лайновићь учиніо, незнамъ, но боимъ се да ніе, како тако непзоставно за овима обичаима настопте. Будите дакле увѣрени, Господинъ Стефановићь, да ћете ій съ првимъ одовудъ посланимъ пртлягомъ примити.

Имате ли први Далматински Алманахъ 1836, и паћосте ли што у нѣму? мени се, премда добро неразумѣвамъ се, толико не допада, нема, што Таліани веле, Шуга. Нећеду ли напредашньи бити важній?

И Батара Штампатуръ Задарски добавля Србска слова из Беча, да Србске кньиге штампа; но ко зна хоћеду ли быти правилне? да не буду као Млѣтачке?

Е нестаде намъ и Стратимировића! отпде за любимцемъ Лазаревићемъ. Да намъ смрть нѣгова каквиехъ промѣна не донесе? Шибенички владика садъ за цѣло быће Теркуля. — А чусте ли што за фалѣногъ Раячића!?

Има доста лiепиехъ пословица у Апендиповой Граматики, кое, ако немате, а вы ми явите, да вамъ ій препишемъ.

Остаемъ съ почитаніемъ

У Дубровнику
17/29 Окт. 836.

вашъ покорни
Георгій Николаевићъ
парохъ.

Невѣруемъ да знате, да намъ в Госпоя Гагићка бређа, желио бы имъ сина! —

[Спољa:] An Seine Wohlgeborn
Herrn Wuk Stephanovich
Doctor der Philosophie....
in Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4650]

2.

Високоучени Гд. Стефановићь,

мени високопочитаеми!

Обичае Дубровачке овде приложене и пре би вам опремио, но бияше ми обећао Поп Вуко Рипињанин, да и он неке пiесме има вам слати и то преко мене, зато исчекиваюћи на нѣга мало сам се одоцнио, ви ћете ми пакъ због тога знамъ опростити. Да би вас могао iош у чему послужити заповiедите слободно, моя ће особита радост быти съ моим услугама вашег се пріятельства удостоити.

Съ особитимъ почитаніем остаемъ

Дубров. 9/21 Нов. 836.

ваш услужнѣйши
Г. Николаевић
пар.

[Споља:] An Seine Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephanovich
Doctor der Philosophie
Landstrasse № 57.
Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4651]

3.

Високопочитаемый Господине!

Пре су на васъ Пренумеранте изъ Дубровника послали, него што самь се я записао; тако да вамъ не бы због мене самогъ пошту плаћати чинио, добавио самь вамъ iошъ едногъ Пренумеранта сувише. Мене запишите међу Пренумеранте Дубровачке, а овог другогъ на посе овако:

Неретва. Преподоб. Г. Дионисiе Грушићъ Адміністр. Неретванскій.

Новце одъ обадвоице насъ примићете преко Гд. Гагића, разумѣ се за све три части ваши пѣсана!

Остаемъ съ найвећимъ почитаніемъ

У Дубровнику
10. Августа 840.

вашъ покорный слуга
Георгій Николаевићъ.
пар.

[Спољa:] An Seine Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephanovich Karacich
Dector der Philosophie.
Landstrasse in der oberen Reisserstrasse № 472.
Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4652]

4.

Високопочитаемый Господине!

Још єдногъ фратра набавио самъ вамъ међу Пренумеранте; онъ є новце, т. є. 6. fl. мени положио, кое бы вамъ я послао, али немамъ по кимъ; я ћу дакле и ове новце Г. Гагићу предати, одъ кога ћете све заєдно, кадъ књиге намъ дођу, примити. Нѣга запишите међу Дубровачке Пренумеранте овако: Mnogopostovani J. F. Jukkić Banjalučanin.

Остаемъ съ високопочитаніемъ

У Дубровнику 31. авг.
1840. год.

вашъ понизний слуга
Георгій Николаевићь
пар.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4653]

5.

Благородный, високоученый Господине
Многопочитаемый Авво!

Ево ме предъ Васъ съ єдномъ понизномъ молбомъ. — Као што озебао сунца чека да га огріе тако я на вашъ утѣшителнын одговоръ изгледамъ, да ме обрадуе. Ставлямъ васъ у єданъ трудъ кои ће вамъ изъ многи, може быти, узрока тежакъ быти; но кад увидите, да съ вашимъ трудомъ срећу єдной фамиліи оснивате, онда ће вамъ истый лагаханъ и сладакъ быти. Мой сынъ Чедомиль, кои годину 13-у навршуе свршіо є овде све нормалне школе, у коима се, као што знате, и Архитектура, Геометріа, Стереометріа, Физика, Географіа и Натурал. Историа, као и Рисованѣ, учи; садъ се налази у другой Гимназіалной класи; научіо є такођерь и нѣмецки читати и писати, колико се у овымъ странама по школама научити може. И он и я имамо неисказану и управо неугасиму желю и волю, да се у трговину намѣсти. Ову желю ако намъ вы, посредствомъ вашимъ и ваши врстны пріятеля неиспуните, онда насъ обадвоицу као жалостне и ядне представити можете. Ево укратко шта ми хоћемо: мы васъ молимо, да ово дѣте ту у Бечу код каква трговца знатна за шегрта намѣстите. За шегрта велимъ, єръ нисамъ у стаю плаћати, да у практику дође. Ако никаква трговца пріятеля немате, кои бы за любовь вашу мое дѣте къ себи у кућу и у трговину приміо, имате зайста други знатни пріятеля, као Княза Милоша, и друге толике, преко кои съ єдномъ рѣчи ово Србче намѣстити можете. Не буди вамъ драгій Господине! тежко затрудити се и настояти, да се ово дѣте у какву знатну кућу, было Грчку было Латиньску, намѣсти. Я вамъ не умѣмъ исказати, колико є то моя жеља; я є управо за мою и мога дѣтета срећу сматрамъ. Ахъ! да знате Господине, колико самъ у Тріесту око наши трговаца настояо, и управо раболѣпно молякао, да ово дѣте у свою Магазу приме, и ни єдногъ не нађо пріятеля. Немойте ми вы вашу помоћь одказати, но назовите се Благодѣтель мога Сына, слѣдователно и мой а вѣруйте да нећете недостоиномъ вашу любовь указати, и да нећете съ препоруком мога дѣтета застиђени быти. Хоћу рећи, да ће онъ вѣранъ и послушанъ своимъ Господару быти. Ако бы по срећи

до тога дошло, да уговорите какве кондиције съ коимъ трговцемъ, я се осланямъ на ваше срце, и молимъ васъ, да у договараню поступите као Отац са своимъ и за свога єдинка: т. є. гледайте да године шегртлука мале буду, ако є могућно две само и да дѣте не ради домаће и кухинске, но само дућанске послове. Найпосле кадъ све свршите, явите ми єли потребно да я тамо съ дѣтетомъ дођемъ, или само нѣга да пошлѣмъ. Нека и то знате да є Чедомиль одъ година само дѣте, а возрастомъ є толико великъ, као да му има 17 год.

Господине! Ево нас где падамо на ваше милостиве прси. утѣшите насъ, обрадуйте насъ. Имате пріятеля съ коима доста можете учинити а уздамъ се да вашу любовь закратити нећете. — У надежди живећи остаємъ съ почитаніемъ

У Дубровнику
10/22 Марта 1847.

ваш понизный слуга
Георгій Николаєвић

[Спољa:] An Seine Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephanovich
Doctor der Philosophie.
Landstrasse № 37 Ungergasse.
franco. *Wien*

[Вукова напомена:] Одговорено 16/28 априла 847.

[Ориг. у Арх. С. К. Академије бр. 4654]

6.

Благородный Милостивый Господине!

Ваше ме є писмо од 16/28 Априла обрадовало, єрбо ми є надежду дало, да ће се мой синъ у Бечу кодъ каква трговца и то посредствомъ и усердіемъ вашимъ намѣстити. Вы мене не треба да питате, у кою ћемо га трговину ставити? Я нѣга препоручуємъ вашой доброти и благодѣтельству, радите као за ваше дѣте, као што ми се по вашой искрености и обећавате.

Ако би у шпецерај могао запасти, или у Schnittwaren, и мени бы драже било, ѣръ га намѣравамъ до послѣдка ако живъ будемъ или ту Бечу или у Тресту окуњити и оставити. Но при свемъ томъ, ако се у те две трговине не узможе намѣстити, онда гледайте и у друге.

Господине драгий! вы постасте моме сыну Благодѣтель, дакле преко ваши знатны пріятеля исходатајствуйте му милость, да године шегртлука не буду дуге, но само ако в могуће двіе; да дѣте кућне послове, као прати суде и бабовати малу дѣцу, не чини но само дућанске послове да извршуе! Ако бы се искало што одъ мене да плаћамъ, я вамъ се као пріятель искрено исповѣдамъ да не бы у станю было на годину него 80 — 100 fl. платити, и то укидаюћи насущный хлѣбъ одъ своій уста. Господине люблѣный! вами не треба много говорити; вы знате мое станѣ, е садъ видите мою желю; чините за Чедомиля као за свога сына, а вѣруйте ако насъ Богъ поживи, неће насъ Чедомиль засрамити, но быће на дику и своме Благодѣтелю и своме Оцу. Нека се и Срлбьи по Бечу населяваю. Реците истомъ Господару, кодъ кога будете Чедомиля намѣштати, одъ колике ће му велике користи, съ временомъ онъ быти што зна Српскій Єзикъ, ѣръ га може у комисіоне слати по Србій, Унгаріи, Далмаціи; Босни, као што и Швахоферъ изъ Тріеста чини, и вазда држи єдногъ, кои добро Српски зна.

Настойте и то вашомъ умѣшностю и посредствомъ ваши пріятеля, да дѣте што преће до свое плаће, ако ће и наймања быти, доће, ѣръ бы се онда миліе и охотніе радиће прихватило. — Испуните Господине! ову желю родительску. испуните ову молбу дѣтиню, а ко добра чини, некъ се добру нада.

Ако ме съ одговоромъ обвеселите явите ми єли потреба да я дођемъ. Јошъ еданпут укратко: Што годъ Вы учините я съ благодарностію пристаемъ.

Овога идућегъ мѣсеца Јунія упућива се Г. Гагић съ Госпоіомъ и Владиміромъ у Бечь, а изъ Беча у Петробургъ мислимъ да ћете се састати.

Ако бй ньіова Екселенціа Митрополитъ ту долазіо, као што чуемъ препоручите ме нѣму и целуйте му одъ мое стране десницу.

Овде се поговара да ће наш Епкпъ у Карлштатъ а Јовановићъ у Н. Садъ.

Што се велики премећу нису ми предмѣти! я се вами у вашу любовь препоручуемъ, да вы мога Сына усрећите и вѣруйте да ћу вамъ увѣкъ остати

Дубровникъ
10. Маія 847. рим.

благодарный
Георгій Николаевић
парох.

[Спољa:] An Seine Wohlgeboren
Herrn Wuk Steph. Karadschitsch
Doctor der Philosophie.
Landstrasse № 362.
Wien

[Вукова напом.:] одговорено 28. Јунија 847.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4655]

7.

Многопочитованый Господине!

Ваша писма я самъ исправно примао, и видіо самь како сте се пріятельски подхватили, да моме Сыну мѣсто у трговини нађете, премда є тежко, као што самь и я, те како добро, већь искусіо. Многи су ми се изговарали, да є дѣте іошь младо, а мени се чини, да є садъ врѣме најболѣ. Хотѣо самъ га извань мѣста послати, мислећи да ће на страни болѣ воспитаніе и више занта имати, но ніе ми за рукамъ могло изаћи. Дакле, да недосађуемъ више другима, а и самомъ себи да не ломимъ дуже главу, намѣстіо самъ га овдѣ кодъ првога нашега дућанціе; и то єдну само годину да шегртуе, а друге године одма постаће калфомъ, па послѣ нѣколико година, ако живи и я и вы узбудемо, настоћемо, да му у Бечу мѣсто као калфи нађемо, макаръ и за маню плату било, него што други служе, само да нѣмецкій єзикъ добро изучи. Примите дакле искрену благодарность од мене за ваше благодѣтелно настоянѣ, и немойте ме за унапредакъ заборавити.

Много ми є драго было разумѣти, али текъ доцне из Новина Пештанскій да сте драгоцѣнимъ прстеномъ од Наслѣдника Рускога и Дипломомъ одъ Харковскога Универзитета

обдарени за вашу ревность, кою према књижеству и језику Српском имате. Види се да други болѣ ваше труде познаю и припознаю, него исти Србльи. Али имайте на памети оно Еванђелско слово: да ни єданъ пророкъ међу своима не може се прославити: а то мислимъ због злоће и зависти, єръ гдикои мисле, ако се ви уздигнете, да ће сотимъ њіово име потавнити, што ніе истина; єръ свачія слава при нѣму остае. Да човѣкъ може 200 година живити, дочекао бы чути о себи много пріятнія мнѣнія него ли што су садашня. Томе се зацѣло вы надати можете.

Да вамъ речемъ, како ми є єдна превелика радость на брзо исчезла! Како самъ ваше прво писмо приміо, отидемъ глухомъ фратру Чулићу, и однесемъ му ваш поздравъ и захтеванѣ. Онъ ми се обећа, да ће ми дати преписати и Попіевке и Проричія (пословице) и сувише *tre Erbarii*, и да онъ не ште ни крайцаре, само да платимъ онога кои ће прекопіявати, и да онъ неда изъ нѣгове камаре ништа износити, него све предъ нѣговимъ очима да се има радити. А за то све да му ви за успомену пошлѣте ваше књиге, што сте до садъ на свѣтъ издали. Такове рѣчи чуюћи я, толику самъ радость осећао, као да є то све мени поклоніо, и умало, да онако обрадованъ нисамъ вамъ писао, него причекамъ, докъ се іошъ съ прекопіячомъ погодимъ, да вамъ по два пута за исту ствар непишемъ, и да вамъ поштанскіи трошакъ заштедимъ. Послѣ нѣколико дана запитамъ опетъ Чулића, кадъ ћемо посао започети, но хладніе ми нешто одговори, да мора сва своя писма на Губерніумъ да шалѣ. Я му онда рекнемъ, дакле шта ћу я Гд. Вуку писати. Онъ ми рекне да причекамъ іошъ кои данъ. Кадъ али шалѣ ми єдно Таліанско писмо, од кога ево вамъ од рѣчи до рѣчи прѣвода:

Господине! Можете Г. Вуку Стефановићу писати, да я имамъ и Попіевке и Проричія, што онъ споминѣ, и сувише три Erbari (травопменика) илирска, и многе друге ствари. Многи учени Русси, Немци, Мађари, Рвати видили су мою Сбирку, похвалили су є, и обећали се да ће о *њомъ* говорити у журналима летерарнима, и да ће ми прибавити какавъ поклонъ и даръ од њови богатуна. Многима самъ допуштао, те су преписивали одъ мене оно што имъ се допадало. Али сви су ме преварили, и я одъ никога ништа приміо нисамъ, я нити самъ икадъ имао каква покровителя, подпомагателя (мецената), благодѣтеля; за куповати пакъ књиге, морао самъ штедити од свои уста. Многима самъ предлагао да овдѣ мою

Сбирку штампаю, а мени награду да опредьле по ньіовой вольи: Доста су обећавали; ништа пакъ нису одржали. Пишите дакле Г. Стефановићу, да я мое кньиге не продавамъ, и будући да самъ увѣкъ неблагодарность єдну имао, одсудіо самъ све мое рукописе и кньиге послати у Римъ на сохраненіе, и већъ самъ ій сложіо &. &. 12 Августа.

Я бы рекао, кадъ би се нѣму што у руку златно тиснуло, онъ би дао све то прекопіяти, али єво яда неће да каже колико ште. и види се да съ маломъ ствари небы био задоволянъ. Я самъ наручіо по Херцеговини єдномъ младомъ калуђеру да пословице и нѣсме купи; видићу хоће ли се што моћи учинити.

Овдѣ су имали одъ Г. Гагића кньигу, да су на здравлѣ петій данъ изъ Беча у Петробургъ стигли, но неписше кад ће се вратити.

Я спомсника Србски немамъ више ни єднога, но ако устреба г. Миклошићу каква изясненія, може ме питати.

Салтіеръ Словинскій Ђорђіевъ іошъ нисамъ нашао, то се мора чекати, докъ гдѣгодъ исподъ руке западне.

Препоручуюћи се у вашу любавъ остаемъ съ почитаніемъ

У Дубровнику
3. Августа Срб. 847.

вашъ понизный
Георгій Николаевићъ

[Спољa:] Високоученомъ и многославѣномъ Господину Г. Вуку Стеф. Карацићу Доктору Философіе и многихъ ученихъ друштава члену
per mano amica *Triest*.

[Види напом.:] одговорено 24. Авг. 847.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4656]

8.

Многопочитаемый Господине!

Ваше писмо од 23. Јануара т. г. заєдно са обявленіяма радостно самъ приміо и покупіо самъ следующе пренумеранте, кое можете и за други шесть кньига одъ 2—7 (inclusive) задржати.

[Долази списак претплатника из Дубровника, Мостара и Стоца, штампан у другом издању Пословица].

Одъ ваши Нови Завѣта нисамъ продао него цигло єданъ досадъ у Фочу; а тому є узрокъ она забрана у Београдскимъ Новинама, коя є народу књигу омразила. Но при свемъ томъ докъ се мало заборави, гледаћу да ій овога лѣта распачамъ све.

Мои Магазини што доцне излазе, узрокъ є проклетый Батара, кои неће да се контракта држи, него ій повлачи по 6—8 мѣсеци у своіой типографіи.

Я васъ сожалуемъ да васъ глава боли, єръ кадъ васъ глава боли, онда и народъ, кои васъ люби боолю осѣћа, будући да се вашимъ умнимъ производима ненаслађуе.

Васъ любезно поздравля Гд. Гагићъ, и нѣгова фамиліа, тако исто и сви ваши познаници у Дубровнику.

Опростите, имамо таку зиму да су ми се руке оледениле, и єдва чекамъ да писмо завршимъ. — Увѣрени будите о момъ високопочитанію.

У Дубровнику
6/18. Мар. 849.

вашъ понизный
Георгій Николаевићъ

Имамъ нешто новаца и Гд. Даничићу за нѣгове пѣсме послати, но то ћу све учинити у єдно. Ако хоћете да вамъ у Тріестъ на Гд. Владисављевића пошалѣмъ, то ћу учинити одма, єръ за Бечъ прилика тежко се налази.

[Споља:] Herrn Wuk Steph. Karadschitch
Doctor der Philosophie
Landstrasse № 362. zu *Wien.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4657]

9.

Многопоштованый,
далекочувеный Господине!

Од ваши 10 Егземплара Новога Завѣта продао сам 5 по 2 f. . . . . 10 f.
4. Пѣсме Радичевића по 40 x. . . . . 2 „ 40
12 f. 40

Остаю ми одъ Н. Завѣта 5. кнь.
„ „ „ Радичевића 6. „

За речене књиге, кадъ ми ихъ є Владисалѣвићъ послао имао самъ трошка за:

вапор	. . . . .	41 х.
Догану	. . . . .	46 „
писмо	. . . . .	13 „
		1 f. 40 „

Одбияюћи ове трошке одъ горнѣ суме остаю на чисто 11 fl. што вамъ данасъ овдѣ у писму преко Г. Владисавлѣвића шалѣмъ, а ви се съ Г. Радичевићемъ изравнаите у име трошкова како є право.

Уздржите ме и у напредъ у вашой любави, връ я примамъ за честь казивати се

У Дубровнику
18/30 Авг. 849.

вашъ почитатель
Георгій Николаєвићъ

Ако што добро Патріархъ сврши у Бечу, изволите ми явити.

Ако у Бечу на продаю има Часловаца и Псалтира, замолите од мое стране Г. Петрановића нека ми узме одъ обадвога по шесть књига, и нека ми пошлѣ, а я ћу нѣму новце преко брата Герасима у Задру ласно експедирати.

[Споља:] Господину
Вуку Стеф. Караџићу
и пр. и пр.
Съ 11 fl. у банкнотама. *Бечь*

[На наличју од завоја има:]
Мени је послао у писму fl. $10^1/_2$ а вама шаље fl. 11. — Не знам или ове моје $10^1/_2$ шаље вама или је приклонно другијех f. 11 за вас. На сваки начин ево у мене ваших f. $10^1/_2$.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4658]

10.

Благородный
Родолюбивый Господине!

На Рѣчникъ вашъ кои ће брзо бити готовъ, изволите примити изъ Дубровника слѣдеће пренумеранте:

Георгій Николаевићъ за Библиотеку 1
Г. Графъ Почићъ (de Pozza) 1
Г. Иво Ав. Казначићъ лѣчникъ 1

Я за мою књигу плаћамъ одма 6 f. — Ова два Господина рекла су, кадъ приме књиге, да ће онда платити. — Књиге ми пошљите управо у Дубровникъ по Делижанцу, иначе кад ми преко Треста долазе, плаћамъ за њи много; као што сам и за 4 Граматике Даничића платио 50 х. а обећао е у обявленію, да ћемо књиге franco примити.

Я мислимъ да е Гд. Владисављевићъ за Ковчежиће и пословице мой рачунъ подмиріо. Примио самъ био преко њега
13 пословица по 1. fl. . . . . 13 f. —
преко њега 13 ковчежића по 30 х. . . . . 6 f. 30
19 f. 30
Имао самъ трошкове за паробродъ, ...
Догану, писма, факинаћъ . . . . . 1 f. 40
17 f. 50
Сувише продао самъ єданъ Нов. Завѣтъ . . . . 2 f. —
19 f. 50

Ову суму новаца 19 fl. 50 к. послао самъ я іошъ лане 1. Јан. 850. у Трестъ Гд. Владисављевићу, као што сте вы наредили, да вамъ преда.

Ево вамъ садъ за Рѣчникъ одъ мене . . 6 fl.
За продана 3 Нова Завѣта по 1 fl. . . . 3 fl.
За приповѣтке Ст. и Нов. Завѣта . . . 3 fl.
12 fl.

Сувише од продани Приповѣтки извадіо сам 5. fl. што самъ за трошкове наплатіо.

Поздравите Г. Даничића, и замолите од мое стране Гд. Јову Суботића, да ми како одъ Матице набави 1 и 2 часть Летописа за 1848 и 1 часть 1849, па ми съ Рѣчницима пошљите, єръ све Летописе имамъ, а те нисамъ ни знао, да су изашли.

Уздржите ме у вашой драгоцѣной любави, кои єсамъ

У Дубровнику
28. Новембра срб. 1851.

вашъ истиный почитатель
Георгій Николаевич
прот.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4659.]

11.

Многопочитаемый Старино!

Ево вамъ іошъ три Пренумеранта изъ Дубровника на вашь Рѣчникъ. кои су се доцніе пріявили:

Г. Јереміа Гагићь консул х. 1
Г. Ливићъ. секретаръ одъ Ціркула 1
Г. Петар Франасовић парох изъ Малога Стона 1

Овдѣ веле: Парокъ одъ Малога Стона, садъ вы ставите, како хоћете. Новце ми нико ніе дао, али ће ми дати, кадь кньиге приме. Мислимъ да сте мое ономадашнѣ писмо примили, у комъ самъ вамь нешто новаца одъ мое стране послао.

За уштедити мене труда, а Рашићу поштанска трошка, молимъ изволите мене и Г. Гагића изъ Дубровника на нѣгову кньигу Федоръ и Мара пренумерирати. Онъ Стои Landstrasse, Hauptstrasse № 59. 2 Stock (Milan David Kašich). —

Моя жена поздравя васъ и вашу сву фамілію. Поздравлямо и Г. Даничића. Овамо на овимъ странама био є Даничићъ єданъ найжешћій юнакъ и Арамбаша айдучкій; желимъ да тай Господинъ, кои є нѣгово име изабрао, буде жестокій юнакъ и Арамбаша Списательскій

У Дубровнику
5. Декем. 1851.

вашъ пріатель
Георгій Николаевићъ
прота.

[Спољa:] Herrn Wuk Stephan Karačich
auf der Landstrasse am Heumarkt № 517.
Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 1660.]

12.

Многопочитаемый Господине!

Приміо самъ ваши 12 Рѣчника, и одма самъ ій Пренумерантима раздао. Но текъ садъ, кадъ самъ се изъ Италіе вратіо, онда самъ ій наплатіо, и то по курсу, како су садъ новци

ишли, вр Пренумеранти нису хотѣли другоячіе пристати. Ево дакле рачуна:

2. я и Г. Гагићъ по 6 f.	12 f.	—
2. Франасовићъ и Поца по 5 f. 45 x.	11 „	30
6. J. Мостар, по 5.45	34 „	30
1. Ливићъ ніе хотѣо кньигу примити.		
1. Казначићъ приміо али ніе платіо.		
12. кньига чини у све	58 f.	—
Примили сте преко Др. Субботића као што ми явля	3 „	34
Догана 30 ℔ по 3 x.	1 „	30
вапор изъ Треста	1 „	20
Писмо одъ Г. Владисављевића		13
Преносъ из Гружа		20
Трошакъ Мостарскій		36
	7 f.	33
Остае начисто	50 f.	27 x.

кою суму одъ 50 f. 27 x. данасъ преко Дилеѣенце шаљемъ.

Ако іошъ одъ Гд. Др. Субботића нисте примили новце, онда му напомените одъ мое стране, платиће вамъ.

Ово приложено писмо имайте доброту предати Г-дину. Проти Раевскому.

Пепоручујући се у вашу любовъ и поздравляюћи сву почитаему фамилію одъ стране мое Супруге, молимъ да намъ поздравите и Г-дина Даничића.

вашъ понизный

Дубровникъ
25. Октоб. 1852.

Георгій Николаевићъ
Прота.

Ја самъ мой Рѣчникъ платіо 6 f. кадъ самъ вамъ пренумеранте послао, дакле садъ остае 44 f. 27. x. Погледайте мое писмо одъ 28. Нов. 1851.

[Спољна:] S. Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephan. Karadžich
Schriftsteller &c. Auf. der Landstrasse am
Heumarkt № 517. beschwert mit 44 f. 26 x. BH.

Wien

H. 1 a 10 = 10
„ 6 „ 5 = 30
„ 2 „ 2 = 4
„ 2 „ x. 10 = 20
„ 1 „ x. 6 = 6
} 44 fl. 26 x.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4661.]

13.

Многопочитаемый Господине!

Приміо самъ одъ Лайновића 7 комада Приповѣдкій, кое самъ у Мостарь послао Пренумерантима, и 4. наплатіо по 1 f. а 3. по 20 х. као што ћете изъ овога писамца видити. Дакле ево вамъ 5 fl. а я и Гагића платили смо наше књиге Лайновићу.

Тамо ће брзо доћи Госпоя Гагићка и Милена, садъ се обадве налазе у Венеціи. Господинъ Гагићъ добіо є ком .... ду Св. Анне. іошъ є ніе изъ Петробурга приміо али ..... вы све тамо пре знате, него ли овдѣ. Поздравите Проту, и стойте весело у сватовима Княза Михаила. Остаемъ съ почитаніемъ

У Дубровнику
23. Јуліа 1853.

вашъ понизный
Георгій Николаевићъ
протопр.

[Споља:] Високоученоме Господину
Вуку Стефан. Караџићу
Срб. Списателю
у Бечь

[Као додатак има на једноме листићу хартије:]

Господине прото захвалюемо на вашой любави, а што намъ књиге спремате, ми имамо оние књига амо по плету едну, пакъ ели право датй за три три фіоріна, за єдан амо се може узети, й опростите брате любезны јерей Петръ Чокорило.

13. Маіа 1853.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4662.]

14.

У Бечу 5. сент. 1853.

Пречасни Господине!
Многопоштовани Пријателу!

Кад сам видио из писма вашега од 25 Окт. пр. г. да су два ваша Дубровачка пренумеранта на Српски рјечник мје-

сто по 6 фор. у банкнотама платили по *некаквоме курсу* само по 5 фор. и 45 кр., и срдио сам се и чудио сам се. Нијесам се срдио за то што сам на тај начин изгубио 30 кр., него сам се срдио на неправду, која је, по мојој мисли, тијем учињена. Кад у моме огласу стоји да је рјечнику цијена „за пренумеранте у царству Аустриском 6 форинти у новцима од хартије, који данас иду мјесто сребра", онда ја мислим да ваши Дубровачки пренумеранти (који су такође у царству Аустријскоме) нијесу имали право ни за какав курс спомињати; ако не вјерујете мени, да у овоме имам право, а ви питајте ту н. п. Г. Лучића и друге трговце, који су вјешти овакијем трговачкијем пословима. А чудно сам се вама и вашему разуму како те људе нијесте могли или нијесте хтјели обавијестити, и од даље срамоте сачувате. Ово пак друго писмо ваше од 23 јула. у коме ми јтвљате како вам поп Петар Чокорило из Мостара пише да они онамо мојијех приповиједака имају по плету и за то да сте ви од нега 3 екс. само по то наплатили, завршило је прећашњу срдњу и чудо. А да вам је Чокорило писао да се ондје поклањају моје приповиједке или да се уза њих још даје што само да се примају, ваља да бисте га ви и онда послушали. Шта бисте ви мислили за онога скупитеља који би с каковијем својијем пренумерантом на Далматински Магазин такови рачун учинио и вама јавио? Ова два писма ваша мене уче да ја у напредак вама не досађујем с молбом за пренумеранте и да од вас не примам никаковијех имена пренумеранта без новаца. У осталоме пак бићемо пријатељи ка и до сад.

За коменду св. Ане. која је дата Г. Гагићу, ја сам заиста знао много прије писма вашега, и томе сам се обрадовао. Ономадне ми каза барон Шалер да је Г. Гагићка с Миленом била овдје 11 дана и да је на дан прије отишла одавде. Да ми је преко кога јавила да је овдје, ја бих је радо походио и ако би могуће било у чему послужио. Г. Прото Рајевски отишао је на своју постојбину и прије месеца Окт. неће се амо вратити.

Ваш дојакошњи

[Концепат у архиви С. К. Академије бр. 4663].

CCCXXX

ОРЕШКОВИЋ

1.

Мој драги Карадчић
Љубезни приатељу!

Желећи вам дати једну малу прилику од Наука којегасам ја кроз вашу доброту у нашему језику примио докончаосам писативам ове николике ричи, просећивас истим путем, даби се достојали све Фалинге, које у овоме писму нађете, с вашим вного врстним пером поправати, а писмо ово код вас задрчати, док ја сам по њега к вами дођем.

Мој стари Губернатор у петак је у Далмазиу отишао дастеми здраво — ваш приатељ

22-го Марза [1837?] Орешковић

[Спољa:] An Herrn Herrn Stephan Karadshich
Doctor der Filosofie etc. etc.
Landstrasse № 57. im Hof links
1-ten Stok.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4664]

2.

Мој драги Приатељу!

Вићетесе чудити давам ја тако касно пишем, али сам се дуго код моје куће задержао и текар пред неколико дана дошао сам к' моме Господину Говернатору, којегасам Богу Фала у најбољему здрављу нашао. Како смо вєћ у Бечу говорили, ја сам Господину Говернатору одма казао, даћетему вашу књигу од Црногоре послати, и онсе јако радује на тај начин оту нашу нову земљу моћи спознати. Молим вас драги Приатељу, даитеми на знање што чујете од нашега вриднога и

лнпога вного високога Владике? с' кроз једно писма із Котора чуосам даје у Црногору писао, даће около сред мисеца Јуља кући доћи, даје све неприлике, које су неки непријатељи проти њему уздигнули, поштено приложио и да се уфа по народској жељи као књаз Црногорски скупа своим Братом повратити се; у истом листу чујем да пише, даће на Беч и овуда на Задар свој пут назад узети дабн ја зауфано знати могао, кадаће отуда рупити, вала бнму баш до Перушића предањ дошао, и моју сиромашну Домовину показао му, гди ме је прва Даница обеселила гдие мене прво жарко Сунце огрпало. показао би му гди мојћ Родитељи и моја Браћа почнвају, показаобн му мога Дѣтинства толике спомене, за којѣм, куда год ме моја срића води, ништа мање моје срце увѣк се желно огледа, наш врѣдни владика који писмене венце онако лнпо вести знаде, би моје ћућење у таквој прилици добро разумио, и затоби ја по свему свиту из свега срца радо шњим одио.

Ако Владика овуда накрене, каконја уфам и желим, такоћете и ви с' шњим — дођите таковам Бога да овде с'купа весели будемо, и да чашу рујног винца Далматинског скупа попијемо. дођите пак ћу и ја онда свами куд вам, год драго. С тим остајем ваш истинских приатељ

У Задру на 26-тога Маја 837.

Орешковић.

Овајсам лист Господину Говернатору показао да види колико сам напредка у нашем писму учинио, и он ми баш наручи, да вас и од његове стране лнпо поздравим.

Сбогом

[Вукова напомена:] одговорено 3. Окт.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4665]

3.

Драги Приатељу

Нихово Превасходителство Господин Губернатор кроз мене дајевам да знање даје Пресвѣтли наш Цесар Машана поми-

ловао, и дабисте то обзнанили нашему Господину Владики, Данасје дошла та Заповјед из беча и одмаје шаље Господин Губернатор окручноме Поглаварству дасе публицира, радујемсе из свега Срца и у великој преши

У Задру 8-га Јуња 837. ваш Приатељ
Орешковић.

и ја јесам ваш Приатељ
Гроф Лилиенберг.

[Вукова напомена:] одгогорено 3. Окт.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4666]

4.

Драги Приятељу

Примио самъ Ваше писмо од 3-га Окт. съ оном искреномъ радостию коју само истинско и право приятељство ћутити може; али коликомеје Ваш лист у првом часу обеселио, толикомеје съ друге стране Ваша жалость за Сином и самог мене разжалостила, знајући добро коликовам иста штета на Срцу тешко лежати мора.

Кад сам вашу књижицу о црној гори примио нисам вам могао писати, мислећи да ниете у Бечу, бидући да на моја прва писма одговора нисам добио, и затосам вам съ кроз Г. Janchez поручио и њега молио, кад се вратите давам моју поздрав објави. био сам двапут съ нашимъ Владиком: једном у Станьевићу а други пут у манастиру под Майном; колико сам могао разумѣти, једина Ствар, којаму у вашој књижици ние била по вољи, јест више описање Сенаторске куће у којој кажете да на једна врата Сенатори а на друга магарад улазе. али он зато на Вас ништа не мрзи, и мењеје више пута увѣравао, давас како и прво него сте оно писали он љуби и поштув и зврху тога он меје, молио давас у писму моме од његове стране вного поздравим; У Црној гори вного се ради и послује; на Цетинском пољу делаћесе на пролеће, куће за Сенаторе, и једна за школу, и сад се већ камење зато приправљ.

Владика е по свима нахиама капитане и гуардие поставио, који плаћу добивају и уфа се да ће с временом све уредити; Ђеорђије поставио као вице презида над Сенатом. Мисмо манастир под маином већ примили, а сад радимо о границама, да и них утврдимо, пак ако Богда и Света Богородица, свеће липо и нашему добром и вридном Владики по вољи ићи, ја мислим текар увога доидућега пролића Владику походити, будући дасу сад прећ злочеста времена и онда се мислим мало по Црној гори проћи; аковам буде могуће, тако дођите да се скупа прошећемо; немогувам изрећи коликобими драго било, да се састанемо. јаби рада знати зашто се Црна гора тако зове? требалобие звати била гора, али још приличние било Брда илити биле планине будући дасе све кудгод око досећи може, од студенога камена били.

Архимандрит Теркуља, комесам Ваше објављење Црне горе и Боке Которске одма послао, и припоручио, писаомие, даће Вами за љубав чинити што буде могао. оно објављење којесте за мене у вашем писму приложили били, јасам пароку задарском придао, молећига дага својим спознаним лудима припоручи; незнам јели што учинио будући да га после нисам видио.

Молим нас да ову приложену цедуљицу Г-у Janchez пошаљете, или съ приликом сами предате, желећи да вас ово моје писмо у добром здрављу нађе, и да ме опет скором съ неколико бесћда обеселите, остајем од свега срца

У Котору 8/20 Новембра 837.

Ваш истински приятељ
Орешковић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4667]

CCCXXXI
А. МАНАКИ

Wohlgeborner Herr von Karanzits!

Ich befinde mich noch in Pesth, theils, meiner Geschäfte wegen, und theils auf eine schönere Jahreszeit abwartend, ich gedenke aber bald nach Serbien abzureisen. Für die Bücher

sämtlich Ihre Werke, die mir der Herr Milowuk von Ihrer Seite übergeben hat, bin ich Ihnen sehr verbunden, und danke für Ihre gegen mich Freundschaftliche Aufmerksamkeit. Ich bitte Sie höflichst dass Sie mir etwas von unserem Wladika berichten, ob er Ihnen seit seiner Abreise geschrieben hat, und ob er sich in Petersburg lang aufhalten wird, und wenn Sie so freundlich sein wollten mir zu schreiben, den Brief werden Sie Adressieren an den hiesigen Herrn Constantin v. Wrany, und wenn ich anch abgereist sein sollte komt doch sicher in meinen Händen.

Ich verbleibe Ihr ergebener Freund

und Diener

Pest den 27-ten März 1837. A. Manaki

Ich bitte Sie mich zu empfehlen dem Hern v. Kopitar

[Споља:] Dem Wohlgebohrnen Herrn
Wuk Stephanovits Karanzits
mit Briefen des H. Theodor Tirka
in Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4668]

CCCXXXII

ЂОРЂЕ МУШИЦКИ

1.

Высокоученни Господине!

Само превелика жалость, союжена съ безчисленнима пословима, всу узроцы што таки на Ваше почитаемо писмо одписао нисамъ. —

Примите то за достаточни и правій узрокъ извиненія мога. —

С *Првимъ* Делижансомъ полазе одавде 1000 екз. Обявленія Вашегъ, онако печатано као што сте Вы наручили. Цѣна е 12 fl. ср. Я ћу међутимъ платити. — За десетакъ дана самъ ћу у Бечь поћи. —

По Вашемъ упутствованію пишемъ овай чай Гд. Живановићу у Сербію. Као пріятель вѣрни моегъ Благодѣя и

Стрыца у средъ толики светски бурни отношенія, — будите садъ и мени пріятель, Покровитель, и защититель. Я ћу се знати благодарнимъ показати. —

Сва манускріпта понећу у Бечь са собомъ. —

Высокомъ покровительству Вашемъ препоручујући се остаемъ на вѣки

У Карловцу 23 Апр. Р. 837.

Ваш
истинни почитатель
Георгій Мушицкій

[Споља:] Dem Wohlgeborn Herrn
Wuk Stephanovics Karadschics
Dr. der Philosophie und mehreren
gelehrten Gesellschaften Mitglied
Landstrasse № 57.
in *Wien*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4669]

2.

Высокопочитаемый Господине!

Гднъ Совѣтникъ Марковићь кои є одъ некогъ времена болестанъ, моліо ме є данасъ да вамъ у нѣгово име пишемъ, и замолимъ, дабы доброту имали што скоріе нѣму явити, како се деца Гдна Совѣтника Туцаковића налазе, єсулъ здрава? како се владаю? и да у чему не оскудѣваю? Гднъ Туцаковићь лежи болестанъ у Крагуевцу, и сваке поште Гдну Марковићу пише, едали каково извѣстіе о нѣговимъ Сыновима има. — Имайте дакле ту доброту Родителя утѣшити, и Гдна Марковића съ вашимъ писмомъ обрадовати. —

Вы се овде врло мало бависте, тако да я съ моіомъ лепомъ супругомъ, и съ прекомѣрни болестницы занятъ, нисамъ времена имао съ вама се ни проразговорити, кое я изъ много узрока прежалити немогу. Имао бы васъ много питати, и о многомъ себе извѣстити. Благо вама, коме є Богъ покой дао, те се неутрудимо за Родъ свой бринути, и радити можете, — те васъ сплетке светске, одъ славне цѣли незадржаваю, и бриге за свакидашньій лебацъ труде неогорчаваю. Заслуге ваше за-

исте ћеду съ Родомъ скопчане на вѣки съ благодарностію цветати. —

Прва часть Народни песама новогъ Изданія іоштъ у Београдъ доспела ніе. Наредите да се до 50—100 Екз. овамо пошлю, гди ћеду сигурно распродани быти.

Господина Копитара молим любезно одъ мене поздравите.

Съ чувствомъ искреногъ высокопочитанія есамъ и остаемъ

У Београду 27-огъ Авг. 841.

Вашъ искренни почитатель
Ђорђе Мушицкій
вароши Београда
фізікусъ и кавалѣръ

[Вукова напомена:] Одговорено 4. Септ. 841.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4670]

CCCXXXIII

ФЕДОР ПОСАРТ

1.

Hochgeehrtester Herr!

Da ich aus Ihrer gütigen Zuschrift ersehen, dass Sie uns nicht mit Arbeiten Ihrer Hand unterstützen können, so wünsche ich wenigstens, dass Sie Sich als *Ehrenmitglied unseres Vereins* auf Ihren Schriften unterzeichneten, indem ohne Sie persönlich zu kennen, eine grosse Liebe und Achtung gegen Sie hege, denn Sie sind so unermüdet thätig, und verdienten ein besseres Loos, als Ihnen bisher zu Theil geworden ist. Verzeihen Sie daher, wenn ich Ihnen einen Rath gebe. Gebrauchen Sie doch eine homöopathische Kur; ich habe auch früher sehr gelitten und alle Ärtzte gaben mich auf, bis ich endlich durch einen homöopath. Artzt vollkomen hergestellt wurde. Sie werden meinen Rath nicht zu bereuen Ursache haben. —

Zu meiner Beschreibung von Serbien, habe ich Ihre Danitza und Ihr Wörterbuch fleissig benützt und denke durch

mein Buch zur Kentniss Ihres lieben Vaterlandes beizutragen. Ich gestehe, dass ich gern nach Serbien ging, wenn mir Ihr Fürst eine Anstellung gäbe. Später will ich auch die Biographie des Fürsten Milosch die Sie herausgegeben, übersetzen. Wollen Sie nicht lieber einen fünften Band Ihrer Volkslieder herausgeben, da das Werk ziemlich theuer ist? Auf Ihre Grammatik u. Wörterbuch bin ich sehr begierig, denn ich bin ein eifriger Freund und Verehrer der serbischen Nation. Wenn Sie mir daher irgend einige Notizen über Serbien zukommen lassen können, so ist mir dies sehr erwünscht, und ich werde Ihnen dafür grossen Dank wissen. Ihre Beschreibung von Montenogro habe ich mit vielem Vergnügen gelesen, und werde Ihnen mein Buch, sobald es gedruckt ist, zukommen lassen. Mit dem herzlichsten Danke für Ihre lieben Zeilen und mit dem aufrichtigsten Wunsche, dass es Ihnen vergönnt seyn möchte, Ihre Arbeiten glücklich zu vollenden, bin ich

Stuttgart den 24. Juni 1837.

Ihr Sie hochschätzender
Fedor Possart

[Спољa:] Herrn Dr. Wuk Stephanowitsch
Karadschitsch
in Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4671]

2.

Verehrtester Herr.

Sie verzeihen, dass ich mir die Freiheit nehme an Sie einige Zeilen zu richten, indem ich Ihnen melden wollte, dass ich das Leben des Fürsten Milosch, welches Sie herausgegeben haben, übersetzt habe. H-r v. Hoppe war zu schnell abgereist, sonst hätte ich Ihnen das Buch mitgeschickt. Da aber nächstens meine Beschreibung von Schweden und Norwegen fertig wird, so werde ich Ihnen alle 3 Bücher durch Buchhändlergelegenheit zusammen schicken. Schade, dass die I-te Abtheilung so viele Druckfehler hat! Meine Schuld ist es nicht, denn ich habe es nicht zur Correctur erhalten. Nun habe ich noch

eine *grosse Bitte* an Sie. Ich möchte gern noch eine 3-te Abtheilung herausgeben und wünschte dies wo möglich mit Ihnen gemeinschaftlich zu thun, gern trete ich Ihnen über die Hälfte des Honorars ab. Gegenwärtig ist meine Zeit etwas in Anschru h genommen und ich möchte die 3-fe Abtheilung gern bald erscheinen lassen, aber die serbische Sprache wird mir noch etwas schwer, daher ich Ihnen Folgendes vorschlage. Würden Sie nicht die Übersetzu(n)g mir schicken, damit ich sie corrigiren kann? Ich wünschte nähmlich in das Buch aufzunehmen: 1) Die Biographien serbischen Fürsten die in dem serbischen Pantheon stehen; 2) Den serbischen Plutarch, aus der Danitza von 1829; 3) Die Beschreibung der serbischen Klöster aus der Danitza von 1826: 4) Die Biographie des Hajduken Petrowitsch! das Buch sollte den Titel haben: Beiträge zur Kenntniss Serbiens und seiner Geschichte. Sie könnten das Ganze nach Musse bearbeiten und wir setzen unsere Namen auf der Titel. Es würde mich sehr freuen, wenn Sie meinen Vorschlag eingingen, denn ich interessire mich sehr für alles was serbisch heisst. Haben Sie die Güte, mir doch hierüber bald Antwort zu geben. Können Sie mir nicht ein serbisches neues Testament verschaffen?

Schreiben Sie doch recht bald eine *praktische Grammatik der serbischen Sprache* für Deutsche, was ich helfen könnte, würde mit Vergnügen geschehen.

Indem ich Ihnenn für Ihre mannigfachen Belehrungen aus Ihren Schriften meinen herzlichsten Dank sage, frage ich zugleich ob Sie nicht nach Stuttgart kommen wollen und sage Выете мени мило дошли, und bin

Stuttgart den 31-t August 1838.

Ihr Sie hochschätzender
Prof. Dr. Fedor Possart

[Спољa:] Herrn Dr. Wuk Stephanovitsch
Wohlgeboren
in Wienu

[Другом руком:] auf der Landstrasse № 56.

Преко руку Ник. Димитровића кои с' поћитанисмъ поздравля.
У Сплету 12/24 Сект-а 1838.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4672]

CCCXXXIV

СПИРИДОН АЛЕКСИЈЕВИЋ

Высокоученнѣйшій Благородный Г-дине!
Мени высокопочитаемый

Изъ выше вашіи сочиненія сматрамъ да васъ є сѫдба обдарила да чините честъ свомѫ роду. О ди бы преблагій Богъ умножіо такве умове у нашемъ Ср'бскомъ роду. Гд. Орешковичь Адјѫтантъ нѣгове Ексцеленце Гд. Говернатѫра мени є сообщіо ваше Обявленіе о книзи Црна Гора и Бока Которска; я нівсамъ са свимъ да самъ старъ поштедіо трѫда, за такогъ желателя просвѣщенія своме роду, по овомъ градѫ ѿ малога числа нашіи Серба, пренѫмеранта скѫпити, коих имена и новце послао самъ на Г. Димитрія Владисављевића Професора коду церкве С. Спурідшна у Тріесте, а онъ ће вамъ ове, знам ямачно послати.

Я имамъ само єднѫ часть народный пѣсама, то єсть IV-тѫ а I, II и III-ю неимамъ, ако вашѫ благонаклоность могѫ имати, поташтите се наћи ми ихъ и послати, радо бы и желіо имати и съ благодарностію све што коштѫю платити. Причемь, съ достойнимъ высокопочитаніемъ єсамъ и быти желимъ на всегда вашего благородія

У Задрѫ 15 Ієліа 1837.

истинный
почитатель и пріятель
Спирідшнъ Алєкѯіевичъ
Суггелъ и Парохъ Задарскіи

[Спољa:] All' Erudito Sig-r
Sig-r Wuk Stefanovich Caraçich
in Vienna

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4673]

CCCXXXV
ДИМИТРИЈЕ ПОПОВИЋ

Благородни и високоучени
Господине Вѹче!

Обявленїе на Кньгѹ „Церна Гора и Бока Которска“, слѹчайно, и то позно дошло міе у Рѹке, желећи истѹ имати, шилѣмъ вамъ имена неколико Пренѹмеранта, коя гледаите да у Кньизи печатана бѹдѹ, иначе нећедѹ бойм се нѣки Кньигѹ узети, бѹдѹћи да ије и такови кой само за любовъ свогь имена пренумерираю се, аколь неби печататиіе могла имена, тада за мой рачѹнь пошльите у Нови Садъ или Пешту два Екземплара и наложите онога, кой ми кньиге преда да одь мене новце прими, исто пакь ако би и сви 5. Пренѹмеранта остали, ја вамъ сада новаца послати не могѹ нити смемь у писмѹ на пошти, овде делижанца и прилике нема, тако на сваки начинь, учините Наредбу да Кньиге у Пешти, а иоштъ болѣ у Н. Садѹ примимъ, притомъ мени обзнанити добротѹ имайте; комѹ сте Кньиге послали, и комѹ ћѹ Новце положити. Да е мени пређе Обявлѣніе дошло у Рѹке, више би Пренумеранта было, сада у краткости времена нека ова маленкость доста бѹдне.

Єсамь сь високопочитаніемъ вашъ

У Митровици 25-а 7-вра 837.

покорни слѹга
Димитрій Гео. Поповичь

Пренумеранти:

Благодарни Г: Гаврилъ Месаровичь пенз: оберлйтнант., Благород: и високоучен: Гд. Георги Пантеличь, медецине доктор: Г. Еремiа Трифковичъ трговацъ.

Г. Александеръ Крестоношичь Лепцеледерь и мене оставите.

[Спољa:] An die Mehitaristen-Congregation-Buchhandlung, in den Sengerstrasse № 896, dem deutschen Hause gegenüber. für S-n Hochwolgb. dem Herrn Wolf. Steph. Karadshich ets.
zu Wien

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4674]

CCCXXXVI

МИХ. ПЕТР. ПОГОДИН

1.[1]

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ![2]

Благодарю Васъ за посланную мнѣ Вашу книгу, Русскую Исторію, и прошу покорнѣйше, засвидѣтельствовать мою благодарность господамъ: Венелину, Бодянскому, Павлу Терханову, Строеву и Четверткову за книги ихъ, которыя они мнѣ послали. Есть-ли бы случай здѣсь попался, я съ радостію послалъ бы имъ по крайней мѣрѣ по экземпляръ Сербскихъ пословицъ; но Вы знаете, какъ трудно отъсюда послать намъ что нибудь. Богъ вѣсть, получило-ли Общество экземпляръ пословицъ, который я прежде однаго года послалъ. При семъ посылаю Вамъ экземпляръ моей книжки о Черной горѣ на нѣмецкомъ языкѣ „Montenegro und die Montenegriner“ etc., и препровождаю „über liter. Wechselseitigkeit der Slawen“ отъ И. Коллара. Я слыхалъ, что Ви печатали каковое то письмо Ваше къ Министру Народнаго Просвѣщенія обо мнѣ; хотя я еще не имѣлъ чести того читать, опять благодарю Васъ отъ всего сердца за таковое Ваше расположеніе и добро желаніе.

Прошлаго лѣта я продолжалъ мое путешествіе чрезъ Кроацію etc., въ будущей же веснѣ намѣреваю продолжать оное въ Далмацію, естьли только возможно будетъ. Теперь главное мое занятіе состоится въ пріуготовленіи втораго изданія Сербскаго Словаря и новаго изданія народныхъ пѣсенъ. Матеріаловъ за сіи предмѣты я собралъ и собираю довольно (и чрезъ годъ надѣюсь начать печатать пѣсни).

Вышло ли собраніе Россійскихъ народныхъ пѣсенъ г. Кириевскаго? Напечаталъ ли г. Венелинъ еще что о Болгарахъ, или о народныхъ пѣсняхъ Задунайскихъ Славянъ?

[1] Писма под бр. 1, 4, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 22, 25, 26, 28, 30, 35, 37, 39 и 40. Штампао је Нил Попов у Чтеніама 1879 I и засебно.

[2] Караджичъ написалъ въ этомъ письмѣ: „М. Алексѣевичъ!“

Прошу покорнѣйше, кланяться отъ имени моего г. Президенту Общества, такъ же и г. Качановскому и г. Киріевскому.

Поручая себя всегдашней Вашей благосклонности, съ глубочайшимъ высокопочтеніемъ и преданностію честь имѣю быть

Вѣна 18/30 Октября 837. Вашимъ
покорнѣйшимъ слугою
Вук. Стеф. Караджичъ.

2.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Честь имѣю послать вамъ объявленіе о новомъ изданіи Сербскихъ народныхъ пѣсенъ съ покорнѣйшею прозьбою, что бы вы оное препоручили въ вашихъ журналахъ и постарались бы собрать мнѣ пренумерантовъ. Зная вашу горящую любовь ко всему Славенству, я совершено увѣренъ, что вы это сдѣлаете съ радостію.

Отъ Академіи я неполучиль еще никаковаго отвѣта на познатую вамъ мою прозьбу! И такъ я, желая что бы при жизни своей еще чтонибудь сдѣлалъ для моего народа цѣлаго Славенства, предпринялъ самъ издавать (какъ можно) съ величайшими затрудненіями собранные труды мои.

По напечатаніи сіихъ пѣсенъ намѣреваюсь издать *для Русскихъ* Словарь всѣхъ (имъ непонятныхъ) словъ, находящихся въ сихъ пѣсняхъ; а послѣ того непремѣнно описаніе *народныхъ обычаяхъ иовѣріи* и пр.

Изъ объявленія сего вы уводите, что сіе новое Изд. Серб. Н. пѣсенъ будетъ такъ важно, какъ естьли бы было первое! но для напечатанія оного нужна мнѣ особенная помочъ, ибо оное будетъ стать болѣе 3500 гульденовъ серебромъ. Надежда на вспоможеніе богатыхъ и родолюбивыхъ Русскихъ и на ходатайство ваше осмѣливало меня предъпринять сіе дѣло.

Въ таковой надеждѣ, съ глубочайшимъ высокопочитаніемъ и преданностію остаюсь,

Милостивый Государь,

Вѣна 25. Мая 1840. года. вашъ покорнѣйши слуга
Вук СК.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4675.]

3.

Я писалъ къ Вамъ, почтенный другъ, недѣли двѣ тому назадъ чрезъ Г. Копитара, и до сихъ поръ не имѣю отъ васъ отвѣта, что меня очень удивляетъ. Теперь обращаюсь къ вамъ съ новою просьбою: у покойнаго Г. Меглицкаго былъ учитель при сынѣ, по имени Кампелинъ, если не ошибаюсь. При отъѣздѣ своемъ изъ Вѣны въ 1839 году я оставилъ у него квитанцію для полученія изъ Франкфурта двѣнадцати задержанныхъ у меня на Французской границы Англійскихъ ножей и доставленіи ко мнѣ чрезъ Г. Меглицкаго. Три года я не имѣлъ о томъ никакого извѣстія, и **прошу васъ теперь покорнѣйше** отыскать этого господина, взять у него мои документы на принадлежность, и прислать ко мнѣ *немедленно* въ Маріенбадъ, poste restante. Вамъ разумѣется нельзя принять на себя труда отыскивать: наймите кого нибудь на мой счетъ, и пришлите мнѣ мою квитанцію. Я буду во Франкфуртѣ и могу выручить мои вещи. Предупреждаю васъ, что въ Маріенбадѣ я пробуду до 12 Сентября н. с., слѣдовательно прошу васъ покорнѣйше похлопотать **поскорѣе**.

О присылкѣ мнѣ старопечатныхъ книгъ я просилъ васъ тоже въ первомъ письмѣ своемъ. Повторяю теперь и обязываюсь прислать немѣдленно слѣдущія деньги.

На возвратномъ пути я думаю ѣхать опять чрезъ Вѣну, и слѣдовательно увидѣться съ вами. Приготовьте мнѣ книгъ хоть къ тому времени, а квитанцію пришлите теперь.

Съ совершеннымъ почтеніемъ имѣю честь пребыть

Сентямбря 5. [рим. 1842 г.]
[Из Маријенбада]

Вашимъ
покорнѣйшимъ слугою
М. Погодинъ

[Спољa:] Sr. Wohlgeboren
Herrn *W. Stephanowitsch Karadjitsch*
Dr. den Philosophie und Mitglied
mehrer gelehrten Gesellschaften
in Wien

[Вукова напомена:] Одговорено 9. Септ. н. с.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4676]

4.

Милостивый Государь,
Михаилъ Петровичъ!

Давно ужъ я долженъ былъ послать Вамъ сіе объявленіе о второй части Сербскихъ народныхъ пѣсенъ новаго изданія, но остановило меня извѣстіе будьто Вы не въ Москвѣ, а въ Германіи на водахъ. Теперь-же рѣшился Вамъ писать, не зная еще совершенно гдѣ Вы.

Я совершенно увѣренъ, что Вы съ радостію постараетесь по возможности собрать мнѣ подпищиковъ на сію книгу и таковымъ образомъ облегчить мнѣ изданіе оной. Сія вторая часть печатается, и еще черезъ два мѣсяца будетъ готова; потомъ немедленно думаю начать печатаніе третьей части, чтобы и она была готова весною 1845 года. Посему прошу Васъ покорнѣйше, чрезъ цѣлую зиму не забывать сей пренумераціи моей. По окончаніи изданія сихъ пѣсней я намѣреваюсь исключительно заняться вторымъ изданіемъ Сербскаго Словаря, для котораго я собралъ вновь около 15.000 словъ.

Вы вѣрно слыхали изъ газеть, что мы потеряли Копытаря! Еще неизвѣстно, что случится съ его библіотекою и рукописями. Говорятъ, что онъ не оставилъ по себѣ никаковаго завѣщанія (тестамента).

Поручая себя благорасположенію Вашему, честь имѣю пребыть съ истиннымъ почтеніемъ и совршенною преданностію

Вашъ, Милостивый Государь!

Вѣна 18. августа 1844. покорный слуга
Вукъ Караджичъ.

5.

Милостивый Государь!

Я уже до полученія вашего письма объявилъ въ своемъ журналѣ объ изданіи вашихъ пѣсенъ, и буду стараться, сколько возможно, объ успѣхѣ. Профессора Словенскихъ нарѣчій должны содѣйствовать. Между тѣмъ замѣчу вамъ, что Общество

Исторіи не получило своихъ экземпляровъ 1 части, и потому нельзя относиться къ нему о пособіи.

Прошу васъ покорно увѣдомить меня обстоятельно о вашемъ положеніи: какъ вы поживаете, ваши дѣти, князь Милошь, князь Михаиль, и всѣ Сербы.

Мнѣ очень жаль Копытаря, хотя о немъ говорили много дурнаго, о его зложелательствѣ Словенамъ, но я не вѣрилъ этому вполнѣ. Онъ имѣлъ можетъ быть другой образъ мыслей, другой взглядъ на вещи, но къ этому должно быть tolerant. Онъ любилъ Словенъ потому что занимался словенскимъ языкомъ.

Прошу васъ покорнѣйше не упускать его библіотеки. Я готовъ купить ее. Если она будетъ продаваться съ аукціона, то я беру на себя всѣ Словенскія рукописи и старопечатныя книги. Научите какъ я долженъ поступить. Если же библіотека будетъ продаваться сполна, то увѣдомьте съ первою почтою о цѣнѣ. Я буду, если нужно, просить Господина нашего посланника о содѣйствіи и полагаюсь на васъ какъ на каменную стѣну. Боюсь только потерять время. Вы хоть займите денегъ, но не упускайте Сербскихъ, Болгарскихъ и Словенскихъ рукописей и книгъ.

Свидѣтельствуя вамъ свое почтеніе остаюсь

[18.—IX.—1844.]

Вашимъ покорнѣйшимъ слугою
М. Погодинъ.

Я собирался въ Маѣ ѣхать въ Мариенбадь на воды какъ упалъ съ дрожекъ и переломилъ себѣ ногу. Лежалъ 8 недѣль безъ движенія, а теперь 3 мѣсяца хожу на костыляхъ.

О библіотекѣ я пишу и къ Шафарику: не можетъ ли и онъ мнѣ содѣйствовать. Впрочемъ ему едвали по отдаленности можно. Вы, только вы, можете оказать мнѣ это одолженіе.

[Спољa:] Herrn Theodor Tirka et Comp.
in Wien
für der Herrn Wuk Stephanowitch Karadjitsch
въ Вѣну

[Пошт. жиг: Moscou 18. Septembre.]

[Вукова напомена:] одговорено 18/30. окт. 844.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4677]

6.

[Овај списак књига, који је у самом тексту поред српског превођен и на руски мора бити да је послан Погодину, писан је као саставни део неког писма Вуку, завршетак на руском писан је другом руком.]

Нота:

12. Минеа Црвенословни от Јануарија до Декемврја.
2. Минеа и 2 Общака.
2. Триода постна.
2. Триода Цветна.
2. Пара Октоиха или Осмогласника или 4 ком.
1. Ком. Евангелие Богато у велику Артију.
2. etto среднји.
2. Апостола богати, или велики.
4. etto средни да су подпуни.
2. Требника Богати, велики
4. etto среднји.
1. Служевник велики за литургја.
3. etto среднји.
1. Полустав Црвенослов.
25. Псалтыра etto
50. Часлове 30 и свјатчета 20 (синопсис?)
200. Букваре.

Ове књиге да су све у Моску Печатане, и све црвеногласне, у кожа обвезани, у сандук добро Аинбалиране да се не кваре. И да си пошљаду из Одеси с Дамшиф право на Г. Александер Е. Сисмановичъ у Видин.

Сіи книги должны быть Московской печати и съ заголовками красной печати *те* текстъ гдѣ слѣдуетъ и употребляется долженъ быть напечатанъ красными чернилами — въ коженомъ переплетѣ, при пересылкѣ положены въ ящикъ и хорошо амбалированы. Переслать въ Видит въ Булгаріи на Дунаѣ на имя Александра Е. Сисмановича.

[Вук. напом.:] Писано Погодину 20. Марта / 1. Априла 845.

7./19. Сент. 845. 7./19. Марта 846.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4678]

7.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Нѣколько дой я остановился съ отвѣтомъ на высокопочитаемое письмо Ваше отъ 7/19. августа.

Вопервыхъ благодарю Васъ за покупку книгъ и за все стараніе Ваше при этомъ.

Минеевъ мѣсечныхъ ненужно намъ болѣ только одинъ кземпляръ (въ 12 книгахъ, т. е. за цѣлый годъ).

Когда книги отправите въ Одессу, счетъ изволите вручить тамошнему купцу Анастасу Бубѣ (Anastas Buba in Moskau), которому отсюда препоручено заплатить Вамъ деньги.

Старопечатныхъ книгъ у меня теперь нѣтъ, но будьте увѣрены, естьли удастся мнѣ оныхъ гдѣ нибудь дос(та)ть, не даду ихъ другому кромѣ Васъ. Библіотеку Копытаря купилъ Лицей Люблянскій за 1400 гульд. сер.; можно было отъ другихъ достать за оную болѣе 2000 гульденовъ, но наслѣдникамъ было такъ угодно.

Желая Вамъ добраго здоровья и поручая себя Вашему донынѣшнему расположенію, съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть

Вѣна 7/19. Сентября 845.

Вашъ покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

П. П. Прошу покорѣйше постараться о скорѣйшему отправленію книгъ, чтобы прежде зимы и леда могди пріидти на опредѣленое мѣсто.

8.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

На почтеннѣйшее письмо Ваше отъ 12 сего мѣсяца честь имѣю увѣдомить Васъ, что пароходы отсюду отправляются въ

Галацъ каждой суботы, а тамъ приходятъ въ семь дней; но такъ расположено, что всегда одинъ изъ тѣхъ пароходовъ мѣшается съ Турецкою стороною, и потому находящіеся на немъ должны четыре дня быть въ карантинѣ; другой же держится лѣвой стороны Дуная, и находящіеся на немъ не подлежатъ ни каковой карантинѣ, но по прибытіи въ Галацъ немедлѣнно переходятъ въ дожидающійся тамъ Русскій пароходъ, который въ три дня приходитъ въ Одессу. Таковый пароходъ отправляется отъ сюди 17/29. августа и потомъ въ каждую вторую суботу. Есть-ли бы Вамъ хотѣлось побывать въ Сербскихъ монастыряхъ въ Сирміи, тогда бы нужно было отправиться отъ сюди одну недѣлю или по крайней мѣрѣ 3—4 дня прежде и въ Землинѣ дождаться вашего Галацкаго парохода.

Я очень радуюсь имѣть удовольствіе видѣться здѣсь съ Вами. Тогда даду Вамъ и старопечатныхъ славянскихъ книгъ.

Прощайте до свиданія!

Вѣна 8/20. Августа 846. Вашъ преданнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

Мой адресъ: Auf der Landstrasze in der Ungergasza, № 362.

9.

Я прошу достопочтеннаго Вука Стефановича собирать для меня старопечатныя славянскія книги, и предлагаю ему слѣдующія цѣны:

За всякую старопечатную книгу, напечатанную на югѣ, гдѣ бы то ни было, какого бы то ни было содержанія — экземпляръ хорошо сбереженный полный съ началомъ и концемъ съ выходнымъ листомъ . . . . . 100 р. асс.
съ выходнымъ листомъ полный но дурно сбереженный 75 —
безъ начала или конца но съ означеніемъ времени и мѣста печатанія . . . . . 75 —
безъ начала или конца . . . . . 50 —
безъ многихъ листовъ . . . . . 25 —
отрывки состоящіе изъ листовъ свыше 50 . . . . 10 —
Старинная библія съ первымъ листомъ, гдѣ изображенъ Саваоѳъ . . . . . 200 —

каждую книгу порознь . . . . . 25 р. асс.
Краковскія изданія съ выходнымъ листомъ по . . 100 —
рукописи на пергаментѣ съ означеніемъ года 14 столѣтія и древнѣе . . . . . 150 —
безъ означенія года но предположительно 14 ст. и древнѣе . . . . . 100 —
15, 16 столѣтія . . . . . 75 —
безъ года . . . . . 50 —
на хлопчатой бумагѣ 14, 15 ст. . . . . 25 —
рукописи новѣе церковнаго содержанія . . . . . 10 —

Деньги по сей запискѣ будетъ доставлять вамъ достопочтенный іерей Михаилъ Ѳеодоровичъ Раевскій

Сентября 24 н. с. 1846.
Вѣна М. Погодинъ

За полученныя книги остаюсь должнымъ, и прошу почтеннѣйшаго Михаила Ѳеодоровича уплатить хоть часть, впередъ до моего возвращенія, четыреста двадцать пять руб. на Рус. ассигнаціи.

М. Погодинъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4679]

10.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

По отправленіи Вашемъ отъсюди получилъ а для Васъ собранныя старопечатныя Славянскія книги и рукуписи, о которыхъ мы говорили здѣсь. По Вашему распоряженію я просилъ Михаила Ѳеодоровича заплатить мнѣ оныя, но онъ, услышавъ что книги составляютъ (betragen) болѣе тысящи руб. асс., сказалъ, что онъ такъ много денегъ не можетъ взять у Г. Адулюнга; и на повторительную мою прозьбу онъ далъ мнѣ 300 гульд. серебр. (какъ за счетъ прежнихъ 425 р. асс. такъ и за вновъ полученныя мною книги). Изъ прилагаемаго при семъ письма Вы увидите, что онъ самъ о семъ дѣлѣ пишетъ.

Вотъ Вамъ подробное назначеніе сихъ вновъ получанныхъ мною книгъ и рукописей:

I. 4. цѣлыя книги: два Октоиха отъ лѣта 1537 въ Венеціи in folio, Сьборникъ отъ лѣта 1538. въ Венеціи in folio, Литургія отъ лѣта 1554 въ Венеціи in 8°.

II. 4. книги съ выходнымъ листомъ; Октоихъ отъ лѣта ҂ѕ҃а҃ (1494 — первая на югѣ печатнная книга) in folio, Литургія отъ лѣта 1519 въ Венеціи in 4°, Тріодъ отъ лѣта 1563, „въ граде Скендери“ in folio, Молитвенникъ отъ лѣта 1570. въ Венеціи in 8°.

III. 7 книгъ безъ начала или конца: in folio: 2 Пентикостаря и 1 Миней Общій; in 8°: 2 Требника, 1 Молитвенникъ и 1 Эрмологія.

IV. Апостолъ рукописный на бумагѣ отъ лѣта 1449 in folio.

V. 8 разныхъ рукописей на бумагѣ: 2 Евангелія in folio, 1 Евангеліе съ образами четырехъ Евангелистовъ 4°, 1 Пентикостарь и 1 Октоих in folio, 1 Псалтырь in 4°, Кусокъ Общаго Менея in 4°, 1 рукопись разнаго содержанія in 8°.

Первыя 4 сихъ книгъ, по Вашему опредѣленію составляютъ (по 100 руб, асс.)	400	руб. асс.
Вторыя 4 (по 75 руб.)	300	„ „
Третьихъ 7 (по 50 руб.)	350	„ „
Четвертая	25	„ „
Пятыхъ 8 (по 10 руб.)	80	„ „
	1155	руб. асс.

Сіи деньги, равно какъ и прежнихъ 425 руб., Вы можете послать Михаилу Ѳедоровичу Раевскому въ векселѣ; въ будуще же для подобныхъ случаѣвъ я думаю найлегче бы было, естьли бы Вы чрезъ каковаго Московскаго купца имѣющаго съ Вѣнцами сношеніе снабдѣли Михаила Ѳедоровича съ довѣреніемъ или кредитомъ у каковаго здѣшняго купца, чтобы онъ ему (М. Ѳ-чу) на его расписку или вексель давалъ денегъ.

Прошу Васъ пркорнѣйше, увѣдомитъ меня, получило-ли Общество Исторіи и древностей экземпляри I и II части Сербскихъ Народныхъ пѣсней? Говорили-ли Вы что объ этомъ въ Одессѣ съ Г. Симоновичемъ.

Владыка Черногорскій здѣсь: я вручилъ ему диплому и книги Общества Исторій и Древностей Россійскихъ.

Не забудите послать намъ Ваше слово при открытіи памятника Карамзину.

Съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть

Вѣна 10/22 Октября 846.

Вашъ
покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

11.

Благодарю, благодарю за ваши хлопоты. Книгамъ радъ безъ памяти. Какъ бы теперь получить ихъ? Денегъ 1000 посылаю. Собирайте больше, больше! Кредитивъ по вашему совѣту доставлю вмѣстѣ съ остальными деньгами. Я сам собралъ книгъ 10.

преданный
М. Погодинъ

[Вукова напом.:] Одговорено преко М. Ѳ. Рајевског

$\frac{19}{31}$ Јануара и $\frac{21}{2}$ Јан. Фебр. 847.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4680]

12.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

На письмо мое отъ 10/22 октября прошлаго года я имѣлъ честь получить отъ Михаила Ѳедоровича маленькую записочку, за которую благодарю Васъ. Михаилъ Ѳедоровичъ вручилъ мнѣ 435 гульд. и 53 крейцары серебромъ за посланныхъ ему Вами 1000 р. ас.; а послѣ этого еще 100 гульд. сер. на счетъ припадающихъ мнѣ еще 570 руб. ассигн. кредитивъ онъ еще не получилъ; я думаю что Вы могли бы оный послать чрезъ А. Бубу на здѣшняго купца Думбу.

Кромѣ назначенныхъ Вамъ прежде книгъ я надѣюсь чрезъ два мѣсяца получить еще до 20. Смѣю ли я просить Васъ, чтобы въ будуще обратили рубли въ червонцы: по 10 руб. асс. за одинъ голландскій или австрійскій червонецъ? Ибо рублямъ здѣсь курсъ непостоянъ: иногда получаютъ за 100 руб. асс. 47 гульд. сер., а теперь я получилъ меньше нежели 44 гульдена: таковымъ образомъ когда Вы пошлете кредитивъ, я и Михаилъ Ѳедоровичъ не знали бы какъ считать; въ червонцахъ же знали бы опредѣлительно и мы и Вы. На сіе естьли Ваша воля!

Касательно отправки книгъ къ Вамъ, за сіи, которые ужь у меня, какъ и за тѣ, которыхъ до весны еще пріобрѣту, Михаилъ Ѳедоровичъ думаетъ послать ихъ моремъ чрезъ Петербургъ съ книгами покойнаго Меглицкаго; въ будуще же я думаю найлегче будетъ посылать ихъ чрезъ Броди прямо въ Москву. Въ семъ послѣднемъ случаѣ надо бы быле отъ тамъ сдѣлать мѣры, чтобы книгъ на границѣ не отворать и не пересматривать, только ящики запечатить и послать въ Москву цензурному комитету, гдѣ бы они въ Вашемъ присутствіи отвораны были.

Говорили-ли Вы въ Одессѣ съ П. А. Симоновичемъ за мои книги? Что сказалъ онъ? Получило-ли Общество Исторіи и Древностей Россійскихъ экземпляры I и II части Сербскихъ народныхъ пѣсней? Хочу-ли я послать Обществу экземпляры и III части? Какъ Вы скажете, я сдѣлаю.

Прошу Васъ, не забудите послать мнѣ, по прежней прозьбѣ моей, зачалныя буквы или литеры (теперь только отпечатанные, а потомъ естьли бы случилась оказія послать мнѣ и слитіе, тѣмъ лучше было бы).

Отъ моихъ брошурокъ („В. С. Караджича и С. Текелиіе писма“ etc.), которые я послалъ Вамъ чрезъ Петербургъ, прошу доставить 1 экземпляръ редакціи Московскаго Сборника, чтобы она и тѣ мысли мои назвала заблужденіемъ или что бы признала, что она сама заблуждая меня въ этомъ неправедно обвиняетъ. Естьли бы я писалъ языкъ вмѣсто іезик, тогда бы надо было писать и отецъ вм. отац, и пятокъ вм. петак и т. д.: и при таковомъ писаніи Русскіе бы и теперь еще не знали, что таковое Сербскій языкъ, и въ чѣмъ онъ отличается отъ Русскаго и отъ прочихъ славянскихъ нарѣчій. Когда человѣкъ увидитъ такіе мысли Редакторовъ Московскаго журнала, которы выдается для нынешней публики сильнаго

государства Россійскаго, тогда не можно дивиться незнанію и дурачествамъ нашихъ (Сербскихъ писателей).

Г. Миклошичь кланяется Вамъ. Онъ вручилъ мнѣ для Васъ 2 экземпляра Vitae Sanctorum, 3 письма Добровскаго, и одно свое. Все это я пошлю Вамъ чрезъ Петербургъ, ибо по почтѣ было бы очень дорого (теперь $\frac{21\text{ генв.}}{2\text{ февр.}}$ я вручаю все сіе М. Ѳ. Р. для отправленія Вамъ чрезъ канц. здѣшняго посольства.)

Надѣясь, что Вы имѣете полное повѣреніе ко мнѣ, осмѣливаюсь просить Васъ, покупить тамъ и послать мнѣ означенные при семъ церковные книги Московской печати. По этой цѣнѣ, какою Вы покупали прежде ихъ на просьбу мою, всѣ сіи книги станутъ около 600 руб. сер.; есть-ли же Вы ихъ теперь для меня дешевлѣе покупите, тѣмъ лучше. Я ихъ не буду продавать, но мѣнять за старопечатные и раздавать даромъ. Что я соберу для Васъ старопечатныхъ книгъ по полученіи сихъ церковныхъ, тогда будемъ по половину припадающей за ихъ цѣны вычитать, и таковымъ образомъ я надѣюсь заплатить Вамъ найдалѣе въ продолженіи года; естьли бы случилось, что невозможно будетъ собрать толико старопечатныхъ книгъ, чтобы Вамъ таковымъ образомъ все заплатить, тогда я оставшую цѣну заплачу Вамъ деньгами. Такъ естьли я имѣю у Васъ толико кредита, попрошу Васъ, послать мнѣ сіи книги немедленно, чтобы я ихъ получилъ найдалѣе въ мѣсяцѣ Априлѣ, ибо я тогда (въ Маѣ) намѣреваюсь предпринять поѣздку въ южные предѣлы народа Сербскаго. Прикажите ихъ всѣ раздѣлить въ 4 равные пакета, а пакеты положить въ одинъ ящикъ (или въ два ящика, естьли въ одинъ будетъ невозможно), и отправить чрезъ Броди въ Вѣну на имя мое (Landstrasze Ungergasze, № 362). — Съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть на всегда

Вѣна 19/31 Генваря 847.

Вашимъ покорнѣйшимъ слугою
Вукъ Караджичъ.

13.

Москва Февраль 4/16 1847.

Письмо ваше Милостивый Государь Вукъ Стефановичъ, получилъ вчера, съ припискою отъ $\frac{21\text{ янв.}}{2\text{ февраля}}$ слѣд. оно дошло въ Москву въ 12 дней изъ Вѣны!)

По желанію вашему написалъ къ Г. Оберъ-Прокурору въ Петербургъ прося его о приказаніи отпустить мнѣ означенныя въ вашемъ реэстрѣ книги по прежней цѣнѣ. Менѣе дать нельзя, ибо и эта цѣна (во что обходится самой типографіи) назначена по особой благосклонности, и здѣсь платится за книги дороже.

Касательно разсчета я не понялъ васъ хорошо: должно ли за ваши древнія книги выдавать вамъ половину цѣны, а другую половину вычитать изъ суммы, которую я долженъ взнести за книги здѣсь въ Синодальную типографію?

Если такъ, то всего короче дѣлать будетъ вотъ какъ:

Лишь только вы соберете сколько нибудь книгъ для меня, то тотчасъ посылайте ихъ на имя Г. Гартенштейна, въ Броды, для отправленія ко мнѣ, а меня предупреждайте чрезъ почту, что книги тогдато посланы, а стоятъ вотъ что. Письмо ваше придетъ ко мнѣ чрезъ двѣ недѣли, а я половину суммы буду къ вамъ немедленно высылать, а другую вычитать изъ вашего долга. Такъ ли?

Пишу къ Вамъ теперь надѣясь получить отъ васъ отвѣтъ ко времени полученія книгъ изъ типографіи: приняляль вы всѣ мѣры, чтобъ книги дошли до васъ въ Вѣнѣ исправно и вѣрно? Вѣдь онѣ попадутъ въ цензуру или полицію. Будетъ ли вамъ позволеніе получить ихъ?

Во сколько времени книги могутъ дойдти отъ Бродъ до Вѣны?

Усерднѣйше благодарю Васъ за ваши хлопоты и буду стараться всѣми силами чтобы сдѣлать вамъ что либо пріятное.

Прошу васъ засвидѣтельствовать мое усердное почтеніе Михаилу Ѳеодоровичу и сказать ему, что съ Г. Сербиновичемъ я знакомъ коротко, а Москвитянина я отправилъ въ посольство уже три мѣсяца. Вотъ какъ эти господа дипломаты думаютъ о нашихъ ученыхъ просьбахъ.

Книги для него и для Г. Миклошича я вложу въ вашу посылку. Виликое Евангеліе пусть спросить Г. Раевскій у Ганки, а Острамирово служпло[?]

Книги ваши благоволите укладывать какъ можно крепче.

Пѣсни ваши общество получило 3 часть разумѣется надо прислать.

О какихъ зачальныхъ литерахъ пишете вы — не понимаю. Простите меня если забылъ какое обѣщаніе. Напомните.

Теперь о книгахъ: надѣюсь получить позволеніе изъ Петербура и принять самыя книги въ продолженіи мѣсяца, т. е. къ 1 марта с. г. до Бродъ пойдутъ онѣ двѣ недѣли, а отъ Бродъ когда придутъ къ вамъ — не знаю. Буду стараться какъ возможно скорѣе.

Повторяю само усерднѣйшую мою благодарность за ваши труды собрать мнѣ старопечатныя книги коими обогащается мое собраніе, а вмѣстѣ получаю я возможность посредствомъ дупликатовъ выиѣнивать у другихъ охотниковъ вещи для меня нужныя.

Преданный
М. Погодинъ

[Вукова напомена:] одговорено 26. фебр.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4681]

14.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Прежде два дня я имѣлъ честь получить письмо Ваше отъ $^{4}/_{16}$ февраля и приношу Вамъ мою глубочайшую благодарность за все.

Касательно разсчета я такъ думалъ какъ Вы мнѣ теперь писали, съ тѣмъ только прибавленіемъ: чтобы за собранныя мною древныя книги до полученія тѣхъ церковныхъ заплатили Вы мнѣ здѣсь цѣлую цѣну; за тѣже, которыхъ я соберу по полученіи тѣхъ церковныхъ (или отъ 1 Маія въ будуще), выдавать мнѣ только половину цѣны, а другую половину вычитать изъ суммы, которую Вы должны тамъ внести за книги въ Синодальной типографіи. Для меня было бы выгоднѣе, если бы Вы послали кредитныхъ здѣсь Мих. Ѳед., чтобы онъ по полученіи отъ меня древныхъ книгъ выдавалъ мнѣ деньги за оныя какъ до 1 Маія такъ и послѣ этого времени; но естьли для Васъ выгоднѣе отъ 1 Маія посылать мнѣ деньги по полученіи отъ Меня извѣстія, что книги отправлены мною на имя Г. Гартенштейна въ Броды, то буди воля Ваша. За тѣже книги (старопечатныя), которыхъ я ужъ ожидаю, прошу Васъ

выдать мнѣ деньги здѣсь чрезъ Мих. Θед. какъ только я ихъ получу и ему предаду; ибо мнѣ деньги очень нужны какъ для заплаты самыхъ тѣхъ книгъ, такъ и для поѣздки въ южные краи народа нашего и пр. Я ожидаю теперь 16 до 20 старопечатныхъ книгъ, естьли на дорогѣ гдѣ нибудь не пропадутъ.

Прошу Васъ какъ можно скорѣе отправить мнѣ тѣ церковныя книги (на имя Г. Гартенштейна въ Броды, чтобы онъ немедленно отправилъ ихъ въ Вѣну на имя Végh und Krestits). Отъ Броды до Вѣны книги могутъ дойдти въ 27 дней. Изъ таможни и цензуры я надѣюсь ихъ получить здѣсь, объ этомъ будетъ мое стараніе.

Тѣхъ же книгъ, объ которыхъ писалъ Вамъ, М. Θ., прошу неулагать въ мои пакеты, но въ ящикъ вмѣстѣ съ пакетами; ибо я здѣсь возму только одинъ пакетъ, прочіе же пошлю изъ таможни (перевязывая ихъ) далѣе, въ предѣлы народа Сербскаго.

Я просилъ Васъ о заглавныхъ литерахъ, для заглавій книгъ, какъ напр.: „О русскомъ войскѣ, Михаила Θеодоровича," „Книга глаголемая Большой Чертежъ, Москва" (на уншлагѣ); „Библіотека Императорскаго Общества и пр. Москва" (на самомъ заглавіи). Объ такихъ литерахъ и просилъ Васъ и теперь прошу. Есть либы Вы чрезъ кого нибудь могли собрать ихъ разнаго рода (отлитыхъ, по крайней мѣрѣ по двѣ отъ всякой), и хорошо связавъ уложить въ ящикъ съ пакетами церковныхъ книгъ тѣмъ бы Вы помогли и намъ здѣсь напечатать что красивое подобно Вашему. Объ чемъ и паки прошу Васъ.

Первый ящикъ съ книгами старопечатными отправленъ отъ сюди 20 февраля римскаго стиля, вторый же еще здѣсь, ибо Мих. Θед. ожидаетъ отъ Васъ письма: эти книги я улагалъ собственными руками, и надѣюсь что ихъ уложилъ хорошо. И въ будуще я такъ же ихъ буду улагать.

Прежде двѣ недѣли я имѣлъ честь чрезъ Сергія Семеновича получить отъ Е. И. В. Наслѣдника Цесаревича бриліантовый перстень за посланную Ему (почти прежде два года) вторую часть Сербскихъ народныхъ пѣсней. Черезъ двѣ или три недѣли я пошлю Сергѣю Семеновичу два экземпляра и третьей части тѣхъ же пѣсней: одинъ для Государя Императора, а другой для Наслѣдника. Когда будете Вы въ Петербургѣ? я совершенно увѣренъ, что Вы нигдѣ не забудете

меня; и съ благодарностію всегда буду стараться показывать себя достойнымъ Вашаго старанія обо мнѣ.

Экземпляры третьей части Сербскихъ народныхъ пѣсней я пошлю Обществу чрезъ Одессу.

Повторительно прошу Васъ, какъ можно скорѣе послать мнѣ церковныя книги; я же со всевозможными силами постараюсь собрать для Васъ все что будетъ для собранія.

Поручая себя навсегда Вашему благорасположенію съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть

Вѣна, 26 февраля с. с. 847.

Вашъ покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

15.

8. НАЗНАЧЕНІЕ КНИГЪ

I. Съ началомъ и выходнымъ листомъ

1. Евангеліе печатное въ „**Мрькшиной цр҃кви ҂з҃о** · 100 р. асс.
2. Великій требникъ печ. 1542 · · · · · · · · 100 „ „
3. Литургія „**оубнецїе**“ 1554. · · · · · · · · · · 100 „ „
4. Тріодъ постный въ Венеціи 1561 · · · · · · 100 „ „
5. Пентикостарь „**къ градѣ Скендери**“ 1563 · · · 100 „ „
6. Молитвенникъ „**оубнецїе**“ 1597 · · · · · · · · 100 „ „

II. Безъ начала, но съ выходнымъ листомъ:

7. Слѣдов. псалтырь (только безъ одного или двухъ листовъ въ началѣ) „**на Цѣтиню**“ 1495 · · · 75 „ „

III. Безъ начала и конца:

8. Октоихъ (съ началомъ но безъ конца) · · · 50 „ „
9. Великій требникъ, нѣсколько подобенъ № 2. · 50 „ „
10. Великій требникъ · · · · · · · · · · · · · · 50 „ „
11. Слѣд. псалтырь · · · · · · · · · · · · · · · · 50 „ „

12. Псалтырь . . . . . 50 р. асс.
13. Того же служебника какъ № 3, но другаго изданія вторая половина (только безъ послѣднихъ двухъ листовъ), а вмѣсто первой рукописной октоихъ . . . . . 50 „ „
14. Рукописный требникъ . . . . . 10 „ „

985 р. асс.

Къ симъ книгамъ приложены еще двѣ (Евангеліе печ. „въ Бѣлградѣ“ ҂ѕ҃ѯ҃ и Тріодъ печ. въ Венеціи 1569), врученные мнѣ высокопреосвященнымъ Платономъ Аѳанацковичемъ для доставленія Михаилу Петровичу Погодину.

Означенные здѣсь книги вручилъ я въ ящикѣ М. Ѳ. Раевскому, отъ котораго и получилъ за нихъ припадающую сумму денегъ состоящую въ 985 руб. асс. и особенно за ящикъ 48 крейцеровъ серебромъ.

Вѣна 22. іюня, 847.

Вукъ Караджичъ.

[Има и Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4682]

16.

Усерднѣйше почтеніе Милостивому Государю Вуку Стефановичу! Книги посланіе получилъ — прекрасные, лучше всѣхъ, и я усердно благодарю Васъ, прося о продолженіи ваших поисковъ. Такъ какъ вы теперь познакомились нѣсколько съ изданіями, то я могу представить нѣсколько замѣчаній для соображенія на будущее время.

1. Евангеліе Мрькша церковъ ҂ѕ҃о҃ — прекрасная.

2. Требник 1542 нѣтъ на 1542 а 1570 = ҂ѕ҃о҃н҃ = 6078. Это неполный экз. потому что въ полномъ бываетъ еще четвертка съ арапской головою (белегъ). Это изданіе попадается часто.

3. Литургія 1554. Самая нерѣдкая книга.

4. Тріодъ Вен. 1561 — прекрасная.

5. Пентикостарь, Скендери, 1563 — прекрасная.

6. Молитвенникъ, Венеція 1597 — прекрасная.

7[1] Псалтирь 1495 на Цѣтиню — прекрасная.

8[1] Октоих (NB въ немъ нѣтъ и начала, какъ конца) — прекрасная.

9. Требник
10. — } см. № 2.

11. Слѣд. псалтирь, съ каймами. Нѣтъ листовъ 50 впереди.

12. Псалтирь — прекрасная.

13. Служебникъ, какъ № 3. Одна половина. Незначителен

Изъ прежнихъ посылокъ къ № 7 о коем написали были: тріодь 1563 Скендери — должен замѣтитъ вамъ что послѣ гл. .аї. или выходной листъ, Скендери, приложенъ былъ при другой книги, что меня было сбило. Эта книга есть тріодь, но не Скендери, а Венеція 1563 года, что я увидѣлъ сравнивъ вновь полученные отъ васъ экземплари той и другой, 4 и 5.

Всѣхъ книгъ на югѣ напечатанно било 43, а у меня теперь их только еще 25. Изъ полученныхъ отъ васъ у меня небыло семи.

Октоих 1494.

Тріодь 1561.

Пентикостарь 1563.

Молитвеникъ 1597.

Псалтирь (№ 12), но я не знаю еще, гдѣ она напечатана.

Часовникъ 1547.

Часовникъ 1560.

Да изданій... были у меня экземпляри хуке. Вотъ какъ трудно собираются книги. Условіи наши остаются прежніи. Дупликаты я сбуду по времени, а васъ прошу покорно похлопотать о дополненій моей коллекцій. Нѣтъ у меня книгъ, печатанныхъ въ Милешевѣ (3); Гораждѣ (2), Терговиште (5), Руяни (1), Шебешѣ (4).

О книгахъ для васъ до сихъ порь наимѣю извѣстія изъ Синода, и рѣшаюсь по общей цѣнѣ какъ вы велите[?] Я только что воротился из Нижняго, куда ѣздилъ на ярмарку покупать

[1] На Цѣтиню напечатанъ еще Молитвеникъ без означенія года, а можеть быть и еще что нибудь. Надо беречь всѣ *листики* этой печати. Прошу присылать.

древности, вмѣстѣ съ сыномъ Графа Уварова. Ждемъ и отца, Министра, сюда. Тогда буду старатся о ваших дѣлах.

Москва 1847. септ. 3/15.

Предани
М. Погодинъ.

[Вукова напомена:] одговорено 17/29 дек. 847.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4683]

17.

9. НАЗНАЧЕНІЕ КНИГЪ

I. Съ началомъ и выходнымъ листомъ:

1. Литургія, печаталъ въ Венеціи „Тѣеодоръ“ 1527. in quarto . . . . . 100 р. асс.
2. Сборникъ или миней праздничный въ Венеціи 1538. in folio . . . . . 100 „ „
3. Пентикостарь въ Скендеріи 1563 in f. . . . 100 „ „
4. Евангеліе отъ „діакона Короси „нмънжилл“ 1579 in f. . . . . 100 „ „

II. Съ выходнымъ листомъ, но безъ начала.

5. Литургія въ Венеціи 1519 in quarto . . . . 75 „ „
6. „ „ „ „ „ . . . . 75 „ „
7. Сборникъ или миней праздничный, въ Вен. 1538 in f. . . . . 75 „ „
8. Требникъ великій отъ Іакова 1550 in quarto . 75 „ „
9. Пентикостарь въ Скендеріи 1563 in f. . . . 75 „ „

III. Безъ начала и выходнаго листа:

10. Сборникъ или полнѣйшій миней праздничный отъ „митрополита Ардѣлскаго Генадія“, in f. . 50 „ „
11. Сборникъ или мин. пр. съ листомъ отъ 1538 год. in f. . . . . 50 „ „
12. Тотъ же самый сборникъ безъ года . . . . . 50 „ „

13.	Тріодъ постный in f.	50 р. асс.
14.	„ „ „	50 „ „
15.	Сборникъ разн. служб. (родъ слѣд. псал.) in quarto	50 „ „
16.	Литургіа (только безъ загл. и выходн. листов) in qu.	50 „ „
17.	Литургіа почти какъ и предидущая	50 „ „

IV. Безъ многихъ листовъ:

18.	Требникъ in quarto	25 „ „
19.	„ „ „	25 „ „
20.	„ „ „	25 „ „
21.	Литургіа in quarto	25 „ „
22.	Литургіа in quarto	25 „ „
23.	„ „ „	25 „ „
24.	Сборникъ разн. службъ (какъ № 15.) in qu.	25 „ „
25.	Тоже самое, но другаго изданія	25 „ „
26.	Осмогласникъ in fol	25 „ „

Всего рубл. асс. 1400.

27. Около 100 листовъ Осмогласника, подобнаго предидущему.
28. Около 120 изодранныхъ листовъ Псалтыри Винценца сына Божидара Вуковича.
29. Около 100 листовъ изъ разныхъ книгъ, между которыми выходный листъ Сьборника, печатаннаго въ Венеціи 1538 г., и выходный листъ молитвенника „**ѥролима Ꙁагоуровика**“ (съ арапскою головою) отъ 1570 года.

Все сіе на придачу.

Означенныя здѣсь книги вручилъ я М. Ѳ. Раевскому, отъ котораго и получилъ припадающую за нихъ сумму денегъ.

Вѣна 12/24 ноября 847.

Вукъ Караджичь.

[Има и Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4684]

18.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Почтеннѣйшее письмо Ваше отъ 3/15. Сентября я имѣлъ удовольствіе получить почти въ свое время. Препятствія разнаго рода не позволяли мнѣ до сего дня отвѣчать Вамъ на оное, объ чемъ прошу Васъ покорнѣйше, извинить меня.

Между тѣмъ я послалъ Вамъ снова ящикъ съ книгами, который Вы естьли ужъ не получили, то должны получить на сихъ дняхъ. Нѣкоторые изъ тѣхъ книгъ не хорошо сбережены, но что дѣлать? Мое величайшее удовольствіе было бы, собрать Вашъ самые сбереженѣйшіе и рѣдчайшіе; но долженъ задоволиться тѣмъ, что можно отъискать. Наипаче мнѣ жалько о Евангеліи діакона Кореси что такъ не хорошо сбережено; но въ будуще можетъ быть удастся отъискать гдѣ нубудь лучше.

Вчера сказалъ мнѣ М. Ѳ. Раевскій, что Вы въ будуще убавляете мнѣ цѣну собираемымъ мною для Васъ книгамъ, а именно: отъ 100 руб. на 75, отъ 75 на 50, отъ 50 на 25, отъ 25 на 10. Вамъ не надо доказывать, что это для меня непріятно, наипаче потому, что и я соразмѣрно прежней Вашей цѣны опредѣлилъ оную моимъ знакомымъ, объ отъисканіи книгъ и посланіи ко мнѣ. Но при всемъ этомъ: буди воля Ваша! Какъ я прежде съ Вами не торговалъ, но только согласился на Ваше предложеніе, такъ и теперь не буду торговать. Прошу Васъ назначить мнѣ тѣ книги, которыхъ у Васъ нѣтъ и за которыхъ Вы писали Михаилу Ѳеодоровичу, что ихъ принимать будете по прежней цѣны.

Къ помянутымъ старопечатнымъ книгамъ я приложилъ 4 экземпляра моего перевода Новаго Завѣта на Сербскій языкъ: одинъ для Васъ, прочіе же три прошу отправить кому назначены; одинъ экземпляръ я былъ опредѣлилъ и назначилъ г. Бодянскому, но не можно было вмѣстить его въ ящикъ, и такъ остался до другой посылки.

Книги церковныя, объ которыхъ я прежде просилъ Васъ, есть-ли еще не получили извѣстія отъ Св. Синода, прошу немедлено покупить по общей цѣнѣ и отправить ко мнѣ по прежнимъ моимъ письмамъ. Немедленно говорю по этомъ,

чтобы мнѣ хотѣлось имѣть ихъ здѣсь наидалѣе съ концемъ мѣсяца марта наступающаго (1848) года. Я совершенно надѣюсь, что сія просьба моя небудетъ всуе. въ заплату же съ моей стороны я буду оставлять Вамъ не только половину цѣны посылаемыхъ Вамъ въ будуще книгъ (по прежнимъ моимъ письмамъ), но и отъ Общ. Ист. и Др. Россійскихъ постарайтесь получить на сей счетъ 400 рублей ассигнаціями за посланные оному экземпляры II и III ч. Сербскихъ народныхъ пѣсенъ (Вы писали мнѣ что Общество получило ихъ). Есть ли угодно Вамъ я пошлю тамъ и экземпляровъ моего перевода Новаго Завета, какъ только Вы прикажете мнѣ колико. И всякимъ другимъ образомъ я постараюсь заплатить Вамъ долгъ свой съ благодарностію.

Г. Миклошичъ просилъ меня кланяться Вамъ: прежде нѣсколько дней онъ получилъ письмо Ваше.

Въ ожиданіи немедленнаго исполненія моей просьбы о церковныхъ книгахъ съ глубочайшимъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть

Вѣна 17/29 декабря 847.

Вашъ покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

19.

18/30 янв. 1848.

Я получилъ посланныя книги достопочтеннѣйшій Вукъ Стефановичъ, и приношу усреднѣйшую мою благодарность. Для моей библіотеки оказались нужными только три: 1, Литургія Венеціи, 1519, 4 Евангелія Кореси 1527. 10 сборникъ митрополита Геннадія, — да нѣсколько четвертокъ изъ Служебника Черногорскаго.

Книги для антикваріевъ дороги, пока *рѣдки*. Если извѣстенъ *одинъ* экземпляръ, то не имѣетъ цѣны; появятся *два* — и цѣна означается, а если десять то хоть брось. Таковъ напримѣръ служебникъ 1554 г. у меня теперь его 7 экз. лишнихъ. Если узнаютъ это, то не дадутъ болѣе 25 р. асс. за лучшій экземпляръ! Я готовъ бы прекратить покупки, еслибъ

не имѣлъ нужды въ нѣкоторыхъ изданіяхъ. Еще причина: мои книги потеряютъ цѣну, если у другихъ покажутся такія же. И такъ поневолѣ я долженъ теперь уменьшить цѣну и опредѣлить точнѣе мои желанія. Мнѣ нужны особенно слѣдующія книги:

Молитвенникъ или Служебникъ изъ Черной Горѣ 1491 или около этого года. Равно и другія книги, хоть безъ годовъ, печатанныя шрифтомъ Псалтиря и Октоиха Черногорскаго.

Октоихъ, Псалтирь, } *на Цѣтиню*

Послѣднія эти есть у меня, но не достаетъ по листику въ концѣ.

Венеція	*1493*	*Часословецъ*
	1519	Псалтирь
	1546	Псалтирь
	1547	Молитвословь
	1560	Молитвословь
	1561	Псалтирь
	1566	Часословецъ
	1569	Псалтирь
	1638	Псалтирь.

Эти хоть есть но не полные.

Терговиште въ Валахіи	1512	*Евангеліе*
	1534	*Молитвенникъ*
	1547	*Апостолъ*
	около 1550	Октоихъ
	1649	Тріодь цвѣтной.
Горажде, въ Боснiи	1529	Псалтирь
	1531	*Требникъ*
Руяни, монастырь	1537	*Евангеліе*
Милешево	1544	Псалтирь
	1545	*Молитвенникъ*
	1557	*Псалтирь*
Брашовъ	1562	*Евангеліе*
Шебешъ	1580	Миней
	1577	*Псалтирь*
		Тріодъ
Долгополе	1635	Требникъ
Мркшина церковь	1566	Тріодь

Для подчеркнутыхъ цѣна прежняя 100, 75, 50, 25, для не подчеркнутыхъ 75, 50, 25, 10.

Повторяю: цѣны теперь у насъ должны совершенно измѣниться.

За слѣдующія же книги, коихъ вы прислали мнѣ по 5 и болѣ экземпляровъ нельзя давать мнѣ болѣе: 35, и 20.

1537 Октоихъ
1538 Миней
1554 Служебникъ
1561 Тріодь
1570 Молитвенникъ или Требникъ съ Арабской головой
1563 Тріодь цвѣтная, Скадаръ.

За такой экземпляръ 35, съ выходнымъ листомъ, но безъ чего нибудь 20 р. Ихъ у меня прислано вами слишкомъ много.

Книги для васъ куплю и вамъ доставлю. Постараюсь, чтобъ за пересылку по крайней мѣрѣ взяли поменѣе.

NB. Изъ присланныхъ вами многія отнесены вами къ разрядамъ неправильно, напр. въ 1 и 2 № все таки недостаетъ листовъ, но это произошло по невѣдѣнію полныхъ экземпляровъ, но я нисколько не сѣтую, а продолжаю благодарить за труды и просить новыхъ. Авось Богъ дастъ въ убыткѣ я не останусь.

Увѣдомьте меня по подробнѣе, что за гоненіе на васъ происходитъ, дабы я могъ напечатать въ своемъ журналѣ.

Поклонитесь Г. Миклошичу, я жду отъ него порученій.

Преданный
М. Погодинъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4685]

20.

Вѣна 13/25 іюля 848.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Со дня на день ожидая получить отъ Васъ церковныя книги, я не отвѣчалъ Вамъ на письмо Ваше отъ 18/30 января сего года.

Мнѣ очень жалко что Вы мнѣ не посылали сихъ книгъ, тѣмъ болѣе что обѣщали мнѣ ихъ послать. Есть ли бы Вы на прозьбу мою сказали мнѣ, что желаемыхъ мною книгъ не можете мнѣ послать, тогда бы я не надѣялся ихъ получить и не обѣщавалъ бы ихъ другимъ людямъ. И паки скажу Вамъ, что мнѣ это очень жалко, и не знаю что думать.

Нѣсколько старопечатныхъ книгъ я собралъ снова, но не знаю, какъ Вамъ ихъ въ будуще посылать и кто будетъ мнѣ здѣсь давать деньги за ихъ. М. Ѳ. Раевскій отправился въ Петербургъ, и неизвѣстно возвратится ли еще сюди; но и есть ли возвратится, онъ сказалъ мнѣ, что болѣ не хочетъ принимать на себя сей коммиссіи. Того ради прошу Васъ почтить меня отвѣтомъ по сему дѣлу.

Вамъ извѣстно, что митрополитъ Раячичъ выбранъ за патріарха и онъ теперь такъ подписывается; но какъ и когда будетъ онъ въ томъ званіи признанъ правительствомъ, то Богъ знаетъ. Онъ теперь ведетъ формальную войну противъ Венгровъ.

Миклошичъ также членъ здѣшняго конгреса; онь часто спрашивалъ меня объ Васъ, но я не зналъ ему ничего сказать.

Прошу кланяться отъ меня г. Професору Бодянскому: я надѣюсь что онъ получилъ экземпляръ моего перевода Новаго Завѣта.

Съ чувствомъ истиннаго почтенія и преданности честь имѣю быть Вашимъ покорнѣйшимъ слугой.

(Landstrasze, № 362.).

Вукъ Караджичъ.

22.

Вѣна 9/21 сентября 849.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Я даромъ надѣялся получить отъ Васъ отвѣтъ на письмо мое отъ 25 января сего года. Между тѣмъ вышли на свѣтъ мои двѣ книжки! „Пословице“ и „Ковчежић за историју, језик

и обичаје Срба сва три закона"; и я постараюсь послать Вамъ экземпляры оныхъ.

При семъ посылаю Вамъ реэстръ вновь собранныхъ мною для Васъ старопечатныхъ Славянскихъ книгъ. По первому опредѣленію Вашему первымъ 7 была бы цѣна по 100 руб. (асс.), втораго разряда (подъ № 8) 75 руб., третьяго разряда (подъ № 9—16) по 50 руб., читвертаго же разряда (подъ № 17—21) по 25 руб.; но какъ Вы послѣ въ одномъ письмѣ убавляли мнѣ отъ сей цѣны, то теперь не знаю какъ думаете. Прошу Васъ о семъ извѣстить меня какъ можно скорѣе, и писать М. Ѳ. Раевскому, чтобы припадающую сумму мнѣ заплатилъ и книги у меня взялъ и къ Вамъ отправилъ.

Мнѣ очень жалко, что вы при всѣхъ обѣщаніяхъ церковныхъ книгъ мнѣ еще не послали! Вы чрезъ это сдѣлали бы милость и мнѣ и многимъ церьквамъ въ нашихъ краяхъ, а сами не потеряли бы ничего, но даже могли бы что и выиграть, кромѣ душевнаго удовольствія. Есть ли же со всѣмъ не хотитѣ мнѣ сдѣлать этого благаго дѣла, то прошу Васъ сказать мнѣ прямо, чтобы я суетною надеждою не обманывалъ и другихъ людей.

При изданіи мною первой части Сербскихъ народныхъ пѣсенъ Московское Общество Исторіи и Древностей Россійскихъ послало мнѣ (чрезъ Васъ) 200 руб. асс. или 84 гульдена сер., за которую сумму я послалъ Обществу не только надлежащіе экземпляры (числомъ 46) первой части, но послѣ и второй и третьей и Вы писали ко мнѣ, что Общество получило экземпляры и второй и третьей части, но денегъ за оные я еще не получилъ. Того ради прошу Васъ покорнѣйше, извѣститься въ Обществѣ и увѣдомить меня, хочетъ ли Общество послать мнѣ деньги (400 р. асс.) и за этые книги или не хочетъ, и есть ли не хочетъ, гдѣ книги и что случилось съ ними. Мнѣ очень жалько, что трудныя мои домашнія обстоятельства принуждаютъ меня симъ напоминаніемъ Васъ обеспокоивать.

Русскіе кончили Венгерскую войну; теперь ожидаемъ что будетъ съ Венгеріею и съ Сербами Австрійскими и прочими Славянами. Патріархъ Раячичь здѣсь, также и прото Стаматовичъ, а прежде два мѣсяца былъ и Груичь (нынѣ архимандритъ). Здѣсь также и банъ Елачичь, а былъ также и Сербскій генералъ Кничанинъ, но онъ вчера отправился чрезъ Прагу въ Берлинъ.

Старославянскій словарь Миклошича готовъ со всѣмъ, но еще не выпущенъ въ продажу. Еще въ продложеніи сего года я надѣюсь начать печатаніе втораго изданія моего Сербскаго словаря.

Здѣсь находится теперь Шафарикъ, какъ Президентъ Юридическо-терминологической коммиссіи. О Коларѣ Вамъ вѣрно извѣстно, что онъ теперь здѣсь професоръ Славянской археологіи, и съ нимъ я бываю почти всякой день въ засѣданіяхъ помянутой коммиссіи. Вы вѣрно слыхали, что Миклошичъ здѣсь профессоръ Славянскаго языка, и для этаго званія онъ пріуготовляетъ къ печатанію Славянскую граматику.

Съ глубочайшимъ почтеніемъ и преданностію

Вашъ покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

П. П. Здѣсь также и Платонъ Аѳанацковичъ.

22.

13. НАЗНАЧЕНІЕ КНИГЪ.

1. Съ началомъ и выходнымъ листомъ.

1. Сьборникъ in folio отъ лѣта 1538. въ Венеціи! очень хорошо сбереженъ.

2. Сьборникъ in folio отъ лѣта 1563 („въ Скендерикамило занети“); не такъ сбереженъ какъ прежній.

3. Тріодъ постный in f. отъ л. 1551. въ Венеціи; хорошо сбереженъ.

4. Ѱалтирь in quarto отъ л. 1638 **„азь Барто Марковь сн҃ь ѿ места нарицаѥмь Венеѳїа“**; хорошо сбереженъ.

5. Сьборникъ in f. отъ л. 1538, въ Венеціи (**„їеродїаконь мѡѵѵи ѿ монастыра гл҃ѥмаго деѵанъ“**); не хорошо сбереженъ.

6. Ѱалтирь Іеролима Загуровика in qu. (въ срединѣ стоитъ **„въ лѣто ҂ѕ҃о҃н їаковь“**); не хорошо сбереженъ.

7. Октоихъ in f. отъ л. 1535, о которомъ трудился **„Ѳеодѡсїе, и Гѥнадїе, параїеклисїархь монастыра ст҃ого савы срьбскаго иже ѥ҃ въ милѣшевѣ“**: безъ перваго листа, выходный же худо сбереженъ.

II. Съ выходнымъ листомъ, но безъ начала:

8. Ѱалтирь Іеролима Загуровича отъ л. ҂а҃х҃ѯ҃и (въ срединѣ стоитъ. на концѣ же съ гербомъ „**Барто Гимани**“); съ начала нѣтъ 28 листовъ (до ѱалма 37), впрочемъ не худо сбереженъ; in quarto.

III. Безъ выходнаго листа или и начала:

9. Евангеліе in f. съ ж мѣсто ѹ и съ ѧ вм. є (у Шафарика подъ № 45); съ начала безъ 6 листовъ, въ концѣ же только безъ одного, и хорошо сбережено.

10. Ѱалтирь слѣдов. in qu. съ Randverzierungen, съ началомъ; худо сбережено.

11. Требникъ in qu. и безъ начала, но что есть, не худо сбереженъ.

12. Служебникъ in qu. сь начала безъ трехъ листовъ, въ концѣ же только безъ одного; не худо сбереженъ.

13. Служебникъ in qu., съ начала и конца только безъ одного листа; не худо сбереженъ.

14. Октоихъ какъ этой подъ № 7, съ началомъ только безъ послѣдняго листа, не худо сбереженъ.

15. Молитвословъ у 8 (у Шафарика подъ № 22), съ началомъ, при концѣ же безъ двухъ листовъ: не хорошо сбереженъ.

16. Другое изданіе теперь помянутаго Молитвослова (у Шафарика подъ № 29), и въ цѣлости оному совсѣмъ подобна.

VI. БЕЗЪ МНОГИХЪ ЛИСТОВЪ:

17. 159 хорошо сбереженныхъ Евангелія помянутаго подъ № 9.

18. Около 150 кромѣ выходнаго большею частію худо сбереженыхъ листовъ ѱалтири напечатанной „Оубенціехъ ҂а҃ф҃ѳ҃і“, около которой трудился „**Пахомїє ѿ Црьнїє гори ѿ Рєкє**“.

19. Октоихъ (вѣроятно у Шафарика подъ № 20).

21. Около 100 худо и 37 хорошо сбереженныхъ листовъ двухъ разныхъ книгъ.

Вѣна 9. сент. 849.

23.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Вѣна 19. декабря 849.

Я не сумнѣваюсь что Вы получили мое письмо отъ 9. сентября, но еще не имѣлъ удовольствія получить отъ Васъ отвѣтъ на оное. Въ этомъ письмѣ я: 1) послалъ Вамъ реэстеръ вновь собранныхъ мною старопечатныхъ славянскихъ книгъ; 2) просилъ Васъ о посланіи мнѣ славянскихъ (церковныхъ) книгъ по моей прежней просьбѣ и Вашему обѣщанію; 3) просилъ Васъ увѣдомить меня, что случилось съ экземплярами 2 и 3-й части Сербскихъ народныхъ пѣсень, которыхъ я послалъ Обществу Исторіи и Древностей Россійскихъ, и которые по извѣстію Вашему пришли тамъ всѣ. О всѣмъ этомъ хотѣлось бы мнѣ имѣть подробное извѣстіе, наипаче же о церковныхъ книгахъ, объ чемъ осмѣливаюсь попросить Васъ еще одинъ разъ. Есть ли Вы боитесь послать мнѣ всѣ эти книги, которыхъ я Вамъ въ письмѣ назначилъ, то пошлите мнѣ половину оныхъ, и я постараюсь послать Вамъ за ихъ деньги (по цѣнѣ, которую Вы мнѣ назначите) и въ томъ случаѣ, есть ли бы Вамъ болѣе и ненадо было никаквихъ старопечатныхъ книгъ. Есть ли хотите исполнить сію просьбу мою, то постарайтесь, чтобы я книги получилъ до конца мѣсяца марта (850), ибо я въ апрѣлѣ намѣрѣваю отправиться въ Сербію.

Нашъ патріархъ, Іосифъ Раячичъ, здѣсь но очень слабаго здоровія; здѣсь и Платонъ Аѳанацковичъ и Пантелеимонъ Живковичъ; въ апрѣлѣ пріидутъ здѣсь и прочіе наши епископы для держанія Синода.

Надѣюсь что Вы получили экземпляръ „Сербскихъ пословицъ“ и „Ковчежића“, которое я послалъ Вамъ чрезъ Н. И. Надеждина.[1]

Съ истиннымъ почтеніем и преданностію честь имѣю быть

Вашъ покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ

[1]) См. Письма Вука Караджича къ П. И. Надеждину отъ того же времени напечатанныя мною въ „Русскомъ Архивѣ“ за 1873 г., стр. 1202 и слл.

24.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичь!

Я нѣсколко времени тому назадъ послалъ Васъ прислать мнѣ нѣсколько церковно-служебныхъ книгъ. Не получивъ отъ Васъ удовлетворительнаго отвѣта, я снова рѣшился безпокоить Васъ. Прошу Васъ покорнѣйше поручиться за меня въ Типографіи и присовокупляю что желалъ бы достать эти книги за самую дешевую цѣну, ибо я хочу имѣть ихъ не изъ какихъ либо корыстолюбивыхъ видовъ, но единственно для того, чтобы раздать ихъ бѣднымъ православнымъ церквамъ, монастырямъ и священникамъ въ Босніи, Герцеговинѣ и въ юго-западныхъ краяхъ Албаніи.

Надѣюсь, что Вы, зная меня, увѣрены что можете положиться на истину словъ моихъ, и я зная Ваше Славянское и христолюбивое сердце увѣренъ что Вы исполните мою просьбу.

Присовокупляю при семъ реэстръ книгъ: Пользуюсь симъ случаемъ, почтенный Михаилъ Петровичъ напомнить себя Вашему доброму расположенію и увѣрить Васъ въ чувствахъ истиннаго уваженія.

Вѣна 17/29. Апрѣля 1850.

Преданнаго Вамъ

[Концепат у арх. С. К. Академије бр. 4686]

25.

Наконецъ собрался я писать къ вамъ почтеный другъ, или лучше сказать получилъ возможность! Никакого сообщенія у насъ впродолженіи этого времени съ чужими краями не было и быть не могло. Всякое письмо могло навлечь подозрѣніе, а вы упрекаете, зачѣмъ не выслалъ я вамъ книгъ церковныхъ. Удивляюсь вашей недогадливости. Мы не знали, что у васъ затѣвается, и какими глазами наше правительство смотритъ на всѣ дѣла эти. Я въ полтора года написалъ только одно письмо Шафарику съ увѣдомленіемъ о своемъ здоровьѣ

Вотъ и все. Теперь какъ нѣсколько все успокоилось, мы можемъ возобновить наши мирныя литературныя сношенія.

Если церковныя книги вамъ все еще нужны, то напишите мнѣ обстоятельное особое письмо, которое я представлю въ Синодъ и буду хлопотать о доставленіи книгъ. А безъ вѣдома правительства я ни малѣйшаго шага по нашимъ обстоятельствамъ сдѣлать не могу и не долженъ.

Касательно собранныхъ вами старопечатныхъ книгъ славянскихъ я нахожусь въ совершенномъ затрудненіи. Книги эти были чрезвычайно дороги, пока были рѣдки, а какъ теперь является ихъ множество, то цѣна ихъ упадаетъ до обыкновенной цѣны. Напримѣръ Скорининскій акаѳистникъ цѣнили у насъ тысячу рублей; пока былъ одинъ, а стало ихъ три экземпляра извѣстныхъ, то онъ цѣнится въ пять разъ меньше. Соборниковъ Венеціанскихъ 1538 г. я получилъ отъ васъ съ десятокъ. Они теперь уже потеряли всякую цѣну въ глазахъ библіомановъ, какъ это бываетъ и вездѣ. Теперь у васъ собралось ихъ еще съ пятокъ: куда же ихъ дѣвать мнѣ — у насъ столько и охотниковъ нѣтъ. — Вотъ и другой примѣръ: недавно найдено у насъ монетъ древнихъ 1200. Нашедшій считаетъ выгоднѣе переплавить ихъ на серебро, а оставить только пятокъ, за которой, какъ за рѣдкость надѣется взять больше чѣмъ за всѣ 1200.

Изъ собранныхъ вами книгъ у меня нѣтъ только двухъ кажется, 4 и 6.

Притомъ во всѣхъ полученныхъ книгахъ вездѣ оказываются недостатки внутри и даже по многу листовъ, кои разумѣется съ перваго взгляду бываютъ непримѣтны.

Но между тѣмъ я опасаюсь ввести васъ въ убытки и возму всѣ книги, прося васъ увѣдомить откровенно, что онѣ вамъ стоятъ. Самъ съ своей стороны могу предложить вамъ семь сотъ руб. асс. — Если этого вамъ недостаточно, то прошу васъ увѣдомить меня, повторяю откровенно, а книги послать въ Лейпцигъ на имя книгопродавца Фосса (Leopold Foss), для доставленія ко мнѣ чрезъ Академію Наукъ Петербургскую. Увидя ихъ я можетъ быть смогу прибавить что нибудь.

[Спољa:] Почтеннѣйшему Вуку Стефановичу
Караджичу.

[Вукова напом.:] Одговорено 21 апр. 850.

[Ориг. у арх. С К. Академије бр. 4687]

26.

Милостивѣйшій Государь
Михаилъ Петровичъ.

Вѣна 21. апрѣля 850.

Извините что я Вамъ прежде не могъ отвѣчать на послѣднее письмо Ваше (безъ числа, мѣста и имени).

На сихъ дняхъ я послалъ въ Лейпцигъ на Л. Фосса ящикъ съ старопечатными славянскими книгами, и просилъ его отправить оный Академіи Наукъ въ С.-Петербургъ, далѣе прошу Васъ стараться о полученіи онаго. Вмѣсто Требника назначеннаго въ реэстрѣ подъ № 20, который не знаю гдѣ положилъ, при переселеніи въ другую квартиру, я послалъ Вамъ еще одно „свѣти писание“, „оубнєцих а҃ф҃ м҃з҃“, съ началомъ и концемъ, но въ серединѣ съ нѣсколько писанныхъ листовъ. Касательно же цѣны сихъ книгъ, я полагаюсь на Васъ и на Ваше благоразсужденіе и благорасположеніе ко мнѣ. Что я Вамъ этыхъ книгъ такъ много собралъ, это знакъ моего ревностнаго служенія Вамъ.

Чтобы пополнить ящикъ я приложилъ три экз. моего перевода Новаго Завѣта, которые Вы можете подарить гдѣ знаете, что оные охотно будутъ приняты.

Касательно церковныхъ книгъ я посылаю Вамъ при семъ особое письмо, которое Вы можете представить куду надлежить. Я совершенно увѣренъ что Вы постараетесь какъ можно скорѣе послать мнѣ эты книги, на всякой же случай въ продолженіи сего года, ибо я началомъ весны 1851 года, съ Божіею помощію, намѣреваюсь претпринять путешествіе въ Боснію и Герцеговину и пр. для испытанія сербскаго языка, обычаевъ и пр. Есть ли бы тѣ книги ходатайствомъ Вашимъ подарены мнѣ были на конецъ назначенный въ этомъ письмѣ; тогда бы я долженъ былъ дать Вамъ щетъ объ ихъ: гдѣ и кому какую изъ нихъ подарилъ: въ противномъ же случаи я постараюсь за ихъ послать Вамъ означенную цѣну, даже если бы Вы и не хотѣли болѣе принимать старопечатныхъ славянскихъ книгъ.

У насъ здѣсь и въ Сирміи почти всѣ по старому, нѣкоторыя вещи даже и мимо старое. Патріархъ Раячичъ теперъ

въ Карловцѣ, онъ слабаго здоровья, и намѣреваетъ отправиться въ Мехадійскія купѣли, и по этому можетъ быть отложится нашъ Синодъ, который должно было держать здѣсь въ продолженіи сей весны. Плато Аѳанацковичъ еще здѣсь, онъ въ большой ссорѣ съ патріярхомъ даже напечаталъ и книгу объ этомъ, но еще не можно достать, какъ только возможно будетъ, я постараюсь Вамъ послать одинъ экземпляръ.

Съ чувствомъ истиннаго почтенія и преданности честь имѣю быть

Вашъ покорнѣйшій слуга
Букъ Караджичъ.

П. П. Церковныя книги пошлите мнѣ чрезъ комисіонера Вашего на здѣшняго комисіонера Végh und Krestits, Grünanger — Gasze № 833 in Wien, а мое стараніе будетъ освободить ихъ изъ таможни.

27.

Милостивый Государь,
Михаилъ Петровичъ!

Вѣна 2/14 августа 850.

Надѣюсь, что Вы получили письма мои, которые я послалъ Вамъ отъ сюди 21 апрѣля сего года. Въ одномъ изъ нихъ я увѣдомилъ Васъ, что я по наставленію Вашему послалъ ящикъ съ старопечатными славянскими книгами въ Лейпцигъ на имя книгопродавца Л. Фосса съ прозьбою доставить оный къ Вамъ чрезъ Петербургскую Академію Наукъ, въ другомъ же я просилъ Васъ снова о церковныхъ книгахъ, какъ Вы изволили писать въ послѣднемъ письмѣ.

Какъ я надѣюсь, что Вы и помянутый ящикъ съ книгами ужъ получили, то и осмѣливаюсь просить Васъ покорнѣйше, какъ можно скорѣе послать мнѣ денегъ. Вы предложили мнѣ за эти книги 700 руб. асс., присовокупляя: „увидя ихъ я можетъ быть, смогу прибавить что нибудь“. Я и въ этомъ, какъ и всегда во всемъ, полагаюсь на Васъ. Есть ли надежда, что Вы пошлете мнѣ требуемыя мною церковныя книги, то прошу

Васъ послать мнѣ только половину денегъ за эти старопечатные книги, другую же половину задержать на счетъ церковныхъ книгъ, какъ я Вамъ прежде писалъ. И паки прошу Васъ постараться послать мнѣ церковныя книги, если невозможно всѣ (по реэстру который я Вамъ прежде послалъ), то покрайней мѣрѣ по половину назначеннаго числа. Я увѣренъ что по Вашему ходатайству они всѣ могутъ мнѣ быть посланы: не большая нужда въ таковыхъ книгахъ въ воеводствѣ нежели въ Босніи, въ Герцеговинѣ и въ югозападныхъ краяхъ Албаніи; а при семъ можетъ удастся отъискать для Васъ чего нибудь особеннаго.

На сихъ дняхъ я возвратился изъ Сербіи, гдѣ прожилъ около два мѣсяца. Патріархъ Раячичь, въ Банатѣ на водахъ, но безпрестанно плохъ; Платонъ еще здѣсь. Собраніе нашихъ архіереевъ здѣсь теперь (по причинѣ болѣзни патріарха) отсрочено до октября. Второе изданіе моего Сербскаго словаря ужъ печатается.

Желая скоро получить отъ Васъ отвѣтъ на сіе письмо, съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію честь имѣю быть

Вашъ
покорный слуга
Вукъ Караджичь.

(Heumarkt № 517).

28.

Января 22 с. с. 1851.

Сей часъ получилъ возможность купить для васъ книги, почтенный другъ, и надѣюсь навѣрное переслать ихъ чрезъ Петербургъ, уложивъ, чрезъ два дня. Меня водили обѣщаніями цѣлые полгода. Старопечатныя книги тоже получилъ, и за оныя заплачу, а вы не безпокойтесь, высылая за оныя старину. Буду писать подробнѣе въ слѣдующій разъ, а теперь только, чтобы не опоздать на почту.

Г. Миклошичу скажите что книги его я получилъ только съ Мѣсяцъ. Многіе выписалъ ихъ еще прежде изъ Лейпцига, и потому сбытъ ихъ идетъ медленно.

Я не писалъ немедля про полученіи, потому что находился не отлучно при одрѣ смерти моей матери, — она была больна долго, и скончалась на 1 января.

Прощайте. Поклонитесь обитателямъ Фрушки горы!

Преданнъй
М. Погодинъ.

Да сообщите мнѣ вашъ адресъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4688]

29.

Милостивѣйшій Государь
Михаилъ Петровичъ!

Вѣна 31. января 851.

Прежде нѣсколько мѣсяцевъ г. Шафарикъ увѣдомилъ меня, что Вы писали ему 2 августа, что посланныхъ Вамъ мною книгъ Вы тогда еще не были получили, и что ожидаете рѣшенія касательно просимыхъ мною церковныхъ книгъ. Съ того времени Вы вѣрно получили и книги и рѣшеніе, но удивляюсь что не пишете ко мнѣ ничего!!!

Г. Миклошичъ, который Вамъ два разъ писалъ и о своихъ и о моихъ книгахъ, также удивляется. Правду сказать не знаемъ что думать. Въ прошломъ лѣтѣ я на проѣздѣ въ Сербію бывалъ въ монастырѣ Крушедолѣ: архимандритъ того же монастыря, Прокопій Ивачковичъ, просилъ меня кланяться Вамъ отъ имени его и попроспть Васъ, послать ему проповѣди Инокентія.

И при семъ случаѣ увѣряя Васъ о свемъ истинномъ почтеніи честь имѣю быть

Вашимъ покорнѣйшимъ слугою
Вукъ Караджичъ.

(Heumarkt № 517).

30.

Февр. 21. с. с. 1851. года.

Я получилъ предписаніе синода о книгахъ, надѣялся получить книги немедля изъ Синод. Типографіи, но все еще не

выдаютъ. Однакожъ надѣюсь вырвать на этой недѣлѣ, и отправлю ихъ тремя разными дорогами, испытывая, какая дорога удобнѣ.

Ваши древнія получилъ также, и оказалось между ними одна какой у меня не было, три въ лучших экземплярахъ, чѣмъ у меня бывшіе, а прочіе всѣ дублеты, но разумѣется я удерживаю всѣ сполна у себя, плачу тѣ деньги, что назначилъ въ послѣднемъ письмѣ, и прошу все таки собирать для меня особенно тѣ, коихъ у меня нѣтъ, печатныхъ въ Милешевѣ, Гораждѣ, Руяни, Терговиштѣ.

Увѣдомьте меня что у васъ происходитъ. Довольны ли Славяне? Лучше ли имъ жить?

Зиму я провелъ почти всю съ больными, и на Новый годъ скончалась у меня матушка. Это одна изъ причинъ, почему я не увѣдомлялъ васъ въ скорости.

Преданный
Погодинъ.

Пересылку до Русскої границы я устрою и заплачу, а вы меня увѣдомьте что будетъ стоить вамъ доставленіе отъ Тильзита и отъ Бродъ и Радзивилова. Тогда мы и изберемъ путь.

[Спољa:] S-r Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephanowitsch
Karadjitsch
in Wien.
Heumarkt № 517.

[Ориг. у арх. С. К. Академијѣ бр. 4689]

31.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Вѣна 3/15 апрѣля 851.

Генваря 31 около полудня я вручилъ на почту письмо на Васъ, тотъ же самый день вечеромъ имѣлъ удовольствіе

получить Ваше почтеннѣйшее письмо отъ 22 генваря, въ которомъ Вы меня очень обрадовали извѣстіемъ, что Вы покупили для меня церковныя книги, и чтобы я не безпокоился, высылая Вамъ за оныя старину. За таковое Ваше ко мнѣ расположеніе и повѣреніе я всегда буду благодаренъ и старателенъ сохранить оное.

Послѣ этого времени я имѣлъ удовольствіе получить чрезъ Г. Миклошича и другое Ваше письмо отъ 22 Февраля, и потомъ я спрашивалъ моего знакомаго комисіонера, каковою дорогою удобнѣе получить книги: отъ Тильзита или отъ Радзивилова? Онъ отвѣчалъ мнѣ, что въ цѣнѣ очень малая разница, но по причинѣ желѣзной дороги отъ Тильзита скорѣе могутъ сюда быть привезены, наконецъ онъ мнѣ сказалъ: есть ли пошлѣте книги чрезъ Радзивиловъ, то отправить ихъ въ Броды на Д. Гартенштейна (D. Hartenstein in Brody), есть ли же черезъ Петербургъ моремъ, то отправить ихъ на Г. І. Мерка въ Гамбургъ (H. I. Merck und Cie in Hamburg); во всякомъ же случаѣ книги адресовать на здѣшнихъ комисіонеровъ Вега и Крестича (Vegh und Krestits in Wien), которые знакомы съ помянутыми комисіонерами въ Броды и въ Грамбургѣ, и они здѣсь получивъ книги отдадутъ ихъ мнѣ.

Нѣкоторымъ изъ обитателей Фрушкой горы я кланялся отъ Васъ, какъ патріярху Раячичу, епископу Платону, архимандритамъ Качанскому и Грунчу; они благодарятъ и кланяются также Вамъ.

„Что у насъ происходитъ?“ — Очень мало хорошаго. Наши (изъ Австр. державъ) архіереи прежде половины года собрались здѣсь на стыдъ и соблазнъ и церкви и народа, на радость же велію непріятелямъ своимъ. Если Вы тамъ можете достать Allg. Oesterr-Gerichts-Zeitung № 83—84 отъ 6 и 8 апрѣля сего года, то увидите истину сихъ словъ, и по Мутибаричу судите и о прочимъ.

Прошу Васъ, постараться какъ можно скорѣе отправить мнѣ церковныя книги! И пошлите мнѣ назначеніе цѣны всякой книги.

Я послалъ вамъ чрезъ Н. И. Надеждина Сербскую граматику Ђ. Даничича и Slawische Bibliothek Миклошича; не знаю получили ли Вы уже эти книги?

Съ чувствомъ истинной преданности и признательности пребываю навсегда

Вашъ покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.[1]

[1] Въ пояснение какъ прежнихъ, такъ и слѣдующихъ писемъ К—ча о церковныхъ книгахъ для Босніи и Герцеговины, помѣщаемъ здѣсь отношеніе къ М. П. П—ну изъ конторы Московской Синодальной типографіи:

Его Высокородію
Г. Статскому Совѣтнику Михаилу Петровичу Погодину.

Въ слѣдствіе предписанія хозяйственнаго управленія при Святѣйшемъ Синодѣ, отъ 17 генваря сего года за № 319, по ходатайству Сербскаго литератора Вука Караджича, назначенныя для раздачи бѣднымъ православнымъ церквамъ, монастырямъ и священникамъ въ Босніи, Герцеговинѣ и въ югозападныхъ краяхъ Албаніи церковныя книги, 322 экземпляра, въ прилагаемомъ при семъ реестрѣ означенныя, на четыреста сорокъ девять рублей восемьдесятъ три копѣйки серебромъ, отпущены довѣренному отъ Васъ Московскому мѣщанину Дмитрію Суркову.

Извѣщая о томъ, контора типографіи покорнѣйше проситъ Васъ о полученіи книгъ увѣдомить и слѣдующія за книги деньги, согласно данной Вами подпискѣ, внесть въ контору не позже шести мѣсяцевъ и съ тѣмъ вмѣстѣ доставыть отзывъ Караджича о распредѣленіи сихъ книгъ. При семъ контора присовокупляетъ, что прочія книги, коихъ нынѣ при типографіи въ наличности не имѣется, а именно 8 экз. Евангелія въ листъ средняго формата, 8 экз. онаго жъ Евангелія малаго формата съ золотымъ обрѣзомъ, и 10 экз. Служебника въ 8 д., будутъ отпущены Вамъ по напечатаніи и выпускѣ сихъ книгъ въ продажу. Совѣтникъ. Г. Островскій. Секретарь А. Соколовъ. Столоначальникъ М. Алексѣевъ.

Маія 29 дня 1851 г.
№ 2785.

Реестръ книгъ назначенныхъ для раздачи бѣднымъ церквамъ, монастырямъ и священникамъ въ Босніи, Герцеговинѣ и въ югозападныхъ краяхъ Албаніи.

Церковной печати:

Число экз.		На сумму
8.	Апостола въ листъ въ кож. переплетѣ по 3 р. 18 к.	25 р. 44 к.
12.	Евангелія Страстнаго въ л., бумаж. по 37 к.	4 „ 44

въ переплетѣ кожаномъ:

8.	Миней общей въ листъ по 2 р. 83¾ к.	22 р. 70 к.
8.	Миней праздничной въ л. по 4 р. 44¼	35 „ 54
20.	Мѣсяцеслова (святцы) съ киноварью въ 8 по 57¼	11 „ 65
8.	Октоиха въ л. въ 2 кн. по 7 р. 78¼	42 „ 26
4.	Пентикостаріона въ л. по 3 р. 19¼	12 „ 77
100.	Псалтири съ киноварью въ 4 д. л. по 1 р. 20¼	120 „ 50
12.	Служебника съ киноварью въ 4 д. л. по 1 р. 60¾	19 „ 29
10.	Тожъ въ 8 д. по 1 р. 11½	11 „ 15
4.	Требника въ л. по 3 р. 44½	13 „ 78
20.	Тожъ въ 8 по 87¼	17 „ 45
4.	Типикона въ л. по 4 р. 47¼	17 „ 89
4.	Тріодіона въ л. по 5 р. 48	21 „ 92
100.	Часослова въ 8 по 53¼	53 „ 25
322 экз.		на 449 р. 83 к.

Секретарь М. Соколовъ.
Столоначальникъ Алексѣевъ.

32.

Октябрь 11/23 1851. Москва.

Давно не писалъ я къ вамъ почтенный другъ, но я думалъ, что посланныя вамъ церковныя книги послужатъ вмѣсто письма, какъ узналъ нечаянно, что онѣ еще не въ вашихъ рукахъ. Дѣло вотъ въ чемъ: мнѣ хотѣлось доставить ихъ къ вамъ такъ, чтобъ пересылка для васъ ничего почти не стоила. Это зависѣло отъ многихъ лицъ и мѣстъ и потребовало много времени. Наконецъ весною удалось преодолѣть всѣ затрудненія и книги посланы были въ Варшаву, откуда по желѣзной дорогѣ онѣ должны были быть препровождены въ Вѣну по данному вами адресу на имя тороговаго дома. Вдругъ я слышу теперь, что книги находятся въ Русскомъ посольствѣ и безъ адреса, такъ что посольство не знаетъ кому отдать ихъ. Вѣрно здѣсь есть какое нибудь недоразумѣніе. Не понимаю, почему Варшавскій корреспондентъ отправилъ ихъ на имя посольства, а не на имя назначеннаго вами дома, который написанъ былъ на посылкахъ. Можетъ быть это имя находится подъ первою обверткою. Я просилъ теперь чтобъ онѣ были выданы вамъ поскорѣе, а вы заплатите пошлину, если какая положена по вашимъ законамъ, какъ бы книги шли чрезъ таможню, ибо чрезъ посольство онѣ пріѣхали по недоразумѣнію. Когда вы ихъ получите и меня съ первою почтою увѣдомите, тогда я пришлю вамъ и остальныя, у меня готовыя. Вы увѣдомьте меня также, не попалось ли вам еще сколько нибудь древнихъ книгъ. Венеціанскія у меня теперь почти всѣ есть, а недостаетъ только угровлахійскихъ печатанныхъ въ Терговиштѣ, Руяни, Гораждѣ, Милешевѣ.

Какъ идутъ ваши занятія? Что вы подѣлываете? Что дѣлаютъ другіе друзья славянской литературы. Напишите мнѣ о патріархѣ, о Бѣлградѣ, о Стаматовичѣ, о Груичѣ, о Миклошичѣ; (которому кланяюсь равно какъ и прочимъ.) Словарь Миклошича я возвращаю съ вашими книгами нѣсколько экземпляровъ. Сбыта здѣсь нѣтъ, потому что экземпляры пришли поздно, и всѣ охотники запаслись прежде изъ Лейпцига. Въ ожиданіи отъ васъ близкаго письма, съ извѣстіемъ о всѣхъ вашихъ домашнихъ обстоятельствахъ, остаюсь

Вашимъ покорнымъ слугою
М. Погодинъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4690].

33.

Какъ бы вы думали, почтенный другъ! Книги посланныя къ вамъ чрезъ Варшаву, на имя пріятеля моего, Г. Муханова, котораго просилъ я отправить къ Г. Г. Vegh & Krestits въ Вѣну, возвращены мнѣ назадъ!! Вообразите мою досаду и удивленіе. Пишу опять къ Г. Муханову узнать, что это значитъ.

Сообщенія сдѣлались въ послѣднее время гораздо труднѣе. Какъ получу отвѣтъ такъ доставлю вамъ. Я думалъ было, что онѣ дойдутъ лучше чрезъ Г. Муханова, чѣмъ чрезъ г. Висотен[?], который отправилъ первые почемуто на имя посольства вмѣсто торговаго дома, и тѣмъ причинилъ много хлопотъ — а вышло напротивъ! Боже мой! Когда дождемся мы лучшихъ обстоятельствъ для ученой корреспонденціи. Увѣдомьте меня какъ вы поживаете. Попробуйте послать нѣсколько экземпляровъ словаря чрезъ Г. Муханова, въ Варшавѣ, для отправленія ко мнѣ, а старыя церковныя славянскія книги посылайте хоть по одной или двѣ, на имя Графини Блудовой, для доставленія ко мнѣ. Попросите о томъ Г. Реавскаго, который можетъ быть и самъ возмется, по доброму расположенію своему ко мнѣ. Посылайте и всякую дрянь потому что изъ прежде присланныхъ совершенно полныхъ почти нѣтъ: слѣдовательно дрянью можно будетъ дополнить вѣроятно какіе нибудь недостающіе листы. Увѣдамьте меня какъ пошелъ въ торговлѣ вашъ словарь, который Шафарикъ очень хвалитъ. Увѣдомьте меня хоть вкратцѣ о славянскихъ новостяхъ.

8/20 Апр. 1852.

Усердно вамъ кланяюсь
Преданный
М. Погодинъ.

Къ Г. Миклошичу я пишу и пришлю его книги, можетъ быть, вмѣстѣ съ вашими. На всякій случай вы предупредите его.

Пишите мнѣ свой адресъ въ вашемъ письмѣ.

[Спољa:] Почтеннѣйшему
Господину Вуку Стефановичу Караджичу

Wuk Stephanowitsch Karadjić
in Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4691]

34.

Октябрь 8/20 1852.

Имѣю времени чтобъ написать вамъ два слова почтенный другъ!

Какъ совершили вы свое путешествіе? Жду вашего извѣстія. Свои дѣла я устроилъ благополучно. Царь взялъ мои собранія и меня наградилъ. Книги для васъ взялся переслать остальныя Г. Мухановъ, чтобъ вамъ обошлась какъ можно менѣе пересылка. О присылкѣ мнѣ вновь собранныхъ вами книгъ буду писать послѣ, а теперь пришлите мнѣ полный ихъ реэстръ.

Г. Миклошичу поклонитесь и скажите что остальные экземпляри его я перешлю теперь также чрезъ Варшаву. Часть ихъ была послана по его приказанію книгопродавцу Истомину.

Поручаю вашему ученому покровительству и расположенію нашего студента Катранова, Болгарина, Познакомьте его съ Вѣною и приласкайте.

Вамъ преданный
М. Погодинъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4692]

35.

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Вѣна 25. новября 852.

Возвратясь съ моего пути я получилъ Ваше почтеннѣйшее письмо отъ 8/20 апр., которое меня очень ожалостило, видя что такъ трудно мнѣ получить нѣсколько лѣтъ уже съ нетерпѣніемъ ожидаемыя церковныя книги. На сихъ дняхъ я имѣлъ удовольствіе получить и другое письмо Ваше отъ 8/20 октября чрезъ Болгарина студента Катранова. Но и въ семъ письмѣ я нашелъ мало утѣшенія для себя; ни книгъ, ни денегъ, только обѣщанія (не извѣстныя) по прежнему! Я не могу описать Вамъ замѣшательства въ которомъ нахожусь по причинѣ сего дѣла. Вы прежде два года и болѣе писали ко мнѣ, что

пошлете мнѣ и деньги и книги, и еще нѣтъ ничего! Естьли обстоятельства такъ затрудняютъ послать мнѣ книги, деньги въ векселѣ можно бы было послать мнѣ. Есть ли же Вы эти мои деньги (700 руб. асс., есть ли не болѣе, какъ Вы писали ко мнѣ) хочете удержать за церковныя книги, то скажите мнѣ прямо; постарайтесь послать мнѣ и остальныя книги: во всякомъ же случаѣ я бы желалъ знать цѣну книгамъ (каждой во особь). Реэстра вновь собранныхъ старопечатныхъ книгъ я немогу Вамъ теперь послать, во 1) по этомъ, что я у себя и не имѣю много таковыхъ книгъ, а во 2) что въ семъ замѣшательствѣ не имѣю охоты ни думать объ нихъ, кольми паче ихъ пересматривать и реэстръ писать. Чрезъ нѣсколько мѣсяцевъ я надѣюсь получить еще старопечатныхъ книгъ; но между тѣмъ надѣюсь и отъ Васъ получить остальныя церковныя книги и совершено кончить междусобный нашъ донынѣшній счетъ.

Въ другомъ расположеніи я имѣлъ бы вамъ писать другихъ вещей, но я по несчастію долженъ непрестанно клопотать о своей нуждѣ. По сему не спрашивайте меня какъ поживаю, ибо понынѣ Вамъ ничего хорошаго на сей вопросъ не могу отвѣчать; въ будуще же отъ Васъ зависитъ успокоить меня, а и къ своему удовольствію. — Хотя и другіе одноземцы Ваши начали собирать старопечатные книги въ нашихъ краяхъ, но если бы я имѣлъ довольо церковныхъ книгъ, это бы не вредило много ни мнѣ, ни Вамъ.

Г. Миклошичу я сказалъ Вашъ поклонъ, и онъ благодаритъ Васъ и проситъ послать ему его книги, ибо онъ здѣсь не имѣетъ ихъ почти совсѣмъ.

Моихъ Словарей я бы послалъ Вам съ удовольствіемъ колико Вамъ угодно, но я не знаю ни адреса г. Муханову. Я надѣюсь, что Вы 1 экз. моего Словаря получили чрезъ О. М. Бодянскаго.

Я живу Auf der Landstrasze № 517.

Архимандритъ Крушедолскій, П. Ивачковичъ, выбранъ за епископа Арадскаго, Стойковичъ же (Гергетегскій) за Вершецкаго; но еще не посвящены, ибо надо дождать подтвержденія.

Я очень радовался, когда читалъ въ газетахъ, что Государь такъ богато заплатилъ Вамъ Ваше собраніе. Есть ли до нынѣ по неимѣнію денегъ не заплатили мнѣ прежде три года посланныя Вамъ старопечатныя книги, теперь можете ихъ легко заплатить.

Надѣясь, что Вы по полученіи сего письма непремѣнно и немедленно исполните свое обѣщаніе и мое ожиданіе, честь имѣю быть съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію

Вашъ покорнѣшій слуга
Вукъ Караджичъ.

36.

Сей часъ прочелъ ваше письмо, воротясь изъ Петербурга, гдѣ сдавалъ свои вещи.

Не могу опомниться отъ удивленія: вы пишете, какъ будто ничего отъ меня не получали и упрекаете меня почти за обѣщанія. Но развѣ онѣ не исполнены? У меня есть ваше письмо, въ коемъ вы благодарите меня за полученіе церковныхъ книгъ. Сколько затрудненій было при пересылкѣ вы знаете. Въ самой Вѣнѣ книги лежали кажется полгода. Та же исторія повторяется и со второю половиною книгъ, которыя однажды возвращались изъ Варшавы въ Москву. Я хотѣлъ переслть вамъ такъ, *чтобъ пересылка вамъ ничего не стоила.*

И вы за это на меня жалуетесь! Помилуйте! Мухановъ пріѣзжалъ въ Москву лѣтомъ и я просилъ его взять на себя пересылку вашихъ книгъ. Писалъ къ нему повтореніе даже изъ Петербурга, хоть тамъ было мнѣ не до писемъ, ибо я долженъ былъ сдать *двадцать тысячъ вещей*, въ 27 различныхъ собраніяхъ или отдѣленіяхъ. Шесть мѣсяцевъ я въ работѣ, такъ что на силу голова держится на плечахъ: даромъ ничего не получается.

Только что пріѣхалъ въ Москву отдохнуть и освѣжиться, но ваше письмо такъ огорчило и раздосадовало меня, что описать вамъ не могу. Счетъ синодальной типографіи только что опомнюсь, отыщу и пришлю вамъ. Долгу на себѣ вашего *я ни минуты не имѣлъ*, и платилъ вамъ всегда по назначенію. А послѣдніе семьсотъ рублей ассигнаціями я удержалъ по вашему собственному согласію на взносъ денегъ за книги въ Синодальную типографію, которыхъ цѣна превышаетъ несравненно ту сумму. Пишу нынѣ же къ Г. Муханову опять и убѣждаю его поспѣшить съ отправленіемъ къ вамъ остальныхъ книгъ, а васъ прошу объяснить мнѣ что значитъ ваше письмо

отъ 25 ноября, которое заставляетъ меня сомнѣваться, сколько вы получили книгъ изъ посольства. Вашъ покорнѣйшій слуга

[XII—1852.]

М. Погодинъ.

Словарь я не покучилъ.

Книги Миклошича посылаю съ вашими.

[Спољa:] Ero Wohlgeboren
Herrn Wuk Stephanowitsch
Karadjić
auf der Landstrasse, № 517.
in Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4693]

37.

Ваше Превосходительство,

Милостивый Государь,

Михаилъ Петровичъ!

При концѣ прошлаго года я получилъ письмо Ваше послѣднее (безъ датума), въ которомъ Вы жалуетесь на письмо мое отъ 25. ноября того же года и просите меня объяснить Вамъ причины, по которымъ могъ я Вамъ такъ писать. Въ оправданіе свое я теперь принужденъ писать Вамъ откровенно, безъ всякихъ комплиментовъ.

1) Правда, что я писалъ Вамъ, чтобы Вы деньги мои (700 руб. асс.) за посланныя Вами старопечатныя книги удержали за взносъ денегъ за церковныя книги, объ которыхъ я просилъ Васъ; но Вы потомъ писали ко мнѣ 22. января 1851. (которое письмо Ваше теперь предо мною), что Вы заплатите мнѣ за старопечатныя книги, за церковныя же, которыхъ Вы пошлёте мнѣ, чтобы я не безпокоился, высылая Вамъ за оныя старину. Сіи слова Ваши я принялъ за обѣщаніе и надѣялся исполненію онаго, и такъ за долгое время не получивъ ни денегъ, ни книгъ я часто думалъ: есть ли пересланію книгъ

встрѣчаются препятствія, деньги въ векселѣ легко можно бы переслать. Теперь, послѣ двухъ годовъ, я вновь отъ Васъ разумѣю, что Вы помянутыя мои деньги удержали за церковныя книги, которыя мнѣ обѣщали послать! Хорошо! Когда Вы такъ передумали я ни противъ этого не имѣю ничего, но тѣмъ болѣе я имѣю право сердиться на Васъ.

2) Въ помянутомъ письмѣ своемъ отъ 22. января 1851. г. Вы писали ко мнѣ, что получили возможность купить для меня книги, и что надѣетесь „на вѣрное переслать ихъ черезъ два дня“. Отъ того времени протекло, ужъ болѣе двухъ годовъ, и я книгъ еще не получилъ! Изъ Броды въ Вѣну приходятъ товары обыкновенно за двадесятъ дней, положимъ изъ Москвы до Броды 10 или найдолже 20 дней: такъ есть ли бы Вы книги, уложивъ въ ящики, предали тамъ какому купеческому комисіонеру для отправленія чрезъ Броды въ Вѣну подобно инымъ товарамъ какъ я Вамъ писалъ, то я получилъ бы ихъ всѣ прежде двухъ годовъ, не наскучая ни графинѣ Блудовой, ни здѣшнему Русскому Посолству, ни Муханову, ниже кому нибудь другому! Вы извиняетесь тѣмъ, что желали, чтобы пересылка мнѣ ничего стоила. Это желаніе Ваше хорошо и съ моей стороны достойно благодарности, но только тогда оное могло бы имѣть мѣста, когда бы таковымъ образомъ я могъ книги получить по крайней мѣрѣ два или найболѣе три мѣсяца позднѣе нежели обыкновеннымъ путемъ, но два года ужъ протекли и я книгъ еще не получилъ! Къ этому, по моему мнѣнію, нѣтъ извиненія никаковаго. Для меня было бы много пріятнѣе и прибыльнѣе, есть ли бы я книги получилъ прежде двухъ годовъ съ заплащеніемъ обыкновенной цѣны за пересылку, нежели теперь, есть ли бы книги мнѣ со всѣмъ здѣсь подарены были. Въ продолженіи двухъ годовъ я могъ бы всѣ книги раздать и при семъ случаѣ собрать для Васъ старопечатныхъ книгъ и рукописей, отъ которыхъ нѣкія между тѣмъ собрали ужъ другіе, нѣкія же вѣрно и сгорѣли въ Герцеговинѣ и Черногоріи; кромѣ сего, въ продолженіи того времени, Патріархъ Раячичъ получилъ изъ Россіи тысячами церковныхъ книгъ разнаго рода, одинъ изъ живущихъ здѣсь вашихъ одноземцевъ также получилъ церковныхъ книгъ на свое расположеніе, которыхъ онъ даетъ даромъ монастырямъ и церквамъ въ Герцеговинѣ и Далмаціи, и при семъ случаѣ собираетъ это, что я надѣялся и могъ собирать.

3) Правда что я прежде одного года получилъ чрезъ здѣшнее Русское посолство: 100 часословокъ: 77 псалтырей; 4 минея праздн.; 4 апостола; 2 минея общ.; 1 октоихъ, въ двухъ частяхъ; 1 требникъ; 1 Тріодіонъ; 1 страстное евангеліе; но я, съ одной стороны не получивъ отъ Всъ счета и цѣны книгъ (объ чемъ просилъ Васъ въ письмахъ нѣсколько разъ), съ другой же ожидая остальныя книги, объ которыхъ Вы мнѣ писали 11/23. октября 1851, что онѣ у Васъ готовы и что пришлѣте мнѣ ихъ, какъ только я Васъ увѣдомлю о о полученіи сихъ изъ Посолства, не могъ отъ оныхъ дѣлать ни каковаго употребленія, а онѣ стоятъ въ ящикахъ, какъ я ихъ получилъ. Что могъ я дѣлать съ книгами, которымъ цѣны не знаю? Есть ли бы всѣ сіи книги ходатайстомъ Вашимъ и подарены мнѣ были, и тогда бы мнѣ нужно было знать цѣну ихъ.

Уважая извѣстный умъ Вашъ, М. Г., я совершенно надѣюсь, что Вы по прочтеніи сего письма моего признаете свою вину и справедливую причину неудовольствія и огорченія моего, постараетесь немедленно послать мнѣ остальныя книги и счеть о всѣхъ книгахъ и цѣну всякой во особъ. Съ моей же стороны я готовъ Вамъ простить все и быть по прежнему Вашъ слуга и почитатель, надѣясь что впередъ дѣла наши будуть порядочнѣе.

Такъ поздно отвѣчаю Вамъ на письмо сіе по двум причинамъ: во 1-хъ по моему главоболію, во 2-хъ же по этому, что мнѣ очень трудно было рѣшиться на толь непріятное дѣло.

Надѣясь, что я впредъ не буду болѣе имѣть причины ни Васъ обвинять, ни себя передъ Вами извинять, съ чувствомъ истиннаго почтенія и преданности честь имѣю быть,

Вѣна 25. Февраля 853.

Вашего Превосходительства.
покорнѣйшій слуга
Вукъ Караджичъ.

[Има и Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4694]

38.

[Поштански жиг: Moscou, Avril 17, 1853]

Я былъ боленъ два мѣсяца. Надѣюсь быть въ Вѣнѣ въ Іюнѣ мѣсяцѣ, на пути къ водамъ, въ Эмсъ и Гастейнъ.

Живя зимою въ другомъ домѣ, я не могъ отыскать нужныхъ бумагъ. Впрочемъ по первой посылкѣ вы могли знать цѣну книгъ.

Посылаю два оффиціальныхъ письма изъ коихъ вы увидите мои хлопоты и заботы получившія такую непріятную награду.

Остальныя книги, 8 Евангелій я долженъ получить еще завтра. Г. Мухановъ увѣдомилъ меня, что книги вамъ давно посланы по оставленному адресу.

Всѣхъ денегъ я долженъ заплатить 562—85 коп. серебр. Вамъ я долженъ былъ 200. Одинъ благотворитель далъ 150 р. с. слѣд. вы должны 212—85 сер. Копію съ книгъ перваго отпуска также прилагаю.

Г. Миклошичу отправлено нѣсколько экземпляровъ словаря съ вашими книгами. Нѣсколько послано по его приказанію къ Г. Истомину въ Варшаву. Впрочемъ я увижусь съ нимъ.

[Прилог А:]

Изъ Синодальной Конторы получены слѣдующія книги 24 мая 1851 года:

8	экз.	Минеи общій по	2 р.	83¾ к.	— 22 р. 70.
8	„	Минеи праздничной	4 р.	44½ к.	— 35 р. 54.
2	„	Мѣсяцеслова (святцы) съ кин.		57¼ к.	— 11 р. 45.
8	„	Октоиха въ 2 книг. по	1 р.	78¼ к.	— 62 р. 86.
4	„	Пентикостаріона по	3 р.	19¼ к.	— 12 р. 77.
100	„	Псалтыря съ кин. въ 4-д.	1 р.	20½ к.	— 120 р. 50.
12	„	Служебника съ кин. въ 4-д.	1 р.	60¾ к.	— 19 р. 29.
10	„	Тоже въ 8-д. по	1 р.	11 к.	— 11 р. 15.
4	„	Требника въ л. по	3 р.	44½ к.	— 13 р. 78.
20	„	Тоже въ 8-д. по		87½ к.	— 17 р. 45.
4	„	Типиконовъ по	4 р.	47¼ к.	— 17 р. 89.
4	„	Тріодіона въ л. по	5 р.	48 к.	— 21 р. 92.
100	„	Часловацъ въ 8-д. по		53¼ к.	— 53 р. 25.
					449 р. 83 к.

[Вуковом руком на полеђини рачуна додано:]

Цијена?

Апостолу.
Евангел. са златн. обрѣз.,
Евангел. страстному.

[Прилог Б.]

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ.

Святѣйшій Сунодъ, въ слѣдствіе сообщеннаго Вами, Милостивый Государь, ходатайства Сербскаго литератора Вука Караджича, объ отпускѣ ему для раздачи бѣднымъ Православнымъ церквамъ, Монастырямъ и священникамъ въ Босніи, Герцеговинѣ и въ югозападныхъ краяхъ Албаніи церковныхъ книгъ, опредѣленіемъ 26 Декабря прошедшаго года, разрѣшилъ отпустить Вамъ тѣ книги, по доставленному реэстру, всего 348 экз. изъ запасовъ Московской Сунодальной Типографіи, по той цѣнѣ какой стоятъ онѣ самой Типографіи, съ тѣмъ, чтобъ причитающіяся за нихъ деньги внесены Вами были не позже шести мѣсяцевъ и чтобъ доставленъ былъ отзывъ Вука Караджича о распредѣленіи означенныхъ книгъ.

По порученію Г. Оберъ-Прокурора святѣйшаго Сунода имѣя честь у вѣдомить о семъ Васъ Милостивый Государь, считаю долгомъ присовокупить что объ отпускѣ Вамъ упомянутыхъ книгъ, вмѣстѣ съ симъ, дано надлежащее предписаніе Конторѣ Московской Сунодальной Типографіи.

Съ совершеннымъ почтеніемъ и преданностію имѣю честь быть

16. Генваря 1851.
№ 320 С. Петербургъ

Вашимъ, Милостивый Государь,

Покорнѣйшимъ слугою
П. Новосильскій.

[Руком Погодина додано:]
По сему письму всѣ означенные книги.

[Прилог В.]

Милостивый Государь
Михаилъ Петровичъ!

Считаю долгомъ Васъ увѣдомить, что въ слѣдствіе письм Вашего отъ 3 минувшаго Іюня, я ходитайствовалъ у Почто-

вало Департамента о безплатной пересылкѣ изъ Москвы до Варшавы 500 книгъ для бѣдныхъ церквей въ юго-западную Албанію, данныхъ отъ святѣйшаго Сѵнода. Но Почтовый Департаментъ далъ знать, что Высочайше утвержденными по положеніямъ Комитета Г. Г. Министровъ правилами безплатная пересылка книгъ хотя бы и духовнаго содержанія, не предоставлена частнымъ лицамъ, а какъ вѣроятно всѣ тѣ книги одобрены духовною цензурою, то онѣ могутъ быть бесплатно пересланы съ почтою Московскою Сѵнодальною и многородною Духовною Консисторіею, которымъ какъ мѣстамъ присуственнымъ предоставлено право пересылки корреспонденціи въ томъ числѣ и посылокъ, съ каждою почтою не болѣе пуда безъ платы вѣсовыхъ.

Съ истиннымъ почтеніемъ и преданностію имѣю честь быть

17. Јіюля 1851 г.

вашъ преданнѣйшій слуга
Александаръ Бумаковъ.

Его Высокор-дію
М. П. Погодину.

[Спољa:] Ew. Wohlgeboren
Wuk Steph. Karadschitsch
Landstrasse № 517.
in Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4695]

39.

8/20 Септ. 853. по наредби М. П. Погодина послах му (по делижанцу) у Праг на Шафарика двије цијеле Србуље (Пентикостар in folio од „Камило Занети“ ҂а҃ф҃ѯ҃г, Октоих in folio од године 1537 — и у почетку ҂ѕ҃м҃д и једну *непознату* без почетка и свршетка (на повећој четвртини).

I in folio:

1. Горњи Пентикостарь 100
2. Горњи Октоих 100
3. Пентикостаь као и 1. 100
4. Пентикостар као и 1. 100
5. — — — — — — — — — — — — 100
6. Октоихъ ꙋ бистціехъ 1537 100
7. Октоихъ као и 6 100

in quarto:

8. Служебникъ у Венеціи 1519 хрђаво сачуван 100
9. Служебникъ ҂а҃ф҃н҃д҃ 100

II in folio:

10. Триодъ без начала у Венецији ҂а҃ф҃ѯ҃а҃ . . 75
11. Пентикостарь без начала у Скендери ҂а҃ф҃ѯ҃г҃ 75

in quarto:

12. „Молитъвникъ“ съ началомъ без конца . 75
13. Служебникъ съ началомъ без конца . . . 75
14. Октоихъ Черногорскій съ нач. без конца худо сбереженъ 75

III in folio:

15. Црногорски охтоихъ 50
16. — — — — — — — — — — — — 50
17. Охтоихъ другій 50

in quarto:

18. Ѱалтиръ 50
19. Требникъ 50
20. Требникъ 50
21. Полуставъ 50
22. Полуставъ као и 21 50
23. Служебникъ 50
24. Служебникъ (?) 50
25. Служебникъ (?) 50
26. Служебникъ оубнеціехъ а҃ф҃н҃д҃ 100

27.	Минеи празднични in folio съ нач. без конца	75
28.	Минеи „ „ „ съ нач. и конца убнециехъ а҃ф҃л҃н	100
29.	Минеи без нач. и конца	50
30.	Триод посни съ подераним начал. и без конца од год. а҃ф҃ч҃	75
31.	и она послата у Праг	50
		2275

16/28. Марта 854.

[Вуков концепт у арх. С. К. Академије бр. 4696]

40.

Книгъ вашихъ, почтенный другъ, до сихъ поръ я не получалъ, и не могу назначить имъ цѣны, но заранѣе скажу, что цѣна будетъ самая малая, потому что эти книги, переставъ быть рѣдкими, и оказавшись въ большомъ количествѣ, потеряли свою цѣну.

Только тѣ, коиыъ не было въ ваших посылкахъ, и кои означенъ я въ прежнихъ письмахъ, только тѣ могутъ заплатиться дорого.

Къ вамъ переслать новыхъ кыигъ теперь вѣрно будетъ еще труднѣе по нынѣшнимъ неудобствамъ, впрочемъ постараюсь.

Поклонитесь Г. Миклошичу и скажите ему, что я нашелъ теперь случей переслать ему его экземпляры словаря, у меня оставшіеся. Сколько переплатилъ я за пересылку — счету нѣтъ.

Вотъ о чемъ бы надо заботиться Правительствамъ — о мирныхъ сношеніяхъ!

Мы принимаемъ живое участіе въ судьбѣ несчастныхъ братій, о которыхъ у васъ, кажется, мало знаютъ.

Я, и мои, здоровы, но холера у насъ была сильна.

Я хлопочу, чтобъ типографія еще сдѣлала для васъ и для церквей облегченіе.

Имя благотворителя прежныхъ — Г. Бахметевъ Г. Политическія обстоятельства такъ важны и любопытны что изъ за нихъ оставляемъ и собственныя дѣла. Я виноватъ, позабывъ справиться до сихъ поръ о требуемыхъ вами книгахъ. По-

сылаю за ними немедленно, и напишу вамъ скоро, а теперь отправляю письмо, чтоб неоставить васъ долѣе въ неизвѣстности, и чтобъ опять не случилась какая задержка.

Усерднѣйше вамъ кланяюсь

$\frac{31.\ Авг.}{12.\ Сентября}$ 1854.

Москва.

Преданный
М. Погодинъ

Изъ Лейпцига также получилъ только одну половину — черезъ годъ!

Напишу немедля и къ Г. Муханову спросить что значитъ его молчаніе. У меня теперь вышелъ свободны часъ, и я очищаю корреспонденцію свою.

[Срђ 1903., 310. Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4697]

41.[1]

Октября 17/29. 1855. Москва.

Тревожныя наши обстоятельства причиною, что я не писалъ къ Вамъ такъ долго; хотѣлъ нынѣшнимъ лѣтомъ побывать у Васъ послѣ употребленія минеральныхъ водъ въ Эмсѣ, куда посылали меня врачи, но не удалось, и я пилъ исскуственную воду въ Москвѣ. Чувствую себя теперь довольно хорошо, но душевно страдаю, какъ и всѣ мы, недоумѣвая, чѣмъ кончится эта несчастная война. Народъ возлагаетъ однакожъ твердую надежду на Бога, а испытаніе великое.

Старыя книги славянскія получилъ я изъ Варшавы, послѣ многихъ хлопотъ и переписокъ, весьма попорченныя и разодранныя. Онѣ не стоятъ и пересылки, которая обошлась очень дорого. Рѣдкой и замѣчательной не оказалось ни одной. Все — прежнія извѣстныя, коихъ есть уже по множеству экземпляровъ, такъ что онѣ не только ничего не стоятъ, но уменьшаютъ цѣну прежнихъ, показывая ихъ многочисленность.

[1] Письмо М. П. П—на къ В. Ст. К—чу, сохранившееся въ черновомъ отпускѣ.

Прошу Васъ болѣе не собирать для меня, развѣ попадутся такія, какихъ не было прежде. Я писалъ Вамъ также объ этомъ.

Книгъ церковныхъ послано Вамъ было по казненной цѣнѣ на 612 р. 80 коп. Денегъ я взнесъ за нихъ 250 р., остальныя Синодъ простилъ 362 р. 80 коп. по моему ходатайству въ пользу бѣдныхъ церквай, которыхъ списокъ благоволите доставить.

Неизвѣстный благотворитель, г. Б., о которомъ я также Васъ извѣщалъ, пожертвовалъ 150 р., слѣдов. моихъ осталось за Вами 100 р., да нынѣшнимъ лѣтомъ послалъ я Ватъ 200 р. Итого 300 р. с., изъ которыхъ 200 слѣдуютъ за предпослѣднюю посылку, а 100 за послѣднюю, чтобъ только кончить наши разсчеты. Болѣе книгъ прошу Васъ для меня не искать, ибо онѣ и не нужны, и рѣшительно потеряли всякую цѣну, по причинѣ множества.

Прошу Васъ сказать г-жѣ Коляръ, что нѣсколько экземпляровъ ея книгъ я только что теперь отыскалъ, постараюсь предложить ихъ знакомымъ, чтобъ доставить ей деньги.

Словаря г. Миклошича у меня лежатъ нѣсколько экземпляровъ; а получилъ ли онъ за тѣ экземпляры, что я послалъ по его приказанію въ Варшаву къ г. Истомину?

Авось Богъ дастъ увижусь съ Вами на тотъ годъ!

Прошу Васъ увѣдомить меня о полученіи этого письма и прислать мнѣ Ваши пѣсни; у меня только одна вторая часть.

Примите увѣреніе и проч...

М. П.

P. S. Поклонъ усердный любящимъ.

Вы никогда не пишете мнѣ ничего объ Вашихъ обстоятельствахъ: какъ поживаютъ Кроаты, Сербы? что подѣлываютъ? Какъ идетъ литература? Среди военныхъ кликовъ утѣшительно слышать о мирныхъ занятіяхъ.

42.

Милостивый Государь,
Михаилъ Петровичъ

Вѣна 14/26 января 856.

Въ одномъ письмѣ Вы писали мнѣ прежде, что желаете еще хлопотать въ типографіи о церковныхъ книгахъ для меня.

Надѣясь что Вы и теперь такъ добры и благорасположены ко мнѣ, осмѣливаюсь назначить здѣсь, каковыхъ книгъ желалъ бы я: 100 часословъ in 8-vo; 100 псалтырей in 8°; 50 требниковъ in 8°; 50 служебниковъ in 8°; 20 евангелій малаго формата (какъ прежде я Васъ просилъ за 8 экз., но къ большому моему сожалѣнію не получилъ ихъ) въ доскахъ и съ золотымъ обрѣзомъ; 30 евангелій еще меньшаго формата, также въ доскахъ и съ золотымъ обрѣзомъ. Всѣ сіи книги чтобы имѣли заголовки красной печати; часословы, псалтыри, требники и служебники чтобы были переплетены въ кожи, съ досками и съ задвижками для запиранія, какъ они обыкновенно приносятся изъ Россіи въ наши края.

Разумѣется что я желаю ихъ имѣть за самую дешевую цѣну, какъ и прежніе Вы мнѣ посылали, и на тотъ же самый конецъ я ихъ желаю имѣть.

Касательньо денегъ за сій книги, есть ли мнѣ не удастся между тѣмъ отъискать для Васъ такихъ старопечатныхъ книгъ (каковыхъ у Васъ нѣтъ), я пошлю Вамъ оныя съ благодарностію.

Здѣсь на счетъ правительства въ предложеніи прошлыхъ двухъ годовъ печатаны разныя церковныя книги, какъ: евангеліе, апостолъ, требникъ, служебникъ, триодь, октоихъ, пентикостарь (псалтырь же и часословъ печатались и прежде въ Офенѣ); но я желалъ бы имѣть книгъ русской печати, ибо онѣ пріятнѣе нашимъ православнымъ.

Не забудите меня!

Вукъ Караджичъ

43.

Марта 19

Усердно кланяюсь старому другу. Какъ васъ Богъ милуетъ? Что подѣлываете? Скоро ли Господь смилуется надъ Славянами? Вы дождитесь какъ Симеонъ спасенія Израилева и отнесите вѣсть дорогимъ нашимъ испостникамъ. А можетъ быть, Богъ дастъ, и я къ вамъ подоспѣю.

Поручаю вашей благосклонности Г. Островскаго, нашего знаменитаго драматическаго писателя. Познакомте его съ Вѣ-

ною. Съ нимъ вмѣстѣ будетъ Г. Бергъ, переводчикъ вашихъ пѣсень.

Обнимаю преданный
М. Погодинъ.

[Споља:] Милостивому Государю
Вуку Стефановичу Караджичу
въ Вѣнѣ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4698]

44.

НАЗНАЧЕНІЕ КНИГЪ И РУКОПИСЕЙ.

	руб. асс.
I. Съ началомъ.	
1. Литургія отъ лѣта 1519. „Убнеціехь“ . . .	100
1. — — — — — — — — — — — — —	100
2. Октоихъ отъ лѣта 1537 „Убнетціехь“ . . .	100
3. Октоихъ отъ лѣта 1537 „Убнетціехь“ . . .	100
4. Сьборникъ отъ лѣта 1538 „Оубнетціехь“ . .	100
II. Безъ начала или конца, но съ означеніемъ времени и мѣста печатанія.	
5. Октоихъ отъ лѣта 1494 (въ Черногоріи или въ Венеціи)	75
6. Литургія отъ лѣта 1554 г. почти съ началомъ „оубнеціе	75
7. Тріодъ почти съ началомъ отъ лѣта 1563 „въ граде скендери“	75
8. Молитвеникъ отъ лѣта 1570 „Венетіа“ . .	75
III. Безъ начала или конца.	
9. Пентикостарь (безъ начала и конца)	50
10. Пентикостаръ (безъ начала и конца)	50
11. Миней Общій (безъ начала и конца)	50
12. Требникъ (съ началомъ безъ конца)	50[1]
13. Требникъ (съ началомъ безъ конца)	50
14. Молитвеникъ (без начала и безъ конца) . .	50
15. Ирмологія (безъ начала и безъ конца) . . .	50

[1] Ово превучено.

IV. Рукопись на бумагѣ изъ XV столѣтія.

	руб. асс.
16. Апостолъ отъ лѣта 1449	25

V. Рукописи на бумагѣ безъ означенія года.

17. Евангеліе съ изображеніемъ четирехъ Евангелистовъ	10
18. Евангеліе	10
19. Евангеліе	10
20. Пентикостарь	10
21. Октоихъ	10
22. Псалтырь	10
23. Кусокъ минея общаго	10
24. Разнаго содержанія	10
	1205
Прежнихъ денегъ за книги взятые г. Погодинымъ	425
	1670

[Око г. 1446.]

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије 4699]

CCCXXXVII

ПАВЛЕ АДАМОВИЋ

1.

Љубезни и мили Пријатељу!

Ја сам открију вама намјерење моје, жеља моја од дана на дан све већа бива, да и ја круг дјелања мог разпространим, и полезан будем младом отачеству, милој и сладкој Србији нашој, и да и ја на олтар чести и славе њене један из овог' пространог' рукосада Божија питоми цв'јетић принесем, и у вјенац безсмертија заденем. Мене подкрепљава сладка надежда, да ћу ја постигнути циљ намјерења мога, а ова моја сладка надежда само сте ви, велики славни Србљине, и

безсмертни муже!! Ви који сте уздигли олтар чести славе и просвите народње с' непрестаним трудом вашим, и вјенац безсмертија сплели и на њега поставили, ви који сте срушене развалине храма Минервина обновили и чисти божествени огањ Сербизма у њему зажегли, драч'је изкрчили да кипарис расте, под којим ће се мила српска младеж без разлике рода и племена нектаром богова напајавати, пјевајући пјесме прадједова своји, славиће, узноснће, и разноснће име ваше от рода в' род, као *АЗЪ*[1]) будуће своје славе и среће, јербо не само штосте ви име Сербија и Србљин, с' ученом Јропом упознали, и морално сродили, негосте славу српску и по даљним крајевима свјета разројили!!! На вас управљам ја позив мој, на вас полажем сву надежду моју!! Ако ми ви неодречете благонаклоност вашу, него ме препоручите по обећању вашему, Г-дину Секретару Књажеском, да само лакши приступ Њеовој Свјетлости имати могу, то ће се онда заиста испунити давна жеља и намјерење моје, и онда ћу ја дишући милим воздухом Србије мајке, нов уживати живот. Ако ме препоручите, то вас увјеравам, да се нећете раскајати, нити ће вам кадгод ваша препорука на безчестије служити, јербо се ја нећу изван сфере моје у друге државне послове мешати, но само оно што ми се преда или заповједи радити. — Ја мислим по моме расуђењу да Сербија треба зрели и искусни људи, а не голобради ветрењака. — Ја вам се исповједам искрено, да ме ненагони нужда у Сербију да прећем, као што су многи овде дуг направили, пак из нужде само у Сербију отишли, да дуг овде неплате, и правосудија избегну. — Ја у овој држави ником' дужан нисам, и нејдем из нужде у Сербију него само из великог' жара и љубови роду и човечеству; ако ја циљ намјерења мога у Србији постићи не би могао, и ако ми ваша препорука у томе неби помогла, то ћу се ја онда тјешити с' ријечма оранијевим' „Sat est voluisse“. — Ако ме пак хоћете с вашом препоруком подпомоћи, то вас молим да напишете писмо на вашег' ког пријатеља, ком' мислите да ме препоручити можете, и то писмо запечатите, атресирајте и пошљите га управо к' мени, пак ћу ја собом понети, да могу лакше приступ Његовој Свјетлости имати, јербо ви знате добро, да је страном човеку у туђој држави без икакве препоруке тешко циљ на-

[1]) Писме АЗ значи Бог, извор и почетак свега добра, од Бога Аза добила је Азија име, а Сарматіа Азіиска добилаје име од Сара—Мати.

мјерења свог' постићи. Ја се надам на ваше човекољубије, да ми нећете одрећи препоруку, јербо ово је ствар у себи невина, што се пак тиче вашег кредита у Сербији, то сам увјерен да сте ви у добром кредиту, док пензију оданде примате, и ја се надам да ће ми ваша једна препорука више помоћи, нежел' други десетиња; сладка љубов која све и сва оживљава, и без које би цјело саздање пусто било, она ће се такнути благородне душе и срца вашег, она ће вас нагнати да ме препоручите, јербо љубов само, у нарави слогу и поредак обдржава, од највишег существа до најнижег црва, — све једно другом приближавајући се живи; — и без љубови неби ништа у свему свјету ни постати нит' обстати могло. — За књиге што сам вам наручијо, јављам вам ово: да сам по вашем одлазку добио један књижевни Регистер од године 1837-е „Wissenschaftliche Uibersicht" у ком међу технологическим књигама нашао сам следећа два дјела.

1) Prechtl J. J. v. technologische Encyklopädie oder alphabltisches Handbuch der Technologie, der technischen Chemie, und des Maschinen Wesens. & & 7-ter Band von Glasblasen bis Hutmacher Kunst, mit 24 Kuptertafeln gr. 8. 6. fl. Cottasche Buchandlung zu Stuttgart.

2) Grundriss der mechanischen Technologie, als Leitfaden für den technologischen Unterricht & & von Karl Karmarsch erstem Director des höhere Gewerbe Schule zu Hanover. Erster Band gr. 8. 39½ Bogen 2½ Rthlr. enthält die Metalle.

Der zweite Band. die Verarbeitung des Holzes. & & die Verfertigung der Thonwaren und des Glases 28. Verlag der Helwingschen Hofbuchhandlung in Hannover. Ја не вјерујем да се ове књиге и у Бечу не могу добити, сад дакле од ове две књиге која је боља и совершенија купите ми и пошљите по Делижанцу, ако је то новаца мало што сам вам дао, то вас молим, додајте од своји новаца колико узфали, а ја ћу вам одма новце по делижанцу како књиге и конту вашу примим послати, или овде на кога ви хоћете без отлагања положити, надам се да ћу за неколико форинти кредит код вас имати. О овој ствари разговорите се с' високоученим Г-дином Копитаром, може бити да ће он још какво совершеније дјело знати, што се Glasfabrike тиче, од мене непознатог поздравите га љубезно. Мислим да би и ове књиге добре биле. „Weinholz Dr. W. technisch-chemisches Handbuch & & zum Selbsstudium, besonders für angehende Hütten Be-

amte gr. 8. (16 B.) Hannover Helwingshe H. Buchh. 1 Theil 8 gr. dto Jahrbuch für den Berg-und Hüttenmann. Herausgegeb. bey der königl. Bergacademie zu Freyberg, gr. 8. (12½ B.) u. 4 Steintaf. in gr. 4. Freyberg in Comm. geh. u. 16 gr. od. 20 sgr. (ову књигу имам, betitelt „Uiber Glasbereitung. deren Verbesserung und Verwohlfeilung & &. von Dr. Johan Friedrich Westrumb. Hannover 1818. ово вам зато јављам да ми не би случајно купили) код нас говори се да је владика Рајачић на први дан воскресенија служијо у Осеку, Хранислав долази у Нови Сад, Атанацковић у Пакрац. а Поповић у Карлштад, за владике. — Митрополит кренуо се на трећи дан воскресенија преко Бачке у Беч, Његова Светлост Књаз српски ускрсовао је у Београду. Друго је код нас све по староме. Ви мени обећасте из Пеште писати, за Чубра и ваш састанак с' њиме јавити, пак ништа, јавите ми што за њега. Ја сам бијо 14 дана јако болестан, и још нисам сасвим издравијо. Сад вас пак молим да ми купите наручите књиге макар шта коштале, ја ћу вам новце вратити, ни најмање немојте се бринути. Вас и вашу Госпоју љубезно поздрављајући, желим вам дуг живот срећу и здравље, и у свему напредак, и с највећом жудњом и чезнењем како књиге тако ваш одговор и препоруку чекајући; остајем вами ваш непрптворни пријатељ и почитатељ

У Вуковару 8/20 Априла 1838.

Павел Адамовић.

П. П. Е сад још штогод ново. Новић је отишао на велики Уторник у Нови Сад, ускрсоваће у Митровици близу Саве, мал' те неће по шепице на ону страну, ал' ако Бог да те он дође, немојте се бринути какоћете живити. Ја ћу вас помоћи, и ви сте мени доста добра учинили. — Јека се тужи мени против Новића до Бога, сустигла се сва лагала мал' није од једа умрла, више га у кућу не жели, нити ће га пустити.

Сви вас љубезно поздрављају.

[На засебном листићу:]

1) Das neueste Werk über die Fabrikations des Glases
2) Plan zur Anlegung einer Glas-Fabrike (wenn es gibt)
3) Mirabo.

[Вуковом руком:] Г. П. Адамовић дао ми је у име ових књига 4 f. CM.

[Трећом руком:]

1) Lang. Vollständiges Handburh d. Glas fabrikation 1825 f. 4 cm.

2) Layfel, Versuch einer ausführlichen Anleitung zur Glasmacherkunst ex. 2. Bele mit 18 Kipferm 1802—1818 Frankf. 10.45 cm.

[Спољa:] von Vukovar
Herrn Wuk Steph. Karadschits
berühmten Serbischen Literator
Landstrasse № 57.
in Wien.

[Вукова напом.:] одговорено 29. Апр. нашега 838.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4700]

2.

Љубезни пријатељу!

Примијо сам ваше писмо 8-ог Маја нашег, шаљем вам по данашњем Делижансу још 20 fl. W. W. да наручите књиге, и молим вас да ми и ову књигу купите „Müllers kurze Anweisung aus Kartofeln vielen und guten Brantwein zu machen, Würzburg 1797. Ако се не би могле ове књиге у Бечу добити, а ви ми наручити подајте у Франкфурту а. М. и опростите ми што вам досађујем. Ја ћу вама у свакој прилици услужан и благодаран бити (особито док шепице добијем, даћу вам врљове).

Ја сам вама пре писао да је владика Рајачић на Ускрс у Осјеку служијо, премда су сви овде публично говорили, но није се осведочило, имајте ми опростити. Јављам вам да се 18-ог Априла после подне разболео бијо Јова Плавшић, и умре окол' 12 сати ноћи, и погребен, и Бог да га прости. Ако на јесен дођете к' нама, наместићемо вас у квартир код леће Госпоје удовице, и благо вама! — Г. Јустин примио је

ваше писмо, а и новце. Гос. Адам Драгосављевић захвално је обштини на учитељству, јербо је добијо Натарошку штацију у Шиду са 600 fl. W. W. плаће на годину, и већ тамо отселивши се отправља дужности нотарошке.

Сирома Глиша плива у великој радости, дошло је од Крал. Канцеларије на вармеђу да се морају рачуни варошки specifice difficultirati, и из узрока овог помири се лисица с кокошима за време док и ова гунгула прође, па ће онда бити прави разлаз, између Глише Јеке и Новића, за сад је још код ње, али више нема разговора о женидби, и мислим даће таст зета, чим се рачуни свршe варошки. *expedirati*. Новић није још своју књигу у печатњу предао, чиними се да су Кирцјаковићу утрнули зуби. — За сада доста, али само још ово. Шепице су пренешене на ову страну, и закопате поред Саве, несме се још мењати, јербо је велика сумма новаца, није шала пола џака дуката. — ал' чекајте! препоручиваћете ви мене радо и весело, док се само ја дочепам шепица.

Молим вас љубезно, да ми што скорије наручите књиге пошљете. Поздрав и благодарност од мене, високоученом Г-дину Копитару. Пишите ми хоћетел' и када ћете у Далмацију? Будите здрави с' вашом милом фамилијом. То вам жели

У Вуковару
15/27. Маја 1838. г.

ваш непритворни пријатељ
Павле Адамовић

Beschwert mit vier Stück Anticipations-Scheine a. 5 f. Summa 20 fl. W. W.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4701]

CCCXXXVIII.

АМИ БУЕ

1.

Љубезни господине!

Ја сам се врело чудіо кад сте мі казали јучер да нисте добили вашу кніегу од наравни приповедка. Кад сам моіу кућіу дошао, одма сам моіу госпоју питао, ели ова кніега ваша натраг послана, она каже да је по једном господу послана, коіег мі познајемо добро, и коі је сад тако болестан да може бити да ће скоро умрети. Амма он је моіоі жени казао да је лание у измаку маіа месеца вашоі госпоіи кніегу дао, и сам је описао вашу госпоіу као малу жену, ствар коіе моіа госпоіа не бі могла знати, без да је оваі господин вашу госпоіу заиста видио. Ја знам добро како је непріатно кніеге људима узаимити, коі њи изгубиду или натраг не даду: Ја вас молим опет мало у кућіу потражити.

Шабе Поссарта приповедка је чудно дието, Читател не може знати је ли оваі списател біо у Србіи или је само відіо ову земліу кроз кніеге другі људи, тако млого лаж и истине су мешане. Наш Шаб бі могао Милоша милост и обіављено Живановича содіествіе изпустити као сирома Милутиновић сбог Милошевог писмо у своіоі просаическоі србіанки. Ја се надам да неће тако смешно публикуму Април послати дати.

Ја имам чест, книжниче господине, остати с вісокопочитаніем

У Бечу 24. Маіа 1838.

ваш покорни слуга
Ами Воué.

[Споља:] Благородном
Господину Вуку
у Бечу.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4702]

2.

У Бечу 12. Јунија 1839.

Високочи Господин

Ја сам био млого доволиан знати да ви јесте опет здрав од пута, и да ви јесте натраг ишли на вашу земліу. Бог да ви сад свагда у Београду или у звету отечестви Србіи полезніи будите. У Србіи могете пити Буковинску воду, која је боліа за вас него Асан-Паланска, ако іма више соли у Буковинску. Кад ви јесте одлазили, Ја сам імао велику грозницу и болест мене је мучила два пут, Ја падам се да Ја ћу вас опет видити овде у есену или моге бити у Србіи, али премда ктео би вас молити мени послати пошљеднега султанскога фермана од ліета у србску језику на посулити. Ја ктео би іош одговор на потонима питанима, ако ви могете дати.

Колике школе и ученики јесу ли у Србіи?

Колике ученики и учители у Гимнасіу?

Імена трие владика у Србіи и Імена двадесета сенатора?

Імена србскіе полковника?

Шекер и дуван или моге бити само бурмут јесу ли монопол у Србіи?

Колико новаца дали чумрук у једноі години?

Колико оће соли узеду Србіи у једноі години?

Господар Милош прода ли соли у Босни?

Паракин јели ћаст од ћуприске Наје или од Банске Наје? ћупријске.

Іванич, Радеш, Гледица јесу ли у Србіи или у Босни?

Јесу ли велики вашари у Србіи, ако су гди и у колику времену?

Колико коста један магарац у Србіи?

Ако се моге Ја ћу імати Латинскога натписа, кој у Авали 1835. јесу нашили ліуди?

Латински натпис у Дунавскоі доніоі врати од београдскога града?

Јесу ли свилене бубице у Србіи?

Колико дрво је *фундика* од кога ліуди шинеду шибуке у Босни?

Сакос кава је ли сорта краставаца?

Боріје колика сорта алата?

Не знам смисао од *Нурија?*

Удиличе је ли Angel zum Fischen?
Како се зове Апотикар у Крагујевацу?
Како се зове српски и турски малеска татарска торба за писма?
Питате ако је истина да Лакулак и Тавасвар?
Арнаутска племена јесу близу Тетова или Призрена?
Г. Тодоровић има ли једну немастеку воденицу близу Валјева?
Разлика између двоініци и диплама?
Како се зове српски болест Skrophel? Ника?
dito Wirbelwind?
dito Irrlicht? Светкіа?
Ја ктео би імати іош неколіке арнаутске Речи:
Феніар (Lantern)
Клима
Tschatma
Непогода.

Ізговрите моје нескромност по причини и много поздрав господима Тиролу, Восаревичу, Апотикару и другима људима, који мени опоменуте ду се.

Високопочи Господин
заз многог страопочитаніа
ваши слуго покорни
А. Буе.

Schlosselgasse № 594.
Alte Wieden.

[Спољa:] Благородном
Господину Вуку Стефановићу.
у Београду.

[Вукова напомена:] писмо доктора *Буе српски.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4703]

3.

Wien 18. July 1855.

Werthester Herr!

Hier die 2 versprochenen Briefe, mögen Sie Ihrem Sohne nützlich seyn! möge er in kriegerischen Wesen dem philolo-

gischen Talent seines Vaters entsprechen! Das mein heisser Wunsch, denn der sogenannte Traum der Südslaven, ist möglichst viel näher gerückt als man es glaubt und denken mögte, Manche Schützende Hand wird da zur Angreifende werden und jene Länder sind auch in ihrer Natur und Nationalität in Sebastopol, das manche alten Zöpfen den Garaus machen wird. Die Demeter wie der Ihrige werden volle Arbeit haben und Pendant zur Encyclopedie der Wetterfähne, wird mann dann diejenig. der langen Nasen schreiben können. O komme Zeit der јунакеи! Post Tenebras Lux!

In der Hoffnung Sie, Werthester Herr, baldig zu sehen

mit aller Achtung

Ihr ergebenster College

A. B.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4704]

4.

An Herrn Vuk Stephanovitch von Karatschitch geliefert.

1. Eymer 1 Mass alter Rother Vöslauer zu 22 fl. C. M. 22 fl. 33
Mauth . . . . . 2 „ 5

Summa . . fl. 24 u. 38

Empfangen, Euer Wohlgeboren sammt Familie unsere höflichsten Empfehlungen.

A. Boné.

N. B. Der Wein kann gleich abgezogen werden.

[Вукова напомена:] плаћено 11./23. Октоб. 855.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4705]

5.

Wien den 31. Oct. 61.

Hochgeehrtester Herr!

Da Sie so lange ausbleiben, bin ich so frey Sie brieflich zu besuchen und mit einigen Fragen zu plagen.

Erstlich Ihr *Tugovo* für den Namen des grossen Seit Thales — der Rachska (mit Richtung Nord-Sud) um vom Raschka Thal auf dem Berg Kucken und dass Vrenie und von da an der Ibar Brücke herunter zu gelangen gefällt mir nur mässig. Sehen Sie sich, gefälligst, darum noch um, wenn möglich.

Doch meine jetzige Angelegenheit wäre besonders die Geographie der Umgebung Montenegro. Sie haben doch die Grenzkarte Montenegros von Paulini [?] (Wien 1861). Nach dieser liegen die Quellen der Piva auf der N. W. Seite des Dormitor.

Drobniaker District liegt zwischen Dormitor u. Voin und die Tusina als Hauptwasser daselbst wird wohl der grossen Seiten Sud Zufluss der Sutschesa seyn, welchen ich $^3/_4$ Stunde westlich von Han Sutschesa (westlich von Schurava) sah und antraf. Wo bleibt aber meine *Tuschumlie*, gehört dieses Wasser zur Piva oder zur Tusina oder gar zur Tara.

Und wo ist die *Psigna* am Fusse des Koms, welche Kovalevsky sah und notirte?

Dann wie heissen denn die *zwey Districte*, welche zwischen Fotscha oder Drina, der Tara und Tcheotina und Lim a Redschitza nach Ihrer Aussage vorhanden sind? Mögten Sie mir doch wenigstens *diese zwey Namen* baldigst schicken, damit wir sie einer jetzt erscheinenden Karte beifügen könnten. Ich schreibe mir alle Namen auf, welche in dem jetzigen türkisch-slavischen Kriege zum Vorschein kommen, aber für viele weiss ich den Platz nicht zu finden. Wo ist namentlich *Duga* zwischen Nikschitch u. Gatzko oder zwischen Nikschitch und Bielitch od. Bielice; es ist doch wohl nicht Tupanske Grobilie? u. Tupani?? u. s. w.

Ich habe gestern Ihre Zugehörigen in bester Gesundheit besucht und ich gratulire dass Sie noch an Bauten sind! Kommen Sie bald zurück uns zu beglücken.

Mit anfrichtiger Freundschaft
Euer Wohlgeboren
ergebenster Kollege
A. Boué.

P. S. Besten Empfelungen an Hr. Jakschitsch, Jhren Sohne, den major Zach, Gavrilovitch, Brankovitch u. Kanitz.

[Спољa:] Hochwohlgeb. Herrn
Herrn Vuk Stephanovitch Kasadschitch
am Vratschar
Belgrad
Fürstenth. Serbien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4706]

6.

Wien d. 29. Juni 1863.

Euer Hochwohlgeboren,

hielten nicht Wort u. Schickten mir Ihre Schätzbare Notiz über den wahren Ursprung der meisten jetzigen sogenannten Croaten — Diese Frage interessirt in Paris, man wünscht ihre Notiz Vignesnel [?] hat des langen die Frage erörtert ob die Moscoviter wahre Slaven oder nur gemischte oder keine wären. Ich werde Ihnen dieses Französische Product mittheilen, wenn Sie es wünschen.

Unsere beste Empfehlungen an die Gnädigen, die Ihrigen, auch für Sie Alle, Schönes von meiner Frau, besuchen Sie uns einmal in Vöslau. Mein Elaborat ist gedruckt und corrigirt seit 2 Wochen.

Mit aller Hochachtung u. Freundschaft
Werthester Herr
Ganz der Ihrige
Ihr Kollega A. Boué.

[Спољa:] Hochwohlgeb. Herrn
Herrn von Wuk Stephanovitch Karadschith
in Wirthhaus hause
neben der Heumark Kaserne
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4707]

7.

Srbtzi Dorf westlich v. Bitolia.
Srbiani S. S. W. von Kritschovo.
Sripkeni S. S. W. von Samakov.
dito S. der Arda u. w. d. Snutlu am Fuss des Aladagh westl. v. Mustanle im Despotedagh Gebiete.

Über *Dibre Sibre* u. *polt* (ober u. unterer) lesen Sie meine Itineraires B. 1. S. 264.

Das Wort *Srbitza* wird sich gewiss auch in der Turkey finden, vielleicht selbst in meinen Itineraires.

Schatiste ist ein bedeutender bluhender Ort im S. W. Macedoniens (B_2 S. 89).

Dojan od. *Doiran* mit dem kleinen See ist nördlich v. Salonik auf dem Gebirgswege zu Strumnitza u. Istib.

Kojani ist ein halbe Tag Reise von Servia (auf der Bistritza) im S. Westlichen Macedonien.

Die Krankheit meiner Frau ist *so gefährlich,* dass ich Ihnen, bis ihre Beseitigung, nichts für Ihre armen Landleute leider versprechen kann.

In der Eile. —

Mit aller Achtung Euer Wohlgeboren

ergebenster Kollega
A. Boué.

[Спољa:] Wohlgeb. Herrn
Herrn von Vuk Karadschitsch
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4708]

CCCXXXIX

ЈОСИФ НЕНАДОВИЋ

Благородный Господине,

мнѣ высокопочитаемый!

На милостивꙋ препорꙋку Его Высокопреѡсвященства милостивѣйшегъ могъ Господина Епіскопа и Благодѣтеля скꙋпіо самъ на дѣло ваше „Црна Гора“ інтітꙋліраное пренꙋмеранте, коихъ имена на дрꙋгой страни назначена средствіемъ сего прислати честь имамъ. Припадающꙋю Сꙋммꙋ ѿ 10 fl. конв. Мон. изволитье Благородіе ваше прімити по совершенію Пештанскогъ вашара у Бечꙋ in der Grosshandlung der Gebrüder Stadler auf dem Bauern Markte.

Прочее съ достойнымъ почитаія ѡдаяніемъ остаемъ

Благородія вашегѡ

У Бꙋдимꙋ 29-го Маіа 1838.

покорнѣйшій слꙋга
Іѡсифъ Ненадовичь
Епскій Секретаръ

Высокопреосвященнѣйшій и высокодостойнѣйшій Господинъ Пантелеймѡнъ Живковичь право: Епіскопъ Бꙋдимскій	3
Благ. Господинъ Паѵелъ Живковичь консист. фісикалъ	1
Геѡргій Блажичь Адвокатъ	1
Јꙋлйꙋсъ Нешко ѿ Литманове	1
Василій Арсеніевичь Професоръ	1
Препо. Г. Арсеніи Продановичь Епски Кап.	1
Благ. Г. Геѡріи Паѵловичь Іꙋратъ	1
Јѡсифъ Ненадовичь Еп. Сед.	1
	10

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4709.]

CCCXL

МАРКО ПАВКОВИЋ

Господину Вук Караџићъ
у Бечу

У Земуну 20. Јуниа 838.

Доходимъ Васъ са моимъ писаниемъ посѣтити и свако добро од Бога желећи, пре неколико дана отишавши я у кафану, разговараюћи се са Господарйма о различити разговори, дођемо у разговоръ и о вами, чуду се да ваши книга ни одкуд се добити не може кое би желили читати какови песмарица или ти какови други различити книга. Може бити да сте и какове друге нове издали, али овде се добити неможе, може бити да намѣравате другу какову нову издати, да би се пренумерирати могли, кое би доста пренумеранта било На кое су они мене молили да я Вами пйшем да бисте ми Ваши различити книга послали йсто можете ми послати до сто комада од различити кое се овде може разпродати; Со тимъ поздравляюћи Васъ и цѣлу фамилию све любезно. Остаемъ Вашъ

добаръ желятель
Марко Павковйчъ

[Спољa:] Herrn Wuk. St. Karacsits
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4710]

CCCXLI

МАТИШОРОВИЋ

1.

Са особитом радошћу примио сам од Г. Д. Вл. баракин, који сте ми из Александрије послали на дар. Сваки је, и најмањи,

дар чоеку мио, не толико ради његове вриједности, колико ради части и љубави, из које се даје, а камо ли мени оваки дар из тако далекога мјеста и од пријатеља, кога никад видио нијесам. Не знајући Вам за сад другчије захвалити на оволикој части, и љубави коју сте ми тијем показали, и на радости, коју сте ми учинили, молим Вас, да ово неколико ријечи примите за знак моје истините благодарности, као што ћу ја овај дар Ваш до смрти чувати, као знак Ваше к мени пријатељске љубави.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4711]

2.

Господару Матишоровићу
у Александрију

Непознати Пријатељу!

У Бечу 18. Маија 840.

Сад ће бити двије године, како сам Вам из Тријеста писао, да сам од Господина Д. Влад. примио баракин, који сте ми на дар послали; но на особиту жалост разумијо сам скоро од истога Господина Владисављевића, да оно писмо моје није Вама у руке дошло, него у путу негђе да се изгубило. За то Вам сад опет пишем и најприје Вас молим, да ми опростите што овако дуго од никаква гласа нијесте. Сваки је дар чоеку мио не само ради његове цијене и вриједности, него и ради части, која му се с даром показује; а камо ли мени оваки дар од непознатога пријатеља и из тако далеке земље!

Молим Вас, да примите ово мало писамце за знак велике моје благодарности

Ваш истини почитатељ
покорни слуга
ВСК.

[Вуков конц. у арх. С. К. Академије бр. 4712]

CCCXLII

НИКОЛА ДИМИТРОВИЋ

1.

Почитаеми Г-дне!

У Сплету 27. Юлиа наш. 1838.

Изъ вашега писма ћеранћгъ драго ми е било разумиети да сте се опет повратили у Синъ, тако да ћу имати опетъ ћестъ видити васъ у Сплету. Полазећи ви у Имотски, неизоставлямъ препорућити васъ, онако како самъ мого, за оно што би вамъ могло потребоватъ, тамошнћмъ иедномъ моме приятелю нашемъ Србину Марку Шундаћићу кои ће вамъ бити листодавацъ. — Поздравио сам с ваше стране Мајора Каталинића, и предо му налогу представлћну ми. И желећи васъ што скорие видити, с' найвишиемъ поћитаниемъ —

Јесамъ вашъ
понизнћиши слуга
Никола Димитровић.

[Споља:] Благородном Господару
Г-дару Вуку Стеф. Караћићу
У Имоску

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4713]

2.

Благородни Г-дине!

Жао ми е било виђети да послиемъ вашега одласка изъ Далмације, неимадо срећу примити ниедно ваше писмо, а другогъ средства пакъ ћути за васъ ниесамъ имао, до ономадне, гди ови Г-динъ Петеръ каза ми да е имао ћути да сте тамо иедну опасну болестъ преметнули. То ми е пуно жао било ћути, а што вамъ сада пишемъ то е наивиши узрокъ замолити

васъ да бисте изволили извѣстити ме о вашему садашниемъ добромъ станю здравля у коему уздам се да ће васъ наћи ово мое писмо. — А ми у Далмаціи немамо ништа нова, а тако и из Босне ништа се не ћуе.

До сада уздам се, биће присниеле тамо карте одъ Пензиуна мое сестре удовице пок-га Лазара Јовића, за кое усуђуемо се молити вашу доброту, у ћему могли будете да не поштедите вашега труда за учинити иедну користъ овием сиротама. — Одъ любови ваше ми ћемо вам остати благодарни молећи васъ да опростите нашу слободу. — У ћему знали будете да и я васъ могу послужити на ове стране, заповидите то ћете ми ћестъ учинити со тиемъ.

С поћитаниемъ поздравляюћи васъ

У Сплету 29. Декем. 1838. нашега

Јесам вашъ понизни
Никола Димитровић.

[Споља:] Al Pugiatihsimo Signor
il Sig-r Wuk Steph. Karadschich
Auf der Landstrasse № 56.
in Wienn.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4714]

3.

Високоучени Господине и Приятелю!

Послие толико времена евоме къ Вама совиемъ моиемъ писмомъ кое желимъ давасъ у добромъ здравлю затече. Ономадне Г-динъ Владисавлѣвичь изь Триеста посломие 10 комада скорашнѣгь Вашегъ сочинѣния, съ налогомъ да ѣдан комадь за себе задржимъ, остале да раздамъ међу любителѣмъ нашега књижества, кое и учиниосамъ. Јзлишное да Вамъ кажемъ дасе свакомъ допало ово Ваше драгоцѣнно дѣлце, і явамъ особито благодаримъ, штосе сотимъ и насъ споминѣте на овимъ странама. — Увѣрень о Вашемъ родолюбию узимамъ себи слободу штогодъ на дулѣ овди писативамъ. Премда я нитисамъ кадарь нити имамъ за то довольногъ времена, то и опетъ изъ оне любови кою имамъ прамъ моему отачаству

а и по Вашему упученю, настоюсамъ штогодъ узнавати изъ Босне, и писати у Обште Новине преко овди добро познатавамъ Пријателя, и што могу знати мои трудъ нисам баш толико за бадава употребно. Данасъ штампа допире, какогодъ кодъ великаша турские у Цариграду тако и кодъ свию везира разни покраина, и они се устремлюю кадъ виде дасе каква истина у новинама о њима пише. Штампа велимъ посталае у части благодѣтелна и за ядну раю, и томе ободрава ко далѣмъ соучастиу. Ту подавно кадасе у новинама нешто обширно о Босни писало и о Турскомъ зулуму, Везиръ Травнички кадму то изтолмаче позове неке поглавице босанске (кое я у затвореномъ листу споминѣмъ) и ту почну: — „Халахъ Халахъ одкудасе ово све у каурима зна, што ми у Босни радимо, ово по насъ ние добра“ — гди заключисе да нитко други о томе непише до фратри босански, кои буду позвани на одговоръ і съ великомъ мукомъ оперусе и котаришу. Оніе дакленъ негдашньі зулума сада неима, но народу остае још много тегоба. У послѣдна времена случилосе нешто приятно за цели народъ и нашегъ и римскогъ закона у Босни. Фратри босански послие 10. година добилису парницу спрамъ ніовомъ бискупу Баришичу. Рѣшено є да Баришичъ иде за Бискупа у Ерцеговину а фратри босански да избираю себі бискупа. У Ерцеговини неіма ни осми талъ народа римск. у Босни, а фратри су Ерцеговачки сви партита бискупова и наивиши фанатикери и душманни нашегъ закона, ѣръ су ови сви воспитани у Јталіј; напротивь они Босански кои наивишомъ части воспитаваюсе у Унгарскои, одакленъ поврачаюсе у свое Отечество у духу славянскомъ, склонѣнису свакомъ добромъ и наиболѣмъ споразумѣнію съ нашиемъ народомъ и свештенствомъ, и то може бити дае бискупу Баришичу, кои є прије нѣгове бискупие нѣговъ животъ у Ряму провео и вазда протестирао дасе фратри у Јталиу а не у Унгарску на науку шалю, повода дало дасе съ фратрима босанским завадио и хотио да побие ниова стара права. Међу овіем славнимъ людима могу вамъ споменути особито Марковича, (кои кажесе даче сада постати бискупомъ босанскимъ) Маријановіча, Караулу, Памачича и Недича, овису наивишу ролу играли у послѣднимъ ниовимъ стварима. Кадвам се покаже прилика гдигодъ о њима што добро проговорити, немоіте пропустити. Тако молю Васъ да преведете и у обште нов. новалѣте дасе печатаю, съ вашимъ одпочеткомъ и заключеніемъ, ове мое примѣтбе о Босни. Замолите и Г. Пав-

ловича да ихъ и онъ печата у Срб. Нар. Нов. ћръ онъ слабо што преведе у своі Нов. изъ обшти Нов. о Босни. Доброби било, кадабисте имали средство, и у Журналь Франкфорта послати, ћръ овога у француском ћзику чате турски великаши у Стамболу. Јпреноручујучпсе Вамъ за све ово и за Ваше къ мени доброхотћние, молимъ Васъ ове мое неколике врсте задржите само за себе, и удостоитеме ћдногъ одговора, съ искренимъ високопочитаннемъ Остаемъ

у Сплету 13/25 Априла 1846.

Вашъ добри Пријатељъ и Слуга
Ник. Димитровић.

Настоите дасе пошгъ видимо у Далмаџ. Я сам врло оплакао наш. Г-дина Княжевича; биосамга молио за ћдну любовъ, но мое писмо незатече га жива. Шишитеми комебисе имао за таково што онамо обратити и гдисе налази Г-динъ Надеждинъ.

[У прилогу:]

1°. Заштосе ђумруци, кадилуци, Муселимлуци закуплюю одъ наивиши зулумћара босански, као од Фазли Паше Шерифовича Мустаи Паше Бабича и Аћи Асана Чизмпча, те наова места непоставляюсе Царски люди, тако даби на ови начинь корисние било и за порту а и за народъ; корисние за Порту ћрби сотнмъ порта савъ они сувишакъ одь Ђумрука, што зли закупнпци горппоменути измећу себе дпеле, себи преобрћла, корисние за народъ, ћрби ови оживно кадбисе котарисао овакови зулумћара кои наплачую Ђумруке по свопои самоволнои чуди затиручи трговину ћдини корень народногъ благостаня. Муселимлуци пакъ и Кадилуци кадби били покрпвени Царскимь людима, увелобисе правосудие, укинулебисе глобе, тако даби ядни народь престао страдати ко што сада посведневно страда подъ самовласномъ владомъ своне Босанскне и Ерцеговачкие Господара. — Заштосе спаплуци неукину и на мћсто спаия, конма е дато по ћдно и више села у коима имаду право купити десетину одъ производа, а обично узпмаю насилно тридесету а неґди и на пола дпеле съ біедниемъ тежакомъ, заштосе царски люди непоставе конби по правди поступали а спаняма другчи ужитак дати изъ Царске хазне.

2. Заштосе раі неда слобода по некогодишнћмъ Хатишерифу о коме у Босни и Ерцеговини несме нитко, за свою

главу, ни да спомене, а сада достие само то казати да наимањ маленкости забранѣнесу, тичучесе на примѣръ одѣче, и у овои невинои жељи народъ несме себи удовлетворити нити онь сме носити алыне ко што Турци носе, а толи Европеиске да на себе обуче, и сваки раия треба да носи алыне црне боe и главом би платио сваки они коиби имао на себи особито црвену и зелену бою.

3. Заштосе недопусти народу Србскоме у Босни и Ерцеговини бирати себи владике србскога народа, на мѣсто штопмсе насилно намечу грци, и такове шиляти за посвештение Патрияру, ѣръ осимъ што ови народъ никаковогъ духовногъ наставления одъ Грчкие Владика неима због што ови Србскога ѣзика непознаю, то би се народъ и ослободио своие наивиши тиряна и угнѣтителя ко што су, баремъ до данасъ били сви; зашто пакъ забранюесе установити школе у поглавитимъ варошима Сараеву Мостару Зворнику и Банялуци, гди ако ништа друго а то дати кои почетакъ науке христянске свештенству да небуде ко сада — имали само дати грчкомъ владици хиляду и двести турские гроша, те одма рукоположенъ за свештеника а знали точно очатити отче нашъ, затосе не пита. — Заштосе христянима недопушта слободно зидати свое цркве, безъ дасу приморани кад оваку хоче да начине давати везиру и Турцима многе новце, више свое могучности, тако да негди подь чадорима служба Божія извершуесе а негди ние слободно имати ни службе ни чадора. —

4. Заштосе наивиши зулумчари и угнѣтителы народны Али Паша Ризванбеговичь, Фазли Паши Шерифовичъ Мустаи Паша Бабичъ Тузлакь Паша и Аѣи Асань Чизмичь непрочераю на вѣки, кои докленгодъ будусе налазити у Босни и Ерцеговини дотлень никакова добра администрациа у овимъ земляма нечесе моћи увести, будучи су они противни свакои реформи кояби препречила путъ иновомъ грабежу, и велики уплив кодь целога Турства Босанскога и Ерцеговачкогъ имаду тако, да ови изключително зависе одь поменути зулумчара као одъ своие природни поглавица, и заиста цело би Турство овие земаля на ниовъ позивъ за ныма пошло. Ніова премнога богаства свѣдоче да коликосу одь бѣднога христянлука изотимали, што и данасъ слѣдую чінити ѣднако. Імеђу хиляду оваковие зала штобисе могла напоменути учинѣна одъ свакога на поособъ одь поменути зулумћара, што билоби немогучно свпу овди описати, казачу само то да у почетку месеца марца

1846. Али Паша Ризванбеговичь у Мостару отео е брачи Маргетича за форинти (900) девет стотина (толико само ко ђеоя даму е платио) ђну великолѣпну кучу гдису обитавали брача Маргетичи; сазидану у камену за коюуби, са свиемъ дасу тамо рђава времена, могао имати даю е хотио турцима продавати 10 до 12 хиляда форинти сребра десеть до дванаесть хиляда. Спнови пакъ Али Паше Ризванбеговича поменутогь, пошть су вишн злодѣи од отца. Они двоица оду изь Мостара сь великомъ свитомъ, и врло често, у оближн села и тамо биучи, отимаючи злоставляю бѣдне люде, и никада сь такови увеселения неврачаюсе да недонесу по двис главе люцке, сваки по ђну, кос однесу своме отцу говорочиму дасу то Црногораца главе, отацъ пакъ никада непушта нхъ безъ награде за овакова нечувена дѣла. I Порта трпи више од 16 годнна у Ерцеговини овакову проклету и у христянскои крви огрезнуту породицу. Сви горепоменути зулумчари, били они на заповѣди али не били, никакови добри поредакъ у овимъ земляма нечесе мочи завести доксе овди они буду палазити. —

Овосу тужбе цѣлога христанства Босне и Ерцеговине, кое опи другчие немогу изявити ветъ преко явне печатнѣ, ѣръ кадби кои одборъ овога народа предсто у Цариграду да свое тужбе поднесе на име народа, то више небп смѣли у Босну повратитисе ѣрби главама исплатили.

[Споља:] Високоученномъ Господину
Гдину Вуку Стефановичу Караџичу
у Бечь

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4715]

CCCXLIII

ИВАН ДЕДИЋ

Прісвитли Господине.

Ето вамъ писмице прві поручене. Мои посли од службе недопустаю мы прыписатиј. То је мени веле жао. Ви имате опростити, јере у све нисамъ задоволиіо вашим желпанимъ. Ако што јоште будем имати очу поспѣшанне учинити и упу-

тити вамъ. Јесу писмице у пріши писате. Ви намистите що манка. Заповидите слободно у шта могу, и остајем са свим поклономъ. У приши

У Сињу на 18 Аугуст 1838.

В. Г.
понизни слуга
Іванъ Дедић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4716]

CCCXLIV

ИВАН ЛИПОПИЛИ [?]

Priusvixeni Gospodine!

Imaçeti prostit da onçias niesan is varxio moje obeçiagne, alli moja sluxba niemi prije dopustila. Ovdik uklopiegna naçiete list varh Alke Sinske, i od obitolâ Blagorogenieh is Dubrovnika.

Xelivam dobar i sgrav put do Beçia. Zapovidite u svako dobba u svakom stuari amo, u kojom vas megu posluxit. Imam çias bit svom poduixnoiti

Segce na 19 kolovoza 838.

Vazcia Sluga
Ivan Lipopilli [?] acd.

Von Bizzaro
„ Bona
„ Bona Marquis
„ Bosdari Kammer Diener, gesagt Boxidari
„ Bonda K. K. Kammer Diener
„ Caboga Graf
„ Caboga
„ Ghetaldi gesagt Çepick (Ein von dieser Familie ist Guvernaturrath un Kummer Diener.
„ Ghetaldi Gondola
„ Giorgi gesagt Miçulin
„ Gozze Graf
„ Gozze gesagt Kosiza
„ Gradi

Von Menze
„ Natali
„ Pozza Graf gesagt Schatich
„ Saraca
„ Sorgo gesagt Debo. Ein von dieser Familie findet sich in Frankreich als Herzog
„ Zamagna

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4717]

CCCXLV

КОСТА ДУМЧА

Высокоучени и Благородни Господ.
Вуче С. Караџићу

Гос. Θеодор Баићъ дао ми Полномоћие за нѣгове послове и вересие да сакупимъ. У нѣгове облигације находи се и ваша єдна од 40 f. Сребро од 1831. 6-го Х-бр: коію данасъ шилѣм Г. Дим. Чико и Синови у Бечу да е исплатите, єрбо то су новце попиларске и треба да се сакупу

В' прочемъ остаемъ

У Земуну 5/19. Јан. 1839. слуга
Коста С. Думча

[Спољa:] Высокоученому
Г. Вуку С. Караџићу
у Бечу.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4718]

CCCXLVI

СТАНКО ВРАЗ

1.

Veleučeni Gospodine,
Počitani moj učitelju!

Već u šestu godinu Zabavljam se u slavenskih krajinah Stajerske, Krajnske, Koruške i Zapadne Ugarske sa sabiranjem

narodnih pěsamah. Priobćivši prie dvě godine danah několiko komadićah izmedju njih v. g. Šafariku, budem od njega javno i pismeno uzbudjen, da u sabiranju takovih sladkih, sitnih jagodah pěsničtva narodna slav. napredujem, te što skorie š njimi na dvor slovstvena světa izlazim. — Eto mene od několiko nedělah u Zagrebu, da parvi děo rečenih pěsamah u štampu metnem.

Razgledajući se po velikom slavenskom světu za imenom, kojim bi narěsio bělo čelo moje knjige, pada mi najsajnie Vaše u oči, od kojeg zrake i sarce najdraže u sebe kupi. — Ne zaměrite mi, slavljeni Slavene, da se usudjujem Vaše ime s mojom knjigom skopčati, parvi děo mojih pěsamah Vama pokloniti. Ja za to od Vas nikakove nagrade neištem, nego samo odgovor, kojim moju naměru od Vaše strane odobrite te izvesti dopustite. — Vaše zaslužbe za izbavljenje poštenja sarbskog imena i za izbavljenje naravskog južnoslavenskog jezika iz zahodah, u koje nedužni carkveno slav. jezik sarbske glave zaveo bi, — jesu ni samo Slavenskome světu, nego čitavoj Europi dosta poznate, da bi mahnitost bila od moje strani, Vas radi njih proslavljati usudit se. Uzrok, s kojega ja moju knjigu Vam posvetiti željim jest inovarstni. On iztiče iz upliva kojeg Vaša dela na izobraženje moga ukusa i jezika stekoše.

Vaše narodne pěsni, koje najprie u němačom prevodu čitah, biahu povod, da se ja vatreno prihvatih naukah slavenskih. — Poklě bi u Vašoj gramatici na toliko dotěrao bio, da sam pomoćju naréčja svoga zavičaja (štajerskoslovenskog) već několiko od izvorne I knjige (Ženske pěsni) razumčo bio, čitah ju jutrom i večerom; metah noću pod uzglavlje kanoti kakova zatravljena děvojka list od svoga ljubovnika. I od ono doba ostaše Vaše narodne pěsni i prozaični Vaši sastavci, koje u sarbskoj Danici nalazih, koje kao bunar pravoga Života nar. južnoslav. smatrach, jedino čitanje, koje si za uzor južnoslavenskog književnog jesika i narodnosti odabrah. Od Vaših knjigah svaka više ćěni, nego sva ostala Sarbska literatura, ako iznimemo deset do dvanajst svezakah! — Eto Vam uzroke, s kojih Vam ja moju knjigu pokloniti žudim. Ja mislim da su istiniti i zdravi: nemojte mi dakle moje prošnje uzbiti: Taj Vaš čin bi mene puno razžalostio; jerbo ja Vas smatram kao učitelja moga; Vaše knjige kao uzore, polag kojih sam se tarsio izobraziti se.

Što se tiče izdvorne podobe od knjige, tarsit će se tiskarna naša narodna Zagrebačka da za naj krasniimi proizvodi ovog

ustavja zaostajala ne bude. Artia, za nju opredeljena, jest bela i tanahna (velin); tisak pako čist i krasan. — Nadajući se od Vaše slavenske duše utešna odgovora, kojeg u ruke g. Nauma Malina staviti izvoljite, ostajem priporučujuć se Vama i Vašoj obitelji sa svom pristojnostju.

U Zagrebu na 8/3. 1839.

Vaš pokorni sluga,
Vaš počitajući učenac
Stanko Vraz s. r.

Naslov:

An Stanko Vraz Jurat per Adresse der Redaction der k. illyrischen National-Zeitung zu Agram.

[Спољa:] Visokoučenomu gospodinu
Vuku Stefanoviću Karadžiću, doktoru mudroljublja
krasnih umetnosti, članu više učenih družtava i pr. i pr.
u Beču.

[Вукова напомена:] geantwortet dem 28. Mertz.

[Ориг. у арх. С. К. Академије Ср. 4719; штампано у „Даници“ 1872, стр. 95.]

2.

Sehr verehrter Herr u: Freund!

Der beweis freundschaftlichen Erinnerung die Sie mir durch Ihre schmeichelhafte Zuschrift vom 8. d. M. linferten, hat mich ungemein freundig überrascht; ich danke Ihnen herzlich hiefür und nehme die mir angebotene Dedikation mit Vegnügen an.

Ich hätte Ihnen in Antwort Ihres Werthen recht viel zu schreiben, allein Unwohlseyn, die Folge einer gefährlichen Krankheit hindert mich dieser Neigung zu folgen, und ist die Ursache dazs Sie diese Paar Zeilen aus der Hand eines meiner Freunde empfangen.

Im kömmenden Sommer hoffe ich das Vergnügen zu haben Sie in Agram persönlich zu begrüssen, unterdessen empfehle ich mich Ihnen mit der Bitte alle meine Freunde zu

grüssen und mit der Versicherung vollkommener Hochachtung und aufrichtige Freundschaft

Wien dem 28. März 1839.

Ihr ergebener
Freund u: Diener
Вук Стеф. Караџић.

[Споља:] Seiner der Herrn Stanko Vraz
P. T.
Wohlgeboren(em)
per adrezse der illyrischen National-Zeitung
zu *Agram.*

3.

Високоучени Господине,
мили пријатељу!

У Бечу 7/19. Јулија 840.

Примио сам књигу „Narodne pěsni ilirske", коју сте ми посветили и на дар послали. Благодарим вам како на дару, тако и на части, коју сте ми тијем учинили. Ја вам немам никаквога другог уздарја послати, него ово објављеније о новом изданију народнијех Српскијех (или, ако ви волите рећи, илирскијех) пјесама. Надам се, да ће вам оно бити врло мило, и да ћете се драговољно потрудити, да ми, како ту, тако и из околине, скупите пренумеранте што више буде могуће. Приложенијех овдје 10 објављенија разашљите коме знате (не заборавите једно послати пароху Марићу); а осим тога молим вас, да уредите, да се ово објављеније штампа у Илирској Даници, и да се препоручи свој браћи Илирској.

Поздравите ми Г. г. Мажураниће, Раковца, Бабукића, Ужаревића, и, ако гдје видите, и Ожеговића и Вукадиновића, и остале пријатеље и познанике (не заборавите г. доктора Деметра).

Ваш свагдашњи
пријатељ и почитатељ
Вук Стеф. Караџић.

[Са стране писма стоји:]

Кад би Г. Ожеговић хтјео једно објављеније послати у Сењ Пресвијетломе Господину стрицу своме, и замолити га, да га он онамо препоручи!

[Писмо је писано на објављенију за прву књигу трећег издања народних српских песама. Објављеније је датирано у Бечу 1. маја 1840.]

CCCXLVII

ДРЖАВНИ САВЕТ

1.

Високославни Совјете
Књажеста Србског!

Многима од членова Високославнога Совјета познато је, да сам ја пре 7 година писао једно писмо бившему књазу Србскому, Милошу Обреновићу, о коме је писму не само овуда много говорено, него и по другим земљама писато; но не знам, јели и који од њих имао прилику дознати. шта је управо било у ономе писму; за то се усуђујем Високославноме Совјету представити овде копију од истога писма.

Приликом овом изјављујући Високославноме Совјету моју благодарност за одобрену ми дојакошњу пензију и препоручујући се милости и благоволенију Његовом у напредак, с највећим високопочитанијем остајем

Високославнога Совета Књажевства Србскога

У Београду 4. Августа 839.

препокорни
и благодарни слуга
Вук Стеф. Караџић

[Оригинал се налази у г. Ивана Павловића, пешад. мајора.]

2.

Високославни Совјете!

Разумјевши од Попечитељства Финансије, да је одређено да ми се из Правитељствене касе даје на годину по четири стотине талијера пензије, налазим за дужност Високославноме Совјету изјавити моју благодарност на тој милости. За мене ће бити особита срећа, ако и у напредак трудом својим око ползе и славе народа нашега благодарност ову Високославноме Совјету дјелом посвједочим.

Са овом жељом препоручујући се за свагда у милости и благонаклоности висок. Сов., с највећим високопочитанијем остајем

У Бечу 22. Јан. 845. В. С. препок. слуга
В. С. К.

[Вуков концепат у аух. С. К. Академије бр. 4720.]

3.

Високославноме Совјету,

Приложену овде у копији молбу ја сам 4. Јунија 1846. године предао у Београду Његовој Светлости Господару и Књазу нашему. Његова Светлост благоволела је примити је милостиво и мени обећати да ће је послати Високославноме Совјету на решеније. И док сам још онде био, дознао сам да је Његова Светлост тако и учинила; али мени не буде могуће тамо дочекати док Високославни Совјет реши моју препокорну молбу, него отидем одатле; и по том не имавши среће примити решенија, до данас још управо не знам, је ли Високославни Совјет моју препокорну молбу решио, или је где, поред осталих важнијих послова, забачена и заборављена. За то сам сад, налазећи се у великој потреби, наумио ону своју препокорну молбу поновити; и будући да сам уверен да ју је Његова Светлост послала од себе, усуђујем сес највећом покорности замолити се управо Високославноме Совјету: ако она молба није решена, да би је премилостиво благоволео решити по мојој жељи, ако ли је решена против моје жеље, да би се смиловао и благоволео још један пут предузети је и по мојој жељи решити.

К ономе што сам за потпору своје молбе казао онда Његовој Светлости, усуђујем се с највећом покорности Високославноме Совјету додати још и ово:

1) Ја сам одавно желео проћи по јужним и југоисточним крајевима данашње Србије највише ради језика и обичаја народа нашега, а сад сам особито рад, пре него наштампам историју народа нашега за владања Карађорђијева, да видим где која шанчишта и разбојишта, за то сам намислио на пролеће прећи тамо, па да не бих онда губио времена молећи се за какве своје невоље и потребе, усудио сам се сад ову препокорну молбу своју послати Високославном Совјету.

Готово би се могло рећи да зла срећа народа нашега мени досад никако није дала да се опростим од само својих невоља и потреба, на по својој родољубивој жељи и ревности да гледам како бих, особито кад долазим тамо, Високославноме правитељству нашему поднео или показао какву услугу у корист народа нашега; него место тога код свију наших правитељства, од године 1820. до данас, највише времена проведох просјачећи за само своје потребе или бранећи се од којекаквих беда и напасти.

2) У мојим садашњим годинама и у познатоме стању здравља мојега за мене би најлакше и најбоље било седити на миру, и, докле буде воља Божија, уживати ову пензију коју ми даје наше милостиво правитељство; али љубав к народу нашему и к његовој књижевности и корист и слави не допушта ми то чинити, јер баш највише зато желео бих још коју годину поживети на овоме свету да бих народу што више у томе послужити могао.

3) Кад ја не бих имао тражити од Високославнога правитељства нашега ову доплату остатка од пензије, мислим да бих, поред својега беспрестанога напреднога труда у књижевности нашој, имао право надати се да ми оно само од себе дода што к досадашњој пензији или ми одреди што у име трошка сину за учење. Ја мислим да сам то заслужио, ако ли још нисам, од мене је доста што се трудим заслужити.

4) Кад Високославни Совет одобрава и сам одређује толике трошкове на школе у земљи, на питомце изван земље, и на друго много којешта што се тиче науке и књижевности, надам се за цело да ће испунити и ову моју препокорну молбу, и тако не само помоћи ми у овим потребама, него ми

и у напредак оставити отворена врата милости своје. да бих се у оваким догађајима смео замолити.

Овоме надајући се, и за ово молећи се препокорно, и препоручујући се за свагда милости и покровитељству Високославнога Совета, с највећим високопочитанијем остајем

У Бечу 9. Декемврија 1847. Високославнога Совета
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Ориг. у Држ. Архиву; Вуков концепат и два преписа у арх. С. К. Академије бр 4721]

4.

Високославни Совјете,
Господо премилостива!

Свему је народу нашему позната тамошња вика на мене за превод *Новога Завјета* на наш народни језик. На свакоме суду слободно је одговарати се и правдати ономе који се за што криви (где то није слободно, онде нема суда, него онај који има власт у рукама окривљује и казни кога хоће по својој вољи); а мени се до сад није допуштало тамо правдати се. Ја не могу мислити да тамо нема правога суда, него мислим да непријатељи моји у томе на зло употребљују власт коју им је Правитељство поверило; тога ради усуђујем се с највећом покорности представити своју жалбу за то Високославноме Совјету.

Кад сам чуо да је тамо забрањен мој превод Новога Завјета, послао сам на то жалбу (под 4. Нојемврија прошавше године) Високославноме Правитељству преко Високославнога Попечитељства Просвештенија. Да је Високославно Попечитељство Просвештенија примило моју жалбу то знам за цело, али мене није удостојило никаква одговора на њу, за то управо и не знам, је ли је оно представљало Високославноме Правитељству, или ју је само по својој пресуди забацило, или је није ни погледа удостојило; за то се усуђујем овде представити Високославноме Совјету копију од оне жалбе.

После тамошње забране мојега превода наштампана је у 49 броју Подунавке (12 Декемврија прошавше године) као

критика или рецензија о моме преводу, у којој онај господин који ју је писао и са два се крста (††) потписао, између осталога каже: 1) да сам ја држећи се Лутера и Латинске цркве против наше православне цркве превео да је свети Јован у пустињи јео *скакавце*, а не *овршје* од некаке *траве* или *ластар:* а 2) да су Мехитаристе превод мој наштампале *својим трошком*, које на то иде, да сам ја овај превод наштампао по наговору Римске пропаганде па штету наше православне цркве. Знајући ја по својој савести да ово ни једно није истина, него само да ме спадају моји непријатељи, написао сам на то одговор или правдање и обрану, и пре два месеца послао учреднику Београдских новина да га наштампа у Подунавци; али не само што га цензура Београдска не хте допустити да се наштампа, него г. Василије Лазић, који је и цензор тамо, наштампа наново у 8 броју Подунавке (20 Февруарија ове године) још већу лаж и беду и погрду на мене. Да би високославни Совјет дознао да у поменутоме одговору моме нема ништа против и каке државне цензуре, него само да је правдање од беде и напасти, усуђујем се овде приложити један штампан ексемплар од њега.

У 4 броју Просветних новина казано је да ће се примити и наштампати ако би ко написао и послао што и за обрану моју; али од тога ништа више није истина до само да је то казано, јер знам да су људи и из Београда и са стране писали и слали чланке за обрану моју, па цензура није допустила да се штампају.

То је не само против свакога суда и против сваких штампарских закона, него је и против нашега земаљског *устава*. 66 тачка нашега устава каже да „никакавъ Србинъ вообще и безъ изятія *не може быти гонѣнъ ни узнемиривань, ни тайно, ни явно*, пре него што буде позванъ и осуђенъ предъ судовима". А мене гоне и узнемирују и тајно и јавно, и забрањују ми правдати се и бранити!

За мене ни мало није мање кад се наштампа и у хиљадама листова по народу разашље, да сам што написао или учинио за љубав Лутеру и Латинској цркви против наше православне цркве, и да сам непријатељ нашему закону и нашој народности, него кад би се за којега од вас наштампало и тако разаслало да је што украо или какве народне новце сакрио и појео; па сваки нека помисли како би му било кад му се још не би дало одговарати и правдати од таке беде!

Па још да погледамо ко гони мене с таком неправдом у отаџбини мојој? Гоне ме дошљаци који су тамо дошли на звеку од талира као скакавци што иду по свету за травом и лишћем. А за што ме гоне? Гоне ме за то што сам родом из Србије, па једно им је жао и чини им се срамота што учени свет по мојим делима мисли да ја, који сам се родио и одрастао у Србији и нисам онако дуго ишао по школама као они, знам нешто — особито што се тиче народа нашега — боље од свију њих; а друго боје се да народ у Србији и Правитељство наше не би мене онако познало и уважавати стало као што ме учени свет у осталим земљама познаје и уважава, па онда преда њих да ме не би поставило. За то ме свакојако опадају да би књижевне моје заслуге покрили или барем умалили.

По делима ових мојих непријатеља и гонитеља види се да они нити имају здравога људског разума ни савести, нити знају шта је срамота ни шта је грехота, ни шта је књижевност, ни шта је критика, ни шта је цензура. На пример: Како би човек са здравим разумом, који има савест и зна шта је срамота и грехота, шта ли је књижевност и критика, могао лагати и свет варати да сам ја Нови Завјет онако преводио као што В. Лазић каже у 8 броју Подупавке? Не би ли он морао помислити да је она књига наштампана и у свет изишла, па да ће људи из ње видети и дознати да он лаже да сам ја онако преводио, него да је он навалице моје речи испреметао и по својој вољи од њих смисао градио како је мислио да би учинио спрдњу од мене и од дела мога? Кад би В. Лазић знао шта је цензура, он оно не би допустио да се штампа и други ко да је написао, а камо ли сам да напише и штампа; јер се оним не збија спрдња само са мном и с мојим преводом, него и са светим писмом. Овакова дела, којих би се осим онога још више набројити могло, показују да је цензура и сва књижевност у Србији *иусто масло* које *и шси лочу*. За што народи у Европи крв проливају, с оним В. Лазић и његови пријатељи и једномишленици у Србији спрдњу збијају, као што је негда Амица у Крагујевцу збијао са свачим (па још кад се помисли да онда кад је Амица спрдњу збијао, није у земљи било никаквога другог закона осим воље једнога човека, којега ради се спрдња и збијала и онде остајала, и да је свак Амицину спрдњу за спрдњу држао, а ове В. Лазића и његових пријатеља и једномисле-

ника да се збијају *под Уставом*, и да се штампају за сав свет и садашњи и потоњи, и да се за истину продају и по народу разашиљу, — онда се мора признати да су ове веће од икаке Амиџине). За В. Лазића и за његове пријатеље и једномишленике у Србији нема цензуре никаке, него је слободна штампа без и каког штампарског закона; а за остале људе не само има цензура, него је она још обрана незнању, неправди и лажи! Тако су Аустријски Срби пребегавши 1842 године из Србије натраг, измолили у Правитељства овостранског да се у Мађарској не сме штампати ништа против њих, те је за то цензор у Будиму забранио штампати „*Иступленія М. Светића у Утуку II.*“; по том је Јован Хаџић званичним путем послао из Београда молбу у Беч кнезу Метерниху да се овде не би допустило штампати што против њега, те је за то овдашња цензура забранила овде штампати Ђ. Даничића „*Рат за Српски језик и правопис*“, а кад је Ђ. Даничић дао цензури молбу да му се каже зашто је забрањена ова књижица, у којој нема ништа друго до само о језику, дат му је одговор да ју је забранила државна канцеларија из виших политичких узрока (*„aus höheren politischen Rücksichten“*), т. ј. да ју је забранио кнез Метерних што је против мисли Јована Хаџића! Тако они нису марили што ће се викати и на Милоша и на Кара-Ђорђија, и на Михаила и на Карађорђевића, и на Вучића и на Протића; него су гледали само да се не виче на њих! Ово ја овде напомињем само да зна и онај који до сад није знао, па нека мисли што ко хоће.

Оваки непријатељи моји узрок су што ја живим изван Србије. Кад ми је један пријатељ 1841 године писао из Београда да би ваљало и ја у Србију да се доселим, одговорио сам му да ја не живим у Бечу што ми је Беч милији од Србије, него само за то да бих народу нашему могао више користи учинити, а ако дочекам да Србија дође у таково стање да ја у њој послове своје могу радити мирно као и овде, и тако да могу народу нашему бити на корист — ако не више — барем колико и одавде, да ћу се одмах у њу преселити с великом радости, да ме нико и не зове. Овако сам ја писао пре седам година, и ово кажем и данас. Као што је сад тамо подигнута вика на мене и на мој језик и правопис због превода Новога Завјета, тако је Јован Хаџић 1839 године био подигао због Српске историје, тако су ме још пре гдекоји у очи ружили што сам описујући народне

обичаје казао како су се девојке у Србији отимале, и тим (по њиховим мислима) народ срамотно; а за скупљање самих наших народних песама било је тамо људи који су ме у очи називали *сирдњом* и питали ме докле ћу тако спрдњу терати. Ово све, и свако од овога, показује очевидно да ја тамо *ништа* од својих књижевних послова не бих могао радити по своме разуму, него или бих морао радити како неко други хоће и како управо не ваља, или не радити никако. Кад су ми прекјане двојица од господе Совјетника тамо говорили да се доселим у Србију па да ће ми се додати још̀е што пензије, било ми је наврх језика да им ово све кажем, али сам се опет уздржао највише за то да се не би рекло да опадам Аустријске Србе у Србији.

Па оваки људи до сад ми нису дали да у Србији седим и своја дела радим, а сад хоће да ми забране тамо и долазити. Овога пролећа мислио сам тамо доћи које за то да бих прошао по јужним и североисточним границама данашње Србије ради нашега језика, обичаја и историје новијих времена, које пак и ради својих приватних послова: па сад видећи како је овима мојим непријатељима слободно чинити ми такву неправду, не смем се усудити тамо доћи док ме Високославни Совјет не би уверио, да су они то чинили без знања Високославнога Правитељства, и сад Високославно Правитељство дознавши то и признавши да ми се неправда чинила, да ме прима под своју заштиту. Може се ко зачудити или и насмејати кад чује где ја говорим да не смем доћи у своју отаџбину, за које сам корист и славу радећи и старајући се провео готово сав век свој; али кад помисли и расуди шта се тамо чини против мене, признаће да имам право: ко се не стиди људи и не боји Бога онаке лажи и беде на мене по народу разашиљати, онај се неће постидети и побојати учинити ми и свако друго зло; а кад им се оно допушта, свак може помислити да им се и друго све може допустити; јер ко ме тужи онај ми и суди.

Мени је врло жао што овако морам говорити против Аустријских Срба у Србији, јер међу њима имам пријатеља које од свега срца љубим и поштујем и за које сам уверен да и они мене тако љубе и поштују. Ја се надам да ми они, као ни други ни један паметан човек, ово не ће примити за зло; а још мање да ће казати или помислити да вичем на *све* Аустријске Србе у Србији и да мислим да их са свим не

треба у службе примати. Ја се тужим и вичем само на оне који ме, Правитељству на срамоту и народу на штету, неправедно гоне и сметају ми не само у мојим приватним него и у књижевним — или управо рећи општенародним пословима. Ја се надам да и осим мојих поменутих пријатеља има паметних људи међу Аустријским Србима у Србији, који ће признати да је ова моја тужба, особито што се тиче В. Лазића и цензуре са свим праведна и истинита. За коју службу нема у Србији својих људи, ја мислим да би ваљало примити и туђина *способна* и *поштена* без разлике рода и закона, а камо ли нашега брата Србина из Аустријских држава. Где које сам од Аустријских Срба који су сад тамо, и ја сам звао у Србију; али их нисам звао да раде по својој вољи као што не трёба, него сам мислио да им се заповеда и посао надгледа да би радили као што треба.

Као што никако дело људско, не може бити без погрешке, тако и ја не мислим да погрешака нема у мојим делима, и свагда сам говорио, и сад кажем, да ће ми бити мило кад ми их ко покаже, јер се *критиком*, то јест, кад више људи покажу своје мисли о чему, истражује истина; али који каже да је што овако или онако, а другоме забрањује казати што против његових мисли, онај показује да се боји истине и да се труди еда би је како сакрио од људи. А кад ко место у *књизи* па покаже погрешке, нападне *опадати* и *ружити* њезина *списателя*, оно није критика, него је безобразна *псовка*.

Ја дакле не желим да високославни Совјет забрани писати против мене и дела моја критизирати, него се молим да ми је слободно бранити се и правдати, и то управо с оним правом као што непријатељи моји против мене пишу, н. п. 1) да цензор у мојим или чијим другим за обрану моју одговорима не брише ништа, него да се штампају управо онако као што се пошљу; јер према оним лажима, будалаштинама, подлостима и поругама, што је В. Лазић (у 8 броју Подунавке) наштампао против мене, ништа се против њега не може казати што не би ваљало штампати; 2) да цензор или други ко не задржава мојих одговора докле му је воља или док не начини што против њих, него одмах да се штампају, па ко буде што имао против њих одговарати, нека штампа после; а 3) као што је В. Лазић чланке своје против мене разашиљао по народу као додатке уза све троје Београдске новине, тако исто да је слободно и мени, и онима који ме

бране, шиљати своје одговоре: ако је штампарија о своме трошку штампала чланке В. Лазића, као додатке уз друге новине, нека штампа и моје одговоре и обране; ако ли је В. Лазић сам платио за своје чланке, и ја ћу платити за своје одговоре и обране.

Знајући ја да високославни Совјет жели да се не само никакоме Србину него ни иностранцу у Србији не би учинила ни најмања неправда, надам се за цело да ће он ову препокорну моју жалбу и молбу са свим уважити и да ће се *одмах* постарати мене да утеши и обрадује, и тим пред светом да покаже да Правитељство наше ни мало није криво што мене чиновници његови овако на правди гоне и узнемирују и у пословима мојима и општенароднима сметају ми.

Још један пут молећи се за правду и за обрану од неправде, и препоручујући се милости и покровитељству, с највећим високопочитанијем остајем

у Бечу 17 марта 848.

Високославнога Совјета
покорни слуга
Вук. Стеф. Караџић.

[Вуков концепат и два преписа у арх. С. К. Академије бр. 4722, и један препис у Н. Б. бр. 1318]

5.

„I. Пројекть закона о поступку судејскомь у грађанскимь парницама за Књажество Србско“.

„II. Пројекть закона о поступку судејскомь у парницама грађанскимь за Књажество Србско“.

Лани је правитељство у Београду наштампало својијем трошком обадва ова пројекта, и пустило у свијет да би се са различнијех страна за годину дана дознало шта о њима мисле људи особито они који стварн ове разумију, па онда да се наново прегледају, и, ако гдје буде потребно, поправе и за одређену потребу наштампају. У првоме овом пројекту има

140 страна а у другоме 89; обадва су наштампана у четвртини на лијепој писаћој хартији, и да би свак могао назначити ако гдје нађе да би што друкчије ваљало казати, остављено је на свакој страни готово по пола бијеле хартије.

Правитељство Српско за ово дјело и за такову своју жељу и старање да се оно начини што је могуће боље, заслужило је велику похвалу.

Ја остављам другима, који се управо овијем послом забављају, нека говоре јесу ли ови пројекти према данашњему стању народа нашега у Србији, и да ли би у њима ваљало што промијенити, и шта и како; него се усуђујем казати што о *језику* у њима.

У обадва ова пројекта језик је готово једнак, али није као што би требало да је, и ја мислим да би ваљало правитељство да се постара колико за саму ствар овога дјела, толико најмање и за језик. Ја знам да у нас има људи који ће рећи: шта је нама стало за језик? само нека је ствар добра и нека се може разумјети. Истина да је у језику свега што се пише главно својство да се може разумјети, али ни у чему није оно једино, него ваља да је по правилима и по својству народа за који се пише; и ја бих још рекао да у овакијем стварима више ваља пазити на језик него на саму ствар; јер погрјешке у ствари могу бити на штету само једнијем људима, и то само док се не поправе, а погрјешкэ у језику на штету су цијелога језика, који је највеће благо свакога народа, па кад се у књигама и поправе, у језику остају за дуго времена а кашто и за свагда.

У овијем пројектима толико има којешта што није по народноме језику, да се не може поправити на оној бијелој хартији што је зато остављена, него би их ваљало са свијем прерадити, т. ј. кад се од њих два са различнијем поправљањем које ће доћи које од куда начини један, онда да се даде какоме човјеку који ће знати оне исте ствари казати народнијем језиком. Ја знам да је у нас врло мало људи који би то тако знали начинити, али за правитељство то опет није немогућно. И у књигама једнијех људи срамота је кад језик није као што би требало, барем колико је могуће, и у књигама које превитељство за народ свој гради и својијем трошком штампа, то се не може опростити нити ичим оправдати. У књигама које се овако пишу из главе много је лакше са-

чувати се од ријечи и мисли које нијесу народне, него ли у онима које се преводе с другијех језика.

У Бечу 3. маија 1850.

Вук Стеф. Караџић.

[Државна Архива. Држ. Савет Арх. № 412.]

6.

Високославноме Совјету!

Дознавши да је изашла уредба да се уношење књига из других земаља у Србију може забранити и због правописа усуђујем се препокорно молити Високославни Совјет, да би он благоволео уредити да се из ове уредбе изузму ако не *све* моје књиге, а оно барем сад на ново наштампани *„Српски Рјечник“* и остало што бих ја унапредак под својим именом штампао.

Главни узроци, за које се надам да ће ми се ова молба испунити, ово су:

1.) Ја овим правописом пишем и штампам књиге има већ око 35 година, па не само што до сад није забрањивано уносити их у Србију, него ме је Правитељство наше за њих награђивало.

2.) Око Рјечника овога ја сам се трудио и мучио 33 године дана, и за његово штампање дужан сам у Бечу више од три хиљаде форинти у сребру, а из Србије имам нађ 350 пренумераната, па кад би се он забранио уносити амо, мени би се тим учинило штете најмање око 5250 цванцика и тако бих на правди Божјој и трудећи се за најдрагоценију народност нашу остао под толиким дугом.

3.) На ову су се моју књигу по Србији купили и скупили пренумеранти, и она је наштампана и Високославном Попечитељству на цензуру послана неколико месеци пре него што је изишао овај закон, по коме би се она због правописа могла забранити; а да је овај закон и отпре био, онда ја овога Рјечника или не бих ни штампао или бих наштампао у половину мање књига и тако бих имао мање трошка и штете.

4.) Ја сам с Божјом вољом рад наштампати још неколико књижица за корист и славу народа нашега, од којих ћу најзнатније овде да споменем:

а) Наше народне *приповетке*, које су већ пре два месеца наштампате, и као што приложени овде оглас показује још до два месеца изићи ће на свет;

б) *Обичаје* и *живот* народа нашега у две књиге: у прву од ових књига одредно сам *обичаје, сујеверје* и *митологију*, а у другу *домаћи живот*.

в) *Историју* народа нашега *за времена Кара-Ђорђијева*.

г) Око педесет житија различних наших старешина онога времена, као н. п. што сам штампао у Даници за годину 1826 житије *Хаџук-Вељка Петровића* и у Даници за 1829. житија *Хаџи Рувима, Каетана Радича, Милоја Петровића, Милоша Стоићевића* и т. д.

Ја се надам, да ће Високославни Совјет ове моје нове књиге за тако важне признати да ће он много радије пристати и допустити, да се макар каким правописом наштампане у Србију уносе него ли са свим да пропадну или наштампане по другим земљама да се читају а народ наш у Србији на моју штету за њима да чезне и кријући да их набавља.

Овај је посао за мене врло хитан, особито што се тиче Рјечника и приповедака за то се препокорно молим, да би ме Високославни Совјет што је могуће пре удостојио милостивога одговора на ову препокорну молбу.

У Београду 24. Априла 1852. г.

В. С. К.

[Ориг. у Држ. Архиву; Вуков концепат и пет преписа у арх. С. К. Академије бр. 4733]

7.

Високославноме Совјету.

Познато је многима од господе совјетника, да мени није изплаћена пензија од 26-га јулија 1842. год. до 1. Јануарија 1845 године. Ја сам се молио његовој свјетлости под 4-м јануарија 1846. године, да би ми се овај остатак исплатио, и премда

је његова свјетлост благоволила молбу моју милостиво примити и мени обећати, да ће је послати Високославноме Совјету на рјешеније, ја нијесам примио никаквога одговора. Зато сам се послије године и неколико мјесеци молио зато на ново Високославноме Совјету под 9. децемврија 1847. године; но ни на ту молбу нијесам примио никака одговора. За то се сад, налазећи се у великој потреби, усуђујем опет препокорно молити Високославноме Совјету, да би ми се поменути остатак исплатио.

Надајући се да Високославни Совјет неће и ову препокорну моју молбу забацити, него ће је, колико правде ради толико и ради мојих заслуга у књижевности нашој одмах испунити, остајем

У Биограду 17. Јунија 1858.

Високославнога совјета
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић

[Вуков потпис, а писмо писато другом руком.]

[Ориг. у Држ. Архиву. Државни Савет. № 749; — један препис у арх. С. К. Академије бр. 4724]

1.

CCCXLVIII

ИВАН МРКШИЉЕВИЋ-МАТИЋ

Благородни и високоучени Господине!

Кад сте ви далеко за Српском границом били, колико ми є драго било. да вас у Србији видим и с вама се састанем. Но и дочекавши то, єдва вас два пут према себи угледам, а што се састао нисам, то никако себи зато опростити не могу; ако и єсу опстоятелства тако донивла. — опростите!

Она ваша „Црногорска История“ на коју є још у 1837 години пренумерација била, єдва се є тек' чула, и док є мој пријезнє професорь, на исту ставивши ме, у Београд послао,

већ є позно било за далѣ сланѣ. Ако дакле та књига јошт готова ние, и ако се икако узможе молим вас господине, неизоставите ме на исту свакако ставити.

Српска Појезия у Србіи. Иван М. Мркшић-Јадранин из В. Села и за љубезнога и вѣрнога пріятеля и соученика својега: Јована Геор. Мариновића Сарајлију.

Овога младића Јована из єдине само љубави овде као и у оно бивше доба мећем, а и за то што ми је први онда и казао за ту вашу Историю речену. Вама є он и лично познат, јер вам је и о мени јошт у Маию штогод казивао, кад сте ви у Београду били, а „Столоначалник“ је у княжеской канцелларій.

Зато вам шалѣем шест цванцика, или равно три форинта Сребра. Чини ми се да є то за два екземплара нуждно.

Вако простосрдной слободи опростите ми молим, ама на сваку вашу и унапредак на свијет излазећу књигу Господине стављати ме незаборав'те; кад ми є видите толико мило. А међу тим, једа се и ја вама свагда, али само не не и чим но и новцем Бог ме єдва, одржавати кадар будем.

Єсам вас висакопоштуюћй

23. Августа 1839. у Бѣлграду.

Ваш
к услугам готови
И. М. Матић

[Споља:] Благородноме и високоученоме
Господину Вуку С. Караџићу
са 6 цванцика у Земуну.

[Ориг. у Арх. С. К. Академије бр. 4725]

2.

Високопочитајеми Господине!

Баш 4. Септемврија оправим и у Чачак и последњи свежањ онијех књижица. У Неготин сам још прије тога на петнаест дана послао; а у Шабац и Лозницу још много раније (чини ми се око 20. јула).

Тако сам дакле по жељи вашој већ оправио 350. књижица куд је ваљало. Од осталијех 250. ја сам преко којекога

овдје у Биограду 60 раздао, а у Босну око 22 послао (ове су јуж. наречја), а остатак је још код мене.

Пошто новце од раздатијех књижица покупим, ја ћу вам их одмах оправити по згодној прилици, као и прије што сам *што сам* чинио. То је рачун од онијех књижица које сам ја на се узео.

Што се тиче у напредак овијех књижица, ви ћете јамачно писати коме би их све што се још код мене налазе, ваљало предати ради предавања, и ја мислим да ће се то најлакше и најзгодније моћи учинити преко гл. началника финанције промишљености, јер је он као што и сами знате у тиме понајвјештији и најбоље ће знати коме би се већ поменуте књижице, ради продаје, најсигурније дати могле. Али то ће се моћи препоручити и уреднику новина Биоградскијех.

Колико сам се старао да вам час прије, по писму вашему, о овоме јавим, али се до сад то учинити не може, а врло ми је мило кад сам и сад у стању о томе вам овако јавити, знајући да је по вашој жељи учињено ако ће бити што год подоцкан.

11. Септемврија 850.
у Биограду.

Ваш
свагдашњи почитатељ
Иван М. Мркшијевић

НЗ. Ја ником ништа уз пошиљање онијех књижица нијем писао, јер сам увјерен да ћете и да сте ви писали. — Ово је као што видите у итњи писано, као но ти уз посао у канцеларији.

И. М. М.

[Спољa:] Господину
Вуку Стеф. Караџићу
у Бечу

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4726]

3.

Високоучени и
високопочитајеми Господине!

У Ужицу 21. Маија 856.

Јутрос сам имао срећу примити ваше високопочитајемо писмо од 19. овог мјесеца, на које вам по жељи вашој одмах и одговарам.

Ја сам се врло обрадовао вашем писму и поздраву, каоно ти поздраву свога великога пријатеља и славнога земљака; а то ће ми сваки вјеровати, који год познаје мене и мисли о вама као и ја. — Може бити да ће и доћи вријеме кад ћу и ја кадар бити као што ваља дочекивати вашег милог сина Г. Димитрија, али до сад увјерен сам да нијесам био у стању то учинити, покрај свега што ми о томе онако пишете.

Што се тиче ријечи, за које ми пишете, истина је да сам ја многе био записао, мислећи да у вашем Српском Рјечнику може бити неће бити као што сам лани о томе и Г. Димитрију саставши се овдје с њиме 29. Маија у разговору казивао, али пошто се доцније из Рјечника увјерим да су многе већ у њему напштампане, намислио сам да вам преписем само оне, којијех у Рјечнику новом нема, као што ћу вам их записта и послати пошто још коју нађем, јер се и онако сад с тијем не хита; зашто их у вашем Рјечнику има већ и доста за онога, који би желио што по својству српскога језика написати, ако би се само хтјео трудити.

За старе пак рукописне црквене књиге, што сте ми преко Г. Димитрија лани били наручили да вам нађем и пошаљем, старао сам се да вам жељу испуним, али до сад ништа нијесам могао учинити; а хоће ли шта од тога у напредак бати, ја нећу прилику пропустити, ако ми се покаже, да вам по вољи учиним. Слабо се овдје и добри пјевачи и пјесме чују, којије ви неби већ имали, па да бих вам их послао.

Ја ћу ону Господу поздравити.

Молим вас најпосле увјерите се о свему што вам пишем и примите од мене најистиништији поздрав, а тако поздравите и Г. Димитрија и Господичну Вилхелмину од моје стране.

Ваш велики почитатељ
Иван М. Мркшићевић.

[Споља:] *у Биограду*
Благородноме и високоученоме
Господину, доктору философије
и члану многијех ученијех друштава
Г. *Вуку Стеф. Караџићу*
код Јелена

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4727]

4.

Високоучени и
високопочитајеми Господине!

29. Декемврија 857. у Ужицу.

Још 31. августа предата ми је ваша књижица најновија: „Примјери српско-славенскога језика“, коју сте ми ви Господине! на дар послали.

Ја сам у Биограду мјесеца јунија једну овакову књижицу већ био купио, и оставио, да ми се повеже и пошаље, али сам се опет врло обрадовао, кад ми је дошавши овдје са војничкијем ђацима неки официр и учитељ њихов ову вашу књижицу предао, од ваше стране, јер сам ја то одмах по натпису и вашем потпису вјеровао; зато и нијесам могао изоставити, да вам Господине! и на своме маломе поклону и не захвалим, ако ће бити и са врло мало ријечи.

Мени није суђено да сам српски списатељ — а камо срећа да и многи нијесу, мјесто на своју срамоту што су — али колико се ја у вашијем књижевнијем дјелима разумијем, желио бих, да нам ви, Господине, још много и премного година поживити на славу народа српскога; јер сам ја увјерен, да вас у вашијем књижевнијем пословима управо замјенити неће моћи. Ваља све ваше књиге читати и прочитати и о овоме свему у стању бити увјерити се што ја говорим. Али ја бих и опет врло желио, да би вас у своје вријеме имао ко потпуно замијенити; јер се ваша слава и заслуга с тијем ни мало не би умалила, а народна би се књижевност само умножила, али ја и опет мислим, да вас баш нико управо потпуно замијенити неће моћи и по томе што сте ви готово све главне ствари у народној књижевности већ свршили; а

за заоставше којекакве ситнице, ласно је, нека се старају ваши ђаци. Такови дакле човјек, као што сте ви већ у српској књижевности, ја мислим, да више не може код нас ни бити никако, што се тиче славе и заслуге, него код другога ког народа, код којега би књижевност сад била у ономе стању као што је н. п. данас у Бугара, или као што је била у нас, до онога времена, кад сте ви, као списатељ почели књиге писати и на свијет за Србе издавати.

Ја овако судим о вашијем књижевнијем дјелима у опште, особито од године 1841. кад сам у Бечу био, а имам ли и колико у томе право, то ће најбоље знати само онај, који о овакијем стварима потпуно зна и умије судити, и који воли своје добро, него туђе зло, а не онај, којем је милије туђе зло, него ли своје добро!

Још једном захваљујем вам на послатој ми вашој књижици. Да хоћете богдо и друге све за живота вашега штампати.

Молим вас, поздравите од моје стране Г. Димитрија вашег милог сина, и будите ми увјерени о истиноме поздраву моме, и будите ми и у осталом сви много и премного година здраво и весело, то вам жели од свега срца,

Ваш свагдашњи
почитатељ
Иван М. Мркшијевић

[Спољa:] Високоученоме Господину доктору
философије и многих учених друштва члану
Вуку Ст. Караџићу
Franco у Бечу

Au Dem Herrn
Herrn *Wuk Steph. Karadschitsch*
Landstrasse № 517.
franco in Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4728]

5.

Високоучени и
високопочитајеми Господине!

Врло ми је мило било, кад сам чуо и дознао, да сте сад у нашем Биограду. Док сам ја чекао да видим хоћете ли се

ту дуже времена задржавати, дотле ми дође од вас и вашега сина Г. Димитрија и устмени поздрав, који сам ја са особитом радости примио, за то нијесам могао ни изоставити да вам се не јавим, јер сте ми ви и онако свакојако мили и драги.

Истина, ја бих вољео и милије би ми било, да се с вама видим и састанем, јер вас одавно нијесам видио; али и опет да ја и без вас и иза вас Бог зна колико година узаживим, чинило би ми се, да се с вама виђам и разговарам, док коју од вашијех књига узмем и читати станем. Тако су оне пуне духа и живота правога Србина.

Кад сте ме поздравили, без сумње желите и о мени штогод чути. Ја сам хвала Богу за сад здраво и добро; али сам ове године у жалости, јер сам изгубио своју мајку, која је умрла у Шапцу, и сад ће се до два три дана и година већ навршити. Ко је имао и изгубио своју мајку ласно може знати, каква је то жалост! Али шта ћемо „свијетом се ваља разабрати". —

Мило ми је што сте ме поздравили, а особито ми је драго било, кад сам чуо, да сте сви здраво и добро, које Бог нека вам и подржи!

Примите Господине, и ви од моје стране један особити поздрав, и поздравите ми и г. вашега сина, господина Димитрија, и његову сестру и вашег зета и све наше пријатеље и познанике, и будите увјерени, да вас врло поштује и уважава

16. фебруарија 1859.
у Ужицу.

Ваш свагдашњи почитатељ
и земљак
Иван М. Мркшијевић

[Споља:]

Високоученоме Господину философије доктору
и многих учених друштва члану.
Господину *Вуку Стеф. Караџићу.*
у Београду

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4729]

6.

Високоучени и
високопоштовани Господине!

У Ужицу 19. Маија 1860.

По приложеној куверти уверићете се да сам вам писао и кад сам писмо послао и зашто је враћено.

Ја сам вам много раније од 1. Маија могао одговорити на писмо ваше, писано ми 24. Марта ове године; али сам најпре мислио, да ви пре Васкрса нећете у Лозницу поћи, па би ми се писмо вратило, као што сам се доцније и уверио; и друго што сам се по Васкрсу на неколико дана разболео и лежао више од две недеље; а и осим тога, како сам још од пре био наумио због слабости своје службу државну за време оставити, мислио сам да ми са одговором није нужно ни хитати. Па и најпосле писмо ми се из Лознице повратило.

Ја вам врло захваљујем, Господине, што сте се за мене заузимали и без мога знања, али да сам и председатељ постао ја бих ову службу оставио због слабости здравља за време, а Бог зна бих ли је се и послије примио, ако би још кадгод суђено било да ми служба државна затреба. Али за сад није за мене ни једна. Зато сам и ову садашњу ваћ оставио, само чекам одобрење од веће власти.

Господине! ја вас врло поштујем и уважавам; и будите уверени да вас истинито поздравља

ваш
свагдашњи почитатељ
Иван М. Мркшијевић

[Спољa:]

Високоученоме Господину
философије доктору
и многих учених друштва члану
Вуку Стеф. Караџићу
franco у Београд.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4730]

7.

Високоучени
и многопоштовани Господине!

Неготин 19. Јануарија 863.

Већ прође доста времена од године 1860. како вам ништа нијесам писао, а и сами знате како вас врло цијеним и уважавам, и то је ваљало да сам учинио из многијех узрока, покрај свега што смо се лани у љето, а особито љетос више пута виђали и састајали. Али шта ћу кад сам таке нарави, да баш онима, које највише волим и уважавам најмање пишем и говорим!

Мислим да сте чули, да сам одавно већ постао судија окружнога суда крајписког, дакле овде, гдје сте ви прије 50 година с Ајдук-Вељком били и војевали. Ја сам многа мјеста обишао по Неготину и питао гдје се што знатно у оно вријеме догађало; али слабо има људи живи, који би ми управо казали како је што било, него само по нагађању.

Као што сте могли видити из препумерације обе ваше пошљедње књиге, ја се од двије три године потписујем и Вуковић; а сад вам казујем и томе узрок: да се ми у моме Великоме Селу у Јадру управо тако и сад позивамо, кад нијесам прије имао прилику да вам напоменем да се не би чудили моме потпису.

Баш сад ми паде на ум ријеч: расходавати, која се у овој нахији говори и мјесто исплатити.

Заиста се надам, да ће вам моје писмо мило бити, зашто сам увјерен да и ви мене врло волите и пазите, као свога земљака.

Ваш почитатељ
Иван М. Мрк. Вуковић.

[Споља:] Господину Вуку Стеф. Караџићу,
философије доктору и члану
многих учених друштва
у *Бечу*.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 47311

CCCXLVIII

МИЛАН ЈАНЧИЋ

Високоблагородни Господине!

У Земуну 25. Августа / 6. [Септ.] 1839.

Молим понизно, да ми књигу од песама пошаљете, да је, док сам овде у Контумацу, препишем; Даље опет покорно молим, мени да би изволели обзнанити, кад ја мој посао у Митровици совршим, очули ја код вас као што смо у Београду уговор имали у Вуковар доћи, тако онда да се ја владати могу. Сотим остајем

вашег високоблагородија
пренокорни слуга
Милан Јанчић.

[Спољa:] Hochgelehrten Herrn
Wuk Steph. Karaesich
wohnt bey H Basiel Wassiljewich
in Semlin

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4732]

CCCXLIX

ПЕТАР ДУБРОВСКИ

1.

Милостивый Государь!

Варшава 1839 г. Октября 4.

Извините, что я, ничѣмъ еще не заслуживши Вашего особеннаго вниманія, осмѣливаюсь писать къ Вамъ. — Меня побудила къ этому моя любовь къ нашему родному словянскому міру; притомъ Ваша литературная слава и ученыя заслуги подаютъ мнѣ надежду, что Вы будете ко мнѣ снисходительни.

Г. Профессоръ Кухарскій *ознакомилъ* меня съ Словянскими нарѣчіями и я постоянно продолжаю заниматься ими. — Статья помѣщенная въ изданной Вами *Даницѣ* (1826): *Главное различіе между нынѣшнимъ языкомъ Словянскимъ* и *Сербскимъ*, уже переведена мною по-Русски и будетъ напечатана въ Журналѣ Министерства Народнаго просвѣщенія. — Вашу Сербскую Грамматику я также перевожу по-Русски. — Теперь я началъ писать историческій обзоръ литературы всѣхъ Словянскихъ народовъ въ послѣднее время. Не откажите подать мнѣ совѣты и означить новѣйшіе источники, касательно Сербской литературы, собственно съ 1827 г. Еще позвольте увѣдомить Васъ о слѣдующемъ моемъ литературномъ предпріятіи. Въ наступающемъ 1840 г. я намѣренъ (если, Богъ дастъ, позволятъ обстоятельства) издавать въ Варшавѣ Русскій Журналъ, который былъ бы отголоскомъ всѣхъ Словянскихъ ученыхъ и вмѣстѣ способствовалъ бы литературной взаимности между нами. — Для этого я приглашаю Словянскихъ ученыхъ содѣйствовать мнѣ и присылать иногда свои статьи, которыя я буду переводить по-Русски и печатать въ своемъ Журналѣ. Варшавскіе литератори г. г. Линде, Мацѣёвскій, Кухарскій и др. уже согласны содѣйствовать мнѣ. — О Русскихъ я не сомнѣваюсь. Г. Погодинъ, недавно проѣзжая черезъ Варшаву, также согласился помогать мнѣ. Позвольте, милостивій Государь, надѣяться, что и Вы изъявите свое участіе въ изданіи моего Журнала и будете присылать мнѣ свои статьи. Всепокорнѣйше прошу удостоить меня Вашимъ отвѣтомъ и писать мнѣ на Сербскомъ языкѣ, съ которымъ я уже довольно ознакомился.

Еще онда къ Вамъ просьба: я бы готовъ былъ посылать въ Ваше отечество извѣстія о Русской литературѣ; для этого желалъ бы, что бы *сербское общество (Матица Србска)* удостоило меня избрать въ число своихъ сотрудниковъ. И такъ прошу Васъ походатайствовать объ этомъ. Я почту за величайшую честь, если Сербское общество приметъ меня въ сотрудники, и буду стараться по возможности быть ему полезнымъ.

Можетъ быть, на слѣдующій годъ я буду имѣть удовольствіе видѣться съ Вами, если поѣду, во время вакацій, въ Словянскія земли. — Имѣю честь быть съ глубочайшимъ почтеніемъ и преданностію, Вашимъ всепокорнѣшимъ слугою.

Петръ Дубровскій.

P. S. *Адресъ.* —

P. S. Учителю Русскаго языка въ Варшавской гимназіи, въ Казимировскомъ дворцу. —

[Споља:] Его Высокоблагородію
Господину Вуку Стефановичу
Въ Вѣнѣ.

[Вукова напомена:] Одговорено 11/23 Маја 840

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4733]

2.

Милостивый Государь!

Варшава $\frac{21\text{ Мая}}{2\text{ Юния}}$ 1840.

Съ величайшимъ удовольствіемъ я получилъ ваше письмо за которое премного вамъ благодаренъ. Съ прискорбіемъ сожалѣю, что болѣзнь препятствуетъ вашимъ драгоцѣннымъ трудамъ, Богъ да не оставитъ васъ!

Готовъ охотно исполнить ваше желаніе: перевести по Русскій и по Польскій объявленіе объ изданіи Сербскихъ пѣсней, и напечатеть его въ Журналахъ. — Я вамъ долженъ сказать, что трудно будетъ собрать публичную подписку; что же касается до частной, что я могу найти для васъ подписчиковъ но только очень малое число. Не лучеше ли будетъ сдѣлать такимъ образомъ чтобы напечатать Сербскія пѣсни вмѣстѣ съ подстрочнимъ Русскимъ переводомъ, (какъ сдѣлалъ и г. Челаковскій для Чеховъ), тогда можно будетъ найти въ Россіи значительное число подписчиковъ. Въ такомъ случаѣ, я могу предпринять Русскій переводъ и даже отпечатать его въ Россіи вмѣстѣ съ оригиналомъ.

Напишите мнѣ ваше мнѣніе объ этомъ и если вы будете согласны съ моимъ предположеніемъ, то пришлите мнѣ на первый разъ нѣкоторыя Сербскія пѣсни.

Вамъ свидѣтельствуютъ свое почтеніе Г. Г. Линде, Мацеевскій и Кухарскій.

Искренно желаю вамъ быть здоровымъ, и съ нетерпѣніемъ жду вашего отвѣта. Остаюсъ съ истиннымъ почтеніемъ и преданостію.

Вашъ соплеменикъ
Дубровски.

P. S. Я еще такъ думаю: можно будетъ для испытанія издать сперва небольшую книжку избранныхъ Сербскихъ пѣсней съ Русскимъ переводомъ. Если это изданіе пойдетъ съ успѣхомъ, то его можно будетъ продложать

[Споља:] Wien Herrn
Wuk Stephanovitsh Karadgttsch
Auf der Landstrasse in der
oberen Rainergass № 472e
in Wien

Его Высокоблагородію Вуку
Стефановичу Караджичу
Въ Вѣнѣ

[Вукова напомена:] Одговорено 14/26 Јунија 1840.

[„Срђ“ 1902. 1040]

3.

Високопочитајеми Господине!

У Бечу 14/26. Јунија 1840.

Благодарим вам на писму вашему од $\frac{\text{21. Маија}}{\text{2. Јунија}}$. Што се тиче превода Српских народних песама на Руски језик, па да се с оригиналом заједно штампа, ја мислим, да би то тешко било — и превести и штампати. А ви ако мислите друкчије, и ако имате вољу и времена, изволите огледати, кад примите ову прву књигу Српских песама. А међу тим опет вас молим, да се постарате мени скупити пренумеранта *колико се узможе* (препоручите коме у Кракову и у Вилну, а и у друга места, куд знате). За које вас молећи, и поздрављајући, како вас, тако и Г. Г. Линде, Мацеёвскога и Кухарскога, с истиним почитанијем остајем

ваш покорни слуга
Вук Стеф. Караџић

Его Высокоблагородію

Милостивому Государю *Петру Дубровскому*, учителю Русскаго языка въ гимназіи въ Казимировскомъ дворцѣ въ Варшавѣ.

[Споља:] Herrn *Peter v. Dubrovsky*
in *Warschau*.

[Оригин. у г. И. А. Бичкова; препис г. В. Францева.]

4.

Милостивый Государь!

Объявленіе объ изданіи вашихъ пѣсенъ уже напечатано въ русскихъ и польскихъ газетахъ. Кромѣ того я послалъ письмо въ Москву къ профессору Погодину и просилъ его собрать подписчиковъ; Я писалъ также въ Петербургъ къ г. Краевскому, редактору Журнала; *Отечественныя Записки*. — Увѣренъ, что они соберутъ довольно значительное число. — Я съ своей стороны собралъ очень мало; но надѣюсь упросить еще нѣкоторыхъ лицъ, и тогда вмѣстѣ перешлю вамъ деньги. — Душевно желаю вамъ быть здоровымъ, мой милый и дорогой побратимецъ! Дай Богъ, чтобы мы со временемъ увидѣлись. — Имѣю честь быть съ глубочайшимъ почтеніемъ и преданностію, вашъ покорнѣйшій слуга.

4/16 Августа 1840.
Варшава. Петръ Дубровскій.

[Споља:] Его Высокоблагородію,
Милостивому Государю,
Господину *Вуку Стефановичу Караджичу*
Въ Вѣнѣ

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4734]

5.

Милостивый Государь!

Варшава, 1840 г. $\frac{\text{19 Ноября}}{\text{1 Декабря}}$

Давно уже я хотѣлъ отослать Вамъ деньги за подписку; но надѣялся собрать больше и не успѣлъ. Подписались только

г. г. Мацеёвскій, Кухарскій и я, по экземпляру на всѣ три книги. Посылаю Вамъ вексель, съ которымъ отнеситесь къ г. Штейнеру. — Обращаюсь къ Вамъ съ покорнѣйшею йросьбою. Одинъ изъ нашихъ писателей недавно подсмѣивался надъ сербскимъ языкомъ. Мнѣ это такъ досадно, что я хочу написать противъ него статью. — Между прочимъ онъ приводитъ слова: *чудь, 'удное, стальное, Немацъ*, — и говоритъ, что первое изъ нихъ по-руски означаетъ: *ученое мнѣніе, теорія*, — второе: *худое*. третье: *стальное* (отъ сталь, железо); четвертое: *младенецъ, малое дитя*. — Я сомнѣваюсь въ этихъ словахъ и прошу Васъ написать свое мнѣніе. — Мнѣ даже кажется, что исключая *Немацъ*, такихъ словъ нѣтъ въ сербскомъ языкѣ. —

Душевно желаю Вамъ здоровія. — Варшавскіе ученые свидѣтельствуютъ Вамъ свое почтеніе. —

Въ ожиданіи Вашего отвѣта, имѣю честь быть съ истиннымъ уваженіемъ и преданностію,

Вашъ,
Милостивый Государь,
всепокорнѣйшій слуга
Петръ Дубровскій.

[Спољa:] S-r Wohlgeboren
des H.H. *Wuk Stefanowić Karadzić*
Auf der Landstrasse in der oberen
Reisnerstrasse № 422.
in *Wien*

hir in ein Wechsel.

[Вукова напомена:] Одговорено $\frac{29 \text{ Нојемвр.}}{11 \text{ Декемвр.}}$ 840

[Орнг. у арх. С. К. Академије бр. 4735.]

6.

Высокоблагородни Господине!

У Бечу $\frac{29. \text{ Нојемвр.}}{11. \text{ Декемвр.}}$ 840.

Примио сам почитајемо писмо ваше од $\frac{19. \text{ Нојемвр.}}{1. \text{ Декемвр.}}$ и у њему приложену полицу од f. 18. и 25. крајцара (за три читава

екземплара новога изданија Српскијех народнијех пјесама) наплатио сам од Г. Штајнера. Кад се није више пренумеранта наћи могло, благодарим вам од срца и на овоме. Од прве књиге овога изданија сад је у послу 36-ти табак, и како буде готова, одмах ћу гледати да вам три књиге ваше пошљем. Остале двије књиге надам се да ће се штампати брже од ове; јер је из почетка свашта тешко. Ако бисте и послије откуда добили кога пренумеранта, изволите ми послати. Још се једнако надам, да ће што бити и од Г. Погодина из Москве.

Уд и *Удан* заиста се говори у Српскоме језику мјесто *худ* и *худенъ* (јер се у народу нашему *х* слабо изговара, а по многијем мјестима не изговара нимало); но у средњему роду не каже се *удое* ни *удное*, него *уд̀о* и *уд̀но*. *Немац* (и *Њемац* и *Нимац*) у Српскоме језику значи: 1) ein Stummer mutus; 2) der Deutsche, Germanus. *Чудь* и *стальное* ја у Српскоме језику нијесам до сад чуо никако. За прву од ове двије ријечи ја не знам управо ни шта значи; *стальное* имају Руси, а Српски се der Stahl chalybs, зове турском ријечи *челик* и *мазија*, das Eisen, ferrum aber *гвожђе* (од Славенскога *гвоздь*) и *желѣзо*. Ето вам одговора на питање ваше. Даклем и у вас има таковијех писатеља, који се намећу за учитеља у ономе, што сами не разумију?

Поздрављајући љубезно и вас и Г. Г. Мацеёвскога и Кухарскога и препоручујући се за свагда вашој пријатељској љубави, с истиним високопочитанијем остајем

ваш покорни слуга
Вук Стеф. Караџић

[Оригин. у г. И. А. Бичкова; препис г. В. Францева.]

7.

Милостивый Государь!

Варшава, 1842 г. 4 мая.

Мы уже очень давно не переписывались съ Вами, мой достопочтенный соплеменникъ! Первый томъ Вашего собранія

сербскихъ пѣсень я получилъ еще въ прошломъ году и прочиталъ его съ наслажденіемъ. — Теперь я издаю въ Варшавѣ литературную газету, подъ названіемъ: *Денница* (на русскомъ и польскомъ языкахъ). Она посвящена единственно словянскимъ предметамъ. Я перешлю Вамъ вышедшіе до-сихъ поръ нумера *Денницы* чрезъ одного господина, отъѣзжающаго въ ваши стороны. Между тымъ убѣдительнѣйше прошу Васъ, не откажите украсить мою *Денницу* Вашимъ славнымъ именемъ, и пришлите для нея хотя небольшую статью, которая будетъ для меня неоцѣнна, — или по — крайнѣй — мѣрѣ удостойте меня Вашимъ письмомъ, въ которомъ бы заключались литературныя извѣстія изъ вашихъ странъ. Это письмо могло бы быть напечатано въ Деннице. Какъ бы хорошо было, если бы Вы прислали мнѣ какой нибудь очеркъ изъ Вашего недавняго путешествія, о которомъ я слышалъ въ прошломъ году, бывши въ Прагѣ. Для меня это тѣмъ болѣе было бы пріятно, что въ *Деннице* уже помѣщены оригинальныя статьи г. г. Шафарика, Пуркинье, Смолеря и др. —

Прощайте! Будьте благополучны и здоровы. Въ ожиданіи Вашего пріятнаго отвѣта, имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ и совершенною преданностію. Многоуважающій Васъ

Вашъ
Петръ Дуброскій.

Мой адресъ.

Петру Павловичу Дубровскому, редактору литературной газеты: *Денница;*

въ Варшавѣ,
на Ново-Сенаторской улицѣ,
въ домѣ подъ № 476
литера D.

[Спољa:] Herrn
Wuk Stefanowitsch Karadžitsch
(Herausgeber der Serbischen Nationallieder)
Wohlgeboren.

Per Adresse der K. K. Hofmusikalienhandlung
von Pietro Mechetti 9-en Carlo
in Wien.

[На полеђини:]

Herr Pietro Mechetti wird ersucht, falls ihm die Wohnung des Adressaten nichtbekannt, den Brief bei Herrn Kopitar, K. K. Hofbibliothekar dasellst gef. abgeben zu lassen.

H. Spiestr. Comp.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр 4736]

8.

Милостивый Государь!

Варшава 10/22 мая 1846.

Какъ я сожалѣлъ, что не могъ видѣться съ Вами во время моего пребыванія въ Вѣнѣ, назадъ тому другой годъ. Я былъ у Васъ и оставилъ Вамъ небольшую записку о моемъ посѣщеніи. Такимъ образомъ, по причинѣ Вашего отсутствія, я лишился пріятнаго удовольствія лично познакомиться съ Вами.

Я знаю, что уже вышелъ 2-ой томъ вашего собранія сербскихъ пѣсень; но ни я, ни г. г. Мацеёвскій и Кухарскій, подписавшіся на нихъ, до — сихъ — поръ еще не получили этого тома. И такъ, покорнѣйше прошу Васъ, потрудитесь намъ прислать его, потому что мы ждемъ его съ нетерпѣніемъ. Адресуйте на имя книгопродавца *Списа* (Spiess) въ Варшавѣ, на Сенаторской улицѣ.

Имѣю честь быть съ совершеннымъ почтеніемъ и истинною преданностію. Вашъ

Милостивый Государь,
покорнѣйшій слуга
Дубровскій.

P. S. Мой адресъ.

Петру Павловичу Дубровскому, въ Варшавѣ, въ Цензурномъ Комитетѣ.

[Споља:] Sr. Wolgeboren des Herrn Herrn
Wuk Stefanowitsch Karadžitsch
Herausgeber der serbischen Lieder
in *Wien.*

Die Wohnung ist in der Joseph Wenediktinischen Buchhandlung nachzufragen.

[Ово је све прецртано, а испод тога је написано:]
Landstrasse
im Eckhaus in der Ungergasse.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4737]

9.

Достопочтеннѣйшій мой соплеменникъ!

Варшава 18/30. Апрѣля 1847.

Я писалъ къ Вамъ нѣсколько разъ, но не знаю дошли ли до Васъ мои письма? До-сихъ-поръ не имѣю отъ Васъ никакого извѣстія. Пользуюсь телерь отъѣздомъ въ Вѣну одного изъ моихъ знакомыхъ, пишу къ Вамъ касательно 2-ой и 3-ой части собранія Вашихъ сербскихъ пѣсень. Какъ Вамъ извѣстно, Мацеёвскій, Кухарскій и я подписались на нихъ; но мы получили только 1-ую часть. Сдѣлайте одолженіе, пришлите намъ слѣдующія части Вашего сборника сербскихъ пѣсенъ, котораго мы ждемъ съ нетерпѣніемъ. —

Свидѣтельствуя Вамъ мое глубочайше почтеніе, имѣю честь быть

Вашимъ
Милостивый Государь
всепокорнѣйшимъ слугою
П. Дубровскій.

[Споља:] Его Высокоблагородію
Милостивому Государю
Вуку Стефановичу Караджичу

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4738.]

CCCL

СТЕВАН СТЕВАНОВИЋ ТЕНКА

1.

Ваша Ексцеленција,
Милостиви Господару!

Леополд Ранке, професор Историје на Берлинскоме универзитету, пише ми, да би рад наставити и по други пут издати своју књигу о Србији, „die serbische Revolution“ коју је са мном 1828 године написао. Но ради тога посла нужно би било, да ја на неколико месеци отидем у Берлин; за то се усуђујем молити вашу Екселенцију, да бисте ми у име овога посла исходатајствовали у правитељства Српскога триста талира (да бих могао у Берлин отићи, а онде неколико месеци поседити, и натраг се вратити). Ја се у овоме догађају не молим ни за какву милост или помоћ себи, него се молим само за средство, да бих, не гледајући ни на труд ни на дангубу у другим мојим пословима, могао народу нашему пользу учинити.

Надајући се да ће ме ваша Екселенција удостојити повољнога одговора на писмо ово, и препоручујући се вашој дојакошњој благонаклоности, с највећим високопочитанијем остајем

у Бечу 28. Нојемврија 839.

Ваше Ексцеленције
покорни слуга
В. С. К.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4739.]

2.

Ваша Ексцеленција,
Милостиви Господару!

То друго писмо писао сам вам тако, да га можете показати и вашему друштву пли и Совјету, а ово пишем само вас ради.

Ако се неузможе послати ми ови 300 талира, за које молим, а ви ми изволите послати (преведено на Немачки) оно, што сте ми читали на растанку нашему, ... (нема другог листа).

[Вуков концепат у архиви С. К. Академије бр. 4739а]

3.

Высокопочитаемый Господине!

Питомцы наши, кои су овдашньимъ Правителствомъ у Бечъ на изученіе разны полезны наука и странны езыка послани, пишу ми овы дана и између осталы предмета нарочито се туже, да су досадъ у сравненію времена и положеногъ труда свогъ одвећь малый и слабъ успѣхъ у Французскомъ езыку учинили. За узрокъ тога наводе они невешто и сасвимъ неуредно предаванѣ саданѣгъ Французскогъ езикоучителя, додаюћи къ тому іоштъ, да е истый езикоучитель ньіовъ рђавогъ карактера и морала човекъ, да съ ньима неулюдно и грубіянски поступа, да имъ е силомъ наметнуо нѣке старе Грамматике Французске, кое су сада у весма маломъ употребленію и къ изученю Французскогъ езика сасвимъ неугодне, еднымъ словомъ да се никаквомъ пожелателномъ напредку надати немаю, ако іи реченый учитель и далѣ Французскомъ езику наставляо буде.

Тужба ова и представленіе питомаца овдашньи морало ме е безъ сумнѣ яко тронути и опечалити, изъ узрока тогъ, што овымъ начиномъ толикіи трошкови и пожертвованія овдашнѣгъ Правителства суетна и безплодна бываю, а друго што се мѣсто пожеланогъ и вознамѣреногъ напредка младићи наши покрай невештогъ и у моралномъ призрѣнію подозрителногъ Наставника развратити и покварити могу. Тога ради принуђенъ се налазимъ, у предмету овомъ къ вама, као познатомъ Родолюбцу и пріятелю общега напредка Србскогъ обратитисе, учтиво васъ и свойски умоляваюћи, да небы поштедили труда, стварь ову подробно и обстоятелно испытати, да ли е сирѣчь тужба тамошньи потомаца наши у смотренію Французскогъ езикоучителя ньіовогъ на истини основана, или они може быти при томъ друга нѣка побочна и приватна

намѣреня имаю, желећи се сирѣчь ослободити Наставника, кои іи подъ нужднымъ заптомъ држи, и наблюдаваюћи стросость школску не дозволява имъ, да се прописима доброгъ воспитанія и наставленія противити, и по своіой вольи поступати могу. Ако є онай првый случай, а вы имайте любовь постаратисе, да имъ у договору и согласію съ Г. Копитаромъ другогъ учителя у французскомъ єзику, (безъ сумнѣ ономъ истомъ цѣномъ коіомъ є овай бьо погођенъ) нађете, таковогъ сирѣчь, кои ће предпоставлѣной желъи и намѣри овдашнѣгъ Правительства у свакомъ призрѣнію и у пуной мѣри удовлетворити моћи. Ако ли пакъ изъ предузетогъ изслѣдованія вашегъ увидите, да є оно последнѣ, тоєсть, да се младићи наши саданѣгъ учителя свогъ изъ приватны и неупутны побужденія опростити и другога намѣри ньіовой сходніегъ Наставника имати желе; а Вы имайте доброту, те іи у моє и цѣлога овдашнѣгъ Правительства име свойски опомените и посавѣтуйте, да се неупутны умышлѣнія и безразсудны поступака окану, и задоволяваюћисе са досаданьимъ єзикоучителѣмъ своимъ све силе своє употребе, како ће французскій єзыкъ што пре и болѣ научити, па посредствомъ овога као и нѣмачкогъ говора полезне имъ науке извыкнути, таковымъ начиномъ благородну цѣль ону, коіомъ су одъ Сонародника своій тамо послани, извѣстно постигнути моћи.

О свему што извидили, и како у ствари овой поступили будете, молимъ да бы благовремено извѣстити ме доброту имали.

Усердно и пріятельскій васъ поздравляюћи єсамъ

15. Марта 1840
у Бѣограду.

вашъ Пріятель
Стефанъ Стефановић.

[Спољa:] S-r Wohlgeboren, Herrn
Wuk Stephanovics Karadzics
D-r der Philosophie serbischen
Literatur & & Abzugeben bey
Herrn *Dr. Dean Bisail*
in der Bognergasse № 315

franco in *Wien.*

Herr v. Bisahl wird höflichst ersuht, diesen Brief dem Herrn Wuk einzuhändigen.

[Вукова напомена:] одговорено 2. апр. 840.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4740]

4.

Высокопочитаемый Господине!

Француzскій Єзыкоучитель тамошньи питомаца наши. Г. Бизаиль послависи ми овы дана извѣстіе о тромѣсечномъ испыту, надъ истимъ ученицыма изъ француzскогъ єзыка у вашемъ присутєву држаномъ, међу осталымъ предметима подугачкогъ рапорта своgъ захтева нарочно, да му се нѣке кньиге, ков су му при предаваню француzскогъ єзыка неизоставно нуждне, о правительственномъ трошку набаве, и да му се уговорена бывша у 20 Фор. сребра мѣсечна плата, коя є у сравненію са осталыма нѣговымъ приватно подаваемымъ наставленіяма совыма одвећь мало, и незнатна, соразмѣрно повиси. Што се првога оногъ зактеваня тиче, принуђенъ се налазимъ, опетъ васъ пріятельски умолити, да му одъ мое стране явите, да може слободно реченне кньиге, као француzску Грамматику, Србско-нѣмачкій Рѣчникъ и т. д. ков све скупа по нѣговой процѣни 12. Фор. 12. х. сребра износи, набавити и такове при наставленію на ученика наши ползу употребљавати, но подъ тымъ условіемъ, да се исте кньиге као наше сматраю, и да се по учинѣномъ съ ньима употребленію овамо за нашу Библіотеку пошлю; а одовудъ ће се учинити расположеніе, да се тамо предопоменута цѣна за те кньиге положи. Усмотренію пакъ другогъ зактеваня Єзикоучителя Бизаиля, изволите му казати, да є овдашнѣ Правительство єданпутъ за свагда извѣстну сумму новаца на воспитаніе и снабдѣніе тамошньи питомаца наши одредило, и да одъ исте одредбе свое никоимъ начиномъ не одустае, слѣдователно да се како француzскому тако и нѣмачкомъ Єзикоучителю више одъ 20 Фор. сребра на мѣсецъ дати не може. Ако се дакле Г. Бизаиль сотимъ никако не задоволява, а вы имайте доброту, као што самь васъ и у пређашнѣмъ писму моліо, у договору съ

Г. Копитаромъ постарати се, да питомцыма нашим другогъ и способногъ Єзикоучителя нађете, таковогъ сирѣчь, кои ће съ реченомъ платомъ быти задоволянъ, а притомъ и у смотренію напредка младића наши жељи овдашнѣгъ Правительства удовлетворити. —

У осталому поздравляюћи васъ любезно, Єсамъ

22. Марта 1840 год.
у Бѣограду.

вашъ искренни Пріятель
Стефанъ Стефановић.

[Сиоља као на предходном]:

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4741]

5.

Копија од писма Господину Генерал-мајору, попечитељу правосудја и просвештенија и кавалеру Стефану Стефановићу.

Ваше Превосходителство,
Милостиви Господине!

Опомадне у суботу имао сам чест примити два писма Ваша, прво од 15., а друго од 22. пр. месеца. Где се ово прво писмо задржало, не знам; за то молим, да ми опростите, што одговор на њега до јако већ нисте примили.

Колико сам ја дознати могао, ово су главни узроци нелогге и свађе између овдашњи питомаца Српскога правитељства и између њиовога француског учитеља Визаиља: Учитељ је мислио, да је њега Г. Миловук у име Ваше и у име правитељства Српскога поставио не само њиховим учитељем у француском језику, него и надзирателем, и по томе је хтео с њима да поступа управо као учитељ с ђацима; питомци пак, једно не имајући отуда никаквога налога да се њему тако покоравају, а друго мислећи, да они сами знаду, како им се владати ваља, и да им никакав надзиратељ не треба, нису га тели ни за што више да признаду, него само за учитеља, којему они плаћају, и који с њима ништа више нема, него им за одређено време толковати француски језик, и тако

који више зависи од њи, него они од њега. Из оваки противни мисли морала је постати неслога и свађа.

Питомци су се мени још пре два месеца тужили, да не могу с овим учитељем француским бити, и говорили су, да га морају одпустити; но ја не немајући од Вас никаковога налога, нисам им ништа друго могао рећи, него да чине, како знаду; само сам им уз то напоменуо, да ли они могу њега отпустити без питања и без допуштења отуда, и ако мисле, да то могу, ваља да му напред откажу. Тако су они, не дочекавши од Вас одговора на тужбу своју, њему пре 15 дана не само отказали, да га у напредак имати не ће, него му казали, да им више не долази ни за ово време, што му је плаћено. По том су, истина јавивши и мени, преко доктора Шафарика у Пешти погодили (опет по 20 f. на месец) за француског учитеља: *Фрању Курелца*, који ће ово дана о своме трошку овде доћи. Курелац је родом Рват, и у Пешти је живео, од лекција у француском језику, а као славенски родољубац мислим да ће се и око њи радо потрудити, а особито што и сам по времену жели у Србију.

Да сам ја и какав налог имао од Вашега Превосходитељства, ја не би дао Бизаља отпустити, док се не би Вама јавило, и док од Вас одговор не би дошао; али сад, кад је већ довде дошло, мислим, да се с њиме ништа више не може почињати.

Ја ћу за особиту чест примити, ако ме и у напредак удостојите каквога налога (макар у чему било), и с највећом радости трудићу се, да Вас по жељи Вашој послужим. О чему Вас уверавајући и за свагда препоручујући се Вашој благонаклоности, с истинитим високопочитанијем остајем

У Бечу 2. Априлија 1840.

Вашега Превосходитељства

покорни слуга

Вук Стеф. Караџић

[Државна Архива Министво Просвете К. Б. № 10321. Досије Вука Стеф. Караџића, и Вуков конц. у арх. С. К. Академије бр. 4742.]

6.

Высокопочитаемый Господине!

Пошто самъ и друго писмо у смотренію тамошньи питомаца наши и французскогъ Єзико-учителя ньіовогъ Г. Бизаля послао, добьемъ изненада извѣстіе одъ истогъ Бизаля, да су речени младићи наши, и неочекуюћи рѣшенія и наредбе какове одовудъ, одъ нѣга (Бизаля) и наставленія ньіовогъ сами своєвольно одустали, и да себи другогъ учителя за француски Єзикъ траже. Поводомъ тога принуђенъ се налазимъ, опетъ васъ пріятельски умолити, да бы имали доброту, ствар ову свойски и обстоятелно испытати и извидити, да ли су питомцы наши унутно чинили што су Бизаля оставили, или су то само зато учинити покусили се, да кодъ другога манѣ строгогъ Єзикочителя по своіой вольи поступати, и наклоностима своима безъ узде оддавати се могу. Ако су довольно узрока имали, оставити Бизалия, а вы се молимъ, по познатомъ родолюбію вашемъ постарайте, да имъ другога, но у свакомъ, призрѣнію доброгъ и валяногъ човека, кои ће имъ и у науцы и у владаню добрымъ примѣромъ предходити, наћете и ономъ га истомъ цѣномъ коіомъ е и овай погођенъ био, погодите, представивши му свойски намѣру и желю Правителства овдашнѣгъ. Ако ли е пакъ поступакъ ньіовъ неоснованъ, ако сирѣчь изъ подлы и недозволѣны побуђенія извире; а вы изволите нуждне мѣре употребити, да се Бизаль опетъ наставленія младежи наше пріими, и таково са истомъ доякошньомъ ревностю продужи, а питомце наше озбильски опомените и посовѣтуйте, да му се повиную и наставленіе ньіово на ползу употребе, имаюћи предъ очима вйсоку цѣлъ ону, коіомъ су съ толикимъ пожртвованіяма рода и Отечества своегъ тамо послани. О слѣдствама пак учинѣне съ ньима наредбе ваше, молимъ имайте любовъ извѣстите ме, да бы се по тому управлятити могао.

Усердно васъ поздравляюћи есамъ

6. Априилія 1840.
у Београду.

вашъ искренни пріятель
Стефанъ Стефановићъ

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4743]

7.

Ваше Високородије,
Високопочитајеми Господине!

Знам да се радују многи Срби а и иностранци, који вас познају, што сте ви дошли опет да управљате Попечитељством Правосудија и Просвештенија. Али мислим да се од мене нико већма радовати не може. И томе се не радујем толико себе рāди, колико ради нашега народа и његове књижевности и уопште сваке користи.

Шта се тамо за мене мисли и говори, вама ће јамачно бити познато; али шта ја о томе мислим, видећете из приложене овде копије од жалбе и молбе, коју сам јуче послао Високославноме Совјету. Ову копију за то сам се и усудио послати вама, да бисте је натенани могли прочитати и показати коме знате да је потребно. Шаљем вам такође један наштампан ексемплар од одговора мога који се помиње у поменутој прозби, а молбу моју Високославноме Попечитељству Просвештенија — ако вам не буде позната — можете наћи у канцеларији.

Да сте ви којом срећом били на томе месту где сте сад, ја се надам да дотле не би дошло да ја оваке жалбе и молбе пишем; сад пак надам се да ћете се својски потрудити да ми Високославни Совјет што пре одговори на ову жалбу и молбу, а и ви да ћете ме на ово писмо одговора удостојити, и тако ми дати слободу да вам и у напредак смем открити мисли своје о користи народа нашега.

За које молећи се и препоручујући се вашој родољубивој благонаклоности с највећим високопочитанијем остајем

У Бечу 23. Марта 1848.

вашега високородија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.
(auf der Landstrasse № 362)

[Ориг. у Нар. Библиотеци бр. 1319]

CCCLII

КН. МИХАИЛО ОБРЕНОВИЋ

(и његов секретар)

1.

Ваша Свјетлости,

Премилостиви Господару!

Читајући у различним новинама, да сте Ваша Свјетлост потврђен за књаза и Господара народа нашега, с каком сте славом у Цариграду примљени, и да сте срећно у премило отечество наше дошли, срце је моје, као родољубивога Србина, осјећало, и сад осјећа, неисказану радост. Од те превелике радости и милине постаје истинита жеља, да Вас свемогући Бог поживи на премногa љета, на ползу, на славу и дику народа нашега!

Исповиједајући Вашој Свјетлости ова истинита осјећања срца мога, усуђујем се препокорно замолити Вас, да се и мене у слави Вашој опомене, као Србина из те земље, који је готово сав живот свој провео трудећи се око ползе и славе народа нашега, и тако *служећи народу*, но више без плате, него за плату; и који би и данас, поред све слабости здравља свога за највећу срећу примио, када би му се прилика дала, да своме народу и његовоме Књазу и Господару још више на ползу може послужити.

Молећи се препокорно, да ми опростите; што сам се усудио изјавити Вашој Свјетлости ове мисли и ова осјећања срца мога, и препоручујући се Вашој милости, с највећим високопочитанијем остајем

У Бечу 5. Марта 840.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић

[Вуков препис у арх. С. К. Академије бр. 4744]

2.

Ваша Свјетлости

Премилостиви Господару!

С највећим високопочитанијем усуђујем се послати Вашој Свјетлости објављеније о новоме изданију нашијех народнијех пјесама. Ваш је свијетли родитељ не само мени тамо у земљи нашој помагао у скупљању овијех драгоцјености народа нашега, него ме је 1823. године о своме трошку и у Липиску послао, те сам их штампао; надам се, да ме ни Ваша Свјетлост сад не ћете оставити без милостиве помоћи.

За које молећи се и препоручујући себе и овај народни наш посао милости и покровитељству Ваше Свјетлости, с највећим високопочитанијем остајем

У Бечу 17. Маија 840.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић

[Вуков преппс и арх. С. К. Академије бр. 4745]

3.

По заповѣсти Свѣтлогъ Князя Србскогъ, долуподписаный има честь молити Г. Вука Караџића, да изволи данась у 11½ сахати по европейски, на ручакъ къ Нѣговой Свѣтлости доћи.

24. Юнія 1841. у Бѣограду.

Членъ Совѣта, Управляючій
Княжескомъ Канцеларіом,
Подполковникъ и Кавалѣрь
Ѳеодоръ Хербезъ

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4746]

4.

Ваша Светлости

Премилостиви Господару!

Пређе три године дана ја сам приложену овде у копији ·/. молбу предао Вашему Светломе родитељу, но како се онда догоде различне важне премене, тако немогнем имати среће добити на њу другога одговора, осим да ће ми се и у напредак давати оно двеста талира на годину, што ми је одређено 1835-те године.

Видећи сад, да су се ствари овде прилично уредиле, а при том желећи за живота још више користи учинити нашему народу и отачаству,[1] усуђујем се покорно замолити Вашу Светлост: *прво*, да би сте благоволели додати ми к овој мојој дојакошњој пензији још четири стотине талира, тако да бих свега 600 талира имао на годину; *друго*, да би сте благоволели уредити да ми се из правитељствене касе плаћа штампарски трошак за сваку књигу, коју би ја под својим именом издао о нашему *народу* и *језику*, као н. п. народне песме, пословице, ново издање речника, описаније обичаја, штогод од грађе за историју нашега времена и т. д.

Лако може ко рећи, да ја имам много, и сувише; али кад се помисли, како Правитељство Српско радо и богато троши на школе и на све друго, што се тиче науке и просвештенија, онда се ни најмање не може посумњати, да ће оно сву ову моју молбу испунити с великом радости и са истинитом жељом, да бих ја још много лета с том пензијом живео и да бих му што је могуће више трошка за штампање књига учинио. Кад правитељство даје по четири-пет стотина талира на годину ђацима — јучерањој деци — *на срећу*, да би што научили и у стање дошли, да могу отачаству *каткад* на корист бити, ваља да ће дати што више стару човеку, који је готово сав свој живот провео с великим напретком трудећи се око користи и славе народа свога, и тако, управо узевши, јед-

[1] Од: Видећи... довде уметнуто, а пре тога било га избрисано; После тога смиловали сте се Ваша Светлост, те сте ми одредили прошавше године још сто талира на годину ва надгледање правитељствених питомаца у Бечу. Но све то није мени с фамилијом доста за најнужније домаће потребе у ономе столичноме граду, а камо за моје књижевне послове, с којима бих рад за живота још користи учинити не само отечеству и народу нашему, него и целоме Славенству.

нако служећи народу, и то више без плате, него за плату, и који и данас на овоме свету ништа светије нема од користи и славе свога народа и његовога Књаза и Господара!

Но да не би ко могао помислити, да ја тражим награду само за оно што ћу тек учинити, молим препокорно, да ми се допусти овде споменути што од мојих дојакошњих заслуга.

У самоме почетку буне на дахије, 1804-те године, ја сам био писар у војсци код Ђорђија Курчије; 1807-ме године био сам писар код Јакова Ненадовића; 1808-ме године био сам писар овде код Совета, које би могао посведочити Г. Антоније Протић, помоћник началничества Пожаревачкога, који је са мном заједно писао; 1812-те године био сам од Совета послан као комесар с особитим налозима у Неготин, и оданде сам по заповести врховнога Вожда Ђорђија Петровића, пшао у Видин Мула-Паши ради којекаквих договора, а потом сам, опет по заповести поменутога вожда, био судија и управитељ у Брзој Паланци докле год Турци (1813-те године) на онај крај нису ударили, те ме је онда изменио садашњи Советник Г. Милутин Петровић. који све ово може посведочити, а може бити да ће се и Г. Советник Јанићије Ђурић моћи тога опоменути; 1829 те и 1830-те године био сам у Крагујевцу по заповести Вашега Светлога Родитеља, код писања закона, где су многи садашњи Господа Советници и Попечитељи били другови моји. Кад се на свршетку 1830-те године намисли, да се велики или народни суд премести из Крагујевца у Београд, Светли родитељ Ваш одреди и мене за члана онога суда (које је особито познато Г. Советнику Антонију Протићу); а кад се од оног премештања удари на траг, онда ме светли родитељ Ваш постави членом а по том и президентом магистрата нахије и вароши Београдске.

Ово су службе моје само у земљи нашој, а књижевне заслуге моје познате су свој ученој Европи, и изван ње. Кад Император Росијски, само као Славјанин и као покровитељ народа Србскога, књижевне заслуге моје уважава и награђује, колико се више томе по правди могу надати од Ваше Светлости! Ја мислим, да сам само за оно, што сам о *Историји* народа нашега до сада наштампао (у Даницама: за годину 1826, 1827, 1828 и 1829., и Милош Обреновић књазь Сербскій или грађа за Србску историју нашега времена, Die serbische Revolution von Leopold Ranke, Montenegro und die Montenegriner и пр.) заслужио од правитељства Србскога то

600 талира пензије, за које се молим; а по други пут да сам то заслужио са скупљањем и издавањем наших народних песама; које су име народа нашега разгласиле с новом славом не само по свој Европи него и по Америци: а по трећи пут да сам то заслужио, са оним, што сам досад о нашему језику и обичајима скупио и свету објавио. А најпосле, ваља да не ће нико рећи, да сам ја гори и заслуге и службе моје да су мање од свију оних секретара и осталих наших чиновника, који имају по 600 талира и више од тога плате на годину!

По свему овоме ја се зацело надам, да ћете Ваша Светлост испунити ову моју препокорну молбу, и тако да ћете ме поставити у стање, не само да могу у старости с фамилијом, докле буде Божја воља одредила, лакше и пристојније живети, него и да могу, по мојој свагдашњој жељи, још више користи учинити народу нашему.

За које и опет препокорно молећи се и препоручујући, с највећим високопочитанијем остајем за свагда

У Београду 8. Маија 842.

Ваше Светлости
препокорни и верни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Ориг. у Држ. Архиву; Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4747]

5.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Чест имам послати вам овдје једно писмо од Његове Свјетлости Господара родитеља Вашега на мене са још једном цедуљом. По овоме гледајте кад што успишете Филипсборну да се не прегони. Ја не велим, а мислим да ни Његова Свјетлост то не мисле, да му престанете са свим писати; него поређе и што је могуће краће назећи на сваку ријеч. — У осталом пак ја ћу се старати, да Његову Свјетлост увјерим о Вашему синовном осјећању према Њега; а ја сам увјерен, да ћете Ваша Свјетлост према Вашему родитељу свагда онако

остати, као што сте му јесенас писали и као што сте мени овдје говорили: Ви ћете свагда мислити и тврдо увјерени бити, да Ви на овоме свијету немате (нити имати можете) већега пријатеља од Њега, и да Он ни кога милијега нема од Вас.

Препоручујући се милостивој благонаклоности Вашој, с највећим високопочитанијем остајем

у Земуну 13. дек. 842.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

П. П. Ово се приложено писмо задржало на путу 23 дана! И за то сам ја још овдје, и бићу докле не дође Милија, кога једнако погледамо; пак ћу онда опет што писати вашој Свјетлости. — Молим вас, да се ово приложено писмо не изгуби. —

[Спољa:] Его Свѣтлости
милостивѣйшему Государю
Михаилу Милошевичу Обреновичу,
князю сербскому
въ *Македоніи.*

[Ориг. у Државну Архиву]

6.

Любезный Г. Вуче!

Писмо ваше од 13. о. м. заедно съ Бабовимъ на Васъ гласећимъ писмомъ у вашему приложеномъ бившемъ приміо самъ, кой прилогъ у оригиналу припошиљемъ вамъ натрагъ.

Изъ Бабовогъ писма я самъ увидіо, да е онъ на мене яко срдитъ; а прави узрок тога я іоштъ управо незнамъ, толико само изъ истогъ њговогъ писма видити самъ могао, да онъ мене за неистинитогъ, но за едно говорећегъ, а друго мислећегъ, држи, као што исто у своме више пути именованомъ писму и наводи, да онъ ни мало не веруе ономъ момъ пре некогъ времена писатомъ и по Г.Г. Лази, Катићу и Јовицы послатоме писму, когъ содржаніе и вами е као што

сте мы казали врло добро познато. Изъ когъ дакле узрока може се заключити, да самъ я непостоянъ и лицемѣранъ я незнамъ; развѣ неправедно ме обвинити, што я учтивимъ начиномъ Г. Филипсборну пишемъ; а што я учтивимъ начиномъ кореспондирамъ съ њиме, мислимъ, да се тиме Баба не одричемъ, нити то може за доказателство служити, да є оно неистинито, што сам Бабу у горенаведеномъ писму пре некогъ времена писао. Мене Г. Вуче заиста сви кой ме познаю држе за поштена и истинита и онакога, на кога се човек на честь и честно слово слободно ослонити може, ово исто и я самъ о себи чувствуемъ слѣдователно признати не могу, да сам лицемѣръ. Г. Филипсборнъ є мени од више важни лица препорученъ као човекъ поштенъ, и кой доволно знаня и вѣжества у свомъ послу притяжава и до данасъ я одъ никога чуо ни самъ, да є онъ опасанъ човекъ, шта више я видѣвши, да му є покровителница наша Руссія наклонѣна и да добро о нѣму она мнѣніе има, приміо самъ га за нашегъ Агента, по чему судити морамъ, да мы онъ неће никакви лажльиви и безъ икаке користи приносећи рачуна поднети; а на послетку дай Боже, да мы до онога доспѣмо шта желимо, на ћу я све рачуне драговољно исплатити.

Я самъ ономадъ Бабу одговоріо на нѣгово писмо, кое сте мы вы пре неколико дана приносилали и кое є заедно съ овимъ вашимъ писмомъ дошло, по чему се падати могу, да ће онъ изъ могъ одговора увидити, да самъ я невино окривлѣнъ и да є гнѣвъ нѣговъ противу мене неправеданъ.

Молећій васъ, да од мое стране кадъ у Бечъ отишли будете, Баба у руку полюбите и увѣрите га о моіой невиности, остаемъ

У Мацедоній
16-ог Декемвра 1842. год.

Вашъ доброжелећій
Вамъ
Мих. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину, Господину
Вуку Ст. Караџићу
у Земуну.

[Напомена Вукова:] Одговорено 21. февр. 843. г.
из Беча.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4748]

7.

Любезный Г. Вуче!

1-ог фебруара по рим. писато мы писмо ваше приміо самь пре неколико дана, припослато у Г. Тиркиноме писму.

Прекюче добіо самь и одъ Баба такоѣеръ писмо, съ копмъ одобрава, да Вилманса по ону погодбу, кою намь в онъ (Вилмансь) предложіо къ себи узмемъ, ков ћу не закаснѣно и учинити.

Како Вы у истоме писму Вашему велите, наше поравненіе съ Филипсборномъ никаквогъ успѣха ніе имати могло. Я васъ дакле повторително молимъ, да Вы повторително Г. Филипсборна съ 1050 фор. понудите, съ тимъ да онъ Вама квиту поравненія између насъ изда, ако ли онъ и опеть на исто пристао не бы, а Вы молимъ исте при вама налазеће се новце Г. Тирки предайте, а нѣму кажите, да му я више ништа дати не могу, нити се обвезанимъ то чинити видимъ, ако се као што онъ каже моій писама при нѣму и находе, то онъ съ истима ништа друго доказати не може, развѣ єдну мою према дѣяніяма нѣговима благодарность и према *усѣху исти* награду; а према успѣху є я мислимъ довольно награде.

Г. Кодрпка пакъ нѣговъ зеть ніе самномъ погаѣао, кадь є куѣу подь кирію узимао, да онъ дугове мое, башъ кадь бы я и коме дужанъ было, одь кириє кою є он дужанъ мени платити одбія, зато самь я у смотренію томе Богићевићу и писао, да онъ нѣга понуди одма припадаюћу кирію куѣну исплатити, или се одма из куће исселити, извѣстивши га предворително о узроку неплаћаня кириє Г. Кодрикомъ, о чему ме є Богићевићь іо шть кадь сте Вы овдѣ были извѣстіо, кое самъ вамъ, ако се опоминѣте я у писму нѣговомъ и читао.

Благодаримъ Вамъ на извѣстію сбившегь се последнѣгь у Србій догаѣая, а у исто време молимъ да мы и у напредакь, по гдѣкой путь, кадь времена къ тому имали будете по гдѣшто што чуете явити не изоставите, еръ я овдѣ ништа, као што и сами знате не чуемъ, развѣ што у новинама, а и то текъ штогодь наѣемъ и видимъ, а одь како сте вы одавдѣ отишли іошть до садъ никаквогъ писма изъ Србіе одъ Богићевића неймамъ, чему ће по свой при[ли]ци послѣдньи догаѣаій узрокъ быти. Владика є Максимъ, Богъ да му душу опрости, за свагда се зала овогъ свѣта уклоніо; но мени є само жао

њега као редкогъ у Србій рођеногъ Србина, каковій Србія много не притяжава.

И мени є такођеръ врло жао да съ Г. Владикомъ Црногорскіемъ видити ни самъ могао, комъ од мое стране не изоставите мое высокопочитаніе и рукополюбацъ изручити. Вашъ пакъ поздравъ я самъ некима изявіо, а некима ћу то првомъ приликом, кадъ се съ њима састао и видіо будемъ учинити.

Време є овдѣ по одласку Вашему іошть лепше и топліе было него при вашему овдѣ бављењу, одъ неколико дана само ладно є и мразъ постояно држи, кой ће мислимъ последній быти.

Я се Богу благодареніе совршено здравъ находимъ и свему мы добро иде, као и до садъ.

Примите дакле и Вы усердни поздравъ одъ Вилманса, кой ме є моліо да вамъ га изручимъ, а у исто време одъ

У Берлину
4-гъ Февруара по нашему 1844.

Вамъ
доброжелећегъ
Мих. М. Обреновић

[Споља:] Господину, Господину
Вуку Стеф. Караџићу
доктору филозофије
у Бечу.

[Напомена Вукова:] Одговорено 22. февр. 844.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4749]

8.

Любезный Г. Вуче!

5-гъ, 17-гъ овогъ месеца писато мы Ваше писмо приміо самъ, а мислимъ да сте и Ви мое одговоръ на ваше прво писмо поодавно већ примити морали. Поздравъ сам Ваш Г. Ранку изручіо, кой вамъ на истоме благодари, а у исто време молио ме є да вамъ и његовъ изявимъ. Такођеръ самъ и Господину кодъ ког смо први путъ съ Бабомъ се упознали изявио поздравъ Вашъ, кой вамъ такођеръ исто равнимъ начиномъ враћа.

Вилмансу самъ изявіо Бабову желю: да сасвимъ къ мени дође и предао самъ му Бабово писмо, кое є у моме приложено было, и онъ ће кой данъ къ мени доћи, докъ послове свое уреди и док свима лексіе, конма є до садъ предавао одкаже и съ њима се намири.

Да сте были ономадъ у прошасту Суботу, да видите, колика се є овдѣ парада съ музикомъ и съ Машалама чинила у деветъ сатій у вече Г. Гриму. Сви се ђаци скупили Берлинскогъ Университета и принели му сву ту параду и ђурунтію за знакъ њіове према њему благодарности. Колики є „Lindenstrasse“ на све човекъ до човека и Машала до Машале право одоше пред његовъ квартиръ, на тамо свираше, певаше и тутњише, на онда натрагъ.

Лазинъ далакъ као што є и было, после оный шесть недеља постіо є онако іошть єдну неделю и по, по докторовой препоруки, па после по одобреню истога почео є єсти као обично, до далѣ Докторове наредбе, а онъ одъ како сте вы отишли ніе ни єданпуть дошао, а Лаза почео живити и єсти као обично на се налютіо на „Доктора: на мы све єднако више да бежимо одавдѣ, кадъ све лажу.

Неизоставите мы послати кою Србску књигу. Являюћи Вамъ да є овде све єднако онако рђаво и погано време као годъ кадъ сте и вы были и усрдно Васъ поздравляюћій пребивамъ

У Берлину.
14-гъ 26-гъ Февруара 1844 лѣ.

Вамъ доброжелећій
Мих. М. Обреновић.

Н. Н. Баба Васъ поздравля. Дошао іой є сынъ већъ пооодавно, коме є Баба за Васъ приповедала, кой жали да васъ ніе видіо и овдѣ застао. Морао бы га човек по Бабиной нарави кою он сасвимъ притяжава познати. Пештанске Новине іошть нпсамъ добіо.

горньи.

[Спољa:] Господину, Господину,
Вуку С. Карацићу
у Бечу.

[Напом. Вукова:] Одговорено 17/29. Марта 1844. г.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4750]

9.

Любезный Г. Вуче!

Заедно съ писмомъ Вашимъ 22. Фебруара писатимъ примiо самъ и квиту у истоме приложену, кою в Филипсборнъ одъ свое стране за знакъ совршеногъ самномъ памиреня дао. На трудби пакъ Вашой у смотренiю окончанiя свега овогъ принешеной примите мою благодарность.

Пре краткогъ времена видѣвшiй у овдашньимъ новинама, да в неки Французъ, Робертъ, когъ Вы по свой прилицы познаете писао о свими Славянима у Турской Држави и находећима се т. в. Србима, Црногорцыма, Бугарима, Бошняцыма и Албанезима, поручимъ у еданъ „Buch-Handlung“ да мы исто ново изданiе изъ Париза набаве и тако пре неколико дана добiем я исто изданiе у две кньиге, одъ прилике свака одъ два прста дебела.

Изъ свега нѣговога описанiя види се, да се в дуже времена онъ у нашимъ краевима бавiо и доста су му сва обстоятелства доякошня наша позната, а тако исто и обичаiй и нарави наше браће. Свудъ в лепо и красно, да болѣ не може быти писао и описао, а особито у Вхожденiю своме, гдѣ онъ самъ своя о народима овима размишленiя ставля изъ кой се види, да в за Славяне изузимаюћiй само сѣверне, — заузетъ и самъ се Славяниномъ претворiо. Али само о Србiй што в писао ту в мало, као што покойни чича Јокса каже, чивiю окаляо. Обреновиће в горе начиниo, а особито Баба, него и Калигулу и Нерона и баш онако, као што му је Прота Ненадовићъ кодъ когъ в као што самъ чуо онъ дуже времена у квартиру быо, диктирао. Но при свему тому оставимо то, али што хотѣвшiй подржати страну сада владаюћiй у самой стварп лаже и управо историю Срба квари и свету фалшно мнѣнiе о ньой дае. На примѣръ, на едномъ мѣсту о Бабу и Вучићу говорећiй iошть о старимъ стварма, наводи да в Вучићъ стари Тѣлохранитель Карађорђевъ быо, кое, као што я знамъ ніе истина, еръ за времена Карађорђина нико за Вучића ніс зно ни да в живъ. И да в Бабо противу Карађорђа бывшiй iошть подъ владомъ истога, као што сте и Вы у вашой о Србiй Историй о томе говорили, дошао у Бѣоградъ да моли Карађорђа за опроштенѣ и да га в овай одма милостиво помиловао и опростio му. Я као што се опоминѣмъ да самъ у

Вашой књиги читао, да є управо на противъ тога было, и да при свему тому што є Младенъ хтео Баба да оправда и кривицу на Димитрія бацы, да є онъ безъ знања Бабовогъ писмо, кое є Карађорђе уфатіо и међу своимъ шакама имао писао, но да онъ то ніе признао, но да є потврждавао и признавао, да є нѣгова сопствена кривица. Из ова два примѣра можете врло лако видити, по чиемъ є диктираню све ово писано. Жалостъ є само то, да по несрећи люди, кое не мало интересира, стараю свету криво мнѣніе о бѣдними нама дати.

Явите мы молимъ ели за цѣло Карађорђе одъ Наполеона на поклопъ саблю добіо, као што Г. Кипріянъ Робертъ у своимъ о Карађорђу похвалама вели.

Являюћи Вамъ да се Богу Фала совршено здравъ находимъ усердно васъ поздравлямъ и пребивамъ

У Берлину
12/24 марта 1844.

Вашъ
добро-вамъ-желећій
Мих. М. Обреновић

[Спољa:] A Monsieur,
Nonsieur Wuk St. Karadzicz,
docteur en Philosophie
Landstrasse à *Vienne.*

[Напомена Вукова:] Одговорено 17/29. Април. 844.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4751]

10.

Любезный Г. Вуче!

Одавно самъ већъ Ваше 17/29. Марта писато писмо приміо; но послате мы у писму истоме назначене књиге іошть до данасъ ни самъ добио, зато Вамъ до сада на писмо Ваше и одговоріо ни самъ, чекаюћій све одъ даана на данъ да и књиге приспу, како бы Васъ и о пріятію исти извѣстити могао; но као што мало више реко до данас ій нейма. Како Баба, тако исто и Господинъ онай кодъ кога смо Бабу найпре видили, премда књиге добили ни су, ничимъ манѣ кадъ самъ имъ казао да мы књиге неке шалѣте одъ коій да имаду и за ньи неке, изявлую Вамъ свою благодарность.

Увидіо самь такођеръ и припослати мы съ писмомъ истимъ и *Артиклъ Пештански Народньй Новина*, кое су као што видимъ поводъ къ израженію *већъ предуготовлѣне лютнѣ* дале. Я самь о томе пре неколико даана полученія писма Вашегъ извѣштенъ быо и исти артиклъ добіо. Као што самь я извѣштенъ найвећа є лютня зато, што се у артиклу овоме: „Исти Господинъ предае князу Географію, Исторію и т. д., налази, по чему Б . . . вели іоштъ є требало Часловацъ и Псалтиръ метути. Но свака ватра, коя плаовито годи [!] она се фришко и угаси. —

Портретъ кой се при молеру Поповићу находи ніе быо іошть онда готовъ кадъ су се она друга два доле у Земунъ снела, зато є и заостао при нѣму; а кад га Вы имати желите, а Вы га изиштите од нѣга на га при себи задржите.

До 5—6 даана я полазимъ одавдѣ но гдѣ управо незнамъ, еръ мы є Бабо писао и желю свою, да се самномъ састане изявіо.

Извѣштаваюћій Васъ, да се Богу благодареніе у повольномъ станю здравля налазимъ, усердно Васъ поздравлямъ и пребивамъ

У Берлину
15/27. Априла 1844. Лѣ.

Вамъ
доброжелећій
Мих. М. Обреновић

[Спољa:] Господину, Господину
Вуку Стеф. Караџићу,
философије доктору,
у *Беч.*

[Напомена Вукова:] Одговорено 1. Јулија Римск. 844

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4752]

11.

Любезный Г. Вуче!

1-гъ овог месеца писато мы Ваше писмо добио сам у Г. Тиркином приложено.

Радовао самь се, кадъ самь при читаню како Вашегъ истогъ писма, тако и обявленія видіо, да се друга кньига

нашій народныій песама штампа, а да ће и трећа до идућегъ пролећа готова быти. Учинићу наредбу да мы се чрезъ Васъ послате мы а сада у Лајпцыху налазеће се кньиге пошлю. Да самъ я знао да су оне у Лайпцыху могао сам ій већъ поодавна лако имати. — Видим да често къ Бабу идете и да се Бабо здравъ налази чему се и єдномъ и другомъ радуемъ.

Мени ніе до писма Вашега ништа познато было о Бабовомъ на єсенъ путованю у Миланъ а тако исто и іошть манѣ о моме у истоме мѣсту зимованю; но као што Вы у писму Вашемъ велите, то є могуће?

Ако се молеръ Поповићъ, код кога є мой портре, ту налази, Ви му изнесите ово мое писмо с коимъ му се ево препоручуе да Вамъ исти (Портре) преда.

Овдѣ се већъ ево две недељ налазимъ, а сутра у име Бога полазимъ преко Амстердама къ Раини, узъ кою пенюћій се до Франкфурта доспѣти намѣравамъ, гдѣ ћу као и у Амстердаму, опетъ неколико дана да што се видити има видимъ, задржати се, а одандѣ ћу за далѣ планъ продуженія пута мога сочинити.

Усрдно Васъ поздравляюћій а и од Г. Пацекове Вамъ стране поздравъ изявлюћій, кой вама на вашему благодари, пребивамъ

3/15. Юлія 1844.
у Хамбургу.

Вамъ доброжелећій
Мих. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину,
Господину, Вуку Стеф. Караџићу,
у Бечу.

[Напомена Вукова:] одговорено 12/24. Јул. 844. г.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4753]

12.

Любезній Г. Вуче!

Пре неколико даана овдѣ приспѣвшій затекао самъ Ваше 12/24 Юлія писато мы писмо.

Из нѣга самь видіо да є Бабо здравъ и да код нѣга често одлазите, а тако исто да и онъ къ Вама по гдѣкадъ долази, чему се радуемъ.

Стокица, као што изъ истогъ писма Вашегъ видимъ не зна; но погађа гди нѣгова облигація мора быти, а гди є да є на добромъ є месту (я є прела[!] я є брусъ; я одъ мотике штене). Онъ се све своій душмана бой, и страшно є управо да га не отрую, као што се є онъ Бабу іошть кадъ самъ я у Бечу быо тужіо.

У новинама самь овдѣ читао, да се Петронијевићъ и Вучићъ по одобренію дворова натрагъ у Србію враћаю, но незнамъ требали овомъ извѣстію веровати? — Тимъ више сумнямъ о истинитости ньиногъ повратка, што се млога знатнія лица сада на правленію налазе, коя су овоме противна.

Изъ Хамбурга самь, одакле самь Вамъ последнѣ писмо писао, далѣ путь найпре Елбомъ, а по томе моремъ до острва Хелголанда, великогъ притяжания од 2000 коракляя дужине Енглеске Кралице продужіо, гди лети преко 1000 страный ради морскій купатила долазе. Два дана самь у острву овоме остао; а одатле далѣ моремъ до Амстердама. Из овога преко Хаага, Ротердама, Антверпена Бру̂ссела Ко̂лна, Кобленца и Маинца до овдѣ. Овдѣ пакъ остаемь іошть два дана, по истеченію когъ времена далѣ ћу путъ узъ Райну до Базела предузети, изъ места когъ у внутреность Швайца упустити се намѣравамъ. — За цѣло се пак незна гди ћу зиму провести, а лако є могуће, да ћу и ондѣ гди Вы желите.

У цѣломъ до сада путу здравлѣ ме є Богу фала совршено добро послужило, а и у напредак ће надамъ се.

Усрдно Васъ поздравляюћи пребивам

3/15 Августа 1844 лѣ.

у Франкфурту.

вамъ доброжелећій

Мих. М. Обреновић.

НЗ. НЗ. У овдашньимъ новинама читао самь юче, да є Бабо преко Барона Сине нека добра у Моравій купіо, незнамъ оћели ово истина бити? Я сумнямъ.

Горньи.

[Споља:] Господину,
Господину, Вуку Стефановићу Караџићу,
у *Беч*

[Напомена Вукова:] Одговорено 8/20 Септембрија 844

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4754]

13.

Любезный Г. Вуче!

Три сам Ваша писма приміо, а ни на єдно Вамъ одговоріо нп самъ. Друго Ваше писмо добіо сам управо после месец даана кое се є у Венеції задржало.

Вы као што изъ Вашій писама видим из Београда *шуманге* у Беч; но незнам мислите ли се опет скоро у Београд повратити; я сумням. — И я се надам скоро се у Бечу с Вама видити; но не на пролеће, но на єсен у Септемвру месецу *ако се узможе?*

Мене ево у Болоньи одъ прекоюче. Овде сам само іошт данас, сутра већ далѣ преко Флоренца и Рима у Неаполь одлазим. Велим *преко* Флоренца и Рима зато, што се ни у єдном ни у другом од овій мѣста за сад бавити нећу. У Неаполю ћу провести наступаюћій месец Декемврій и већу половину Јануара; єр по сказиваню свію кой добро познаю време у кое се кад и гди налазити треба, увѣрили су ме, да у Риму треба быти на свршетку карневала (фашинка), а тако исто и Страсну неделю и воскрсеніе у истоме провести, као што ћу я и чинити враћаюћи се изъ Неаполя у последнѣ даане Јануара.

До овдѣ є Богме мой Г. Вуче ладно, а управо зима баш као и код нас, незнам како ће быти одъ ону странъ Апенина, гди веле да зиме а іошт манѣ снега нема.

Ви у велике печатате наше народнѣ песме. И я сам Вам пренумерант, сад у Тріесту бывшій пренумерирао сам се код Г. Владисавлѣвића. У Тріесту бывшій врло сам добро време све Србима окружен провео; мени ово тим више пріятно быва, што на читавом путу, когъ сам до сад учиніо, а тако ће и на овом сигурно когъ учинити у намѣри сам быти.

Срба не нађо. — У једном листу Срб. Нар. Листа читао сам у Трієсту, како се лютите, што су Вам наше неке песме прештампањем искварене. Имате право; ер оно већ као да и нису више у Србій састављане, већ као одъ Бачванина неког.

Ево видите како се трудим, да брезполезно (ъ) из писаня избацим, но залуд, све се само утиче, као што га на више места видити можете.

Я се у совршеном здравлю Богу благодареніе палазим и желим, да се и у такоме и видимо, па было о пролећу, или о јесени.

При том примите усрдни поздрав од
18/30 Нов. 1844 лѣ.
у Болоньи.

Вам
доброжелећег
Мих. М. Обреновић.

[Споља:] A Monsieur,
Monsieur Wuk St. Karadjits,
abzugeben bai Herrn Tirka.
à Vienne.

[Напомена Вукова:] одговорено 26. Дек. 844

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4755]

14.

Любезный Г. Вуче!

По други пут ме ево у Неаполю и то од 5—6 дана. У Риму сам затекао Ваше писмо. На њега Вамъ изъ истогъ мѣста нисамь могао одговорити, занятъ съ гледанѣмъ и удивляванѣмъ чудесногъ карнавала, или болѣ рећи конацъ и свршетакъ карнавала истогъ лѣта. Онога тутня и оній лудостій, коій е свакій съ найвећомъ охотомъ участникъ, за цѣло у свету нейма. Хиляде кола притиснуле и заглавиле Римске сокаке. Стотине се ока цвећа Дамама, или по нашинскій к..... у кола разбаца, равно као и онима кое на балконима или прозорима стое; а ове пакъ равнимъ начиномъ кавалѣрима повраћаю и не остаю дужне.

Овако се исто, а и више, жита мало съ шећеромъ посутогь, да ніе башъ сасвимъ голо потроши, но съ томь разликомъ, да іе ово само између кавалѣра, исключително дама троши, съ њиме се никакова галантерія не води, неко кой коме пре и више у очи сасути, и то съ найвећимъ зоромъ може. Ђаџашъ и по коя поморанца, као и лимунь у главу куцне, па о ню и распрсне се. Све се ово премда лудо, за *bon ton*, узимлѣ кой ово нечини и овоме не подражава, нейма чувства нити се тай веселити зна. —

Видимъ да є и друга кньига нашій народный несама већъ готова но я у Риму бивши ни самь никакву кньигу истій приміо.

Съ своимъ последньимъ писмомъ Бабо ми є явіо, да є неко добро у Моравій куніо; но имено како се зове и кое є, и не споминѣ, само вели да є среднѣ величине, па вели съ тимъ се задоволи, а я управо незнамъ шта означава *средня величина*. Єдно само село є мала величина; сто села су велика величина а између єданъ и сто има іоштъ деведесетъ и осамъ, далъ є све ово средня величина и ако є, кое є одъ овій числа.

До кой данъ навезшћу се на Пароброду за Палермо, можда ћу оданде и до острова Малте отиѣи. За страстну неделю, као и за Воскрсеніе намѣравамъ опеть у Риму быти.

Примите мой поздравъ као извѣстіе о совршеномъ момъ здравлю.

4/16 фебр. 1844[!]
у Неаполю.

Вамъ доброжелећій
М. М. Обреновић.

НЗ. НЗ. Германъ ме у Риму нађе. довдѣ смо заедно допутовали и одавдѣ ће мо до Спциліе и Малте; а одъ овогъ последнѣгъ мѣста чини мы се да ћемо се раздвоити, єръ онъ съ Курти иде у Грчку

горньи.

[Спола:] Monsieur
Monsieur *Vouk St. Karadgitsih*,
à *Viena*.

[Напомена Вукова: Одговорено 12/24 Април. 845

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4756]

15.

Ваша Свјетлости

Премилостиви Господару!

У своје вријеме имао сам част примити високопочитајемо писмо Ваше Свјетлости из Неапоља од 4/16 Фебруарија. Мислио сам Вам нањ одговорити за Њемачки Ускрс у Рим; но како сам чуо да сте отишли на другу страну, одгађао сам од дана до дана до сад.

Преко Тирке послао сам Вашој Свјетлости у Рим два екземплара од II књиге нашијех народнијех пјесама један за Вас, а један за нашега бр̂ата Лаза), не знам јесте ли их примили. Да сам смјео од Господара ја бих ову књигу посветно В. Св. или бих на заглављу казао, да је Вашијем трошком наштампана; али знате, да би онда он казао да просипате *његове* новце; и свакоме би другоме он то прије опростно хвалу Вашу него мени. Но знајући ја како Ваша Свјетлост о таковијем стварима паметно судити знате, надам се, да Вам и без тога узрока не би зато било жао на мене. Ви знате, да добро ваља само чинити, а неће остати скривено, ко га је учинио. Надам се, да ће са Божјом и Вашом помоћу у овој години бити готова и III књ. нашијех народнијех пјесама; у којој ће бити јуначке пјесме под владом Турском.

Не знам, да ли сте Ваша Свјетлости чули од кога, да ми је Правитељство Српско повратило читаву прећашњу пензију (од 400 талијера), која ми се почела давати од 29. дек. пр. г. (а за оно 2 године и 5 мјесеци што нијесам примио нема ни спомена). Знајући ја да Ваша Свјетлост нијесте као онај човјек, који жели и ради, да су његови пријатељи и почитатељи у завади и омрази са цијелијем свијетом, мислим, да Вам овај глас неће бити мрзак, него мио и повољан. У оваквом стању може бити, да ћу ја моћи више користи учинити народу нашему! а народна корист и слава мислим да су најсветије ствари за Вашу Свјетлост, макар Ви гдје били. По овоме надам, се да ми Ваша Свјетлост и у напредак нећете укратити ону милостиву и великодушну помоћ, коју сте ми у Берлину одредили у име штампања књига. Од Руске и Српске пензије, (које обадвије износе око 600 талијера) могу сад с фамилијом *којекако* живљети, а Ваша помоћ биће

ми само за штампање књига. Ви знате, да ја и осим народнијех пјесама имам још много којешта за штампање, и то све о народу нашему, као н. п. пословице, приповиједетке, ново изданије рјечника, различне грађе за Српску Историју нашега времена, различне биљеге о обичајима народа нашега и т. д. Ове сам ствари ја преко 30 година купио по различнијем крајевима народа нашега, па ако их за живота не приправим за штампу и не издам на свијет, све су пропале. Ако се Ви не бојите Господара, ја ћу с радошћу на свакој мојој књизи у напред наштампати, да је Вашијем трошком на свијет изишла. Ако да Бог те се на јесен овдје састанемо онда ћемо се о томе више разговорити. Прије Њемачког Ускрса прошла је овуда у Рим она наша Берлинска баба; била код мене, и и ја сам њу походио, и поздравио сам Вашу Свјетлост по њој.

Како сам чуо, да сте Ваша Свјетлост отишли у Грчку, одмах сам казао да ми то није мило; већ што би, би. Знам, као што видим из овога писма Вашега, да Ви то изнајприје нијесте мислили, него да су Вас други послије навратили.

Од Србије ново за сад нема ништа, осим, да је Стојан Симић отишао у Влашку, као што се говори, да расправља рачуне с ортацима. Говори се, да се сад опет око цијеле Србије приправљају некаке буне против данашњег Српског правитељства и прем да се ово по великијем канцеларијама за истину држи, ја све мислим, да од тога нема ништа. Порта је (као што стоји и у 108 Ѫ. општијех новина) међу осталијем узроцима за што војску шаље на Грчку границу, споменула и долазак Ваше Свјетлости у Атину.

Господар је здрав, али је с очима врло зло: готово не види ништа, него у по подне пипа по асталу тражећи бурмутицу или бројанице; у мјесецу Мању мисли очи оперирати, али Бог зна како ће послије бити. Купио је у Моравији три сеоца за 32.000 форинта ст. и прије 15 дана био се оселио онамо са свијем, но јуче је опет дошао овдје да проведе Ускрс и Ђурђев-дан. Даница се удала за Алексића, но с тијем прођес нити се свршио ни промијенио, него стоји као и прије што је био. Господар је казао мени и Тирки и Думби, да ће јој дати 40000 ф. ст. *пошто* она од прођеса удари натраг и дијете од туторства ослободи и њему га преда с онијем актом од Херешта без икакога уговора; Алексић пак и Даница кажу да је он њима *на само* обрекао, осим којекакијех трошкова и ситница (које износе око 15.000 ф. ст.) све Алексићеве по-

лице и облигације (које износе преко 70.000 f. cm.) како се вјенчају без и каког другога уговора. Тако сад ствар стоји. Господар мени каже, да му Алексић сад о Ђурђеву дне мора платити интерес на новце; а Алексић мисли и говори да не плати ништа него још да иште своје полице и облигације на траг.

Но од свега је тога много горе Господарево стање с Фаником. Он мисли, да од ње нама поштенијега и њему привржениjег чељадета, купио јој коње и кола, те се воза као каква прва фрајла или госпођа; а она и њезини тајни пријатељи збијају с њиме спрдњу и варају га и *харају* са сваке стране и најпослије може бити да ће имати с њоме више посла него с Даницом. Ја сам му то пред поласком његовим у село све казао управо; али помоћи не ће ништа. Ја мислим, да би нужно било, да се Ваша Светлости налазите по близу њега; јер и да се разболи јако, а камо ли да га нађе смрт покрали би му не само новце и којекаке драгоцјене ствари, него и полице и друга писмена свједочанства (а може бити и различна којекака лажна проградили).

Ово дана ја полазим у Бијоград, које да благодарим на пензији, које да видим управо како је и да ли би се народу у чему помоћи могло, а поред тога и да огледам, не би ли ми дали и оно, што нијесам примио пензију за 2 године и пет мјесеци; рад бих отићи и до Тршића, у коме нијесам био од године 1809. Кад би могуће било рад бих натраг ударити преко Сарајева у Сплет, па оданде на Тријест. За мене би много вриједило кад бих могао туда проћи, али незнам управо, хоћу ли моћи отићи и у Тршић. У почетку мјесеца Јулија мислим бити овдје, да почнем штампати III књигу пјесама, за коју је хартија већ приправљена. Дотле се надам да ћете ме и Ваша Свјетлост обрадовати одговором на ово писмо, за који ћу казати Тирки нека га задржи код себе до повратка мога овдје.

Препоручујући се дојакошњој милостивој благонаклоности Ваше Свјетлости и желећи Вам дуговјечно здравље и душевни мир и задовољство, с највећим високопочитанијем остајем Вашој Свјетлости

У Бечу 12/24. Априлија 845. препокорни слуга,

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4757]

16.

Молим Вашу Свјетлост да бисте предали у Петербургу:

1.) Графу Сергію Семеновићу Уварову један од она два љепше свезана егземплара Новога Завјета.

2.) Кнезу Платону Александровићу Ширинскоме-Шихматову онај други љепше свезани егземплар Н. З. Томе истоме и онај простије свезани егз. Н. З. и 1. Рат за Српски јез. и пр. и Песме Б. Р. для библіотеки Русскаго отдѣленія Имп. Ак. наукъ.

3.) Димитрију Момировићу онај егз. Н. З. који му и назначен и 1. Рат и Песме Б. Р.

4.) Н. И. Надеждину завијена и нањ написана три одрезана и обрезана листа од С. Н. Листа, које му шаље Г. влад. Атанацковић.

5.) И. И. Срезњевскоме Песме Б. Р. (а Н. З. и Рат однио).

[4-III-1848]

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4758.]

17.

Љубезни Г. Вуче,

У Петрограду 19/31. Мар. 848.

Примио и сестрино од 5/16. о. м. писмо и вашій неколико реда одоздо дописаній пре три дана.

Јуче ми дође и ваше писмо послато преко Г. Тирке.

Тешки смеј спопаде Г. Надеждина јуче кад му я каза, да в и на вама парадирала бела кокарда, и рече, да бы му міліе било вас с' њом видити него Бог зна што. А то сам му казао код Г. Књажевића, гдѣ смо заедно јуче ручали. Како ли ће бити с' критикама литерарним, то, вели, не зна.

Г. Надеждин рече, да ће скорим бити штампана критика на превод вашега новог Завѣта у журналу Министерства народног просвештеня од Г Срезнѣвског. И то рече, да у истой неће бити псовке но тому противно. Момировић го-

вораше, да ће нешто противу дѣла овога вашега да пише, но я би рекао да ће се тек само осрамотити.

Я се, Богу фала, са свим здрав наодећи, сутра у Москву полазим, да видим и ову исторично знатну, а у роду своме единствену, као што сви веле, варош. Сви ме увѣраваю да тамо за празнике останем, као што ће мислим и бити, гди ако и проведем Св. Воскресеніе, одма ћу се натраг овамо вратити; а у Беч ћу мислим ако не последньи дана априлія поћи, а оно маія почетком за цело.

Овде су поодавно већ за чудо лепи дани и време благо, готово топло. Но при свой благости овога времена нигдѣ се не креће лед на Неви.

Примите срдачан поздрав од

Вам
доброжелећег
М. М. Обреновића.

НЗ. НЗ. врло ми е жао било извѣстіе добивши́й како се некій люди мешаю и плету између Вука и Матице Српске, па іошт коим начином, а ту им е место као пасулю на Божић, али куд и све остало ту и то.

горньи.

[Споља:] avec les lettres de *Mr. D. Tirka*

A Monsier
Monsieur Wouk St. Karadjitsch
à *Vienne.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4759]

18.

Любезни Г. Вуче!

У Лондону 9/21. Сеп. 849.

Я сам више писама приміо кос од вас, ков од Г. Даничића између осталіе и ове едно и то последнѣ 3/15. ов. мес. писано.

D-r Jan Bowring тражио сам; но неймага у Лондону ни у Енглеской. Одпутовао е; и то знате куд? не би се никад

сетили ни погодили. — У Хину!! или по руски у Китай! Тражим сад Пинкертона, и ако іоште и нѣга не нађем жао ће ми бити.

Данас є прошла неделя дана од како сам у Лондону. Мени се Лондон веома допада. Варош є грдна велика и пространа, гомила людства и кола неописана на сокацима, и то овако пространим сокацима.

Омнибуси тако исто у маси и брзоћи єдан поред другога врве као у Бечу фіякери, осим 3.000 фіякера остали. Маньи Пароброди по Темзи плове од єдне диштанціє вароши до друге као у Венеціи Гондоле. Єдном рієчу све велико и свега млого; а при свой овой мложини, нигди жандарма нигди полицая оружаног; шта више ни сами солдати не смеду ни *шанцанет* при себи носити кад ни су у служби. Имаю, мой Г. Вуче, Енглези памети и такта за читав остали свет.

Я сам већ готово сав Лондон у накрст обишао и видіо нѣгове вредности, а ніе ни чудо кад готово по ваздан ништа друго и не чиним но трчим од места до места.

До десет дане полазим у Манчестер, Ливерпол и Единбург. Пут ће овай свега траяти 2—3 неделѣ, почему ћу се овамо вратити да се за Француску и Париз навезем.

Примите срдачан поздрав од

Вашег

М. М. Обреновића.

[Спољна:] Monsieur
Monsieur Vuk St. Karadjitsch
à *Vienne.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4760]

19.

Любезни Г. Вуче!

У Лондону 2/14 окт. 1849.

Данас є трећи дан како сам се вратио у Лондон са мога пута по Енглеской и Шотской, то єст: био сам у Ливерпоолу, Манчестеру, Единбургу, Јорку и Дербей. Овде дошав затекао сам на поштп ваше писмо писато 21-ог и 24-ог пр. мес.

Као за пакост неима овде никога кой би требао за ваш и наш посао Бауринг є у Кини, као што сам вам од пре явио, и то као енглески конзул. Уркарта ено у Смирни, од кад є отишао у Цариград. Пинкертона тражих, и нико ми не умѣде казати гди є; но іоште му тражим траг. Надам се да ћу бар и са кіем моћи говорити.

Има овде нека Госпоѣа Кир (енглески се пише „Keer", но, мислим, изговара се као што сам српски написао), ков є муж у Индій чиновник, а она овде живи. Ова є Госпоѣа превела на енглески второ Ранкино дѣло о Србій, ков є добар успѣх имало, почем є већ три пут штампано. Ню од већ наше стварп интересираю и рада би о Орієнту, особито о Србима, што поуздано писати, на кой конац є и наумила за наше землѣ одпутовати преко Беча. Одма при првом виђеню самном она ми изяви ову нѣну желю, на ков іой я савѣтовах да причека док настане пролеће, ков ће она мислим и учинити; но неће пролећа овде чекати, већ у Бечу, почем одавде за тамо полази 17-ог или 18-ог ов. мес. по рим. Она оће п у Босну, но Г. Пацек іой рече да од тога босанског пута не ће бити ништа, п нек се она проће Босне; али она вели да є путовала у Кину и неколико пута по Индій, а Пацек вели; све є то „Pomad" према Босни. Еле како му драго я сам іой обећао дати єдно писмо на Вас увѣривши є да іой нико болѣ од Вас не може дати нужне информацій за наше краєве, у оном обзиру у коме она овай пут предузима.

Я ћу іой дакле дати єдно писмо на Вас, а Ви, кад Вам га она пошлѣ, отидите к' ньоизи и будите іой на услуги и од користи колико можете. То вам морам примѣтити да Турци нису у великой части код исте Госпоѣе, а цар Никола напротив у найвећой. Чудо за Енглескиню у Енглеской; ал већ то како му драго, то є нѣн посао.

Добро би било да Госпоѣу ову упознате са Господ. Буе.

Я намеравам до кой дан поћи за Париз.

Примите срдачан поздрав од вашег

М. М. Обреновића.

Кад Г. Надеждину узпишете, зафалите му од мое стране на поздраву и изявите му га од мене.

[Споља:] Monsieur Vuk Stephanovitch Karadjitch

Vienne

Landstrasse Ungergasse 361.

[„Срп", 1903, стр. 166]

20.

Љубазни Г. Вуче!

Писмо ово одноеи собом Госпоћа „Kerr" о намѣреном путу ков я сам вас извѣстіо са моим последњим писмом.

Госпоћа Kerr намѣрна в зиму у Бечу провести и тек на пролеће за наше краєве поћи. Кад и у познате землѣ човек поће путовати, да тек истом за се путув доста пута ніе сувише о њима разбирати од люди коима су оне добро познате, тим више дакле ово у саму нужду прелази кад се за отачбину нашу полази, коя в, по несрећи, за већу част просвештеног света іоште штоно кажу: „terra incognita", а у той намѣри: о њојзи што поуздано писати и тиме в свету упознавати, као што в то права цѣл овог предузетог пута Госпоће Kerr.

Нико Госпоћи Kerr користній у овоме обзиру бити не може, по моме увиђењу, од вас; чега ради сам іой я и обећао на вас писмо дати да іой, у томе призреню, на услуги будете, ков обећанѣ ево сад испунявам, што ню одвећ задоволява као и самога мене, ер сам увѣрен, да ће те ви то на себе радо примити.

Мислио сам Госпоћи Kerr дати писмо на Г. Црнобарца у Београд, но то ће можда, болѣ бити да ви учините.

У осталом срдачан поздрав примите од

4/16 октобра 1849
у Лондону.

вашег

М. М. Обреновића.

[Спољa:] Monsieur
Monsieur Vuk St. Karadjitsch
à *Vienne*
Landstrasse Ungergase № 362.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4761]

21.

Љубезни Г. Вуче,

У Паризу 8. Нов. п. р. 1849.

Пре єдног сата донесе ми момак са поште писмо од 3 ов. мес.

Фала вам на гласовима; не пропустите ми и у напредак поћекад кои послати, єр само отуд могу знати шта ми валя веровати.

Надам се да вам є до сад дошла у Беч Госпоћа Кегг.

Мене ево у Паризу од двадесет и два дана данас равно. Све што у нћму и у нћговой околини има знатнієга я сам већ видіо, а тога има дости. При свему томе, што ме Бабо позива да се скоро у Беч вратим, намћран сам овде остати барем іоште месец дана, єр не знам шта бп и у Бечу радіо. И од 13/25 пр. мес. ваше писмо приміо сам 1-ог ов. мес. п. р.

Сад саслушайте што имам да вас молим, као молбу надам се да ће те испунити преко Г. Поповића; јер знам да є вама тешко писати или болћ да рекнем, копирати оно, што сте єдан пут већ писали, и то одавно. Ево ово є што би ми требало, чим пре тим болћ: Ясан и кратак екстракт из књиге: Житіе Милошево, или грађа за српску историю — писане 1820 год. и то овакав на прим: почевши од бегства Карађорћевог 1813 године: Милош се є бавіо од 1813 до 1815 год. маом у Београду, по жељи и заповести Турака. 1815-те год. видивши да другог спасенія за Србе нејма оде (коим начином?) у народ, позове га на оружіє казавши му да другог спасенія за нћга нејма. Како є и на коме месту почет рат 1815 год. Дан и датум (од Цвети, чини ми се), кад є са баряком изишао пред народ у Црнући. По своме реду ков є године и у ков време била коя битка у коима є он био воћа;

на Ужици, на Чачку на Дублю, на Пожаревцу, Засавици итд. Шта є оно рекао Делибаши на битки Пожаревачкой? Како се є земля обурвала на Чачку те млоге Турке живе покопала. Гди є ранѣн? Гди су Турци Чика Ефрема уватили и колико є био у затвору у Небойши? У коіой є битки Бабо єдном паши (име истога) живот спасао и преко границе га у Босну опремio? Кад є било то кад є Бабо преко Дрине отишао у логор паши (име истога)? Колико є било са Бабом люди нѣгови кад є отишао турцима? Како се є звао онай бимбаша што га узео на веру, и шта му є рекао при растанку? Гди є Чика Јован био употребљѣн за све ово време? Историю са Молером, и ко се є од войвода при догађаю истоме стрефio? Ресавац знам да єсте. Доцнія дѣла: кад є кой Хатишериф и Берат дат и обнародован и на ком месту? Уредба судова и администрациє. — Надам се да из овога видите шта я желим и шта ми од прилике треба. Најболѣ би било да имам вашу књигу, ал кад то неймам бићу совршено задоволян са оваким екстрактом. Дакле молим и вас и Г. Поповића за ово и по други пут.

Примите срдачан поздрав од

вашег

М. М. Обреновића.

[Спољa:] Monsieur
Monsieur Wouk St. Karadzitsch
Am Neunarkt № 517.
à Vienne
en Autriche

[„Срѣ“, 1903. стр. 168]

22.

Господин Вуче,

Я и сви са конма сам се разговарао како да се парастос за покойнога владику уреди сагласно смо нашли да є најприличнiє да Г. Суботић надгробно слово састави и говори. Но да би Г. Суботић сходно слово начиніо прошлости владике покойнога и нѣгови дѣла, нуждно му є знати промене

главиће у Црној Гори учињењ за владе покојника и спознати подробніе њиме на свет издата дела. Ова сва ви морате имати, а оно прво т. е. промене и уредбе покојним у отачбини његовој учињене Вама су болѣ него икоме познате. Изволите дакле Господину Суботићу дела владичина на промотренѣ дати и усмено му изяснити шта би у слову на похвалу живота владичиног требало напоменути.

5/17 Нов. 1851 год.

Ваш
М. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину
Вуку Стеф. Карацићу
Овде.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4762]

23.

Гос. Вуче!

Ви сте били већ ютрос код мене; па ће те доћи и по други пут, а не ће те ме код куће наћи. Изволите молим вас доћи у $5^1/_4$ управо код Графа Хунядія па ћу и я бити да вас представим

Мих. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину
Вуку Ст. Карацићу

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4763]

24.

Господин Вуче,

Жалост! Превелика жалост! Грдна жалост!!! Данас у подне умро е Цар Никола! Немойте ником то саобштити. Дођите сутра к' мени између десет и єданаєст сати.

$8^1/_2$ сати

[Вуковом руком: (18. Февр. нашега 855.)]

Обреновић.

[Спољa:] Господину
Вуку Ст. Караџићу
собственоручно

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4764]

25.

Господин Вуче,

Дођите сутра у 10 сати у руску капелу на опело за упокојног цара Николу.

у Петак [18 или 25. II, 1855]
$11^1/_2$ сати у вече.

Обреновић.

[Спољa:] Herrn
Herrn Vuk St. Karadjitsch
Loco

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4765]

26.

У Четвртак 858. [маја]

Г. Вуче, ево поуздани и *сигурни* новина: Сви заточеници у Гургусовцу пушћени су из затвора, са тим уговором, да из землѣ (Србіе) изађу и у Турской живити мораю. Советник Рая Дамяновић в у затвору умро пре неколико дана. Етем Паша није код кнеза у квартиру, него — као што смо ми мислили да ће и учинити — у Граду. Ово ми све каза онай Господин код кога сте ви прекоюче были.

М. М. Обреновић.

[Спољa:] Monsieur
Wuk St. Karadjitsch,
Loco.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4766]

27.

Господине!

Његова Свѣтлость Князъ заповедіо ми є да у 10 сати кола по васъ пошлѣмъ, а ви сте желили Господина Димитрію Свѣтлой Княгиньи представити, дакле изволите му явити нека се спреми, и съ вама заедно овамо дође.

На данъ Св. Илiе [20. VII] 859.

вашъ истини почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину
Вуку С. Караџићу
Кавалѣру и пр. и пр.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4767]

28.

Љубезни Г. Вуче,

У Београду 27. Дек. 859.

Ваш син ми є предао обадва Ваша писма. Я Вам прилажем овде єдно писмо; од кога є показаће Вам на нѣму наодећи се подпис. Ово писмо Вам шилѣм да га покажете и — ако не цело — а оно бар оно што є у њему забележено, прочитате познатоме нам Господину, из чега ће он видити, да се ми, понаособ пак я, у великом белаю налазимо, кой белай ће — као што ће Те из наведеног писма видити — до кратког времена *правим белавм* постати. — Милош Поповић є, после двомесечног кућевног апса, ономад пуштен. Юче є отишла заповест Финанци да се Груићу и Янковићу од сад, до далѣ наредбе, плата не дає. — Овде иде у обште онако, као што Вам є познато да є и до сад ишло. — Бабо є од неколико дана немоћан, но не од обичног лупаня срца, него од утробе, а при томе има и яку кіявицу.

Као што из новина видим Конгрес се е, за сад, мало побркао. Француски Єлчія у Цариграду е казао капуџай Петроніевићу, да се о Орієнту на конгрезу ништа предузимати неће.

Неймаући кад Тирки писати и одговорити му на нѣгово писмо, молим Вас да му слѣдујуће испоручите: 1-во Фала му на дару. 2-го кућу мою на Ладштрасу може дати француском Єлчи под кирію само у томе случаю wenn es der Mühe werth ist. т. е. ако добру кирію буде хтео платити. 3-ће За Жуевића не треба да прави медалю, но нек Јокић пошлѣ овамо ону кою он при себи има, и 4-то нек ми *одма* преко Buchhändler-a Gerold-a набави књиге по овде приложеној цедуљи.

Поздрављаући Вас и честитаући Вам празнике, остаем

Вам доброжелећи
М. М. Обреновић.

28-ог Дек. Изцепајте овде приложено писмо, пошто га, као што више реко, саобштили будете.

горњи.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4768]

29.

Љубезни Г. Вуче,

У Београду 7/19 Яну. 860.

Надам се да Вам е Г. Влаовић предао мое писмо, и, да сте Ви, са, у истоме моме, другим приложеним писмом, употребленѣ учинили, и далѣ га саобштили, као шта сам Вас я молио да учините. Ово Вам писмо по Г. Димитріадесу из Земуна шилѣм, кой, као што ми рече, прекосутра за Беч полазп. Но не надајте се да ће Вам ово писмо какве радосне и веселе гласе донети, колико год што ніе ни прво. Явио сам Вам да су Груић и Янковић изненадно служби — или болѣ рећи плата, ер то е главна ствар — „до далѣ наредбе“ лишени. Ономад е Г. Митрополит писмени налог добио да *Проту*

Лозничкога одма и без икаквог одлагања отправи од куд е и дошао; ер ће, у противном случаю, то полицайна власт са њиме учинити. Г. Стевча е од неког времена са свим шкартиран, и у конаку се видити може само у томе случаю кад се по дужности лично представити мора. Млоги се овоме радую и налазе да ће то на болѣ повести; я, на против, не видим ни најманѣ узрока се овой мимоходной коначкой промени и теранціяма радовати. У очи саме нове године бияду десет од најглавнији Београђана у конаку дочекани и испраћени онако, како се ни су могли надати да ће бити почествовани: да су отац и майка при истоме поздраву најглавније и прве роле играли, разуме се и по себи. — Поуздано сам разумео да се ради на ономе плану о коме смо есенас били извештени и за кой смо само Ви и я били мнѣнія: да то ніе Паши на таньиру гайтан послати, па да овай одма узме абдес. Єсте ли се Ви у Вашем мишленю у овоме предмету променули, не знам; али што се мене тиче я онако исто мислим као и од пре, т. е. да то бити неможе, и да ћу я први бити кой ћу по дужности, како ми се заповеди, сваки могући одпор предузети и чинити противу извршеня горе наведеног плана и намере. Нек *нико* не мисли да ћу се я буди чему другоме склонити, при свему томе што ми е горе овако живећи него икаквом смртном, кой никакав преступ учиніо ніе, да би га праведне казни постизавале, и што се и душевно и тѣлесно изнуриг и сатрег узалуд. — Са рапортима свойма погранични Началници являю да људи (раја) из Турске све еднако овамо, у Србію, пребегаваю. Ономад пак добиг од Лесковачке Наіе прошенје велико колико пола врата, са некакви сто печата, подписа и крстова. Я се све боим да ће на пролеће „los gehen wird". Шта ћемо у овоме случаю ми радити? Можемо ли са скрштеним рукама из наше куће гледати како комшиске куће гору? Оћемо ли моћи то чинити кад би баш и хтели? — Шилѣм Вам овде еван руски журнал, кога допис из Београда, црвеним плайвазом забележен, ће Вас сигурно у великом степену интересирати.

Поздравляюћи Вас остаем

Вам доброжелећи
М. М. Обреновић.

P. S. У место Димитріядеса, Г. Цукић, за кога би рѣшено, да за кой дан у Беч оде, носи ово писмо собом. Цѣл

нѣговог у Беч путовања ће вам он саопштити. Грујић е именован за помоћника у Попеч. Правосудія, и то из тог главног узрока што е Јленка горко плакала!! — Ютрос су неколико солдата били код мене, обучени у новим униформама, пројектираним Ранком Алимпићем и вашим сином, за нашу војску. Мустра пројектирана сином вашим мени се допада за нашу народну војску; не знам шта ће бабо рећи.

М. М. О.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4769]

30.

Господине!

Нѣгова Светлост Кнезъ Наслѣдникъ заповедіо ми е да вамъ явимъ да ће те данасъ после подне између 2 и 3 сата у Топчидеръ ићи, дакле изволи те чекати и вамъ кола послати.

у Београду
на Благовести [25. III] 1860.

вашъ почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину
Вуку Караџићу
П. Т.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4770]

31.

Љубезни Г. Вуче,

У Београду на Петров-дан [29, VI] 1860.

Ваш син ми е обадва ваша писма предао. — Я се мучих и почнях неколика пута да познати Вам акт на француски преведем, као што сам Вам пред Ваш одавде полазак обећао учинити; али узалуд сва мука моя и накапљиваня: осим без-

посличарски и просіячки визита скопчани са *obligates* рукополюбцем, у коима ми, жали Боже, єдан дан за другим пролази, дође и Филип Христић из Банѣ, послат од Баба овамо, да са мном прави єдан проєкт новог устава, кой Порта захтева да іой се на нѣно *благорасужденіє* поднесе. Ми морасмо нешто правити и прошасте неделѣ скрписмо тако звани проєкт устава, кой Ф. Христић ономад однесе у Баню. Али я се надам да ће само при нашем правленю проєкт остати, а да он неће видити Цариграда, єр сам по Ф. Христићу писао Бабу и моліо га да се, бар за сад, прође свакій оваковій проєкта, са кома би тек могли ударити на велики сіясет. — И тако, Г. Вуче, мени не оста ништа друго него к' себи зовнути Д. Медаковића, и предати му наведени акт да га он преведе, препоручивши му найпре да о истоме *ником* ништа не казує, коє є он и учиніо, као што ћете из овде приложени седам табака видити. Но будући би Медаковићу, ако не немогуће, а оно на сваки начин врло тешко било на француски єзик преводити, то є он ово на немачки учиніо. Господин онай коме ћете Ви — са моим поздравом — овай превод предати, истина врло мало немачки єзик разуме, али онай други Господин кой є до нѣга први, на против: зна немачки, ако не болѣ, сигурно као и француски. — Вашу сам кньигу ономад добіо, и прочитавши є пет на девет, послао є по Филипу Бабу, коя ће га сигурно забавляти. Ђоша є отишао у Баню; я ћу Боєвићу дати поруку за разашилянѣ Ваши кньига и купленѣ новаца од пренумеранта. —

Официри се одавде никакви на страну неће шиляти; а Ваш син є, као што ми Жуєвић рече, моліо за Urlaub да може у кою илицу ићи. Идуће неделѣ моя жена за тамо полази. Кад би било могуће, я сам рад био да є испратим до Иванке где би єдну неделю дана остао; али чини ми се да од ове моє намере неће бити ништа, єр се Бабо опет хрђаво са здравлѣм налази. Ево данас є среда, а он є іоште у неделю лупанѣ срца добіо, коє и сад без прекидно трає, и тако преко три пут 24 са̂та. Бог нек му у помоћи буде, а докторска вештина чини ми се да є немоћна.

Поздравляюћи Вас остаєм Вам

доброжелећи

М. М. Обреновић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4771]

32.

Господине,

Његова Светлость Князъ Наслѣдникъ садъ є изъ засѣданія изишао, и я му ваше писмо саобштіо, онъ ми рече да вамъ явимъ да данасъ кодъ Њга на ручакъ дођете, за то не мои те ручати, а яћу вамъ кола после два сата послати.

у Београду
5. Августа 1860.

вашъ истини почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину
Вуку Караџићу
Кавалѣру и пр.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4772]

33.

Господине!

Данасъ сте кодъ Њгове Свѣтлости Књаза Наслѣдни на ручакъ позвати, доцніе ћу вамъ послати кола да дођете.

Не пропуштамъ вамъ явити да є јучеръ Госпоја Перка са синомъ своимъ Г. Милошем дошла.

И Г. Др. Пеичићъ є синоћ дошао онъ є у Топчидеру на конакъ остао.

У Београду
7. Августа 1860.

Вашъ
почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину Вуку Караџићу
кавалѣру и пр.
у Месту

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4773.]

34.

Господин Вуче!

Кое е од овог двога добро, а кое е погрешно речено: „близнад или близанци“, или се може бити и едно и друго рећи може. Ако е овай последньи случай, онда ми одговорите и научите ме кое е од овога двога обичніе.

У Недељу
[после 14. септ. 1860.]

Ваш
Мих. М. Обреновић.

[Споља] Господину
Вуку Ст. Караџићу
у Месту

[Ориг. арх. С. К. Академије бр. 4774]

35.

Љубезни Г. Вуче!

17/29. окт. 1860 г.

Отидите код Г. Гарашанина и разговорите се са њиме, упитавши оће ли се он примити Представништва; но то да буде од ваше стране учињено питање.

Ваш
М. М. Обреновић.

[Споља:] Господину
Вуку Ст. Караџићу
у Београду

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4775]

36.

Господине!

У Београду 22. Октомбра 1860.

Позвати сте данасъ у два сата код Нѣгове Свѣтлости на ручакъ.

Кола ћу вамъ послати.

Вашъ почитатель
А. Јовановић.

[Споља:] Господину Вуку Караџићу
П. Т.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4776]

37.

Г. Вуче!

Ютрос виђех нашега Барона и то овде код мене. Я га запитаг кад га човек напире може код куће наћи; он ми рече из ютра: но я мислим, да и у вече би га могао човек наћи после ручка, а пре театора. Пробајте дакле ioште данас да к њему одете. Он е на конаку у новой Симиной кући као што вам юче реко. Преко сутра, као што ми сам рече одлази.

21. 9-бра [1860].

М. М. Обреновић

[Споља:] Господину Вуку Ст. Караџићу
Loco.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4777]

38.

Господине!

У Београду 26. Априла 1861.

Да изволи те сутра у 3 сати после подне код Нѣгове Светлости на ручакъ доћи.

Вашъ почитатель
А. Јовановић.

[Споља:] Господину Вуку Караџићу
у П. Т.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4778]

39.

Господине!

У Београду 29. Априла 1861.

Њена Светлост Госпођа Кнегиња позивље васъ сутра да изволите у 3 сата на ручакъ доћи.

Я ћу вамъ као и пре у $2^1/_2$ сата кола послати.

Вашъ почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину Вуку Караџићу
II. Т.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4779.]

40.

Господине!

Њихова Светлост Књазъ и Кнегиња позиваю васъ сутра рано т. е. у 7 сати да у Топчидеръ на фруштукъ дођете.

Кола ће у $6^1/_2$ сати по Г. Ђуру Даничића ићи и кодъ васъ свратити да заедно у Топчидеръ идете.

30. Априла 1861.
у Београду.

Вашъ
почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину Вуку Караџићу
II. Т.
у Месту

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4780.]

41.

Господине!

По налогу Његове Светлости част имам позвати вас Господине, да изволите у Четвртак 1. јунија у три сата по подне на ручак у Двор доћи.

30. Маја 1861.
у Биограду.

Понизни
А. Јовановић.
Управ. Двор. Кнежъ.

Доктору Философије и Кавалеру разних ордена Господину Вуку Ст. Караџићу и пр. и пр. и пр.

[Споља:] Доктору Филозофије
Кавалеру разних ордена
Господину Вуку Ст. Караџићу
И. Т. у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4781.]

42.

В. Св.

Пр. Г.

Од како сам зимус дошао с пута једнако сам се накањивао да вам *говорим* ово што ћу сад овдје да напишем, пак се никако нијесам мога наканити, него вам сад морам *писати* и то с великом муком.

По милости и по части коју В. Св. мени указујете мене људи држе у Биограду између прве наше господе, али по средствима за живљење не само што нијесам између првијех него нијесам ни између другијех ни између трећијех ни између четвртијех, већ живим управо сиромашки с великом натегом.

Од како сам 1844. године имао срећу у Берлину познати се с В. Св. нигда нијесам овако зло живљео и због тога у забуни био као за ове прошле три године како сте В. Св. с покојнијем вашијем оцем у Србију дошли, и то једно због тога, што сам прије живљео са својом фамилијом на једноме мјесту, а друго што сам ту милост коју сте ми В. Св. 1844

благовольели одредити примао уредно; а како сте В. Св. у Србију дошли ја живим овдје, а Фамилија ми у Бечу, а примање оне ваше милости некако се у томе времену побркало те не иде својем редом као прије.

Натјеран невољом и потребом усудио сам се препокорно представити В. Св. како ја мислим да би се моје стање могло поправити:

1). За пређашње владе под Карађорђијевићем било је званије *кабинетскога совјетника* с платом као што је књажескога представника и предсједатеља совјета. Не би ли се оно званије (макар и под какијем другијем именом) сад могло преиијети на мене? Тако бих ја имао пристојну плату, а поред тога могао бих долазити у попечитељске сједнице, у којима бих може бити кашто могао бити од користи В. Св. и народу нашему. То би званије било за мене и од прилике као попечитељ без службе (Minister ohne Porte feuille), само да имам плату. Ако би ко против овога што рекао, ја бих му одговорио, да овакијех званија само *плате ради* има не само по осталијем државама, него и у нас има људи и у Совјету и у врховноме суду и међу окружнијем и срескијем старјешинама, који су само *плате ради* онђе постављени. Истина да е новчано стање наше земље за сад доста тешко, али ако се нађе да је потребно мени ово да се учини, наћи ће се и новаца за то, као што се налази и за друге ствари, и потребније и непотребније од овога.

2). Ако ли се ово мени не може учинити не би ли Совјет к мојој дојакошњој пензији могао толико додати, да с овијем, што ми В. Св. дајете и с Руском пензијом имам двије хиљаде талијера на годину?

Да мени треба на годину најмање толико да бих у Биограду пристојно могао живљети мислим да В. Св. није потребно доказивати; али други ко кад би ме запитао на што ми требају толики новци одговорио бих му ово; а) ја имам жену кћер и унуче, за које све морам старати се да живе према мени и моме имену; б) жена моја, која је другога закона и језика не може овдје да се навикне, него је рада живљети и умријети у мјесту својег рођења (у Бечу), а ја, с којијем она живи већ 44 године, дужан сам старати се да јој по могућству жељу испуним; в) мени, осим осталијех домаћијех трошкова, треба овдје пристојан квартир, за који данас ваља платити готово 100 дуката на годину; г). кола

ако требају и коме требају мени, барем с једнијем коњем (Einsspänner); д). да се могу каштo проћи како по Србији тако и изван ње (ја сам лани хтио, као што је познато В. Св. у Фиред здравља ради, па нијесам имао с чим, т. ј. нијесам имао новаца); ђ). а ваљало би што и да се заштеди (кад се ја нијесам обогатио до сад, јамачно се неће обогатити ни од сад, него само кад бих могао учинити да дуга иза себе не оставим и да ону земљу у Лозници колико је могуће уредим; а ако се ја поред В. Св. не ћу помоћи, ко ће поред кога ли?

3. Ако ми се ни то не може учинити, а оно се покорно В. Св. молим (а за прећашње се ни једно од онога двога не молим него само В. Св. препокорно представљам, да знате шта мислим). да бисте благоволјели што је могуће прије уредити да ми се она милост коју сте ми одредили 1844. године почне унапредак уредно давати свакога мјесеца и да ми се сад све исплати што за прошло вријеме нијесам примио, пак ћу се ја крити и живљети како се може било овдје или у Бечу, *како је воља В. Св.*

Штоно се у нас каже „Ум за морем а смрт за вратом", тако и ја ако отидем сад у илицу, према мојијем годинама, може бити да нећу више имати среће В. Св. ни ваљети. У овоме догађају надам се да В. Св., као што сте ми давно обећали, не ћете заборавити моје фамилије: син је мој сад више ваш него мој, кћи је моја приправљена да код каке госпоће у Бечу или Паризу може бити другарица (Gesellschafterin) или читатељица (Vorleserin) или дјецу надгледати и учити; али ми је највећа брига за жену, него се тјешим надањем, да В. Св. не ћете допустити да она по смрти мојој у старости постане слушкиња или да проси.

В. Св. ја сам овдје казао све као што мислим, и молим вас препокорно пошто ово прочитате кад вам претежнији послови допусте да пошаљете по мене, па и ви мени да кажете управо као што мислите.

Молећи се препокорно В. Св. да ми опростите што вам и ја овако морам досађивати и надајући се да ће ова моја молба бити услишена остајем В. Св. препокорни и благодарни слуга,

1. Јулија 861.
У Биограду

[Концепат и преппс у арх. С. К. Академије бр. 4782.]

43.

Господине!

Да изволите довечер са Госпођом Мином код Њипове Светлости на ручак доћи.

Кад буде време ја ћу вам послати кола.

29. Септембра 861.
у Београду.

Ваш
почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину
Вуку С. Караџићу•
у П Т.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4783

44.

Господине!

Изволи те данас у 7 сати после подне на ручак код Њипове Светлости доћи.

Ја ћу у 6½ сати кола по вас послати.

Ја сам ову заповест за ючер добио, но забуњен послом заборавио сам. За ков молим да ме извините.

11. октомбра 1861.
у Београду.

Ваш
почитатель
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину
Вуку С. Караџићу
у П. Т.
у Месту.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4784]

45.

Ваша Свјетлости

Премилостиви Господару!

Ја од Тирке нијесам примио ништа. Искао сам да ми да за мјесец Јулиј, Август и Септемврij, па он није хтио дати ми по курсу, него је хтио за 50 талијера или 100 форинти, које бих ја у Биоград примио у сребру да ми да по 100 Ф. Аустријске вриједности, а мени се учинило тешко да око100 Ф. за три мјесеца примим мање него што бих примио у Биограду и тако сам с највећом натегом и муком (као што је Тирки познато, којекако намирио своје потребе и крпио се до данас, а сад ме невоља нагони препокорно замолити вашу Свјетлост

1) да би сте благоволjели премилостиво уредити да ми се што прије исплати за прошла 4 мјесеца т. ј. од 1-га Јулија до 1-га Нојемврија.

2) да би сте заповједили Тирки да унапредак по свршетку свакога мјесеца плаћа у Бечу мојој жени и кћери по курсу колико припадне за педесет талијера или 100 сребрнијех форинти; ако ли ми Ваша Свјетлост ову препокорну молбу не би хтјели испунити, а оно да бисте благоволjели уредити, да ми ко од вашијех млађијех, н. пр.: Ан. Јовановић док сам овдје, по свршетку свакога мјесеца ову милост исплаћује, да не морам досађивати управо Вашој Свјетлости; јер нико не може разумјети како је мени то тешко, особито имајући говорити с В. Св. о стварима које се тичу вас и народа нашега; а кад се одавде са свијем преселим, које мислим, ако жив будем, да ће бити најдаље до прољећа, у Беч, онда нека буде како Ваша Свјетлост по својој вољи благоизволите уредити.

У Биограду 27. Окт. 861.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
В. С. К.

[Вуков концепт у арх. С. К. Академије бр. 4785]

46.

Господин Вуче,

Промотрите овај пројект; учините ваше примједбе (ков сте ми при поласку обећали послати) и пошљите ми га, ако є могуће до 26-ог ов. мес. натраг.

Поздрављајући вас остаем

У Београду
у очи Св. Николе [5-XII-1861].

Ваш доброжелећи
М. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину
Вуку Ст. Караџићу
у Бечу.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4786]

47.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Глава ми је још тако рђава да онога пројекта нити сам могао прочитати ни саслушати да ми га ко прочита; а поред главобоље и та ми је још сметња што немам писара који би ми свагда био на руци, и тако сад ово неколико ријечи усудио сам се написати Вам преко моје кћери, коју у *овоме* писму неби ми писар ни могао замијенити.

С Цетиња сам разумио да је кнез Никола Омер-Пашину посланику показао некаква писма Ваше Свјетлости, особито које сте писали Вукаловићу. Ово је мени најприје казао Стефан Радоњић, син Ива Ракова, а ономадне ми рече Балабин да су и њему о томе писали одонуд. Исти овај Радоњић казивао ми је да Новица Церовић и Вукаловић не смију на Цетиње доћи, и да је, још док је он био на Цетињу, кнез Никола Новицу звао к себи, па му није хтио доћи него мјесто себе послао свога сина.

Прије неколико дана био је овдје Милошевић, бивши ту Руски конзул, и врло сам се обрадовао кад сам од њега чуо гдје хвали Николу Христића и говори да се за оно мјесто у Србији не може наћи ни онаки а камо ли бољи човјек; и молио сам га да би он то казао и Балабину, које ми је и

обећао учинити. Ја мислим да ће бити велика штета (а може бити и несрећа) ако се Никола Христић крене са свога дојакошњега мјеста, као што се ономадне наговјешћиваше у „Ost и West“; јер ко би год мјесто њега дошао не би могао бити као и он, а камо ли кад би дошао који од покварених или најпокваренијих чиновника прећашње владе!

Кад попуните сва Попечитељства, онда ћу Вам ја, ако желите и допустите ми, казати своје мисли о свакоме новоме попечитељу. Ткалац се тужи до зла Бога: каже да му треба на мјесец од пет до седам хиљада форинти а. вр., а осим тога да је Правитељство подигло на њ тридесет и шест парница, по којима, ако Шмерлинга не збаце до марта мјесеца, може ласно бити осуђен на десет година у затвор.

Као што сам прије молио Вашу Свјетлост за Милана Јоксимовића да га неби Попечитељство кренуло из Лознице, тако се и сад усуђујем напоменути Вам то; јер кад би садашњи Попечитељ Правде дознао да би тијем учинио мени какву штету може бити да би једва дочекао да га премјести куд му драго да би барем тијем осветио својега таста Јашу Живановића.

Мислио сам још ту пред поласком мојим амо да запитам Вашу Свјетлост, да ли ја смијем носити црногорски Орден, пак сам заборавио, зато се сад усуђујем препокорно запитати Вас зато.

У Бечу 9. Јан. 862. год.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга

[Преписе у арх. С. К. Академије бр. 4787]

48.

Любезни Г. Вуче!

У Београду $\frac{1. \text{Феб.}}{20. \text{Јан.}}$ 1862.

Ваша примѣчаня сврху нове порезке системе коя се у Србіи увести има, предао ми е син ваш одма како е добіо. Овай елаборат ваш я сам предао моме новоме Министру Фи-

нансія, кои ми до данас іоште ништа не каза, дали су ваше примѣтбе, по нѣговом наоѣеню умѣстне или нису.

Мени є Стефан Радонић писао из Бсча по Ранку Алимпићу то исто што є вама казивао, и што сте ви од Балабина чули: да є књз Никола моя нека писма показивао посланику Омер Пашином. Вукаловићу мном писана писма за цело ніе показати могао, єр я са Вукаловићем нисам био никад у кореспонденци; све што є показати могао и по свой прилици и показао, (denn es sieht ihm ähnlich) то су нѣму писана писма, од коій ви сте му прво однели а друго не знам поздраво: или є Илић или Врбица.

Врло ће ми мило бити ако чуем Ваше мисли (али без резерве) о свакоме моме новоме Попечителю, неизключаваюћи ни заоставшег старог: Николу. Мислим да се не би преварио кад би погађао ове ваше мисли пре него ми ій пошлѣте, рекавши сам себи: Вук налази, да са новим министрима ніє великог добитка. Али я нећу да погађам, већ чекам да ми кажете онако како Ви мислите. — Што се заоставшег и остаюћег (опростите ово ніе баш најболѣ српски) Николе тиче, я га и данас сматрам и држим за онаког човека, за каквог сам га држао и онда кад сам се о нѣму са вама више пута разговарао: поштен, строг, врло радан, безпристрастан и мени више свега одан. Да га неки од нѣгови новіи колега не бегендишу, ніє ми за чудо. — Г. Ткалац є од пре писао Г. Гарашанину и тужіо му се, да му са издаванѣм новина не иде најболѣ, молећи за помоћ. При свему томе што смо и ми, као што вам є познато, у финанціялном обзиру танки ребара, я сам Г. Гарашанину наложио, да што пре захтевану помоћ Г. Ткалцу пошлѣ. Најгоре є од свега то, што заступљена и бранѣна ствар Господином Ткалцем у нѣговом листу, слабог одзива и мало симпатіе у читаюћой публици налази. Мени се чини, да се узрок томе лако погодити може. — Гледаћемо да се ваш пуномоћник из Лознице не креће: али ми нѣгов у Лозници обстанак мало бриге задає, пре неделю дана у истоме месту потурена и нађена пашквила, у слѣд чега є произишла највећа завада измећу свію чиновника окружног Началничества и Суда и чега ради є шабачки Началник тамо одаслан, да ствар ислѣди.

Не само да слободно смете носити црногорски орден, него ми є жао да я ордене не даєм, од коій би за цело єдан добили ви.

Опростите што сам у итости пишући овако ждрљо. Поздрављам вас

Вам доброжелећи
М. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину
Вуку Ст. Караџићу
у Бечу.

[Додатак овом писму:]

Господин Вуче!

Овде приложено писмо заповедіо ми є Кнез да вам пошљем, коѣ и чиним преко брата Господина Барловчевог.

Особите новости овде немамо коѣ би вам явіо.

С особитим поздравом єсам вам понизни

А. Јовановић.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4788]

49.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Велика Вам хвала на премилостивоме писму Вашему од 1/20. прошлога мјесеца! Ономадне у уторник предао сам Тирки запечаћен и на име Ваше Свјетлости натписан онај пројект с мојијем примјетбама, и надам се да сте га синоћ или јутрос примили. Примићу за велику срећу ако Ваша Свјетлост штогод нађете у онијем примјетбама шта је вриједно да се прими.

Кад будем могао (јер ми главобоља једнако досађује) гледаћу да Вам напишем и пошаљем моје мисли о Вашијем новијем попечитељима, и то *колико је могуће* „без резерве“. Врло ме је узнемирило ово што ми јављате Ваша Свјетлост

за догађај у Лозници; али се опет надам да ћете Ваша Свјетлост Милана ондје задржати, најпослије макар по Вашему помиловању.

Мени је и Милан писао о тој пашквили, а ја сам и прије писма његова знао, да ондје није завада између *чиновника окружнога началничества и суда,* него између познатијех нашијех *партаја.* Кад мени и не би било стало за Миланом, мислим да би моја дужност била у овакоме догађају, о томе казати Вашој Свјетлости што знам и како мислим.

Вашој Свјетлости је познато да су у нас у земљи двије главне партаје, од којијех једва се зове *скупштинари* или *Обреновићевци,* који су на скупштини Светоандрејској књаза Милоша изабрали и у Србију довели, а друга *дукатовци,* који су противници и непријатељи првима.

Лознички је прота, Игњат Васић, између првијех скупштинара или Обреновићеваца, чега ради га је противна партаја прије двије године, као што је познато Вашој Свјетлости истјерала из Биограда. Милан је Јоксимовић протин друг и пријатељ од прије Светоандрејске скупштине, а исто је тако и Обреновићевац, и зато је још негдје око године 1853. излазио у Бечу пред Вашу Свјетлост само да Вас види и да може у Србији казати својијем пријатељима да Вас је видио. Иза ове двојице у Лозници се међу Обреновићевце од главнијих чиновника броје: Гајо Ботур (са својом женом Јулом) и помоћник началничества Крајинић, а биће иза њих јамачно и мањијех чиновника, као секретара, и практиканта, а и множина људи, који нијесу у служби, јер су уза Стојанову буну многи Лозничани врло страдали.

Окружни началник, Јанковић, познат је као највећи противник и непријатељ Скупштинара и Обреновићеваца; с њиме мислим да је и некакав члан суда, којега ја врло мало познајем. Предсједатељ суда, Обрадовић, окреће јапунџе по вјетру као покојни Стаменковић: бивао је Обреновићевац, па Карађорђевићевац потом опет Обреновићевац (те га је зато Маринко поставио предсједатељем суда онога), а сад је, видећи да су Обреновићевци у Србији опет посрнули, по свој прилици уз началника дукатовац. А јамачно ће и у овој партаји бити који и од писара и практиканта, а може бити и од људи који нијесу у служби.

Као што се види пашквила је ова против скупштинара или Обреновићеваца, и ко ју је год посао и потурио, јамачно се може

рећи и то *најмање*, да је то чинио за љубав начелнику и предсједатељу, које свједочи и сав поступак начелников шњоме.

Ако правитељство иоле уважи жељу и вољу начелникову онда све оне који се у пашквили именују ваља најмање растјерати из Лознице, и то би био може бити један из првијех догађаја да се онај који пашквилу пише опоштени, и они који су пашквилом ружени и срамоћени да се окриве и казне.

У овоме догађају код нас би ваљало и то помислити, да су наши полицајни чиновници по закону врло самовољни, да не речем силеције, и готово се може рећи, да они најприје казне па онда суде; јер не само начелник и срески старјешина могу човјека на путу или у пољу избити па послије писати у протокол, него то чине и срески писари: може бити да ћете се Ваша Свјетлост опоменути како је Јадранскога среског писара, Спасоја Чворића, комисија окривила што је некаква човјека избио а није записао у протокол, а да је записао макар шта, не би га могли окривити (овдје ми паде на памет како је говорио Марко Штитарац, оборкнез Мачвански и Поцерски, кад су му запрећивали да не убија људе без кривице: „кад ја њему одсијечем главу, сто кривица ћу му наћи“). А поред овога још се може казати да је несрећа што попечитељство внутрењих дјела више вјерује и очевидно кривијем својијем чиновницима него људима који се на њих туже; и чиновници ово знаду добро, а готово види и народ, па каже: „врана врани очи не вади.“

Ако се узаслуша начелник и предсједатељ Милана ће првога ваљати кренути из Лознице, и они томе немају никаквијех другијех истинитијех кривица него: једно што Милан разумије боље од њих дужности и полицајне и судијске, а друго што је мало напрасит па, као поштен човјек, не умије да лаже него хоће одмах у очи да каже истину; а ја мислим кад би се та пашквила беспристрасно потјерала да би се нашло, да из Лознице никога другога не треба кренути осим начелника (који је и у Неготину био под судом) и предсједатеља (који чини ми се да ни у Ужицу није остао нетужен комисији). А најпослије ја овдје не тражим од Ваше Свјетлости правице него се молим за милост: ако би Милана други и хтјели осудити, Ви да кажете и да га помилујете да остане ондје; јер кад би се он оданде сад кренуо ја бих управо пропао и морално и физички.

Надајући се тврдо да ћете Ваша Свјетлост ову препокорну молбу моју услишити и скоро ме милостивијем одговором обрадовати и утјешити остајем

У Бечу 3. Февруарија 862.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга

[Концепат и препис у арх. С. К. Академије бр. 4789.]

50.

Ваша Свјетлости
Премилостиви Господару!

Велика Вам хвала што сте благоволели послати ми онај 23. број Световида. Други пут ћу гледати да Вам напишем што више о томе, а сад Вам пишем само неколико ријечи о Вашему портрету који сам рад изрезати за 4. књигу народнијех пјесама.

Ја мислим да ће најбоље бити да ја портрет Ваше Свјетлости дам изрезати по овоме великом фотографском портрету од Јагермана који сад стоји овдје у Вашему двору на столу Госпође Књагиње. Ја сам овај портрет ономадне гледао и врло ми се допада, само молим Вашу Свјетлост да бисте благоволели макар само са три ријечи што прије одговорити ми да и Вама то неће бити противно. Одговор овај може ми се послати преко мога сина као и поменути број Световида што сте ми послали. Које ја очекујући остајем дојакошњи и свагдашњи Ваше Свјетлости препокорни слуга

У Бечу 15. Априлија 862.

[Концепат у арх. С. К. Академије бр. 4790]

51.

Љубезни Г. Вуче,

У Београду $\frac{1 \text{ маја}}{19 \text{ апр.}}$ 862.

По жељи Вашој да Вам *што прије* одговорим на Ваше писмо од 15. ов. мес. ево то и чиним одма пошто сам га прочитао, опуномоћаваюћи Вас да дате резати мој лик по ономе моме портрету кој Ви за најбољи нађете.

Поздрављаюћи Вас, остаем Вам

доброжелећи
М. М. Обреновић.

[Споља:] Господину
Вуку Ст. Караџићу
у *Бечу.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4791]

52.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Врло Вам захваљујем што сте ми одмах одговорили за Ваш лик и молим Вас да ми опростите што сам Вам и за то морао досаћивати. Лик онај Ваш ја сам узео и сад се ради на челику код Соненлајтнера, за кога су ми говорили да је између првијех овдашњијех вјештака у овоме послу.

Опростите ми што ћу Вам сад казати неколико ријечи о ономе чланку 23. броју Световида којега сте Ваша Свјетлост имали милост послати ми.

Ја мислим да се онај чланак тиче Ваше Свјетлости колико икога другога, *прво* зато што сваки паметан човјек одмах може видјети да оно није никаква критика, него да је будаласта и безобразна псовка и поруга и зато сажаљавајући народ наш да ће морати помислити да је срамота нашему правитељству којега сте Ви глава што допушта и гледа да

се такове ствари штампају; *друго* што Ваша Свјетлост нити можете нити хоћете рећи, да ја нијесам Ваш љубимац, па ако је истина да сам ја навалице онако лажно преводио Св. Писмо навраћајући воду на водницу Рим-папе, као што стоји у ономе чланку, онда се Ваша Свјетлост морате стидјети што таквог човјека љубите и поштујете и к себи га призивате, чините му добро; ако ли оно није истина, него је лаж и опадање, ја мислим да не би требало допуштати да се чини ни другоме коме, а камо ли мени; а *треће* што у данашњему тамошњему стању може ко рећи или помислити да Ваша Свјетлост навалице допуштате или напуштате да непријатељи моји мене онако руже што сам Обреновићевац (и ко би ово рекао или помислио имао би нешто и право; јер н. п. да сам ја од партије Косте Цукића, нити би мене преклани онако ружио његов љубимац Милићевић с Малетићем, нити би сад овако његов таст Василија Лазић). Зато ја мислим да би требало да Ваша Свјетлост одредите праву комисију да ту ствар изврше. Ја бих жељео да у тој комисији између осталијех буду и владике: Шабачки и Ужички. Та би комисија ваљало да почне свој посао како ја тамо дођем, а ја мислим у име Бога ту бити у други уторник (22. овог мјесеца) или, ако због каке особите сметње не могнем одавде поћи у недјељу, најдаље у четвртак (24. овог мјесеца).

По овоме што се *на правди* пише против мене у поменутом чланку можете Ваша Свјетлост мислити што би ови људи кад би смјели, писали о Вашој Свјетлости што је Госпођа Књегиња закона Римскога и што јој у своме двору држите Римску капелу и допуштате да Римски поп у њу долази и чита мису, и т. д.

Мислим да је вриједно још и то споменути: какогод што је преклани подигнута она вика на мене у новинама највише зато да би се пренумеранти одвраћали да не примају и неплаћају оне књижице моје; „Правительствующій Совѣтъ Сербскій“ тако је по свој прилици и ово сад између осталога и зато да би се одвраћали људи да се не пренумерирају на 4 књигу Народнијех пјесама. А поред тога јамачно ће бити ту печијега масла и са стране. За владања Карађорђијевића ту се говорило да је Јаша Живановић (по наговору нечијему) кад су најважнији послови у земљи били потрзао такве беспослице само да би се људи макар најмање смели и између себе подијелили.

Ово је о ономе чланку засад доста.

Јамачно сте читали Ваша Свјетлости како се Ткалац славно бранио и како је опет осуђен на 6 мјесеци у тамницу али му је још већа несрећа од тога што му треба 5000 форинти аустријске вриједности да плати дуг што се задужио за „Ost und West“ докле га је издавао као новине сваки дан. Он се моли Вашој Свјетлости да бисте му још једанпут (и то *пошљедњи* пут) благоволјели послати и то 500 ћесарскијех дуката, па вели, да Вам никад више за такови посао неће досађивати.

Вацлик је данас отишао пут Црне горе. Ја бих имао вољу овога љета још једанпут преко Далмације отићи на Цетиње, да потражим народнијех пјесама о овијем најновијим догађајима; јер чујем да их има сила и по приморју и у Црној гори.

У Бечу 14. Маија 862.

Ваше Свјетлостй
препокорни слуга

[Препис у арх. С. К. Академије бр. 4792]

53.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

У Бечу $\frac{22.\ \text{Јун.}}{4.\ \text{Јул.}}$ 1862.

Наумио сам да идем преко Далмације у Црну Гору да потражим пјесама о новим догађајима за пету књигу; него не знам за цијело да ли ће ме из Котора цустити с овијем старијем пасошем који је само за Аустрију. За то ћу се морати свратити у Задар к Мамули.

Црногорци се, по писму које сам добио из Котора, бију крвнички с Турцима на све стране. Јунија 12. Мирко је у Бјелопавлићима преко пет *хиљада* Турака натјерао у некакве баре те се које подавили које их Црногорци побили. По Далмацији купе се и шаљу Црногорцима различне помоћи. Не

би ли требало да им и Ваша Свјетлост што пошљете? Може бити да би сад било најбоље вријеме да им се пошаље остатак од онога што им је јесенас одређено. Ако Ваша Свјетлост то нађете за добро, молим да ми се *одмах* телеграфира (auf der Landstrasse № 517) да причекам док то преко Тирке примим; јер иначе ја мислим најдаље у четвртак у јутру поћи одавде пут Трста и оданде даље. Будући да мој син није ту, за то се молим покорно Вашој Свјетлости да бисте заповједили у телеграфској канцеларији, ако би од мене дошао какав телеграм на њега, да се преда Вашој Свјетлости.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
Вук.

[Препис у арх. С. К. Академије бр. 4793]

54.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Опет тужба из Лознице на Вашега Ађутанта Протића.

Ја сам био приправио и код чардака свукао на једно мјесто грађу или јапију за амбар. Сад сам примио писмо из Лознице, да је Протић ту јапију моју посвојио и од ње почео градити ћуприје и капије на шанцу. Пишу ми да му је началник Јанковић говорио да не дира у моју јапију него да каже шта му треба пак ће народ одсјећи и довући, а он му на то одговори: „Бе ни чардака му оставити нећу, а камо ли јапију". Ово је писмо још од 12. овог мјесеца, тако ако Протића не буде задржало писмо Г. Мондена може бити да ми је до сада и чардак развалио.

Мене је онај чардак стао осим труда и муке мојијех људи, око 200 ћесарскијех дуката које сам позајмио од Г. Миће Анастасијевића, па му и сад плаћам интерес на њих (по шест на сто); а и грађа је она с трудом и муком наручивана и вучена и по скупе новце купована. За амбар мора бити грађа сува да не би послије кад се расахне жито испадало, а за ћуприје и за капије од шанца може подићи

грађа и сирова како се одсијече. Како се тај шанац гради сад на тенани и на миру, могла се и остала сва грађа преко началника одсјећи у планини и довући да се не дира у моју шуму.

Ја ово јављам Вашој Свјетлости само да још боље знате шта се и како се ради у Вашој земљи, и надам се да ћете ми опростити што Вам у оваковоме стању овијем досађујем.

У Бечу
29. Августа 1862.

Вашој Свјетлости
препокорни слуга
Вук. Стеф. Караџић.

[Препис у арх. С. К. Академије бр. 4794]

55.

Ваша Свјетлости,

Премилостиви Господару!

Шаљем Вам опет једно писмо о црногорскијем новостима. Оно је из Рисна који није далеко од Котора.

Имао бих Вам више којешта писати али сам с главом тако зло да с великијем страхом једва и ово казујем да се пише. Зато ни Господ. Гарашанину нијесам још захвалио што ми је по Тирки послао оно 100 ћес: Дук:, на чему највећа хвала припада Вашој Свјетлости. А и Г. Николи Христићу дужан сам одговор на једно писмо које ми је послао по Тирки. По овоме писму ја сам одмах телеграфирао Паскуалу у Крф „да Секулић дође у Београд ако има посла.“

У Бечу 24. Септ. 1862.

Вашој Свјетлости
препокорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Ориг. у Државном Архиву.]

56.

Господине!

По налогу Ньіове Светлости имамъ честь позвати васъ да изволите сутра 8-ог Н-вра у 7 саати после подне на ручакь у Дворъ доћи.

7. Н-вра 1862. год.
у Београду.

Управитељ Двора
Княжескогъ
А. Јовановић.

[Спољa:] Господину
Вуку С. Караџићу
П. Т.
у Београду.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4795]

57.

Любезни Г. Вуче,

У Београду $\frac{6 \text{ Дек.}}{24 \text{ Нов.}}$ 1862.

Обадва сам Ваша писма приміо: прво од 18-ог преко Вашега сина, а друго од 19-ог ов. мес. преко Димитріядеса.

Ето Вам шилѣм Лешянина да се са Мирком разговори. Овай ће нѣгов разговор бити, колико да чуе шта му има Мирко казати; толико и поглавито, да Лешянин нѣму искрено и ясно каже мое нахођенѣ, о нѣговим и нѣговог сина поступцима према мени и мога правителства.

Ово є на сваки начин *последня* проба кою я чиним да би нашу браћу црногорску обавестіо и увиђавности привео: да неслога са Црном Гором, може Србіи бити сметня у постиженю нѣне велике цѣли, кою непрестано мора имати пред очима, али тек само сметня кою ће Србія на последку прегазити и опет своіой цѣли доћи; на против пак, неслога ова кад се не би одклонила, била би за Црну Гору не само сметня него такав камен претиканія, да се Црногорци ни чему на свету надати не могу, осим да остану живи у ньі-

овим досадашњим кршевима и стенама, просијечећи, као и до сад, ђа код пријателя, ђа код свог највећег душманина.

Ово Г. Вуче треба да и Ви Мирку пред очи ставите, што, ако он увиди, млого ће нѣму, нѣговом сину и нѣговой земли бити корисніе, него критизиранѣ срб. правителства и изтраживанѣ нѣгови мâна. Позната Вам ѳ пословица: „рекла сова сеници угурсузе главати.“

Поздрављаюћи Вас, остаѳм

Вам доброжелећи
М. М. Обреновић.

[Спољa:] Господину
Вуку Ст. Караџићу
у Бечу.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4796].

58.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Ја мислим да [би] било много боље и правије да се напише за *вѣру* а не за *веру*; јер ако се напише за вѣру у онијем крајевима народа нашега гдје се говори вера (као н. п. у нахији Јагодинској и Пожаревачкој и у Сријему и Бачкој и Банату) никоме неће ни на ум пасти да то не ваља него би још многи могли помислити да је то правилније него као што они говоре; ако ли се напише за *веру* онда Црногорци и Херцеговци могу казати да је то *шћјачки* барјак, као што Мирко у говору све становнике подручја Ваше Свјетлости као с поцсмијехом зове *шћјацима* (која се ријеч може погледати и у моме рјечнику.) Осим тога једном је био говор ту за столом Ваше Свјетлости да више народа нашега говора *вјера* него *вера* као н. п. у Вашему подручју нахија Подринска, Ужичка, Пожешка (или по садашњему Чачанска) Рудничка и многа села нахије Крагујевачке а гдјекоја може бити и Биоградске; изван Вашега подручја од нахије Ужичке и Подринске к југу и к западу до мора, па приморје од по-

тока Сврзигаће (који дијели нахију Барску и наш језик од Арбанаса Скадарскијех) к западу до Сења, потом у свој Хрватској граници и у Славонији до Вуковара, па најпослије у Барањи од Драве до Сексарда.

Кад би ја био мјесто Г. Мондена или Г. Илије Гарашанина ја ни ријеч *„отечество“* не бих узео на свој одговор него бих сазвао више људи на вијеће о томе па како би се нашло за најбоље. *Отачаство* не само што би било према Српскоме језику правилније (а по својству језика нашега управо би требало казати *отачанство,* као н. п. свједочанство и божанство) него у Црној гори налази се и у писменијем свједочанствима (као н. п. у дипломи владике Саве губернатору Радоњићу) а и у народноме говору и данас може се чути; *отачбина* чини ми се да сам читао и у некаквоме акту Ваше Свјетлости (у првој прокламацији?); Штросмајер под својијем ликом има *домовина.* Ја признајем да је ту врло тешко изабрати и *примити* оно што је најбоље, само не треба заборавити да се овакове ствари не граде нити само за данашње вријеме него за *све* Србе (без разлике вјерозакона) и за напредак или будућност.

Ако Ваша Свјетлост одобрите ову моју препокорну и родољубиву напомену онда ваља отуда одмах да се пише Кнежевићу да мјесто за *веру* напише за *вѣру;* ако ли му се ништа не пише онда је знак да се ова моја напомена не одобрава него Кнежевић да ради као што му је отуд већ писано.

У Бечу 26. Декем. 862.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
В. С. К.

[Препис у арх. С. К. Академије бр. 4797]

59.

Љубезни Г. Вуче,

У Београду 9/21. Феб. 1863.

Моя жена налази се у Лондону, гди ће се, на сваки начин, дуже времена бавити; а при повратку неће, на никой

начин, на Беч ударити. И Г. Гарашанин є добіо юче од Вацлика писмо, оног истог садржая кога є и Ваше припослато ми. Опредѣлително Вам дакле ништа казати не могу, осим горенаведенога: да ће се моя жена дуже времена у Лондону бавити, незнаюћи ни сам коим ће се путом вратити. Али да то неће бити преко Беча, то є сигурно.

Фала Вам на послатоме ми авгутару по Магазиновићу. Баш ми є добро дошао за наступаюћи ускршньи пост.

Поздравляюћи Вас са Вашима, остаєм

Вам доброжелећи
М. М. Обреновић.

[Спољa:] Sr. Wohlgeboren
Herrn Herrn
Vuk St. Karadjitsch
Landstrasse *Wien.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4798]

60.

Любезни Г. Вуче,

У Београду 1/13. Мар. 863.

Жао ми є што є предмет овога писма такав, да є и мени кои га пишем и Вама коме пишем одвећ непріятан. На последку што се мене тиче, я се, од ово неколико последньи година, ни сам ни навикао на велике пріятности.

Ви ће те се опоменути нашег разговора о Вашем сину и нѣговом злоудом пороку, за време Вашег овде бавленя єсенас. Тешко ми є што Вам са овим морам повторити и потврдити оно што сам Вам єдан пут устмено а преко срца, казао: Ваш син Г. Вуче има обичай више пити, него што може поднети, из чега слѣдую по где кад и шкандали. Нѣгови другови кои оценюю нѣгово знанѣ и кои у обште са ньиме добро живе поражени су овом страшћу Вашег сина. Пишите му, советуйте га, карайте га, єдном речію чините све што би мислили да ће бити од користи.

Кнагиња Даринка после свог овде бављења од 2—3 дана; оде на Цетиње. Ако је искрена, онда би се могло по њним речима закључити, да јој се је овде допало.

Поздрављајући Вас остаем

Вам доброжелећи
М. М. Обреновић.

[Споља:] S. Wohlgeboren
Herrn Herrn
Vuk St. Karajitsch
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4799]

61.

Ваша Свјетлост
Премилостиви Господару!

Као што се свакоме писму Ваше Свјетлости обично радујем тако сам се био обрадовао кад сам видио и ово од 1/13 Марта; али кад сам га почео читати одмах ми се претворила радост на велику жалост.

Али опет ја Вашој Свјетлости врло захваљујем на писму овоме, јер је и оно знак Ваше милости и добре жеље к мени и к моме сину.

Ја сам моме сину одмах јавио шта ми Ваша Свјетлост за њега пишете и корио сам га и свјетовао сам га што се више могло; на то ми он одговара да се није могао начудити ко је могао сад опет на ново за њега казати да се он опија и „скандале" прави! Али са осјећањем велике захвалности Вашој Свјетлости што сте мени ово јавили, да би својијем непријатељима и опадницима колико је год могуће уста заградио, он се обриче да ће се у напредак чувати што је више могуће да не пије *у друштву* (јер он *кад је сам*, по неколико дана не пије пића никаквога осим воде) а поред овога свога чуђења и обрицања шаље ми писмо од Г. Заха које се ја усуђујем приложити овдје Вашој Свјетлости.

Да син мој мени овога писма од Г. Заха није послао ја сам мислио молити Вашу Свјетлост да бисте Ви Г. Заха као његова најближега старјешину који сваки дан с њиме бива призвали к себи и запитали га дали је њему познато да се син мој опија и скандале да чини, па ако би он рекао да му је познато, да бисте му заповиједили да га у своје и у Ваше Свј. име укори и савјетује и запријети му да се у напредак тога окани; ако ли би Г. Зах рекао да му то није познато онда мислим да бисте В. Свј. и сами од себе морали помислити да је то само опадање што Вам је неко (или и сам преварен од некога другога или Бог зна зашто) казао то на мога сина.

Ја се надам да ми Ваша Свјетлост неће за зло примити што Вам у оваковоме за мене врло тешкоме, а за сина мога преважноме догађају морам казати, да мислим да син мој заслужује да Ваша Свјетлост о њему овако мислите, као Г. Зах што пише у овоме писму; а ако ли син мој и ја немамо те среће код Ваше Свјетлости а оно Вас препокорно молим да бисте гледали да му се барем опет не би учинила онака неправда као што му је лани учињена, кад га је Ваш ратни министар Г. Монден казнио (и то за официра врло великом казни) не само *без суда* и *без увјерења о истинитости кривице него и не јавивши му да је крив и шта је скривио.*

Најпослије усуђујем се Вашој Свј. замолити да се ово писмо Г. Заха не би гдје забацило него да бисте га оставили код онијех школскијех Свједочанства мога сина која сам ја предао Вашој Свјетлости.

Ја бих Вашој Свјетлости још одавно одговорио на ово писмо, а и друго којешта имао би Вам писати али сам с главом врло рђаво, па све очекујем да би ми боље било.

Вашој Свјетлости
препокорни слуга.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4800]

62.

Ваша Свјетлости
Премилостиви Господару!

За цијело се надам да ме нијесте заборавили и да ћете, поред свију својих премногијех и трудњијех послова, учи-

нити милост да још једном дођем к вама прије него пођете у Крагујевац.

у Биограду
24. Маја 1863.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга.

[Концепат и препис у арх. С. К. Академије бр. 4801]

63.

Ваша Свјетлости
Премилостиви Господару!

Ја сам Вашој Свјетлости предао истинити рачун од мојијех прихода и разхода по коме преко издавања за најпотребније ствари ради живљења морам платити на годину 393 форинте Аустријске вриједности више од мојијех прихода, и тај је сав трошак осим хаљина за мене и моју жену, осим љекара и лијекова, осим фијакера (који је мени потребан како ради посла тако и ради здравља) и осим различнијех трошкова који се изненада догађају; тако исто и осим трошка за путовање како ради књижевнијех послова тако и у илице здравља ради; и најпослије осим трошка за штампање књига. Ово све ја сам колико се могло накнађивао и крпио које онијем што сам каткад по нешто добијао од књига које другијем изванреднијем приходима, а што се није могло оно сам морао трпљети.

По овоме нико се не може чудити што ја имам дуга преко 800 дуката осим онијех 1700 форинти што сам у Ваше Свјетлости узео у зајам 1851. године, кад сам штампао рјечник па вам их на своју велику жалост још нијесам могао вратити. Међу поменутијем горе дугом најзнатнији је и за мене најтежи што сам дужан штампарији Јерменског манастира око 300 дуката за штампање IV. књиге Српскијех народнијех пјесама. А да сам имао чиме исплатити штампање ове IV. књиге до сад би се већ наштампала и V. књига Српскијех народнијех пјесама међу којима нема ни једне која је прије штампана. А и осим ове V. књиге ја имам на ново скупљенијех и прије нигда не штампанијех нашијех народ-

нијех пјесама о догађајима из различнијех времена, које би изнијеле око 100 штампанијех табака и које бих рад метнути у ред с онима што су већ штампане и наштампати их на ново; а и осим пјесама рад бих за живота наштампати ако ништа више барем једну књигу *о обичајима народа нашега.*

Више жеља да бих за живота још̀те могао што наштампати него ли да бих могао боље и безбрижније живљети, натјерала ме је да Вашу Свјетлост препокорно молим да би се стање моје поправило.

Без икакијех другијех заслуга само по милостивој благонаклоности Ваше Свјетлости к мени ја мислим да бих се могао надати пензији као што је Совјетничка плата. Кад би, на пр. Руски Цар у Петербургу имао повјерење у каквоме човјеку као Ваша Свјетлост што сте досад имали у мени, и и кад би он таковога човјека овако поштовао и одликовао као што сте Ваша Свјетлост мене до сад поштовали и одликовали, јамачно би се учинило да такови човјек може живљети као први чиновници у Петербургу што живе. А без свега тога само за моје књижевне заслуге (које би срамота било овдје бројити) ја мислим да бих имао право очекивати од *свакога* нашега безпристрасногa и управо родољубивога Правитељства да ми даде толику пензију да могу не само пристојно и безбрижно живљети него и путовати како ради књижевнијех послова тако (особито сад у старости и слабости) и у илице здравља ради, а поред тога и књиге своје штампати; а од Правитељства Ваше Свјетлости мислим да бих имао право надати се преко свију поменутијех трошкова да што и стечем и оставим својој породици или барем да јој не остављам дуга иза себе.

Зато се усуђујем препокорно молити Вашу Свјетлост да бисте ме представили Државноме Совјету да ми се одреди совјетничка плата у пензију (барем сад у очи смрти).

Ово је 49 година како се ја једнако трудим око наше књижевности, и највише овога времена провео сам с великом бригом и муком и натегом, а богати и за народ Српски славни плоди мојијех трудова познати су већ од много година како у Бечу и Петербургу тако и у Паризу и у Лондону и у самоме Новом Јорку. Зато се надам да ћете и Ваша Свјетлост и Државни Совјет наћи за право да се ови моји готово педесетогодишњи труди у нашој књижевности, око користи и славе народа нашега, могу испоредити са службом каквога

нашега Државног Совјетника а особито што ја с помоћу те пензије мислим још радити око славе и користи народа нашега као и до сад што сам радио.

Како сам ја, 1844-те године имао срећу те сте ме познали Ваша Свјетлост од онда се никоме нијесам потужио до данас у овоме писму Вашој Свјетлости да немам новаца колико би ми требало, и надам се да ћете Ваша Свјетлост и Државни Совјет сад учинити да и у напредак имам узрока још мање тужити се за то.

У Биограду 1. Јунија 1863.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга

[Концепат и препис у арх. С. К. Академије бр. 4801 а]

64.

Ваша Свјетлости
Премилостиви Господару!

Ето Вам моје молбе коју сте ми казали да напишем. Написао сам је управо онако као што сам и говорио Вашој Свјетлости само у краће. По овој мојој молби и по мени и по мојијем заслугама ја за цијело знам да би Совјет или додао к мојој дојакошњој пензији *штогод* или да не би ништа него се ја надам у Вашу Свјетлост: ако Ви Совјету напишете (или на овој мојој молби или особито, како је у Вас обичај) да ви ову моју молбу сасвијем одобравате или уважавате и да се надате да ће Државни Совјет бити вашега мјенија, онда ће се моја молба и жеља јамачно испунити. Ја мислим да Ваша Свјетлост ову моју молбу не ћете слати Совјету прије него дођете у Биоград и да ћете прије дозвати којега од Совјетника к себи и препоручити је из уста. —

Кад бисте Ваша Свјетлост иза онога да моју молбу одобравате хтјели још казати: *И да вам је жао* што различне сметње нијесу допустиле да се то мени учини прије, *без моје молбе,* ја мислим да би то било на особиту част (или чест) Вашој Свјетлости. — Надам се да ћете ми Ваша Свјетлост опростити што вам пишем овако као што мислим поми-

сливши да вама ово пише човјек од којега ви нити имате нити сте имали нити можете имати већега пријатеља, и који поред свега свога претешкога стања више мисли на Вашу част неголи на себе и на своје стање.

За цијело сам увјерен да ћете Ваша Свјетлост учинити милост и јавити ми шта буде од ове моје молбе.

У Београду
1. Јунија 1863.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга.

[Концепат и препис у арх. С. К. Академије бр. 4801б]

65.

Ваша Свјетлости
Премилостиви Господару!

Дошавши овдје нашао сам једно писмо из Котора од 13. Маија из којега Вам на другијем листовима изписујем новине од Црне горе.

С највећим нестрпљењем очекујем отуда што ће бити од оне моје молбе коју сам Вам по Вашој заповијести написао и 1. овог мјесеца у канцеларији спољашњијех послова предао Г. Милоју Лешјанину да се оправи Вашој Свјетлости у Крагујевац. Ако је Ваша Свјетлост будете онако препоручили Државноме Совјету као што сам се ја усудио препокорно напоменути Вам у ономе писму које сам Вам уз њу послао, јамачно ће она, на моју и мојијех књижевнијех послова помоћ а на Вашу славу и дику, бити испуњена са свијем без икаква окрњивања.

У Бечу 17. Јунија 863.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
Вук. Стеф. Караџић.

[Споља:] A Son Altesse
le Prince *Michél M. Obrenovitch*
a *Bélgrade*

[Државна Архива Мин. Иностр. Дела; концепат у арх. С. К. Академије бр. 4802]

66.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Römerbad im Unter-Steiermark
7/19 Јул. 863.

Јуче сам се усудио послати Вам по делижанцу преко Сиска једну малу кутију овдашнијех трешања не да се њима почастите него само да их видите. Ја у Србији нигдје нијесам видио овако крупнијех трешања осим те Ваше мале трешње што је у авлији. Кад трешње ове доспијевају у ово доба године можете одмах помислити каква земља и клима мора бити гдје оне расту, а у нашој земљи кад би оваке врсте трешања било, ја мислим да би биле не само још крупније, него зацијело и много слађе од овијех. Земља овдје није мање стрменита од најстрменитијих мјеста нахије Катунске у Црној Гори, само што није онако каменита, него је обрасла шумом понајвише малом, и људи по њој једу овсеницу и капуру (Sterz) од ељде; кад сам запитао жену, од које сам ове трешње купио, колико има кућа у ономе селу одакле су оне, она ми одговори: „четири". Дакле село управо као у Староме Влаху.

Уз кутију с трешњама привезан је као мали дугуљаст сандучић у коме су неколика калема од жутијех и врло црвенијех ружа, које би требало башчован *одмах* да накалеми. Ја мислим да ћете Ваша Свјетлост овијех ружа имати ту у башчи, али ми је ове калеме управо наметнуо господар од ове илице Нијемац, родом из Саксоније, који се зове Улих.

Врло ће ми бити мило, ако се ове трешње путем дуго не задрже и буду Вам по вољи и Вашу Свјетлост у здрављу и весељу застану.

Вашој Свјетлости, покорни слуга

[Концепат у арх. С. К. Академије бр. 4803]

67.

Ваша Свјетлости,
Премилостиви Господару!

Не могу се начудити што ми Ваша Свјетлост за толико времена не јависте ништа што би од оне моје молбенице, коју сам по заповјести Вашој написао и 1. Јунија предао у руке Г. Илији Гарашанину да је пошаље Вама у Крагујевац. Истина да су совјетници од 15. Јунија до 15. Јулија имали ферија; али од 15. Јулија већ прођоше три мјесеца и настаде четврти, а ја не примих још никаква одговора на ону моју молбеницу. Вашој Свјетлости је познато како из онога мога говора, тако и из споменуте молбенице у којој се сметњи и невољи ја налазим особито због дуга Јерменима за штампање четврте књиге нашијех народнијех пјесама. Шаљем Вам овде копију од писма, које ми је о том писао Прокуратор Јерменскога Манастира, на које сам га писмо ја молио да ме причекају још до свршетка ове године и морао сам обећати плаћати им интерес по шест на сто од почетка ове године докле им дуг не исплатим. Ја сам се надао, да ће ми се најмање одобрити та пенсија за коју сам се Вашој Свјетлости и усмено и у молбеници молио, па бих онда свакога мјесеца плаћао Јерменима док им се не бих одужио. За то се препокорно молим Вашој Свјетлости као што сам се молио и љетос и усмено и у ономе писму које сам Вам послао уз молбеницу, да бисте ме што је могуће прије удостојили одговора шта је било од оне моје молбенице, па ако ми је представљена у њој молба и жеља одбачена, да гледам шта ћу радити и да тражим, не бих ли се откуда с друге стране могао помоћи.

Ја бих и прије молио Вашу Свјетлост за овај одговор, да нијесам био у Далмацији ради некијех особитијех књижевнијех послова (као што сам Вам љетос ту напоменуо) и за цијело сам се надао, кад се овдје вратим, да ћу наћи одговор од Ваше Свјетлости, али на моју жалост и несрећу то је надање било узалуд зато сад морам писмом досађивати Вашој Свјетлости и молити се препокорно, да бисте ме што

је могуће прије удостојили одговора, и надам се за цијело да ћете то учинити.

17/30. Октомвр. 1863. год.
у Бечу.

Ваше Свјетлости
препокорни слуга
В. С. К.

[Концепат и препис у арх. С. К. Академије бр. 4804]

CCCLII

ФРАЊА КУРЕЛАЦ

1.

Premili gospodine Vuče!

Gospodin Šaffarik neki dan mi pismo iz Beča očità, koje mi dosta radosti zadade; u tome pismu mlada Serbadija me pozivlje, da u Beč dodjem, i francezki ju učim; ona to učini kao što pismo glasi to s toga, što su me u Pešti upoznali, to s toga, što ste me Vi preporučili, na čemu Vam hvala. Ja sam odmah na to pristao, jer je u lětu za učitelje privatne stanje u Pešti potežko, djaci-bo se za examene pripravljaju te nejmaju kada s franceskim se jezikom baviti, a plemići i bogatuši otidu na sela i imanja. Pored svega toga, kako sam dosad godinice provadjao, bio bih bez toga za mene vrlo umiljato pisanoga pozova i ovu ovde proveo; ali sam pomislio, gorê mi ni tamo biti neće nego mi ovde u lětno doba biva, mogu rodu uslugu učiniti, dobro o meni mislećim dobru misao potvrditi, mladoj Serbadiji moje želje i pogdikoje savěte očitovati, koji časak uz Vas, mili gospodine Vuče, provesti, i — možebiti — kakvu dobru preporuku za dalje pribaviti. Eto to je od prilike, što mi je volju ganulo, te sam nakanio čim skorije mogu, ali svakako za měsec dan, u Beč dojti. Ako Vam dakle vaši poslovi koji slobodan časak poklone, a vi izvolte tu srbsku mladež uvěriti o mojoj pripravnosti za što prije k-ňoj prispěti, i o mojoj zahvalnosti, čim je o meni dobro pomisliti htěla, i toliko mi pověrenje poka-

zala. Dao Bog, da svaka dalja pisarija o tome potrebna ne bude, te da se u lice vidimo i pozdravimo. S dubokim poćitovanjem

Pešta 29. marta 1840.

Vaš
najprivrženiji
Fraňe Kurelac

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4805]

2.

Препоштовани господине Вуче!

дико србскиех књига!

Неки дан састанем се са неким попом те ми рече да има већ други дио пјесам србских што му неки трговац из Беча донео. Прегорети немогу да Вас непопросим да и мени га пошљете, а и Протин син Љубомир Ненадовић рад је да добије, што буде за њу послаће.

Здрави били и Ви и госпоја Вам, и ћерца, (за коју и новине гласиле да је нека *Љепша* а ја сам мајци казивао да ће тако бити.) Па мали ваш мудриаш што ми једном на гласији неће заинтачио: Und ist alles nicht wahr, Und ist alles nicht wahr. — Гром га неутуко.

Праг 2-га Новембра 1844.

Фр. Курелац.

[Споља]: *An*
Herrn *Wuk Stefanovit Karadžiž*
Dr. der Philosophie, Mitglied mehreren gelehren
Gesellschaften, wohnhaft.
zu *Wien.*
Abzugeben in der
Volkeschen Buchhandlung.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4806]

3.

7-a 7-vra 1849.

Predragi gospodine Vuče!

Da ste mi zdravi i veseli! Gdě vam je sinčić? I koji vam glasovi od vaše kćerce stižu? Gospoja zdrava? a Popović je-li u Beču, ide-li vam na ruku? A kako je moj, što ga doturom zovem, Frane Miklošić? Jovan Kolar vidjate-li ga štogod? Pozdravte svako od ove čeljadi što možete sladjom besědom, a što ga nije u Beču, to prilikom pozdrav izručite. Ako me na putu kakvo zlo nezateče stignut ću vam jesenas liepo do Beča, něšto zaradi knjig što ih je tamo još ostalo, pak onda ove ljubaznike da obidjem. Vašieh pričic i kovčega još ni sad u Rieku Senjsku; a kad novine u njih ništa ne glase, to se valjda još te knjige ni pojavile nisu.

Milo mi je bilo gdě sam čuo da ste i vi u toj Terminologiji, ali ima u tom kolu takodjer ljudij uz vas nedozornieh te neznam kako ćete se složit; a i to za boga da ne bude da se za nas južnjake *dva* prevoda prave. Hrvatom i Srbljem lje jednoga je dosta — a Slovenci za sad već moraju na po se da imadu. Najbolje bi taj posao terminologički uspio kad se na němačko mnogo oziralo nebi — one němačke rieči već su svašta i ništa bile — dosta je ozrti se na posao koji kakva poglavara ide; kad već u svačemu o němačkomu zubu visimo da barem ove niti terminologičke viděti nije! Joj si ga svakomu bez svoga!

Za vaše knjige (koje kako mnijem baš je ta terminologija obustavila) ništa se zbog Rieke nestarajte, bit će im ovdě kupac više nego se i nadati možete, moji djaci dobro su za našom knjigom prionuli i ako me ovdě puste da koju godinicu ovaj vinograd obradjujem bit će groždja i dobra vina. Nisu Riečki sinovi koji što valjadu nego iz okolice, a oni iz četvrte škole tako su odgovorili da je rekao bogati něki Madjaron: „Se fosse stato presente all' esame ne sarebbe stato in cantato". (Da vas je bilo pri ispitivanju bili biste začaran). Evo vam i govor jedan šiljem što sam ga za djaka moga napisao; da me toliki teret (desetere škole: latinske i normalike) ne tišti i da ga nije bilo pisati baš u vrieme najvećega posla, bilo bi što boljega porodilo se, ali kad nije pod moje ime neka je i toga.

Ako sretno u Beč stignem (jer se sada svaka napast i zla kob po svietu klati i povlači) bit će mi s vami razgovor što da počnemo za akcente; pogrubit će nam jezik ako barem školskiem knjigam kakav ular nenametnemo. Bez dobroga znanja udaranja dobra i sladka čitanja nejma a ni dobrieh stihov.

Da ste mi zdrav dok i sam vaše liće neugledam.

Fr. Kurelacs
pof. jez. narod.

[Споља: Као на претходном.]

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4807]

4.

Mnogo počtivi gospodine Vuče!

Iz Rieke u zoru 3-a dana nove godine 1852-e.

Evo vam privodim jatašce podpisnikov na srbski riečnik: [Долази списак штампан у Рјечнику.]

Osvěn ovih gotovo plativših ima ih nekolicina koji mi rekoše: *piši* a ja po golu dlanu nepišem: ima ih opet koji bi platili bili da me bude naměra na njih nanesla; a najveć ima takovih (mojih učenikov) koji bi platili da imaju čim; a jedni imali bi čim da nije po jednom nego na rok. Kako vi za ovu neplativšu čeljad odredite onko budi.

Hvala bogu te se taj veliki kamen vašega riečnika jednom odvalio! Vi ga iznosite u sviet u vrieme nezgodno i oskudno, gdě nejma novca no se gnjusne krpetine s ruke u ruku povlače, ali bolje da se njim sadanja mladina pomože nego da ga s tolikom srca mukom izčekivamo i od svačega zaziremo. Nemogu vam reći koliko me peče gledajućâ mnoge dobre učenike moje bez ote spasonosne knjige Vaše! Spala mi je platja sa 500 na *tri* stotine, iopet sam jednomu njih nadokrpio čega *sâm* nesmogao. Htio sam da čitaonica nešto novac skupi te pribio pozov (jer su me nekoji čitaoničari ohrabrili bili da će dati, glede to što ima mnogo sirotčadi po školah) no baba i šaptalo direktorsko osieče se na me te strgne pozov i pred svimi hudo me osramoti. Zato sam ponajviše i stupio iz čitaonice. Da vam

ščitam trošak što ga bude za štampu ovoga riečnika i da ga razčitam med ono maljahno čislo udružnikov znam da razlozi procvali nebi, te zato mi srce nije doraslo da vam koje bolje diete preporučim; ali prositi vas smiem da koju knjigu pošljete neka bi se na rok izplatjivala. Kad děca dobro naviknu srbski štiti (a ništa se toliko po rukuh nepremetje koliko riečnik) tad ona o jedinstvu Srbalj i Hrvatov ni neposumnjaše, a tim je sve dobiveno. Sad ili bog zna kada da se razplodi poznavanje srbskieh slov po ovieh stranah (a ni po čemu laglje nego po riečniku) jer mene za dugo ovdě biti neće; nemožete pomislit koliko izpod mene ruju i director i Taliani; zato bim htio da prvo nego me krenu ili smaknu dobro sěme posijem da ga nemože potole vražja duša izscubsti.

Na moje zadnje pismo Daničiću pisano do danas nikakvâ odgovora! I to bi Vas prosio g. Vuče da mi potvrdite prijam onieh novac što sam poslao za „Poslovice“ i za „Kovčežić“ jer mi je za čudo bilo kad sam jesenas u Zagrebu bio, da Babukić od mene ote novce očekiva. Ja sam ih pred dvie godine 3 tědna kašnje nego što sam Vam u kafani Grlovićevoj obrekao bio, poslao; ali i taj zamudak o tri tědnja možete izpričat ako vam velim da me je kobna [kolera?] gnjavila te mi nebi ni u školu poći ni novac kupit.

Riečnik za boga što brže pošljite; osmagosmo za njim!

Pozdravite i gospoju i Minu te ako bude što od te njezine knjige za koju ze pregovaralo neka i meni pošalje „dobru ruku“.

Da ste mi zdravo i veselo: „Mnogaja lěta“.

Fr. Kurelac
prof.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4808]

5.

Mnogo poćtovana diko naša,
gospodine Vuče!

U Karlovcu dne 27. julija 1860.

Ja sam Vaš dužnik, te u ime odplate evo Vam šilju 15 mojih knjižic, koju moji prtjatelji prodavaju po 75. novćićev, a

knjižari po 75. Ima u njoj pokděkud spomena i o Vašem častnom licu.

Molju da izručite moj pozdrav Vašoj obitelji, gospodi Šafariku Janku, Daničiću i čto je mojih bivših učenikov iz Srbije, za koje jedva kad po novinah kděčto razabrati mogu, i to samo o nekih er još vsi na lěztvu slave il neslave skočili nisu.

Da mi nije danas tolike pisarije na vse strane, obilatiju s Vami progovorih, nu onoga razgovora, za koji Vaša književna glava najviše mari, toga, je, u knjizi dosta.

Da ste mi zdravo moj mili učitelju (er tako mi je Vas nazvati) i po božjoj volji mnogu još godinicu s nami zemljaki proživio!

Pun najdubljega počitanja
sluga i ućenik Vaš
najpokorniji
Frane Kurelac

НЗ. Za koji měsec pošlju Vam i svoga Budinića, čto je već pred dvě godine doštampan, nu mu još predgovora nejma, koga mi je pridati i život piščev opisati. — Vaše knjige o „Sovetu“ ni sad u Karlovac nejma.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4809]

6.

Na Rěci dne 28. lipnja 1861.

Prepočtivi i premili
gospodine Vuče!

Evo Vam šilju 24 knjige psalmov Budinićevih uz molbu da ih izručite kojemu knjižaru Biogradskomu i meni on da pošlje od vsake kniige 75. soldov, a on ih neka prodaje po forint.

Vam šilju knjigu na krutoj hartiji, isto tako i društvu Srbske slovesnosti. Lanjske hnjige mišlju da ste dobio ako mi i nije pisma o tom. Da me nije stid poslah pomenutomu družtvu i lanjsku knjigu, ali je nejmam na boljoj hartiji a i kasno je. Idju sa koji dan u Djakovo, te mogu odanle i u Biograd skočiti. Upav sam grěšan prema Kneževini: u Glasniku nikada se još ozvao nisam. Nu niste do duše ni Vi! ne znam čto je,

ako nije ta nesretna petljanija radi pravopisa. Načuo sam baš grube ludorije neke sa strane Crnobarčeve. Ja se ni u Beču od njega nikada ni čemu nadao nisam. Puno mi je žao čto sam život Budinićev tako sitno naštampao, nu Vam ga pročita Gjuro ili tko. Gjurina mi sintaksa još ni danas pod oči, a tako ni Vaše knjige o „Sovětu Srbskom". Da ih pošljete u Djakovo, velmi me zadužiste. Muka mi je i to da ni Glasnikov nejmam što je dalje od devetoga. Slabo mi tu uzajamnost držimo, a bar je u mene srdca za nju, nu bezhlěbje u vsem ruke mi veže, a slab sam trkajlija, kad je sreću lovit.

Bog zna čto mi ga rade nekadanji učeniki moji? Kako k vam stignu, mnogo mi bude raspitivat. Čto li ga zělio ne bim i s Vami se sastati i s Gjurom, da progovorimo koju o knjizi našoj! Puno sam ja koje čega nakupio čto bim rad Vama pokazivao, er je naše primorje obilato koje čim za filologiju, čim se u Djakovskih stranah ničemu ne nadaju.

Kako Mina? molju da joj izručite pozdrav i poklon. A kako Vaše zdravlje? mora da se pera ni pod starost odrekao niste. Ja sam Vas već nagovarao da napišete što ste upamtio, i domisljaju se da to i činite. Čteta nam bez toga! A bude li što i dalje od narodnih pripovědak? Kad sam učio hrvatski neku bogatu gospodju uzeo sam Vaše pripovědke, a čim je velika u njih čarobija, čitala je kako maslo. Nu ne smiju Vam dodijavati i pokorno vam se i směrno klanjaju.

Vaš pravi počitovatelj
Fran Kurelac.

НЗ. Prilažu jošće dvě knjige ne bi li od Gjura izmamio sintaks. Pozdravte ga.

[Ориг у арх. С. К. Академије бр. 4557]

CCCLIII

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

1.

Славном Попечитељству
правосудија и просвештенија!

На особиту моју жалост и на велико чудо разумео сам од Г. Франа Курелца, учитеља француског језика овдашњи

питомаца Српскога правитељства, да Господин попечитељ Стефан Стефановић није примио мој одговор на писма његова; за то прилажем овде копију од истога одговора. Ја сам одговор овај, у писму на име Господина попечитеља, још 2. Априлија предао овдашњему трговцу *Курти*, и он га је отправио у Београд на браћу *Германе*. Да је Германима писмо то у руке дошло, Курти каже, да је о томе *уверен*, а како се по том тамо изгубити могло, то ја не знам. —

Приликом овом усуђујем се Славном попечитељству послати објављеније о новоме изданију народни наши песама, с покорном молбом, да би га оно изволило тамо препоручити, и тако мени изданије ове народне књиге наше олакшати.

За које молећи се, с истиним високопочитанијем остајем

У Бечу 25. Јунија 840.

Славнога попечитељства правосудија
и просвјештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Споља:] Славноме Попечитељству
правосудија и просвјештенија
у Крагујевцу.

[Ориг. у Држ. Архиви: Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4811]

2.

Славноме Попечитељству Просвјештенија у Србији.

На високопочитајемо писмо славнога попечитељства просвјештенија од 5. о. м. чест имам одговорити, да сам овдашњим питомцима правитељства Српскога објавио, шта је славно попечитељство за науку њихову у напредак одредило. Данило Данић и Стефан Груборовић са свим су задовољни с овом наредбом; Стојан Јовановић и Димитрије Томић (коме сам и приложени пасош предао) показали су, да им је врло жао, што им се не допушта ићи куд у Германију или у Француију, гдје би они, по њиховоме мњенију, науке оне брже и боље научити могли; но при свему томе они за невољу пристају и овдје да остану. Димитрије Црнобарац пак не пристаје ни-

како, да иде у политехнички институт и техничке науке да учи, него се моли, да би му славно попечитељство допустило, да и он, као и Стојан Јовановић, макар и овдје, учи науке правословне, за које каже да се он цијелу годину преправљао учећи приватно философију и право природно; ако ли му се то не допушта, а он се моли, да би га Славно попечитељство позвало натраг у Србију. Сви питомци ови моле се, да би им славно попечитељство и у напредак оставило, ово 26 талијера на мјесец, што им је до сад давато за учитеље и у име школе, да би они те новце дијелили између себе и њима плаћали приватне учитеље и одређене плате за науку у школи, ако се каке буду морале плаћати.

Што се тиче дојакошњега владања овијех питомаца, ја сам заиста у великој сметњи, шта бих славноме попечитељству одговорио, и њему по дужности истину да кажем и овим младим људма неправду да не учиним или да не шкодим. Мислим, да је познато славноме попечитељству, да они не држе за милост, што их је правитељство амо послало, да се уче, него мисле и говоре,[1] да се они с тиме жертвују за народ, и да их је правитељство преварило, дигнувши их из службе и обећавши им више, него што им сад чини; осим тога они мисле, да нијесу ђаци или дјеца, којима да се казује и заповиједа, како да се владају, него да су бивши чиновници и господа, који то и сами знаду. С оваковијем мислима они су се, сваки по својој склоности, и владали у свачему, као самовољни господичићи.[2]

Они су прве године учили њемачки и француски језик, а ове друге године мјесто њемачкога језика толковао им је учитељ онога језика из Кругове философије логику, метафизику и природно право. Док им је француски учитељ био Бизаиљ, чињен је један пут и испит, на који су и мене звали; а како су се њега избавили, о томе више ни спомена није било. Но обадва садашња учитеља њихова кажу, да они ова два језика, као и оно друго, што им је предавао њемачки учитељ, прилично разумију, и да би према природним својим

[1] Од новог става довде дописано, а пре било па избрисано: Од владања овијех питомаца до сад ја мислим, да би најбоље било не тражити никаква рачуна. Ови су се питомци за прошевине двије године овдије владали као млади пусти људи, који никоме нијесу дужни давати рачуна.

[2] Било па избрисано: у овоме смисли може бити да је између најбољи Димитрије Данић, а најгори Димитрије Томић.

даровима још много боље могли разумјети, да су се хтјели изван школе више трудити и учити.

Сад они сви мисле још за три године да сврше све што су ради учити. Данило Данић и Стефан Груборовић хоће прве године да сврше у политехници цијело трговачко одјеленије (које се обично учи двије године), па остале двије године да слушају на универзитету пољску и државну економију и финанцију (прва се предаје изван реда, а друге двије у четвртој години права). Стојан Јовановић и Димитрије Црнобарац (ако му се допусти) у првој години права морају слушати: право природно и криминално, и општу штатистику; другу годину права могу прескочити сасвим, јер им право Римске цркве не треба, право Римско и Zoll — Monopol — Orgnung и Strafgesetzbuch кажу, да је тако тешко, да би за њих био труд у залуд; тако друге године могли би у трећој години права учити: право грађанско, трговачко и полично (Wechselrecht); а треће године у четвртој години права: начин суђења (Gerichtsordnung), Schwerpolizeiübertrettungen, и науке политичке, као: финанцију, државну економију, законодатељство и политику. А поред овијех наука може бити да би за њих врло нужно било, да слушају и Staatsbuchhaltung и Staatsrechnung, које су на универзитету изванредне науке као и пољска економија. Димитрије Томић пак једнако је још из почетка у особитој класи: прије доласка овијех осталјех питомаца амо он је учио њемачки језик; лани је у политех ници слушао у трговачком одјеленију Merkantilrechnen и Buchhalten, из којих је наука и јавни испит начинио и прву класу добио; ове се године био записао на универзитету да слуша философију, но, прем да му је било допуштено, ни код једнога професора није смијо изићи на јавни испит, него је само добио свједочанства, да је долазио, те слушао оне науке. Сад вели, да ће слушати другу годину философије, па послије права и финанцију и остале политичке науке.

Истина, да ни један од овијех питомаца не ће моћи ове науке на универзитету управо научити, као они ђаци, који су за то преправљени у пређашњим школама; али опет, само ако се буду хтјели трудити, могу о њима добити пристојна појмања, тако, да ће се послије моћи тамо с ползом употребити на различне службе. Ја сам им казао, да ће славно попечитељство у напредак свако по године искати од њих свједочанство, *шта* су учили и *како* су научили.

Приликом овом налазим за дужност јавити славноме попечитељству просвештенија, да се овдје доста поодавно налази неки Иван Матић, којега је правитељство отуда било послало у Шемниц, да учи рудокопне науке, па он не имавши воље к оним наукама, без допуштења правитељства овдје дошао и остао. Он је из почетка овдје живио које с оним, што му је отуда једном било послато, које с нешто своје сиротиње, што је имао; а од некога времена садржава га један овдашњи бирташ, Лазар Грчки, и, које за јело, које за друге потребе што му је давао, потрошио је до сад на њега близу двјеста сребрн. фор., и то све *на рачун правитељства Српскога*. Овај Иван Матић био је прије неколико дана код мене, и молио ме, да бих ја исходатајствовао у славнога попечитељства просвјештенија: или да се он прими овдје у ред осталијех питомаца, па да учи још коју годину њемачки и француски и друго, што се буде могло; или да му се пошаље 250 сребр. фор., да плати овај дуг и тамо да дође, па макар му се ови новци послије одбили од плате кад стане служити. Јављајући ја ово славноме попечитељству налазим за дужност још додати, да је овај Иван Матић, што се тиче нарави и моралнога владања, један од најбољих овдашњих питомаца правитељствених.[1] Док је имао новаца, он је овдје држао и приватнога њемачког учитеља, а сад учи сам, и језик овај прилично разумије (но још га толико не разумије, да би могао ове јесени поћи у какву школу и науке на њему слушати); француски пак није учио још ништа.

Остало ово све овако, или славно попечитељство што преиначило, ја ћу ове питомце, кад буде вријеме (у почетку мјесеца Октомврија по Римскоме календару), препоручити гдје треба, и што више буде могуће постараћу се, да би се напредак њихов у наукама потпомогао и намјерење лакше докучило.

У Бечу 26. Августа 841.

Славнога попечитељства просвјештенија
покорни слуга
Вук. Стеф. Караџић.

[Државна Архива. Министарство Просвете и Црквених Послова, Бр. 1300. — Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4812]

[1] Било је избрисано: Он каже, које му и ови остали сведоче, да ни у почетку није отуда хтјео да иде на рудокопне науке, но га је Аврам Петронијевић силом написао, пријетећи му да ће га из земље прогнати, будући да је име његово међу осталима већ било послато амо, „већ нека иде, па нек учи шта му драго.“

3.

Славноме попечитељству
просвјештенија у Србији.

Чест имам послати славноме попечитељству просвјештенија један егземплар од прве књиге новога изданија наших народних пјесама с покорном молбом, да би га оно од мене, као мали знак моје безграничне благодарности и истините подајничке љубави и привржености, поднијело Његовој Свјетлости Господару и књазу нашему. За мене ће бити највећа срећа и награда, ако Његова Свјетлост и у овој књизи види знак мога беспрестанога старања и труда о ползи и о слави народа нашега.

У Бечу 1. Окт. 841.

Славнога попечитељства просвјештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Државна Архива. Министарство Просвете и Црквених Послова. Бр. 1747. — Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4116а]

4.

Славноме попечитељству
просвјештенија.

По високопочитајемоме писму славнога попечитељства просвјештенија од 11. пр. м. ја сам овдашње питомце правитељства Српскога по могућству препоручио и намјестио да слушају науке, на које су одређени. Данило Данић и Стефан Груборовић записани су у политехници међу редовне слушатеље у трговачком одјеленију, и платили су за цијелу годину по 4 фор. сребра; Димитрије Томић записан је такођер међу редовне слушатеље на универзитету у II. годину философије, но још се не зна, хоће ли морати одређену плату за учење (18 ф. ср.) платити; за Стојана Јовановића и за Димитрија

Црнобарца *морао* сам дати писмену молбу на овдашње правитељство (an die Regierung), да им се допусти на универзитету слушати православне науке и из њих чинити испите само ради потребе у земљи нашој, и, ако је могуће, да би им се, као иностранцима и питомцима (Stipendisten) опростила за учење одређена плата (за свакога по 30 ф. ср. на годину). Ја се надам, да ће им се допустити науке слушати, но за испите и за плату не знам, шта ће доћи; међу тим је и њима допуштено те иду у школу једнако. Кад одговор од правитељства изиђе, ја ћу одмах јавити славноме попечитељству.

Како су питомци ови сад почели ићи у школе. они су оставили обадва дојакошња учитеља (и њемачкога и францускога), па учење францускога језика мисле да продуже у приватним школама, које се овдје на више мјеста у вече држе; а у њемачком језику да се поучавају од приватних учитеља, које и ради школских наука морају држати. За то су они прије преко мене молили, а сад моле, славно попечитељство, да би им се и унапредак отуда слало оно 26 талијера на мјесец, што им је давато за дојакошња два учитеља и у име школске кирије, да би те новце између себе дијелили и њима плаћали своје нове учитеље и за учење у школама одређене плате, које се буду морале плаћати. У то су име они узели од Курти поменутих 26 талијера, који су за овај мјесец њему отуда били послани; а у напредак како славно попечитељство изволи уредити.

Што ми славно попечитељство препоручује у горепоменутоме писму и у другоме од 26. пр. м., да питомце ове испитам: „Или је њих правитељство нагонило, да званија своја тамо оставе и да пођу у Беч (или куда на другу страну) ради учења виших наука и страних језика; или су они по њиховој вољи и жељи правитељство за то молили, и оно им на њихову молбу ту милост учинило“; од тога нијесам могао ништа учинити. У прошавши четвртак прије подне дозвао сам к себи Стојана Јовановића и Димитрија Црнобарца (а други су у оно вријеме имали школу), и давши им ово питање написано, казао сам им, да славно попечитељство просвјештенија жели и захтијева, да му сваки од њих на оно даде одговор преко мене. Овај глас не буде њима ни мало повољан, и изговарајући се, да о томе морају промислити, не хтједну ми одмах ни одговора у неколико ријечи написати, нити пристати, да га ја по њиховом казивању напишем, а они да пот-

пишу; него ми за цијело обреку, у недјељу донијети га, сваки за себе, написана. Онај исти дан послије подне (када сам ја очекивао само Димитрија Томића, а Данилу Данићу и Стефану Груборовићу био сам поручио, да ми дођу у суботу, кад они обично школе немају) дођу ми сви петорица, и срдећи се до зла бога, час стану говорити, да славно попечитељство зна, како су они амо отишли, па за што сад иште од њих такове одговоре; час стану искати, да им покажем цијело писмо, што ми се о томе пише (које ја нијесам учинио), или барем да им дам нумеру од њега, да се на то туже високославноме совјету (ја сам казао, да ћу им то дати, ако ми даду одговоре, које славно попечитељство захтијева, а без тога да им не треба нумера од акта, коме се они не покоравају); једни су протестирали, за што славно попечитељство и њима о томе није писало и т. д. Ја сам, како по дужности к славноме попечитељству, тако и из пријатељства к њима, савјетовао им, да они за сад, покоравајући се захтијевању славнога попечитељства, даду на оно питање одговоре писмене, *како им год воља*, па онда, ако мисле, да им је чрез то учињена каква неправда, нека се туже; но то је све било узалуд. Њихови изговори саставили су се најпослије у ово: да је ово ствар врло важна, која се тиче цијелога њиховог живота, и за то да се морају добро промислити и *договорити;* а гдјекоји од њих додали су још, да морају тражити о томе којекаква писмена свједочанства; и тако да ми не могу прије 20 или најмање прије 10 дана дати захтијеваних одговора. Осим тога они сви говоре, да су званија своја оставили и амо дошли *по наредби правитељства,* и да су и сад *сви чиновници,* и да им се и ово вријеме, што овдје учећи се проводе, мора бројити у службу, и да су се од некога времена спремали, да пишу високославноме совјету, да их у томе потврди, а сад, видећи таково захтијевање славнога попечитељства, да то морају одмах чинити.

Око оваквих су догађаја и плетака питомци ови за прошавше двије године више бриге имали и времена провели, него око њиховијех наука. Тако им је, н. п. из почетка за неколико мјесеци била највећа брига и беспрестани разговор и договор, како ће се избавити француског учитеља, Бизаиља; по том, како ће им се повисити плата; па онда, која ће страна у Србији надвладати, и која има право, која ли нема; за тим, куда ће који одавде ићи на науку и шта ће

учити; пак сад ево ово. Договарајући се и препирући у гдјекојим овим догађајима долазило је до највеће псовке и готово до боја, и често се поговарало (као и сад што чујем да говоре), да ће да се врате у Србију, ако им се не учини оно, што желе и траже. Мени је заиста врло жао и тешко, што ово писати морам; али мислим, да је дужност моја, по савјести славноме попечитељству казати истину. Мислећи тако, морам још додати и ово, да се с овим људима ништа друго не може чинити, него: или да се оставе на миру, нека живе и уче, како им је воља (па, на срећу, научили што, или не научили; дошли тамо бољи, или гори, или не дошли никако); или да се позову у Србију, а мјесто њих да се пошаљу други, *прави* питомци, који ће се у свачему покоравати правительственим уредбама без и каква изговора. У овоме последњему догађају најбоље би било, кад би се послала дјеца млада (и ако је могуће све *сеоска),* да уче овдје све науке редом, које би особито било нужно за будуће професоре тамо. Таковим, правим, питомцима не би ваљало давати новаца у руке (осим што би им се одредило на џеп — арашлук), него би требало, да славно попечитељство учини наредбу, да им се овдје свима заједно нађе квартир и да им се даје кост са свима осталим потребама, а они само да се брину за науку и за владање по наредби славнога попечитељства. Тако о овоме мисле Копитар и професор Јенко и сви други људи, за које се мора мислити, да ствар ову управо разумију; а тако од прилике живе и овдашњи питомци Турски (само што се на њих, као на официре и на питомце *царства* Турскога, више троши).

По последњему писму славнога попечитељства просвјештенија од 2. о. м. јавио сам Ивану М. Матићу пресуду високославнога совјета на његову молбу, коју је послао Његовој Свјетлости Господару и књазу нашему.

У Бечу 14. окт. 841.

Славнога попечитељства просвјештенија

покорни слуга

Вук Стеф. Караџић.

[Државна Архива. Државни Савет К№ 48/842. — Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4813]

5.

Высокоученому Г. Доктору Философіе,
Члену више учены Содружества, (тітл.)
Вуку Стеф. Караџићу

Г. Георгій Ј. Петровићъ, заклетый Высокославне Кр. Унгарске Табле Нотарій, и четврте године права Аустрійски у Бечу слушатель, обратіо се био Попечитељству Просвѣщенія подъ 28. Октоврія тек. год. съ молбомъ, да му Ово кодъ Правитељства нашегъ исходатајствује оно годишнѣ благодѣяніе, кое наши у Бечу питомцы уживаю, макаръ га по окончанію наука чрезъ ову годину, када у Сербію дође, и одслужіо. На молбу ову нѣгову учинило є Попечителство Ово Высокославномъ Совѣту представленіе, да му се таково подари, и на ово є то рѣшеніе добыло, да се молби просителя изъ тога узрока удовлетворити неможе, што Правителство наше на отечественне само младиће, кои се на страни уче и изображаваю, и кои, одъ нѣга помоћи потребујући, свакояко првенство у даваню поменутога благодѣянія имаю, троши и трошити намѣрава.

У слѣдствію овога препоручује Вамъ се, да рѣшеніе ово поменутомъ Г. Георгію Петровићу знања ради нѣгова сообштите и по томе Попечителство Просвѣщенія о извршенію ове препоруке извѣстити, онда кадъ и за остале питомце наше извѣстіе поднели будете.

Б.№ 2000.
15- 10-врія 1841. год.
у Београду

Попечитель
Правосудія и Просвѣщен.
Полковникъ,
Стеф. Радичевићъ

Дужности Началника извршујући Секретар
Одделенія Попечителства Просвѣщен.
Петаръ Радовановићъ.

[Споља:] Seiner Wohigeboren,
dem Herrn *Wuk Stephanovics Karadschics*,
doctor der Phylosophie, Mitgliede mehreren
gelehrten Gesellschaften

Б.№ 2000. *franko* in *Wien.*

[Вукова напомена:] Одговорено 6. фебруара 842.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4814]

6.

Славноме Попечитељству
просвјештенија у Србији.

Позивајући се на писмо моје од 14. октомвр. чест имам сад јавити славноме Попечитељству просвјештенија, да је Аустријско правитељство под 13. о. м. допустило Стојану Јовановићу и Димитрију Црнобарцу, да могу на овдашњему универзитету, као гости и по уредбама постављенима за иностранце у оваким догађајима, слушати науке правословне, и као иностранске питомце, опростило их је од плаћања одређене плате за учење.

У Бечу 19. декемвр. 841.

Славнога попечитељства просвјештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Државна Архива. Министарство Просвете и Црквених Послова. Б.№ 2.087. — Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4118а]

7.

Славноме попечитељству
просвјештенија у Србији.

По високопочитајемом писму славнога попечитељства просвештенија од 15. дек. пр. год. јавио сам Г. Ђорђију Петро-

вићу одговор на његову молбу коју је славно попечитељство послало под 28. окт. пр. године.

Овдашњи питомци правитељства српског иду једнако у школе. Димитрије Црнобарац и Стојан Јовановић слушају право природно, народно, државно и криминално; и из свега ће овога бити испит на свршетку године (у јулију мјесецу). Данило Данић слуша у политехници: Handelswissenschaft, Handelsgeographie, Merkartilrechenkunst и Buchhaltung; Стефан Грубовић слуша ове исте науке осим трговачке Географије, а ову каже да је изоставио једно за то, што га боле очи, па ноћу не може да учи, а друго, што и око рачуна, који су за њега потешки, има доста посла; и у њих ће бити испит на свршетку године. Димитрије Томић слуша на универзитету у II. години философије моралну философију и физику, и поред тога всемирну историју, која се ондје предаје изван реда. Ваљало би, да он сада положи полугодишњи испит, но каже, да се преправља, на свршетку године да положи испит из цијеле философије (т. ј. и из I и из II године), а физика вели да је за њега тако тешка и пространа, да из ње испита никако не ће моћи полагати.

У Бечу 6. февр. 842.

Славнога попечитељства просвјештенија
покорни слуга
Вук. Стеф. Караџић.

[Ориг. у Држ. Архиви; Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4815]

8.

Славноме попеч.
просв. у Србији.

Из Високопоч. писма славн. попеч. просв. од 31. пр. м. имао сам част разумјети, да ми је правитељство Српско по ходатајству славн. попеч. одредило сто форинти сребра на поклон за два егземплара прве књиге од новога изданија наших народних пјесама, које сам преко славнога попеч. послао Његовој Свјет-

лости Књазу и Господару нашему Михаилу М. Обреновићу и високославноме Совјету. И ја сам још прије неколико недјеља примио то сто форинти од Курти овдашњега трговца; но будући, да ми он управо није могао казати, за што су ми ти новци отуда послани, тако му ни квите другчије нијесам могао дати, него само, да сам примио сто форинти ср., које ми је из Србије послало попоч. финанције.

Молећи се, да би славно попеч. просв. примило моју благодарност за ходатајство своје у овоме догађају, и да би такову изјавило даље, куд надлежи, с пристојним високопочитанијем остајем

У Бечу 27. Февр. 842. Славнога попеч. просв.
покорни слуга
В. С. К.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4816]

9.

Славноме попечитељству просвјештенија у Србији.

На високопочитаемо писмо славнога Попечитељства просвјештенија од 21. прошавшега мјесеца част имам одговорити, да се за сад још не може дознати, у који ће дан овдашњи питомци правитељства нашега полагати испите у овој години. Толико се само зна, (по дојакошњему обичају, да ће се испити почети и свршити у Јулију мјесецу (по римскоме календару); но који ће професор испитивати у првој половини тога мјесеца, који ли у другој, и у које доба дана, то ће се објавити пред испит на 5—6 недјеља; и будући да се ученици испитују по азбучноме реду, да их се сваки дан испита 20—24: тако ће се онда тек и то од *прилике* (а не за цијело) моћи прорачунити, у који ће дан и сахат доћи ред на кога ученика.

У Бечу 3. Априлија 842.

Славнога попечитељства просвештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Ориг. у Држ. Архиву; Вуков концепат арх. С. К. Академије бр. 4120а]

10.

Славноме попечитељству
просвјештенија у Србији.

По високопочитаjемоме писму славнога Попечитељства просвјештенија од 27. пр. м. јавио сам правитељственоме питомцу Стојану Јовановићу, да му се оно 50 ф. сребра, што је правитељственој каси још дужан од позајмљених му 100 ф. не ће одбијати од назначенога му благодјејанија док се овдје учио буде, него да ће их послије, кад се тамо врати и у службу ступи, бити дужан измирити. Он је с том милости задовољан и на њој благодаран. Него се тужи, да му овдашњи трговац Курти, преко кога сви питомци примају одређено им благодјејаније, по заповијести отуда хоће да одбије некаквих других 50 фор. сребра, што је правитевству тамо дужан остао, и моли се, да би га Славно попечитељство просвјештенија и од тога опростило на овај начин, као и од оних горе поменутих 50 форинти.

Што се тиче наредбе, да питомци ови примају назначено им благодјејаније на одређено вријеме као што ми је славно попечитељство просвјештенија писало под 22. Маија, Курти каже, да он о томе још ништа не зна, осим, да му је писано, да им прије не даје новаца, док му се отуда не заповједи. Он, вели, да би нужно било, или славно попечитељство само од себе, или преко Г. Г. Германи, да му препоручи *један пут за свагда*, да он и овим питомцима одређено благодјејаније даје на њихове квите свако три мјесеца, не чекајући док му се отуд сваки пут пише, као што му је препоручено и за оне питомце у Паризу; а и питомци се моле, да би се тако урадило.

У Бечу 10. Јулија 842.

Славнога попечитељства просвјештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Ориг. у Држ. Архиву; Вуков концепат у арх С. К. Академије бр. 4817]

11.

Славноме Попечитељству
Просвјештенија у Србији

Чест имам послати Славноме Попечитељству Просвештенија у потврђеним копијама школска свједочанства овдашњих правитељственик питомаца, и то: Данила Данића и Стефана Груборовића по два, а Димитрија Црнобарца и Стојана Јовановића по једно. Уз ова свједочанства сваки ми је од поменутих питомаца предао по једно писмо на Славно попечитељство о своме учењу за у напредак, које такођер чест имам овдје приложити.

Димитрије Томић није полагао испита никаквог, и узрок томе предао је писмено посланоме овдје од славнога попечитељства прије неког времена г. Јовану С. Поповићу; а осим тога питомац је овај прије неколико дана отишао тамо гдје га и славно попечитељство само о томе може испитати.

У Бечу 7. Авг. 842.

Славном Попечитељству Просвјештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Ориг. у Држ. Архиву; Концепат у арх. С. К. Академије бр. 4112 а]

12.

Високославноме попечитељству
просвјештенија

На велико своје чудо и на жалост читао сам у № 76, *Србски новина* да је на представљење његовога високопреосвештенства Господина Митрополита високославно попечитељство просвештенија забранило тамо уносити и продавати мој пријевод *Новога Завјета*.

Будући да се овом забраном не само мени, по мојијем мислима, штета чини на правди, него се још баца на мене и срамота као да нијесам разумио оно што сам радио, или биједа као да сам навалице учинио што против наше православне цркве; за то се усуђујем високославном попечитељству просвештенија, и кроз њега правитељству Српскоме са пристојном покорношћу потужити се за то.

Ја нашу православну цркву љубим и поштујем колико и какав Србин, и ни за што на овоме свијету не бих је изневјерио и своје вјере промијенио. Срамота би било Србима данас доказивати моју љубав к народу нашему, кад је она позната у ученоме свијету и код другијех народа; а коме је год позната моја љубав к народу нашему онај не може помислити ни вјеровати да бих ја могао не љубити и не поштовати своје цркве која је с језиком упоредо наша највећа и најдрагоценија народност. Ако ли ко који цркву нашу љуби и поштује као и ја, мисли да се љубав и поштовање к цркви и корист њезина налази у чему другоме него што ја мислим, за то ми не треба један другога да називамо непријатељем цркве, јер је обојица љубимо и поштујемо и желимо јој бити на корист, само се разликујемо у мислима о начину; а који у томе има више право то други људи ваља да пресуде. Истина да се суд у овакијем стварима много пута задоцни, а кашто се и криво пресуди; али најпослије опет праведна пресуда свагда изиђе на свијет.

Што се тиче доброте мојега пријевода и погрјешака које би се у њему нашле, ја се позивам на оно што сам о томе казао у предговору (особито под бројевима III и IV); само додајем овдје још и то, што сам онда заборавио назначити, да онијех ријечи које су наштампане рукописнијем словима нема у оригиналу, него сам их ја додао да би се смисао лакше могао разумјети (таковијех су ријечи и Руси у својему пријеводу додавали још више од мене).

У забрани овој стоји да је пријевод мој забрањен из два узрока: 1) што није *„од цркве но са побочне стране, па још безъ надлежногъ разсмотренія и одобренія печатанъ;* а 2) што га *„Госиодинъ Митрополитъ никако одобрити и разпространенъ његово у отечеству нашему допустити не може.“*

Први овај узрок ја заиста управо не разумијем. Особито не знам каква се овдје мисли *побочна страна* која је *печатала* овај пријевод мој. Не могу мислити да високославно

попечитељство просвештенија овдје мисли, као што гдјекоји безумници по Сријему и по Бачкој и по Банату говоре и разглашују, да је овај пријевод штампан трошком Римске пропаганде. Како би Римска пропаганда својијем трошком набављала нашему народу оно што својијем једновјерцима забрањује? Шта ли би она, као непријатељ закону нашему, тијем добила што би народ наш стекао ријеч Божију на својему чистоме језику; каку ли би штету учинила нама и закону нашему? Не би ли се онда показало да је Римска пропаганда нашему народу и закону и језику већи пријатељ и добротвор од многијех нашијех назовиродољубаца? — Кад је ова ствар довде дошла, надам се да ће ми високославно попечитељство просвештенија радо допустити да му, што је могуће о мање ријечи, кажем што од историје овога пријевода.

Ја сам овај пријевод начинио 1820. године по жељи Рускога Библијског друштва, које је са мном 1819. године у Петербургу начинило писмени уговор о томе. Из различнијех узрока и особитијем путем, које би дуго било овдје спомињати, дође рукопис мојега пријевода у руке Атанасију Стојковићу с препоруком да га прегледа и каже јели добар или није. Стојковић одговори да пријевод не ваља, особито што је простијем народнијем језиком, и понуди се да ће друштву начинити нов пријевод за бадава. И тако он искварившн мој пријевод, и у смислу и у језику, начини нови, који се без и какога даљега прегледања и одобрења и наштампа у Петербургу 1824. године. Но како се по гласовима са различнијех страна дозна у Петербургу да језик у Стојковићеву пријеводу нити је Српски ни Руски ни Славенски, него да је бесправилна смјеса сва три ова језика и четвртога из главе његове, тако га ондје одмах забране, и егземплара од њега не пусти се више на свијет осим онијех који су у почетку поклоњени Стојковићу; али Стојковић пред смрт своју уговори с Англијскијем Библијскијем друштвом те се онај његов пријевод у Липисци 1834. године на ново прештампа од слова до слова. Бојећи се ја да мој пријевод по смрти мојој не би пропао или се и по други пут искварио, и мислећи да би он у данашње вријеме био на корист нашему народу и језику, запитам овдје прије три године Његову Екцелснцију Г. митрополита Рајачића (и то у друштву пред Г. Г. Платоном Атанацковићем владиком Будимскијем и Архимандритом, онда већ избранијем Далматинскијем владиком, Јеротијем Мутиба-

рићем) да ли би ми дао благослов да га наштампам. На то ми он одговори да против тога не би имао ништа. По том ја дадем рукопис свој овдје у цензуру, и послије некога времена добијем га натраг са imprimatur. Иза тога опет запитам Г. Митрополита Рајачића, кад је овдје код мене једном био на ручку, хоће ли ми допустити да на своме пријеводу Новога завјета наштампам да је *с његовијем благословом*, на које ми питање он одговори да хоће драговољно, само да га прегледа. Он је јамачно мислио да прегледа прије штампе; али ја, једно што књига у рукопису не може бити онако са свијем чиста као што ће се у штампању дотјерати и намјестити, а друго бојећи се да рукопис не би дошао у руке људима који би га, не разумијевајући управо ни ствари ни језика, искварили и нагрдили, те или би мој пријевод постао као и поменути Стојковићев, или се не би ни наштампао, смислим да књигу наштампам, па онда да му је дадем на преглед. И тако кад књига буде готова однесем му је прољетос сам у Карловце. Ако сам се кад од збиље понадати могао да ће Г. Митрополит Рајачић испунити моју жељу, то је могло бити само на овај начин: да ће он помислити да у нас данас нема ни једнога књижевника који се око овога посла трудио оволико и овако као ја, и који би био вриједан доброту његову цијенити и поправљати га; и тако да ће га у друштву са мном прочитати и може бити гдје што ме запитати за што сам онако казао, и по том ми благослов дати. И из почетка се заиста покаже да ће овако бити, јер ми рече Г. Митрополит да ћемо ја и он и Г. Г. прото Стаматовић и протосинђел Груић читати књигу редом; али послије неколико дана одговори ми да таку ствар он сам, без договора с другијем владикама, не може пресудити, и да ће другијех послова ради овдје скоро доћи Темишварски владика Живковић и Карлштатски Јовановић, пак ће им и то представити. Како сам ја ово чуо одмах сам знао шта ће бити, и захвалио сам Богу што је књига наштампана а није у рукопису дана; али опет да бих могао казати да сам чинио све што је до мене стајало, чекао сам у Бечу готово два мјесеца обећани одговор од Г. Митрополита док он сам амо не дође и не каже ми да од моје жеље и молбе ништа бити не може: тек онда наштампам заглавље својему пријеводу и дадем књиге да се вежу. Да су они Карловачки цензори мојега пријевода назначили ако су у њему нашли што против догмата наше цркве,

ја бих оно све што би се доказало да су погрјешке, поправио и листове оне на којима су прештампао.

К овој врло кратској али истинитој историји мојега пријевода Новога завјета додаћу још и ово, да мени у име штампања ове књиге до данашњега дана нико није ни дао ни обећао једне крајцаре, а камо ли што више, него сам је штампао *на вересију* до нове године: ја сам овој штампарији сила пута бивао дужан за штампање својијех осталијех дојакошњијех књига, па сам јој свагда поштено платио, за то ми је и ово сад повјеровала. А п за везање овијех књига дужан сам до сад више од двјеста сребрнијех форинти. Ја се врло радујем мислећи да сам учинио добро дјело своме народу и закону и језику и надајући се да ће се овоме дјелу моме данас обрадовати учени људи не само свега Славенства него и осталијех народа сви они који желе познати језик народа нашега, а мало по мало да ће доћи вријеме кад ће му се пристојна хвала дати и ондје гдје га сад забрањују; како ћу се пак одужити штампарији и књиговесцима то Бог један зна.

Из овога што сам до сад овдје казао свак, којпгод жели правду и истину, може видјети да у штампању ове моје књиге нема никаке друге: *„побочне стране“* осим мене самога, и да у томе никаквога другог намјерења нијесам имао осим користи нашега народа и његова језика; и когод напротив овоме што мисли или говори, онај или је сам преварен или би рад — Бог зна из какијех узрока — друге да превари.

У другоме узроку мислим да је ваљало казати *за што* Г. Митрополит мојега пријевода *„никако одобрити и разиро-страненѣ нѣгово у отечеству нашему допустити не може.“* Кад то није казано свак може одмах запитати: Или Г. Митрополит мисли да је боље да народ наш светога писма не разумије и за то да га на наш језик не треба никако преводити, или је у моме пријеводу нашао погрјешака против догмата наше цркве? Против обадва ова узрока за мене би била довољна обрана поменути пријевод А. Стојковића: кад за прошавше 23 године нигдје од наше јерархије није забрањен његов пријевод, који је никакијем језиком написан и који је у свачему гори од мојега, за што да се тако одмах забрањује мој, који је у смислу вјернији од онога и у којему је језик чистији и правилнији него и у какој нашој другој књизи?

Ја Г. Митрополита љубим и поштујем колико га и какав његов пријатељ или привржепик може љубити и поштовати,

и за то ми је особито жао што је он ово дјело моје тако на брзу руку осудио. Друго је забранити књигу *у рукопису да се не штампа*, а друго *наштампану да се не продаје:* сила се изван царства Аустријскога наштампанијех књига у Бечу јавно продаје које се не би допустиле штампати; јер се у цензурирању наштампанијех књига више пази на то шта ће остали свијет казати. Ја мислим да би Г. Митрополит много боље учинио да је овај пријевод мој препоручио него што га је забранио; ако ли га није хтио препоручити, барем да се продаји његовој није ни вјешт учинио, као и продаји Стојковићева пријевода и Доситијевијех књига. И то мислим да би највише *њега ради* било боље; јер колико се год могло надати да ће забрана ова дјелу овоме шкодити, толико се, и још више, ваљало бојати да она важност његову и славу онога који га је радио не увелича. Колико је мој пријевод добар колико ли није, то ће се тек судити у ученоме свијету, па што у њему не буде погријешено оно никаква забрана ни хула не може учинити да је погријешено, какогод што ни оно што је погријешено ничије одобрење не би могло учинити да није погријешено; а што је год у рађењу добра дјела више сметње то је већа хвала ономе који га уради.

Хоће ли ова моја препокорна жалба моћи што учинити да се та забрана укине или барем умањи, то не знам; али се за цијело надам: 1) да ће високославно попечитељство просвештенија одобрити све ове моје мисли и узроке којима своју жалбу потврђујем; а 2) да ми нико не ће замјерити што сам се усудио у уставној држави потужити се на оно што мислим да ми је криво учињено.

Ја сам још одавно био наумио послати тамо од поменутога својега пријевода Новог завјета на дар по једну књигу: Његовој Свјетлости, високославноме совјету, војводи Томи Вучићу Перишићу, свакоме од Господе попечитеља и совјетника, митрополиту и свакоме од Господе владика, друштву Српске словесности и читалиштву Биоградскоме. Ја сам ове књиге још љетос пред свој полазак у Трст дао да се вежу; вративши се с пута очекивао сам док дође у Биоград Г. Лазо Зубан да књиге њему пошаљем да би их тамо раздао и разаслао; у томе изиђе и ова забрана. За то се сад препокорно молим високославном попечитељству просвјештенија да би ме удостојило одговора: смијем ли ове одређене књиге тамо послати? И ако смијем, могу ли их послати на кога хоћу, да

их разда; или их морам послати на високославно попечитељство просвјештенија?*

У Бечу 4. Нојемврија 847.

Вук Стеф. Караџић

[Вукова напомена:] На ово ми је одговорено у пролеће године 1848. да ми није слободно послати књига, и овај одговор примио сам преко Бечке полиције!!!

[Три преписа у арх. С. К. Академије бр. 4818.]

13.

Високославноме Попечитељству
Правосудија и Просвештенија

Желећи својега јединог сина Димитрија приправити за народну службу у Србији, намислио сам дати га у овдашњу инџинирску Академију; но будући да ја у данашњему стању своме једва живим којекако, и до сад учећи га и васпитавајући задужио сам се; за то се усуђујем препокорно молити Високославно Попечитељство Правосудија и просвештенија, да би милостиво благоволело у Правитељства нашега исходатајствовати ми сину благодјејаније.

Ја прилажем овде „Bericht“ о овој академији, из којега се међу осталим види и то да се за питомце у њој плаћа на годину од 514 до 526 форинти у сребру; осим тога још 187 форинти и 42 крајцаре у сребру, које се плаћа у почетку прве године један пут за свагда; а осим свега тога још ће се нешто плаћати за учење катихизиса. Ове новце може Високославно Правитељство или слати мени а ја квите тамо да шаљем, или уредити да их овдашњи какав трговац исплаћује на квите од академије.

Ја сам могао дете још ове јесени дати у академију, али овдашњи немири сметоше ме да ову молбу раније тамо пошљем; за то га за сад шаљем у другу годину четврте школе Немачке. Ако будем тако срећан те се Високославно Правитељство смилује и одреди ми ово благодјејаније од садашњега Митрова дне, који је већ прошао, или барем од нове године која долази, ја ћу онда гледати или дете одмах да

наместим у академију, или да га чрез приватног учитеља, особито у математици и у рисовању, још боље приуготовим за другу годину (у овоме последњем догађају не би ми на годину требало особито давати оних 187 фор. и 42 кр. што се плаћа напред један пут за свагда). Ја ћу у томе радити и као отац за свога сина и као Србин за Правитељственога питомца.

Син мој сад говори три језика: Српски, Немачки и Талијански, а како се у осталом до сад учио и владао, може се видети из приложених овде школских сведочанства (под B, C, D, E, F, G, L, и M), којима такође прилажем његово крштено писмо (под A) и сведочанство (под H) да је здрав и (под K) да су му богиње каламљене.

Надајући се за цело да ће ми Високославно Попечитељство Правосудија и Просвјештенија ову милост исходатајствовати у високославног нашег Правитељства, с највећим високопочитанијем остајем

у Бечу 1. Нојемвр. 848.

Високославнога Попечитељства
Правосудија и Просвјештенија
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Државна Архива. Кнеж. Канцеларија Унутрашње Одељење. К. В. № 1720; — Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4819]

14.

Високославноме попечитељству
просвјештенија

Господин Јован Кумануди, правитељствени банкер, почео ми је по наредби високославнога попечитељства просвјештенија слати по 10 талијера на мјесец што је одређено од 1. Августа у име трошка сину мојему Димитрију за науку у овдашњој инцинирској академији. За ову милостиву помоћ

нашега правитељства ја од свега срца захваљујем и високославноме попечитељству просвјештенија, преко којега је она одређена.

Високославноме попечитељству просвештенија
покорни слуга

К в и т а

Да сам ја доле потписани преко правитељственога банкера Г. Јована Кумануди од високославнога попечитељства просвештенија примио шездесет талира, или сто и двадесет форинти у сребру у име помоћи за трошак на сина Димитрија у овдашњој ипцирској академији и то за шест месеци од 1. августа ове године до посљедњега јануара 1851, признајем и сведочим

у Бечу 13. Окт. 1850.

[Концепат у арх. С. К. Академије бр. 1887 а]

15.

Разумео сам да се високославно Попечитељство Просвештенија боји да у моме наново наштампаноме речнику не буде срамотних речи и поскочица, и за то да је одредило најпре да га цензурира па онда у земљу пусти. Да то после не би задржавало раздавање књига тамо, а и мени може бити још на особиту штету бити могло, шаљем високославноме Попечитељству Просвештенија сад напред 51 табак од ове књиге на цензуру. Табаке ове ја сам послао на Г. Јована Гавриловића, начел. у Попечитељству Финансија, које ако високославно Попечитељство Просвештенија не буде примило пређе овога писма, примиће их с њиме заједно.

Овој сам књизи сад ја био цензор, и мислим да сам изоставио све што се у Петербургу не би наштампати могло. Али поред свега тога ако би високославно попечитељство просвештенија нашло у њој какву реч, за коју би се она тамо забранити морала, ја ћу сваки онај лист на коме је таква реч, прештампати и њу изоставити; само се покорно молим високославноме Попечитељству просвештенија да би оно што

пре благоволило књигу ову прегледати, и ако би у њој такову коју реч нашло, мени их јавити, да бих их могао изоставити докле књига није везана, јер после не само што бих морао плаћати за прештампавање листова, него бих морао и књиговесцу плаћати што би једне листове вадио а друге уметао.

Увјерен ја будући да високославно Попечитељство Просвештенија не само не жели мени штету учинити, него још да ми жели помоћи, од штете ме сачувати и у оваквим пословима сваки ми труд олакшати, надам се да ће оно ову покорну молбу моју радо испунити.

У Бечу 12. Декемврија 1851.

Високославнога Попечитељства Просвештенија

покорни слуга

Вук Стеф. Караџић.

[Три преписа у арх. С. К. Академије бр. 4820]

16.

Високославноме

попечитељству просвештенија.

Дознавши да је изишла уредба да се уношење књига из других земаља у Србију може забранити и због правописа, усуђујем се покорно молити Високославно попечитељство просвештенија, да би оно из ове уредбе изузело како мој сад наново наштампани *„Сриски Рјечник“* тако и остале моје књиге које бих у напредак под својим именом наштампао.

Главни узроци за које се надам да ће ми се ова молба испунити ово су:

1) Ја овим правописом пишем и штампам књиге има већ око 35 година, па не само што до сад није забрањивано уносити их у Србију, него ме је правитељство наше за њих награђивало.

2. Око Рјечника овога ја сам се трудио и мучио 33 године дана, и за његово штампање дужан сам Бечу више од три хиљаде форинти у сребру, а из Србије имам нађ око 350 пренумеранта, па кад би се он забранио уносити амо, мени

би се тим учинило штете најмање 5240 цванцика, и тако бих на правди Божјој и трудећи се за најдрагоценију народност нашу остао под толиким дугом.

3) Ова је књига моја наштампана и Високославноме попечитељству просвештенија на цензуру послана неколико месеци пре него што је изишао овај закон, по коме би се она због правописа могла забранити.

4) Ја сам с Божјом вољом рад наштампати још неколико књижица за корист и славу народа нашега, од којих ћу најзнатније овде споменути: а) Наше *народне приповетке*, које су већ у штампарији и које ће, као што приложени овде оглас показује, још до два месеца изићи на свет; б) *Обичаје и живот* народа нашега у две књиге (у прву од ових књига одредио сам *обичаје, сујеверје* и *митологију*, а у другу *домаћи живот*); в) *Историју* народа нашега *за времена Кара-Ђорђијева*; 2) Око 40 житија различних наших старешина онога времена, као н. п. што сам у Даници за годину 1826 штампао житије *Хајдук-Вељка Петровића*, и у Даници за годину 1829 житија: *Хаџи-Рувима, Капетана Радича, Милоја Петровића Милоша Стоићевића* и т. д.

Ја се надам, да ће Високославно попечитељство просвештенија ове моје нове књиге за тако важне признати, да ће много радије пристати и допустити, да се макар каким правописом наштампане у Србију уносе него ли са свим да пропадну или наштампане по другим земљама да се читају а народ наш у Србији на моју штету за њима да чезне и бријући да их набавља.

За мене је врло потребно знати, хоће ли што бити од ове моје молбе, зато се покорно молим, да би ме Високославно попечитељство просвештенија што је могуће пре удостојило одговора на њу.

21. априлија 852.

У Београду Вук Стеф. Караџић.

[Државна Архива, Министарство Просвете П№ 548. Досије Вука Стеф. Караџића.]

17.

Будући е Попечительство Просвѣштенія извршетелна власт, слѣдователно никакова преиначенія у смотренію издане под 14. Априла т. год. В.№. 314 высочайше уредбе, тичуће се србскогъ правописа, само по себи предузимати не може, тога ради се молба просителя одовудъ удовлетворити не може.

П.№ 448.

22. Априла 852. у Београду

У одсуствію
Попечит. Правосудія и Просвѣ,
Членъ Совѣта, Кавалѣръ
Лазаръ Арсеніевићь

Начелникъ
Поп. Просвѣщенія
Дим. Исаиловићь

Приміо за Вука 22. Ап. К. Цукић.

[У Државном Архиву]

18.

Высокославноме
попечительству просвѣте.

На Высокопочитаемо писмо высокославногa попечительства просвѣте одъ 13. о. м. честь имамъ одговорити, да сынъ мой Димитріе у инџинирской академіи садъ свршуе четврту годину и да іошъ има две године.

Приликомъ овомъ честь имамъ послати высокославноме попечительству просвѣте два найновія школска сведочанства сына моега съ покорномъ молбомъ, да бы ми их оно, пошто их разгледа и представи коме надлежи, опетъ овако поуздањимъ начиномъ послало натрагъ.

У Бечу 22. Јулија 853.

Вукъ Стеф. Караџић.

[Државна Архива Министарство Просвете П.№ 912. Досије Вука Стеф. Караџића].

19.

Високославноме попечитељству
правосудија и просвештенија.

Усуђујем се послати своју најновију књижицу *„Примјери Сриско-Словенскога језика“* с покорном молбом, да би ми се допустило послати их у Србију на продају. Три су узрока који ми дају слободу к овој молби и наду да ће се она искупити: 1) Што сам чуо да тамо многи од прве господе наше жале и кају се, што је пре четири године ту издана уредба, којом се у Србији забрањују књиге због правописа; 2) Што мислим, да је ова књижица на особиту чест и славу нашему народу а тако и на корист нашој књижевности, и за то да ће је с радошћу дочекати сви наши књижевници, који управо љубе славу и језик народа својега а 3) Што у овој књижици има више што није забрањеним тамо правописом него што је.

У Бечу 10. дек. 1856. ВСК.

[Споља:] An das Hochlöbliche Ministerium
der Justitz der Öffentlichen Unterricht
in *Belgrad.*

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4821]

CCCLIV

ЈОВО ЛАЈИНОВИЋ

1.

Високоучени Господине!
Мени многопочитаеми!

Почитаемо ваше одъ 26. прошлогъ приміо самъ изъ когъ разуміо самъ потребито, а такођеръ и одъ Г. Гагића било ми є речено исто да желите знати мѣсто рођеня мога. Я самъ

се родіо у Новомъ у Боки а дошо у Дубровникъ 1817. године гдѣ самъ и одрасто одъ оца Николе Лаиновића и матере Маре Владисављевића изъ Фоче у Ерцеговини, а што се тиче одъ кога самъ преписиво оне женске пѣсмице неку частъ одъ мое маике, а остале и самъ незнамъ одъ кога зашто самъ ихъ имо преписане одъ давна, а неке пакъ и напаметъ знао. Што сте ради да вамъ истомачимъ оне две три речи, т. е. 1 *давран кикило*, мени се чини да є давранъ турска ріечъ, а Србски значи колико *држ ме се*, а кикило значи килавъ Таліано rottura, дакле држ ме се килавче. 2) а я старацъ роми ярацъ кудецаћу уз улицу, ово кудецаћу врѣаво є уписано, него мѣсто кудецаћу треба уписати *векецаћу*, узъ улицу т. є. одъ *вéчи* ярацъ вéчи а за яреница оли яриница, я незнамъ управъ шта є, али сумнямъ да ће то битъ уписано яраница, ако е яраница, то се разумѣва милосница ово е све Господине што васъ могу одъ овоме известити.

Ако Богъ да здравлѣ радићу вамъ кою пѣсмицу послати ако ми само до руке дође.

Пренумеранта на ваше књиге што е било то се уписало код Г. Гагића. — Въ проче остаемъ препоручујући себе вашой любави и єсамъ вашъ високоучени Господине

У Дубровнику
на Петровъ дан 1840.

нижайши слуга
Јово Лаиновић.

[Споља:] Високоученому Господину
Г. Вуку Стеф. Караџићу,
философиє доктору, и пр.
у *Беч.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4822]

2.

Високоучени Господине!

Веома ми е жао било што при полазку вашемъ нисамъ имао срећу васъ поздравити, али тому є кривица ваша што сте прив пошли него сте ми рекли да ће те поћи, при свемъ томъ ако суђено ние било устмено поздравитъ васъ, то зайста ће мо писмено баремъ почешће, само ако Богъ даруе здравля.

Я би вамъ біо и пріе писао, и послао ово нешто пренумеранта на народнѣ Прповостке али очекиваюћи одъ Памучине за васъ писмо, окасніо самъ се; али чимъ добіемъ опремићу вамъ га.

Овде новогъ немамо ништа. Николаевићъ дошо ние, а овай други нашъ добрыи свештеникъ болестанъ е има неколико дана, пакъ, ние доста да е онъ него и єданъ му синчићъ, одъ 4 године кои боимъ се хоће ли живъ остати. —

Писо би вамъ и дулѣ али нека остане што и други путь друго ми не остае него васъ и почитаему вашу Фамилію пречестногъ Г. проту Раевскогъ добротвора србског найучтивие поздравити и желећи вамъ свако добро всамъ високоучени Господине

Дубровникъ 9/21. Августа 852. вашъ
понизни слуга
Јово Лаиновић.

[Споља:] Visokoučenomu Gospodinu
Gospod. Vuku Stef. Karačiću
auf Landstrasse, am Heumarkt № 517.
in *Wien.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4823]

3.

Високоучени Господине!

Почитаемо ваше одъ 22 априла приміо самъ, у исто вріеме приміо самъ све кньиге послате ми ков ћу настоятъ продати. Благодаримъ вамъ срдачно на оне што сте изволили на поклонъ ми послати, ви мене премъ да и не заслужуемъ много частите, али то е ваша доброта. — Г. проти предао самъ приповіедке такођеръ Г. Памучини послао самъ и поздравіо га одъ ваше стране.

Што се тиче Памучине онъ се сада находи у Мостару за пароха, и како чуемъ добро е сада с' Епіскопомъ — а што ние приміо f. 25 послате му одъ Г. проте Раевскогъ, онъ ін ние хтѣо примити еръ су му дошли преко руку оногъ, кои га е предъ свіетомъ оцрніо, и кои му е мого и главе доћи да ниесу пріятельи знали обрнути — ево овой е узрокъ

за кои ние хотіо примити іи. Приключуемъ вамъ овде f. 9. за приповіедке кое ће те примити по Г. Мату Бану; а остале кадъ распродамъ послаћу вамъ.

Друго ми неостае него срдечно васъ поздравити и препоручующи се вашой любави есамъ

У Дубровнику 4[?] августа 853. ваш
понизни слуга
Јово Лаиновић.

Мой поклонъ нѣговой пречестности Г. Раевскому.

[Споља:] Високоученому Господину
Г-ну Вуку Стеф. Караџићу
у *Беч.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4824]

4.

Високоучени Господине!

Преко Матіе Бана уздамъ се даће те бытъ примили мое писмо — заедно су 9 flor. за приповѣдке послате ми. Прошлие дана добіо самь писмо одъ оца Памучине кое вам овде приключуемъ, изъ истогъ видиће то што Памучина жели, и увѣренъ самъ да бы васъ онъ наиболѣ с' овие страна што гоћ скупіо и послао, за то ако нађете за добро пишите му макаръ преко мене а я ћу радитъ да му е опремимъ.

Ваше пѣсме іоштъ леже непродате, чимъ продамъ новце ћу вамъ опремити.

Незнаюћи друго остаемъ васъ с' отмѣнимъ почитаніемъ поздравляюћи. Такоѣеръ мой поклонъ нѣговой пречестности и у чемъ знате заповедити свагда вашемъ

Дубровникъ 2. Отомбра 853.

понизномъ
Јови Лаиновићу.

[Споља:] All' Egregio Signore
Il' Sig. Vuk-Stefano. Caragich
membro delle diverse soccieta ceterarée ed v - - - a.
Vienna.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4825]

CCCLV

ДИМ. ВЕЉКОВ

1.

Высокоученому Господину
Вуку С. Караџићу

Пешта 15 Јуліа 1840.

Ја сам по налогу вашем' послата објављенија раздао и разаслао и Добровојевићу наложио да што више пренумеранта купи и вами заедно с' новци пошлѣ. Осим тога дао сам као што видите и у овдашњи Tags Blatt Anonce, и надам се да ће Killianne овдашни книжаръ моћи подоста пренумеранта сакупити, и Вы можете после све књиге на ове послати, с' коимаће мислим пробитачніе быти него с' нашим фушерима и книгопродаи. — Зашто у Allgem. Zeitung недате објавити?

Я сам быо у Бечу пре две недељ отишао сам после у Грацъ, й преко мое волѣ моро сам се мађарском овамо вратити.

Brochüra против Павловића из Н. Сада отъ Директора Јовановића подписана — само вешала фале све су друге Інштрументе наведене.

Вашъ истини почитатель
Димитр. Велков.

[Споља:] Herrn
Dr. Vuk S. Karadŷctz
Landstrasse obere Reiserstrasse №. 472.
Wien.

[Ориг. у Арх. С. К. Академије бр. 4826]

2.

Высокоученіи Господине
Мили Пріятелю

Приміо сам 13 комада ваши Пѣсама II часть и већъ 5 комада растуріо, па Вамъ шалѣмъ f. 10 среб. приключено

као изравненіе, а остале ћу, было пренумерантима было вашарціяма гледати да предам и продамъ, како бы вамъ што скоріе и заньи новце послао, или ће доћи Совокупитель, по свой 11-ти Ексемпларъ?? Новога нема башъ ништа на полю Литературе, Драголюбъ іошъ цветао ніе — Симо Чубра посла књижицу „Тровбратство“ песма Айдукъ Вельку — посвећена некомъ Димитрію Велькову Ирижанину — то бы мени было — па незнамъ одкудъ ова Списательска, скоро претерана внимателность??

Ожени се нашъ Алексићъ — завидим' му, онъ доби младу башъ што н' веле презъ кума — па камо намъ іошъ такови, или тима равни Србкиня? Св. Князь в заиста томъ приликомъ опетъ показао, даму и остали Срба срећа на срцу лежи.

Пешта 1. Марта 1845.

вашъ покорни
пріятель и слуга
Димитріе Вельковъ

[Спољa:] Herrn
Wuk Steph. Karagÿitz
pr. Adresse H. Theod. Tÿrka & C.
Wien.

[Вук. напом.:] Одговорено 9/21. марта.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4827]

3.

Высокоучени Господине!
Почитаеміи Пріятелю!

Чудоміе штасе морало догодити, са они f. 10 кое сам у писму послао, безъ сумнѣ вальда се неотице у друго писмо приключило, а тое могуће, врсамъ оне поште на више страна писама и новаца оправіо — Шалѣм вамъ приключено други f. 10 сребр. по Госп. Јоановићу Пештанцу, и жао міе, што у станю нисамъ бно, све послате вксемпларе разпачати, и новце вамъ заньи послати — и Господинъ Совокупитель пренуме-

ранта не доноси ништа — дае Лѣтописъ неби се чудіо — !! али Србске народ. Пѣсме без коих се Србинъ не може дичити

Пешта 12 априла 1845.

вашъ
покорни слуга
Дим. Вельковъ

[Споља:] Herrn Wuk Step. Karagÿitz
pr. adres. H. D. Tÿrka
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4828]

CCCLVI

МИЛОЈЕ БОЖИЋ

Почитаемій Господинъ
Вукъ Ст. Караџићъ

Я самъ себи узео слободу вамъ писати, и досаду учинити, но надамъ се да ми нећете за зло примити, зато што се ова вамъ досада тиче нашегъ милогъ отечества Синова, кои се у Бечу вамъ добро познато налазе, да ћете се и ви за исте уколико можете потрудити и на руку имъ бити што се тиче науке, да би исти Синови могли на ползу отечества бити.

Могъ Сына кои е у Бечу Глигоріе Божићъ на науки радсамъ да ти га у Трговачку школу еръ и такови ће намъ требати да те науке знаду: того ради васъ молимъ пріательскій као своегъ пріателя да се отои науки дате добро известити, како е, шта се учи, требали му професор, шта ће му се плаћати, у каквомъ се езику та трговачка школа предае можели кодъ васъ квартиръ и костъ имати, шта ће коштати месечно; едномъ речію да ми све пространо часъ пре опишете да се знамъ владати и хоћелика примити у ту школу и имали способности за исту школу и ту науку.

Сердечно поздравляюћи васъ съ домаћимъ, остаемъ што скоріегъ одговора од васъ очекуюћи, и есамъ ваш истинити доброжелатель и слуга

У Београду
25-ог Маіа 1840. года.

Милое Р. Божићъ.

[Споља:] Herrn Wuk Stephanovits Karagich
Serbischen Literator
in Wien.

[Вукова напомена:] Одговорено 16. Авг. 840.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4829]

CCCLVII

МАТИЈА МАЈЕР

Blagorodni i visokoučeni Gospodine!

Već davno sam želil vaše „serbske narodne pěsmi" si priskerbeti, pa nisam jih mogel dobiti. Prav s veseljem i s radostjo sam čital onomadne u 30 broju Danice ilirske objavlenje, da čete iznova ove pěsni izdati.

Priložim dakle ovomu pismu 2 for. srebra, kao predplaću za pervu knjigu, i prosim vas ponižno, da mi ju, kad bude izišla po pouzdanoj prilici poslati blagoizvolite i to pod nadpisom: An Mathias Mayr, Weltpriester und Consistorial Expeditor zu Klagenfurt in Kärnthen.

Slava Bogu, da se polje slavjanske literature tako lěpo zeleni — pa hvala serdačna Vam takodjer, i vsim, koji se za naše slovstvo trudite.

Vam se preporočujuć

V Celovcu 11. Kolovoza 1840

ostajem Vaš ponižni
Mayr.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4830]

CCCLVIII

ЈЕВЂЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ

1.

Благородный Г-дине
мнѣ почитаемый!

Какш што самъ шбѣщао вамъ у Віенни створити, тако самъ и учиніо; то єсть: Пѣсме ваше С-щенствѕ шгласіо и препорѧчіо, и досадъ єво, кои сѧ се као пренумеранти явили:

(Имена пренумераната штампана у II кн.)

Овыхъ новцы сѧ кодъ мене. но како ћѕ их послати не знамъ, али сѧ кодъ мене сигурны, можете на ньи рачѧнити.

Не мойте се дивити, што мало овако добысмо пренумеранта, еръ сѧ перво: песме малш поскѧне. Тежко є людма 6 flor. извалити. да сте метнѧли три изданія на дрѧкпапірѧ на пр. 3 flor. на болшемъ папірѧ — $4^1/_2$ f. на фіномъ etc. — 6 fl. болѣ бысте учинили. Второ: многе самъ книге с-щенствѕ шбявіо по моленію Г-де Писателей нпр. пріятель сербске юности а 24 хг.

Прединке Павла Ніколића 1 fr. Сматранѣ дѣла божіи ш Павла Стаматовича а 20 хг.

Начетцы церковнаго права ш J. Eѵθѵмія Јовановича III. Тома, — 1. Томъ 2 fr. 30 хг. и пр. пр. пакъ самъ відіо, да люди кѧпѣю оно што є ѳфтиніе.

Шта се то ради по Сербій вашой й нашой?

На што ћe изыти, богъ самъ нека зна. такш є мыслимъ, кадъ люди прости дойдѧ до владѣнія. Мени є жао нашіе людій, кои мысле тамо найти прибѣжище, пакъ сиромаси зло пострадаю.

Немамъ вамъ ништа ново йзъ мое Хорватске явити. Здравъ самъ, и то исто желећи вамъ, єсмъ съ почитаніемъ

У Плашкомъ, 23. Августа 840.

ваш покорный слѧга
Еѵген Јшанновичь
Епкпъ.

[Спољa:] Plasky
Am Wohlgeborenen u. Hochgelehrten
Herrn Wuk Stephan. Karadzics
serb. Schriftsteller.
zu Wien.

Auf der Landstrasse in der oberen
Reisnerstrasse № 472 franco.

[Вукова напомена:] Одговорено 17/29 Окт. 840.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4831]

2.

Любезни мой Г-дине!

Мени є жао, да не могѣ оно учинити што сте ме молили. Я самь іоще вышше од 2.000 f. СМ. дѣжанъ коегди; два сѣ ми протопр. явили, да нитко не може кѣпити „Церковно Право“ за 2 f. СМ.; кое им є башъ (ово є тѣрско) нѣждно; а како ћѣ имъ наметнѣти книгѣ ваше песама, кое сѣ лепе и красне али — што є годъ скѣпо, наш народъ не кѣпѣе.

Я вамъ ино ништа за утѣшеніе не могѣ казати. Съ Богомъ ми остайте.

У Плашк. 8. Новемвр. 840.

Ваш покорный слѣга
Евген Јшанновичь.

[Спољa као на претходном.]

[„Срђ“, 1902. стр. 1041]

3.

Ваше Високопреосвештенство,
Милостиви Господине!

Усуђујем се послати вам објављеније о II књизи нашијех народнијех пјесама с покорном молбом, да бисте га препоручили по вашој епархији. Ако удесим прилику, по-

слаћу вам још десетак објавленија и уза њих моје одговоре на *Утук и на лажи и опадања у Србском Улаку.*

Препоручујући себе и ово објављеније Вашој милостивој благонаклоности и цјелујући вам архијерејску десницу, с највећим високопочитанијем остајем

У Бечу 4/16. Јул. 1844.

Вашега Високопреосвештенства
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Босанска Вила, 1911. бр. 13. и 14. стр 222.]

4.

Ваше Благородїе!

Досадъ явили сѹ се кодъ мене петнайсть пренумеранта на вторѹ часть вашіе пѣсама. Єданъ ѿ нихъ жели и перву часть ймати. Новцы сѹ нѣшто кодъ мене, а нѣшто іоще нисамь скѹпіо, али нетье быти за ньи неволѣ. Изволите ми дакле послати 16. кньига, то єсть єднѹ на даръ ономе, кои є скѹпіо десеть, и єднѹ первѹ часть. Цїкѹлірао самь с-щенствѹ и препорѹчивао, али бадава.

Бѹдите здрави. Драго ми є, да сте пензїю изъ Сербіе добыли. Я васъ почитѹємъ и любимъ, као сербскогъ писателя и шстаемъ вашегш Благородія

Въ Плашкомъ, 30. Јанѹаріа 845.

покорный слѹга
Еvгеій Јшанновичь
Епкпъ.

Нѣговомъ Благородію Г-динѹ Вѹкѹ Стефановичѹ Караджичѹ у Бечѹ.

[Споља:] *Plasky*
Ad den Herrn Theodor Tirka
et comp.
franco. in Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4832]

5.

Ваше Високопреосвештенство,

Милостиви Господине!

По нашему разговору, или да рекнем по моме говору, ја сам међу пренумерантима штампао на ваше име 26 књига, да би ми од ваше епархије изишло 50 пренумеранта; но примивши сад високопочитајемо писмо ваше од 30. Јануарија не смијем вам их више послати до 16 и једну I књигу. А у напредак ћу вам онолико и штампати и послати, колико ми у писму кажете. Добро би било кад би ми се за трећу књигу послала и та имена, да их штампам, јер људи, особито наши, радије књиге узимају кад виде имена у њима наштампана.

Ја сам послао на име вашега Висок. у једноме сандуку 38 комада II књ. и 1 I. Од II књиге молим покорно да бисте преко кога од вашијех млађијех послали 11 комада Ст. Милеуснићу у Сењ, а 11 Николи Боројевићу у Огулин.

Што будете платили трошка тамо за кирију овијех књига, изволите одбити кад ми узаптаљете новце.

Препоруч. вашој дојакошњој благонакл. с највећим високопочитањем остајем В. В.

У Бечу 6/18. Марта 845. препокорни слуга

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4833.]

6.

Ваше Благородіе!

Ево вамъ шаљемъ 45 flor. Сребра ѿ ваше књига II. части пѣсама; нисамъ іоще све новце покупіо; што шстане књига послат тьѳ Гд. Ніколаю Боросвичѣ да их онъ протѣри. Съ Богомъ останите. Съ высокопочитаніемъ

У Карлштадтѣ 8. Дек. 845.

покорный слѣга

Евген Јшанновичь

ѥпкпъ.

Кадъ сѣ књиге дошле платіо самъ 4 f. 50 н. ст. у име трошка некога.

П. П. послах 10 књига Гд. Бороевичѣ.
Г-дину Вѣкѣ Стеф. Караџичѣ у Віеннѣ.

[Споља:] Carlstadt. Eugen Joannovics Bischof.
An Seine Wohlgeboren,
Herrn Vuk Steph. Karadzics serbischen Schriftsteller
Gegen Recepisse. Ungersgasse 362.
franco 26 x. zu Wien.

[Вукова напомена:] Одговорено 7/19. Марта 846.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4834]

7.

Ваше Благородіе,
почитаемый Г-дин пріятель!

Писмо ваше ѿ 7. Марта 846. ючеръ примих; и ево шалѣмъ вамъ 5 flor. ст. да се изравнамо за II књигу пѣсама. Ако што претече, попитьемо кодъ васъ у Бечу. — На ваше писмо и Савве Текеліе наѣміо самъ начинити нѣка бѣсна прикљченія и дати печатати свѣтѣ на видикъ, садъ само пазите, ѿ кѣда тье васъ бѣда напасти хотьели изъ Подѣнавке, или Новина или Лѣтописа.

На III књигѣ пѣсама мене можете и изволите као предчисленика сматрати а и моя два чиновника Саввѣ Стойчевича Єромонаха, и Гервасіа Петровича протодіакона, Јѡана Діаковича Протопрезвитера, Илића Архім. а за друге вы болье знате.

Будите ми здрави, съ свима вашима. Вашегъ благородія

У Карловцѣ, 12. Марта 846.

покорный слѣга
Евген Јѡанновичъ
ѥпкпъ.

[Спољa:] Carlstadt.

Bn Seine Wohlgeboren, Herrn *Vuk St. Karadzsics*
serbischen Schrift-steller und Mitglied mehrezzor
gelehrten Gesellschaften mit Briefen des Hl.
Joseph Wagner № 712. an alten Fleischmarkt.

zu Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4835]

8.

Ваше Благородїе!

Имѣйте доброт҃ь по Поствагенъ послати мп на мой счетъ 1 книгѹ пѣсама сербск. част I. и єдн҃ѹ частъ II. за мое овдѣ с-щеннике, и съ Богомъ шстаните.

Вашем҃ѹ Благородію

Въ Карловцѣ, 20. Марта 846.

шбвезателнѣйшїй слѹга
Евген Јшанновичь.
епкпъ.

И кажите ми, што є тамо ново.

[Спољa:] Carlstadt
An Seine Wohlgeboren, Herrn *Wuk St. Karadzsics*
mehrerer gehehrt. Gesellschaften Mitglied, und serbischen
Schriftsteller. Ungargass 362. Landstrasse.
zu Wien.

]Вукова напомена:] Одговорено 30. марта 846.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4836]

9.

Ваше Благородіе
почитаемый Г-дине!

Ваше самь писмо ѿ 3. Септ. данас пріиміо. Молимъ, не мойте мыслити, да се я и найманье што на васъ сердимъ, Боже

сачѣвай, та то бы было више него детиньскій посао. Ово вамъ сасвимъ искренно кажемъ. — Но, што се тиче књига, 11 послах у Огѣлинъ Бороевичѣ а 11 у Сень а ѿ ових, кое се кодъ мене находе, само єднѣ узео є мой с-щенникъ, а више Г-дине нитко, премда самъ протама явіо; зато немогѣ вамъ, као што бы желіо новаца послати.

Можда тьею после кѣпити, два форінта тежко є людма из джепа извалити. — За Новосадскѣ ученѣ скупштинѣ само мой свещеникъ (кои є у Сремъ мало ѿишао) писао є; више ништа я не знамъ, шта сѣ досадъ совершили, видить тьемо. Съ Богомъ ми останите. Я самъ бно болестан ѿ грознице, а и садъ іоще ниєсамъ се повратіо, но веть ми є болѣ. Ваше све поздравляютьи єсамъ вашегъ благородія

У Плашкомъ 9. Септ. 846.

истинѣйшій слѹга
Евген Јшанновић.
єпкпъ.

За послане ми 39 књига морао самъ платити 3 f. 21 кр. сребра.

[Споља:] (Као на претходном.)

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4837]

10.

Благородный Г-дине!
мой почитаемый пріятель!

На пословице сербске, кое садъ печатате, ево и я се за мое с-щенство подписѹемъ за 10 єгземплара, а єданаестый да бѹде мени. Я ово хотьѹ самъ платити, пакъ онда морамъ наметѹти. Люди неймаю вкѹса на књиге, али, кадъ виде, шта є, гдѣкой радо кѹпе. Съ Богомъ шстаните и здрави будите, док

сва она шглашена дѣла не печатате. Съ почитаніемъ искреннимъ есмь

У Плашкомъ, 8. Марта 849.

покорный слѫга
Евгеи Јшанновичъ.
епкпъ.

Г-ну Вѫкѫ С. Караджичѫ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4838]

11.

Ваше Високопреосвештенство,
Милостиви Господине!

Послао сам вам преко тамошњега Г. Доктора Иванчевића по 11 ексемплара од Пословица и од Кочежића, које ћете примити *франко*. По једна је од овијех књига ваша, а остале су за ваше свештенство, као што сте ми писали. Ја се надам да ви не ћете чекати док ове књиге свештенству раздате и новце скупите, него да ћете ми новце (15 форинти у сребру) одмах послати, за које вас и молим покорно. Еда нема којом срећом и од пјесама штогод да ми пошљете?

С истинским високопочитанијем остајем

У Бечу 17. јулија 1849.

Вашега Високопреосвештенства
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић
Landstrasse № 362.

[Босанска Вила 1911. бр. 13. и 14. стр. 222].

12.

Благородный и високоѫченный Г-дине
мой почитаемый пріятелю

Я имамъ честъ вамъ послати овдѣ 14 f. и 20 хг. сребра за посланых ми 11 књига пословица и 11 ковчежица 40 хч.

сребра сам платио ономъ, кои ми є књиге донесао у име нѣке таѯе кодъ амта, на квитъ коя є у мене. — Мени є драго да сте и вы у той коммиссіи, коя дѣла ш термінологіи словенской и надам се добромъ исходъ. Съ Богомъ.

въ Карловцѣ, 10. Септ. 849.

слъга покорный
Евген Јшанновичь
Еп-пъ.

[Спољa:] An
An Herrn Vuk St. Karadzsics
14 f. 20 x. cm. zu Wien.
gegen Retour Recepisse. Landstrasse № 362.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4839]

13.

Ваше благородіе
мнѣ почитаемый пріятелю!

Читамъ вашъ преводъ и бележимъ най пре плайвазомъ пакъ ћу потомъ перомъ, гдѣ мыслимъ, да сте погрѣшили, междъ тѣмъ читаюћи оне З. мале книжице, што сте ми послали узъ преводъ Библіе, налазимъ у „В. Лазичъ II. стр. 9. доле, гдѣ Гд. Даничичь (я га не познаемъ) замѣра Захаріевичевой Грамматіки, и каже: я творимъ преход. я твораxъ, и да сте вы тако у вашой 1814 Граматіци казали. Я пишемъ Граматикъ славенскъ, као што є садъ (о древности немамъ се кадъ бринъти) и морамъ казати и я: азъ творю, прех. азъ творихъ; єръ оно творяхъ, идяхъ. течах влечах, не маю сви глаголи дакле изъ тога се правило не може градити. Я знам' да *тече* й *течаше* ніе єдно, али ш *писати* не може се преходяще време развѣ писах, ш дѣлати, дѣлах, хотѣти, хотѣхъ начинити. И я мыслимъ, ніе доста, што казати него треба и доказати примѣромъ из книга нашіе. Вы пишете као што народъ нашъ говори, пакъ опетъ каже: шбрете, услишена etc. кое народъ простый не говори. Пошальите ми вашъ Грамматикъ,

и пишите ми узъ ню то може Гд. Бѣдимскій Епископъ у писмѣ учинити. Тадъ на ово ми одговорите. Съ Богомъ.

у Гор. Карлов. дне 9. Новр. 850.

готвѣйшій слѣга
Евген Јшанновичъ.

Вѣкъ Стеф. Караџићъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4840]

14.

Ваше Викокопреосвештенство,
Милостиви Господине!

Ви сте ми овде допустили да вам пошаљем огласа о „Српском речнику“, и на молбу обрекли сте да ћете и са својом препоруком разаслати протама и намесницима по својој епархији; за то ћете их осим приложенога овдје примити још 10.

Понављајући за ову пређашњу своју молбу и уверавајући вас о истиноме свом поштовању остајем

У Бечу 25. Септемврија 1851.

Вашега Високопреосвештенства
покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

[Босанска Вила, 1911. бр. 13. и 14. стр. 222.
Концепат у арх. С. К. Академије бр. 4240 г.]

15.

Г-дине мој драгій!

Ево вамъ іоще два предчисленика на вашъ рѣчникъ, сирѣчь:

1. Міхаилъ Матѳіевичь, Пршшопресвутеръ плащанскій.

2. Парох лѣсковачкій Стефанъ Пошмѓга; новце ми нѣсѓ послали, али бриге немайте.

Съ почитаніемь и желаніемъ повольнога здравля

у Гор. Карловцѣ, 10. Јанѓар 852.

покорни слѓга
Евгеи Јшанновичъ
Еп-пъ

[У прилогу још имена претплатника, штампана у II изд. Рјечника]

[Споља:] An den Herrn
Vuk St. Karadžić
Serbischer Schrifsteller etc
zu Wien
№ 517 Heuplatz auf der Landstrasse
aich in der slav. Kafftehanse zu finden.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4841]

16.

Г-дине драгій!

Јучеръ ми даде *Славничъ Марко* глинскій Протопрезвитеръ 6 flor за рѣчникъ вашъ; дакле садъ самъ вамъ пренѓмерантъ: *я* — [и још пет имена пренумераната —] = 6. Пишите ми есте ли и колико новаца добили ѿ мене вамъ послатые, да знамъ, я ћу писмо платити. На 10. еѯемплара даете 1 безъ новаца, а на шесть барем треба полакъ то есть за 3 flor, єданъ. Желимъ вамъ быти здравимъ. Съ богомъ.

у Гор. Карловцѣ, 9. Фебрѓар 852

готовѣйшій слѓга
Евгеній Јоанновичъ.

[Спо.ьа:] *Karlstadt*
An der wohlgeboren
Herrn *Vuk* St. Karadžić
Schriftsteller und mehrer gelerten
Gesellschaften Mitglied
zu Wien
Landstrasse Heumarkt № 517.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4842]

17.

Ваше Благородіе,
Особеннѡпочитаемый Г-дине!

Прїимїо самъ посланне ми книге: „Рѣчникъ“ 12. коммата. 1. дадохъ Іванчевичꙋ, 1. Илїичꙋ, послао самъ вамъ 24 fl. ср. предье, а садъ єво шилѣмъ 30 fl. ср. и сотимъ намирꙋемъ. — Србльи кажꙋ: учини ми то, ȃко се Бога не *ѿбіяшъ: братимимъ те* — молимте; ал' *протꙋжа* са Авале вила, пакъ вы неймате глаголъ протꙋжати; овдѣ веле *митари се пѣвацъ* — ѡпада перїе пѣтлꙋ. Оволико ми за садъ паде на паметь, а дрꙋги пꙋть выше. Бꙋдите ми здрави.

у Карловцꙋ, 15. Марта 1852.

слꙋга покорный
Еvген Јѡанновичь

Авлїа е грчка рѣчъ *αυλη*. А поклисаръ є ѿ грчкога *αποκρυσαρїй*.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4843]

18.

Ваше Благородіе
мой почитаемый Г-дине!

Добыо самъ 2. части Пѣсама вашіе, то чини 4 flor, и ако нѣсамь платіо за Преповѣдке (кое не памтимъ овдѣ кажꙋ па-

метимъ, паметѹемъ гдѣшто) ево 1 flor. За проче приче што ми споминѣте, морамъ уздапѹти заиста, да то засадъ не знамъ како тьу поправити (ако нѣсу платили) Найлакше е додѹше ѿ таковиx стварй се ѿтрести (да не водимъ бригѹ, нити да хотьу да знамъ) али жалостно наше книжество, кадъ нема книжара. Ето сте остарили, и све съ книгама баветьи се, пакъ. ели што ѿ 1820. се поправило? ніе, него е іоще горше, чини ми се. За садъ ето вам моие 5 flor. — Да сте ми одмах явили и садъ послѣ 2. године тежко е рачѹнъ водити. Не могѹ више ништа писати него како е, тако е. Съ Богомъ ми останите

У гор. Карловцѹ 5 Јѹлія 854. вамъ
слѹга покорньий
Евген Јшанновичь.

[Спо.ьа:] *Karlstadt*
An Seine Wolgeboren
Herrn *Vuk Steph. Karadžić*
Serbischen Schriftsteler und
Mitglied mehrer gelehrten Gesellschaften
zu Wien
franco Landstrasse № 517.

[Ориг. арх. С. К. Академије бр. 4844]

CCCLIX

ХЕНРИХ ШТИГЛИЦ

1.

Venedig d. 9-ten September 1840.

Gehörtester Herr, und — erlauben Sie mir hinzutzufügen: Freund! — Den das sind Sie mir geworden durch eine längere Zeit hindurch mit Ihren gepflogenen höchst einzienden geistigen Umgang.

Es war mir sehr erfreulich durch Ihre Anzeige in der allgemeinen Zeitung Gelegenheit zu finden, auch an Sie direkt zu wenden. Ich ersuche Sie, mich zu den Subskribenten auf Ihre „Serbischen Volkslieder“ zu zählen und dieselben gleich nach Ihrem Erscheinen — am besten wohl durch Herrn Buchhändler

F . . . . . in Triest, vermittelt durch die Geroldsche Buchhandlung in Wien an meine Adresse hieselbst: „Riva dei Schiavoni, Caffè Gamba — abgehen zu lassen. Die Zahlung erfolgt, falls Sie wohl eine andere vorschlagen, auf demselben Wege.

Wie sehr würde ich es.... Sie einmal persönlich kennen zu lernen! Würdige Männer, die Sie näher kennen, haben mir soviel von Ihnen erzählt — Das Studium Ihre Montenegriner das nach meinem vorjährigen Besuch auf Montenegro mich doppelt interesirte, hat sie mir aufs lebendigste vergegenwärtigt. Cottas welche die Schilderung jenes Besuchs drucken werden, haben den Auftrag, solchen Ihnen in meinem Namen zu überhändigen. Möchten Sie darum mindestens den redlichen Eifer für die Sache erkennen und das Bemühen, auch mein Scherflein [*l*] zu einer nähren Beschauung dieses merkwürdigen Stückdichens Erde beizutragen. Wenn neben der Jhren öffentlich bezeigten Hochachtung ich nicht umhin konnte, in Kleinigkeiten Ihre hie und da bescheiden zu wiedersprechen, so wird der Lehrer, dem ich soviel verdanke, das dem Schüler nicht verargen, der eben in solch un um — — — derer *Aufrichtigkeit* ein wahreres Zeichen aufrichtiger Anerkennung darzulegen glaubte als in Verheimlichung einer aus anderen Gesichtspunkte hervorgehenden Ansicht.

Sollten mich einmal eine Zeile Ihrer Hand erfreuen wollen, so trifft dieselbe mich im Nowember wieder hier in Venedig. Jetzt eben bin ich in Begriff einen Ausflung nach Neapol anzutreten.

Der Himmel segen Ihre Gesundheit und schenke uns noch recht viele Früchte Ihrer Schönen Thätigkeit und Ihre inhaltvollen Studien.

In vorzüglicher Hochachtung

Dr. Heinrich Stieglitz.

[Спољa:] Sr. Hochwohlgeboren
Herr *Wuk Stephanowitsch Karadschitsch.*
Landstrasse № 472.
Franco in *Wien.*

[Вукова шаком.:] Geantvortet den 3. Okt. 841.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4845]

2.

Vendig 28. August 1841.

Hochgeschätzter Herr Professor!

Der Ueberbringer dieser Zeilen ist mein Freund L. von Paradis, dem hoffentlich die Erfüllung des lange gehegten Wunsches zu Theil wird, während seines Aufenthalts in Wien Ihre persönliche Bekanntschaft zu machen. Möchte mir die Freunde werden, durch ihn recht viel von Ihnen zu erfahren! — villeicht ein Wort von Ihrer eigenen Hand zu erlangen.

Wahrscheinlich ist mein „Besuch auf Montenegro" nunmehr in Ihren Besitz, oder wird doch ehestens zu Ihren gelangen. Wenigstens trug ich der Verlagshandlung ausdücklich auf, beim...senden ungesäumt ein Exemplar an Sie zu adressiren. Bei Ihrer umfassenden und durchdringenden Kenntniss des Gegenstandes, dessen Behandlung ich mich mit besonderer Vorliebe zugewendet, kann mir Ihr Uhrtheil nicht gleichgültig seyn, und ich ersuche Sie dringend, mir dasselbe sey es nun öffentlich sey es privatim, nicht vorzuenthalten. Ich habe mir angelegen seyn lassen, ausser dem durch Autopsie und mündlichen bericht Gewonenen meinen Gesichtskreis auch durch Studien möglichst zu erweitern; und gern bekenne ich mich in letzteren, wie ich auch im Büchlein öffenlich gethan, als Ihrer dankbaren Schüler. Eine andern Ansicht hier und da in Kleinigkeiten werden Sie diesem gewiss nicht verargen und hoffentlich auch künftig fortfahren ihn zu belehren, freimüthig ihn zu berichigen, wo er geirrt.

Dürfen wir, ausser Ihrer Ausgabe des Urtexts nicht auch eine Uebersetzung serbischer Gesänge von Ihrer Seite entgegensehen. — Aus Ihrer vorjärigen Anzeige in der allgemeinen Zeitung glaube ich diess herauszulesen.

In der Hoffnung dereinstiger persönlicher Bekantschaft verharre ich in vorzüglicher Werthschätzung

Ihr ergebenster
Dr. Heinrich Stieglitz.

Adr.: Riva dei Schiavani — Caffé Gamba.

[Споља:] Sr. Hochwohlgeboren dem Herrn Profossor
Dr. *Wuk Stephanovitsch Karadschitsch*
durch gütige Beförderung
zu *Wien.*

[Вукова напом.:] Beantvortete 3. Okt. 1841.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4846]

3.

Venedig 11. December 1841.

Hochgeschätzter Herr und Freund!

Wenngleich es mir bei weitem angenehmer wäre, für die Freude welche Ihre werthe Zuschrift so wie die von meinem Freunde Paradis mir überbrachten Nachrichten mir bereitet, mündlich Ihren danken zu können, soll denoch bis, mir diess zu Theil wird. vorläufig ein Blatt als Stellvertereter abgehen. Uebrigens dürfen wir, wie P. mir sagt, ja hoffen Sie im nächsten Frühling hier zu begrüssen. Kommt dieser Plan, wie ich von Herzen wünsche, zur Ausführung, dann soll von unserer Seite gewiss mit Freuden alles aufgeboten werden, Ihren Aufenthalt in dem schönen Venedig so angenehm und nützlich zu machen als in unseren Kräften steht.

Besonders erfreulich waren mir Ihre Worte über den „Besuch auf Montenegro". Wessen beifälliges Urtheil über dieses Werkchen könnte mir auch willkommen seyn als dass Ihrige? Nun macht mein Freund P. mir ernstliche Hoffnung, dass Sie auch öffentlich sich darüber aussprechen würden. Ich darf Sie nicht erst versichern, wie überaus Schätzenswerth mir diess seyn würde und mit welch gespannter Erwartung ich der hoffentlich nicht all zu lange sich verschiebenden Erfühlung dieses Vorhabens entgegen sehe. — Sollte, woran ich nicht zweifle, durch die Verlagshandlung das verspätete Büchlein Ihnen zu kommen, so bitte ich, da Sie dasselbe bereits besitzen nunmehr einen Ihrer Freunde, der sich für den Gegenstand interessirt — wenn es Ihnen gefällt, mit meinem Grusse gütigst überhändigen zu wollen.

Der brave Paradis hat mir aufgetragen, ihn angelegenst zu empfehlen. In der frohen Hoffnung, recht bald etwas von Ihren Ausgehendes und nicht zu spät Sie selber zu begrüssen, zeichen ich mit vorzüglicher Hochachtung

Ihr freundschaftlich ergebenster
Dr. H. Stieglitz.

[Спољa:] Sr. Hochwohlgeborn
Dem Herrn Professor
D-r *Wuk Stephanovich Karadschich*
Franco *Wien.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4847]

CCCLX

ТИМОТ. ДИМНЕВИЋ

Милостивый Государь
Вукъ Стефановичь

Податель письма сего студентъ Ришельевскаго Лицея Мутьевъ отправляясь за границу, для усовершенствованія себя въ наукахъ, просилъ меня снабдить его письмами къ лицамъ, которые бы могли руководствовать его къ достиженію избраной имъ цѣли. Помня ваше дружеское ко мнѣ расположеніе во время пребыванія моего въ Вѣнѣ въ 1835 году я съ особеннымъ удовольствіемъ пользуюсь этимъ случаемъ, что бы возобновить пріятное знакомство ваше и вмѣстѣ съ тѣмъ ласкаю себя надеждой, что вы неоткажете въ совѣтахъ вашихъ могодому человѣку, котораго благородная цѣль заслуживаетъ поощрѣнія мудрой опытности; къ тому же Милостивый Государь ваше имя талисманъ для всѣхъ молодыхъ славянъ, съ нимъ вмѣстѣ отзываются родныя пѣсни въ сердцахъ ихъ и потому неудивляйтесь что всѣ они жаждутъ вашего знакомства.

Поручая себя вновъ вашему дружескому расположенію прошу принять завѣреніе интимнаго уваженія и совершенной преданности съ каковыми имѣю честь быть

Одесса 1840. 3. Сентября

Милостивый Государь
вашимъ покорнѣйшимъ слугою
Тимоѳей Дымневичь

[Спољa:] Высокопочтенному
Господину Вуку Стефанови Качичу
въ Вѣнѣ

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4848]

CCCLXI

МАРКО КВЕКИЋ

У Бечу $\frac{28.\ \text{Септ.}}{10.\ \text{Окт.}}$ 840.

Господару Марку Квекићу у Тријест
Високопочитаеми Господару!

Прије четири мјесеца послао сам Славноме Српскоме Трјестанском Општеству објављеније о новом изданију народн. нашијех пјесама с писмом од 21. Маија, на које још нијесам имао среће одговора добити. За то се усуђујем сад и Вас као првога тутора молити, да бисте настојали, да се оно моје писмо и објављеније у капитулу прочита, и да ми се пристојни одговор пошаље. Славно је Трјестанско наше општ. помагало, и сад помаже, потребне људе у различним догађајима, надам се да и мене сад не ће оставити без помоћи у овоме нашему народном послу, који је имену народа нашега толику славу придобио не само по свој ученој Европи него и по Америци. Ја сам доста муке поднио ове пјесме скупљајући, и сад; штампајући их губим последњи остатак свога очињега вида, мислим да је право и пристојно, да ме народ наш барем толико помогне, да се за нужни штампарски трошак не бринем, да не дођем у таково стање, да, на сра-

моту, данашњега нараштаја народа нашега, тражим у томе помоћи код иноплеменика. Трјестанско је наше општ. најзнатнији дијел народа нашега, и мислим, да би се, судећи по његовоме богаству и по показаној до сад родољубивој ревности, могло надати, да би оно са својим богатим и родољубивим члановима за невољу сав штампарски трошак овога изданија нашијех народнијех пјесама (преко *три хиљаде сребрнијех* форинти) платило; но ја сад тога не тражим, него мислим, да би пристојно било, да Славно општ. узме сто егземплара од цијелог изданија за себе а осим тога његови Господа членови по неколико егземплара, сваки према стању своме. Од прве је књиге наштампано већ више од 20 табака, и још до два мјесеца она ће бити готова са свијем, а остале двије књиге биће послије готове свака по за четири мјесеца. Новце може ми Славно општ. послати, како му је воља или напријед за све четири књиге или сад само за једну, пак послије за другу и за трећу или за сваку књигу онда, кад му од ње пошаљем један егземплар, те се увјери, да је књига готова.

Надам се, да ћете се Ви, као родољубиви Србин, драговољно потрудити, да се ова моја молба и жеља испуни, за које Вас опет молећи с истинним високопочитанијем остајем

Ваш покорни слуга
В. С. К.

НЗ. Овако је од прилике и Ђ. Макши писато.

[Вуков концепат у арх. С. К. Академије бр. 4849]

CCCLXII

ДИМИТРИЈЕ ЧОБИЋ

1.

У Земуну 4-га Октомбра 1840 год.

Любезный Отацъ!

Я сам по жељи вашой одма на Г. Dampfschiffs Агента Стеранковића у Vukovar приповедке разне прислао, но онъ

ми ій месеца Марта мислимъ или Априла натрагъ врати, съ овымъ примечаванѣмъ да є исто мое писмо у Бечъ по Dampfschiffu отнешено было, и будуħи да ние добро адресирано те се морало мени повратити. — А далѣ ми и ово изяви, да ние свободно писма по Дампф: шиляти, и по тымъ заключимъ, да ние никакова далѣгъ употреблѣня съ писмомъ моимъ чиніо, сирѣчъ — за у Бечъ га опремити, вељ га є при себи неко време придржао, и мени га повратіо, — Но я самъ исте приповедчице месеца Августа т. л. предао вуковарскомъ учителъу Ѳеодору Шевићу, и онъ мие обећао да ће вамъ ій преко Г. Юстина Михаиловића сигурно у Бечъ опремити, — садъ єдал'стел ій прімили молимъ да ме известите. — Я имамъ іоштъ неколико прилични приповедчица написани, а и іоштъ ћу кою докле се одъ ове грозничине коя ме данъ у данъ ломи опростимъ, набавити; Источникъ имамъ.

Садъ пакъ приступити морамъ, и приступамъ къ найзнатнијой последньи даана мои матеріи коя се у слѣдуюћемъ састои. Овде доле у Регименти Панчевачкой (или Deutschbanater) умро е добрый мой пріятель Давідъ Раиħь Діректор Школскіи, и конкурсъ є расписанъ, да найдалѣ до последнѣгъ Ноемврія, могу се молбе желателя къ высокославной Генералком. пришиляти. — На кое самъ я управъ позванъ Обществомъ Панчевачкимъ молбу мою, съ доставернымъ доказателствама преко овдашнѣгъ Магистрата на упоменуту власть, гди самъ драгымъ моимъ и вашимъ пријателѣмъ Ѳеодоромъ Радичевиħемъ и препорученъ, вељ и прислао. Но садъ ми оскудѣва препорука само ту у Бечу кодъ высокославногъ Hofkriegsratha т. є. кодъ высокоблагородногъ Г. Hofratha отъ Підолъ или кодъ Hofkriegsskretāra, За кою препоруку васъ као отца умолявамъ, да бы ме или сами лично, или чрезъ друго и треħе важно вамъ обаче искренно лице имали любовъ а управъ и милость отеческу препоручити, но съ наводомъ овимъ: да самъ као што и молба моя са сведоцбомъ гласи:

1. Рођенъ у Mititärkommunitatu Karlovczi: гди самъ Нѣмецке школе Гимназіумъ кои є доста с Филозофіомъ скопчатъ и Богословію съ Педагогикомъ и Методікомъ совршіо.

2. Да сам 11 пуни година учитель, ово две године обштински, а ово 9 пуни година епаріални учитель подъ Verordnungen Hofkriegsrathskim. а

3-ће Да самъ издао кньигу о васпитанію деце кою су прво Петроварадинска а затымъ и иста Нѣмецкобанатска Ре-

гимента за Преміе ученикомъ по школама ове године при явнымъ испытима узеле.

А напоследку до 20 дуката съ пунымъ срцемъ обећавамъ, и прерадо, будући да више немамъ, даемъ, и то гледайте обећати Секретару, само съ приликомъ као за рођака вашегъ — а я ћу овде Г. Шпурти предати.

И тако очекујући одъ васъ врспа отговора съ прелюбазнимъ поздравомъ, есамъ

вашъ и вамъ у свако доба
све готовъ и обвезујући се
Димитрій Чобић.
II кл. учитель.

[Споља:] Durch des Herrn *Spirta*
Groshandlung S-r des Herrn
Wuk Stephanovicse Karaxics
serbischen Schriftsteller
Hochwohlgeboren
in *Wien.*

[Вукова напомена:] одговорено 7. Дек. Р. 840.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4850]

2.

Высокопочитаемый Г-динъ Отацъ!

Мени е братъ мой Теодоръ Радичевићъ а особенный пріятель Вашъ прошле поште изъ Темишвара писо, и обзнаніо ми е, да е моя молба за Директоратъ Панчевачкій особито одъ Магістрата овдашнегъ подкрепљена и кодъ Темишварске Генералкомманде примљена, гди су ми сви наклонени; но само вели ми садъ до Hofkriegsratha зависи: „гледай, рече, пріятеля каквогъ тамо, кои ће ти израдити“. И тако самъ я онай данъ одма, высокоблагородномъ Господ. Мајору отъ Стойшићъ (по нечимъ и рођаку моме) писо, и свойски ій моліо да бы кодъ высокоблагородногъ Г. Hofratha отъ Пидоллъ имали

высочайшу милость препоручити, и управъ исходатайствовати ми. Тога ради самъ садъ поитіо и къ вамъ, обзнанити да самъ већъ задньѣ поште и высокоблагородномъ Г. Мајору отъ Стойшиньѣ писо да бы и вы што скорiѣ съ ньимъ сдесивши се о мени говорили Му и свойски ме (докле другiй поитіо нивъ) препоручили у милость Ньiову высоку. срѣчь, да бы ме гди валя препоручили. — А уверени будите да я прво одъ мои 20 обећани дуката съ Мейдана не бежимъ, а друго да ће Те у мени имати оногъ члена Народности будући ћу и прилику имати, кои ѣ редкiй кодъ васъ; — и то ми ѣ желя. — Я самъ радъ и буквaръ вашъ съ осталымъ србскимъ читанькама у Школе увести. — Кадъ бѣ тко бiо садъ да Сiини о Мени упомене и да ме препоручи, то онда не бы могло фалити, будући ѣ и моя фамилiя као и нѣгова изъ Воскополя — а найпосле препоручуюћи се Отеческой любави и милости вашой, и молећи васъ да бы се за оногъ постарали, кои бы и вамъ у дану и ноћи старо се желѣ Націоналне извршавати и прерадостно, всамъ съ мојомъ добромъ женомъ васъ сыновнѣ и высокоблагородна Господина Мајора отъ Стойшиньѣ поздравляюћи

У Земуну
31/19. Декемврiя 1840.

Вашъ сынъ
учтивопонизны
Димитрiй Чобић.
учитель II. класе.

[Спољa:] v. *Semlin*

S-r des Hochgelehrten Herrn
Dr. Wuk Stephanovics Karaxics
Illyrischen Schriftsteller
Hoch-u.-Wohlgeboren, — mit Briefe der
Grosshandlungshausses P. Spyrta
zu *Wien.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4851]

CCCLXIII

ПЕТАР Ј. ЖАМБАСОВИЋ

Благородни Господине!

Будући да сам читао у Алгемапне Цајтунгъ, да су Господинъ издали Српске Песме, на кое сам се радъ Пренумерирати, то молимъ да бисте имали милост' мою пренумерацію Примити, имени писати на каки начинъ, и гди, и кадъ имамъ Новце послати.

Свеликопочитаниемъ остаемъ

Пршемислъ 8/11 840.

вашъ
наинижши слуга
Петаръ Јоанъ Жамбасовичъ.

[Спољa:] S-r Hochwonlgeboren Herrn
Herrn D-r Wuk Stephan Karadschitsch
Hochwohlgeboren Landstrasse № 472.
Wien.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4852]

CCCLXIV

САМУИЛ МАШИРЕВИЋ

Благородный Господине!

На наше народнѣ песме, и убш на све три части, изволите мене, мой М-стырь, и Јеродіакона могъ Арсенія Петровича пренумерірати. Видимъ, да самъ се съ пренумераціомъ задоцніо, но ние ми до тогъ, да ми име у число пренумеранта дође, колпкш, да кньиге добіемъ. Засадь шплѣмъ цену пр'ве части, а ѿ сѵвышка искусур'те post-porto за писмо ово. и

мене у любви вашой задр'жите, кой съ высокопочитаніемъ всамъ благородія вашегъ

у М-тыру Бездину 10. Ноем. 840.

покорнѣйшій слуга
Самоилъ Маширевичь
Архімандріть.

[Споља:] An Seine des serbischen Schriftstellers
Herrn Wuk Stephanovics pl. tt.
Wohlgeboren.
zu Wien.
Auf der Landstrasse in der ober Reiserstrasse № 472.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4853]

CCCLXV

ДЕЛФИНА СИРОВИЦА

1.

Почитаеми Господинъ
Вукъ Стефановичъ Карачичъ!

Небыхъ знала како усудить се побеспокоить васъ у време мое нужде, да ме не бодри мыслъ, да брату Србину пишемъ, кои е на пособъ своме равноплеменику вазда готовъ; слѣдователно, нами свойномъ слободомъ евоме къ вама моіомъ молбомъ.

Будући я съ ока изгубила едногъ из мойхъ почитаемихъ пріятеля, и саотечественика, кой ће ме при првоме свиданію нагрузити справедльивіехъ своіехъ укора за лѣнъ, не безпричинну, овай е Господинъ Николай Антоновъ Ивановичъ изъ Доброте, коіегъ и вы чинимисе добро познавате да в[и]ше не говоримъ; — слѣдователно къ вами прибѣгавамъ за изнаћъ га и утвердити опетъ прерваву нашу преписку. — Онъ непремѣнно мора быти, или у Букарешту, у Валахій, или у Біограду у Србій, за кой узрокъ обвезана два писма вама вручамъ молећи васъ дабысте их по средству каквогъ вашегъ

пріятеля у она мѣста завѣрній доставакъ, управили съ оссобеномъ препорукомъ, дабы што скоріе нѣму ихъ предали; и ако бы одговора было, то да га вами сопроведу; а вы мени овди у Шибеникъ, на моѥ име управлѣно, пакъ подъ други конвертъ на Господина Шпира Ћирковића аптекара у овоме граду.

Знатели што за Г-на Сима Милутиновића ћеѥ и како ѥ?

Надаюћи се скоро вашему извѣстію, остаемъ истинимъ высокопочитаніемъ

Шибеникъ 3/12 1840. н. с.

ваша
Покорнѣиша Слуга
Дѥлфіна Сировица
шћеръ покойногъ Иліе Ломбардича
изъ Котора.

[Споља:] All' Signore
S-r Vuk Stephanovich Caracich
Landstrasse 57.
a Vienna.

[Вукова напомена:] одговорено 7/19. Јануар. 841.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4854]

2.

Высокопочитаеми Господинъ
Вукъ Стефановичъ Караџићъ

Исправно самъ получила вашу 7/19. јануарія имала самъ одговоръ на ономе писму штосте Вы имали доброту, по пріятельскомъ случаю Нику Ивановићу у Букарештъ послати, слѣдователно молимъ васъ покорно, и оно друго моѥ што се кодъ васъ находи, послатму; и съ поспѣшносћу, ако одъ истога коѥ писмо за мене получите управитъ ми га овћена по првоме адресу, то естъ на Г. Ш. Ћирковића.

Веома благодаримъ вамъ на извѣстію о С. Милутиновићу, и нѣговой жени — Ћирковићъ тако добро памти путованѣ нѣгово съ вами по Новскоме каналу, да ми га ѥ већъ нѣколико пута казивао, и рода самъ сваки путъ хохотала, и уди-

влявала се страноме мореплованію чудотворне *ноге* — Гъ. Шпиро васъ усрднѣишее поздравля, а я при моей пламтуѣей жельи с вами се лично познакомити, іоштъ од иста, за сада увѣритъ васъ не могу, даће се то у Априлу мѣсецу случити како се надахъ. — Но или пріедъ или посліенъ дочекаћу и желаему ми минуту; Међу тіемъ слаткоміе утѣшаватсе заочнимъ вашимъ знакомствомъ, черезъ писма. Ожидаваюћи съ нетерпѣніемъ вашегъ одговора съ обвезанимъ Ника Ивановића, ковгъ надам се быће вама већъ послао, честъ имамъ пребыти вашемъ искреномъ

У Шибеникъ
25/2. 1841. Н. С.

доброжелателницомъ и слугомъ
Делфина Л. Сировица.

[Споља:] All' Illustre Signore
Il Sign. Vucolao Steffanovits Caracits
Letterato Slavo-Illirico
a *Vienna.*

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4855]

CCCLXVI

СТЕВАН ПОПОВИЋ

Благородный высокоученый Г-дине!

Весма ми є жао, што на полезно изданіе ваше „Народны Песама“ пренумеранта скупити, и съ тимъ жельи вашой удовлетворити ,нисамь могао, изъ узрока, што ми се све скоро свештенство извинява, да за тако скупе книге куповати, слабе приходе има, — а за церкве у Провінціалу то васъ увѣравамъ, да тешко преко године и онолико новаца падне, што є за свеће и друге ситне трошкове доста. Изъ чега лако увидити можете, у каквомъ се бѣдномъ станю овде и сада іошъ народности Духъ налази. Мене што се тиче, я се пренумерірнмъ, и новце ћу вамъ за те книге, кад готове буду. преко мои людій, кудъ ми авізірате, послати.

Въ прочемъ съ истиномъ любови и достодолжнымъ почитаніемь остаемъ

У Шакрацу
дана 3-ег Декембра 840.

Благородію вашемъ
обвязателнѣйшій
Стефанъ Поповичь
Епископъ.

[Ориг. у арх. С. К. Академије бр. 4856]

РЕГИСТРИ

I.

Имена лица (и апелатива) и имена географска.

Абдул-Меџид 197.
Авала 552.
Авиз-паша 144.
Адамовић Павле, из Вуковара, његова преписка 545—550.
Адулунг 497.
Аја-Софија 438, 439.
Албанија 39, 141, 293, 299, 325, 333, 519, 537, 538.
Aladagh 557.
Александар II, цар руски, 322, 329.
Александрија 559, 560.
Алексијевић Спиридон, свињел и парох Задарски, његово писмо, 487.
Алексић, муж Даничин, 631, 633, 717.
Алесандра, остр. у Скад. јез. 53; в. Лесендра.
Алимпић Ранко, 645, 658.
Али-паша 286. 303.
Америка 616, 737.
Амица (С. Паштрмац) 577.
Амстердам 625, 626.
Анастасијевић Миша 666.
Андрић, уред. „Световида“ 240, 241, 244, 248
Андрија, сердар Цуцки, 152, 157, 180, 198, 201, 204, 209, 434, 436. — породица му 199, 203. — син му в. Цуца Стеван.
Антверпен (Анверс) 323, 626.
Анто в. Даковић.
Арап-паша 148.
Arda 557.
Арнаути (Арбанаси) 221, 293, 622, 670.
Арсеније, кал., 178.
Арсенијевић Василије, професор из Будима, 558.
Аслингер, из Беча, 68.
Атанацковић Платон, владика, 318, 342, 343, 349, 516, 518, 522, 523, 526, 548, 633, 702.
Атина 631.
Аустрија (Немачка) 303, 339, 369, 404, 427, 665, 705.
Аџиманић Бећко 286.

Бабић Мустај-паша 564, 565.
Бабукић В. 571, 684.
Баден 237.
Базел 626.
Баица 336.
Баице, место, људи, 122, 123, 130, 199, 200, 212, 213, 256.
Бајичкиња 321.
Бајић Тодор 568.
Бајкове 292, 298.
Балабин, рус. посл. 656, 658.
Баљка 385.
Бан Матија 184, 715.
Банат 417, 523, 669, 702.
Бања, ман., 82, 122, 169, 178, 238, 269, 327.
Бања (Соко-Бања?) 646.
Бања Лука 565.

Бањани, село, крај, људи, 20, 23, 26, 72, 93, 134, 136, 143—145, 149, 153, 225, 234, 246, 250, 273, 277, 289, 292, 298, 325, 327—329, 331—335, 337, 340, 341, 343, 350, 352, 354, 360, 378, 382, 384, 385, 388, 389, 394, 395, 397, 399—401, 407, 413, 416—419, 432, 433, 435.
Бар 143, 144, 155, 159, 170, 267, 328, 341, 345, 377, 405.
Барани 144, 411.
Барања 670.
Баришић, бискуп Босански, 563.
Батара, штампар из Задра 258, 316, 462, 471.
Бањовић Васиљев Јован, војвода Бањански 388, 399, 428.
Баумгартнер, из Беча, 249.
Бауринг Џон, Др. 634, 636.
Бах, министар, 95, 292, 294.
Бахметев 540.
Бачванин 628.
Бачка 60, 455, 548, 669, 702.
Башић Антун, директор школски у Котору, 18, 26, 56, 68, 89, 93, 122, 129, 130, 326, 358.
Бездин, ман., 743.
Безобразов, руски консул у Мостару, 387—389, 396.
Безује 426.
Београд 140, 141, 165, 182, 184, 206, 271, 351, 353, 354, 356, 357, 361, 369, 370, 379, 380, 393, 397, 398, 406, 407, 409, 412, 415, 427, 431, 436, 455, 484, 528, 548, 552, 572. 576, 578, 581, 584—587, 589, 590, 606, 608, 610, 613, 615, 616, 622, 627, 632, 637, 638, 642—645, 647—657, 660, 663, 667, 668, 670, 671, 674, 676, 677, 685, 687, 695, 705, 710, 711, 719, 743.
Београђани 644.
Берберовић Нико, парох Убаљски, 122.
— Спиридон, парох Мокрињски, 29.
Берг, преводилац срп. нар. песама, 544.
Берлин 94, 319, 341, 515, 604, 620, 621, 624, 629, 630, 651.
Бернер, савет. требунал. Котор. 122.
Беч (Бијена) 27, 29, 34, 52, 53, 56, 58, 63, 65, 66, 68, 78, 80, 82, 83, 88, 101, 106, 110, 112, 114, 117—119, 127, 131, 137, 140, 142, 143, 146, 162, 165, 166, 169, 181, 199—201, 204, 206, 207, 209, 214, 215, 218, 222. 227, 239, 244, 246, 249, 254, 261, 275, 276, 280, 281, 296, 304, 311, 312, 314—316, 322, 329, 330, 337, 341, 342, 348, 351, 353, 355. 361, 363, 368—370, 374, 379, 381, 391, 394, 397, 398, 406, 419, 421, 440, 449, 450, 452, 459, 460, 465—467, 470—472, 378—480, 482, 483, 490—492, 495—497, 499, 501, 502, 504—506, 509, 511, 513, 514, 517—519, 521, 522, 524, 525, 528—530, 532, 535, 535, 542, 543, 457—549. 551—553, 555, 556, 558—560, 567, 568, 571, 573, 575, 578, 581, 583, 597, 599, 602—605, 609, 611—613, 618, 626, 627, 632, 634, 636—638, 643—645, 652, 653, 655, 657, 658, 660, 662, 665, 667, 670, 671, 675, 677, 680, 681, 683, 687, 690—692, 694—700, 703, 705—709, 711, 712, 716, 718, 722—724, 727, 729, 736. 739.
Бечић Омер 389; — син му Нушко 389.
Бизаиљ учит. франц. језика 607—610, 688, 693.
Bizzaro 567.
Бијела 43, 81, 423.
Bielitch или: Bielice 555.
Бијелићи 433.
Бијељани 43.
Билеће 382, 385, 389, 393, 395.
Биовски ман. 423.

Бителица 385.
Битољ 557.
Бихор 382
Бједов Гавр, калуђ. м. Крке, 63.
Бјеладиновићи, из Котора, Рисна и са Цетиња (Марко, Стево, Спиро) 133, 184, 187, 200, 205, 224. 236, 254, 255, 261, 263, 264, 268, 280, 314, 361, 372, 376, 397.
Бјелица 335.
Бјелопавлићи 144, 145, 151, 159, 161, 180, 187, 244, 247, 300—1, 320, 368, 374, 382, 385, 401, 415, 419, 427—429, 665.
Благојевићи из Буковца 426.
Блажић Ђорђе, адвок. из Будима, 558.
Блудова грофица, 529, 534.
Богићевић (Милош?) 619.
Богој село 433.
Бођански Осип 489, 510, 514, 531.
Божић Милоје, из Београда, његово писмо 718; — син му Григорије 718.
Бојана 283.
Бојати 426.
Бојевић 646.
Бока Которска 22, 23, 25, 27, 28, 39, 54, 56, 57, 66, 67, 72, 84, 86, 94, 98, 101, 105, 119, 143, 188, 192, 202, 222, 238, 243, 278, 283, 287, 292, 295, 330, 351, 354, 356, 359, 360, 363, 366, 368, 380, 381, 405, 417, 418, 436, 442, 444, 713.
Бокељи 61, 65, 67, 113, 119, 121, 375, 414, 445.
Бокељка 345.
Бокељска Крајина 78.
Болоња 627, 628.
Bona 567.
Bonda 567.
Борич 426.
Борковићи 426.
Бороjевић Никола, из Огулина, 723, 724, 726.
Bosdari 567.
Босна 104, 159, 368, 422, 467, 519, 521, 522, 537, 552, 563—566, 587, 636, 639.
Босфор 439.
Ботур Гајо и жена му Јула 660.
Бошковић Видо 198, 199, 210, 239, 243, 247.
—— Ђоко, поп, 145, 210, 239.
—— Ристо, поп, 236, 239.
Бошковићи 239, 243, 247, 255, 265, 269.
Бошњаци 400, 401, 622.
Брајићи 43, 125, 354, 442.
Бранковић (Коста) 556.
Братоножићи 293.
Брда 111, 124, 127, 144, 148, 202, 210, 237, 239, 243, 247, 311, 400, 413, 428, 442.
Брђани 110, 127, 130, 144, 148, 202, 210, 226, 237, 239, 265, 428.
Брза Паланка 615.
Брисел 626.
Бритвићи 269.
Брљево 426.
Броди 500—504, 525, 526, 534.
Броћанац 400.
Буба Анастас, из Москве 495, 499.
Бугаз 438.
Бугари 489, 590, 622.
Бугарска 37.
Будањ 426.
Будва 32, 43, 53, 87, 96, 187, 236, 238, 259, 260, 272, 301, 349, 354, 361, 365, 386, 391.
Будвани 292.
Будим 310, 558, 578.
Вус Ами, његова преписка 551—557; 636. — жена му 551, 556.
Буквићи 385.
Букилица, трг. из Котора, 361, 437.
Буковац 426.
Буквица, р. и с. 423, 426.
Букурешт 743, 744.
Бул, министар, 314.
Булајић Сава, поп из Грахова, 250.

Бумаков Алекс., његово писмо Погодину, 538.
Бурати, секр. Мамулин, 189.
Бутуровић, поп, Црногорски пророк, 285

Ваљево, 553.
Вара св., 71, 75; — црква у Грбљу, 85.
Варшава, 528—530, 532, 538, 541, 542, 594—596, 598, 600—603.
Василије св. 148, 390.
Васиљевић Вас., из Земуна, 364, 379, 392.
Васић Игњат, прота Лознички, 643, 660.
Васојевићи, 210, 217, 221, 232, 302, 309, 319, 320, 322, 344, 367, 382, 384.
Вацлик, секр. књажев, 373, 377, 412, 425, 432, 665, 671.
Вег и Крстић 162, 225, 244, 246, 504, 522, 526, 529.
Велика Голија 426.
Велико Село, 586, 593.
Вељков Димитрије, Ирижанин, његова преписка 716—718.
Венедикт Јос., његова преписка, 449—450.
Венелин 489.
Венеција в. Млеци,
Вериге (у Боци) 113.
Веризовић Аџајлија 155.
Видин 494, 615.
Видне 385.
Вилманс, учитељ кн. Михаила, 619—621.
Вилна, 597.
Вир 187.
Вис 217.
Височица 427, 429.
Вици 433.
Владислављевић Димитрије, учит. из Трста, 5, 6, 16, 18, 19, 25, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 46, 48—50, 53, 58, 66, 74, 75, 80, 84, 89, 108, 136, 147, 156, 169, 172, 179, 447, 471—473, 475, 487, 559, 560, 562, 627.
— Мара, из Фоче, 713.
Вланно 385.
Властелиновић 19.
Влаховић, учитељ с Цетиња, 28, 66, 68, 119, 140, 147, 161, 169, 187, 220, 260, 264, 268, 274, 300, 312, 315, 323, 328, 341, 350, 356, 364, 366, 376, 377, 424, 428, 432, 643. — жене му 274, 300, 432. — син му 274. — пасторка му 306
Влашка 631, 743.
Возаровић Гл. 553.
Војводина 73.
Бојводић Драго, ускок, 217.
Voin .555.
Војник 426.
Волујак 426.
Враз Станко, његова преписка. 568—572.
Врани Константин, из Пеште, 482.
Врањина, остр. у ман. у Скад. јез., 53, 329, 353, 407, 411.
Врбица Маша, капетан Његушки, 380, 393, 399, 412, 434, 658.
Врбице, с. 385.
Vrenie 555.
Врлика 291, 294.
Врштица 426.
Врћеник 256.
Врчевић Вук (пашеног), 21, 22, 25, 27—32, 34, 38, 41, 42, 45, 47, 50, 53—56, 58, 61, 66, 67, 72, 73, 80—84, 90, 91, 97, 100, 103, 115, 116. 121, 127, 128, 132, 133, 135—138, 140, 147, 163, 170, 171, 174—176, 178, 180, 183—185, 187, 190—192, 194, 202, 208, 210, 214, 215, 217, 222, 224, 225, 227, 228, 230, 231, 235—237, 242, 243, 247, 251, 255—260, 263, 267—269, 273, 281, 286, 295, 309, 311, 316, 319, 330, 363, 369, 386, 391, 408, 410, 443, — брат му 236, 260. —

деца му 58, 82, 268. — породица му 133, 163, 180, 263, 281, 386, 391. — жена му 187, 201, 214, 217, 227, 235, 236, 268, 408. — брат јој 236. — сестра му 198.
Вујачићи, браство војводе Даковића, 156.
Вукадиновић 571.
Вукаловић Лука 382, 384, 390, 391, 396, 402, 404, 405, 409—411, 414—420, 427, 428, 432, 433, 437, 443, 656, 658.
Вуков Миљан, капелан Васојевићки, 344, 348. — брат му 344.
Вуковар 548, 550, 594, 670, 738.
Вуковић с Цетиња, 118, 140, 147, 154, 204, 231, 264, 268, 280, 299, 302, 341, 343, 350, 358.
Вукола, момак, 198, 204, 209.
Вукотић, Стеван Перков, 121, 146, 164, 170, 247, 377. — син му Петар Стеванов., 164, 170, 180, 184, 204, 247, 255, 256, 258, 286, 299, 320, 321, 327, 334, 350, 352, 371—374, 377, 384, 413, 419. — кћи му 377.
Вукотићи 377.
Вучетин Павле, Ровчанин, 221.
Вучић 578, 622, 626, 705.

Габела (у Рисну) 291, 388, 405.
Гавриловић Јован 556, 708.
Гагић Јеремија, консул руски у Дубровнику, 6, 7, 110, 117, 118, 155, 461, 462, 464, 470, 471, 474—477, 712, 713. — жена му 462, 467, 471, 476, 477. — син 467. — породица 471.
Гаговић, адмирал, 422.
Гаговићи из Безуја 426.
Галац 496.
Гарашанин (Илија) 648, 658, 667, 670, 671, 679.
Гастајн 535.
Гацко 23, 144, 186, 229, 233, 286, 292, 298, 317, 329, 341, 352, 356, 378, 385, 389, 400—402, 419, 420, 425, 428, 430, 433, 555.
Гачани 286, 385.
Гедеон, проф. богосл. у Задру, 63.
de Gelji Angelo, из Котора, 171.
Герман 629.
Геролд, књижар, 643.
Ghetaldi 567.
Ghetaldi Gondola 567.
Giorgi 567.
Гледица 552.
Глишо в. Пецикозић.
Годијељи 427.
Година, с. 144.
Голија 317.
Голуб Вуко (Голубов Вук) 325, 354. — син му 325.
Гопчевић, из Трста, 222.
Горанско 426.
Gozze 567.
Gradi 567.
Граховац, 334—336, 338, 343, 350, 352, 356, 362, 372, 375, 393, 402, 403, 408, 414, 418, 431, 437.
Граховљани 7, 20, 25, 72, 114, 134, 143—145, 149, 153, 159, 161, 166—168, 173, 174, 180, 192, 195, 202, 232, 250, 273, 285, 289, 317, 320, 321, 325, 329, 331—335, 337, 340, 341, 350, 352, 382, 388, 394, 395, 399, 401, 402, 414, 418, 437.
Грахово 6, 20, 23—26, 33, 38, 42, 47, 55, 57, 72, 89, 93, 114, 131, 136, 143—146, 148—151, 154, 155, 159—161, 164, 166, 167, 180, 184, 187, 195, 205, 232, 235, 250, 254, 273, 286, 298, 300, 320, 321, 324, 327, 328, 331—333, 336—341, 343—345, 349, 350, 352, 354, 359—362, 365, 366, 384, 385—388, 411, 414, 419, 430—432, 434, 437.
Грац 716.
Грбаљ, 21, 43, 44, 53, 58, 61, 66, 67, 69, 72, 74—76, 85, 138, 173,

191, 197, 199, 306, 325, 354, 368, 378, 398.
Грбљани 38, 78, 82, 86, 113, 114, 175, 178, 191, 217, 255, 292, 442.
Греговићи, из Котора, 361.
Грије, циркул Которски, 32, 38, 86.
Грим Јаков 621.
Грк, Грци } 226, 435.
Гркиња 438, 439,
Груж 475.
Грубач Видак 163.
Груборовић Стеван, 687, 689, 691, 693, 697, 700.
Грујић (Јеврем) 642, 643, 645.
— Никанор, архим., 219, 515, 526, 528, 703.
Грушић Дионисије, администтр. Нересванскн, 463.
Грчка 629, 631.
Грчки Лазар, из Беча, 690.
Гувернаторовићи 123, 305.
Gulielmi, бискуп из Албаније, 39,
Гургусовац 641.
Гусинци 343.
Гусићи 423, 425.

Дако, прадед војводе Јакова Даковића, 155.
Даковић Јаков, војвода Граховски, 25, 122, 131, 144—146, 149, 151—155, 159, 160, 167, 333. — брат му Живко 149, 152. — жена му 164, 307. — син му војвод. Анто 143, 160, 164, 167, 168, 180, 184, 187, 195, 232, 247, 250, 286, 292, 306, 307, 320, 321, 324, 325, 329, 331, 332, 336, 340, 350, 352, 367, 388, 389, 391, 393, 402, 404, 407, 411, 414, 418, 425, 428, 430, 437, 438, 441, 444.
Далматинци 61, 96.
Далмација 28, 56, 60, 65, 70, 114, 267, 270, 272, 278, 287, 358, 363, 448, 467, 478, 489, 534, 550, 561, 562, 564, 665, 679.
Дамјановић Раја 641.
Далил, патријарх, 37.
Данић Данило 687, 689, 691, 693, 697, 700.
Даница (Петровна) 631, 632.
Даничић (Поповић) Ђура, 89, 91, 98, 103, 104, 108, 109, 116, 122, 126, 141, 147, 471, 473—475, 578, 634, 638, 639, 650, 682, 685, 686, 728.
Дврсно 100, 146, 147, 332,
Дедић Иван, из Синља, његово писмо, 566.
Делеуша 399.
Делибаша 639.
Деметар Др. 571.
Дербеј 635.
Дервиш-паша 151—154, 159, 160, 166, 167, 195, 232, 352. 386, 387, 412, 413, 415, 419, 434.
Despotedagh 557.
Dibre 557.
Димитријадес, из Земуна, 643, 644, 668.
Димитрије (Ђорђевић) 623.
Димитријевић, учитељ у Трсту, 35.
Димитријевић Никола, из Сплета, његова преписка 561—566.
Димњевић Тимотије, његово писмо, 736.
Добра села, 427.
Добриловина 253, 255, 355.
Добриђево, мап., 62, 66, 172.
Добровојевић, из Пеште, 716.
Добро село 360.
Доброта 6, 34, 38, 48, 89, 121, 312, 354, 376, 743.
Доброћани 31, 81, 356.
Добрско 198.
Додошани 396.
Додоши 154.
Дојми, циркул Которски, 418, 421, 423, 429, 432.
Дојан — Дојран 557.
Драва 670.
Драгаљ 29, 146, 147.
Драго, в. Томановић.
Драгосављевић Адама 550.

Дражевица, 354.
Драмешина 425.
Драчевица 191, 433, 443.
Дрекаловићи 293, 375.
Дрина 426, 427, 555. 639.
Дробњак }
Дробњаци }, крај и људи, 20, 133—135, 144, 163, 200, 210, 215, 216, 222, 240, 245, 253, 294, 301, 317, 323, 324, 329, 343, 344, 357, 367, 368, 389, 390. 399, 400, 413, 414, 416, 420, 421, 423, 426—428, 430, 434, 443, 555.
Дрошкарица, гора, 89.
Дубље 639.
Дубљевићи 426.
Дубровник 6, 20, 38, 57, 104, 110, 146, 164, 235, 248, 272, 280, 286, 299, 305, 307, 308. 312, 315, 327, 341, 343, 354, 368, 369, 371, 372, 391, 405, 410, 413, 416, 432, 436, 443, 462—465, 468, 470—476, 567, 713—715.
Дубровски Петар, његова преписка, 594—603.
Дубровчани 96, 381, 405.
Дубровско 427.
Дубрувље 148.
Дуга 286, 382, 387—395, 399, 406, 428, 431, 555.
Дужи, м., 303, 309, 318, 327, 409, 416, 427.
Думба браћа, из Беча, 454, 499, 631.
Думча Коста, његово писмо, 568.
Дунав 440, 496.
Дурмитор 365, 426, 555.
Дучић Нић. 409, 416, 418, 430, 433, 435, 441.

Ђаковић Јован, прота, 724.
Ђаково 685, 686.
Ђермани браћа, из Београда, њихово писмо, 454; 687, 699.
Ђоко, поп, рођак серд. Андрије, 199.
Ђоша (Миловановић) 646.
Ђулек 134.
Ђураковић Ђуро, из Котора, 122,
Ђурашковићи, браство, 26.
Ђурашковић, сердар, 20, 110.
—— Филип, син му сенатор, 279.
Ђурђеви Ступови, у Васојевићима, 386.
Ђурић Јанићије, советник, 615.
Ђурковић Ђуро, трг. из Рисна 34.
—— Ник. из Рисна, 241.
—— А. Никола, из Рисна, 29.
—— Стеван, из Рисна. 34.

Единбург 635.
Елба 626,
Емс 535, 541.
Етем паша 641.
Ефес 439.

Жабљак 136, 138—143, 173, 203, 238, 395, 396, 411, 431.
Жамбасовић Петар, његово писмо, 742.
Жвале 434.
Жвиње 433.
Живановић, из Београда 682, 551,
—— Јаша (горњи?) 657, 664.
—— Тома, лицеист из Пожуна. његово писмо 455.
Живковић Павле консист.-фискал 558.
—— Пантел., владика, његова преписка 456—461; 518, 558, 703.
Жигмунд Францишко, из Трста, 162, 163, 171, 176, 225, 244, 246, 258.
Жугићи 427.
Жујевић 643, 646.
Жупа 144, 145, 150, 154, 155, 286, 348, 357.
—— ман. в. Лука Св.
Жупљани 150.

Забрђе 426.
Завала, ман.. 246, 251, 252, 259, 266.
Загарач 154.

Загарчани 148, 343.
Загорац 443.
Загреб (Agram) 134, 330, 378, 446, 569, 570, 684.
Загуши 161.
Задар 26, 44, 51, 54, 88, 104, 114, 119, 141, 189, 209, 213, 218, 219, 242, 248, 254, 255, 258, 263, 267, 270, 273, 278, 281, 308, 311, 312, 315, 316, 319, 320, 325, 330, 344, 360, 372, 374, 380, 386, 391, 394, 408, 413, 416—418, 428, 434, 437, 442, 472, 479, 480, 487, 665.
Задрани 63, 278, 290.
Залажани 62.
Залаз 276.
Zamagna 568.
Зант 439,
Зарија, поп, капетан Васојевићки, 302, 309.
Засавица 639.
Зах (Фрањо) 556, 672, 673.
Звекић Јова, из Темишвара, 460.
Зворник 164, 565.
Зега, секрет. Вукаловићев, 417, 418, 430, 432. 436. — стриц му 417.
Зеко в. Петровић Данило.
Земун 379, 380, 451, 496, 559, 568, 594, 617, 624, 643, 738, 741.
Зета, р., 150. — крај, 354.
Зубан Лазо 705.
Зуква 427.
Зупци 250, 273, 292, 298, 328, 333, 350, 352, 396, 399, 409, 413, 419, 433, 436, 443.
Зупчани 327, 341, 343, 378, 409, 410, 416.

Ибрахим-паша 232.
Иванбеговина 136, 250, 293, 299, 415.
Иванич 552.
Иванка, место, 646.
Ивановић 329.
—— Ант. Никола, из Доброте, 743—745.
Ивановићи, из Доброте, 39, 48, 49, 68, 69. 89, 356.
Иванчевић Др., 727, 731.
Ивачић, циркул Которски, 28, 32, 72, 78. 83, 86, 81, 90.
Ивачковић Прокоп,, арх. и влад., 524, 531.
Ивелић Симо, трг. из Рисна, 34.
Иларијон, архим. и влад. Црногорски, 424, 429, 433, 436.
Илири 80.
Илић и жена му 417; — други, 658.
Илић Севаст., архим., 724, 731.
Имоски 561.
Инглез (Енглез), 280, 321, 439, 635.
Инглетера (Енглеска) 265, 356, 634—636.
Индија 636.
Индијани 322.
Иринеј (поп Јакица) провикар, викар Боко-Которски, архим. Режевићки, бив. прота Которски, 18, 21, 26, 28, 31, 36, 39, 42- 44, 48, 51, 56, 67, 76, 87, 88, 97, 101, 102, 119, 130, 137, 178, 212, 231, 243, 278, 287, 309, 351. — сестра му и кћер 48, 309.
Исмаил-паша 151, 159, 164.
Истомин, књижар из Варшаве, 530, 536, 542.
Италија 92, 94, 102, 268, 368, 563.

Јагерман, 662.
Јадар 543.
Јакица в. Иринеј,
Јаков, дед војводе Јакова Даковића, 155, — в. Даковић.
Јакшић (Јаков?), из Београда, 556.
Јанковић, окр. начелник, 660, 666.

Јанковић (Милован) 642, 643.
Јанчић Милан, његово писмо, 594.
Јевропа 322, 375, 392, 546, 569, 577. 615, 616, 737.
Језера 223, 357, 326.
Језерци 421.
Јека, из Вуковара, 548, 550.
Јелачић, бан, 113, 114, 515.
Јелена, царица, 439.
Јеленка 645.
Јелушек, консилијер требунала Которског, 28.
Јенко, проф. из Беча, 694.
Јеринићи 426.
Јермени 439.
Јерусалим 445.
Јован св. 576.
Јовановић (Анастас?) сликар, 194, 206, 211, 218, 226, 227, 230, 233, 237, 240, 241, 244, 246, 248, 251, 253, 254, 262, 264, 270, 272, 275, 279, 282, 284, 296, 300, 307, 310, 317, 655.
—, директор, 716.
—, Пештанац, 717.
— Јевђеније, владика, 467, 703; његова преписка, 720—731.
— Стојан 687—689, 691, 692, 696, 697, 699, 700.
Јовица, човек кнеза Милоша, 617.
Јовић Лазар, удовица му, 562.
Јововић Лукетин Александар, асесор Рисански, 29.
— Лукета, из Рисна, 1, 6. 52. — син му Јокица 34.
Јојић Глигор, из Пиве, 423.
Јокановићи, из Трса, 426.
Јокић 643.
Јоксимовић Милан, из Лознице, 355, 657, 658, 660, 661.
Јорк 635.
Јошица 43.
Југовићи 62,
Јукић Ф. Ј., Бањалучанин, 464.

Caboga, 567.
— гроф 567.
Кавач 325.
Кадић Тоша 374, 378, 394.
Кадићи 436.
Казначић Ав. Иво, лекар из Дубровника, 473, 475.
Калигула 201, 622.
Калифорнија 275.
Кампелин 491.
Камил (в. Ћемил) ефендија, 343.
Каниц 556.
Кантон 265.
Карађорђе, 342, 578, 615, 622, 623, 638.
Карађорђевић Александар, кнез, 573, 574, 578, 652, 664, 705.
Караула, фратар из Босне, 563.
Караџић Вук, жена му 22, 24, 29, 83, 220, 222, 322, 342, 548. 652, 653, 654, 674, 682. — деца му (Мина и Димитрије) 12, 58, 218, 220, 222, 270, 274, 284, 297, 309, 312, 316, 332, 345, 356, 357, 412, 415, 434, 440, 442, 480, 493, 553, 556, 588, 590, 591, 642, 645, 646, 653—655, 666, 668, 671—673, 681, 682, 686, 706—708. — зет му 58, 342, 351, 356. — унук му Јанко 356, 423, 652. — фамилија 58, 474, 652.
— Гледо 215.
— Ђоко Шујов 357.
— Јаков 242.
— Јанко 228, 230, 242, 245, 246, 248, 251, 254.
— Лука 223, 228, 245, 274, 280, 301.
— Митар, војвода, 218.
— Милован Мимов, 294, 301, 324, 345, 350, 352, 357, 360, 362, 363, 414, 420.
— Шујо 133, 155, 164, 172, 210, 216, 218, 222, 223, 226—231, 235, 274, 280, 286, 294, 301, 329, 345, 351. — отац му 421.
Карловци 49, 99, 134, 137, 269, 382, 522, 703, 739.
— Горњи 447, 467, 483, 548, 684, 685, 723, 724, 728—732.
Кастел Ластва 146, 149.
Кастриот 363.

Каталинић, мајор, из Сплета, 561.
Катић, човек кнеза Милоша, 617.
Катранов, Бугарин, 530.
Катуњани 139, 293, 332, 400, 401,
Качански, архим., 102, 308, 526,
Качеповски 490.
Каштио, у Паштровићима, 31, 146, 147, 187, 301.
Кашћеле 147.
Квекић, трговац из Трста, 180, 312, 737. — синови му 358, 431.
Келн 626.
Келнер, ађутант царев, 146, 147, 149, 155, 156, 160, 161.
Кецовићи, пл. у Борича, 426.
Кијев 280.
Кана 635, 636.
Кинковић, бимбаша Дервиш-пашин 195.
Кир г-ђа (Keer) 636—638.
Кирјевски 490.
Кисими 433.
Кита 414. 428.
Клек 328.
Клобук 159, 167, 173, 325, 338.
Кнежевић 670.
Кнежевић Стеван, архим. и еписк. 18, 27, 28, 88, 169, 179, 184, 206, 238, 240, 242, 243, 248, 254, 256, 257, 260, 262, 264, 270, 278, 281, 286, 288, 290, 291, 295, 296, 301, 303, 307, 312, 314, 325, 330, 360, 363, 380, 382, 391, 418, 433—436.
Кнежевићи 426.
Книћанин Стеван 515.
Књажевич 564, 633.
Кобиљи Дô 281.
Кобленц 626.
Ковалевски 155, 160, 161, 163—166, 208—210, 212, 216, 217, 219—222, 226, 229, 231—233, 235, 269, 555.
Ковачевић Јездов Пајо, сердар Граховски, 161, 362, 384, 388.
——, игуман м. Савине 278.
Ковачевић Франц 25.
Ковачи 426.
Кодице 103.
Кодрика 619.
Kojani 557.
Кокоти 154.
Колар Ј. 516, 542, 682.
Колашин 232, 235, 400, 404, 422.
—— Горњи 344.
—— Доњи 367.
Колашинци 221, 344, 367.
Ком 210, 221, 555.
Комани 201, 239, 343, 382.
Комарница 363, 423, 427.
Комненовић Симо, поп, 385, 397.
Конавли 248.
Константин, цар, 439.
Коњевићи 433.
Коњско 433.
Копитар 482, 491—493, 547, 550, 606, 608, 694.
Копривна долина 426.
Коринт 439.
Корита 363, 385.
Корјенићи 114, 134, 143, 149, 151, 173, 192, 286, 289, 317, 325, 329, 334, 336, 340, 350, 352, 382, 384, 399.
Корушка 568.
Корчула 441.
Косановић Митар, из Бањана, 407,
Косијерево ман. 55, 62, 66, 289, 327, 385, 418, 428, 447.
Косово 37, 309, 337, 417.
Косорићи 427.
Коста поп, рођак попа Вука Поповића, 27, 28, 440, 441, 445.
Котор (град) 17, 20—22, 24—27, 29, 32, 33, 36, 39, 43, 48, 54, 55, 58, 61, 64, 66—69, 83, 84, 87, 91—93, 96, 98, 100, 102, 106, 107, 109, 110, 113, 114, 116, 121, 122, 125, 126, 129, 130, 132, 135, 137, 138, 140—143, 146—148, 156, 157, 161, 162, 167, 170, 171, 174, 182, 185, 190, 191, 193, 197, 203—205, 208, 209, 211, 214, 218, 220, 223, 226, 227, 231, 234,

235, 237, 238, 241, 245, 248, 249, 251, 252, 255, 257, 258, 263, 266, 271—274, 276, 277, 279, 282, 285, 290, 292, 296, 298—300, 302, 304—307, 310, 311, 313, 315, 320, 322, 323, 325, 326, 328, 332, 334, 336—338, 342, 345, 348, 353, 354, 356, 358—366, 368—370, 372, 375, 376, 383, 387, 389, 392, 394, 399, 400, 403, 406, 409, 412, 417, 418, 421, 423, 424, 429, 430, 535, 438, 440, 441, 479, 481, 665, 667, 677.
Которана 26, 51, 58, 114, 216, 278, 336, 393, 412,
Которка 424, 441.
Кошут 73.
Крагујевац 483, 553, 577, 615, 674, 677, 679.
Крајевски 598.
Крајинић помоћ. окр. начел. 660.
Краков 597.
Крањска 568, 719.
Крестоношић Александар, из Митровице, 488.
Кривокапић Илија 399.
Кривошијани 72, 73, 94, 100, 147, 150, 159, 235, 273, 437.
Кривошије 29, 43, 81, 135, 149, 180, 235, 332, 333, 354.
Кривошинка 82.
Крижевац 426.
Крим 274, 280.
Kritschovo 557.
Крка ман. 63.
Крњица 411.
Крстац 117, 129, 208, 313, 336, 389, 393, 395, 399, 419.
Кртоле 27, 41, 43, 66, 82, 300, 304, 321.
Кртољани 321, 345.
Крупац, језеро, 354.
Крусе 145, 148, 159.
Кручичина 426.
Крушевице 81, 250, 292, 298, 328, 350, 433, 436, 443.
Крушевичани 327, 333, 352, 378, 399, 409, 410.
Крушедол 343, 524.
Крф 217, 250, 302, 377, 439, 667.
Крш 20.
Кршикапа Петар 216.
Кујачић Ристо, поп, из Клобука, 159, 167, 173.
Kucken 555.
Кукошевина 427, 429.
Кукуљевић 250.
Кулина 101.
Кулићи 426.
Кумануди Јован 707, 708.
Курелац Фрања 609; његова преписка 680—686.
Курти 629, 687, 692, 698, 699.
Кусовац Ђуро, поп, сенатор 338.
—— Јоко, поп, 132, 133, 135, 137, 138, 161, 163, 169, 170, 172, 175, 176, 178, 179, 182, 184, —187, 189, 192, 194, 216, 222, —226, 230, 233, 236, 238, 240, 257, 259, 266, 274, 277, 301, 317, 335.
Кухарски 595—597, 599, 600, 602, 603.
Кучи 32, 127, 145, 148, 150, 157, 234, 238, 292, 344.

Лавов 285.
Лаза, кафеција из Котора, 429.
Лаза, човек кнеза Милоша (Тодоровић?) 617.
Лаза (Ивановић), момак кн. Михаила, 621.
Лазаревић Крсто 122.
——, (љубимац Стратимировићев) 462.
Лазић Вас. 576—578, 580, 681, 664.
Лајиновић Јово. 462, 476; његова преписка 712—715.
—— Никола 713.
Лајнитен, пуков., 156.
Лајпциг 280, 520—523, 528, 541, 613, 625, 702.
Латини 62, 82, 95, 267, 293.
Леванта 186, 403.
Леденице 43, 81, 125, 236, 354.

Леденичани 150, 224, 230, 273, 437.
Лесендра 329, 353, 411.
Лесо в. Папреница Александар.
Лешјанин (Милојко) 668, 677.
Ливери 434.
Ливић, секрет. из Дубровника, 474, 475.
Ливерпол 635.
Ливно 312.
Лим 555.
Лимљани, с. 144, 151.
Линде 595—597.
Липопили (?) Иван, његово писмо 567.
Лисина 426.
Ловћен 110, 112, 199, 305, 343, 361, 364, 412, 432.
Лозница 342, 355, 394, 586, 592, 653, 657, 658, 660, 661, 666.
Лозничани 342, 660.
Лондон 634—637, 670, 671, 675.
Лужа 84.
Лука св., Жупа ман., 145, 240, 311.
Лука, поп, четовођа с Чева, 250, 286, 299, 329, 333, 335.
Лукета, в. Јововић, 567.
Луково 363, 365, 381, 382, 384, 390, 399, 401.
Лумбардић Илија 5.
Лутер 576.
Лучић Дрекић, трг. из Рисна, 34.
—, из Дубровника 477.
Лучићи 433.
Луштица 43.

Љубиње 239.
Љубиша Стјепан 386, 391.
Љубовић, младић, 273.
Љубовићи 229.
Љубомир, место, 94, 271, 291.
Љуботин 393.

Магазиновић 671.
Мажуранићи 571.
Мајер Адолф, мајор, 96, 100—102, 108, 121, 125, 128, 134, 135, 184, 273, 330.
— Матија, његово писмо, 719.
Мајнц 626.
Максим, владика, 619.
Макша Ђ., из Трста 738.
Малесија 319.
Маленица Никола, из Темишвара, 457.
Малетић (Ђорђе) 664.
Малина Наум 570.
Малина Наум 570.
Мали Стои 474.
Малинско 423, 427.
Малта 629.
Маљисори 137.
Мамула Лазар, пуков. и ђенер. 86, 87, 95—97, 99, 100, 102, 104, 106, 111, 113, 114, 118, 119, 121, 125, 128, 129, 141, 146, 147, 149, 156, 183, 184, 187, 189, 199, 201, 203—206, 208, 209, 213, 219, 220, 247, 256, 262, 263, 267, 268, 273, 280, 285, 292, 311, 314, 316, 320, 323, 325, 372, 383, 386, 391, 416, 665.
Мамут-паша 145.
Манаки А., његово писмо, 481.
Мандина вода 314.
Мандић Јаков, тргов. из Дробњака 242.
Манчестар 635.
Маргетићи, браћа, из Мостара, 566.
Маријановић, фратар из Босне, 563.
Маријенбад 491, 493.
Маринко 660.
Мариновић Ђ. Јован, Сарајлија, 586.
Марић, парох, 571.
Маркезани Антун, из Котора, 122.
Марко, поп Кривошијски, 69, 73, 78, 79, 389.
Марков Томо, с Његуша, 248.
Марковина 431.
Марковић, фратар из Босне 563.
Марковић Ђорђе, јурат, његово писмо, 451.
—, саветник 483.

Марсељ 302.
Мартинић Блажо, сердар, 300.
Мартинићи 144, 148, 150, 151, 157, 158, 427, 442.
Мартиновић Мило, сердар Бајички, 122—124, 130, 192, 196—201, 203, 204, 207—210, 212, 213, 218, 219, 238, 255, 262, 330, 417.
—— Сава, жена му, 442.
Матановић 444.
——, сердар, 304, 306.
—— Ђуро, војвода, 425, 427, 436.
—— Перо, поп, 160, 168, 409, 430—1.
Матановићи 407.
Матијевић Мих. прота. 729.
Матић, Мркшијевић Иван, његова преписка, 585—593; 690, 694.
Матишоровић, из Александрије писма к њему, 559—60.
Маћедонија 557.
Маћејовски 595—597, 599, 600. 602, 603.
Махине и ман. 91, 354, 357, 358, 447, 480.
Махињани 344.
Мацедонија 618.
Мађари 68, 87, 136, 469, 514.
Мађарска (Угарска) 6, 65, 454, 458, 467, 515, 563, 548.
—— западна 568.
Маширевић Самуил 742.
Машут, војвода Бјелички, 308.
Меглицки 491, 500.
Медаковић М. и Д. 68, 256, 260, 262, 263, 265, 268, 269, 274, 279, 280, 299, 303, 304, 306, 308, 309, 311, 314, 315, 320, 321, 341, 344, 345, 353, 358, 366, 369, 383. 646.
Милеуснић Ст., из Сења 723.
Мељина 213, 244, 302, 311,
Menze 598.
Мерк Ј., из Хамбурга, 526.
Месаровић Гаврил, из Митровице, 488.
Метерних, кнез, 578.
Метонија (у Гацком) 400.
Мехадија 522.
Мехитаристе 576.
Миклошић Фр. 250, 303, 470, 501, 502, 511, 553, 514, 516, 523, 524, 526, 528,—531, 533, 536, 540, 682.
Милаковић Дим. 5, 48, 94, 102, 106, 121, 127, 140, 147.
Милан 625.
Милан 288.
——, војвода Васојевићки 404.
Милен-град 436.
Милешева ман. 246.
Милија, човек кнеза Милоша, 617,
Милићевић (Милан) 664.
Мило, поп из Марковине, 431. — в. Мартиновић.
Миловић, Граховљанин и браћа му, 90.
Миловук Јос. 446, 482, 608,
Милошевић, бивши консул руски у Београду, 656.
Милошевићи 426.
Милутиновић Сима (Чубро) 548. 551, 717, 444.
Миљковац 426.
Миња, поп, 219, 304—306, 315, 393, 397, 407, 425, 429, 444.
Мирац, с. 20, 71.
Мирковић Саво из нах. Ријечке, 265, 267.
Миротинске долине 338.
Мироше 385.
Митровица 488, 548, 594.
Михаиловић Јустин 549, 739.
Мишковић (Мркојевић, Митровић) Теодосије игум. м. Косијерева 122, 327, 331, 333, 351, 352, 385, 386—388, 395, 418, 429, 444.
Младен (Миловановић) 623.
Млеци (Венеција) 52, 53, 94, 263, 288, 476, 627, 635, 732—735.
Млечићи 84, 267.
Мљетичак равни 427.
Мокро 423.
Молер 639.
Момировић Димитрије 633.

Монден, вој. министар у Србији 666, 670, 673.
Моравија 626, 629, 631.
Морача, крај. и ман., 133, 144, 150, 163, 182, 185, 195, 200, 212, 217, 222, 223, 242, 301, 363, 365, 389, 428, 443.
Морачани 216, 221, 235, 238, 293, 319, 344, 399, 400.
Морић 34, 43.
Москва 182, 195, 206, 436, 492, 494, 495, 500, 501, 508, 528, 532, 534, 538, 541, 598, 600, 634.
Мостар 60, 114, 136, 164, 166, 168, 195, 239, 242, 250, 285, 372, 328, 336, 340, 341, 354, 386, 387, 389, 390, 393, 395, 401, 413, 416, 431, 433, 444, 475—477, 565, 566, 714.
Мотике 426.
Мратине 426.
Мрачевићи 433.
Мркојевићи, племе, 267, 354.
Мула-паша 615.
Муљани 283.
Муо 272.
Mustanle 557.
Мутибарић Јеротије, влад. Далматиински, 24, 26—28, 31, 36, 39, 42, 44. 50—52, 54, 56—58, 60, 61, 63, 67, 79, 87, 97, 103, 107, 108, 134, 137, 169, 215, 292, 526, 702.
Мутјев, студент, 736.
Мухамед 159.
Муханов, из Варшаве, 529—532, 534, 536, 541.
Мушир-паша 148, 149, 416.
Мушицки Ђорђе Др., 448; његова преписка 482—484; — жена му 483.
—— Лукијан 483.

Надеждин Н. И. 19, 518, 526, 564, 633, 636.
Наполеон I, 623. — III, и жена му 350.
Natali 568.
Неапољ 627—630.
Небојша кула, 639.
Невесиње 273, 317, 420, 428, 430.
Неготин 586, 593, 615, 661.
Недајно 426.
Недеља света 76.
Недић, фратар из Босне, 563.
Немањићи 386.
Немац, Немци 89, 125, 142, 218, 469.
Немачка 492.
Ненадовић Јаков 615.
—— Јосиф, његово писмо, 558.
—— Љубомир 236, 330, 681.
—— Матија 622.
Нерон 201, 622.
Нетовић, из Котора, 26, 257, 437.
Нехај 396.
Нешко Јулиус от Литманове, из Будима, 558.
Нижњи Новгород 507.
Никола, I. цар, 187, 204, 262, 636. 640, 641.
Николајевић Ђорђе, прота из Дубровника, 32, 170; његова преписка 461—477; 714. — син му 465—468. — жена му 474.
Николић Атанасије, његова преписка, 452—454.
Никшић 23, 145, 148, 155, 159, 163, 164, 180, 240, 250, 259, 291, 299, 301, 317, 324, 354, 360, 363, 365, 375, 381, 382, 388—390, 392, 393, 399, 401, 413, 415, 419, 426, 555.
Никшићи 35, 114, 134, 232, 285, 365, 367, 368, 384, 387, 388, 391, 392, 407.
Никшићка крајина 78.
Ниморен, губернатор Трста, 93.
Нинковићи 426.
Новаковић Стеван, штампар из Беча, 53.
Нови (Херцег Нови) 13, 72, 86, 87, 96, 191, 203, 238, 272, 292, 305, 329, 330, 354, 382, 391, 404, 405, 411, 432, 713.
Нови Сад 287, 353, 386, 391, 453, 467, 488, 548, 716.

Новић Јоксим 548, 550.
Новкиње 278, 304.
Новљани 57, 60, 405.
Ново Село 382.
Новосиљски П., писмо Погодину 537.
Нудоо 234, 322.

Његуш, архим., 268.
Његуши 62, 93, 106, 109, 117, 123, 143, 157, 203, 204, 209, 212, 213, 247, 256—258, 305, 315, 371, 404, 412, 422, 434.
Њивице 433.
Њујорк 675.

Обрадовић, председ. суда, 660.
Обрадовићи 426.
Обреновић Јеврем 639.
— Јован 639.
— Јулија (књагиња), 642, 646, 650, 662, 664, 670, 671.
— Милош (господар, бабо) 62, 353, 355, 375, 455, 465, 485, 493, 546, 548, 551, 552, 572, 578, 613—620, 622, 623, 625, 626, 629, 631, 638, 639, 642, 645, 646, 651, 717.
— Михаил 424. 425, 431, 476, 493, 518, његова преписка 612—679; 694, 698.
Обреновићевци 660.
Обреновићи 622.
Огњена и блажена Марија 76.
Огњеновић Нико, 5.
Огњеновићи, из Бањана, 26.
Огулин 723, 726.
Одеса 495, 496, 498, 500, 505, 737.
Ожеговић 571, 572.
Озринићи 419.
Око 422, 425.
Околиште 399.
Омер-паша 104, 137, 143—145, 148, 151, 154, 155, 158, 159, 161, 164, 168, 170, 173, 221, 256, 286, 320, 390, 395, 396, 401, 404, 410, 411, 413, 415—418, 421, 434.
Омутић 78.
Ора 433.
Орак горњи, доњи 426.
Ораовац 20, 43.
Оращје 433.
Орешковић, његова преписка, 478—481; 487.
Орја Лука 157, 239, 433.
Орјен 416.
Орлов, кнез, 298, 303.
Осек 548, 549.
Осман-ага 164.
Осман-паша 144, 148, 151, 159.
Остров, у Котор. заливу, 27, 81.
Островски 543.
Острог, ман., 23, 26, 148, 151, 155, 157, 212, 239, 301, 365, 368, 432, 442.
Оцињани 144.

Павковић Марко, из Земуна, његово писмо 559.
Павловић Ђорђе, јурат, из Будима, 558.
— Тодор 563—4, 716(?).
Падова 93, 288.
Пакрац 60, 548, 746.
Палермо 629.
Памачић, фратар из Босне, 563.
Памучина, из Мостара, 714, 715.
Пантелић Ђ. Др. из Митровице, 488.
Папић Арсеније, стар. ман. Бање, 122.
Папреница Александар, (Лесо), 19, 27, 29, 43, 90, 97, 173. — син му 173.
Парадиз Л. 734—736.
Параћин 552.
Париз 101, 294, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 368, 374, 556, 622, 635, 636, 638, 653, 675, 699.
Паскуал, из Крфа, 667.
Пацек Др. 625, 636.
Паштровићи, крај и људи, 20, 29, 31, 34, 37, 43, 44, 48, 52, 66, 82, 138, 146, 235,

Пејић Аркадије, трг. из Темишвара, 460.
Пејовић, књажев сестрић, 328.
—, са Ријеке Сењ. 357.
Пејчић Др. 647.
Пераст 6, 28, 29, 33, 81, 322, 323, 354, 402.
Пераштани 292, 378.
Перка (Бајић) кћи кн. Милоша, 647.
Перо, отац војводе Јакова Даковића, 155.
—, поп под Острогом, 301. в. Петровић Томов Перо.
Перовић Петко, капетан, 382.
Перушић 479.
Перцел „Скендербег" 144, 146.
Петер, из Сплета 561.
Петковић, рус. консул, 386, 396, 402, 405, 406, 410, 413.
Петница 294, 357, 363, 423, 427.
Петрановићи, Др., консилијер и протосинђел — није увек јасно на кога се мисли — 72, 89, 90, 100, 116, 147, 184, 211, 215, 222, 227, 236, 241, 243, 248, 260, 261, 270, 272, 275, 278, 292, 295, 307, 472.
— учитељ на Цетињу 432, 436.
Петровић, пуковник, 106.
— Арсеније, ђакон 742.
— Вуко 308, 320.
— Данило, књаз. (Зеко), 110—112, 117—124, 126—131, 133—135, 139, 140, 143—147, 152—154, 156—158, 161, 164—166, 168—170, 174, 180, 183, 184, 187, 192, 195—204, 207—211, 213, 214, 217—222, 227—231, 233—239, 244, 247, 248, 250, 254—257, 261—263, 265, 267—269, 273, 274, 276, 277, 279, 280, 285, 286, 293—296, 298—300, 302—305, 308—310, 312—317, 320—322, 324, 325, 327—329, 331—333, 336, 338—341, 343—345, 348—350, 352, 356—358, 360—363, 365, 367, 368, 371—378, 385, 393—396, 401, 404, 432. — рођаци му 123. — братанић му 127.
— Даринка, књагиња, 180, 184, 192, 254, 257, 261—263, 267—269, 274, 276—280, 286, 294, 302, 316, 321, 343, 349, 353, 358, 360, 371—374, 376, 377, 428. 432, 672. — мати јој 257, 261. 294, 326. — отац 257, 269, 277. — сестра 261, 314, 377. — кћи 343, 377, 432.
— Ђервасије, протођакон 724.
— Ђорђе, рођак владичин, 12, 20, 92, 110—112, 117, 120, 123, 124, 135, 136, 140, 142, 154, 161, 165, 183, 197, 198, 200, 204, 207, 211, 213, 217, 231, 237, 238, 250, 256, 260, 262, 263, 268, 277, 279, 283, 295, 299, 303, 306—308, 311, 312, 314, 315, 320, 321, 330, 344, 361, 374, 381.
— —, правник 695, 696.
— Јоков Крцун 232, 400.
— Крсто, син Машанов, 112, 117, 123, 125, 142, 212, 261, 308, 314, 320.
— Машан Савов, брат Ђорђев, 112, 117, 129, 239, 142, 147, 184, 200, 211, 213, 256, 307—309, 320, 330, 361, 479.
— Милутин, саветник, 615.
— Мирко, брат Данилов, 117, 118, 123, 134, 143, 145, 148, 155, 158, 164, 199, 200, 207, 211, 218, 239, 253, 261, 269, 285, 293, 299, 302, 305, 307, 308, 310—313, 315, 332, 334, 335, 337, 339, 340, 350, 361, 362, 367, 368, 373, 377, 378, 393, 402, 404, 410, 413, 415, 417. 420, 424, 432, 435—438, 443, 665, 668, 669. — жена му 302,
— М., директор штампар. Цетињ., 447.
— Никола, књаз, 372—375, 377, 384, 386, 388, 390—393, 395, —397, 402, 404, 405, 407, 410, —415, 417, 418, 420, 421, 424,

425, 427, 429, 431—433, 436, —438, 442—444, 656, 658, 668, 669.
— Милена, књегиња, 337, 412.
— Јаков Перо, капетан, 274.
— Перо Томов, брат владичин, 26, 110—112, 117, 120, 122—125, 130, 131, 133, 135, 136, 140, 148, 155, 156, 158, 161, 169, 183, 196—200, 202—204, 207, 209—213, 215, 217, 262. — син му 140, 212, 215. — сестре 212. — жене 212, 247, 255, 258.
— Петар I, свети, 111, 117, 121, 133, 221, 256, 263.
— — II, владика, 12, 17, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 32, 35, 38, 39, 52, 57, 62, 65, 66, 68, 72, 73, 78, 83, 85, 87, 90, 92—95, 97, 99, 101—103, 106, 109, 110, 112, 114, 117, 120, 127, 129, 130, 180, 183, 195, 199, 216, 218, 286, 333, 361, 364, 436, 447, 479—482, 498. 620, 639. — родитељи му, браћа и рођаци 109; — сестре му 112. — сестрић му 118.
— Станко, отац кн. Данила, 112.
— Томо, отац владичин, 93, 111, 213, 315. — жена му Ивана 213.
Петровићи 212, 404, 432.
Петроград 110, 118, 124, 200, 239, 311, 321, 329, 341, 374, 387, 424, 429, 436, 467, 470, 482, 500—503, 514, 521, 523, 532, 537, 598, 633, 675 702, 708.
Петроније, јером. с Цетиња, његово писмо, 447.
Петронијевић А. 626, 643.
Пецикозић Глишо, из Вуковара, 550.
Пешта 446, 451, 481, 482, 488, 548, 609, 680, 681, 716—718.
Пива, племе, крај, река, манастир, 144, 245, 253, 317, 336, 341, 363, 389. 400—404, 419, 422, 423, 425—428, 433, 434, 555.
Пивљани 200, 343, 367, 378, 404, 413, 416—418, 422, 423, 425,
Пидол, 739, 740.
Пилатовац 385, 389, 393, 395, 397.
Пинкертон 635, 636.
Пипери 135, 136, 145, 148, 150, 154, 157, 158, 234, 235, 238—240, 247, 280, 293, 344, 377, 382, 400, 401.
Пирлитор 426.
Пирни Дô 426.
Пирхмајер Мориц, аудитор, његово писмо, 447.
Пишче 423, 426.
Пјешивци 148, 151, 210, 217.
Плавшић Јов., из Вуковара, 549.
Пламенац Маркиша 126.
Мламенци, породица, 126.
Планиница 148, 269, 431.
Плашко 144, 720—722, 726, 727.
Плевља 228, 232, 242, 245, 355, 366.
Плоча 146.
Плужине равне 426.
Побори 43, 354, 442.
Повије 148, 415.
Површ 354,
Погодин П. Мих. његова преписка 489—545; 595, 598, 600; — мати му 524.
Подгорица 21, 47, 136, 144, 148, 159, 173, 201. 234, 238, 250, 299, 329, 343, 375, 382, 384, 419, 431.
Подгоричани 86, 247, 378.
Подласта, ман., 76.
Подострог, ман., 92, 98, 159, 166, 233, 235, 237, 319, 367, 386, 390.
Пожаревац 639.
Пожун 455, 456.
Полић Миша, Др., 368.
Пољак 340.
Пољана Которска 371.
Поље широко 426.
Поље Цетињско 111, 274, 432, 480. — Граховско 332, 334, 337, 339, 384. — Никшићско 352, 392. — Жабљачко 140.
Попов, неки Рус, 23, 31.

Поповић, молер, 624, 625.
—— Вук, поп, из Котора, његова преписка 1—445, 463. — жена му 12, 24, 50, 56, 91, 102, 192, 214, 216, 233, 248, 249, 253, 291, 297, 312, 316, 326, 342, 345, 349, 380, 383, 398, 405, 406, 408, 429, 440, 445, — деца 12, 31. 50, 58, 62, 83, 84, 102, 116, 147. 156, 169, 179, 188, 190, 229, 246, 248, 265, 274, 275, 280, 281, 296, 309, 323, 349, 380, 386, 394, 402, 408, 423 440, 445. — брат 31, 34, 37, 42, 52—54, 84, 116, 119, 135, 137, 143, 166, 185, 206, 219, 236, 251, 254, 258, 261, 271, 276, 288—290, 328, 349, 353, 383, 437, 439. — породица 58, 284, 300, 310, 330. — сестре 27, 130, 313, 316. — сваст. 210. — пуница 5. 24, 29, 64, 79, 98, 104, 161. — стрикан Божо 384.
—— Димитрије, из Митровице, његово писмо, 488.
—— Ст. Јован 700.
—— Лале, рођак попа Вука, 215, 222, 223, 245, 253, 254, 323, 324, 362.
—— Милош, из Београда, 397, 642.
—— Спиро, из Шибеника, 18, 19, 29, 61, 269, 278, 307, 312.
—— Стефан, рођак В. Поповић и син му Младен, 402.
—— ——, владика, 548, 745.
Поповићи 433.
Попово 246.
Порто Роса 21.
Посарт Федор, његова преписка 484—486; 551.
Pozza 567.
Почек, поп, 73.
Пошмуга Стеван, парох, 730.
Пошћење 423, 427.
Праг 515, 538, 601, 681.
Прасквица, ман.. 43, 295, 444.
Праћишта 29, 161, 168, 232, 256, 261, 313, 385.
Пргуле 134.
Превази 385.
Превиш 427.
Превлака 299, 304, 306, 309, 316, 321, 341, 345, 358.
Прелов Ђуро 139, 274.
Премовић Симо 230.
Придворица 423, 427.
Призрен 37, 553.
Пријевор 298.
Приморац 213, 299; 328, 412, 414, 443.
Приморје 78, 86, 93, 94, 101, 104, 124, 152, 157, 236, 263, 273, 274, 309, 325, 360, 361, 386, 398, 427, 428.
Пркочевићи 138.
Пордановић Арсеније, списк. кап., из Будима, 558.
Пророковић Лазар, ујак владичин, 109, 116, 119, 120.
—— Јоле, син му, 143, 200, 412.
Портић 578.
Протић, ађутант кн. Михаила, 666.
Протић Антоније, помоћ. начел. 615.
Прчањ 6, 65, 92, 106, 187, 208, 369, 371.
Прчањани 378.
Psigna 555.
Пуниша, поп, 394, 397, 436.
Пуркиње 601.
Пуцић (Поца) 381, 473, 475.

Равно 400, 403.
Радановићи 433.
Радеш 552.
Радзивилов 525, 526.
Радичевић Бранко 472.
—— Тодор 739, 740.
Радовић Саво, поп Мартинићки, 158.
—— Сула, капетан из Комана, 201.
—— Ђоко, капет. Бањански, 388, 389.
Радовићи, пл. из Борковића. 426.
Радонић, клирик, 304—308, 313, 315, 325. — родитељи му 306.

—, губернатор, 670.
—, војвода, 425.
— Марко 249.
— Стеван, син Ив. Ракова, 656, 658.
Радонићи 404.
Разлог 53.
Рајачић Јосиф, влад., патријарх, 17, 28, 44, 51, 56, 79, 88, 99, 106, 514. 515, 518, 521, 523, 526, 528, 534, 548, 549, 702, 703.
—, аудитор, његово писмо, 448.
Рајевски, Теод. Мих. прота руски из Беча 475—477, 497—504, 509, 510, 514, 515, 529, 714.
Рајић Давид, директор, 739.
Рајичевић Никодим, архим., 319,
Рајна 625, 626.
Раков Иво, војвода, 117, 139, 143, 155, 157, 160, 165, 169, 184, 196, 201, 204, 212, 218, 226, 229, 256, 257, 269, 296, 299, 302, 320, 327, 332, 334, 335, 341, 350, 371, 374, 393, 397, 401, 403, 404, 407, 413—415, 428, 656. — брат му Ђурица 412, — син му Стеван, 431. — Грујица 407.
Раковац 571.
Ранке Леополд 604.
Рашић из Беча 474.
Рашка, р. 555.
Redschitza 555.
Режевић, мин., 48.
Römerbad 678.
Реметић Јово, Новљанин, 328.
Ресавац 639.
Решетар, циркул Которски, 87.
Ризванбеговић Али-паша 565, 566, — синови му 566.
Ријека Сењска 68, 134, 269, 682, 683. — Црнојевића 38, 117, 135, 139, 173, 187, 223, 230, 238, 357, 358, 484, 407, 412, 415, 418, 419, 431, 443.
Рим 267, 470, 563, 627—636.
Рисан 5, 6, 13, 20, 24, 27—29, 31, 34, 35, 38, 43, 44, 49, 57—59, 61, 65, 68, 72, 73, 78, 81, 82, 84, 86, 87, 90—92, 99, 100, 102, 113, 125, 130, 132, 141, 146, 147, 149, 157, 160, 163, 164, 167, 168, 173, 182, 189, 192, 194, 199, 201, 202, 205—208, 216, 225, 232, 234, 238, 241, 243, 244, 250, 253, 259, 266, 269, 272, 276, 284, 289, 292, 295, 299, 301, 303, 316, 322—324, 330—332, 337, 343, 348—350, 352, 354, 358, 360, 362, 363, 365, 368, 380, 385, 387—390, 392, 394, 397, 398, 402, 403, 411, 414, 418—420, 422, 430, 440, 441, 443, 444, 667.
Рисанка 214, 215, 229, 291, 297.
Ришњани 1, 21, 26, 27, 29, 31, 58, 63, 66, 84, 96, 100, 113, 114, 133, 134, 153, 164, 168, 176, 180, 187, 190, 200, 216, 269, 284, 316, 333, 339, 345, 368, 384, 388, 410, 414, 429, 444.
Ришњанин Ђуро 102.
Роберт Кипријан 622, 623.
Ровца 182, 185, 319, 443.
Ровчани 157, 158, 221, 238.
Родић, ђенерал, 360, 372, 373, 386, 404, 405.
Ротердам 626.
Рудине 286, 343, 352, 354, 357, 360, 363, 366, 382, 390, 391, 393, 394, 397, 398, 432.
Рудинице 426,
Рудинске планине 285.
Рудињани 392, 399, 401.
Рудник, планина, 20.
Рудо поље 427.
Румијеһа, пл., 267.
Рус, Руси, (Москов), 25, 118, 121, 142, 158, 159, 180, 186, 187, 207, 209, 213, 216, 311, 379, 469, 556,
Русија 110, 117, 118, 120, 124, 130, 186, 217, 298, 303—306, 308, 311, 315. 322, 329, 344, 345, 377, 402, 409, 433, 453, 534, 543, 596, 618.
Рустово 433.

Руцовић, из Махина, сестрић Ђорђев, 357, 358.

Сабљар, мајор, 202, 211.
Сава влад. Црногорски, 57, 62, 670.
— река, 548, 550.
Савина, ман., 39, 42, 43, 60, 278, 314.
Савовићи 202.
Саксонија 678.
Самоков 557.
Сарајево 342, 565, 632.
Сарајлија 429.
Saraca 568.
Светић Милош 368.
Сврзигаће, поток, 670.
Сврчуге 433.
Севастопољ 336.
Segce 567.
Седлари 426.
Сексард 670.
Секулић 667.
Селим-бег 151, 159.
Сељани 426.
Сент-Андрја 457.
Сењ 572, 670, 723, 724.
Сеопа 411.
Сербинович 502.
Сердар-кула 436.
Сибир 432.
Sibre 557.
Симић Стојан 631.
Симоновић А. П., из Одесе, 498, 500.
Сина, барон, из Беча, 453, 460. 626.
Синь 561, 566.
Синјајевина 426.
Сировица Делфина, њена преписка 743—745.
Сисак 678.
Сисмановић Александ. из Видина, 494.
Ситница 433.
Сицилија 629.
Сјеница 222, 223, 382.
Скадар 31, 37, 39 139, 140, 142, 144, 150, 159, 164, 170, 173, 197, 202, 221, 222, 238, 269, 283, 293, 298, 315, 322, 328, 336, 341, 349, 353, 371, 374, 379, 387, 396, 405, 407, 410, 412—415, 432.
Скадарско језеро, (блато), 329, 353, 396, 414, 442—3.
Скопље 37.
Славнић Марко, прота, 730.
Славонија 455, 670.
Слатине 427.
Сливље 23,
Словени 493, 525, 543, 556.
— Аустријски 515.
Словинци 80. 682.
Смаил-ага 216.
Смирна 119, 137, 179, 149, 185, 271, 288, 328, 349, 353, 383, 402, 408, 423, 437—439, 441, 445, 636.
Смолер 601.
Смријечно 426.
Snutlu 557.
Солун 557.
Сомбор 454.
Соненлајтер 663.
Sorgo 568.
Спајићи 433.
Спич 374, 385, 386, 396, 413.
Спичани 144, 396.
Сплет 314, 561, 562, 564, 632.
Сплећанин 45.
Спуж 136, 148, 173, 199, 238, 247, 382, 384, 413, 419, 421, 429, 431.
Спужанин 247.
Србија 35, 36, 80, 91, 118, 209, 245, 269, 295, 317, 355, 363, 385, 397, 402, 414, 418, 433, 467, 481, 482, 485, 486, 523—526, 547, 551, 552, 557, 574, 578—580, 583—586, 609, 619, 620, 622, 626, 628, 631, 641, 644, 651—653, 656, 657, 660, 668, 678, 685, 688, 693, 694, 706, 709, 710, 712, 720, 743.
Srbiani 557.
Србијанци 295, 433.

Србин, Срби, 68, 80, 94, 217, 335, 339, 342, 375, 414, 418, 429, 443, 467, 469, 487, 542, 546, 611, 620, 622, 627, 628, 636, 638, 670, 682, 684, 695, 701, 702, 718, 743.
— Аустријски 515, 578, 580.
Srbtzi 557.
Срдановић Ђуко 361, 364, 365, 367, 370, 371, 376, 377, 397, 425, 430.
Срдић Ђорђе, учит. на Цетињу, 94, 119, 122, 265, 280, 309, 321, 345, 353, 397, 444.
Срезневски И. И. 633.
Срем 52, 455, 496, 521, 669, 726.
Sripkeni 557.
Стабна 426.
Стадијон, гуверн. Трстански, 35.
Стаматовић, прота, 515, 528, 703.
Стаменковић 660.
Станић Бајо, из Грахова, 6.
Станићевићи, ман., 57, 62, 480.
Стари Влах 678.
Стевча (Михаиловић) 644.
Степанковић, агент, 738.
Стефан, цар, 37.
Стефани Карло, из Земуна, његово писмо, 451.
Стевановић Стеван, Тенка, његова преписка, 604—611; 687.
— Теофил, игум., м. Савине, 31, 39, 44, 57, 59, 60, 72.
Стијеповићи 426.
Стојићевић Сава, јеромонах 724.
Стојковић Атанасије 702.
Стојковић, архим., владика, 531.
Стојшић, мајор, 740, 741.
Стокица 626.
Столац 286, 426.
Столиво 6.
Стратимировић Ст. колунел, 99, 101, 161, 164, 165. 210, 212, 213, 217, 221, 222, 229.
—, митрополит, 462.
Стреканица 146.
Стројев 489.
Струмица 557.
Стубица 148, 426.
Суботић Јован 368, 473, 475, 639, 640.
Суђеска 433.
Sutschesa 555.
Сулиман, цар, 422.
Суторина 119, 298, 329, 350, 382, 384, 390, 391, 396, 402, 404, 409, 410, 416, 432, 433.

Талијани 86, 89, 165, 368, 381, 391, 684.
Тановић Драго, поп из Махина, 91, 104, 138, 143, 238, 243, 311, 344.
Тара, река, крај, ман., 245, 336, 355, 367, 382, 414, 416, 421, 422, 434, 555.
Татишчев, рус. посланик у Бечу, 453.
Темза 635.
Темишвар 460.
Тешци, 426.
Терханов Павле 489.
Тетово 553.
Тилзит 525, 526.
Тимар 436.
Тирка Т., из Беча, 276, 619, 630, 632, 633, 643, 655, 659.
Тирол П. Д. 351, 354, 380, 383, 386, 397, 418, 422, 424, 428—430, 434, 437, 445.
— 553.
Ткалац 250, 657, 658, 665.
Томић Димитрије 687, 689, 691, 693, 697, 700.
Тодоровић. трг. из Трста, 169.
—, из Србије, 553.
— Марко, Бугарин из Разлога 53.
Томановић Драго, поп, четовођа Цуцки, 232, 236, 276, 277, 281, 291, 363, 391, 394, 430, 441.
Томовићи 202.
Топла 43, 51.
Топчидер 645, 647, 650.
Тоска Асан-бег, бимбаша, 301.
Требиње 20, 35, 57, 60, 142, 160, 164, 273, 292, 298, 334, 335, 340, 341, 343, 350, 386, 390, 391, 401, 402.

Требињци 340.
Требишњица 384.
Трешњево 89, 344, 391, 430.
Трешњица 434.
Трифковић Јеремија, из Митровице, 488.
Трифун свети 74.
Тркуља Сим., архим., 18, 462. 481.
Трнова Петка 76.
Трновице 385.
Тројица св., ман. код Плеваља, 245, 355.
Трса 426.
Трст 5, 30, 32, 35, 53, 58, 66, 72, 79, 80, 93, 116, 137, 147, 162, 163, 171, 173, 176, 180, 184, 191, 194, 207, 209, 210, 213, 218, 225, 242, 244, 246, 249, 256, 257, 261, 262, 264, 269, 274, 278, 285, 284, 312, 324, 417, 439, 467, 471, 473, 475, 487, 560, 562, 627, 628, 632, 705; 733.
Трументи 433.
Тршић 632.
Тршћани 154.
Tugovo 555.
Тули 433.
Тупан 143, 555.
Турска 31, 60, 72, 77, 100, 422, 496, 641, 644, 667, 694.
—— Суторина 259.
Турци, Турчин, 13, 20, 21, 23—26, 72, 43, 78, 84, 86, 95, 96, 104, 110, 114. 133, 134, 136, 138—140, 142, 143, 145—148, 150, 152—154, 156—161, 164, 168, 173, 176, 180, 186, 187, 196, 202, 204, 205, 210, 217, 222, 223, 232, 234, 239, 242, 243, 246, 247, 250, 265, 267, 269, 273, 285, 286, 289, 293, 294, 299, 306, 317, 319, 320, 326—329, 331—333, 335, 338—343. 350, 354, 357, 359, 360, 367, 375, 377, 378, 381, 382, 384, 385, 387—390, 392, 393, 395—397, 399—405, 411—415, 417——423, 427—429, 431—434, 439, 442—444, 565, 615, 635, 638, 639, 665.
—— Васојевићи 221.
Туцаковић Петар, саветник, 483; — деца му 483.
Тушина река и село, 423, 426.
Tusina 555.
Tuschumlie 555.

Ћатовић, Ришњанин, 185, 186. 190, 233, 275.
Ћекла 76.
Ћеловић Марковић, из Будве, 32, 38, 45.
——, из Рисна, 393.
Ћемил-ефендија 328, 340.
Ћирјаковић, из Н. Сада, 550.
Ћирковић, из Рисна, 5.
—— Шпиро, из Шибеника, 744.
Ћук, поп из Никшића, 240. — син му 291.
Ћурчија Ђорђе 615.

Убла 43, 354, 385, 433.
Уваров Серг. Семеновић 504, 508, 633. — син му 508.
Угарска в. Мађарска.
Угрњевићи (?) 384.
Угриновић Никола, из Рисна, 29.
Ужаревић 571.
Ужице 588, 589, 591, 592, 639, 661.
Улих, хотелијер, 678.
Умац 149, 153, 195, 322 — 334, 384, 437.
Ум-дô 434.
Унач горњи, доњи, 426.
Уркарт 636.
Ускок-Кариман 247, 248, 251, 355.
Устиколина 422.

Фаника 632.
Фериз-паша 385.
Феслау 556.
Филипов Крш 139.

Филиповић, конунел, ађутант царев, 330.
Филипсборн 616, 618, 619, 622.
Финц, чифутин из Котора, 227, 230, 264.
Флоренција 627.
Фос Леополд, књиж. из Лајпцига, 520—522.
Фоча 471, 555, 713.
Франасовић Петар, из Малог Стона, 474, 475.
Франкфурт 491, 549, 625, 626.
Франц. цар, 202.
Француска 299, 413, 431, 635, 687.

Хаг 626.
Хај 396.
Хајдук-Вељко 593.
Хамбург 526, 625, 626.
Ханка 502.
Хартенштајн, из Брода, 502—504, 526.
Хасан-бег Требињски 20.
Хаџић Јован 578.
Хелголанд 626.
Херешт 631.
Херцеговац (-ци) 13, 35, 253, 254, 257, 397, 400, 401, 416, 419, 669.
Херцеговина 32, 38, 39, 49, 53, 65—67, 78, 79, 94, 104, 105, 114, 128, 141, 142, 144, 153, 159, 166, 177, 186, 192, 196, 222, 231—233, 243—246, 264, 266, 271, 275—277, 280, 283, 286, 291, 292, 296, 298, 301, 307, 310, 317, 323, 328, 343, 357, 358, 368, 389, 394, 403, 415, 418, 470, 519, 521, 523, 534, 537, 563—566, 713.
Хиљфердинг 355.
Хиршфелд Емил, књижар из Загреба, његово писмо 446.
Хопе 485.
Хранислав, владика, 60, 548.
Хрвати 378, 381, 384, 391, 469, 542. 556. 682, 684.
Хрватска (Кроација) 25, 64, 100, 386, 394, 398, 448, 489, 720.
— граница 670.
Христић Никола 656—657, 667.
Христић Филип 646.
Хуњади. гроф, 640.

Цариград (Стамбол), 119, 139, 140, 142, 150, 156, 265, 267, 294, 295, 311, 318, 328, 335, 340, 342, 343, 350, 354, 362, 363, 374, 387, 396. 422, 425, 427, 436—439, 442, 443, 563, 564, 566, 612, 636, 643, 646.
Цеклињани, 139, 329, 348, 411.
Целовац (Клагенфурт) 719.
Церовић Новица 93, 134, 145, 154, 160, 195, 201, 209, 216, 217, 221, 222, 224, 286, 293, 301, 309—311, 315, 319, 329, 336, 341, 343—346, 348, 351, 368, 382, 384, 400—404, 423, 426, 430, 443, 656. — син му 127, 210. — кћи 210. — жена 210. — синовац 311.
Церовићи 163.
Цетиње 17, 20, 28, 32, 35. 49, 53, 57, 62, 66, 68, 78, 92, 94, 101, 109, 111, 117—124, 126, 129, 130, 133—136, 139—149, 151, 153, 155, 158, 160, 161, 164, 166, 169, 175, 178, 180. 183, 184, 187, 190, 194—198, 200—204, 210, 212, 217, 220, 221, 228—236, 238, 239, 247, 250, 254, 256, 257, 260—263, 267—269, 273, 274, 279, 280, 285, 293, 296, 298—300. 302—305, 307—313, 315, 320, 321, 323, 324, 326—330, 332, 336, 339, 340, 343, 344, 349, 350, 352, 353, 356—358, 360—366, 368, 370, 372, 373, 375, 377, 378, 385, 386, 388—393, 396, 397, 400, 403—410, 412—414, 416, 417, 419—421, 424, 425, 427—432, 436—438, 447. 656, 665, 672.

Циганин (-и) 72.
Цјенич 433.
Цмиљева улица 78.
Црквице 146, 245, 422, 426.
Црмница (Црница) 20, 53, 124, 126, 144, 146, 151, 154, 159, 187, 192, 195, 197, 199—204, 209, 210, 213, 214, 216, 117, 221, 235, 256, 295, 311, 325, 358, 368, 385, 430.
Црмничани 144, 154, 311, 375, 396, 405, 411.
Црна гора, два села у Пиви, 426.
Црна Гора 5, 21, 22, 24, 32, 39, 52, 65, 78, 85, 93—95, 100, 101, 110, 111, 117, 119, 120, 122—124, 128—130, 134, 135, 140, 141, 143, 144, 150, 151, 153, 155, 157, 158, 161, 162, 165, 168, 180, 187, 200, 207, 213, 218, 221, 222, 226, 234, 235, 243, 255, 261—263, 269, 271, 272, 276, 278, 280, 291—293, 298, 299, 305, 309, 311, 320—322, 328, 329, 338, 350, 354, 355, 357—359, 364, 366, 377—379, 384, 385, 395—399, 402, 410, 412, 413, 415, 417—419, 421, 428, 429, 434, 442, 479—481, 534, 555, 640, 665, 668, 670, 677, 678.
Црнобарац Дим. 637, 687, 689, 691, 692, 696, 697, 700.
Црногорац (-ци) 7, 20, 23, 26, 31, 35, 38, 57, 64—66, 68, 73, 74, 78, 85—87, 92—95, 99, 101, 109, 110, 112, 114, 117, 118, 120, 121, 124, 127, 129, 131—133, 137—139, 141, 142, 145, 147, 151, 153—158, 161, 165, 166, 168, 169, 174, 175, 180, 183, 184, 226, 229—235, 244, 247, 250, 251, 256, 261, 262, 267, 269, 273, 274, 277, 280, 285, 286, 289, 292—296, 299, 305, 306, 308, 311—316, 320, 322, 325—330, 333, 342, 344, 348, 350, 352, 353, 355, 357, 358, 360, 361, 363—365, 368, 372—374, 376—378, 381, 382, 384, 385, 386, 390—392, 394, 396, 399, 401, 403, 404, 406—413, 415, 417, 419, 420, 424, 427, 429, 431, 433—436, 442—444, 622, 665, 668, 669.
Црногорка 57, 235, 316, 441.
Црно море 356, 438.
Црнуће 638.
Црнци, с., 144.
Цукић Коста 644, 664, 716.
Цуца 232, 338, 372.
Цуца Лука, брат Стеванов, 201, 219, 220.
—— Стеван, син сердара Андрије, 123, 197, 199, 201, 204, 207, 209, 210, 212—214, 218—220, 262, 265, 434.
Цуце 136, 145, 148, 149, 152, 154, 157, 160, 180, 198, 199, 209, 291, 293, 317, 322, 332.

Чачак 586, 639.
Чачанин 271.
Чворић Спасоје 661.
Чевкин 20.
Чевљани 148, 234, 286, 334, 335, 379, 381, 383, 384, 387, 392.
Чевљанин Лука 273.
Чево 148, 154, 180, 298, 372, 392.
Челаковски 596.
Ченгић Дед-ага, син Смаил-агин, 163, 210, 242, 286, 336, 400, 401.
Чеси 89, 596.
Tcheotina 555.
Четвертков 489.
Чивчије 426.
Чизмић хаџи-Хасан 564, 565.
Чико Дим. и синови, 568.
Чобић Димитрије, његова преписка, 738—741.
Чокорило Петар, из Мостара, 476, 477.
Чулић, фратар из Дубровника, 469.

Чурлић архим., 27, 28,
Чучковић Митар, Ришњанин, 95.

Шабац, 586, 591.
Шавници 423.
Шалер, консилијер из Котора, 18, 20, 129, 477.
Шарани 426, 434.
Шаранци 367, 414, 421, 434.
Шафарик П. 493, 516, 519. 524, 529. 538, 569, 601, 609.
—— Јанко, 680, 685,
Швајцарска српска 146,
—— 626.
Швахофер, из Трста, 467.
Шевић Ант. и Мих., из Темишвара, 460.
—— Тодор 739.
Шерифовић Фазли-паша 564, 565.
Шестаин, племе, 257, 354, 405, 411.
Шибеник 17, 29, 61, 269, 307, 312, 744, 745.
Шид 550.
Ширински — Шихматов Платон Александровић, кнез, 633.
Шира 439.
Шишићи 199.
Шкаљари 305, 393, 394, 397.
Шмерлинг, минист., 657.
Шопска 635.
Шпадијер Јован, поп, 57, 209, 363, 366. — брат му 363.
Шпиљари 229, 314, 397.
Шпиро, поп из Морића 34.
Шпис, из Варшаве 602.
Шпуље 433.
Штадлер браћа, из Беча 558.
Штајерска 568.
Штајнер 599, 600.
Штиглиц Хајнрих, његова преписка, 732—736.
Штип, 557.
Штитарац Марко 661.
Штросмајер 670.
Штутгарт 485, 486.
Шумадија 442.
Шумановац 426.
Шундачић Марко, из Имоског, 561.
Шуто 190, 200, 216, 218, 230, 259, 299, 300, 308, 321, 328, 344, 348, 352, 361, 362, 364, 367. — кћи му 215, 218. — син му 434.

II

Предметни регистар.

агенција Лојдова 439.

ађутант Књажев 248. — Мамулин 280. — Омер-пашин 404.

Академија Наука Петроградска 490, 520—522.

—— инжињерска 706—708.

акценти српски 683.

апотекар из Крагујевца 553.

арамбаша 163.

арачлија црногорски 219.

архимандрит ман. Савине 60. — м. Подострога 166, 269. — Његош 329. — Књаза Данила 302. — 321.

бан Хрватски 65, 79.

барјак Аустријски 424, 427.

барјактар Граховски 333.

барон 649.

берат 639.

бешкот (суви крух) за Ц. Гору 195, 201, 210, 233.

библиотека Копитарова 492, 493, 495.

биљарда 120, 196, 198, 201, 217, 263.

бимбаша Дервиш-пашин 151; — 388, 390.

бискуп Которски 96, 360.

богослови Карловачки 287.

Бокељ, Латинин, 80.

болест Вукова 49, 259, 284, 288, 471, 570, — Његушева 92, 106, — Књагиње Даринке 276.

брат царев 21.

братанић кн. Данила 294.

буварица, трава, 368, 380, 391, 398.

буна у Турској 104. — у Црној Гори 135. — Мачарска 514, 515. — Стојанова (Катанска буна) 660.

вармеђа Бачка 452.

везир Херцеговачки, Мостарски, Босански, Скадарски, 20, 23, 25, 26, 38, 72, 78, 238, 255, 269, 286, 327, 563.

везири 563.

великаши турски 564, 567.

велики суд у Крагујевцу 615.

викар (провикар) в. Иринеј,

влада српска 429.

владање турско у Боци 72.

владика за Боку 67, 103, 278, 287, 351. — из Бугарске 396. — Далматински 467; в. Мутибарић. — Карлштадски 19. — — Мостарски 72. 168, 714. — Ужички 604. — Црногорски 314, 353, 358, 366, 368, 372—375; в. Петровић Петар. — Шабачки 664. — Шибенички 462.

владике православне у Угарској 83, 99, 107, 458, 523, 526, 703. — У Босни и Херцеговини, 565 — у Србији 705.
власт Которска (царска, Аустријска) 57, 65, 189, 273, 274, 285, 302, 309, 318, 348, 374, 443.
властела Которска 37, 210. — Дубровачка 462.
воде око Никшића 354.
војвода Бањански 360, 443. — Гатачки 443. — Љубостињски 127, 302, 334. — Пивски 443. — Пиперски 135. — Цекличански 199. — Цуцки 367.
војводе Црногорске 117, 229, 235, 311, 350.
војска (милитар) у Боци 89, 95, 146, 149, 232, 234, 235, 350, 352, 378. — Турска 136, 158—160, 163, 168, 173, 195, 210, 232, 322, 334, 336, 341, 377, 378, 382, 395, 395, 396, 401, 421. — Црногорска 227, 235. 239, 247, 273, 320, 327, 334. 393, 400, 401, 431.

гарда књажева 332, 334, 433.
гимназија Варшавска 596.
главари Бањански 360, 395, 419. — Брђански 237. — Гатачки 419. — Граховски 250. — Дробњачки 163, 352, 357. 360, 419. — Зубачки 396. — Крушевички 390. — Пивски 419. — Херцеговачки 196, 350, 354. — Хришћански по Турској 232. — Црногорски (Цетињски) 92, 125, 130, 143, 157, 183, 187, 198, 200, 207, 233, 247, 298, 307, 308, 311, 325, 350, 357, 404, 414, 427, 430, 436.
глад у Боци Которској 52, 62, 363. — у Далмацији 56. — у Ц. Гори 217, 363, 436. — у Херцеговини 364, 365.
година *родна* у Боци 54, 56, 100, 322. — у Херцеговини 292, 415, 417. — у Црној Гори 78, 100. 415.
—— рђава, у Херцеговини 192. — у Црној Гори 195, 404. — у Боци 360.
господа Цетињска 142, 143, 191, 200, 204, 231, 260, 293, 325, 356, 397, 402 414, 418, 443. — Његушка 157.
град Београдски 552.
границе Црногорске 27, 93, 158, 232, 273, 337, 357, 378, 397, 419. — Бокељске 100. — Далматинске 104. — Аустријске 149, 150, 328. — Турске 146. — Српска 384. — Руска 525. — Француска 491. — Грчка 631.
гроб св. Петра 111.
губернатори 65.
губернијум Далматински 28, 51, 54.
гуверан 238, 260, 478—480.

данак (харач, порез) у Боци, Црној Гори и Турској 73, 83, 85—87, 134, 135, 139, 153, 169, 180, 184, 269, 286, 298, 315, 321. 327, 350, 356, 357, 360, 378, 417, 421, 434.
дар Руски Вуку 63, 98, 468; — — Српски 697.
двор Аустријски 66, 93. — за сенаторе на Цетињу 127, 165. — за књаза Данила 133, 254, 257, 279, 308, 432. — кн. Даринке 432. — за владику у Котору 270, 275, 276, 302, 303, 314.
делибаша 60.
депутирци из Боке 68, 134.
десетак у Боци 95.
диалекат Штајерско - Словенски 569.
диалекти Словенски 595.
диплома књаза Данила 133.
дирекција школска 260.
добри људи 90.
документи стари 25, 37, 42, 47. — Млетачки о Црној Гори 52.

Друштво словесности 345. — Српске Словесности 705. — библијско Лондонско, Петроградско, 702.
дуг Вуков 568.
дука од Модене 21.
дукатовци 660.
дућани Которски 26.

ђак м. Бање и из Херцеговине, 238, 239, 244, 246, 251—253, 257, 259, 266, 271, 277, 282, 291. 301.
ђенерал бриг. у Котору 108, 169. — из Дубровника 235, 308, 312.
ђумруци босански 564.

живот Ускок-Каримана 241, 248, 251.
жито за Ц. Гору 207, 210, 221, 311, 402, 406, 409, 442. — за Боку 243. — за Брђане 226. књажево 363.

загонетке 264, 301, 307, 312, 359.
заклад Косијеревски 152.
заклињање Црногораца књазу и његово њима 133.
закон Аустријски 96.
законик Медаковићев за Црну Гору 263, 269.
записи (од главе etc.) 283, 285.
здравице Рисанске, свечарске и сватовске, 5, 10—12, 13—16, 32, 81.
земља ћесарова 93, 100, 110, 298, 341. — Црногорска 158. — Турска 392. — Словенска 595. Вукова у Лозници 653.

иконе 170, 175—177, 185, 186, 190, 191, 194, 218, 226, 227, 230, 233, 237, 240, 241, 253, 254, 264, 265, 270, 272, 275, 282, 291, 310, 424, 428, 434, 435, 437. — за Бокешке цркве 369.
имена живих вода у Боци 54.
јаукалице 30, 34, 47, 52, 109, 212.
јевтиноћа у Боци 285.
језик Арбанашки 267, 354. — књижевни Југословонски 569. Руски 500. 596, 597. — Српски 88, 96, 113, 207, 354, 378, 444, 467, 469, 500, 552, 565, 574, 582, 595, 670. — Старо-словенски 379. — Талијански 88, 378, 444. — Турски 207, 354, 394. — Француски 441.
јела о крсном имену 16.

кадилук Никшићки 114, 365. — Гатачки 350, 365.
кадилуци босански 564.
казначејство српско 454.
калуђер, калуђери у Боци 97. — Далматински 278. — из м. Дужи 303, 309, 318, 327, 416. — Косијерева 327, 333, 428. — Морачки 223. — Острога 386. — Подострога 319. — Пивски 427. — Праскивице 295, 444. из Црне Горе и Херцеговине 428, 470.
канал Новски 744.
канцеларија књажева 262. — Краљевска 550.
капела на гробљу Котор. 43.
капелан Которски 272.
капетан окружни Которски 66, 372. — Дубровачки 416.
— војени у Котору 101.
— од пјаце у Котору 168.
— околишни (в. циркул) 125, 129, 164, 169, 265, 268, 320, 410.
— погранични 197, 203, 228, 235, 313, 332.
— Рисански 173.
— Гатачки 230. — Никшићки 230. — Његушки 304—306, 325. — Ријечки 228. — Цуцки 286. — с Чева 392.
капетани Црногорски 229, 255, 261. 311, 313, 339, 350.
капетанија Суторина 433. — Крушевичка 433. — Зубачка 433.

карта Црне Горе од Карачајева 351, 354. 356, 359.
католица (Латини) у Боци 67, 179, 375.
кафана Рисанска 240. — Грловићева у Загребу 684.
кнежеви Бањански 25.
кнез Граховски 166.

Књиге:

Амвросијеве 18. — Вукове 25, 89, 261, 262, 266, 351, 353, 482, 562. — Германове 18. — Доситејеве 705. — Кашкадамовљеве 341. — Кедринове 18. — Курелчеве 684, 685. — Пл. Атанацковића 341—343, 349.
— црквене Московске, Кијевске и Београдске (апостоли, јеванђеља, минеји итд. итд.) 33, 34, 38, 42, 50, 67, 74, 98, 118, 132, 138, 152, 162, 163, 169, 171—179, 181, 182—185. 186, 191—195, 206, 216, 217, 222—225, 228, 232, 236, 240, 242, 243, 245, 247, 251—255, 257, 259, 260, 266, 271, 275—277, 280, 285, 287, 295, 310, 317, 318, 355, 358, 363, 369, 371, 379, 386, 425, 472, 494, 495, 501—503, 505, 510, 513—515, 518—524, 526, 528—536, 540, 542, 543.
— старе штампане српске в. србуље. — руске 285.
— латинске 267.
— турске 394.
Алманах Далматински за 1836 г. 462.
Апендини, Граматика, 462.
Будинићеви Псалми 685, 686.
Boué A., Itinéraires 557.
Буквар 33, 53, 82, 195. 240, 252, 258, 494. — из Србије 245. — Атанасковићев 243. — Даничићев 227, 236. — Вуков 449.
Weinholz. Dr. W. Technisch Chemisches Hanbuch etc. Hannover.

Књиге:

Helwingische Hofbuchhandlung 547—8.
— — Jahrbuch für den Berg- und Hüttemann. Freyberg. 548.
Венелинъ о народ. пѣсняхъ задунайскихъ Славянъ 489.
Видаковић Милован, Касија царица 5.
Vraz S. Narodne pěsni ilirske 571.
Врчевић Вук, загонетке 309, 312, 319.
Гласници Друштва Срп. Слов. 685, 686.
Граматика српско-француска 423. — Француска 607. — Словенска 728.
Грујић Ник. Критика Вукова Новог Завјета 219.
Грлица, 324.
Даничић Ђ. Граматика, 100, 108, 147, 181, 473, 526.
— — Приповетке из Ст. и Н. Завета 108, 109, 252, 317, 473.
— — Синтакса 686.
— — В. Лазићу II. 728.
— — Рат за српски језик и правопис 578, 633.
Захаријевић. Граматика, 728.
Зборник молитава 291, 297.
Изступленія М. Светића у Утуку II 578.
Инокентій, Проповѣди 524.
Историјци (за децу) 34, 54, 195.
Јеликон, 2 части, 5, 450.
Јовановић Јевтимије, Начетци церковног права, 720, 721.
Караџић Вук.
— Песме I—IV Бечко издање, 28, 31, 34, 37, 38, 41, 48, 49, 185, 302, 406, 408, 425, 449, 459, 460. 484, 487, 489, 493, 498, 500, 502, 504, 505, 511, 515, 528, 542, 569, 602, 603, 630. 632, 662, 664, 674, 679, 681, 691, 716, 718—720, 745.
— — Приповетке 97, 115, 173, 179, 245, 302, 584, 714, 731.

Књиге:

—— —— Срп. Нар. Пословице I издање 5, 6, 16, 19, 45, 447, 456, 489. — II издање 80, 317, 458, 514, 518, 684, 726, 727.
—— —— Живот и обичаји нар. срп. 5, 13, 584.
—— —— Граматика 63, 79, 569, 595. — Грим. 448.
—— —— Речник I и II изд. 79, 89, 448, 458, 473—475, 484, 485, 489, 492, 516, 523, 529, 531, 583, 584, 588, 631, 669, 684, 708—710, 729, 731.
—— —— Писма о језику и правопису 39, 53, 500, 724.
—— —— Примери језика ст.-слов. и срп.-слов. 300, 309, 319, 589, 712.
—— —— Додатак Сп. сравн. речницима 450.
—— —— Главне разлике српског старо-слов. језика 595.
—— Луке Милованова Опит, 449.
—— —— Историја Српска за владе Карађорђеве 574, 584, 710.
—— —— Данице књ. 1—4, 449, 484, 569, 615.
—— —— Montenegro u. Montenegriner 478, 480, 485, 489, 615, 733.
—— —— Црна Гора и Бока 585.
—— —— Милош Обреновић 449, 615, 638.
—— —— Правитељствујушчи Совјет, 361. 366, 374. 377, 379, 646, 664, 685, 686.
—— —— Биографије 584, 710.
—— —— Ковчежић 80, 84, 206, 425, 473, 514, 518, 684, 727.
—— —— Нови Завјет 56, 66, 74, 75, 89, 109, 115. 245, 252, 302, 317, 319, 341, 355, 358, 471—473, 510, 511, 514, 521, 575—578, 633, 700—707, 728.
—— —— Одговор на Утук и на лажи и опадања у Српском Улаку 722.

Књиге:

Karmarsch Karl, Grundriss der mechanischen Technologie, Bd. I, II., Helwingische Hofbuchhandlung in Hannover, 547.
Катихизис 33, 50, 195, 252.
— унијатски 325.
Качић, Разговори угодни 449, 450.
Киријевски, Руске нар. песме 489.
Колар J., Über literarische wechsellseitigkeit der Slaven, 489.
„Крстоносница“ 298, 316, 318.
Lang, Vollständiges Handbuch d. Glasfabrikation 1825. 549.
Leyfel, Versuch einer ausführlichen Anleitung zur Glasmacherkunst, Frankt. 1802—1818, 549.
Летопис, 473, 718, 724.
Магазин Далматински 32, 35, 471, 477.
Марковић Ђорђе, Љубав грлице к своме другу (рукопис) 451.
Медаковић, Живот и обичаји Црнораца 391.
Mechjaveli (књига) 179.
Миклошић Ф., Речник старословенски 516, 528, 536, 540, 542.
—— Граматика Старословенска 516.
—— Slavische Bibliothek 526.
—— Vitae Sanctorum 501.
Müllers kurze Anweisung aus Kartofeln vielen und guten brantwein zu machen, Würzburg 1797, 549.
Милутиновић Сима, Трагедија Обилић 35, 68.
—— —— Тројестарство 35, 68.
—— —— Ситорија Србије 35, 69.
—— —— Историја Црне Горе 35.
—— —— Србијанка 287, 291, 551.
—— —— Дика Црногорска 291, 295, 297, 323, 324.
—— —— Тројебратсво 717.
Михаил, митроп. Проповеди 383.
„Могил“ 42.
Муамедлија (књига) 159.
Народне песме, Цетиње 441.

Књиге:
(Николајевић Ђ.) Српски Споменици, 470.
Николић Павле, Предике 720.
Обрадовић Доситије, Писма 5.
Omera (књига) 179.
Петровић Василије, влад., Историја Црне Горе, 195, 215.
Петровић Петар Његуш, Луча Микрокозма 35.
— Трагедија за српске циљеве 106.
— Критика против Гласника Далматинског у стиховима 106.
— Слободијада 236, 258.
— Огледало српско 324.
— Горски вијенац 291.
Погодин, Руска Историја 489.
Possart, Beschreihung v. Sehweden u. Norwegen 485.
Prechtl J. J. v. technologischen Encyklopädie, Bd. VII, Cottasche Buchhandlug, Stuttgart, 547.
Пројектъ закона о поступку судейском у грађ. парницама за Књ. Србско, 581.
Радичевић Бранко, Песме, 471, 472, 633.
Ranke, Serbische Revolution 449, 604, 615, 636.
Рашић, Федор и Мара 474.
Речник Српско-Немачки 607.
К. Роберт, Словени у Турској 622.
Руско-англ. и англ. рус. Словарь Лајпциг, 280, 291.
Салтијер Словински Ђорђијев 470.
Стамаповић Павле, Сматрање дела Божија 720.
Stieglitz, Besuch auf Montenegro 733—735.
Стојковић Атанасије, Нови Завет 702, 704, 705.

књижевност српска 569, 590, 595.
кожурице свилених буба 368.
колеђ у Смирни 440.
колера у Трсту 79. — у Бечу 254. — у Боди 271—276, 285. — у Русији 540.
колибе Бањанске 234.
колунел из Котора, 125, 159, 164, 199, 208, 314.
комесар околишни 168, 252.
комесари јевропски за границе Црногорске 343—345, 357.
комун Новски 21.
конгрес 643.
конгрес Париски 298, 303.
консисторија 26, 363.
консул Француски 269, 294, 296, 298, 336, 341, 344, 348, 349, 360, 373, 374, 387, 396, 410, 413. — сестра му 302. — Аустријски 298, 371, 416. — Руски 298, 299, 303—305, 310, 315, 322, 341, 344, 348, 368, 369, 373, 387, 410. — Инглески 348, 388, 389, 416. — Пруски 416.
консули 293, 299, 343, 354, 384, 386, 387, 389, 390, 393, 413, 427, 433.
контумац Земунски 594.
крајина (страна) Новска 34, 194, 236, 272.
краљица Енглеска 626.
красте у Ц. Гори и у Боци 398, 409.
кула на Грахову 25. — у Суторини 329, 350, 382, 384, 390, 391, 396, 404, 409. — на Крсцу 399.
куле Даковића 149, 150, 152. — Турске 234, 436.
кулук у Цр. Гори 73.
куће за парохе 258.

лађе Турске 26, 142, 170, 329, 353, 385, 407. — Аустријске 119, 386, 405, 411, 417. — Руска 349, — Црногорске 353. — Француске 341, 405.
лазарет у Рисну 38.
лекар Которски 83.
лекари приморски 93.
лицеј Љубљански 495.
лупежи у Боци 38.

магистрат Панчевачки 740.
мајор, ађутант Келиеров, 155.

манастир католички на Острову у заливу Которском 27. — Цетињски 99, 101 — под Махинама 481.
манастири у Боци 97. — Херцеговачки 222. — Сремски 496.
матица Српска 473, 595, 634.
међусобице Црногорске 196—205, 217, 237—239, 293, 311—315.
министар Руски 314. — просвете 489.
министарство просвете, преписка с њим 686—712.
министарства Аустријска 88, 90, 95, 278.
министри Аустријски 65.
мир међу Црногор. и Тур. 250. — Париски 293.
мираз кн. Даринке 257.
миралај Требињски 60.
миса на срп. и арб. језику 267.
мутрополит Карловачки 61, 467, 548. — Београдски 643.
митрополит (Петар) 700, 701, 704, 705.
молитве од заклињања 66, 74. — кад се носе крста 85, 191, 249. — врачевске 85, 191, 280, 281, 391, 295. — разне (од вештица, море, страве etc. etc.) 249, 281, 283, 289, 291, 295, 298, 300.
мост на Зети 151.
мудир 184.
муселимлуци босан. 564.

намесник банов у Загребу 330.
народ Српски 565, 675.
натписи стари 25. — латински 552.
нахија Бањска 552. — Барска 354, 670. — Београдска 669. — Васојевићка 386. — Гатачка 426. — Гусињска 210, 221. — Јагодинска 669. — Катунска 135, 145. 238, 273, 357, 400, 678. Лесковачка 644. — Крагујевачка 609. — Љешанске 144, 145, 148, 154, 343. — Подринска 669. — Пожаревачка 669. — Пожешка 669. — Ријечка 135, 136, 139, 163, 218, 267, 311, 339, 358, 395. — Рудничка 669. — Ћупријска 552 — Ужичка 669. — Црмничка 139, 238.
нахије Црногорске 151, 339, 391.
невесте Брђанске 237.
Немац 93. — из Берлина 94.
неродица у Боци 38.
низам Турски 144, 319, 325.
новац за кн. Данила 136, 233, 257. — из Србије за Цр. Гору 402, 436.
новци старински 345. — златни Француски и Руски 363.

Новине:
Allg. Östert, Gerichts — Zeitung 526.
Allg. Zeitung (опште новине) 526, 563, 564, 631, 716, 732, 742.
Београдске новине, 349, 369, 471, 576, 580.
Видов-дан 397.
Даница Илирска 571, 719.
Даница 601.
Драгољуб 717.
Журналъ мин. нар. просвѣщенія 595, 633.
Журнал Погодинов 492.
Журнал Франкфуртски 564.
Загребачки лист 309.
Зора Далматинска 32.
Илир. Нар. Новине 570.
Јужна пчела 126.
Москвитянинъ 502.
Московскій Сборникъ 500.
Напредак 69.
Новине Задарске 188.
новине руске и пољске 598.
„Ost und West" 657, 665.
Отечественыя Записки 598.
Пештанске новине 621, 624.
Подунавка 575, 576, 577, 580, 724.
Pozor 382, 383.
Просветне Новине 576.
Световид 218, 241, 244, 246, 316, 326, 349, 662.

Новине:
Српски Дисвник 278, 309, 326, 349, 356, 366, 369.
Српски Народни Лист 628.
Срп. Нар. Новине 564, 724.
Српске Новине 700.
Tags-Blatt (пештански) 716.

обер-прокурор Синода 502, 537.
обичаји народни (разни) 1, 22, 21, 30, 31, 34, 35, 68, 69, 74—76, 80, 81, 85, 97, 116, 180, 458, 462, 463, 574, 616, 675, 710.
општество истор. и древ. рус. у Москви 489, 492, 498, 500, 502, 505, 511, 515.

Огласи:
О Врчевићевим загонеткама 295.
О Вуковим песмама (Бечко издање) 457, 459—461, 490, 492, 571, 596, 598, 613, 628, 721, 737.
О Црној Гори и Боки 481, 482, 487, 488.
О песмама (на Цетињу) 486.

одежде за Бокешке цркве 363.
одело Рисанско 284.
олтар латински у правос. цркви у Рисну 57.
општина Которска 63, 72, 97, 118. — Новска 72. — Панчевачка 739. — Рисанска 72. — Трстанска 737, 738.
општине Бокељске 66, 72. — у Дубровачкој 66.
орден Врчевићев 217. — Вуков 657, 658.
оружје за Ц. Гору 210.
острва два у Скадарском језеру 26.

пазар Црногорски у Котору 20, 31, 129, 137, 150, 161, 168, 184, 199, 203, 208, 213, 215, 235, 247, 259, 261, 273, 277, 283, 312—315, 336, 341, 372, 374, 375, 417, 423.
пазар Которски 38, 57, 157. — у Рисну 28. 35, 39(?)
паланка на Умцу 195. — у Бањанима 325.
паланка Турске 234, 401.
пандури 90, 196, 286, 360, 419, 433, 443. — гранични 38. — Никшићки 389.
пандурица у Нудо 234.
парох Которски 272.
парохије православне у Боци 258.
патријарх Карловачки 295, 407.
паша 39, 138, 139, 141, 142, 331, 336, 340, 375, 378, 382, 389—391, 393, 396, 400. — Скадарски 293, 322, 384, 405. — Мостарски 433, 443. — из Цариграда 442.
певачи Херцеговачки 35, 228.
пензије прогнаним Црногорцима 213. — руска Ђорђу 315. — Вукова српска 454, 546, 573, 584, 614, 630, 632, 652, 676. — руска 630, 652.
перјаник, рођак Ђорђев, 306.
перјаници 57, 117, 119, 121, 124, 199, 202, 209, 210, 221, 232, 235, 237, 250, 273, 315, 320, 328, 344, 348, 421.
Песме народне (јуначке, женске, обредне из разних крајева)4—7, 10, 23, 25, 28, 30—32, 34, 35, 37, 41, 42, 45, 47, 49, 52, 54, 66, 79, 97, 109, 218, 228, 232, 236, 242, 244, 247, 264, 266, 267, 271, 277, 283, 296, 298, 301, 303, 308—312, 319, 324, 325, 335, 355, 362, 364, 367. 370, 381, 387, 391, 392, 394, 397, 418, 421, 423, 425. 428, 430, 434, 436—438, 455, 469, 566, 569, 565, 594, 597, 616, 722—725, 731, 732.
о бојУ под Острогом 26.
о Смаил-аги Ченгићу 47, 49, 431,
о погибији Ђулековој 236, 362.
о Вуку Голубовићу 267.
о Милошу Обреновићу 271.

о Омер-паши 244, 362, 379.
о бoју на Грахову (Граховцу) 339, 345, 359, 362, 379, 384.
о крштењу кћери кнеза Данила 361.
о преносу владике на Ловћен 361.
о Ограшић-сердару 362.
„Сан уснила војводина љуба... 363.
„Сан саснила војводина Стана.. 392.
удар на Колашин 379, 384.
удар на Куче 379.
удар на Луково 384.
погибија буљубаше Бећка Аџиманића 384.
погибија Петровића на Грахову 402, 407.
удар на Дугу 391, 402, 407, 408, 435, 441.
удар у Кити 428, 441.
пећина у Грахову 149, 150, 152, 333.
пећине Херцеговачке 155.
писмо Вуково кн. Милошу од 1831 г.
питомци Српски у Бечу 605—610, 687.
пјаца Бечка 83. — у Рисну 84. — у Котору 84.
плата државна поповима 68, 85, 91, 102, 202, 258.
племе Ераково 111.
племена Црногорска 256. — Арнаутска 553. — Турска Никшићка 365.
побратим кн. Данила 256
поглавице Босанске 563.
помоћ Руска Цр. Гори 121, 299, 304, 305.
поп Грбаљски 144, 187, 193. — из Залаза 276. — Јошички 178. — Кривошијски 55. — Кртолски 41. — Крушевички 179, 182. — из Турске Суторине 259. — Убаљски 29. — из Херцеговине 66, 283, 288. — из Црмнице 295. — с Чева 298.
попови Бокељски 68, 75, 96, 99. — Херцеговачки 428. — Црногорски 368, 428. — страни 97.
попечитељи 658, 659.
попечитељство финансији 573, 657. — просвете 575, 657.
порез в. данак.
порта 504, 631, 646.
портрети Ришњанина и Рисанке 22, 23, 25, 31, 34, 68, 80. — Грбаљских кнежева 32, 34, 68. — кнеза Михаила 624, 662, 663.
поскочице народне 3.
посланик Руски у Бечу 117, 418, 493. — Аустриски у Паризу 298. — Француски у Цариграду и Бечу 643. — Омерпашин 656, 658.
посланици везирови и владичини 20. — Бокељски у Бечу и Задру 381, 386, 391, 394.
посланство руско у Бечу 502, 528, 529, 534.
пословице народне (изреке) 3, 4. 7—10, 30, 37, 41, 45, 47, 52, 54, 66, 85, 264, 287, 288, 294, 301, 307, 324, 359, 462, 469, 470, 631.
правитељство Аустријско 57, 66, 325, 578, 657, 696. — Далматинско 58, 62. — српско 375, 575, 577, 581, 582, 605, 608, 610, 614, 615, 630, 631, 661, 663, 669, 687, 697, 701, 706—708.
правопис Вуков 63, 89, 583. 686. 709. — Загребачки 378.
православни 386 и католици у Боци 354.
прах за Црну Гору 385.
пренумеранти на песме (Бечко издање) 28, 463, 464, 596—598, 713. — на Пословице 17, 73. — на Речник 116, 119, 122, 474—

477, 683. — на Боку и Црну Гору 558. — на Правит. Совјет 361, 366. — на Врчевићеве, загонетке 319. — на Даничићеву Граматику 100, 103.
претура у Перасту 28. — у Рисну 202, 330. — у Новом 330. — Которска 317.
приповетке (приче) народне 54, 66, 85, 301, 312, 455, 476, 631, 686, 710, 738.
провикар 17.
пројекти законски 657, 659.
пропаганда римска 701.
прота у Рисну 202.
протомедиг из Котора 111.
пут Которски ка Цетињу 20, 27. — кроз Црну Гору 413, 414.
путови у Боци 28, 29, 58, 202. — у Ц. Гори 120.

раја 564.
рат и ратовање в. чете и четовање.
Рват-баша 374.
регименте Панчевачка, Петроварадинска и Немачкобанатска 739.
речи (за речник) 37, 54, 85, 235, 244, 247, 264, 294, 307.

Речи (протумачене):
авлија, *αυλη* 731.
ађиазма 74.
бабини руби 105.
бадњача 105.
баучина 81.
бесо 150.
беч bezzi 267.
бижигати 196.
Билећа 362.
бискач 363.
бјегунац
бјегуница, 82, 217.
бјелоћетина 363.
бјеснути
бљеснути 196.

Речи (протумачене):
близнад
близанци 648.
божанство 670.
братимим те 731.
векецаћу 713.
велика водица 74.
вељадина 196.
вера
вѣра 669.
вијенац 104.
војска крилата 362.
габела (gabella) 84.
gabeliere 84.
газета 267.
гаљуфан 287.
гарза 362.
гвожђе, гвоздъ 600.
глибан 196.
грйња 104.
груј 217.
давран кикило 713.
дејаније 196.
дели алка златна 362.
дењиз 362.
дједич „од чича и дједича“ 105.
дјеиство 89.
дјеловина 105.
добрић 81.
домовина 670.
достојинство 89.
дрнда 287.
ђетинци 59.
жељезо 600.
жена бескућа 105.
жуглијер 287.
закрштера водица 74.
зафајду 105.
здухач 13.
зларадице 287.
знаје 73.
израженије 89.
јараница 713.
јарињa 196.
јаукалица 105.
јенисаћу 362.
каница 104.
командант 362.
крепаница 397.

Речи (протумачене):
кржица 287.
кудецињу 713.
кула 84.
летургија 74.
лунте ни кулете 362.
љеса 104.
Љубомир 105.
мазија 600.
ма́ла 84.
мали осјенац 363.
материце 59.
мецет 84.
митарити се 731.
мић 105.
мйћа 105.
мйће: рађа мйће 105.
млад 105.
на назарећанску 267.
Немацъ 599, 600.
облутак 81.
облуће 81.
Огњена и Блажена Марија 82.
ожог 105.
Омутић 362.
опрњати се 196.
Осредњак 362.
отачаство
отачанство 670.
отацбина 670.
отбијаш 731.
отечество 670.
очићи 59.
оштирити 208.
патисати 105.
Пеливан-ћилаш 362.
подметци 196.
подмиоци 287.
поздит 287.
поклисар *αποκρισαρίϊ* 731.
полза 89.
пољатије 89.
постопица 287.
прамак 287.
прйопак 287.
припргнути 81.
припрегао part. 81.
припргао part. 81.
Речи (протумачене):
припрћи 81.
причела part. f. 81.
протужати 731.
пружен 104.
пршница 105.
разури-множје 81.
распуст 82.
рогадиа 196.
род 105.
рутав 82.
сандруга adj f. 81.
сародство 105.
сват 74.
свети Ћекла 81.
свједочанство 670.
својта 105.
скакавица
скаква 283.
сла́на, 89.
срзнути 105.
сродство 105.
сточно млијеко 105.
стальное 599, 600.
стрв 73.
теза 423.
терзија 105.
терзилица 105.
на тиомиру362.
топокрале 362.
точност 89.
траг 73.
трница 105.
трнова Петка 81.
тужбалица 105.
тушица 196.
тушкиња 105.
ћабра 283.
ћун 105.
угар 210.
угор 217.
'удное 599.
уд, удои, худъ, худенъ 600.
удое удное 600.
удо удно 600.
удоречен 287.
узберикао се 287.
улијегати 105.

Речи (протумачене):
употан adj. 105.
црвоморка 363.
чаваријати 84.
челик 600.
чйтуљâк 82.
чич в. дједич 105.
чудъ 599, 600.
џамија 84.
шарапод 105.
шијаци 669.
шимија 196.
шупељак 423.

риба Црногорска 140.
Рим-папа 664.
робље Граховско 164, 167.
рођак кнежев 273.
рукописи на кожи 53. — в. србуље. — Вука Поповића 33, 41, 55, 91, 215. — Његушеви 112. — словенски и шт. Копитарови 492, 493.
Рус (разни) 41, 117, 118, 155, 222, 226.

сабор Далматински 386.
Савет државни, преписка с њим 572—584; 604, 611, 652, 675, 677. — правителствујушчи 615.
саветник руски 368.
свадба кнъ. Данила 256—262.
свештенство Далматинско 88. — у Боци 97. — у Босни 565.
свилене бубе 368.
секретар Црногорски 121, 340.— франц. и рус. конс. 410. — кнеза Милоша 546.
села Новска 43. — Бокељска 100. — Турска 234, 292. — Херцеговачка 298. — око Скадра и Бара 405.
сенат Црногорски 112, 117, 120, 135, 266, 306, 308, 348, 377, 481.
сенатори 110, 117, 120, 121, 127, 145, 165, 209, 292, 307, 328, 428, 429.
серашћер (Омер паша?) 114.
сердар Рисански 20. — Цуцки 130.
сестрић кнъ. Данила 274, 294.
синод Карловачки 137, 518, 522. — Руски 507, 510, 520, 537, 538.
скупоћа у Боци 210, 277. — у Задру 281.
скупштина на Цетињу 233, 234. — Светоандрејска 660.
скупштине Бокељске 65, 83.
„Слава и васлава“ 85, 98.
сланице Цареве 26.
слика Ива Ракова 218. — кнъ. Николе и кнъ. Михаила 431. в. портрети.
србуље (ст. штамп. кнъ. и рукописи) 25, 30, 32—34, 37, 38, 40, 41, 45—47, 49, 52—56, 62, 63, 66, 67, 79, 83, 85, 91, 92, 94, 97, 98, 102, 107, 109, 115, 121, 125, 127, 128, 131—133, 135, 137, 138, 162, 163, 166, 169—175, 177—179, 181, 182, 184—187, 189, 191—195, 203, 205, 206, 214,—216, 218, 222—225, 228, 230, 233, 236, 238—240, 242—247, 250—255, 257, 259, 260, 262, 264, 266, 271. 274—277, 280—283, 288, 291, 295, 297, 298, 302, 303, 311, 312, 318, 319, 323, 324, 327, 351, 355, 356, 358, 359, 369, 371, 376, 378, 379, 386, 392, 394, 491, 496, списак 498; 501—503, списак 505—509; 510—515, списак 516—517; 518, 520, 521, 523, 525, 529—531, 533, 538, списак 539—540; 541, списак 544—45; 588. — цена им 469, 497.
слушкиња Врчевићева 235, 236, 247.
солдати Црногорски 21. — у Боци 86.
солдачија у Боци 91, 96, 146, 360, 378.

сомина, трава, 379, 391.
спахилуци у Босни 564.
спаситељи Далматински 80.
споменик Карамзину 499.
срдобоља у Новом 21.
старешина Пиперске 135. — Васојевићке 367.
старине 116.
етипендије за наутику 188.
страже пограничне 328.
суд Цатињски 117, 216, 223.
Судови братски по Боци 65. — милитерни 65. — у Црмници 154. — Црногорски 250, 324, 350. — у Србији 639. — в. требунал.
судци Которски 95, 96.
сујеверице народне 54.
суша у Боци 21, 38, 100, 104, 243, 437. — у Црној Гори 292.

талијанштина 386.
тестаменат Његушев 110, 112.
топови за Црну Гору 52.
трговац из Скопља 37, 42. — из Никшића 301, 345.
трговци Рисански и Будвански 273.
трговина у Боци 38.
требунал Которски 61, 100, 116, 374.
тутори Кртолски 179, 182.

убијства в. четовање.
умотворине народне 19.
универзитет Берлински 604. — Харковски 468.
униформа српске војске 645.
уредник „Световида“ 218.
ускоци 155, 184, 192, 195, 209, 217, 286, 292, 325, 344, 360, 390. 393, 428.
устав (costituzion) Аустријски 67, 74, 86, 100. — српски 578, 646.
учитељи држав. школа 102.

фортеце у Боци 29. — у Далмацији 114. — на Орјој Луци 239. — у Бањанима 333.
фратри Которски 210. — из Рима 267. — Босански и Херцеговачки 563.

хајдуци у Боци 57, 101.
Хатишериф 504, 639.
хофкригсрат 739, 740.
хришћани (православни) 142, 146, 196, 210, 250, 267, 298, 327, 352, 365, 375, 390, 393.

цар Аустријски (ћесар) 61, 78, 85, 87, 91, 95, 101, 102, 113, 134, 141, 161, 165, 187, 195, 213, 233, 262, 264, 306, 311, 320, 322, 332, 359, 360, 363, 369, 375, 381, 391, 424, 427, 429, 431, 479. — Руски 103, 110, 120, 153, 269, 504, 530, 531, 675. — Турски (султан) 159, 166, 294, 299, 328, 331, 340, 387, 413, 427, 436, 442, 443.
царица 233. — француска 350, 393.
царевић руски 504.
царство Турско 303, 397.
цена оделу Рисанском 284.
цензура 576—578, 702, 703.
циркул Которски (в. капетан околишни) 18, 62, 106, 189, 197, 199, 202, 208, 209, 235, 247, 262, 273, 279, 280, 285, 286, 305, 306, 314—316, 329, 330, 341, 348, 428, 437.
црква Аранђелска. — Бајичка 212. — Которска 51, 87, 96, 212. — Леденичка 40, 173, 178, 191, 240, 245. — на Ловћену 110. — Његушка 212, 213. — у Перасту 323. — св. Петра у Рисну 57. — на Цетињу 127, 133, 212. — код Никшића Петрова 390.
— латинска 576.
цркве у Боци 97, 354, 369. — у Херцеговини попаљене 385.

чете и четовање црногорско и Херцеговачко 6, 20, 21, 23, 31, 35, 38, 53, 62, 64, 72, 86, 94, 100, 121, 125, 133, 134, 136, 142, 144—155, 158—160, 186, 192, 217, 221, 234, 235, 243, 244, 247, 263, 273, 276, 277, 285, 286, 292, 296, 317, 319, 322, 326, 327, 329—336, 341, 343, 344, 352, 375, 377, 378, 381, 382, 385, 388—396, 399—405, 407, 412—414.
чиновници Аустријски 65. — у Боци 113.
читаоница у Котору 369, 397. — у Београду 705.
школа Которска 79, 88. 226, 260. — војена Аустријска 121. — у Рисну 444. — у Трсту 127. — на Цетињу 127. — у Црној Гори 120. — поморска 179. — у Смирни 402.
школе српске 43. — у Боци 97. — у Босни.
шокци Которски 95.
штампарија Цетињска 256, 330. — у Задру 462. — у Млецима 462. — у Цариграду 441. — синодска у Москви 502, 503, 524, 532, 537, 540, 542. — у Загребу 569. — јерменска 674, 679.